ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
1

MERCREDI
1er FÉVRIER
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.625 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 59e ANNÉE — No 15.625

ՓԱՐԻԶ

ՉՈՐՍ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

ՆԱԽԱՎԵՐՋԻՆ ՆԻՍՏՆ ԷՐ

ՉԱՓԱՒՈՐ ԱՄԲԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ՄԸ

ԴԱՏԱԽԱԶԸ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ ԱՐԱՐՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲՆՈՅԹԸ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՇԱՏ ՈՒ ՇԱՏ ԴԺԳՈՀ ԵՆ

Երկուշաբթի, ժամը 13·45-ին կը բացուի նախավերջին նիստը: Նախ խօսք պիտի առնեն տուժած կողմի (Փարթի Սիվիլ) փաստաբանները:

Առաջինը խօսք կ'առնէ մէթր Սառտա: Դատական կառոյցի հակիրճ պատմական մը կ'ընէ, երբ նախնական ընկերութեանց մէջ, զոհերուն դերը ջնջուած էր եւ օրուան իշխանութիւնը տէրն ու տիրականն էր վճիռին: Յետոյ, երբ ժողովուրդը կը դառնար դերիշխան, իր տեղը կ'ունենար զոհը: Այսօր, երեք զոհ կայ՝ սպաննուած պահակը, վիրաւորուած փոխ-հիւպատոսը եւ ոտքէն վիրաւորուած Թուրք մը, որ դատավարութեան սկիզբը միայն կ'որոշէր նաեւ տուժող կողմ ներկայանալ եւ որուն կը շնորհուէր նշանակովի փաստաբան մը: Մէթր Սառտա կը շեշտէ որ Ֆրանսա գործ չունի պատմութեան մը մէջ, որ կը շահագրգռէ Հայերն ու Թուրքերը: Ինչո՞ւ Ֆրանսան: Ֆրանսան պարտականութիւն մը ունի՝ երաշխաւորել ապահովութիւնը բոլոր անոնց, զորս ընդունած է՝ ինչ որ ալ ըլլայ այդ երկիրներուն վարչակարգը: Պաշտպանած է, իր պարտքն է, Իրանի դեսպանատունը, երբ Իրանի տէրն էր՝ Շահը, նոյնը կ'ընէ, երբ Իրանի տէրը՝ Խոմէյնին է: Ատեանը, կ'ըսէ մէթր Սառտա, նկատեց անշուշտ մեր ընթացքը: Երբեք անդորրութեան պակաս չցուցաբերեցինք: Կրնայինք դիմել պատանդներու երկար տագնապի մը, չըրինք: Դիւրին առարկութիւններէ խուսափեցանք: Արդարութիւնը պէտք է արտայայտիչ ըլլայ: Կ'ընդունինք, քոմանտօ չէր եկած սպաննելու համար, եկած էին՝ պատրաստ մեռնելու, կ'աւելցնեմ. - «Պատրաստ՝ մեռցնելու: Արդիւնքն է պատանդներ բռնել: Կ'ըսեն թէ զօրակոչի ենթակայ զինուորներ են, բայց շատ քիչ կը խօսին զիրենք զօրակոչի ենթարկողներուն մասին: Ատիկա, շատ ապահովութիւն չի ներշնչեր: Զէնքեր ունին, ուրկէ՞ եկան: Կաղանդ Պապան չտուաւ: Պատրաստութիւն մը կայ, ո՞վ կայ ետին: Չեմ ուրանար իրենց անկեղծութիւնը, բայց պէտք է նկատի առնէք արարքին բնոյթը: Կը ներէք, պարոն նախագահ, բայց ասոր անունը ահաբեկչութիւն է:

Հարցը՝ 1915-ը չէ: Այդ մասին չէր իրենց պահանջները, իրենք ուզեցին երկու հայ բանտարկեալներու ազատ արձակումը, յուշարձաններու պահպանում, Թուրքիոյ Հայերու ազատ արտայայտուելու իրաւունք, հինգ քիւրտ եւ հինգ Թուրք բանտարկեալներու ազատ արձակում: Կարելի չէ խաղալ անմեղներու կեանքին հետ: Խօզէնի մարդասպանութիւնը կայ, փոխ-հիւպատոսին մահափորձը: Ձեռնառումբ կայ, ատրճանակի հարուած եւ հոգեվարք մը, մէկէն վեց ժամ, ըստ զանազան վկայութեանց: Ըսենք քանի մը ժամ: Օրինաւոր պաշտպանութեան հարց չկայ: Յետոյ, ճամբու արկածնե՞ր: Ինչպէ՞ս ընդունիլ: Խօզէն, Ինալ, ծնած են 1948-ին եւ 1937-ին, կապ չունին ջարդերուն հետ: Կարելի չէ նոյնացնել 1915-ի հետ: Պէտք է խօսիլ զոհերուն մասին: Խօզէն զաւակ մը ունեցած է, երկու օր առաջ, Թուրքիա պիտի երթայ: 2001-ին, երբ այդ երախան 20 տարեկան ըլլայ, պիտի ըսուի իրեն, որ հայրը սպաննուած է Հայու մը կողմէ: Այս է, բիրտ ուժին ողբերգութիւնը: Ոեւէ Հայ դժգոհա՞ծ է Ինալի ընդունելութենէն, հիւպատոսարանը: Տարբերութիւն դրա՞ծ է Թուրքերուն կամ ծագումով հայ Թուրքերուն միջեւ: Հոս, ոչ ՄԱԿ-ի մէջ ենք, ոչ ալ պատմութեան դատարանի մը: Ճամբորդական գործակալութեան մը մէջ, Ֆրանսուհի քարտուղարուհի մը մեռած է (կ'ակնարկէ Մարմարա գործակալութեան ոճրափորձին): Դիւրին է ըսել՝ մենք չէինք, միւսն էր: Միշտ պատճառաբանութիւն մը կայ, լաւ թէ գէշ: Միշտ եւ ամէն տեղ, արիւն կայ, անկայունացնելու կամ վախ պատճառելու համար»: Յետոյ մէթր Սառտա կը յիշէ թէ 1975-ին ծագեցան, առաւելաբար, բիրտ ուժի պոռթկումները, ինչ որ կը նշանակէ զինուորականներու իշխանութեան գլուխ գալէն առաջ, Թուրքիոյ մէջ: Ու կ'ըսէ Ատեանին՝ ոճրային բնոյթ ունեցող դէպքեր ունիք դատելիք: Մէկ մեռեալ աւելի, մէկ մեռեալ՝ շատ է:

Պաթռնիէ Պօտըլօ կը յաջորդէ: Ուշադրութեան կը յանձնէ խորհրդածութեան երեք կէտեր: Առաջինը՝ պատմական հարցը: Շատ խօսուեցաւ այդ մասին, երկրորդ՝ դէպքերը, վերջապէս՝ բիրտ ուժը:

Ինչ կը վերաբերի պատմական հարցերուն, փաստաբանը նկատել կու տայ թէ Փարիզի ոճրային ատեանը ոչ ՄԱԿ է, ոչ ալ Լա Հէյի ատեան: Ճշգրիտ արարքներ կան: Կը խոստովանի թէ մինչեւ 1981, բան չէր գիտեր հայկ. հարցէն: Կ'աւելցնէ թէ բնական չէ, արդարացնել դէպքեր, 70 տարի ետք: Էջը պէտք է դարձուի: Ֆրանսացիք եւ Գերմանացիք, երկու պատերազմ ունեցած են, էջը դարձուցած են: 1915-ը չարդարացներ 1975-ի բիրտ արարքները: 16-րդ դարէն ի վեր, Հայաստանը ինքնիշխան Պետութիւն մը չէ. կը քննէ Հայերու ճակատագիրը, Թուրքիայէն դուրս: Հասած են բոլոր մակարդակներուն, բոլոր արհեստներուն, բոլոր քաղաքական կուսակցութեանց: Ոմանք գէշ էնթեկրէ են, ամբողջութիւնը՝ լաւ: Կը յիշէ, այս առընչութեամբ Վէրնէօյի եւ Ազնաւուրի նամակները: Նկատելով որ չորս Հայերը Լիբանանէն կու գան, կ'անդրադառնայ Լիբանանի ցաւոտ կացութեան 1975-էն ի վեր: Հո՛ն ալ ձուլուած են, վեց հայ երեսփոխան կայ, կ'ըսէ, Լիբանանի Խորհրդարանին մէջ: Յետոյ, կը խօսի Թրքական բանտերու մասին, բայց միայն հայ բանտարկեալ չկայ հոն: Հայ համայնքը հալածուած չէ Թուրքիոյ մէջ, վկայ՝ Տիգրան Գէորգեան (յաջող օրինակ մը չէ այս մէկը: Ամէն ազգ «Գէորգեաններ» ունի, մենք ալ անշուշտ, ոչ միայն հիմա, 1915-ին ալ եւ ամէնէն ցաւալին, մինչեւ Պոլիս երթալու իսկ հարկ չկայ...): Թուրք եւ Հայ, կ'աւելցնէ Պօտըլօ, միշտ կողք կողքի ապրած են: Հայերը, առաւելագոյն 33%ը կազմած են արեւելեան նահանգներու բնակչութեան, նուազագոյնը՝ 4%ը: Շատ խօսուեցաւ, կ'ըսէ 1915-ի մասին: Ինք ալ ուզեր է տեղեկանալ, գիրք մը փնտռեր է: Գտեր է: Լաւչէ անուն սպայ մը «Տեղահանութիւնը» անունով հատոր մը ունի եղեր եւ բացատրեր է հոն, թէ Օսմանեան կայսրութիւնը խճանկարներու ամբողջութիւն մըն էր եւ Վանի մէջ, Հայերը քաղաքը բերդի վերածած էին: Կը յիշէ Նուպար Փաշայի նամակը, ուր ան կ'ըսէ թէ Հայերը Տէ Ֆաքթօ պատերազմիկներ էին. կ'ընդունի, որ եթէ ատիկա շնորհաւորելի է Ֆրանսայի համար, նոյնը չէ Օսմանեան կայսրութեան համար: Հուսկ՝ բիրտ ուժը միշտ գոյութիւն ունեցած է: Ֆրանսական յեղափոխութիւնն ալ, որ այնքան օգուտ ունեցած է, չէ կրցած խուսափիլ անկէ: Սարսափը (լա թէռէօր) հաստատած է: Կը դիմէ դատաւորներուն. - Երկու տեսակ վճիռ կայ՝ քաջալերութեան եւ տարհամոզման: Առաջինին ենթարկուիլ պիտի նշանակէր որ ամէն ոք, ուզած յարձակումը կրնայ ընել հիւպատոսարանի մը վրայ ու կը յիշէ Համբիկ Սասունեանի դէմ տրուած վճիռը: Դատը՝ Թուրք-հայկական դատ մըն է, մեզի չի վերաբերիր: Եթէ չէք ուզեր, կ'ըսէ դատաւորներուն, որ նման բաներ կրկնուին, պէտք է տարհամոզման վճիռ մը տաք:

Խօսք կ'առնէ նաեւ, յանուն ոտքէն վիրաւորուած Թուրք բանուորին (Պալթաօղլու), նշանակովի փաստաբանուհին՝ մէթր Վալերի Մ ա ն թ ր ի է օ: Կ'առարկէ որ այս տղաքը զինուորներ չեն, քանի որ քաղաքայիններու վրայ յարձակած են եւ կը զգուշացնէ, այն համակրանքին դէմ որ կայ այս հարցին նկատմամբ:

Կարճ, առաջին դադարէն ետք, պիտի արտասանուի ամբաստանականը, բայց նախքան այդ, նախագահը կը կարդայ իր ստացած մէկ հեռագիրը, «Թուրք կիներու համակամութեան միութիւն»էն, որ յոյս կը յայտնէ թէ Ատեանը պիտի տնօրինէ հարկ եղածը:

Խօսքը կը պատկանի դատախազին: Շառլ Միշոն կը ներկայացնէ մինիսթէռ փիւպլիքը, այսինքն՝ ընկերութեան պաշտպանն է: Պիտի խօսի շուրջ մէկ ու կէս ժամ եւ ինք է, որ ամբաստանաճառին վերջաւորութեան կ'առաջարկէ պատիժները: Սկզբունքով, առաւելագոյնը կ'ուզէ և դատական կազմը, բաղկացած նախագահէն, երկու օգնականէ եւ ինը երդուեալներէ՝ կը տնօրինէ վերջին վճիռը:

Միշոն Փայլուն ճարտասան մը չէ, միալար ձայն մը եւ քիչ մը վարժապետական շեշտ մը, որ կրնայ ձանձրացընել: Սկիզբը, կը յայտնէ թէ հասած ենք փէ-տիվերի մը եզրափակման: Ամբաստանեալներուն առաջ դրած դրդապատճառները չեն արդարացներ իրենց ըրածը: Ինք, յանուն Ֆրանսայի ժողովուրդին, պարտի պաշտպանել կեանքի իրաւունքը: Ինչ որ ըրած են անոնք՝ բիրտ ուժի գործածութիւն է, սպանութիւն կայ, մահուան սպառնալիք, բռնի մարդ վար դնել. այս ամբողջը՝ մէկ նպատակով. - ուշադրութիւն գրաւել շնդալից արարքով մը, ուրիշ ոչինչ և ոչինչ ձեռք ձգելու համար: Նպատակ մը, որ հիմնուած է, ի սկզբանէ, ձախողութեան վրայ: Նպատակ մը, որ գիտեն թէ անիրագործելի է: Իրենց պահանջներուն տեղի տուող չի կրնար ըլլալ: Կ'ըսեն թէ զինուորներ են: Զինուորները կը կռուին հոն՝ ուր իրենց ժողովուրդը իր արմատներն ունի, իրենց պահանջած հողերուն վրայ: Նպատակակէտեր որոնք կ'ուզեն զինուորական ըլլալ, չեն կատարուիր հազարաւոր քիլոմեթր հեռու, ուրիշ երկիրներու մէջ, պաշտպանութեանը տակ երկիրներու, որոնք կապ չունին: Իրենց առաջին հակառակորդը Ֆրանսան ըրած են: Կռուելու ալ քիչ մը անսովոր ձեւ է, քաղաքացիներու դէմ կռուիլը: Միշոն, երկար կը ծանրանայ դէպքին մանրամասնութեանց վրայ, պատանդներուն ապրած սիւսփէնսին ժամերով: Կը ժխտէ նման արարքի մը խաղաղ բնոյթը: Կ'ըսուի թէ հրահանգ ունէին չկրակելու, եթէ այդպէս է, ինչո՞ւ այդքան զինամթերք ունէին: Մէկիկ-մէկիկ կը վերլուծէ ամէն կէտ, որպէսզի ժխտէ ըսուածները, մերժէ օրինաւոր պաշտպանութեան տեսակէտը: Բայց, յանկարծ դատախազը կը յայտարարէ. - «Տրուած ըլլալով քաղաքական բնոյթը, ի լոյս Ուրբաթ օրուան լսուած վկայութեանց, եղածը լայնօրէն պատճառաբանուած է այն ամէն բաներէն, որոնցմէ տառապած է իրենց ժողովուրդը եւ կարելի չէ խեղաթիւրել կամ մոռնալ ինչ որ պատմութիւնը արձանագրած է»: Ասիկա, անշուշտ շատ ու շատ դըժգոհ կը թողու ներկայ Թուրքերը (լրագրողները). դատախազը կ'ընդունի ցեղասպանութիւնը եւ քաղաքական բնոյթը արարքին: Ճիշդ է, պիտի աւելցնէ՝ այդ քաղաքական բնոյթը պէտք է իր ճշգրիտ չափէն անդին չանցնի ու կ'առաջարկէ, չափաւոր պատիժներ. -

Արամ Պասմաճեան՝ Հինգ տարի արգելափակում:

Վազգէն Սիսլեան եւ Յակոբ Ջուլֆայեան՝ եօթը տարի արգելափակում:

Գէորգ Կիւզէլեան. - Տասը տարի արգելափակում:

Վերջին խօսքն է. - «Կարելի է ամէն բանի բացատրութիւն գտնել, բայց հո՛ս ոչինչ կ'արդարացուի»:

Երկրորդ դադարէ մը ետք, ժամը 17·20-ին է որ կը բացուի նիստը: Նախքան խօսքը մէթր Ասլանեանի տալը, նախագահը կը յայտնէ որ երկու հեռագրեր ստացած է, զորս պիտի կարդայ: Առաջինը ղրկած է Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարութեան դիւանագէտներու այրիներու եւ որբերու միութիւնը, որ կը շեշտէ. - «Ահաբեկիչներ են, նոյնիսկ եթէ այդ բառը չէք սիրեր», աւելցնելու համար թէ ոչ-Թուրքեր ալ կը մեռցնեն այս մարդիկը: Երկրորդ հեռագիրը, կոնդակի պէս բան մըն է, երկար: Ղրկողն է Անգարայի համալսարանի տեսչութիւնը (Սենա): Գլուխ-գործոց յայտարարութիւն մըն է, քանի մը կէտերէ կազմըւած, որու միայն մէկ կէտը կը բաւէ գաղափար մը տալու համար: Ի շարս շատ մը «դասերու», այս համալսարականները, որոնք թոյն կը թափեն Ֆրանսայի եւ Ֆրանսացիներուն վրայ, կ'ըսեն նաեւ թէ ճանչնալով ցեղասպանութիւնը՝ «Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը՝ Միթերան, օրինազանցութիւն կատարեց ֆրանսական պատժական օրինագիրքին նկատմամբ: (Հաւանաբար պէտք է դատի քաշուի...): Ապա կը ձաղկեն ձայնասփիւռ, հեռատեսիլ, որոնք անդադար հայկ. քարոզչութեան ձեռքը ինկած են: Ընթերցումը աւարտելէ ետք, նախագահը անհրաժեշտ նկատեց, այս վերջին հեռագրին առթիւ ըսել. - «Հեղինակներուն կը թողում իրենց խօս-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

«ԱՅՍՏԵՂ ՄԵՌՆՈՒՄ ԵՆ ԳՐՔԵՐԸ»

4 ՄԻԼԻՈՆ ԳԻՐՔԵՐ ՈՉՆՉԱՑՄԱՆ ՎՏԱՆԳԻ ՏԱԿ

Ա.

ԽՄԲ. - Երեւանի «Գրական Թերթ»ի Դեկտեմբեր 9-ի թիւին մէջ ստորագրած իր յօդուածով հրապարակագիր Զօրի Բալայեան կը նկարագրէ Ալ. Միասնիկեան գրադարանի պահոցներուն մէջ անխնամ ձգուած չորս միլիոն գիրքերու - կիսով կամ լրիւ փճացած, խոնաւութենէ, ստորերկրեայ ջուրերէ և առնէտներէ - ծանրօրէն վնասուած վիճակը եւ կոչ կ'ուղղէ պատկան նախարարութեան՝ անյապաղ միջոցներու դիմել, լեռնակուտակ ծրարներով շէնքի նկուղներուն մէջ դիզուած այդ «գանձեր»ը փրկելու համար, գոնէ մասամբ: Թերթին խմբագրութիւնը՝ առանձին գրութեամբ մը, դիմած է մշակոյթի, արդիւնաբերական եւ շինարարական նախարարութեանց՝ շուտափոյթ լուծում խնդրելով հարցի կարգադրութեան: Թերթին ամբողջ մէկ էջը գրաւող ընդարձակ յօդուածին խորագիրն է՝ «Այստեղ մեռնում են գրքերը»: Կուտանք յօդուածին հիմնական մասերը:

×

Յօդուածի մուտքին Զօրի Բալայեան կը պատմէ, թէ ի՛նչ պարագաներու տակ ականատես եղած է Միասնիկեան գրադարանին մէջ տիրող ողբալի կացութեան. «...Վերջերս հարկ եղաւ, որ շտապ աչքի անցկացնէի «Աւանգարդ»ի հաւաքածուն: Ինչպէս որ ընդունուած է, գրադարանի աշխատակցուհուն պատուիրեցի ինձ անհրաժեշտ տարեթիւը: Սպասեցի ժամից աւելի, նեարդայնացայ: Եւ երբ ջահել աղջիկը՝ քրտնած ու փոշեկոլոլ, բերեց այն, չզսպեցի ինձ եւ նրան դիտողութիւն արի: Մեծ եղաւ զարմանքս, երբ նա յանկարծ հեկեկաց: Չիմացայ՝ ինչպէս դուրս գալ անյարմար դրութիւնից: Ախր այնքան էլ խիստ չխօսեցի, չկոպտեցի: Դուրս եկայ գրադարանի շէնքից եւ զգացի թէ ինչպէս աստիճանաբար մեծանում է անհանգստութիւնս: Կենսափորձից գիտէի, որ հետըզհետէ աւելի ծանր ապրումներ եմ ունենալու: Որոշեցի ետ դառնալ ընթերցասրահ, ներողութիւն խնդրել այն հիանալի աղջկանից: Բայց ինքս էլ չիմացայ, թէ ինչպէս քայլերս ուղղեցի ոչ թէ ընթերցասրահ, այլ՝ գրադարանի դիրեկտորի առանձնասենեակը»:

Գրադարանին տնօրէնը՝ Արամ Թիրաբեան կ'ընդունի Զօրի Բալայեանը եւ տեղեկանալով երիտասարդ աշխատակցուհիէն ներողութիւն խնդրելու անոր մտադրութեան, պարզապէս «արտառոց կը համարի նման ցանկութիւն», նկատել տալով որ առօրեայ եւ ընթացիկ երեւոյթ է գրադարան այցելող մտաւորականներու կողմէ պաշտօնեաներու հանդէպ կշտամբանքը: Ապա տնօրէնը կ'առաջարկէ Բալայեանի միասին իջնել «պահոց»՝ երեք յարկ ու գետնից էլ ինը մետր ներքեւ եւ տանել, օրինակի համար, «Աւանգարդ»ի հարկաւոր հաւաքածուն»:

Զօրի Բալայեան կ'ընդունի առաջարկը: «Միասին իջանք գրապահոց, - կը գրէ ան: Նա ինձ առաջնորդեց դէպի թերթերից գոյացած պատը: Մեզնից քիչ այն կողմ ջահել աղջիկը, ում կշտամբել էի, յուն տեղափոխում էր ցեմենտեայ սալիկներ յիշեցնող ծանր հաւաքածուները: Երեւում էր, հիմա էլ մէկ ուրիշ ընթերցող է պատուէր արել: Ես նայեցի թղթէ պատի ստորին շերտին. «Աւանգարդ», 1982 թ.: Մտածեցի՝ իսկ ի՞նչ տեղի կ'ունենար, եթէ խեղճ աղջկան պատուիրէին հէնց այդ թուականը: Հաշուեցի, թէ քանի սալիկ է դրուած վրան: Մօտաւորապէս՝ երկու հարիւր: Ամէն մէկը՝ համարեա հինգ քիլոկրամ: Նշանակում է, աղջիկը հարկադրուած էր լինելու տեղաշարժել մէկ տոննա բեռ: Այդ նրբակա՛զմ աղջիկը: Նշանակում է՝ պատուէրս կատարելու համար նա ժամից աւելի զբաղուել է ծանր ատլետիկայով: Ու շնորհակալութիւն յայտնելու փոխարէն դեռ վիրաւորե՛լ եմ նրան:

«Այդ ինչո՞ւ են հաւաքածուները դարսուած իրար վրայ եւ ոչ թէ կողաշարուած՝ ինչպէս գրքերը դարակներում, ինչը հնարաւորութիւն կը տար ցանկացած հաւաքածուն վերցնել մի քանի վայրկեանում: Տե՛ղ չկայ: Այդպէս ասաց Արամ Թիրաբեանը եւ առաջարկեց դիտել գրադարանի «նոր» յօրջորջուած մասնաշէնքը, ուր միլիոնաւոր օրինակներով գրքեր պիտի պահուէին: Այդ ինչո՞ւ են գրքերին «բնակարան յատկացրել» մութ ու խոնաւ նկուղներում՝ արդէն հարցնում եմ ինքս ինձ եւ առայժմ պատասխան չեմ գտնում:

«Եւ ես կատարեցի գուցէ թէ իմ ամենածանր ու տխուր ճանապարհորդութիւնը ... դէպի դարերի խորքը: Դէմս երեւաց կապկպուած, ասես չղթայուած գրքերի մի հսկայ բլուր: Հազա՞ր, բազմահազա՛ր կապուկներ: Իւրաքանչիւրում՝ տասից մինչեւ երեսուն գիրք: Դրանցից սարեր են գոյացել: Շա՜տ սարեր: Պատերից ու առաստաղներից կախուած է խոնաւ ծեփը: Անկիւններում մրից սեւացած սարդոստայններն են: Կէս ժամ անց զգացի, թէ որքան դժուար է շնչելը: Իսկ գրքերն այստեղ են արդէն մի՛ քանի տարի: Բայց արդեօք շնչո՞ւմ են նրանք: Կենդանի՞ են, արդեօք: Ձեռք եմ տալիս նրանց: Իմ բժշկական գործունէութեան ընթացքում մէկ անգամ չէ, որ այդպէս եմ որոշել կեանքի ու մահուան սահմանագիծը, աւելի ստոյգ՝ արձանագրել, գրանցել մահը: Ձեռքս եմ առնում սառն ու խոնաւ ցեմենտին ընկած գիրքը: Հին է, ամուր կազմով: Ինչպէս յայտնի է, անցեալ դարերում կազմի վրայ գրքի վերնագրերը չեն յիշատակուել: Կազմերը պահպանել են գիրքը, որի անունն իմանալու համար հարկաւոր էր բացել այն: Ես չկարողացայ բացել: Այն փուլ եկաւ. խոնաւութիւնից իրար էին կպել թղթերը: Այդպէս էլ չիմացուեց, թէ ինչ գիրք է դա, ո՞վ է հեղինակը, ի՞նչ է պատմում, ե՞րբ է ծնուել»:

Զօրի Բալայեան պատասխանելով այն հարցումին, թէ ուրկէ՞ բերուած են «գրքերի այս լեռները», կը գրէ. «Յիշո՞ւմ էք, մի քանի տարի առաջ Լենինի հրապարակում, Նախկին կուլտուրայի տան հիմքի վրայ, սկսեցին կառուցել բազմայարկ պատկերասրահը: Ահա հէնց այստեղ գրանցուած էին միլիոնաւոր գրքեր: Եւ բոլորը, ի հարկէ, Թանկարժէ՛ք: Չէ՞ որ գրադարանային ֆոնդ, որպէս օրէնք, մտցւում են գրական, պատմական, մշակութային արժէք ունեցող գրքերը: Ահա այդ ժամանակ էլ հարկ է եղել շտապ կարգով շինարարներին տրամադրել, ինչպէս ընդունուած է ասել, աշխատանքի ճակատ: Եւ կարգադրութիւն է արուել՝ տեղափոխել բոլոր գրքերը: Միլիոնաւո՛ր գրքերը՝ մինչեւ վերջինը: Ո՞ւր: Ուր որ ուզում էք: Եւ տեղահան են արել: Պարանակապ են արել՝ ինչպէս վառելափայտ եւ նկուղ են նետել՝ ինչպէս աղբ»:

Այնուհետեւ յօդուածագիրը կը նշէ, թէ մէկ միլիոն գիրքեր բերուած են Միասնիկեան գրադարանի նոր շէնքը, որ, դժբախտաբար, օժտուած չէ ապահովութեան պայմանները լրացնող յարմարութիւններով: «Առուակ - առուակ» հոն կը հոսին ստորերկրեայ ջուրերը, որոնց առաջքն առնելու համար Պետութիւնը 60 հազար ռուբլի յատկացուցած է, սակայն ջուրերու հոսանքը շարունակուած է: Անհրաժեշտ նկատուած է գոցել բոլոր ջրանցքները: Զօրի Բալայեան կը փափաքի տեսնել, թէ ինչ վիճակի մէջ են գրադարանի գիրքերու միւս բաժինները: «Այս խոնաւ նկուղում մնալն էլ այլեւս անհնարին է, - կը հաստատէ ան: Եւ ո՛չ միայն խոնաւ: Օդ էլ չկայ: Ըստ նախագծի, պլանաւորուած է եղել թարմ օդ մատակարարող համապատասխան սարքաւորումների տեղադրում, որը չի իրականացել ... Միայն խոնաւութիւն եւ բորբոս: Եւ այսպէս՝ տասներկու տարի շարունակ: Ու յայտնի չէ, թէ դեռ ինչքա՜ն կը շարունակուի»:

Յօդուածագիրը կը շարունակէ. «Տանտէրների ուղեկցութեամբ շրջում եմ նոր շէնքի բոլոր սրահներում: Ճաշի ժամն է: Աշխատակիցները թէյի համար ջուրը բերում են հեռուից: Տեղում ջուր չկայ: Բոլոր չորս յարկերում էլ զուգարանները ծայրէ ի ծայր լցուած են գրքերով: Բոլո՛րը առանց բացառութեան»:

Տնօրէնի գրասենեակին մէջ հանդիպումի ընթացքին, գրադարանին գլխաւոր ճարտարապետը՝ Լեւոն Շմաւոնեան, խօսած է չորս միլիոն գիրքերու համար նախատեսուած շէնքի կառուցման մասին. աւելի ճիշդ՝ ըսած է, թէ ինչպէս «չի կառուցւում»: Դիտել տուած է, թէ 1976-էն սկսեալ՝ ութ տարուան ընթացքին, տարուած է այնքան աշխատանք, զոր կարելի էր իրագործել ութ շաբթուան մէջ: Շինութեան հրապարակին վրայ մերկօրէն բարձրացած են միայն քանի մը սիւներ, որոնց շրջակայքը ամբողջովին տակն ու վրայ եղած է եւ շատոնց արդէն ծածկըւած է բոյսերով: Ճարտարապետի այս եւ այլ արտայայտութիւններէն Զօրի Բալայեան կուգայ այն եզրակացութեան, որ նախագիծը պատրաստ եղած է 1975-ին, տարի մը ետք սկսած է շինարարութիւնը, բայց քանի մը ամիս ետք պարզըւած է որ նախագիծը պիտանի չէ նըկատուած, հետեւաբար շինարարութիւնը ընդհատուած է:

Զօրի Բալայեանի հետաքրքրութիւնը աւելի կը մեծնայ ու կ'ուզէ տեսնել նաեւ աւելի քան երկու միլիոն գիրքերէ գոյացած միւս բլուրներու վիճակը: «Դիրեկտորին առաջարկում եմ այցելել այն վայրերը, որտեղ անկանոն դիզուած են նրանք: Պարզւում է, որ դա անհնարին է, որովհետեւ շէնքերը կնիքուած են հակահրդեհային ծառայութեան կողմից: Կնիքուել են մի քանի տարի առաջ: Թէ ինչ է կատարւում ներսում, ոչ ոք չգիտի: Յայտնի է մի բան՝ խոնաւութիւն է, առնէտներ եւ ջրեր...»:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԲԺԻՇԿ ՓՈԹՈՒՔԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

1926-ին Հալէպէն Պէյրութ եկած էի. ընկերական ընդհ. ժողովի մը մէջ ծանօթացայ բժիշկ Փոթուքեանի՝ միջահասակ, բարեձեւ, կոկիկ ու մաքուր հագուած, սակաւախօս, համակրելի ու հեզ բընաւորութեամբ ընկեր մը. կարգ մը ընկերներ հեղնանքով սալոնի դաշնակցական կ'ըսէին իրեն, մտաւորականներու եւ արուեստագէտներու մտերմական լայն շրջանակ մը ունէր:

Երբ հիւանդի մը կ'այցելէր, հիւանդը քննած միջոցին կը հարցնէր՝ տիկին, ձեր ամուսինը ի՞նչ գործ կ'ընէ. իմանար որ պարզ գործաւոր մըն է՝ դրամ չէր առներ, ըսելով թէ ես ձեր ամուսինէն կ'առնեմ, տիկինը կ'ըսէր՝ բայց դուք իմ ամուսինս չէք ճանչնար. կը ճանչնամ, կը ճանչնամ ըսելով կը մեկնէր: Այս տիպի ուրիշ ընկեր մըն ալ ունէինք՝ Բենիամին Գուլաքեան, քաղաքապետարանի բժիշկ, որ չքաւորներէն դրամ չէր առներ. յաճախ դեղերն ալ կուտար. երբ որ մահացաւ, Թաղման օրը տասնըհինգ հազարի մօտ բազմութիւն մը դագաղին հետեւեցաւ: Երթեւեկութիւնը երեք ժամ կանգ առաւ, ճամբու ընթացքին Արաբներ իմանալով որ մեռնողը բժիշկ Գուլաքեանն է, իրենք ալ կարգի կը մտնէին:

1929-ին սպանութեան մը առթիւ՝ զըրպարտութեան մատնութիւններով երեսունի մօտ Դաշնակցականներ ձերբակալուելով բանտ առաջնորդուեցան: Արշակ Յովհաննէսեան՝ Հայաստանի Հանրապետութեան փարլամենտի անդամ, Խորէն Թիւթիւնճեան իրաւաբան, արտակարգ դատարանի դատախազ, Վահան Փափազեան (Կոմս), Արշակ Գալուստեան գուպայի մեծաքանակի վաճառական, Յա-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

(ՀԱՏՈՒԱԾ՝ ՀԱՄԱՆՈՒՆ ՎԱՒԵՐԱԳՐԱԿԱՆ ՎԷՊԻՑ)

ԲԱԳՐԱՏ ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

- Իսկ ժա՞մը, պարոն հրամանատար, - տեղից վեր կենալիս հարցրեց գնդապետ Շահնազարեանը, որի համար այդ ժամից բացի, ամէն ինչ պարզ էր ու հասկընալի:

- Ժամի մասին լրացուցիչ կարգադրութիւններ կը լինի ռադիոյով, պատասխանեց Փիրումեանը եւ նայեց շտաբի պետին: - Պարոն կապիտանի ջանքերով յուսալի կապ է ստեղծուած իւրաքանչիւրիդ հետ: Մնացած բոլոր հարցերը՝ այդ կապի միջոցով:

Բաժանուելիս նա մտերմօրէն թեւի տակ առաւ Գարեգին սրբազանին եւ ականջին հարցրեց.

- Գուցէ Ղեւոնդ Երէցը կը ցանկանա՞յ առաւօտեան բարեմաղթանքի խօսք ասել զօրքին:

- Դա իմ հոգու պարտքն է, սիրելիս, - անմիջապէս պատասխանեց սրբազանը՝ շոյուած զօրավարի վերաբերմունքից եւ Ղեւոնդ Երէցի անունից: - Սիրով կը խօսիմ: Բայց զօրքին ինչպէ՞ս մի տեղ կը հաւաքես:

- Դրա կարիքը չկայ: Դու շտաբում կը խօսես, եւ ռադիոն ձայնը կը փռի ամբողջ ճակատով մէկ:

- Այդ օրուան է՛լ հասանք, որ պատարագիչը չպիտի տեսնի իր հօտի երեսը: Լոյսը դեռ չբացուած ես այստեղ կը լինեմ:

Բոլորին յանձնարարեց քնել. հանգըստանալ, որ առաւօտը դիմաւորեն թարմ ուղեղով ու կայտառ մարմնով: Յանձնարարեց, իսկ ինքը ո՛չ պիտի քնէր, ո՛չ հանգստանար: Ո՞վ է ասել, թէ օձի կըծածին էլ քուն կը գայ: Քունը ամէն մի շունչ - կենդանու համար է, բայց ո՛չ այն զօրավարի, որ սպասում է վճռական ճակատամարտին: Վճռական ի՛ր համար, իր ազգի ու նրա հայրենիքի համար: Գուցէ կային մարդիկ, որոնք հաւատում էին, թէ Սարդարապատում տանուլ տալով՝ հայ ժողովուրդը դեռեւս հնարաւորութիւն կ'ունենայ ուշքի գալու, ոտքի կանգնելու եւ քայլերու այն ճանապարհով, որ Աստուած է վերապահել նրա համար: Գուցէ կային մարդիկ, որոնք մտածում էին, թէ այս վերջին պատերազմի դաշտում Թուրքի առաջ կռնակ դարձնելով Հայը հնարաւորութիւն կ'ունենայ դիւանագիտական կամ ուրիշ որեւէ սեղանի շուրջը, նստել եւ նոյն այդ Թուրքից ստանալ ապրելու, գոյութիւն պահպանելու գոնէ փոքրիկ մի հողակտոր: Նա Թուրքին լաւ էր ճանաչում, որպէսզի իրեն չփոփէր նման խարկանքով: Նա իր ազգի վիճակը լաւ գիտէր, որպէսզի ուղեղը չլցնէր սուտ հեռանկարների մըշուշով...

Եւ հիմա, շտաբի շուրջը պտըտելով, ինքն իր հետ նորից ու որերորդ անգամ քննում էր ճակատամարտի հնարաւոր ծաւալումները:

Իրիկնադէմին վերջապէս ռադիոկապով խօսեց գնդապետ Կարօ Ղասաբբաշեանը: Արդէն ճանապարհին էր, Արագածի լանջին: Ասաց՝ մի քանի օր առաջ Երզնկայի եւ Մակուի ցաք ու ցրիւ գումարտակներից կազմել է կարգին մի զօրաջոկատ, շուրջ եօթ հարիւր սուին, եւ ահա թընդանօթներն էլ առած շարժւում է դէպի Թուրքերի թիկունքը:

- Ինչպէս կարգադրել էք, պարոն զօրավար, - հնչաց ախալցխացի գնդապետի երիտասարդ ձայնը: - Կարծում եմ՝ կէսօրուայ դէմ կը սկսենք գործը: Անմիջապէս էլ կը հաղորդենք ռադիոյով: Իսկ թէ որ ռադիոն խափանուած լինի, կը հաղորդեն թնդանօթները:

- Զգո՛յշ եղէք, ձեր վիճակում նախ եւ առաջ զգուշութի՛ւն ...

- Միքայէլը կողքիս է, պարոն զօրավար: Միասին ենք...

- Երկու երիտասարդ ու տաք գլուխ միասին էք...

- Դրանից միայն թշնամու գլուխը պիտի ցաւի:

- Զգո՛յշ եղէք, զգո՛յշ, լսո՞ւմ էք:

Վատ էր լսւում. բոլոր բառերի հետ կտկտոցներ, ոնց որ բարակ թիթեղի վըրայ բանջարբուիկ տեղար: Եւ յանկարծ Ղասաբբաշեանի ձայնը պարզըւեց.

- Պարոն զօրավար, չէի՞ք ցանկանայ խօսել Միքայէլի հետ, կողքիս է, ինքն ուզում է...

Յետոյ ձայնը կորաւ, եւ նոյնիսկ կապիտան Շնէուրը չկարողացաւ կապը վերականգնել:

(Շար. 58)

կոր Տէր - Մելքոնեան՝ կերպասեղէնի մեծաքանակի վաճառական եւ ղաւառակաւնի առեւտրակեա, Հայկ Պալեան «Ազդակ» օրաթերթի տէր եւ տնօրէն, Միհրան Թուլբէկեան Օթէլ Լիւքսի տէր եւ տնօրէն, Աղաճանեան հանրածանօթ Օրիղտիպէկ վաճառատան տնօրէն, Արամ Սահակեան՝ լուսանկարիչ, Յարութիւն Շահինեան՝ լուսանկարիչ, Մեսրոպ Սոլաքեան՝ լուսանկարիչ. դժբախտաբար միւսներու անունները այսքան տարի ետք՝ յիշողութենէս կը վրիպին: Մթնոլորտը անշնչելի դարձած էր, հրապարակը մարդ չկար (ինչպէս ազատագրման օրերուն, փարիզ). Մելքոն Տէր - Մելքոնեան ազատ էր. վաճառատունը դարձած էր տեսակ մը տեղեկատուութեան գրասենեակ, ամէն ոք կուգար բնատարկեալնե - րու մասին տեղեկութիւններ առնե - լու:

Ձերբակալութիւններէն երկու օր ետք՝ առաւօտ մը, յանկարծ կարգ մը ընկեր - ներու կողմէ Սալօնի Դաշնակցական յարկերջուած (իրենք մէջնեւ չկային) բժիշկ Փոթուքեան եկաւ Տէր - Մելքոնեաններու վաճառատունը, ըսելով. «Ի՞նչ կայ ընելիք»: Յաջորդ օրը եկաւ նաեւ Հալէպի երեսփոխան՝ Մովսէս Տէր - Գալուստեան (զինքն ալ ձերբակալեցին, բայց յաջորդ օրը ազատ արձակեցին, ըսելով՝ պէտք է Հալէպ վերադառնաս. պատասխանեց մինչեւ որ ընկերներս ազատ չարձակուին չեմ հեռանար): Փոթուքեանին հետ սկըսան դիմումներ կատարել պետական ծանօթ անձնաւորութիւններու մօտ, ուղեցին մէկը ընկերանայ իրենց (երկրին չատ ծանօթ չըլլալով), վաճառատան չորս պաշտօնեաներէն միայն ես կուսակցական էի, ընկերացայ իրենց:

Կառավարութիւնը երեք ամիս քննու - թիւններ կատարելէ ետք, բանտարկեալ - ները առժամապէս ազատ արձակելու համար պահանջեց՝ ամէն մէկ անձի համար երկու երաշխաւոր եւ 2000-ական սուրիական ոսկի երաշխաւորագին: Կարգադրը - ւեցաւ, ազատ արձակուեցան:

Օր մը բժիշկ Փոթուքեանին հետ պա - ցինք զօրավաճառ՝ Լեւոն Գասապեանի մօտ, խնդրելու որ երաշխաւոր ըլլայ Արշակ Յովհաննէսեանին, (իրեն վար - ձակալն էր), Գասապեանը, ըսաւ՝ տոք - թորս, գիտես քեզի շատ կը սիրեմ, շատ չիրեն ես, երանի Դաշնակցական չըլլա - յիր. (կուսակցութիւններու հակառակ էր). Փոթուքեան պատասխանեց՝ Լեւոն, Դաշնակցական ըլլալուս համար է որ չիրեն եմ: Գասապեան երաշխաւոր ըլլա - լէն ետք 2000 սուրիական ոսկիի չէք մը տուաւ: Քանի մը ամիս ետք դատավա - րութիւնը տեղի ունեցաւ եւ բոլոր բանտարկեալները վերջնապէս ազատ արձակ - ւեցան:

Բանտարկեալները ազատ արձակուելէ քանի մը օր վերջ ժողովրդային ընդար - ձակ սրահին մէջ ընկերական ընդհ. ժողով մը տեղի ունեցաւ. հազիւ ժողովը բացուած յայտարարուեցաւ, ընկեր Փո - թուքեան ձայն առաւ, ըսելով՝ սոխլոզական հիւանդի մը պիտի այցելեմ, ներո - ղամիտ կ՚ըլլաք:

Սալօնի Դաշնակցականին գործը վեր - ջացաւ ըսելով մեկնեցաւ:

ԹՈՐԳՈՄ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՖՈՒԹՊՈԼ

×

ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆ

Այս շրջանի հայկական երեք խումբե - րէն երկուքը՝ Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանս եւ Իւ. Ժի. Ա. Ալֆորվիլ, անցեալ շաբա - թավերջին յաղթական հանդիսացան, իսկ Իսիի Ա. Ս. Ա.ն իր պատմութեան ամե - նածանր պարտութիւնը կրեց:

Ալֆորվիլի տղաքը, շնորհիւ Էյմաստանի (10րդ վայրկեան) եւ Արիկեանի (42րդ վայրկեան, փէնալթիով) նշանակած կո - լերուն, առաջին կիսախաղը 2 - 0 առա - ւելութեամբ աւարտեցին Ժուանվիլի նըկատմամբ: Երկրորդ կիսախաղին աւելի պաշտպանողական խաղարկութիւն մը ցուցաբերող հայ մարզիկները 65-րդ վայրկեանին կոլ մը ստացան, բայց կըրցան այս փոքր տարբերութիւնը պահել մինչեւ խաղին վերջաւորութիւնը (2-1):

Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանսի տղաքը 5 - 0 արդիւնքով ջախջախիչ պարտութեան մատնելէ ետք Օլէմփիք տը Փիէռֆիթը, աւելի եւս ամրապնդեցին իրենց դիրքը դասաւորման գլուխը:

Գալով Իսիի Ա. Ս. Ա.ի, որ շատ լաւ սկսած էր այս տարուան ախոյեանութիւ - նը, դժբախտաբար այդպէս չկրցաւ շարունակել եւ վերջին հանդիպումին 8 - 1 արդիւնքով պարտուելով խմբակի առա - ջին՝ Սթատ Ֆրանսէ խումբէն, կորսըն - ցուց բարձրանալու իր բոլոր յոյսերը: Կը յուսանք որ Ա. Ս. Ա.ի այս հինգե - րորդ յաջորդական պարտութիւնը՝ կ՚ըլլայ վերջինը այս սեւ շարքին:

×

ՌՈՆ ԱԼՓԻ ՇՐՋԱՆ

Այս շրջանի հայկական երկու խումբերը խաղացին իրենց յետաձգուած ախոյենական մրցումները: Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ը, շնորհիւ Լակոյի (22-րդ վայրկեան) եւ Ակոպթինոյի (73-րդ վայրկեան) նշանակած կոլերուն, 2 - 0-ի առաւելութիւն մը ձեռք ձգելէ ետք Ռիւմիլիի դէմ, 78-րդ վայրկեանին կոլ մը ստանալով դաշտէն կրցաւ հեռանալ «պզտիկ» յաղ - թանակով մը (2 - 1):

Վալանսի Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր դաշտին վրայ հաւասար մնաց Շամպէռիի հետ (1 - 1):

Այս մրցումներէն ետք Հ. Մ. Ը. Մ. Տէսին կը գրաւէ դասաւորման 4-րդ տեղը 23 կէտով. միայն 3 կէտ պակաս ունի առաջիններէն՝ Շամպէռիէն եւ Ֆավէնեէն: Սակայն Հ. Մ. Ը. Մ. տակաւին ունի մրցում մը եւս, իսկ Վալանս 21 կէտով կը գրաւէ 6-րդ տեղը՝ Սէն Շա - մոնի հետ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆ

Այս շրջանի հայկական երկու խումբերն ալ ուրախ շաբաթավերջ մը անցուցին, քանի որ Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ պարտու - թեան մատնեց Սալօնը (2 - 1), իսկ Սէն Թ՚Անթուան յաղթեց իր խմբակի գլուխը գտնուող Մարթիկի (4 - 2):

Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւի կոլերը նշանա - կած են Էչխախամեան (8-րդ վայրկեա - նին, փէնալթիով) եւ Ֆարատեան (47-րդ վայրկեանին): Բերդապահ Թումիկեան դարձեալ իր գեղեցիկ խաղարկութեամբ կրցած է փրկել իր խումբը սայթաքումէ: Այս յաղթանակէն ետք Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ կը գրաւէ դասաւորման 10-րդ տեղը՝ Թուլոնի հետ (14 խումբի վրայ): Իսկ Սէն Թ՚Անթուանի կոլերը նշանակած են Դերձակեան (2-րդ եւ 5-րդ վայրկեաններուն) եւ Մար (62-րդ եւ 83-րդ վայրկեաններուն). այժմ կը գրաւէ իր խըմ - բակին առաջին տեղը՝ Մարթիկի հետ (29 կէտով), որ ունի կոլի առա - ւելութիւն մը:

×

ՊԱՍՔԷԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ. ՖՐԱՆՍ ՊԱՐՏՈՒԱԾ

Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանսի պասքէթպոլի խումբը վերջին հանդիպումին դարձեալ պարտուած է, բայց այս անգամ կրցած է անցեալ շաբթուան բաղդատմամբ աւելի լաւ խաղարկութիւն մը ցուցաբերել, որուն հետեւանքով դաշտէն հեռացած է միայն 10 կէտի պարտութեամբ մը (49 - 59):

Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանս, որ դաշտ իջած է Սիսեռեան, Պաղտասարեան, Խչուա - ճեան, Կէօվճեան եւ Մաղմանեան հնգեակով, երկար ատեն կրցած է պայքարիլ մրցակիցներու դէմ, յաջորդական հաւասարութիւններ արձանագրելով: Սակայն խաղի վերջաւորութեան, թէ՛ իրաւա - րարներու կողմնակցութիւնները եւ թէ Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանսի փոխարինողներու պակասը պատճառ դարձած են, որ Հ. Մ. Ը. Մ.ականները այս տարի, անգամ մը եւս դաշտէն հեռանան գլխիկոր:

ՇԱՆԹ ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՆ ՓԱՐԻԶԻ «ԷՔՍՓՈԼԱՆԿ»Ի ՄԷՋ

Փարիզի Կրան Փալէի մէջ, Յունուար 25 - 30, տեղի կ՚ունենար Լեզուներու եւ Մշակոյթներու Միջազգային 2-րդ ցուցահանդէսը, հովանաւորութեամբ՝ ԻՒՆԵՍՔՕյի: Կը մասնակցէին զանազան երկիրներու ղեսպանատուներ, մշակութային հիմնարկներ, հրատարակչականներ, գըրատուներ, համալսարաններ եւայլն:

Առաջին ցուցահանդէսին մասնակցած էր Հայկական Սփիւռքի Հետազօտու - թեանց Կեդրոնը. այս երկրորդ ցուցա - հանդէսին կը մասնակցէր նաեւ Տէսինի Հայկական Ուսումնասիրութեանց, Փաս - տաթուղթերու եւ Տեղեկատուութեանց կեդրոնը: Ուրեմն հայկական զոյգ հաս - տատութիւններ առանձին սթանտներով կը ներկայացնէին հայկական մշակոյթը իր բոլոր երեսներով: Մաղթելի է զոյգ կեդրոնները միացած տեսնել 3-րդ ցուցահանդէսին:

Արդ, Յունուար 25ին, բացման օրը այցելեցինք ցուցահանդէս՝ զոյգ սթանտները: Փարիզի կեդրոնը կը պատկերասփռէր ֆրանսահայ դպրոցներու կեանքէն առնըւած վիտէօ մը, ուր կ՚արծարծուէին հայկ. վարժ.ներու մայրենի լեզուի ուսուցման, ազգային ղիմագիծի պահպանութեան անհրաժեշտութեան և այլ հարցեր: Ցուցադրըւած էին հայերէն դասագիրքեր (Վենետիկի Մխիթարեաններու հրատարակութիւն), հայ մշակոյթի վերաբերեալ գիրքեր, եւայլն: Այցելուներ հետաքրքրու - թեամբ կը դիտէին հայկական այբուբենի ուսուցման նոր եղանակը:

Քիչ անդին, հազիւ քառասուն մեթր հեռաւորութեան վրայ, կը գտնուէր Տէսինի Կեդրոնի սթանտը, ուր եւս ցուցադրըւած էին հայկական հարցին վերաբեր - եալ ֆրանսերէն հրատարակութիւններ, մանկական գրականութիւն, հայերէն լեզուի դասագիրքեր եւայլն: Կը ցուցադրըւէին նաեւ լուսապատկերներ, որոնք կը ներկայացնէին Հայոց պատմութենէն էջեր, հայկական մշակոյթի եւ արուես - տի վերաբերեալ նմոյշներ (Հայաստանի թէ Սփիւռքի արուեստագէտներու գործերէն) եւայլն:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳԱՐԼԱՅԻ (Յունաստան) մէջ, Յուն - ւար 14-ին, իր մահկանացուն կնքած է Վահան Տիւզեան, 101 տարեկանին: Ծընած էր Էրզրում: Աւարտած է Սուլթանիէի վարժարանը եւ իբրեւ հաշուապահ պաշտօնավարած՝ պետական հիմնար - կութեանց մէջ: Սահմանադրութենէն ետք, երբ Ռոստոմ ստանձնած է Սանա - սարեան վարժարանի տեսչութիւնը, Վահան Տիւզեանի վստահած է ընդհանուր հաշուապահութիւնը: 1915-ի Եղեռնէն հրաշքով ազատած՝ զինադադարին, դարձեալ պետական պաշտօններ ստանձ - նած է Հալէպ եւ Պոլիս, իսկ 1922-ին ապաստանած Յունաստան, նախ Գորֆու, ապա Գոքինիա: Եղած է Գոքինիոյ Ջա - ւարեան վարժարանի խնամակալ մարմնի անդամ (1928 - 1940), Հ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութեան անդամ եւ հաշուա - պահ: 1951-էն մինչեւ 1968 վարած է Կըրթական Խորհուրդի հաշուապահութիւնը: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Գոքինիոյ Ս. Յակոբ եկեղեցին, ուր դամ - բանականներ խօսած են Գեղարդ քհնյ. Պապօղլեան, Ալիս Կարապետեան եւ Կարօ Մինասեան, իսկ գերեզմանատունը խօ - սած է վեր. Գրիգոր Տէմիրճեան:

×

ՆԻՒ - ԵՈՐՔԻ մէջ հրատարակուած է Պոլսոյ հայ ծանօթ երաժիշտներէն Սիր - վարդ Գարամանուկեանի երգերէն հաւաքածոյ մը, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Մշակութային Հիմնադրամի նախաձեռնութեամբ: Հա - տորին մէջ տեղ գտած են 18 երգեր՝ Հայաստանի եւ Սփիւռքի հայ բանաստեղծներու բառերու հիման վրայ յօրինուած:

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

1

ՎՃՌԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆ ՄԸ

Կայսերազուն իշխանը Փրակա մեկնած էր. ուր ամբողջ օրերը կ՚անցընէր ժողովներու նախագահելով, ունկնդրութիւն - ներ տալով, որսորդութեամբ եւ յոգնե - ցուցիչ հանդէսներով: Ամէն գիշեր, պէտք էր ընթրել գեղանի կիներու հետ եւ մինչեւ ուշ ատեն խմել: Այս կեանքն է որ դարերով զանազան երկիրներու մէջ վարած են գահաժառանգ իշխաններ, որոնք քրօնիկներու մէջ նկատուած են միշտ գեղխ ու շուայտ, բայց որոնք չեն դադրած սակայն մեծ թագաւորներ ըլլալէ: Ռոտոլֆ, երբեմն հիանալի կերպով կը վայլեցնէր այս կեանքը: Լաւագոյն խըմողներու հետ գլուխ կ՚ելլէր, կիները կը զարպասէր ու անխոնջ կը թուէր: Որ ժամուն ալ քնանար, առտուն պատրաստ էր իր պաշտօնական օրուան գործերուն սկսելու համար:

Սակայն ուրիշ օրեր զզուանքը կը լե - ցընէր զինք, երբ կ՚անդրադառնար թէ ինչպէս ինքզինքը չարաչար կը գործածէ: Չէ՞ որ քիչ քիչ ժամէ ժամ կը սպաննէր ինչ որ թանկագին կար իր էութեան մէջ: Անգամ մը բարեկամի մը հետ կը վիճա - բանէր անձնասպանութեան մասին, զոր հիները, ըստ իրեն, ազնիւ եւ օրինաւոր սովորութիւն մը դարձուցած էին: «Ի - նչո՞ւ անձնասպանութենէ վախնալ, ըսաւ իշխանը, կեանքս անձնասպանութեանց յաջորդական շարք մըն է»: Քաղաքական տեսակէտով, իր երիտասարդ սիրտը լեցնող խռէալը օրէ օր ամուլ բան մը կը դառնար: Ազնիւ եւ մեծ գաղափարներու համար բորբոքելու տեղ, ամէն օր պարտաւոր էր կռուիլ գռեհիկ խնդիրներու համար, անպարկեշտ եւ սահմանափակ ուղեղով մարդոց հետ: Ինչպէ՞ս դիմա - նալ այս սոսկալի կերպով մաշեցնող պայքարին: Ի՞նչ ընել ... Փախչի՞լ ... Խըմե՛լ, նոյնն է:

Սրտի կեանքը ոչ մէկ սփոփանք կը բերէր իրեն: Տանը մէջ տեւական կռիւ ու անհասկացողութիւն. դուրսը, ի՞նչ կըր - նային իրեն տալ պատահական հանդի - պումներու մատուցած կարճատեւ յարա - բերութիւնները ... եւ միշտ անտանելի տպաւորութիւնը ունէր շղթայի մէջ բըռնըւած ըլլալու, իր բոլոր ժամերուն գործերը առաջուց որոշուած էին եւ մարդ - կային որեւէ ուժ չէր կրնար խանգարել այս անփոփոխելի ընթացքը, ինչպէս աստղերուն շարժումները: Երբեմն, նոյն իսկ չէր փորձեր կռուիլ իր ուղեղը փո - թորկող սեւ գաղափարներուն դէմ. «Նախահայրերս կը վերադառնան, կ՚ըսէր մելամաղձոտ կերպով, չեմ կրնար զա - նոնք դժոխքը ղրկել, անոնք զիս պիտի տանին»: Այս տագնապներուն դէմ ազդեցիկ դարման մը ունէր. մենութիւնը եւ բնութեան հետ հաղորդակցութիւն... Այս բարդ ու ջղային էակին մէջ ինչ որ առողջ մնացած էր. նոր եռանդով կ՚ողե - ւորուէր, անմիջապէս որ մարդկու - թենէն հեռանալով, բնութեան մէջ մըտնէր:

Փրակայի մէջ, Վիէննա վերադառնալէ առաջ, վերին Դանուբի մէկ կղզիին մէջ որսորդութիւն մը կազմակերպեց: Մինակը գնաց. որսապահներ կը բաւէին իրեն: Երկու օր փայտաշէն հիւղի մը մէջ ապ - րեցաւ. պահապան մը խոհարարի դերը կը կատարէր. ի՛նչ անդորրութիւն. ոչ մէկ ոստիկան իր շուրջը. ո՛չ մէկ լրտես. ո՛չ ալ առօրեայ նամակածրարը եւ կամ սիրահար ու անդադրնապահ կին - բարեկամ. ընտանիք, կայսրութիւն, բոլ - ւերներու պէս ցնդած էին: Անոնց փոխարէն, առատ ու հոծ խոտեր, թաւուտներ, ծառ, ջուր, հեռուն՝ լեռներ անապակ ձիւնով եւ աւելի հեռուն երկինքն ու ամպերը: Ի՛նչ քաղցր է ներդաշնակուիլ բընութեան խորհրդաւոր ուժերուն հետ, անոնք որ արեւմուտին՝ տարտու կուտան բարտիներու սաղարթներուն եւ աւտրւան դէմ վեր կը բարձրացնեն դի - շերուան մէկ կքած խոտեր: Խոնաւ դէ - ղերուն մէջէն կապոյտ բոժոժիկ մը կը բացուէր զինքը ողջունելու. այս փափուկ ծաղիկին քով ի՛նչ կ՚արժէին մօրը դահ - լիճներուն կոյտ կոյտ քամէլիաներն ու նարգիսները:

(Շար. 26)

(Շար. Ա. Էջէն)

քերուն ամբողջական պատասխանատըւութիւնը»։

Կարգը եկած էր այլեւս պաշտպան փաստաբաններուն։ Ասոնցմէ առաջինն էր, ինչպէս ըսինք, Էմիլ Ասլանեան (Նըբեքչարթի, նախքան վճիռը, յաջորդաբար կ՚արտայայտուէին՝ Թեթժէն, Տէվէճեան, Մինեառ եւ Լըքլէր)։

Մէթր Ասլանեան ըսաւ՝ ինչ որ պէտք էր ի պատասխան մէթր Սառտայի եւ փաստաբանապետ՝ Պօտըլոյի։ Զգալապէս յուզուած էր, ինչ որ երբեմն առ֊գելք եղաւ որ կեդրոնանայ։ Յայտնեց թէ 68 տարի բոլոր խաղաղ միջոցները ըսպառած էին այլեւս եւ այս մետիաներու աշխարհին մէջ, դէպք մը պէտք է։ Շեշտեց հակառակորդ փաստաբաններու հակասութիւնները. յիշեց թէ, տակաւին այսօր, երբ արեւելեան գաւառներու մէջ (վերջերս Էրզրումի շուրջ) երկրաշարժ կ՚ըլլայ, բնակիչները կ՚ըսեն թէ Հայերու դիակներն են որ կ՚արթըննան։ Կրօնաւոր մը, կ՚ըսէ մէթր Ասլանեան, Օրլէանի եպիսկոպոս, Հ. Թուշէ, 1917-ին ըսած է. - «Եթէ արդարութիւն չըլլայ Հայերուն եւ անոնք երթան Պոլսոյն օգն հանեն, Թողութիւն կուտամ ըննողներուն»։ Ու փաստաբանը կ՚ուզէ որ անպարտ արձակուին։

Ա. Մ.

× Երեքշաբթի առտու, փարիզեան մամուլն ալ կը հաստատէր թէ դատախազը չափազանց եղած էր։ Լիպերասիոն կ՚արձագանգէր Թուրքերու դժգոհութիւնը. դիւանագէտ մը ըսեր է. - «Աւելի կը հետաքրքրուին ամբաստանեալներու առողջութեամբ, քան՝ Թուրք պահակին մահով»։ Թերթը խորագրած է. - «Անպարտի ամբաստանական»։ Մաթէն փաստաբան մը կը ձաղկէ Պոլսէն եկած Գէորգեանը, զոր կ՚որակէ «ֆոլլապօ տը սէրվիս»։

Նախորդ իրիկուան Մոնտին մէջ Քլօտ Սառօթ իր նշմարը (վերջին էջ) յատկացուցած էր «Ցեղասպանութիւններ» խորագրին տակ, Հայերու ջարդին։

× Թուրք մամուլը շատ զուարճալի ալ լուրեր ունի։ Օրինակ, Յունուար 29-ի «Հիւրրիյէթ»ը կը գրէ որ դատավարութեան ընթացքին Մելինէ Մանուշեան (որ ֆրանսերէն խօսեցաւ) թուրքերէն արտայայտուեր է...։

ՃԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԻԱՐՊԷՔԻՐԻ բանտին այն Քիւրտերը որոնք կամաւոր ծոմի դիմած էին, բողոքելու համար արգելափակման իրենց պայմաններուն եւ չարչարանքներուն դէմ, վերջ տուին իրենց շարժումին։ Ծանօթ է որ իրենցմէ 6-ը՝ մեռած էր։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ, ոստիկանութիւնը առաջքն առած է հրեայ ծայրայեղ կրօնաւորներու ոճրափորձին էլ - Աքսա մզկիթին դէմ։

hամազգային
երաժշտութեան խումբ

Ensemble de Musique Arménienne

Concert au centre
MANDATA

6, rue Wurtz — 75013 PARIS

Samedi 4 Février
à 20h 30

Տէր եւ Տիկին Արա Շիրինեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Պեաեան եւ զաւակները Տէր եւ Տիկին Կարապիս Կարապետեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մարի Սարաֆեան, Թոռները, ծոռները եւ ազգականները ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ - մօր, տալոջ եւ ազգականին՝

ՄԱՐԻ ՇԻՐԻՆԵԱՆԻ

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Փետրուար 1, Չորեքշաբթի օր, ժամը 14.15-ին, Առնուվիլի Վարժարանի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ։

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Ասլէն Փափազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Էմիրզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Քրիսթիան Պետրոսեան եւ զաւակները խորին շնորհակալութիւններ կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղիկով, փոխան ծաղկի նուէրներով, անձամբ, մամուլով թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր եւ մեծ - մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՇԱՔԷ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

Թ Է Յ Ա Ս Ե Ղ Ա Ն

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի վարչութիւնը, Նոր Տարուան առիթով, հաճոյքով կը հրաւիրէ իր անդամուհիներն ու համակիրները մտերմիկ թէյասեղանի մը շուրջ, Փետրուար 3-ին, Ուրբաթ, կէսօրէ ետքը ժամը 3-էն սկսեալ իր կեդրոնատեղիին մէջ, 33 Քուր Փիէր Փուժէ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Կապոյտ Խաչի Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Ողբացեալ՝ Շնորհիկ Նոտարեանի մահուան քառասունքին առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Գէորգ Մովսէսեանէ 500 Ֆ., Տիկին Զապէլ Կարապետեանէ 100 Ֆ., ողբացեալ Մաննիկ Ուրբաթեանի մահուան առթիւ՝ Փափազեան ընտանիքներ (Ալֆորվիլ եւ Բէսսօն) 300 Ֆ., Պարսումեան ընտանիքներ (Ալֆորվիլ եւ Մէզօն Ալֆոր) 250 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Հրանդ Գարասալմասեան 100։ Իսկ Նոյեմբեր 13-ին տեղի ունեցած հացկերոյթի ընթացքին եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Օր. Հռիփսիմէ Փափազեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Արթօ Գույումճեան 100 Ֆ., Ոմն՝ 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Տիգրան Զէրչեան, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Քոտիքեան, Տիկին Պերճուհի Պաղտասարեան 100-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ամիրայեան 200 Ֆ., Տիկին Օհաննէսեան 100 Ֆ., Ոմն՝ 50 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Զորաբարէլեան, Տէր եւ Տիկին Փափազեան Գրիգոր 100-ական Ֆ., Տիկին Մալաթեան Ծնունդ 300 Ֆ., Տիկին Նուարդ Գույումճեան 100 Ֆ., Տիկին Զապէլ Կարապետեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մուրատեան 200 Ֆ., Պ. Սերոբ Մանուկեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Բարգէն Մութաֆեան 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Նէտէլեան Քրիստ 500 Ֆ., Պ. Կարապետ Փափազեան 100 Ֆ., Պ. Թուֆանեան 50 Ֆ.։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Միքայէլեան եւ Տայիկեան ընտանիքները 300 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին Կարապետ Ճանիկեանի մահուան առթիւ։

×

Պ. Վահան Շահինեան 50 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին Գր. Կիւրիւնեանի մահուան առթիւ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Պ. Ունանեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին Տիկին Վարսենիկ Աշճիպաշեանի մահուան առթիւ եւ 100 Ֆ. իր կնոջ՝ ապաքինման համար։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԷԶՈՆ - ԼԱՖԻԹ. - Պ. Քէշիշեան 100 ֆրանք։

ՍԷՆ - Թ՚ԷԹԻԷՆ

Փետրուար 5, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10.30-ին, Սէն - Թ՚էթիէնի Հայոց մատուռին մէջ, պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՃԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE
9, rue de Madrid — 94140 ALFORTVILLE

SOIRÉE
MUSICALE

le Samedi, 4 Février, à 20h 30

Spectacle original en 2 parties :

1.- *Poèmes mis en musiques chantés en diverses langues.*
2.- *Musique arménienne avec ambiance symphatique.*

avec : Tamila MESBAH (chanteuse)
Vasken SOLAKIAN (saz)
Marc FERRARE (flûte)
Claude LOUIS (percussion)

Participation aux frais

FETE SCOUTE
de la Région LYON — DECINES
Dimanche 5 Février
à 15 heures

SALLE MOLIERE
18, quai de Bondy — LYON 5e

○ CHANTS ԵՐԳԵՐ
○ SKETCHES ԶԱՒԵՇՏ
○ DANSES ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ
FOLKLORIQUES ՊԱՐԵՐ
○ BUFFET ՊԻՒՖԷ

ENTREE LIBRE ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Օր. Նազարեան կը փնտռէ Պ. Լեւոն Հայկի Մեղրապեանը։ Ծնած է 1915-ի շուրջ Երեւան եւ ներկայիս Ֆրանսա կ՚ապրի։ Լուր ունեցողներէն գրել. -

Mlle. NAZARIAN
6, rue Morère — 75014 Paris

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

«Մխիթար Ծրագրի» ի նպաստ Մուրատ - Ռափայէլեան նախկին աշակերտաց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է. - Մատոյեան (Անիէր), Թոփաքեան (Փարիզ), Օգանեան Արամ (Ալֆորվիլ), Զուլաքեան (Վիրօֆլէ), Արապեան Նուպար (Փարիզ), Պէտիկեան (Փօ) 1000-ական Ֆ., Մաթէոսեան (Փարիզ), Պաքրճեան (Փարիզ), Նշանեան (Մուլէն), Զուլալեան (Շաթօ - Առնու) 500-ական Ֆ., Քերիճեան Կարապետ (Օլնէ - սու - Պուա), Զուրթեան (Փրէ - Սէն - Ժէրվէ), Մուլու Քրիսթեան (Գլամար), Չէրքէզեան (Փարիզ), Պասմաճեան (Անիէր), Տէմիրեան (Շաւիլ), Գարակէօզեան (Վալանս), Գազազեան (Գուվիէր) 200-ական Ֆ., Ներսէսեան (Փարիզ) 500, Սահակեան (Քուրպըվուա), Տը Ռէինկարտ Մարկրիթ (Գուրպըվուա), Քոլանճեան (Լա - Կարէն - Գոլոմպ), Աբիկեան Արամ (Փարէզ), Քիւրքճեան (Դուէլ), Վարդանեան (Լը Մէնիլ - Սէնտընի) 100-ական Ֆ.։ (Շար.)

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

FESTIVAL DES AMANDIERS DE PARIS

110, rue des Amandiers — PARIS XXe
angle du 54 rue de Ménilmontant (métro : MENILMONTANT)

Mercredi 1er Février à 20h 45
Jeudi 2 Février à 20h 45
Vendredi 3 Février à 20h 45
Samedi 4 Février à 20h 45
Dimanche 5 Février à 15 heures

FOLKLORE D'ARMENIE

avec

L'ENSEMBLE FOLKLORIQUE ARMENIEN

NAVASART

Réservations :
— Soit en téléphonant au théâtre 201 - 56 - 65
— Soit auprès des membres de NAVASART

TIMAG

La Troupe Théâtrale de Hamaskaïne
présente

ՄՈՒՇԵՂ ԻՇԽԱՆԻ

«ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԱՐՔԱՆ»

«LE ROI DE CILICIE»
de MOUCHEGH ICHKHAN

Dimanche, 5 Février, 1984, à 15h 45, Salle Rossini
Hôtel de Ville IXe, 6, rue Drouot, 75009 PARIS
métro : Richelieu - Drouot

Levée de rideau à 16 h. précises

Réservation : Mme. Fourtune 584 - 57 - 18

PELERINAGE DU 24 AVRIL EN ARMENIE

L'association nationale des anciens combattants d'origine arménienne organise, comme chaque année, un pèlerinage à EREVAN pour célébrer dignement le 69ème anniversaire du génocide de 1915, perpétré par le gouvernement turc.

PROGRAMME

1.- Dépôt de gerbe au soldat inconnu.
2.- Le 24 Avril à Dzidzernagapert.
3.- 40ème anniversaire de M. MANOUCHIAN à l'école Manouchian.
4.- Gerbe au monument d'Antranik.
5.- Réception à l'Hôtel Armenia, entourée des personnalités du gouvernement, anciens combattants d'Arménie et de France.

Pour tous renseignements :
MIHRAN KEHIAYAN 642 73 10
ARSENE TCHAKERIAN 618 44 54

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
2
JEUDI
2 FÉVRIER
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

59րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.626

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ᵉ ANNÉE — No 15.626

ՓԱՐԻԶ

ՉՈՐՍ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԱԿՆԿԱԼՈՒԱԾԷՆ ԽԻՍՏ ՀԱՄԱՆՄԱՆ ՊԱՏԻԺ

ԵՕԹԸ ՏԱՐԻ ԱՐԳԵԼԱՓԱԿՈՒՄ ԱՄԷՆ ՄԷԿՈՒՆ

ՋԱՆԱԶԱՆՈՒԹԻՒՆ ՉԴՆԵԼՈՎ ԱՏԵԱՆԸ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ ԱՐԱՐՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲՆՈՅԹԸ

ԽՈՐ ԼՌՈՒԹԻՒՆ ՏԻՐԵՑ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ ԵՐԲ ՎՃԻՌԸ ԱՐՁԱԿՈՒԵՑԱՒ

ՆԱԵՒ՝ ԽՈՐ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆ

Այս դատավարութեան վերջին նիստին նկարագրութիւնը, անգամ մը համար պիտի սկսինք վերջաւորութենէն, քանի որ վճիռին օրն էր։

Դատակազմը խորհրդակցութեան համար քաշուեցաւ ժամը 18·15-ին։ Պէտք է ըսել որ մասնաւոր մտահոգութիւն մը չէր տիրեր։ Ճիշդ է, սպասումը երկար կը թուէր, բայց կը յիշուէր ամբաստանեալները, ուր՝ 5-էն 10 տարի ուզուած էր (5՝ Պասմաճեան, 7-ական՝ Սիւլեան եւ Ջուլֆայեան եւ 10՝ Կիւզէլեան), ու աւելի քան հաւանական կը նկատուէր որ սահմանուած պատիժները նուազ ըլլան, քան՝ դատախազին առաջարկածը։

Ժամը 21·15-ին, վերջապէս դատակազմը կը վերադառնար սրահ։ Որոշ անձկութիւն մը կը տիրէր լեփ-լեցուն սրահին մէջ։ Երբ նախագահը կ'ըսէր «ամբաստանեալներ, ոտքի՛», ամբողջ սրահն է որ ոտքի կ'ելլէր։ Ոստիկաններու թիւը աւելի քան բազմապատկուած էր, որեւէ միջադէպի առաջքն առնելու համար։

Ու նախագահը կը շարէր գլխաւոր հարցումները՝ յանցանքներու վերաբերող, ու պատասխանները։

Հարցումները ծանօթ են․ Անձերու բռնի պատանդում եղա՞ծ է, զէնքի սպառնալիքով։ Պատասխան՝ այո՛, նուազագոյն ութ ձայնի մեծամասնութեամբ։ Այս հարցը կը վերաբերի չորսերուն։ Կամովին մահ տրուա՞ծ Գէորգ Կիւզէլեանի կողմէ, այո՛, նուազագոյն ութ ձայնի մեծամասնութեամբ. Սիւլեանի համար, Ջուլֆայեանի համար, հարցումները նոյնն են, հարուածներ եւ վէրքեր տրուա՞ծ, պատասխան՝ այո՛, նուազագոյն ութ ձայնի մեծամասնութեամբ. զէնք եւ զինամթերք կը կրէի՞ն, պատասխան՝ այո՛, նուազագոյն ութ ձայնի մեծամասնութեամբ։ Մեղմացուցիչ դէպք յանցանաց կա՞յ, այո՛։ Ու վճիռը՝ եօթը տարի ոճրային արգելափակում՝ իւրաքանչիւրին։

Տպաւորիչ լռութիւն մը կը տիրէ։ Ամէն մարդ շշմած կը թուի։ Հայերը չեն հասկնար։ Ոմանք համոզումն իսկ ունէին, թէ բոլորն ալ կրնան անպարտ արձակուիլ, ինչո՞ւ չէ։ Այնքան բան մը խախտած է մեր մտքին ու սրտին խորը, որ չենք ուզեր իսկ տրամաբանել։ Կը բաւէ արդէն թերթերուն աչք մը նետել. հայ ժողովուրդ ալ չենք այլեւս, այլ՝ «ցեղասպանուած ժողովուրդ»։

Արձագանգները, որոնց մասին աւելի երկար կը խօսինք, օրերու ընթացքին, կը շեշտեն վճիռին երբեմն երկդիմի, բայց նրբամիտ բնոյթը։ Կասկած չկայ, ատեան ու երդուեալ ընդունեցան ցեղասպանութիւնը, չորսին նոյն պատիժը տալով, վաւերացուցին թէ անոնք՝ համակամ գաղափարականի մը ծառայեցին։ Բայց մերժեցին բիրտ ուժը եւ կասկած չկայ, որ Օրլիի շուքը կար այդ սրահին մէջ եւ Յուլիս 15-ի այդ ոճրափորձը չէր կրնար բացասական դեր չխաղալ։ Դեռ կար՝ Շաբաթ օրուան անտեղի եւ անհարկի ցոյցը՝ որուն բացասական դերին մասին արտայայտուեցանք արդէն։

Նոյն իրիկունը, մինչ Հայերը բողոքելով դուրս կ'ելլէին արդարութեան պալատէն, շարունակելով իրենց զիրենք անիրաւուած ու հալածուած նկատել, մետիաները կը սկսէին լուրը տալ, ժամը 22-էն սկսեալ։ Ֆրանս - Էնթէր՝ «Խիստ եւ բարեգութ» կը գտնէր միաժամանակ, աւելցնելով թէ կրնային քան տարի ուտել, եթէ նկատի առնուած չըլլար գաղափարական բնոյթը։ Էօրոփ 1 նոյնը կը շեշտէր, հաւաքական նոյն պատիժին մէջ տեսնելով քաղաքական բնոյթին ընդունուիլը, կ'աւելցնէր թէ «պայմանական ազատութեան» դրութիւնը թոյլ կուտայ որ 2-ուկէս տարիէն դուրս ելլեն։ Կ'արձագանգէին նաեւ ՀԱՇ-ի պատասխանատուին՝ Ա․ Թորանեանի գոհացած յայտարարութեանց։ Անթէն 2, ժամը 23·30-ի շուրջ, նկարներ ալ կուտար, բարկացած թէ ընկճուած Հայերու, որոնք ուշ գիշերին տուն կը վերադառնային։

Ջորեքշաբթի առտու, մամուլը նոյն վերլուծումը կ'ընէ։ Լիպերասիոն կարճ անդրադարձ մը կ'ունենար (նիստը ուշ վերջացաւ, առաւօտեան թերթերու համար), Քոթիտիէն կ'ըսէր թէ դատակազմը խանդաղատանքէ չտարուեցաւ։ Ֆիկառօ-ի համար երկդիմի դատավարութիւն մըն է, ու կ'ըսէ թէ «Վճիռին չափաւորութիւնը» չշմեցուց։ Մաթէն չէզոք մօտեցում մը ունի։ Ֆրանս - Սուարի համար. - «Անգամ մը եւս, ֆրանսական արդարութիւնը շատ հասկացողութիւն եւ բարեացակամութիւն ցոյց տուաւ ԱՍԱԼԱ-ի «արդարադատներուն» նկատմամբ։

× Թուրք մամուլը թոյն կը թափէր Ջորեքշաբթի առտու, այս բարեգութ վճիռին առթիւ։ Այլ խօսքով ֆրանսական արդարութենէն Հայն ալ դժգոհ է, Թուրքն ալ դժգոհ է։

× Ոճրային դատին փակումին յաջորդեց Սիվլի բաժինը, որ վնասուց հատուցման կը վերաբերի։ Էօզէնի (սպաննուած պահակը) ընտանիքին համար որոշուեցաւ 510 հազար Ֆ․ եւ 220 հազար՝ վիրաւորուած փոխ - հիւպատոսին։

×

Հիմա հարկ է ներկայացնել այս վերջին օրուան նիստը, սկիզբէն։ Ամբողջ օրը կրկին Թուրքիոյ դատն էր, որ տեսնուեցաւ։

×

Վերջին օրը։ Ոճրային ատեանը սովորականէն աւելի լեցուած է։ Ըստ երեւոյթին, աւելի դիւրին եղած է հրաւէր ձեռք ձգել։ Ժամը 13·40-ին կը բացուի նիստը եւ նախագահը, խօսք տալէ առաջ պաշտպան փաստաբաններէն առաջինին, կրկին կը հաղորդէ թէ գիրք եւ հեռագիր ստացած է։ Նախ Պոլսէն գիրք մը ստացած է որուն խորագիրն է՝ Հայկ․ սարսափը (Թէրէօր Արմենիէն), յետոյ երեք հեռագրեր, մէկը Կապոյտ Խաչի Շրջ․ Վարչութենէն, որ կը խնդրէ ատեանին բարեացակամութիւնը, երկրորդը Միացեալ - Նահանգներու՝ քաղաքական բանտարկեալներու պաշտպան յանձնախումբէն, որ կ'ակնկալէ արդար վճիռ մը եւ երրորդ մը Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տունէն։ Նամակ մըն ալ այն թուրք փրոֆէսէօրէն, որ եկած էր վկայելու եւ կ'ուզէ ճշդում մը ընել, ի պատասխան մէթր Ասլանեանի մէկ ակնարկութեան Աթաթիւրքի յայտարարութեան, ըսելու համար թէ Քէմալ չէ խոստովանած հայկ․ ջարդերը։

Պաշտպան փաստաբաններէն առաջինը, որ խօսք կ'առնէ, մէթր Րաֆֆի Փէչտիմալճեանն է։ 33 տարեկան, առաջին ելոյթն է ոճրային ատեանի մէջ։ Լաւ պատրաստած է իր ըսելիքը։ Հակիրճ ակնարկ մը կը նետէ իր ընտանիքին, ջարդուած մեծ - հօր եւ հօրը՝ որ մինչեւ 1970, երբ մեռաւ, փնտռած էր իր ընտանիքին եօթը քոյրերն ու եղբայրները, առանց գիտնալու ո՞ւր են՝ թէ մեռած։ Թերեւս կ'ապրին տեղ մը։ Ուրեմն ինք ալ ցաւը կը կրէ ցեղասպանութեան հետեւանքները։ Կ'առարկուի թէ պատմութիւնը չի կրնար գրուիլ ընտանեկան յիշատակներով, բայց կան ուրիշ փաստեր։ Ինք ալ կը յիշէ Ֆերիտ Փաշայի յայտարարութիւնը՝ Վերսայլի ժողովին։ Անդրադառնալով չորս տղոց, կ'ըսէ թէ անոնք այդ արարքը գործած են, առաւելաբար ուշադրութիւն հրաւիրելու համար։ Ինք կը խօսի, առանձնապէս Արամ Պասմաճեանի մասին, որու դերը շատ չնչին եղած է։ Տեսակ մը հսկողութեան դեր։ Յուզուած է, երբ կը խօսի այդ երիտասարդին մասին, որ երեք տարի հայրը չէ տեսած։ Դրուագ մը կը յիշէ Ջարդերէն, երբ լեզուն կտրած հայ մանուկ մը, 10 տարեկան, թաղուած աւազներուն մէջ, նշանով հասկցնելով հասնող Հայերուն, որ ետ երթան։ Այդ մանուկը չէր կրնար խօսիլ, Թուրքերը կտրած էին իր լեզուն։ Եւ գիտակցօրէն, այս 60 տարիներու ընթացքին, քաղաքակիրթ ըսուած ժողովուրդները, իրենց կարգին կտրեցին հայ ժողովուրդին լեզուն։ Եւ 1981, Սեպտեմբեր 24-ին, շնորհիւ Արամին, Յակոբին, Գէորգին եւ Վազգէնին, հայ ժողովուրդը իր լեզուն գտաւ։ Ու մէթր Փէչտիմալճեան ազատ արձակումը կ'ուզէ չորս տղոց համար։

Իրեն կը յաջորդէ մէթր Ֆրանսիս Թեթժէն, որ կը յայտնէ թէ պիտի խօսի գլխաւորաբար Վազգէն Սիւլեանի մասին։ Պէտք է յարգել պատժական օրէնքը, բայց կարելի՞ է ըսել թէ կամովին մարդասպանութիւն կայ ոստիկան (գաղտնի) Պլոնտէլի դէմ։ Եթէ ամէնէն փոքր կասկած կայ, պէտք է նպաստէ Սիւլեանին ու անոր անպարտ արձակուիլը կ'ուզէ։ Կ'անցնի դէպքերու քննութեան, մանրամասնօրէն։ Զուզեր ճշդել թէ այս կամ ան սուտ խօսած է։ Բայց, ընդհ․ չփոթութեան մէջ, կարելի չէր իսկ աւելի ճշգրիտ ըլլալ։ Հակասութիւնները շատ են։ Սկսած՝ Պլոնտէլի յայտարարութիւններէն հարցաքննիչ դատաւորին առջեւ։ Վազգէն Սիւլեան ըսած է՝ երբ կրակեց, հակադեցի։ Չէի գիտեր թէ ֆրանսացի ոստիկան է, եթէ ոչ կ'ըսէի իրեն թէ գործս իրեն հետ չէ։ Ամէնէն տրամաբանականն այն է, որ Պլոնտէլ առաջ կրակած է, զինքը չեմ այպաներ ատոր համար, իր արհեստն է։ Կասկածի պարագային, պէտք է անպարտ արձակել։ Կը յիշէ թէ Պ․ Կառսոնն է, որ պատժական յօդուածներուն մէջ այդ զատորոշումը դնել տուած է, մէկը՝ միտումով կատարուած սպանութիւնն է, միւսը՝ մահացու հարուածներ տալը՝ առանց մեռցնելու միտումն ունենալու։ Ոչ մէկ փաստ կայ, որ միտում ունեցած ըլլայ, ուրեմն անպարտ արձակումը ինքզինքը կը պարտադրէ։ Քաղաքական բնոյթի բիրտ ուժը պէտք է զատորոշուի զուտ ոճիրէն։ Երկու հարցումներու պէտք է պատասխանել. - Ա) Խաղաղ միջոցները սպառած չէի՞ն, Բ) Պահանջները արդա՞ր են։ 60 տարի ամէն բան փորձած են։ Ու փաստաբանը կը յիշէ Ուիլսընը, Սեւրի դաշնագիրը եւ վերջապէս այն յոյսը, որ ծնած է 1948 Դեկտեմբեր 9-ին երբ Ազգաժողովը վաւերացուցած է ցեղասպանութեան վերաբերող պայմանագրութիւնը։ 30-րդ յօդուածին հարցն է։ 1973 Սեպտեմբեր 18-ին, Թուրք պատուիրակը պիտի մերժէր այդ անմեղ տողերուն արձանագրութիւնը, ուր չկար հեղինակին անունը։ Կը յիշէ Քամիւն, որ ըսած է, ան որ կը յուսայ՝ խենթ մըն է, բայց ան որ կը յուսահատի՝ վատ մըն է։ Շատ ներողամիտ վճիռ մը կ'ուզէ։

Կարճ դադարէ մը ետք, խօսք կ'առնէ Ժան - Փիէր Մինեառ։ Փայլուն, ճարտասանական ոճով, խօսքը կ'ուղղէ ատեանին, ողջունելով Փարիզի ոճրային ատեանը, որու գործը ամէնէն ծանրն է, ամէնէն զօրաւորը՝ խորհրդանշական գետնի վրայ։ Արդարութիւնը, կ'ըսէ, Մինեառ, գոյութիւն չունի որպէս բացարձակ բան մը։ Ի՞նչպէս ըսել՝ ահաւասի՛կ արդարութիւնը։ Արդարութիւնը գոյութիւն չունի։ Պիտի որոշէք այս չորս տղոց ճակատագիրը։ Վճիռ մը պիտի տաք։ Ի՞նչ բանի վճիռ։ Արդարութեան վճիռ։ Կը գիտակցի՞ք թէ դատավարութիւն մըն է, որ ուրիշներու չի նմանիր։ Այլեւս շատ յայտնի չէ, թէ ո՞վ է ամբաստանեալը, նոյնիսկ եթէ Թուրք - փոխ - հիւպատոսը Փարթի - Սիվլի է եւ չորս տղաքը՝ ամբաստանեալ։ Բարդ կացութիւն մը կայ։ Կեանքեր կա՛յ։ Անոնցը, իրը, ասոնցը եւ անորը՝ որ իր կեանքը կորսնցուց։ Ինք, պիտի խօսի գլխաւորաբար Գէորգ Կիւզէլեանի մասին, քննելու համար կամովին կատարած մարդասպանութեան հարցը։ Դէպքերը պէտք է նայիլ, կամովին մարդասպանութեան մը մէջ, պէտք է սպաննելու միտում ըլլայ։ Ինք ալ կը յիշէ Կառսոնի կատարած զանազանութիւնը։ Կը յիշէ Գէորգ Կիւզէլեանի յայտարարութիւնը. - «Պահակը զէնք մը ունէր, շարժեցաւ, իրեն ըսի որ զէնքը ձգէ, հարուածը գնաց, կը պնդեմ որ զէնք ունէր»։ Կը ծանրանայ պարագաներու մանրամասնութեանց վրայ։ Զանազան վկայութիւններ եղած են, մէկը ըսած է պահակը զէնք մը ունէր մէջքը, ուրիշ մը կ'ըսէ թէ ուրիշ զէնք մը կար։ Ինչ որ հաստատ է, այն է որ կռիւ եղած է, պահակը գլուխը հարուածներ տուած է Կիւզէլեանի փորին, ինչ որ կը բացատրէ թէ Կիւզէլեան քունքին պարպած ըլլայ գնդակը։ Յիշեցէք թէ ի՞նչ ըսաւ Թեթժէն կասկածի մասին։ Մահ պատճառելու կամք կա՞ր։ Այո, զինուած էին, ի վերջոյ Ա․ հաղորդութեան հանդիսութիւն մը չէր, բայց մեռցնելու միտք չկար։ Եւ այստեղ, կ'անդրադառնայ փոխ - հիւպատոսին պարկեշտութեան՝ որ կ'ընդունի թէ Կիւզէլեան հեռաքրքրուած է իրմով, երբ վիրաւորուած էր։ Մինեառ կ'ըսէ, ճիշդ է, ոչ ՄԱԿ է այս ատեանը, ոչ ալ Ապահովութեան խորհուրդ։ Ձեր պարտականութիւնը դժուար է, կ'ըսէ, դատակազմին, կ'աւելցնէ, - «վստահութեամբ՝ չէի

(Շար․ը Դ․ էջ)

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

«ԱՅՍՏԵՂ ՄԵՌՆՈՒՄ ԵՆ ԳՐՔԵՐԸ»

4 ՄԻԼԻՈՆ ԳԻՐՔԵՐ ՈՉՆՉԱՑՄԱՆ ՎՏԱՆԳԻ ՏԱԿ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Զօրի Բալայեան Հրշէջային սպասարկութեան պատասխանատուի մը ընկերակցութեամբ կ'այցելէ այն գրապահոցները՝ որոնց դռները զմռսուած են: «Մէկ միլիոն գիրք տեսանք Աջափնեակում, մի բնակելի տան նկուղային յարկում», կ'ըսէ ան: Ապա կ'անցնի Տէրեան եւ Կիրովի փողոցներու անկիւնը գտնուող կիսաւեր չէնքը, որուն նկուղներուն մէջ եւս կան գիրքեր: «Դարձեալ մէկ միլիոն՝ հակաւորուած», կը չեշտէ յօդուածագիրը: Կը հանդիպի գրադարանին ներկայացուցիչները: Հրշէջային սպասարկութեան պատասխանատուն բոլորի ներկայութեան կը պոկէ կնիքը: Աշխատակիցները կը փորձեն բանալ դուռը, բայց չեն յաջողիր: Փականագործ մը կը կանչուի, բայց ապարդիւն: Կղպանքը խոնաւութենէն ժանգոտած է: Անհրաժեշտ կը համարուի կոտրել զայն:

Խօսքը տանք Զօրի Բալայեանի. «Մտանք ներս: Գրքերը յատակին են: Դժուար է դրանց նայելը: Մարդու սրտից արիւն է կաթում: Ակամայ ձեռք եմ երկարում այն գրքերին, որոնք, գտնուելով խոնաւ նկուղում ու կաթիլքի տակ, աւելի շատ են տուժել: Բնիցի խրձերից մէկի պարանից: Տեղից չշարժած՝ գրքերը թափուեցին: Չէի կարծում, թէ պարանն էլ փտած է: Խուրձի մէջ կար նաեւ մի հաստ գիրք: Ցանկացած էջում՝ բրբրաարծեր: Շատերում պահպանուել է միայն տարեթիւը՝ 1888: Ոչինչ չեմ կարող հասկանալ: Հանելուկ է...»: Բալայեանի աչքին առջեւ պարզուող տեսարանը հետզհետէ աւելի ողբերգական բնոյթ կը ստանայ, գինք մղելով խորհրդածութիւններու եւ ընդվզումի: «Յատակից բարձրացնում եմ ինչ - որ թղթեր: Կարդում եմ. հէնց այնպէս, առանց գրուածի էութեան մէջ թափանցելու: Աստիճանաբար պարզ է դառնում, որ կարդում եմ տողեր, ինչը կարելի է համարել ճակատագրի հեգնանք: Զարմանահրաշ խօսքեր են. «Քաղաքակրթութեան ընդհանուր պատկերի մէջ իւրաքանչիւր ժողովրդի տեղը որոշւում է այն գրքերի քանակով, որոնք նա կարդում է ... Մարդկային ստեղծագործութեան բոլոր դրսեւորումներից ամենազարմանալին եւ ուշադրութեան արժանին գրքերն են: Գրքերում ապրում են անցած ժամանակների խոհերը. ըմբռնելի եւ պարզորոշ հնչում են այն մարդկանց ձայները, որոնց աճիւնները վաղուց հողմացրիւ են եղել երազի նման: Այն բոլորը, որ մարդկութիւնը կատարել է, խորհել, այն ամէնը, ինչին նա հասել է, այդ բոլորը, ասես թէ կախարդանքով, պահպանուել են գրքերի էջերում»: Կարդում եմ իմաստուններից յաւերժական այս տողերը եւ յիշում, թէ ինչպէս երկու Հայուհիներ, դժնդակ 1915-ին, կորցնելով իրենց երեխաներին, հարազատներին ու մերձաւորներին, իրենց հետ քարշ են տուել առասպելական «Ճառընտիր»ը: Փրկել են մայր ժողովրդի մեծագոյն ստեղծագործութիւններից մէկը՝ պատմութեանը չթողնելով նոյնիսկ իրենց անունները: Բայց մենք յիշում ենք նրանց, ինչպէս որ յիշում ենք մեր ժողովրդի պատմութեան իւրաքանչիւր էջը: Իսկ այսօր, այս լուսաւոր օրերում մահուան է դատապարտուած չորս միլիոն գիրք՝ մեր անհոգութեան ու անտարբերութեան պատճառով:

«Նկուղի հէնց ելքի մօտ, սատկած - չորացած առնէտի կողքին ընկած էին ինչ - որ գրքի խղճուկ, կեղտոտուած էջերը, որոնց համակարգումներից դժուար ընկալ, որ հաստ գիրք է եղել: Հազար էջից ո՛չ պակաս: Դրանցից մէկի վրայ պահպանուել է ընթեռնլի տեքստը. «Ռուսաց լեզուով դեռեւս չի եղել հայերէնի լիակատար բառարան: Այնինչ այդպիսիք, այլալեզու շարադրանքներով, արդէն վաղուց յայտնի են Եւրոպայում եւ շատ գիտնականների ցոյց է տրուած հետազօտելու ուղին»: Մի՞թէ իմ ձեռքին հայ - ռուսերէն լիակատար առաջին բառարանի աճիւնն է (հէ՛նց աճիւնը): Հետաքրքիր է, թէ ե՞րբ է հրատարակուել: Մասնագէտները, անտարակոյս, գիտեն թէ երբ: Եւ համոզուած եմ՝ այդ գիրքը կայ մեր գրադարաններից որեւէ մէկում: Չէ՞ որ մենք ունենք «անձեռնմխելի ֆոնդ»: Իմ բախտը բերեց: Առնէտները մինչեւ վերջ չէին կերել այն էջը, որի վրայ տպուած էր ծննդեան տարեթիւը: 1838 թուական: Նշանակում է՝ չորս տարի յետոյ մենք պէտք է տօնենք, պարզապէս պարտաւո՛ր ենք, հազուագիւտ յոբելեան՝ Մոսկուայում հայ - ռուսերէն լիակատար առաջին բառարանի լոյս ընծայման 150-ամեակը: Ես ընդգծում եմ լիակատար բառը, քանի որ ոչ լիակատարներ տպագրուել են դեռեւս մինչեւ 1749 թուականը: Իսկ ինչո՞ւ չտպագրել այդ հազուագիւտ բառարանի լուսապատճէնը: Արժէ. դա մեր մշակոյթի մեծարժէք նմոյշներից է: Ինձ հանգիստ չի տալիս մէկ այլ, առաւել կարեւոր հարց: Ի՞նչ պէտք է անել համարեա չորս միլիոն այն գրքերի մնացած մասը պահպանելու համար, որոնք այժմ ցրուած են Երեւանեան մի քանի նկուղներում: Հէնց այդ մտքերով ու մտահոգութեամբ էլ գնում եմ կուլտուրայի մինիստրութիւն»:

Զօրի Բալայեան հետեւողական կերպով կը հետապնդէ հարցը. կը դիմէ Մշակոյթի նախարարութեան. կը տեսնուի նախարարի տեղակալին հետ, որ բացատրութիւններ կուտայ: Շինարարութեան բաժնի պատասխանատուն՝ Վարդան Զաքարեան, կը հաղորդէ կառավարութեան որոշումը, որ անդրադառնալով միլիոնաւոր գիրքերու պահպանութեան վիճակին, անհրաժեշտ կը նկատէ՝ «արագացնել Ալեքսանդր Մեասնիկեան Հանրապետական գրադարանի շինարարութիւնը՝ 1978 եւ յետագայ տարիների աշխատանքների ծաւալների կատարումն անպայման ապահովելու պայմանով»: Յօդուածագիրը յիշատակելէ ետք կառավարական որոշումին անտեսումը եւ աշխատանքներու դանդաղ ընթացքը, կը նշէ թէ «նման «թափ»ի դէպքում գլխաւոր գրապահոցի շինարարութիւնը կ'աւարտուի ... քանմէկերո՞րդ դարում»:

Այնուհետեւ Զօրի Բալայեան կը դիմէ արդիւնաբերական շինարարութեան նախարարութեան, մօտէն ծանօթանալու համար փաստաթուղթերու կոյտին: Հոն կը նկատէ, որ չահագրգռուած կողմերը կ'արդարացնեն իրենք զիրենք: «Բոլորն էլ իրար մեղադրում են: Իսկ միմեանց մեղադրելով, ժամանակ վատնել պէտք չէ, հարկաւոր է գոնէ այսօր, գոնէ այսքան ուշացումով գնալ եւ աչքով տեսնել այն իրավիճակը, որ տիրում է հանրային գրադարանի գրապահոցներում, մի իրավիճակ, որի այստեղ տրուած նկարագրութիւնն ամենեւին էլ սպառիչ չէ»:

Հուսկ, անդրադառնալէ ետք կարգ մը այլ հարցերու, Զօրի Բալայեան կ'եզրակացնէ. «Եթէ մենք չփրկենք մեր ժողովրդի այս թանկ գանձը, ապա իւրաքանչիւր ոչնչացած գիրք անջնջելի բիծ կը թողնի մեր խղճի վրայ, եւ մեզ՝ ժամանակակիցներիս, ապագան հազիւ թէ ների...»:

«ԳՐԱԿԱՆ ԹԵՐԹ»Ի ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳԸ

Թերթին խմբագրութիւնը, արձագանգելով Զօրի Բալայեանի յօդուածով հրնչեցուած ահազանգին, ինք եւս կ'արտայայտէ իր ընդվզումը հանդէպ բոլոր անոնց՝ որոնք անփութութեամբ եւ անտեսումներով պատճառ դարձած են գրադարանի առանձին շէնքի կառուցման ձրգձրգումին ու ներկայ ողբալի կացութեան, չեշտելով. «Մենք՝ հայ գրողներս, մտահոգուած ենք ներկայումս քաղաքի խոնաւ նկուղներում գտնուող գրքերի ճակատագրով: Ա՛յն գրքերի, որոնք արդէն համարեա տասը տարի սպասում են Ալեքսանդր Մեասնիկեան գրադարանի պահոցաշէնքի շինարարութեան աւարտին եւ յայտնի չէ, թէ դեռ որքան կը սպասեն:

«Վիճակը ոչ թէ տագնապալի այլ պարզապէս աղէտալի է եւ սերունդները իրօք մեզ չեն ների, եթէ մեր անտարբեր հայեացքների տակ մեռնի - ոչնչանայ մարդկային հոգեւոր մշակոյթի աւելի քան 4 միլիոն վկայութիւն»:

Թերթին խմբագրութիւնը ապա կ'եզրակացնէ. «Տպագրելով գրող Զօրի Բալայեանի յօդուածը՝ «Գրական Թերթ»ը, մեր բոլոր գրողներն ու ընթերցողները ակնկալում են, որ հանրապետութեան կուլտուրայի մինիստրութեան, արդիւնաբերական շինարարութեան մինիստրութեան, Երեւանի քաղաքային սովետի գործադիր կոմիտէի, «Երարդշին» տրեստի, «Երեւան - Նախագիծ» ինստիտուտի եւ Ալեքսանդր Մեասնիկեան Հանրային գրադարանի ղեկավարութիւնները թերթի խմբագրութեանը կը տեղեկացնեն յօդուածում մատնանշուած գրքերը կորստից փրկելու եւ գրապահոցի շինարարութիւնն արագացնելու ուղղութեամբ ձեռնարկուած միջոցառումների մասին»:

Հ. Ա.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԷՋ

1983 ՅՈՒՆԻՍԷՆ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

—×—

Յունիս 24

Հ. Բ. Ը. Միութեան «Ազատ» հայկական նուագախումբը եւ Յովհաննէս Շիրազ շաբաթօրեայ վարժարանին աշակերտներու պարախումբերը, Կլանցինկի եկեղեցւոյ սրահին մէջ ներկայացուցին կոկիկ յայտագիր մը, կազմուած հայկական եւ օտար երգերէ եւ պարերէ: Նուագախումբի ղեկավարը, Վարդան Բարսեղեան, եւ ընդհանուր պատասխանատուն՝ Պենհուր Յովսէփեան ոչ մէկ ճիգ խնայած էին յաջող ներկայացման մը համար: Պարախումբերու պարուսոյցը՝ Տիկին Գարմէն Յովսէփեան արժանացաւ ծնողքներու եւ ներկաներու մեծ գնահատանքին:

Օգոստոս

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս Օգոստոս ամսուն Վիէննայէն երկու պատանիներ, Մեսրոպ Եազըճեան եւ Արմենո Աւանէսեան մասնակցեցան Հայաստանի Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութ. կապի Կոմիտէի արտասահմանի մանուկներու համար կազմակերպուած «Արտեկ» ճամբարին: Անոնք մայր հայրենիքէն վերադարձան շատ լաւ տպաւորութիւններով եւ յուշերով:

Օգոստոս 13 - 27

Տեղի ունեցաւ Աւստրեւհայկական Մշակութային Ընկերութեան կազմակերպած 5-րդ ամառնային բանակումը, Վիէննայի գեղատեսիլ արուարձաններէն Շթրեպըրստորֆի մէջ, մասնակցութեամբ 15 մանուկներու, որոնք եկած էին գերմանախօս երկիրներէն: Այս տարուան բանակումը ձօնուած էր դագուցիս անփոխարինելի կորուստներ Տիկին Վերժին Փափազեանին եւ Ազատ Վարդեանին: Վերոյիշեալ բանակումներուն նպատակն է ծանօթացնել հայ պատանիներուն հայերէն լեզուն, աւանդութիւնները, ժողովրդային երգն ու պարը:

Օգոստոս 19 - Սեպտեմբեր 4

Տեղի ունեցաւ Աւստրեւհայկական Մշակութային Ընկերութեան կազմակերպած 10-րդ տարեկան շրջապտոյտը դէպի Հայաստան: 36 հայ եւ օտար մասնակցողներ ծանօթացան խորհ. Հայաստանի մշակոյթին, արուեստին, բնութեան տեսարժան վայրերուն եւ կոթողներուն:

Սեպտեմբեր 4

Տեղի ունեցաւ Համագաղութային Խաչվերացի աւանդական տօնակատարութիւնը, կազմակերպուած Վիէննայի հայ եկեղեցական վարչութեան եւ Մխիթարեան Համակիրներու Միութեան կողմէ, Մխիթարեան Միաբանութեան ամարանոցը՝ Մաուըր: Պատարագը՝ մատուցանենց Մխիթարեան Միաբանութեան Աթոռակալ Հայր Օգոստինոս վրդ. Սէքուլեանը: Օրուան պատգամը տուաւ գաղութիս հոգեւոր հովիւը՝ Հայր Մեսրոպ Ծ. Վրդ. Գրիգորեան, որ միաժամանակ նախագահեց Մուսա Լերան հերոսներու յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօնը եւ մատաղօրհնէքը: Ապա 300-է աւելի հանդիսականները համտեսեցին հայկական համադամ խորովածներ եւ ճաշեր, որմէ ետք տեղի ունեցան զանազան մարզական եւ ընկերային խաղեր ամէն տարիքի եւ սեռի համար: Խաչվերացի աւանդական ֆութպոլի մրցումը, Մխիթարեան Հայրերու եւ Արարատ - Վիէննա խումբերու միջեւ աւարտեցաւ վերջինին յաղթութեամբ: Ներկաները բաժնուեցան մեծ ոգեւորութեամբ:

Հոկտեմբեր 8

Ուրախ երեկոյթ մը կազմակերպուած Վիէննայի հայ եկեղեցական վարչութեան կողմէ, հայկական ակումբին մէջ, ընդառաջելով մի քանի ամիսներ առաջ կազմակերպուած «60-ական թուականներու երաժշտութիւն» երեկոյթի, ներկաներու ոգեւորութեան եւ պահանջքին: Ներկաները անցուցին եւ ապրեցան մտերմիկ եւ հաճելի երեկոյթ մը:

Հոկտեմբեր 14

Դասախօսական երեկոյթ, կազմակերպուած Մխիթարեան Համակիրներու

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

(ՀԱՏՈՒԱԾ՝ ՀԱՄԱՆՈՒՆ ՎԱՒԵՐԱԳՐԱԿԱՆ ՎԷՊԻՑ)

ԲԱԳՐԱՏ ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

Ուրեմն՝ վաղը, կէսօրուայ դէմ: Իսկ եթէ ռազմիկայն այդպէս խափանուած էլ մնա՞յ: Չէ՛, մի բան կ'անեն: Ցետոյ էլ թնդանօթները կան, նրանց որոտը կը հաղորդի: Թուրքերն իրենք կը հաղորդեն՝ գլուխները կորցնելով: Եւ պատկերացնում էր, թէ նրանք ինչպէ՛ս պիտի խուճապի մատնուեն՝ թիկունքից բոլոր հրազէնների ահարկու համազարկ առնելով: Միայն թէ չնախատեսուած բան չպատահի՛: Աստուած մի՛ արասցէ...

Ժամապահներն անհանգստանում էին զօրավարի անքուն ու անդադար ներկայութիւնից: Չէին համարձակւում խօսք ասել, բան հարցնել, չնայած կարգադրուած էր ստուգել իւրաքանչիւր հանդիպողի:

Մտամփոփ ու անհսկելի քայլերը նրբան տարան դէպի մահապարտների գնդի խրամատները: Զարմացաւ. մի՞թէ այսքան քայլել է եւ ո՞ւր է գնում, չէ՞ որ ինքն է կարգադրել, որպէսզի քնեն - հանգիստ առնեն...

Քօղարկուած հրանօթների մօտ հանդիպեց գնդի հրամանատարին:

- Պօ՛ղ, քունդ չի տանում, - ուսը գրկելով՝ եղբայրօրէն հարցրեց:

- Որ ասեմ՝ տանում է, կը հաւատա՞ս, - դառը ժպտաց Պօղոսբէկը: - Բայց լաւ կ'անէիր՝ ինքդ գոնէ աչքիդ որդը կոտրէիր: Վաղը բեռդ ծանր է լինելու:

Նրանք անխօս քայլեցին խրամատների կողքով:

Լիալուսինը բաւականին բարձրացրել էր Արարատի կողմերում, եւ ցերեկուայ պէս լուսաւորուած էր դաշտի անսահմանութիւնը: Արաքսի եղեգնուտներից գիշերահաւերն էին կանչում, խրամատների վրայ կախուած էր ծղրիդների անվերջանալի երգը, որ կտրւում էր զանգերի զօղանջներով:

Լուսնի լոյսի տակ երեւում էին զինուորները, որոնք քնել էին՝ որտեղ պատահել էր՝ խրամատների իրենց պատըրհաններում, դուրսը, բացօթեայ եւ այստեղ մէկի ոտքը միւսի համար բարձ էր, մի ուրիշը քնել էր ծնկները գրկած: Երբորդը մէջքով յենուել էր հողապատնէշին, գլուխը ծռել կրծքի վրայ եւ փուքս էր փչում:

Զօրավարի սրտում քաղցր յուշեր արթնացրեց նրանց գեղջկական, աշխատաւորական ու առողջ քունը: Նա յիշեց իր մանկութեան ամառները, մօքի առաջ եկան գիւղի տօթ երեկոները, երբ իրենք անհանգիստ երեխաներ, լուսնեակի լոյսով այգիները գողութեան էին գնում, իսկ այգետէրերը ցերեկուայ խոնջէնքից յետոյ խմփոցով քնած էին լինում իրենց գոմերի կտուրներին կամ հէնց այգիների մուտքերի մօտ սարքուած դագաններում:

- Պօ՛ղ, - Պօղոսբէկի թեւքը բռնեց զօրավարը, - Պօ՛ղ, երանի՛ սրանց. ի՛նչ հանգիստ են քնել, չէ՞:

Գնդի հրամանատարը սթափուեց խառնակ մտքերից.

- Վաղը կ'երեւայ, վա՛ղը, Դանիէլ: Վաղը այս ժամին, ի՛նչ իմանաս, դրանցից ու մեզանից...

- Բերանդ կարգի՛ն բացիր, Պօ՛ղ:

(Շար. 59)

Միութեան կողմէ, Միութեան սրահին մէջ: Օրուան դասախօսն էր Հայր Մեսրոպ Վրդ. Թօփալեան, նիւթ ունենալով՝ Հայր Յակոբոս Վրդ. Տաշեան՝ «Բանասիրութեան Հայ Հանճարը», մահուան 50-ամեակին առիթով: Շատ լաւ պատրաստուած այս դասախօսութիւնը հմայեց ներկաները, որոնք նաեւ առիթը ունեցան թղթատելու Հայր Տաշեանի գործերէն մի քանին:

Հոկտեմբեր 15

Վերսկսում Յովհաննէս Շիրազ շաբաթօրեայ վարժարանի վերամուտի դասընթացքներուն, երեսունի հասնող աշակերտներով:

Հոկտեմբեր 21

Դասախօսական երեկոյթ կազմակերպուած Մխիթարեան Համակիրներու Միութեան կողմէ, Միութեան սրահին մէջ: Օրուան դասախօսուհին էր Դր. Էւաթ Գիւմէլ, նիւթ ունենալով՝ «3000-ամեայ Հայաստանի հետքերով, Տրապիզոնէն - Պիթլիս»: Դասախօսուհին ներկայացուց իր վերջին շրջապտոյտին ընթացքին նկարած մոգական լապտերի պատկերները - տխագ: Դր. Գիւմէլի եղբաւակից արտայայտութիւնը ներկաները երկար ծափահարութեան մղեց: Ան ըսաւ թէ ինչպէս Վիէննայի իր Թուրք բարեկամները իր այս կատարած շրջապը - տոյտէն ետք քմծիծաղով հարցուցած են ինչպէ՞ս էր Հայաստանը»: Իրեն նման ոչ հայազգիի մը համար այս խօսքը շատ մեծ պատիւ մըն էր:

Հոկտեմբեր 28

Դասախօսական երեկոյթ կազմակերպուած Աւստրեւհայկական Մշակութային Ընկերութեան կողմէ, հայկական ակումբին մէջ: Օրուան դասախօսն էր փրոֆ. Դր. Հելմութ Պուշհաուզընը, նիւթ ունենալով «Վանայ ծովի Աղթամար կղզիի Սուրբ Խաչ եկեղեցին եւ հայկական ճարտարապետութիւնը»: Դասախօսը մոգական լապտերով ցուցադրեց պատկերներ եւ ներկայացուց եկեղեցւոյ ճարտարապետական կոթողային արժէքները:

Նոյեմբեր 11

Բանախօսական երեկոյթ կազմակերպուած Վիէննայի հայ եկեղեցական վարչութեան կողմէ: Օրուան բանախօսն էր դաղութիս հոգեւոր հովիւ Հայր Մեսրոպ Ծ. Վրդ. Գրիգորեան: Ան հաղորդեց իր յուշերն ու տպաւորութիւնները Էջմիածնի միւռոնօրհնութենէն:

Նոյեմբեր 18

Հանգաքաղ Աւստրեւհայկական Մշակութային Ընկերութեան դէպի Հայաստան ճամբորդութենէն, ներկայացուած Միութեան փոխ - նախագահուհի Դր. Ուրզուլա Նիչի կողմանէ: Բանախօսուհին լուսապատկերներու միջոցաւ ցուցադրեց խորհ. Հայաստանի մշակոյթի եւ բնութեան տեսարժան վայրերն ու կոթողները:

Նոյեմբեր 19

Աւանդական ճաշ, կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Վիէննայի մասնաճիւղի կողմէ, Կլանցինկի եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Ներկաները առիթը ունեցան համտեսելու հայկական տոհմիկ ճաշերէն, որոնք պատրաստուած էին հայ տիկիններու կողմէ: Միութեան «Ազատ» նուագախումբը եկաւ ալ աւելի շէնցնելու եւ ճոխացնելու մթնոլորտը: Ներկաները մեկնեցան շատ լաւ տրամադրութիւններով:

Նոյեմբեր 26

Ընդհանուր ժողով Վիէննայի հայ Ուսանողական - Երիտասարդական Միութեան: Ժողովի ընթացքին 1982 - 1983 տարեշրջանի վարչութիւնը ներկայացուց իր նիւթական - բարոյական տեղեկագիրը, ապա ներկայացուց իր հրաժարականը, ըստ Միութեան ծրագիր-կանոնագրին: Ժողովը ապա ընտրեց 1983 - 1984 տարեշրջանի նոր վարչութիւնը բաղկացած ինը անդամներէ, ատենապետութեամբ Պ. Արա Ուզուրլեանի:

Նոյեմբեր 29

Վիէննայի եկեղեցական վարչութիւնը ընդառաջելով անդամներու փափաքին, որոշած էր տօնել հայկական պատմական տարեդարձները, ինչպէս Մայիս 28 եւ Նոյեմբեր 29՝ Թուականներու հերթականութեամբ: Ակումբի սրահին մէջ տեղի ունեցած այս ձեռնարկը սկսաւ վարչութեան ատենապետ՝ Պ. Ասլիկ Աստուածատուրեանի բացման խօսքով: Ան եկաւ շեշտելու այս երկու վերոյիշեալ տարեդարձներու պատմական կարեւորութիւնը: Ապա խօսք առաւ Պ. Հայկազ Ձգնաւորեան, որ իբրեւ կենդանի վկայ Սարտարապատի հերոսամարտին, ներկայացուց այդ օրերու պատմական ժամանակագրութիւնը: Հանդիսութիւնը փակուեցաւ Պ. Ռազմիկ Թամրազեանի ասմունքով, ուր հրամցուեցաւ Գէորգ Էմինէն քերթուածներու փունջ մը:

Դեկտեմբեր 2

Ուրախ երեկոյթ կազմակերպուած Վիէննայի հայ եկեղեցական վարչութեան կողմէ, ակումբի սրահին մէջ: Ներկաները առիթը ունեցան լսելու եւ պարելու հայկական երաժշտութեամբ, նաեւ համտեսելու համեղաճաշակ ընթրիք մը:

Դեկտեմբեր 17

Պարերեկոյթ, կազմակերպուած Վիէննայի Հայ Ուսանողական - Երիտասարդական Միութեան կողմէ, Ակումբի սրահին մէջ: Նորընտիր վարչութիւնը ամէն ճիգ թափած էր ներկաները ուրախ եւ գոհունակ պահելու, իր այս առաջնեկ ձեռնարկին ընթացքին: Ներկաները մեկնեցան առաւօտեան փոքրիկ ժամերուն:

Դեկտեմբեր 31

Ամանորի խրախճանք, մին կազմակերպուած Վիէննայի հայ եկեղեցական վարչութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Վիէննայի Մասնաճիւղի վարչութեան կողմէ, Ինցըրստօրֆի ժողովրդային սրահին մէջ: Այս ձեռնարկին մասնակցողները ընդհանրապէս գաղութիս տարեց տարրերն էին: Իսկ երիտասարդ տարրերը մասնակցեցան միւս ձեռնարկները, որ կազմակերպուած էր Ուսանողական - Երիտասարդական Միութեան կողմէ, Ակումբի սրահին մէջ: Երկու ձեռնարկներն ալ անցան շատ հաճելի մթնոլորտի մը մէջ, հայկական տոհմիկ ընթրիքներով եւ սովորութիւններով:

Պատրաստեց՝

Ս. ՊԱՂՏՈՅԵԱՆ

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐԲ ԹՈՒՐՔԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇԱՀԸ ԿԸ ՊԱՇՏՊԱՆԷ...

×

ԽՄԲ. - Տեղի - հասկնալի - չգոյութեան պատճառով, չենք կրնար, օրը օրին, առաջին էջը արձագանգ հանդիսանալ նաեւ թուրք մամուլին: Ընդհանրապէս նորութիւններ չկան, բայց երբեմն զուարճալի բաներ կան: Օրինակ սա մէկը՝ «Անմիտ թշնամին» զոր ստորագրած է հի՞ն ծանօթ մը՝ Ահմէտ Գապագլը, «Թէրճիւման»ի Յունուար 27-ի թիւին մէջ եւ ուր մարդը չի վարանիր գրելէ թէ Միթերան Ֆրանսայի շահը չի պաշտպաներ: Հարկ է թելադրել Ֆրանսայի Նախագահին, որ այդ պաշտպանութիւնը Գապագլըի յանձնէ:

×

Այս հրոսակները որոնք հայ ցեղին ալ ճակտին մուրն են, փառահած են Ֆրանսայի ու Ռուսիոյ: Մոսկուա, ինչպէս միշտ, անձայն ու խորերէն կը յառաջանայ: Անոր նպատակն է, ինչպէս մեր միւս ութսուն միլիոն եղբայրները, Թուրքիան ալ բաժան բաժան ընել, ու տիրել անոր ալ: Հայաստանը ընդարձակելով երկարել դէպի Թուրքիա եւ Միջին - Արեւելք, աշխարհակալ Ռուսիոյ նպատակն ու երազանքն է: Ցարական Ռուսիա եւս Հայերը գործիք դարձուցած ու խերը անիծած էր անոնց: Խորհ. Միութիւնն ալ նոյն արիւնալի բաղձանքը կը հետապնդէ:

Ամբողջ աշխարհի Հայերը պէտք է գիտնան այս իրականութիւնը ... իսկ Թուրքերը պէտք է միշտ զօրաւոր ու միաբան ըլլան:

Իսկ Ֆրանսա ... անմտօրէն կը ցուցադրէ ու զօրավիգ կը կանգնի այս հրոսախումբերու վայրագութեան: Կոյր գործիքը կ'ըլլայ անոնց քարոզչութիւններուն: Իրականութեան մէջ ոչ մէկ շահ ունի այս գործէն, որպէս Պետութիւն: Ղեկավարներն են որ Հայերէ քուէ որսալու նման գձուձ հաշիւներ կը հետապնդեն:

Միթերանի Հայերուն հանդէպ ցոյց տուած համակրանքը շատ մը Ֆրանսացիի ալ արիւնը արժած է: Եթէ այս կացութիւնը շարունակուի, «արիւնի լիճը» Ֆրանսան ու Միթերանը միասին պիտի խեղդէ:

×

Թուրք արտաքին գործոց պաշտօնատարները հետապնդող այս հրոսախումբ ըր երկու կէտէ ուժ կը ստանան. (1) Համայնավարութեան խարդախութիւններէն, դրամէն ու ճամբարներէն՝ ուր ամէն տեսակ խժդժութիւն կ'ուսուցանուի, 2) Այն պարագայէն որ քրիստոնէութիւնը տակաւին Թուրք - իսլամ տարրը կը նըկատէ թշնամի, անհաւատ ու հրէշածին:

Կոյր խաւարամտութիւնը Ֆրանսական ձայնասփիւռը եւ հեռատեսիլը կը խօսեցնէ մեզի դէմ սուտ ու սխալ: Հպարտ Եւրոպան որ կը յաւակնի գիտութեան աւեղծողը ըլլալ, անամօթաբար ուղղակի կը ստէ: Ոչ - քրիստոնեային կեանքի իրաւունք չուզեր ճանչնալ:

«Լը Մաթէն» թերթը կը յանդգնի այս ոճրագործները «խէշ'րիստ» կոչել: Դատաւորը որ կը դատէ զիրենք, չախորժիր երբ այդ տղաքը «ահաբեկիչ» կը կոչուին:

Եթէ սպանուողը Ֆրանսացի դիւանագէտ մը ըլլար, նոյն դատաւորը պիտի դայրանա՞ր ոճրագործը «ահաբեկիչ» կոչողներուն: Եւրոպա մահմետականին վրայ յարձակած է մերթ թշնամութեամբ, մերթ խորամանկութեամբ:

Խաչակիրներու շրջանին թշնամի էր, գաղթարութեան ընթացքին իր թշնամութիւնը քօղարկեց խորամանկութեամբ: Իսկ ներկայիս սկսած է տխմարօրէն թշնամական շրջան մը:

Իսլամական վեհաժողով մը եթէ ըլլար, համաձայնութիւն մը գոյանար ու սա Ֆրանսայի նման տակաւին միջնադարեան երկիրներու եթէ պօյքօթ մը կիրարկուէր, կը տեսնէինք ... իր դատարանները ճապառէի կը վերածէ՞ր: Ոճրագործ տղաքը «խէշալիսթ» կը կոչէ՞ր: Խարերայ ոճրագործներու եւ թենորներու խեղկատակութեան գործիք կ'ըլլա՞ր:

×

Հայկական հարցին, հայկական սուտերու, Ֆրանսայի, Ռուսիոյ եւ այլ երկիրներու այս հրոսախումբերը գրգելուն մասին բաւական նոր հատորներով ճոխացած են մեր գրադարանները:

Շինասի Օրէլ եւ Սիւրէյյա Եուճա, «Հայերու կողմէ Թալաթ Փաշայի վերագրուած հեռագիրներու խեղութիւնը» գիրքին մէջ փաստած են թէ «հայկ. հարցին» որպէս հիմ ծառայող այս հեռագիրները կեղծ են եւ յարմարցուած:

Փիլալ Շիմշիրի «Անգլիական արխիւներու մէջ Օսմանեան Հայերը», Մամլոյ տնօրէնութեան անգլերէն - ֆրանսերէն հրատարակած «Վաւերաթուղթեր»ը, Նէջիպէ Քէրէմ Տէմիրի «Թուրքիոյ հայկ. հարցը» որ անգլերէնի ալ թարգմանուած է, ընդհ. հրամանատարութեան կողմէ գիտական ձեւով պատրաստուած «Փաստաթուղթերով հայկ. հարցը», Ճէմալ Անատոլի «Հայկ. թղթածրարը», Ս. Քօճապաշի «Հայկ. հարցը ի՞նչ է», Ա. Տումլուի «Փաստաթուղթերով Հայերն ու իրենց ջարդերը», Ճ. Եուրթսէվէրի «Հայկ. ահաբեկչութեան կեդրոնը՝ Կիլիկիոյ եկեղեցին», Ա. Ռ. Ալթընայի «Կովկասի ճամբաներուն վրայ», Ե. Խօզալփի «Հաւատարիմ համայնքը եւ Մարաշ», եւայլն:

Բոլոր այս հատորները կը պատմեն խժդժութիւնները այն հրոսախումբերուն, որոնք Ռուսերու, Ֆրանսացիներու եւ Անգլիացիներու կողմէ խաբուելով ապստամբեցան ու Թուրք Պետութեան ու ժողովուրդին արժանի տեսան ամէն տեսակ վայրագութիւն:

ՔԼՈՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԵՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

1

ՎՃՌԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆ ՄԸ

Երբ օրուան տաքութիւնը իր սաւանը կը տարածէր շոճիներու բոլորակ կատարներուն վրայ. կը լսէր խուլ կոչ մը անտառին խորէն: Երբեմն ծառի մը քով անշարժ ու դարանամուտ կը մնար եւ կամ կը կօթնէր թարմ ու զով կեղեւին:

Այս քաղցր զգայնութեամբ կը մտնար սպասուած եղջերուն, աղատ հիւրը անտառներուն. ինքզինքն ալ կը մտնար եւ կը նոյնանար ծառին հետ. զոր կը սեղմէր բազուկներուն մէջ եւ կը ըղձար որ անոր աւիշը կը հոսէր իր էութեան մէջ:

×

Հոկտեմբերին Վիէննա կրկին ողեւորուած էր: Արքունիքը Հօֆպուրկ դարձած էր, կայսերական թատրոնները վերաբացուած էին եւ Զախէր ճաշարանը ամէն գիշեր ազնուապետական դասակարգի իր յաճախորդները կ'ընդունէր: Հրաշալի եւ զաղտնապահ հաստատութիւն մըն էր. որովհետեւ բացի հասարակաց սրահներէ, քանի մը մասնաւոր խցիկներ ալ ունէր ուր Վիէննայի ամենամեծ տէրերը, արհիդուքսերն ու նոյնիսկ Ռուտոլֆ կուգային գիշերը անցընելու: Թատրոնին փակուելէն վերջ, այստեղ կ'երգէին վիէննական հաճելի «վալս»եր, ու կը խմէին Փէլսէնի թեթեւ գարեջուրը կամ Ուէյսլինկէրի ճերմակ գինին:

Ռուտոլֆ չուտով մտաւ իր աշխատութեան եւ հաճոյքներուն անփոփոխ շըրջանակին մէջ: Տարապարհակ աշխատութիւնն ու հաճոյքները իրար կապուած էին շղթայի կնքուած օղակներուն պէս: Այս շղթան ծանր էր եւ կը ջանար զայն քանդել: Սակայն կը զգար որ անդիմադրելի անհրաժեշտութիւն մը կը ճնշէր վրան:

Կը տանէր աշխատութիւնը, ընդունելութիւններու չարչարանքն ու զինուորական բծախնդիր ծառայութիւնը, այս բոլորը քիչ թէ շատ մեծ գատի մը համար էր: Սակայն իր անհատական կեանքին մթնոլորտը զինքը կը խղդէր: Անտանելի էր կնոջ տարած տեւական պայքարը. երբեմն խուլ եւ երբեմն սուր կերպով: Կամ կծու խօսքեր, կամ սպառնալից լըռութիւն մը եւ կամ դառն մեղադրանքներ: Երբե՛ք խաղաղութիւն:

Այդ աշնան փոքր դէպք մը համբերութիւնը հատցուց: Երեկոյթի մը ընթացքին գացած էր տեսնելու կոմսուհի Ցէփուչքան, լեհ բարձր դասու ընկերութենէն գեղանի կին մը: Իր զաղտնի այցելութիւններուն կ'երթար Վիէննայի մէջ հանրածանօթ կառապանի մը շնորհիւ, Պրաթֆիշ, զաղտնապահ եւ վստահելի մարդ մը, որ ամբողջովին իրեն անձնըւէր էր: Այս զուարթախօս մարդը անուանի դարձած էր իր սուլոցի տաղանդով: Յաճախ իր գիշերային յաճախորդները զինքը կը կանչէին իրենց մասնաւոր խըցիկները, ուր անիկա ժողովրդային եղանակներ եւ օրուան երգեր կը սուլէր:

(Շար. 27)

(Շար. Ա. էջէն)

ուզեր ձեր տեղն ըլլալ: Ձեր վճիռը, սակայն մեծ կարեւորութիւն ունի, ոչ միայն Ֆրանսայի մէջ, այլեւ Թուրքիա, Եւրոպա: Հի՞ն հարց մըն է, այժմէակա՞ն հարց մըն է: Պէտք է տեւալոկը ստեղծուի: Հայ ազգը ամէն տեղ է ուր հայ կայ: Ինքնագիտակցութեան զարթնում մը կայ: Չեմ ըսեր որ զիս չի մտահոգեր, բայց իրականութիւն մըն է, որու հետ պէտք է լեզու գտնել»: Ու մէթր Մինեառ կ'անցնի քաղաքական բաժնին: Թուրք Պետութիւնը չանդրադառնար թէ ցեղասպանութեան ճանաչում կը նշանակէ՝ պարտադրանքը միջազգային հաւաքականութեան կողմէ, դարմանելու հողային գետնի վրայ, գործուած վնասը: Բայց ի՞նչ կը սպասէք երկրէ մը, որ իր իսկ ժողովուրդը չի յարգեր: Բանտարկեալներու մրցանիշն ունի: Պէտք է Թուրքիան փոխուի: Պէտք է ստիպել Թուրքիան՝ որ մէկ ծունկը գետին դնէ: Ու խօսքն ուղղելով նըստած փոխ-հիւպատոսին՝ կը պոռթկայ, խիստ չեշտով. - «Հաց տուէք ձեր ժողովուրդին, իրաւունք տուէք կուսակցութեանց որ գործեն, մարդկային իրաւունքներ տուէք եւ այն ատեն կը տեսնէք թէ կրնա՞ք մեզ պաշտպանել համայնավարութեան դէմ»: Կը նկարագրէ այս տղոցը կեանքը, Լիբանանի մէջ, 14-15 տարեկանին զէնք առած են պաշտպանելու համար իրենց տուները, իրենց եկեղեցիները, իրենց մայրերը, հոնկէ՝ ուրկէ կուգան, իրենց համայնքը ամէնէն վըտանգուածն է: Ինք ալ կ'ուզէ որ բոլորն ալ ազատ արձակուին:

Ժամը 16.05-ին կարգը եկած է մէթր Փաթրիք Տէվէճեանի: Պատմութեան դասարանը չէ, ճիշդ է, բայց Ֆրանսա որեւէ երկիր չէ, այն երկիրն է որ ազատութիւնը տուաւ աշխարհի, կ'ըսէ մէթր Տէվէճեան, որ շատ հանդարտ կը խօսի, բոլորովին հեռու իրեն նախորդին պոռթկումներէն, ու հարցումներ կուտայ: Առաջին՝ ինչո՞ւ 60 տարի ետք: Ու կը բացատրէ: Առաջին պատասխանը՝ մարդկային է: Շատ երկար չէ 60 տարի: Թուրքիան որ ամէն կողմ դաւեր կը տեսնէ, պէտք է գիտնայ որ, այո՛, դաւ մը կայ, մեծ-մայրիկներու դաւը, անոնք կը կը պատմեն ու կը պատմեն: Առաջին սերունդը մէկ մտահոգութիւն ունէր՝ վերապրիլ, երկրորդը կ'ուզէր ժամ առաջ ֆրանսանալ, տեսակ մը ամօթ կար իր մէջ, այդ պուճեուլները, ինչպէս ըսին իրենց ոստիկանները, առջի գիշեր, ուզեցին Ֆրանսացի դառնալ: Ուրեմն բիրտ ուժը, երրորդ սերունդին գործն եղաւ: Ամէն մարդ իր ինքնութիւնը կը փնտռէ, Պասք, Պրըթոն, Քորսիքացի, եւ ինչո՞ւ ոչ՝ Հայերը: Զինեալ պայքարի պէտք ունէր ողնայարը շտկելու համար: Կը ժխտէ Հայերու դաւաճան ըլլալը Օսմանեան կայսրութեան մէջ, բերելով Էնվէրի իսկ վկայութիւնը, սպանդէն հազիւ երեք ամիս առաջ: Ինչո՞ւ 60 տարի ետք, կ'ըսուի Հայերուն, բայց հարց պէտք է տալ Թուրքերուն՝ ինչո՞ւ ուրանալ 60 տարի ետք: Բ) Կը բացատրէ նաեւ թէ ինչո՞ւ դէպքը պատահած է Ֆրանսա: Երկիր մը, ուր Թուրքիա տեւականօրէն ճնշում բանեցուցած է, լռել տալու համար Հայերը: Կը յիշէ Մարսէյլի յուշարձանը, Ժ. Մ. Գառզուի գիրքին հրատարակութեան մերժումը Հաշէթի կողմէ, վերջին պահուն, Թուրքիոյ առեւտրական սպառնալիքին առջեւ եւ անոր հրատարակութիւնը՝ Ֆլամարիոնի կողմէ: Գ) Օրինաւո՞ր է: Չէին եկած մեռցնելու համար: Ճշդուեցաւ: Օգտակա՞ր էր: Գոնէ մէկ օգուտ ունեցաւ, Պաթոնիէ Պոտըյօ, որ գաղափար չունէր, Հայոց պատմութիւնը սորվեցաւ: Ուշ կամ կանուխ, պիտի բանակցիք, կ'ըսէ Թուրքերուն: Միայն չորս Հայ չկայ, շատ Հայ կայ, արթնցած են: Լիբանանի մէջ, այս տղաքը կռիւ տեսած են ու հասկցած՝ թէ աւելի լաւ է որ մարդ իրե՛ն համար կռուի: Ու կը վերջացնէ. - 3000 տարուան ժողովուրդ մը իր շունչը բռնած ձեր վճիռին կը սպասէ, յոյս տուէք իրեն եւ միաժամանակ՝ ազատութիւն:

Նոր դադար մը ետք է, որ խօսքը կը պատկանի մէթր Լըքլէրի: Բայց, դադարի պահուն, Թուրք լրագրողները թոյն կը թափեն մէթր Մինեառի դէմ, ամէնէն կատղածն է «Միլլիյէթ»ի թղթակիցը, Միշէլ Փերլման, որ անընդունելի կը գտնէ Թուրքիոյ ամբաստանեալի վիճակը Ատեանին մէջ եւ կոչ կ'ընէ Ֆրանսացի «պաշտօնակիցներուն՝» որ ձայն բարձրացնեն:

Մէթր Անրի Լըքլէր վարժ փաստաբան է: Կ'ըսէ թէ պաշտպանողականը կ'արտասանէ վիրաւոր ժողովուրդի մը: Կը խօսի անոնց համար, որոնք տառապած են: Թուրք ժողովուրդին դէմ չէ որ կ'առեննաբանէ ու կը կարդայ Էլիւառէն տողեր՝ որպէսզի ջուրը լոյսի վերածուի, որպէսզի թշնամին եղբայր դառնայ: Թուրք ու Հայ կողք կողքի ապրելու յոյսը ծնի: Թուրք փոխ-հիւպատոսը, այն պաշտօնին գլուխը ուր է, չի կրնար տարբեր ըլլալ: Կ'ըսէ թէ կը մտածէ նաեւ տիկին Էօզէնին ու զաւակներուն, բայց նաեւ Եղիա Քէչիշեանի մօրը, Լեւոն Էքմէքճեանի մօրը: Ինչո՞ւ բիրտ ուժը եւ այդ հարցումին է որ պիտի պատասխանէք, կ'ըսէ դատակազմին: Կը յիշէ հայ պաշտօնակիցները, որոնք խօսեցան իրմէ առաջ, պէտք էր որ հայ փաստաբաններ ըլլային: Կ'աւելցնէ, խօսելով միւս փաստաբաններուն մասին.- Թեթժէն՝ իրաւագիտութեան լեզուն խօսեցաւ, Մինեառ՝ իմացականութեան, ես՝ թերեւս սրտին լեզուն, բայց նա՛եւ իմացականութեան: Երբ Թէհլիրեան ազատ արձակուեցաւ, նշանակեց թէ դատաւորներ կային Պերլին, 1922-ին. գիտեմ որ դատաւորներ կան՝ Փարիզ: Ինչո՞ւ այս տղաքը մեռցուցին, ինչո՞ւ պէտք է զիրենք ազատ արձակել: Լիբանան, ուր կ'ապրէին, ըսին իրենց թէ օտար են: Իրենց հողե՞րը, անունը՝ արեւելեան Անատոլու է: Պատմութեան մասին, պիտի չվիճիմ: Հայ չկար: Ուրկէ՞ եկան ասոնք: Փաստ է, որ ցեղասպանութիւնը գիտականօրէն պատրաստուեցաւ: Թող գոնէ Թուրք լըրագրողները ըսեն, որ ցեղասպանութիւն եղած է: Ուրանալով, այսօրուան Թուրքերն ալ պատասխանատու են: Ձեզմէ սպասուածը այն է, Թուրքերուն կողմէ, որ ըսէք թէ ցեղասպանութիւն չէ եղած, հակառակ պարագային կ'ընդունուի նաեւ որ կեղեքում եղած է: Հայերը իրաւունքն ունին իրենց հողերուն, հայրենիքի իրաւունք ունին: Ահաբեկիչ բառը բան չի նշանակեր: Ասոնք ըսին թէ զինուորներ են, բայց կ'ըսուի իրենց՝ զինուոր չէք, քանի որ Հայաստան չկայ, բայց ասոնք հայ ժողովուրդին զինուորներն են, կրնաք զիրենք դատապարտել, բայց գիտցէ՛ք որ զինուորներ կը դատապարտէք:

Ու մէթր Լըքլէր կ'ուզէ որ տարբերութիւն չդրուի չորս տղոց միջեւ: Արարքը կայ, որ հիւպատոսարանի գրաւումն էր: Պատերազմական արարք մըն է: Ազատ պէտք է ձգել այս տղաքը, բարոյական պատճառներու համար, որովհետեւ խելացի վճիռ մը կ'ըլլայ: Ինչո՞ւ զիրենք դատապարտել: Ի՞նչ բանի կը ծառայէ: Հայ երիտասարդներ ընդդիմահարեցին Անգարա, Թեհրան, Մոսկուա: Ի՞նչ եղաւ: Կը կարծէ՞ք որ բանտին մէջ մարդ մը բանի մը կը ծառայէ: Քաղաքական դատ է: Այո՛, չէք կրնար հեռանալ ատկէ: Թուրքիան, ի՛ր իսկ ժողովուրդին համար ջարդող եղած է: Ու կը կրկնէ, ձեզմէ կը սպասուի որ ըսէք թէ ցեղասպանութիւն չէ եղած:

Նախագահը կը հարցնէ ամբաստանեալներուն, թէ բան մը ունի՞ն ըսելիք: Զարմին անունով, Կիւզէլեան կարճ յայտարարութիւն մը կը կարդայ: Կը յիշէ ցեղասպանութիւնը, զոր ապրած է հայ ժողովուրդը, կ'ըսէ թէ չեն վախնար վճիռէն, ուզեցին ստիպել Թուրքիան որ արտայայտուի: «Մեր արգելափակումը կամ ազատ արձակումը արգելք պիտի չըլլա՛յ որ պայքարը շարունակուի»:

Ժամը 18.15ին, նախագահը կ'ըսէ թէ պիտի քաշուին խորհրդակցելու համար, ինը երդուեալներն ու երեք դատաւորները, գաղտնի: 34 հարցումի պէտք է պատասխանեն:

Եւ կը սկսի սպասումը: Որքա՞ն ատեն, ոչ ոք գիտէ: Գուշակելու փորձեր կ'ըլլան՝ մէկ ու կէս ժամ, երկու ժամ: Կը տեւէ երեք ժամ, բայց ընդհանրապէս՝ լաւատեսութիւն կը տիրէ: Ժամը 21.15ին ատեանը կը վերադառնայ: Մնացեալը ծանօթ է:

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

×

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿՐԿԻՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԱՆԴԱՄ

Մինչ Փարիզի ոճրային ատեանը իր վճիռը կուտար, ուրիշ վճիռ մըն ալ, Թրքանպաստ, կը տրուէր Սթրազպուրկի մէջ: Եւրոպայի խորհուրդի խորհրդարանական ժողովին քաղաքական եւ իրաւական յանձնախումբերը 15-ի դէմ 35 ձայնով (ութ ձեռնպահ) հաստատար առաջարկ մը քուէարկած են կրկին ներս առնելու համար Թուրքիան՝ Եւրոպայի խորհուրդին մէջ: Հինգշաբթի, բանաձեւը կը դրուի ժողովին քուէարկութեան: Էօզալ սպառնացած էր, Յունուար 7-ին: Եւրոպա տեղի կուտայ, մինչ Անգարայի մէջ 53 բանտարկեալներու ընտանիքներ կը բողոքեն չարչարանքին դէմ՝ որու ենթակայ են իրենց «գաղափարական բանտարկեալները»:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Ովաննա Քոսայեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Քոսայեան եւ զաւակները՝ Մկրտիչ եւ Յարութիւն կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Փետրուար 5, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցւոյն իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՆՈՒԱՐԴ ՌՈԶԻՆ ՔՈՍԱՅԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Տիկին Եսթէր Մատիլեան, Տէր եւ Տիկին Ժագ Մատիլեան եւ զաւակը, Գրիգոր Մատիլեան եւ զաւակները, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ՍԵՆԵՔԵՐԻՄ ՄԱՏԻԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի, Փետրուար 5, Փարիզի Ս. Յովհ.-Մկրտիչ եկեղեցւոյն:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Տիկին Մարի Ֆէրմանեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ, իր հօրեղբօր, Կեսարիոյ առաջնորդ՝

ՏՐԴԱՏ ԱՐՔ. ՊԱԼԵԱՆԻ

յիշատակին եւ իր քրոջ՝

ՎԱՐՍԵՆԻԿ ՊԱԼԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ համայն Պալեան ընտանիքի յիշատակին:

Հոգեհանգստեան պաշտօն նոյնպէս իր ամուսնոյն՝ Սարգիս Ֆէրմանեանի մահուան 15րդ տարելիցին առթիւ եւ Ալժերիոյ պատերազմին զոհ գացած Մամբրէ Ֆէրմանեանի յիշատակին:

Այս Կիրակի Փետրուար 5-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցւոյն:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

Օր. Արաքսի Գմբէթեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ, Կիրակի, Փետրուար 5-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցւոյն իր մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՎԻՔԹՈՐԻԱ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին եւ իր հօր՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ

մահուան 15-րդ տարելիցին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

ՍԷՆ - Թ'ԷԹԻԷՆ

Փետրուար 5, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10.30-ին, Սէն - Թ'էթիէնի Հայոց մատուռին մէջ, պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԶԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՅ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

FETE SCOUTE
de la Région LYON — DECINES
Dimanche 5 Février
à 15 heures
SALLE MOLIERE
18, quai de Bondy — LYON 5e

- CHANTS ԵՐԳԵՐ
- SKETCHES ԶԱՒԵՇՏ
- DANSES FOLKLORIQUES ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ
- BUFFET ՊԻՒՖԷ

ENTREE LIBRE ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

հայկական
նուագախմբական խումբ
Ensemble de Musique Arménienne
Concert au centre
MANDAPA
6, rue Wurtz — 75013 PARIS
Samedi 4 Février
à 20h 30

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Լիզա Մոստիչեանի մահուան առթիւ, Տիկին Հայկուհի Տամլամեան փոխան ծաղկեպսակի 200-ական Ֆ. կը նուիրէ Կարմիր Խաչի Մանկանց Բոյնին եւ «Յառաջ»ին: Նոյն առթիւ Քլօտ Մութաֆեան եւ Մարի Տիֆլօ 200 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տամլամեան 200 Ֆ. կը նուիրեն Կարմիր Խաչի Մանկանց Բոյնին (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Միւճերէտեան 500 Ֆ. կը նուիրեն Լեւոնեան - Էըլէքեան դաստիարակութեան պաշտպան յանձնախումբին (ստանալ «Յառաջ»էն):

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Հերմինէ Մերանկիւլեան իր սիրելի ամուսնոյն՝ Եղիշէ Մերանկիւլեանի մահուան 4-րդ եւ քրոջ՝ Յասմիկ Իճէճեանի մահուան 5-րդ տարելիցներուն յիշատակին կը նուիրէ 200 Ֆ. Կարմիր Խաչին, 200 Ֆ. Կապոյտ Խաչին, Դպրոցասէրին 200 Ֆ., «Յառաջ»ին 200 Ֆ. եւ տրապիզոնցի նորոգ հանգուցեալ՝ Կարօ Փամկոչեանի յիշատակին 100-ական Ֆ. Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Տէր եւ Տիկին Ասատիկ Աճեան ցաւակցութիւն կը յայտնեն Այրի Տիկին Հայկուհի Ճանիկեանի, զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն, վաղեմի ընկ. եւ գործակից (ի Թուլուզ 1925) Կարապետ Ճանիկեանի մահուան տխուր առթիւ:

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE
9, rue de Madrid — 94140 ALFORTVILLE

SOIRÉE MUSICALE

le Samedi, 4 Février, à 20h 30

Spectacle original en 2 parties :

1.- Poèmes mis en musiques chantés en diverses langues.
2.- Musique arménienne avec ambiance symphatique.

avec : Tamila MESBAH (chanteuse)
Vasken SOLAKIAN (saz)
Marc FERRARE (flûte)
Claude LOUIS (percussion)

Participation aux frais

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի վարչութիւնը, Նոր Տարուան առիթով, հաճոյքով կը հրաւիրէ իր անդամուհիներն ու համակիրները մտերմիկ թէյասեղանի մը շուրջ, Փետրուար 3-ին, Ուրբաթ, կէսօրէ ետքը ժամը 3-էն սկսեալ իր կեդրոնատեղիին մէջ, 33 Քուր Փիէր Փուժէ:

Հ Ա Յ
ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐ
Անտիյիի եւ Մոնմորանսիի

Երրորդ Տարիքի Անձերու Համար:
Հանգստաւէտ պայմաններու մէջ,
Ընտանեկան հարազատ մթնոլորտ,
Բժշկական տեւական հսկողութիւն եւ խնամք: Քաղաքներու ժխորէն եւ ապականած օդէն հեռու՝ բնութեան ծոցին մէջ, հանելի եւ մաքուր միջավայր:

=——✝——=

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
Maisons de Retraite
à Andilly et Montmorency
Pour les Personnes du Troisième-Age
Confort moderne, Ambiance familiale, Surveillance et soins médicaux permanents. Cadre paisible, dans la nature, loin de la pollution et des bruits de la ville.

S'adresser à l'A.A.A.S
Madame Mahdessian
77, Rue La Fayette — 75009 Paris
tél. 878-02-99

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
3

VENDREDI
3 FÉVRIER
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.627 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 59e ANNÉE — No 15.627

ՉՈՐՍ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

«ԱՆԻԾԵԱ՛Լ ՖՐԱՆՍԱ»

ԿԸ ԽՈՐԱԳՐԷ ԿԻՒՆԱՅՏԸՆ

ԱՅԼ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԷՆ

Թուրք թերթերը ածական չեն գտներ Ֆրանսայի դէմ: Խորագիրները միայն ցոյց կուտան արդէն թէ ի՛նչ դառնութեամբ, աւելի ճիշդ կատաղութեամբ ընդունուած է վճիռը (եօթը տարի արգելափակում) Թուրքերու կողմէ: Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարութիւնը, զեկոյցի մը մէջ կը յայտարարէ.- «Այս խըրւ թէ դատավարութիւնը, ֆրանսական արդարադատութեան պատմութեան մէջ, որպէս ամօթալի էջ մը պիտի մնայ: Թուրքիա երբեք պիտի չմոռնայ դերակատարները այս զզուելի խաղին եւ անոնք որոնք աչք գոցեցին»:

Գալով թերթերուն, մէկը միւսը կը գերազանցէ: Քանի մը նմոյշներ.-

«Կիւնայտըն» «Անիծեալ Ֆրանսա» խորագրէն ետք, կը նախատեսէ որ «Ֆրանսա պիտի թաղուի հայկ. ահաբեկչութեան արեան մէջ»: Կ'աւելցնէ որ ֆրանսացի դատաւորները պիտի տեսնեն իրենց հայրենակիցներուն հայկ. գնդակներու տակ ինկալը: Կորսուի - երթայ Ֆրանսան, այս է (ազատական) Կիւնայտընի ամփոփուած տեսակէտը, մէկ տողի մէջ:

«Հիւրրիյէթ» (մեծադոյն տպաքանակ), որ դատին օրը սպաննուած պահակին երկու տարու երախային նկարը հրատարակած է, ծռած հօրը շիրիմին վրայ, կը գրէ թէ դատաւոր, փաստաբան, բոլորը իրար եկած դատարանը վերածեցին դէշ կատակերգութեան մը: Կը խորագրէ.- «Արդարութիւնը սպաննուած Ֆրանսայի մէջ»:

Թէրճիւման (աջ) կը խորագրէ՝ «Ոճրագործները լաւ ազատեցան» ու կ'աւելցընէ.- «Նախագահ Միթերանէն մինչեւ դատաւորը, ամէն մարդ բեմադրեց սարսափելի ներկայացում մը»:

Կիւնէշ՝ «Ֆրանսան վախցաւ» կ'ըսէ, աւելցնելու համար՝ Հայերը արժանի պատիժը չունեցան:

Հարցն հոն է, որ կարգ մը Հայեր ալ դժգոհ են, ճիշդ հակառակ պատճառով, տարուած, չես գիտեր ի՛նչ տրամաբանութենէ: Ֆրանսական ձայնասփիւռ եւ մամուլ, ըլինք արդէն կը գնահատեն «Խելացի վճիռը» (խորագիրն է՝ Լա Քռուայի աշխատակցին, որ շատ չէզոք մէկն էր):

LA CROIX

Կը գրէ.- «Այս դատավարութիւնը, անսարկելի կերպով «յաղթանակ» մըն է: Կրցան առենարանել հայկ. դատը աշխարհի երեսին: Կրցան Թուրքիան մղել «սուտ խօսելու Ֆրանսայի առջեւ» պարոնէ Պլօնտոյի միամիտ խոստովանութիւնը «Առաջ՝ հայկ. հարցին ծանօթ չէ», յատկանշական է այդ ուղղութեամբ»: Ժան - Շառլ Տիւքէն կ'եզրակացնէ.- «Փարիզի երդուեալները խելացի պատասխան մը բերին, եղած գլխաւոր հարցումին որ սա է.- «Ֆրանսա կրնա՞յ հանդուրժել «պատերազմ մը» իր հողին վրայ: Կըրնա՞յ վտանգել անմեղներ: Կրնա՞յ թողութիւն տալ բոլոր ոճիրներուն, որովհետեւ ազնիւ դրդապատճառներէ թելադրուած են: Խելացի պատասխան մը տըւին: Հասկացողութեան վճիռով՝ հայ ժողովուրդի տառապանքներուն հանդէպ: Բայց նաեւ տարհամոզման վճիռ մը, ազատ արձակել (կամ շատ վար իջնել պատիժներուն մէջ) պիտի նշանակէր բաց չէք մը տալ անոնց, որոնք արդի ժամանակներու ժանտախտը կը բերեն, նոյնիսկ եթէ բառը չկայ պատժական օրինագիրքին մէջ՝ ահաբեկչութիւնը»:

LE MATIN

COMMENTAIRE

CHEVRE - CHOU

Շառլ Պլանշար այս խորագիրը կը գործածէ, իր մեկնաբանութեանց եւ արձագանգ կը հանդիսանայ կարգ մը Հայերու սպառնալիքներուն: Կը խորհի թէ 15 տարի պէտք է տրուէր, եթէ փափաք կար կասեցնել ահաբեկչութիւնը կամ ոչ աւելի քան՝ 5 տարի, եթէ 4 ամբաստանեալները կ'ընդունուէին իբրեւ զինուորներ: Հիմա ոչ ոք գոհացնող վճիռ մը, կ'ըսէ: Թերթը արձագանգ կը հանդիսանայ նաեւ ԱՍԱԼԱ - Յ. Շ.ի (անջատուած թեւը) մէկ անանուն անդամի որ յայտարարեր է թէ իրենց և Ֆրանսայի միջեւ, քանի մը ամիս է, հաստատուած հրադադարը վերջացեր է: Թղթակցութիւնը խորագրուած է «Հայ - Թուրք, կռնակ՝ կռնակի» ու զայն կը վերջացնէ սապէս.- «Արդիւնք - որձեւէգ վճիռ մը, նախատինքի մը պէս ընդունուած երկու կողմերուն ալ կողմէ, որոնք պատմական դատավարութեան մը ժամանակաշրջանին համար, ֆրանսական արդարութեան յանձնած էին իրաւարարի երկդիմի դերը»:

LIBERATION

Վերոնիք Պրոքար Մի - փիկ Մի - ռեզէն խորագրուած յօդուածին մէջ, կ'ըսէ թէ Հայերը կ'ակնկալէին հինգ տարի: Անկէ պակաս՝ օրհնութիւն կ'ըլլար, անկէ աւելի՝ անարդարութիւն: Կ'անդրադառնայ դատապարտումին դրական վերլուծումին, չեշտելով թէ շնորհելով մեղմացուցիչ դէպք յանցանացը (սիրքօնսթանս աթէնիւանթը եթէ չընդունուէին, պատիժը՝ 20 տարի էր), երդուեալները ընդունեցան ոչ միայն 1915-ի ցեղասպանութեան իրականութիւնը, այլեւ՝ ջարդերը ուրացող Պետութեան մը դէմ կռուելու իրաւունքը: Նպատակաւոր կը նկատէ նաեւ, ինչ որ արդէն ընդհանուր կարծիք մըն է, բոլորին ալ նոյն պատիժին ենթարկուիլը, քանի որ ասիկա կը հաստատէ արարքին քաղաքական բնոյթը: (Եթէ իւրաքանչիւրին պարագան դատ - դատ առնելով, տարբեր պատիժներ շնորհւէին, ոճրային բնոյթ տրուած կ'ըլլար միայն, այդ էր՝ Թուրքերուն ուզածը):

LE FIGARO

«Բանավէճ» խորագրուած յօդուածի մը մէջ, կը շեշտէ երկդիմի բնոյթը դատավարութեան եւ ընդունելով հանդերձ թէ կարելի չէ մոռնալ եւ ուրեմն՝ ուրանալ ցեղասպանութիւնը, պատիժը շատ չափաւոր կը գտնէ եւ հարց կուտայ՝ Օրլիին առեն, ի՞նչ պիտի ըլլայ:

Բարեացակամ կը գտնէ նաեւ այս դատապարտումը Լը Նուվօ Ժուռնալ: Հուսկ՝ տանք Մոնտի (Փետրուար 2) առաջին էջի քրոնիկին վերջին մասը: Խորագիրն է՝

LE MONDE

TERRORISME ET DEMOCRATIES

«La France s'est à son tour trouvée devant le problème de la répression de la violence politique, il y a peu, avec le procès des Arméniens responsables de la prise d'otages meurtrière du consulat de Turquie à Paris, le 24 Septembre 1981. Le verdict - sept ans de réclusion pour chacun des quatre accusés - paraîtra certainement bien lourd aux défenseurs de la cause arménienne et, à l'inverse, bien léger au gouvernement turc.

«Les premiers peuvent malgré tout se féliciter de constater que, en dépit du réquisitoire de l'avocat général ,les jurés ont, en donnant la même peine à chacun, reconnu le caractère éminemment politi que du geste des accusés et leur totale solidarité. En outre, comme le souhaitent les Arméniens, ce procès a permis, à l'occasion d'un très impressionnant défilé de témoins, de rappeler sans détour ce que **fut** cet holocauste-là.

«Ceux qui, en revanche, estiment que la défense de la mémoire des victimes d'hier ne justifie aucunement les violences d'aujourd'hui pourrait se féliciter de voir que, pour la première fois, la France ose juger et condamner les auteurs d'un attentat politique de cette nature en dépit des risques évidents de représailles. Cette fermeté, il est vrai, s'adresse sans doute au moins autant aux enfants perdus du nationalisme arménien qu'à ceux qui se servent, sans risque pour eux-mêmes, de leur colère et de leur refus de l'oubli pour contribuer à déstabiliser les démocraties».

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԱՅԿ. ԳԻՒՂԻ ՄԸ ԲՆԱԿԻՉՆԵՐԸ Կ'ԻՍԼԱՄԱՆԱՆ

Թրքական Կիւնէշ թերթի Յունուար 25-ի թիւը, խմբովին լուսանկարուած Հայերու նկարները հրատարակած է, յայտնելով թէ անոնք, Հայկ. Սիիրթի գիւղի բնակիչները մահմետականութիւնը նախընտրած են, որպէս կրօնք: Կիւնէշ, հետեւեալ մանրամասնութիւններն ալ կուտայ, այդ առընչութեամբ.-

150 տարուան հայկական գիւղի ամբողջ Հայերը, մահմետականութիւնը ընդունեցան:

Սիիրթի Սիլվան գիւղաքաղաքի մերձակայ հին անունով «Հարենթ» ներկայ «Աճար» գիւղի բնակիչները իրենց եկեղեցին մզկիթի վերածելով մահմետական կրօնքը ընդունեցան:

Նախկին հայկական գիւղի 35 տարուան թաղապետը՝ Իսա Տէմիրճի, արտասահմանի Հայերու կողմէ Թուրք դիւանագէտներու եւ հայրենակիցներու դէմ ուղղուած յարձակումները «բարբարոսութիւն» կ'որակէ:

Իսա Տէմիրճի յայտնելով թէ թաղապետութեան պաշտօնը հօրմէն իրեն փոխանցուած է, հետեւեալը կ'ըսէ.- «Հին շրջաններուն տղիտութիւնը համատարած էր: Մարդիկ զիրար կը սպաննէին: Այսօր քաղաքակրթութիւն կայ: Մենք մեր Թուրք եղբայրներու հետ կողք - կողքի ապրեցանք: Ոչ մէկ խնդիր յարուցինք: Մեր բարեկամները ոչ մէկ բանով կը փոխանակենք»:

Իսա Տէմիրճի հետեւեալ ձեւով կը բացատրէ մահմետական կրօնքը ընդունելու պատճառը.

«Քանի որ այս հողերուն վրայ կ'ապրէինք, Թուրքերը կը սիրէինք, լաւ վերաբերումի առարկայ կը դառնայինք, որոշեցինք մահմետական կրօնքը ընդունիլ: Նախ ես մահմետական եղայ: Յետոյ իմ գիւղացիներս ինծի հետեւեցան: Այլեւս մահմետական կրօնքը չընդունող ո՛չ ոք կ'ապրի հոս: Իմ զաւակներէս մին՝ նաւթի ճարտարապետ է եւ կը պաշտօնավարէ Անգարայի մէջ: Որպէս Թուրք, այս երկրին ծառայութիւն կը բերէ»:

Տէմիրճի կը յայտնէ, որ 150 տարիէ ի վեր այդ շրջաններուն մէջ կ'ապրին եւ սակայն ոչ մէկ օր դէշ վերաբերումի առարկայ դարձած են:

Նախկին հայկական այս գիւղին մէջ 600 հոգի կ'ապրի: Բոլորն ալ մահմետական կրօնքի պարտադրութիւնները կը կիրարկեն: Գիւղին մէջ կենդանի կը բուծանուի, եւ ծխախոտ, պիստակ կ'արտածուի: Գիւղը երկաթագործութեամբ համբաւաւոր է:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՍԻՆԱՆԷՆ ՍԿՍԵԱԼ, ԱՆՈՆՔ ԲՈԼՈՐՆ ԱԼ ԹՈՒՐՔ ԵՆ...

ԽՄԲ. - Պարզ է որ Թուրքերը, աւելի քան երբեք բորբոքած են եւ ինչե՛ր չեն գրեր: Ծիծաղելիէն դոյզն իսկ չվախնալով: Եւ ըսել, որ Լըքլէրի եւ Միննաօի նման փաստաբաններ, առջի օր, ոճրային ատեանին մէջ իրենց պաշտպանողականները արտասանած ատեն, պահ մը իրենց խօսքն ուղղելով թուրք լրագրողներուն, անոնցմէ կ'ակնկալէին - ի՛նչ լաւատեսութիւն - որ գրեն թէ ցեղասպանութիւն կատարուած է: Անոնց գրածը բոլորովին ուրիշ բան է, օրինակ մը՝ ստորեւ, թարգմանուած «*Թէրճիւման*»ի Յունուար 30-ի թիւէն, ուր Ալթան Տէլիօրման իսկապէս «գլուխ գործոց» մը ստորագրած է: Գործին չեկած Հայը՝ Հայ է, ինչպէս Պատրիարք «էֆէնտին» կամ Թուղլաճեանը, բայց միւսները, գործին եկածները, հայ չեն, թուրք են...: Կ'արժէ կարդալ առնուազն զուարճանալու համար:

×

ԿԱՍԿԱԾԵԼԻ ՋԱՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Երբ դուրսի յարձակումները, ոտնձգութիւնները ամենայն ուժգնութեամբ կը շարունակուին, Փարիզի դատավարութեան համար Ֆրանսայի մէջ ծաւալուն ցոյցեր կը կազմակերպուին, Ամերիկայի մէջ Տէօքմէճեանի գլխաւորութեամբ կը շարունակուին խեղաթիւրումի եւ արդարութիւնը մոլորեցնելու ձեռնարկները, ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ Թուրքիոյ մէջ:

Պոլսոյ Հայոց Պատրիարք էֆէնտին կուսակալին այցելութիւն մը տալով կը յայտնէ թէ յարձակումներն ու ոճիրները չեն վաւերացներ, սակայն յամառութեամբ կը խուսափի այս յայտարարութեան կրկնութենէն, արտասահմանի կեդրոններուն մէջ. Պոլսոյ հայ համայնքը ծայրայեղ անփութութիւն մը ցոյց կուտայ յանձնախումբեր դրկելու արտասահման եւ պնդելու թէ իրենց հանգիստն ու անդորրը կատարեալ ու լաւագոյն է, եւ անթերի կերպով կ'օգտուին հայրենակցական ամէն իրաւունքէ: Այս լռութեամբ ալ գործը կը դիւրացնեն Եւրոպայի կարգ մը շրջանակներուն, որոնք

(Շար.ը Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Փարիզի դեսպանը, դիւանագիտական վերապահութեան իր պարտականութենէն դուրս ելլելով, Լիւքսանպուրկի ձայնասփիւռէն աւելորդ խօսքեր ըրած է Ֆրանսայի համայնավարներուն մասին: Կալպրէթ (դեսպանը) չեշտելէ ետք թէ՝ ծանօթ է որ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը յատուկ կապ մը ունի Խորհ. Միութեան հետ, աւելցուցած է Միթերանի համար՝ Ֆրանսացի մը որ դէշ ճամբայ բռնած է: Այս վերջինը «Կոպիտին մէկը» որակած է դեսպանը, մինչ Մոռուա կարգի կը հրաւիրէր Ամերիկացին:

PROCES DES QUATRE ARMENIENS

DECLARATION LIMINAIRE

(faite à l'ouverture du procès, au nom des quatre par K. Guzelian)

Par cette déclaration nous voulons révendiquer une fois de plus, notre entière responsabilité dans la prise d'otages du consulat de la Turquie, le 24 Septembre 1981, ainsi, nous voulons vous expliquer les raisons pour lesquelles nous avons accepté d'accomplir cette mission.

Nous avons accepté d'accomplir cette mission, puisqu'elle correspondait à notre conception de la lutte pour la libération de l'Arménie, et pour résoudre le problème arménien, car après 60 ans de lutte pacifique sans aucun résultat, nous considerons que la lutte armée est le principal moyen pour résoudre ce problème et pour briser le silence qui entoure le problème arménien.

L'apparition du problème arménien sur le plan international, date de la fin du 19e siècle. Et c'est après les massacres de 1894/96 (où il a eu 300.000 massacrés Arméniens) que les puissances sont intervenues, soit disant en faveur des Arméniens. Je ne veux pas revenir sur le fond historique des massacres arméniens, mais je voudrais souligner le premier génocide du 20e siècle, dont nous avons été les victimes.

A partir de l'année 1915, les autorités ottomanes ont organisé et mis à exécution leurs plan d'extermination du peuple arménien. Durant deux ans, plus de deux millions d'Arméniens ont été forcés de quitter leurs maisons, leurs villes et leurs villages où ils vivaient depuis trois mille ans. Au cours de cette déportation forcée, des bandes armées spécialement formées par les autorités ottomanes, attaquaient les caravanes des déportés, pour les massacrer et piller leurs dernières ressources. Plusieurs centaines de milliers d'Arméniens ont été massacrés, des femmes enlevées et islamisées par la force, des enfants et des viellards massacrés. Plusieurs autres centaines de milliers d'Arméniens ont péri au cours de cette longue marche, à cause de la fatigue, du manque de vivres et d'eau, (qui leur était souvent refusée). Et les quelques centaines de milliers d'Arméniens qui avaient survécu à cette déportation infernale et à ces attaques de bandes armées, ont été laissés à la famine, au froid et à l'épidémie, dans le désert Syrien de Der-El-Zor. De 1915 à 1917, durant ces deux ans plus d'un million et demi d'Arméniens ont été massacrés, ou conduits à la mort. La Nation arménienne a été anéantie et chasséée de sa patrie. L'Arménie occidentale a été vidée de ses habitants originaires et seuls quelques centaines de milliers d'Arméniens ont pu fuir les massacres en trouvant refuge en Arménie orientale ou en Transcaucasie, et le reste de la Nation arménienne s'est dispersé un peu partout dans le monde, en formant la Diaspora arménienne.

Ce premier génocide du 20e siècle dont nous avons été les victimes, n'a jamais été reconnu ni par la Turquie et ni par les instances internationales. Le monde continue à garder le silence autour de ce problème. Les criminels n'ont jamais été condamnés et les victimes jamais entendues, car notre voix était pacifique et les voix économiques et stratégiques ont prévalu sur la voix de la souffrance.

Mais le problème arménien n'est pas seulement le problème de la reconnaissance du génocide. Il est essentiellement un problème de droits territoriaux, c'est-à-dire le droit du peuple arménien à retourner en Arménie (occupée par les Turcs), ainsi que son droit à l'autodétermination, c'est-à-dire la fondation d'un Etat indépendant Arménien. Ces droits territoriaux sont nos droits historiques, car notre peuple a tojours vécu sur ces territoires il y a trois mille ans. Cette région du monde occupée par la Turquie, est la patrie naturelle du peuple arménien tout entier: les trois millions d'Arméniens de la Diaspora et de ceux des Arméniens de l'Arménie Soviétique, sont originaires de l'Arménie occidentale.

Mais le problème arménien a un autre aspect très important qui concerne les trois millions d'Arméniens de la Diaspora. Ces Arméniens se trouvent aujourd'hui face à des problèmes importants qui nécessitent des solutions urgentes. Partout dans cette Diaspora, les communautés arméniennes sont menacées d'assimilation par les sociétés dans lesquelles elles vivent. Les Arméniens doivent aussi faire face à des problèmes (politiques, économiques et sociaux) des pays où ils vivent, sans oublier les problèmes qui résultent du simple fait qu'ils sont Arméniens. L'humiliation, la persécution, l'assimilation et les exactions continuent. Ce sont nos problèmes actuels et graves, qui nécessitent des solutions urgentes.

Premièrement, le problème arménien réside dans les droits territoraux légitimes du peuple arménien, ainsi que dans le droit de retourner sur notre territoire est aussi une nécessité urgente pour les Arméniens de la Diaspora.

Deuxièmement, la reconnaissance du génocide et les dédommagements.

Voilà une très brève explication du problème arménien.

Revenons un peu à ce qui à été fait pour résoudre ou pour soutenir ce problème.

Depuis 1915, nous avons cru en la justice et en les promesses des puissants. Pendant 60 ans, nous avons mis en œuvre tous les moyens pacifiques imaginables, et malgré les promesses de soutenir notre cause, nous avons constaté que l'Arménie n'intéressait personne. A la 50ème commémoration du génocide, nous avons constaté que nous n'avons pas progressé d'un seul pouce, mais au contraire, nous avons régressé. Mais le peuple arménien n'est pas un peuple qui se décourage facilement, alors durant les dix années suivantes, de 1965 à 1975 les efforts pacifiques se sont multipliés. Nous avons de nouveau frappé à la porte du principal interessé (la Turquie), aux portes des grandes puissances, des Nations-Unies. Nous avons de nouveau envoyé des mémorandums, préparé des documents. Des spécialistes du droit international ont posé le problème sur le plan juridique; des manifestations ont été organisées partout dans le monde, auxquelles ont participé des dizaines de milliers d'Arméniens. Des délégations officielles ont porté le problème devant les instances internationales. Des dizaines de livres ont été écrits pour éclairer l'opinion publique. Tous les moyens pacifiques imaginables ont été épuisés.

1975, nouvelle année de bilan; toujours rien; tous ces efforts ont été vains, la Turquie ignorait toujours l'existance même du problème arménien et le reste du monde ne voulait entendre parler ni d'Arménie ni d'Arméniens. L'attitude du monde était très claire envers notre problème, et notamment après la supression du paragraphe 30 de la commission des Droits de l'Homme des Nations - Unies, qui mentionnait en quelques lignes le génocide des Arméniens en tant que premier génocide du 20e siècle. Voici qu'une fois de plus, le monde a cédé à la pression de la Turquie, et comme toujours la raison d'Etat à prévalu sur la justice. Mais à la raison d'Etat fasciste il fallait répondre par la raison du peuple. Par toutes ces experiences, nous nous sommes rendus compte que la lutte armée restait le principal moyen pour récuperer nos droits légitimes, et nous avons opté pour la lutte armée.

Aujourd'hui en oubliant le terrorisme d'Etat fasciste turc, on nous accuse d'être des terroristes. Mais je voudrais vous rappeler ici, que les terroristes d'hier, sont les résistants, les ministres et même les chefs d'état d'aujourd'hui. Terroristes ou résistants dans les deux cas, c'est leurs victoires ou leurs défaites qui décident.

Jusqu'à aujourd'hui, les Turcs sont sûrs que personne, ne leur demandera des comptes, voici pourquoi ils n'ont pas hésité à massacrer les Arméniens et les chasser de leurs terres. Si tout ça s'est passé il y a 6 9ans, il n'y a pas longtemps qu'ils ont occupé Chypre, ont attaqué les Kurdes en Irak. Aujourd'hui comme les Arméniens souffrent, il y a aussi les Chypriotes, les Kurdes et même le peuple turc qui souffrent de cet état facsiste, et il est regrèttable de constater que des pays démocratiques et défendeurs du Droits de l'Homme offrent une aide économique et militaire d'un montant de plusieurs milliards de dollars par an à la Turquie.

Je voudrais revenir sur notre action. En attaquant ce consulat, nous avons attaqué directement le régime facsiste turc sur son propre territoire et en plus, ce consulat était une base du service secret turc, qui mène des actions contre les Arméniens, les Kurdes et même des Turcs de gauche immigrés en Europe, où le régime fasciste turc ne peut les toucher officiellement.

Une autre raison. Des le début de notre lutte, nous n'avons jamais pu amener le gouvernement turc devant un tribunal d'un pays neutre, car toujours la Turquie se cachait derrière la partie civile. La partie civile a toujours été le défendeur de tel ou tel diplomate, car les faits s'étaient passés sur le territoire de tel pays. Mais aujourd'hui les Turcs sont obligés de nous affronter, car les faits se sont passés sur leur territoire et ce territoire se trouve sous la protection de la France, mais c'est un territoire indépendant du territoire français; car bien qu'il soit protégé par la France, il jouit également de sa propre protection. Nous avons bien attaqué ce consulat, mais nous n'avons pas attaqué les forces françaises qui le protégent. Nous n'avons dirigé nos armes, que contre les policiers turcs, qui eux même étaient armés.

Voici toutes les raisons pour lesquelles nous avons méné cette mission. Nous ne regrettons rien de ce que nous avons fait, nous n'avons accompli qu'une part de notre devoir, nous avons encore beaucoup de devoirs à accomplir, car notre patrie n'est pas encore libérée du joug turc, car les Arméniens n'ont pas encore leur vraie identité, car justice n'a pas été rendue à un peuple qui a souffert longtemps.

Devant l'humanité entière, nous autres résistants arméniens, nous nous sommes engagés à ce que justice soit rendue à notre peuple, et nous entendons honorer notre serment.

ԳԵՐՄԱՆԱՀԱՅ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան տօները իրենց լրումին հասան։ Ամէն տեղ քրիստոնէական այդ մեծ տօնը՝ կատարուեցաւ շուքով եւ մեծ հանդիսութեամբ։

Գերմանահայութիւնը եւս տօնեց զայն։ Յունուար ամսուան ընթացքին, օրուան մեծ խորհուրդին մասնակցելու համար գերմանական զանազան քաղաքներ այցելելու պատեհութիւնը ունեցայ։ Եղայ հոն, ուր կրցայ ըլլալ մեր արենակիցներուն հետ, պատարագելու, քարոզելու, ջրօրհնէքի արարողութիւն կատարելու, խորհուրդներ մատակարարելու եւ աւուր պատշաճի խօսելու։ Վերջին ութ ամիսներու ընթացքին, Գերմանիոյ հարաւային եւ արեւմտեան մասերը այցելելու առիթը ունեցած էի, բայց այս օրերուն հրաւէրներ ստացայ նաեւ հիւսիսային եւ արեւելեան մասերը երթալու, Համպուրկ, Պեռլին եւ այլ քաղաքներ։ Ֆիզիքապէս սպառիչ է մէկ անձի համար այդ բոլոր քաղաքները շոգեկառքով երթալ, բայց պարտականութեան գիտակցութիւնը կը հարկադրէ եւ ինչո՞ւ չէ, փորձառութեան նոր դուռ մը կը բացուի հոգեւոր պաշտօնեայի մը առջեւ։ Ի վերջոյ, հայ կրօնաւորը պարտականութիւններ ունի կատարելիք եւ պարտաւորութիւններ՝ հայ ժողովուրդի եւ հայ եկեղեցւոյ նկատմամբ։ Անհրաժեշտ է մնայուն կապը ժողովուրդի եւ հովուի միջեւ եւ այդ կապը ստեղծելու համար պէտք է երթալ, փնտռել եւ գտնել մեր ցրուած եղբայրներն ու քոյրերը, փոխանցել անոնց աւետարանի պատգամը, գոհացում տալ անոնց հոգեկան պահանջներուն, ուսուցանել Հայոց պատմութեան փառաւոր էջերը, առիթ ստեղծել որ մեր ազգային աւանդութիւնները վառ մնան իրենց սրտերուն մէջ եւ տակաւին ծանօթացնել մեր հոգեւոր եւ ազգային արժէքները մեզ հիւրընկալող եւ մեզմով հետաքրքրուող կրօնական եւ աշխարհական պատասխանատու անձերու։

Այո, այդ պահանջը գերմանահայութիւնը ունի, որ իր ծոցին մէջ կը հաշուէ մօտ տասներկու հազար Հայեր։ Մատի վրայ կը համրուին անոնք որ համաշխարհային երկրորդ պատերազմէն առաջ կը գտնուէին այստեղ. մնացեալը՝ 1960-ական թուականներէն վերջ եկող Հայեր են. ժամանած՝ Միջին-Արեւելքի զանազան երկիրներէ։ Մեծաւ մասամբ Թուրքիոյ գաւառներէն, որոնք ծանօթ չեն հայերէն լեզուին։ Ուրիշներ՝ Պարսկաստանէն, արաբական երկիրներէ եւ Պոլիսէն, որոնք եկած են ուսանելու եւ ժամանակ մը վերջ, դիրքի մը հասնելէ յետոյ, մնայուն կայք հաստատած են այստեղ։ Այսպէս, իւրաքանչիւր շրջանի Հայը հետը բերած է մտածելու, արտայայտուելու եւ ապրելու կերպ մը, սակայն եւ այնպէս մեծամասնութեան սրտին մէջ խորապէս դրոշմուած է հայկական զգացումը եւ կը ձգտի հայօրէն ապրելու եւ գործելու։

Բոլոր գաղութներու նման, այստեղ եւս գործակցութեան ոգիի պակասը, եւ զիրար ստորադասահատելու ոգին, ցցուն կերպով գոյութիւն ունի. սակայն, ընդհանրապէս կը հաւաքուին եկեղեցւոյ շուրջ։ Հայց. եկեղեցին մեր ժողովուրդի համար աստուածատուր պարգեւ մըն է եւ գլխաւոր առանցքը կը կազմէ Սփիւռքահայութեան։ Հայ եկեղեցին իր ազգային բովանդակութեամբ եղած է եւ պէտք է շարունակէ ըլլալ հայ հաւատքի արտայայտիչը, հայ ոսկեղինիկ լեզուի, աւանդութիւններու եւ բարքերու անաղարտ պահապանը։ Հայ եկեղեցւոյ կոչումը առաջին հերթին անշուշտ հոգեւոր է, ինչպէս բոլոր եկեղեցիներու կոչումները. իսկ իր ազգային կոչումն ու դերը, հայ ժողովուրդին յատուկ քաղաքական դէպքերը հարկադրած են ստանձնելու եւ ի պատիւ հայ եկեղեցւոյ, ան իր դերը լիուլի կատարած է յօգուտ տառապեալ հայ ժողովուրդին։

Ուստի ծննդեան տօներուն եղանք Քէօլն, Մինիխ, Համպուրկ, Պեռլին, Նէօյվիտ, Կէօթինկըն եւ այլ քաղաքներ։ Ամէն տեղ պատարագներէ յետոյ հաւաքոյթներ կազմակերպուած էր։ Հայկական համեղ ճաշեր, փոքրիկներու կողմէ արտասանութիւններ եւ երիտասարդներու կողմէ հայկական տարազներով պարեր։ Բնական է որ ամէն տեղ խօսելու առիթ ունեցանք եւ քաջալերեցինք իրենց հայկական ոգին եւ բարի մաղթանքներ ըրինք։ Այս հաւաքոյթներու ընթացքին նկատելի է գերմանական կաթողիկէ եւ լուտերական (աւետարանական) եկեղեցիներու պատասխանատու անձերու ներկայութիւնը։ Անոնք որ ծանօթ են մեր պատմութեան, սրտանց կը փափաքին որ մեր եկեղեցին շարունակէ պահել իր անձնականութիւնը, լաւագոյնս արտայայտելու համար իր հոգեւոր եւ ազգային արժէքները՝ յօգուտ ընդհանրական եկեղեցւոյ։ Պէռլինի հաւաքոյթին եւ պատարագին ներկայ էր հայասէր փրոֆ. տոքթ. Լէփսիուսի դուստրը եւ Տիկին Լաթերման, որ հոգեկան մեծ գոհունակութեամբ կը մասնակցէր հանդիսութեանց։ Հայասէրներու նոյն խումբն էր, որ Յունուար 13-էն մինչեւ Յունուար 15 Գասէլի Աւետարանական Ակադեմիայի մէջ, հայկական շաբաթ մը կազմակերպած էր, որու ընթացքին ելոյթ կ'ունենային զանազան մտաւորականներ, որոնք հիացումով կ'արտայայտուէին հայ ժողովուրդի մասին։ Այդ օրերուն Գերմանիոյ զանազան մասերէն հայ երիտասարդներ ներկայ գտնուած են, ժամերգութիւն կատարուած է եւ կեդրոնական Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ՝ Մեսրոպ Ծ. Վրդ. Գրիգորեան, բանախօսած է գերմաներէն լեզուով, հայ եկեղեցւոյ եւ ազգային պատմութեան շուրջ։

Սոյն ձեռնարկներու ընթացքին նկատելի է որ հայերէն լեզուի հետեւող մա-

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿԻ

Հայ Սաներու Հիմնարկութիւնը, որ ըստեղծուեցաւ 1924-ին, Պրիւսէլի մէջ, հանգուցեալ Պօղոս Նուպար Փաշայի նախաձեռնութեամբ ու նուիրատուութեամբ, պարտականութիւն ստանձնած է նպաստել երիտասարդ Հայերու ուսման զարգացումին, հնարաւորութիւն տալով իրենց ուսումը կատարելագործելու:

Այս ծրագրէն ներշնչուելով, Հիմնարկութիւնը նախապատուութեամբ պիտի յատկացնէ 1984 - 1985 տարեշրջանին համար, վեց կրթաթոշակ, իւրաքանչիւրը՝ 75.000 պելժիական Փրանք, ուսանողներու որ արդէն վկայուած են «Մասդըր»ի համապատասխան աստիճանով մը, եւ կը փափաքին դոկտորական աւարտաճառ մը պատրաստել կամ լրացուցիչ մասնագիտութիւն մը սորվիլ արեւմտեան Եւրոպայի համալսարանի մը կամ հետազօտութեանց կեդրոնի մը մէջ: Կրթաթոշակը կրնայ մէկ տարի եւս վերանորոգուիլ սանին մասին երկու ուսուցիչներու նպաստաւոր կարծիքը առնուելէ վերջ:

Թեկնածուները պէտք է դիմեն հետեւեալ հասցէին, գաղղիերէն կամ անգլերէն ձեռագիր նամակով, ղրկելով նաեւ իրենց վկայագրին պատկերը, ստանալու համար հարցաթուղթ մը, զոր լեցուած վերադարձնելու են Մայիս 1-էն առաջ: Ընտրութիւնը կը կատարուի Յունիսի սկիզբը:

ŒUVRE des BOURSIERS ARMENIENS
A. S. B. L.
Fondation Boghos Noubar Pacha
Avenue Louise, 192
B-1050 BRUXELLES (Belgique)

ԿԱՐԱՊԵՏ ՃԱՆԻԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Սփիւռքի գաղութներու պատմութեան մէկ հիմնական էջը դառնալու վրայ է: Ճանիկեան եւ Ճանիկեանները վերջին օղակներն են այն տարաբախտ սերունդին որ մանկութիւն չճանչցաւ: Ճաշակեց կեանքի լեղին կանուխէն, գնաց մղձաւանջէ մղձաւանջ, բայց միշտ պայքար մղեց ապրելու եւ երբեք չդադրեցաւ վաղուան կառուցումը երազելէ: Իր առօրեայ տքնաջան աշխատանքի կողքին կատարեց ազգային հանրային ծառայութիւններ: Յոգնիլ չգիտցաւ: Տուաւ իր լաւագոյնը փոխանցելով հայու ոգին, հայ հողին սէրը երիտասարդ սերունդին՝ որպէսզի ան տոգորուած եւ զինուած հայկականութեամբ՝ ամուր պահէ շարունակութեան շղթան:

Կարապետ Ճանիկեան ծնած է Սեբաստիա, 1900-ին: Իր կեանքի ուղին զինքը տարած է Սեբաստիայէն Պոլիս, Կեսարիա եւ դարձեալ Պոլիս, ուր 1920-ական թուականներուն արդէն մտած է ազգային գործերուն մէջ: 1923-ին անցած է Յունաստան եւ նոյն տարին Ֆրանսա: Ժամանակ մը Թուլուզ ապրած է հուսկ՝ Մարսէյլ: 1927 թուականէն ի վեր Կարապետ Ճանիկեան որպէս հողաբարձու, երեսփոխան Ազգ. Առաջնորդարանի, անդամ Ազգ. Կեդր. վարչութեան, անդամ կրթական յանձնախումբերու եւ որպէս անդամ Հ. Յ. Դ.եան՝ բերած է իր գործօն մասնակցութիւնը հանրային կեանքին:

Նկարագրով համեստ, բարեացակամ, շրջահայեաց բայց նոյն ատեն բծախնդիր, խառնուածքով՝ հանդարտ, համբերող, իր արտայայտութիւններուն մէջ եւ արարքներուն մէջ միշտ չափաւոր, զգոյշ, իր յարաբերութիւններուն մէջ միշտ համակերպող, պատշաճող, սակայն անզիջող՝ իր համոզումներուն եւ իր հաւատացած ճշմարտութիւններուն մէջ, Կարապետ Ճանիկեան երբեք փառք չէ փնտռած, այլ աշխատած է իր կարողութեան սահմաններուն մէջ եւ որպէս մի ոմն զինուորագրեալ՝ իր քարը բերած է այս գաղութին կազմութեան եւ կազմակերպման մէջ: Իր վաստակը մեծ է Դաշնակցութեան շարքերէն ներս: Երկար տարիներ վարած է պատասխանատու պաշտօններ, որպէս անդամ Շրջանային Կոմիտէի, որպէս պատգամաւոր Շրջանային ժողովներու: Թէպէտ քիչ մը մոռցըւած, բայց ոչ բոլորին կողմէ, քանի իր պատկանած խումբի ընկերներու անունով, Սէր-Ժերմի Հայաստան խումբ, Սիմոն Աւտոյեան, ճիշդ խօսքերով վեր առաւ անոր Դաշնակցականի ոգին, համոզումները եւ ընդգծեց կատարած բազմաթիւ ծառայութիւնները: Կարապետ Ճանիկեանի վաստակը մեծ է ազգ. եկեղեցական կեանքին մէջ, ուր եղած է բոլոր ճակատներուն վրայ, տագնապներուն մէջ, ուր ճանչցած տաք եւ պաղ օրեր, մնալով սակայն միշտ ամուր՝ հիմնական սկզբունքներուն վրայ: Հարաւային Ֆրանսայի Թեմի Ազգ. Առաջնորդարանը շատ բան կը պարտի Կարապետ Ճանիկեանին, եւ անկասկած թէ վաղը, պատմութիւնը պիտի արձանագրէ ամբողջ անցուդարձերը եւ ճշդէ դերակատարներուն պատասխանատուութիւնները: Այս առթիւ, ինչպէ՞ս չկրկնել իր սրտագին բաղձանքը՝ «տեսնել Հարաւ-Ֆրանսայի Թեմը միակամ եւ միահամուռ, վերակենդանացած կառոյցով եւ լծուած դրական ու շինարար աշխատանքի» եւ որուն իրագործման համար ոչ ջանք եւ ոչ ալ ժամանակ խնայեց: Իր ողջութեան չունեցաւ ուրախութիւնը եւ գոհունակութիւնը իր փափաքը իրականացած տեսնելու, մաղթենք որ, օր մը, իր հոգին հրճուի անդենականին մէջ:

Կարապետ Ճանիկեանի յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յունուար 9-ին, Սէն-Ժերմի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցին: Թաղման արարողութեան ներկայ էին՝ Սարգիս վրդ. Դաւիթեան՝ ժողովրդապետ հայ կաթողիկէ համայնքին, Գարեգին վրդ. Պէքճեան, Եղիշէ Աւագ քհնյ. Փանոսեան՝ հոգեւոր հովիւ, Շահան խաչակիր քհնյ. Տէտէեան, Վեր. Յ. Հիլվաճեան: Գարեգին Վրդ. Պէքճեան իր դամբանականին մէջ վեր առաւ Կարապետ Ճանիկեանի ազգային գործունէութիւնները եւ յատկապէս ընդգծեց անոր ունեցած սէրը եւ յարգանքը հանդէպ հայկական աւանդական արժէքներուն՝ եկեղեցի, դպրոց, ընտանիք: Խօսք առաւ նաեւ Կարօ Յովսէփեան:

Կարապետ Ճանիկեան կրնայ ունենալ այն գոհունակութիւնը թէ իր կեանքը պարապ չէ անցած: Հաւատալով իր ժողովուրդի ապագային, շուրջ՝ վաթսուն տարի ծառայեց նուիրական իտէալներու:

Յարգանք իր յիշատակին:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

նուկներու մեծամասնութիւնը հայերէն չգիտցող ծնողքներու զաւակներն են, ինչ որ յուսադրիչ եւ քաջալերելի երեւոյթ է:

Ժողովուրդներ կան, որոնք իրենց անցեալով կը հպարտանան եւ կը խորհին որ անցեալը բաւական է, իրենց բարենիշ տալու եւ աշխոյժ պահելու: Փառաւոր անցեալ մը կրնայ չքեղ ապագայ մը կերտել, եթէ ժողովուրդ մը կարենայ վառ պահել իր նկարագիրն ու ազգային դիմագիծը, այլ խօսքով իր տեսիլքն ու գեղցիկ իտէալները: Մեր նախնիք, պատմութեան ընթացքին, ի գին ամէն զոհողութիւն, պատնէշի վրայ ամուր կանգնած են եւ մեզի կտակած են անմեռ ոգի մը. մեր պարտքն է այդ ոգիի պահպանումը եւ անաղարտ փոխանցումը: Հայց. եկեղեցւոյ դերերէն մին է խրախոյս եւ զօրացումը այդ ոգիին: Ժողովրդավար եկեղեցի մըն ենք: Լաւ յատկանիշ մըն է այդ մեծ հաստատութեան համար, պայմանաւ որ այդ կոչումը լաւ ըմբռնուի: Ժողովուրդի եւ հոգեւորականի սերտ գործակցութիւնը անհրաժեշտ է: Իւրաքանչիւրը սակայն իր դերն ու բաժինը ունի: Անոնք զիրար լրացնող տարրեր պէտք է ըլլան եւ ոչ թէ խաչաձեւող:

Այնտեղ, ուր դերերու շփոթութիւններ կը կատարուին, քաոս կը ստեղծուի, գործը չի յառաջանար եւ ժողովրդավար բառը կը պարպուի իր իսկական իմաստէն: Ցանկալի է որ նորակազմ գերմանահայ գաղութը նկատի առնէ այս պարագան եւ ամուր հիմքերու վրայ դնէ իր կառոյցը:

Ընդարձակ այս տարածքին վրայ ընելիքներ շատ կան: Հայերէն լեզուի եւ պատմութեան ուսուցման գործը առաջնակարգ տեղ պէտք է գրաւէ: Մեր բոլոր ճիգերը այդ ուղղութեամբ պէտք է ընթանան: Տիրող էքումէնիք ոգիի շնորհիւ մեր առջեւ բաց են կաթողիկէ եւ աւետարանական եկեղեցիներու եւ սրահներու դռները: Բնական է որ կրօնականի կարիքը կայ եւ կը հաւատանք որ մօտիկ ապագային նոր մշակներ պիտի ունենայ գերմանահայութիւնը: Զիրար հասկցող եւ նոյն իտէալներով սնած՝ գործակիցներու շնորհիւ եւ նախաձեռնութեամբ Կաթողիկոսական Պատուիրակին, կարելի պիտի ըլլայ ծաւալուն աշխատանք կատարել ի փառս Հայց. Եկեղեցւոյ եւ յօգուտ գերմանահայ համայնքին:

ԴԱՒԻԹ ԵՊԻՍԿ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒՄՆԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ ՀԱՅԿԱԶ ՇԱՀԻՆԵԱՆ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիումի պատուոյ գիրով պարգեւատրուած է Ներքին նախարար Հայկազ Սրապիոնի Շահինեան, ի գնահատութիւն «Իրաւապահպան մարմիններում կատարած բազմամեայ ակտիւ աշխատանքի»:

ՖՐՈՒՆԶԻԿ ՄԿՐՏՉԵԱՆ

Խորհրդային թատերական արուեստի զարգացման մարզէն ներս ունեցած վաստակին համար, Երեւանի Գ. Սունդուկեան թատրոնի դերասան Ֆրունզիկ Մուշեղի Մկրտչեանի շնորհուած է Խորհ. Միութեան ժողովրդական արուեստագէտի կոչում:

ԽՆԿՕ ԱՊԷՐ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Հասնող սերունդի դաստիարակութեան գործին մէջ ունեցած ծառայութիւններու, գիտական, հետազօտական, հրատարակչական գործունէութեան ի գնահատութիւն, Խնկօ Ապէր մանկական գրադարանը պարգեւատրուած է Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիումի պատուոյ գիրով:

×

ԷԴԳԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Ի յաւերժացումն Արամ Խաչատրեանի յիշատակին, Հայաստանի Մշակոյթի նախարարութիւնը հաստատած է երաժշտի անունով մրցանակ մը՝ որ երեք տարին անգամ մը պիտի տրուի երաժշտի մը, ի գնահատութիւն անոր վաստակին եւ կարեւոր մէկ գործին:

«Արամ Խաչատրեան» մրցանակի առաջին դափնեկիրը դարձած է Էդգար Յովհաննիսեան՝ ժողովրդական թեմաներով խմբերգներու շարքին եւ թիւ 4 լարաւոր քառեակին համար, որոնք երաժիշտին վերջին շրջանի լաւագոյն գործերէն են: Իբրեւ աշակերտ Արամ Խաչատրեանի, որու ղեկավարութեամբ աւարտած է Մոսկուայի Երաժշտանոցը, Է. Յովհաննիսեան մեծ աշխատանք կը տանի իր ուսուցչին կարգ մը գործերու ամբողջացման ու տարածման ուղղութեամբ: Անոր փառապացոյցը դարձաւ «Դիմակահանդէս» բեմապարը, որուն բեմականացման մէջ մեծ է Է. Յովհաննիսեանի վաստակը:

Յունուար 20-ին, Մշակոյթի Նախարարութեան սրահին մէջ տեղի ունեցած է մրցանակի յանձնումը, յատուկ արարողութեամբ: Բացումը կատարելով նախարար Գ. Առաքելեան նշած է, թէ Էդգար Յովհաննիսեան կը պատկանի այն երաժիշտներու դասուն, որոնք կը զարգացնեն խորհրդահայ երաժշտական մշակոյթը, կը գրեն անոր պատմութեան գեղեցիկ էջերը: Ունկնդիրներու լայն շրջանակներու ծանօթ են անոր բեմապարերը, սէնֆոնիք, գործիական եւ ձայնային գործերը: «Սասունցի Դաւիթ» Օփերա-բեմապարը պարգեւատրուած է Խորհ. Միութեան պետական մրցանակով. զանազան մրցանակներու արժանացած են երաժիշտին այլ գործերը:

Ողջոյնի խօսք արտասանած են Հայաստանի Երաժիշտներու Միութեան նախագահ Եդուարդ Միրզոյեան (որ նաեւ նախագահն է մրցանակի յանձնախումբին) եւ Ա. Յարութիւնեան:

Հանդիսութիւնը վերջ գտած է Էդգար Յովհաննիսեանի շնորհակալութեան խօսքերով:

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

1

ՎՃՌԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆ ՄԸ

Արդ, այդ գիշեր, Պրաթֆիշ կը սպասէր դրանը առջեւ Վաակկասէի այն փոքրիկ պանդոկին, ուր իջեւանած էր կոմսուհի Ցէվուշքան: Պատահեցաւ որ իշխանուհին նոյն գիշերը թատրոնը գտնուի: Հօֆպուրկ տանող ամենամօտիկ ճամբան Վաակկասէէն կ՚անցնէր. հետեւաբար, թատրոնէն դուրս ելած ատեն, զինքը տանող կառքը այդ ճամբան բռնեց: Կոմսուհիին դրան առջեւ, տեսաւ Պրաթֆիշի կառքը: Արքունիքի մէջ բազմաթիւ էին այն անձերը, որոնք շահ ունէին իրար ձգելու իշխանական ամոլը, որպէսզի իշխանուհին չգիտնայ թէ այդ պահուն իր ամուսինը կը զրադէր գեղանի բոլոնիացի կնոջմով: Զէին մոռցած նաեւ իրեն յայտնելու թէ Ռուտոլֆ յաճախ իր սիրային ժամադրութիւններուն կը գործածէր Պրաթֆիշը, զոր կը ճանչնար ամբողջ Վիէննայի պէս:

Ցիչեց որ ամուսինը մերժած էր իրեն ընկերանալ թատրոն երթալու համար եւ տուած պատրուակն ալ շատ քիչ համոզիչ էր: Այս բոլորը նկատի առնելով, իշխանուհին անմիջապէս համոզուեցաւ որ Ռուտոլֆ հոն էր, այդ պանդոկին փակ փեղկերուն ետին:

Առանց տատամսելու կառքը կեցուց, իջաւ եւ Պրաթֆիշին դիմելով, հրամայեց որ զինքը Հօֆպուրկ տանի: Խեղճ կառապանը խիստ շփոթեցաւ. ինչպէ՞ս կրնար չհնազանդիլ իշխանուհիին. մնաց որ եթէ մերժէր, գայթակղութիւնը բացորոշ էր: Իշխանուհին կրնար պանդոկին դուռը զարնել. մէկ ակնթարթի մէջ կացութեան ծանրակշիռ հանգամանքը չափեց եւ հաճելի ժպիտով մը պատասխանեց.

- Ձերդ Բարձրութեան հրամաններուն պատրաստ եմ:

Իշխանուհին հրամայեց իր կառապանին եւ սպասաւորին, որոնք կայսերական տան յատուկ համազգեստ կը կրէին, ըսպասել պանդոկին դրան առջեւ եւ Պրաթֆիշի կառքը մտաւ: Կարելի է երեւակայել Հօֆպուրկի ծառաներուն ըսփ բսանները, երբ իշխանուհին անոնց առջեւ այդպիսի պարզ կառքէ մը իջաւ: Քսանըչորս ժամ չէր անցած, երբ այս նոր գայթակղութիւնը տարածուեցաւ արքունիքին մէջ: Լուրը հասաւ նոյն իսկ կայսեր ականջը եւ կայսրը մեղադրեց իր հարսին ընթացքը: Բարձրաստիճան մարդոց նշանաբանն է Աւետարանի սա խօսքը. «Վա՛յ անոր որ գայթակղութիւն կը յարուցանէ»: Ռուտոլֆ անհրաժեշտ գաղտնապահութիւնը ունէր իր մտերիմ կեանքին մէջ եւ ընդունած էր այս կանոնը: Սակայն ինչպէ՞ս չպարսաւել իշխանուհի մը, որ ընտանեկան անհամաձայնութիւնները կը հրապարակէր եւ խնդալու առիթ կը ստեղծէր արքունիքին ու քաղաքին:

Ռուտոլֆ կնոջը բերան չրացաւ: Ի՞նչ հարկ. կացութիւնը անդարմանելի նկատեց եւ փափաքեցաւ իշխանուհին միմիայն պաշտօնապէս տեսնել ու երեւոյթները փրկել: Այս թաքթի պակասը զինքը զայրացուց. կարելի չէր ներել իր ատիճանը ունեցող կնոջ մը:

(Շար. 28)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԵՐԿՈՒ ԵՐԿՐՊԱԳՈՒՆԵՐ
ՍԱՐԳԻՍ ԵՒ ՎԱՎԱ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ
Գրեց՝ Տոքթ. Թորոս Թորանեան
Նիւ-Եորք, 1983

(Շար. Ա. էջէն)

Կ՚ուզեն այն տպաւորութիւնը ստեղծել թէ Թուրքիոյ մէջ փոքրամասնութեան հարց մը գոյութիւն ունի։

Կարգ մը շրջանակներ ալ ջանասիրու - թիւն ցոյց կուտան Թուրք արուեստին մէջ Հայերու բացառիկ դիրքը մատնանշելու, այնքան որ նոյնիսկ կը պնդեն թէ Թուրք ճարտարապետութիւնն ու նկար - չութիւնը Հայերու շնորհիւ զգեցած է նոր յառաջդիմ տարազներ։

Հատորի մը մէջ ուր Պալեան ընտանիքին Օսմանեան ճարտարապետութեան ծիրէն ներս բերած նպաստին մասին կը խօսուի, ծայրայեղ ջանասիրութեամբ մը կարելի կ՚ըլլայ հռչակաւոր Թուրք ճար - տարապետներու հայ ըլլալը ըսել ու պնդել թէ արժէքաւոր Թրքական երկեր ստեղծուած են միշտ հայ ճարտարապետներու կողմէ։

Եւ ապա գիտական ու յանդուգն ըն - թացքով մը։

Նոյնիսկ այսպիսի անձեր աւելի առաջ երթալով բիւզանդական յուշարձաններէ Այա Սոֆիան, Սելճուքեան շրջանի գործ Սահիպ Աթայի մէտրէսէն (Գոնիա) ան - գամ հայ ճարտարապետներու գործեր ըլլալով ցոյց կուտան։

Այս գարգարուն գիրքին մէջ այս մէտրէսէին ճարտարապետն ալ, Քիւլիւք պին Ապտուլլահ, որպէս հայ յիշուած է. ճիշդ չէ։

Պնդումներ կան որ Սինան եւս հայ է. անշուշտ ճիշդ չէ։ Տաղանդի մը համար որ շինած է 147 մզկիթ ու 280 զանազան շէնքեր, պնդել թէ Թուրք չէ, ոչ թէ ազգութեան, այլ դատ նպատակի մը մը արդիւնք կրնայ ըլլալ։

Նոյնպէս բոլորովին սխալ է ըսել թէ Պրուսայի Կանանչ մզկիթը շինողն ալ Եղիազար անուն հայ վարպետ մըն է. որովհետեւ այդ մզկիթին վրայ արձանագրուած է ճարտարապետին անունը, շինուած է Հաճը Իվազ Փաշային կողմէ։ Արտաքին ու ներքին յարդարանքը կը պատկանի Մէճնուն Մէհմէտի, եւ Նաքքաշ Ալիի։ Երբ այս բոլորը յատակօրէն կ՚երեւին ցուցատախտակին վրայ, շինութիւնը ցոյց տալ որպէս հայ վարպետի մը գործը որպիսի՞ յանդգնութեան մը արդիւնք է։

Այս չէ ամէնը. Սուլթան - Ահմէտի մզկիթին ճարտարապետը, ինչպէս ծանօթ է բոլորին, Սէտէֆքեար Մէհմէտ Աղան է. իսկ Պալեաններու ընտանիքին մասին պատրաստուած այս հատորին մէջ այս հոյակապ շէնքը Մելիքեան Ասատուր կոչուած հայ ճարտարապետի մը կը վերագրուի։

...Ի՞նչ է նշանակութիւնը բոլոր այս ջանքերուն։

Ցոյց տալ թէ մեր մշակոյթը, վերջին շրջանին, նոյնիսկ աւելի հին շրջաններուն հայկական տիրապետութեա՞ն են - թակայ էր։ Ինչ է այս կարգի անըմբռնելի պնդումներու ետին թաքնուած իրականութիւնը։

Հետեւեալ ձեւով վերջացնենք մեր գրութիւնը։ Այս յանդուգն ձեռնարկին հեղինակը Բարս Թուղլաճը կը կոչուի եւ ծագումով հայ է։ Անշուշտ Թուրքիա ապրող ու աշխատող հայկական ծագումով անձ մը ըլլալ յանցանք չէ, սակայն մեր ալ իրաւունքը չէ՞ հարց տալ թէ ի՞նչ է նպատակը այս աստիճան չափազանցուած եւ հակա - գիտական ջանքե - րով հրապարակ գալուն։

ԶՄՐԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ
Bellefontaine

Կապոյտ Խաչի Անիէռ - Պուա - Քօլոմպի Արժանթէօյի մասնաճիւղը ինչպէս անց - եալ տարի, այս տարի Փետրուար 18, Շաբաթէն մինչեւ Կիրակի 26-ին կը կազմակերպէ ընտանեկան ձմեռնային արձակուրդ մը կայանին մէջ։ Տեղերը սահմանափակ են, փափաքողները կրնան հեռաձայնել՝

799 - 41 - 19 եւ 799 - 92 - 35

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Օր. Արաքսի Գմբէթեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ, Կիրակի, Փետրուար 5-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցին իր մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՎԻՔԹՈՐԻԱ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին եւ իր հօր՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ

մահուան 15-րդ տարելիցին ի յիշատակ։

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Միսաք Միրզէ իր անմոռանալի ուսուցչին Շաւարշ Միսաքեանի մահուան 27-րդ տարելիցին եւ կնոջը՝ Արտեմիսի մահուան 4-րդ տարելիցին առթիւ 500 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Յակոբ Պապիկեանի մահուան առթիւ եղած են հետեւեալ նուէրները «Յառաջ»ի բարգաւաճման Փիլիպպոս Գոյաճեան, Սիւզան Փարթամեան 100-ական ֆրանք, Յակոբ Էսկիճեան 50 Ֆ.։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Աւետիս Լուսպարոնեան Սիմոն Գուչարեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 500 Ֆ. կը նուիրէ Դպրոցասէրին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին։

FETE SCOUTE
de la Région LYON — DECINES
Dimanche 5 Févrie-
à 15 heures
SALLE MOLIERE
18, quai de Bondy — LYON 5e

○ CHANTS ԵՐԳԵՐ
○ SKETCHES ԶԱՒԵՇՏ
○ DANSES ԳԵՂՋԿԱԿԱՆ
FOLKLORIQUES ՊԱՐԵՐ
○ BUFFET ՊԻՒՖԷ

ENTREE LIBRE ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

հայկական
երաժշտութեան խումբ

Ensemble de Musique Arménienne

Concert au centre
MANDAPA
6, *rue Wurtz* — 75013 *PARIS*
Samedi 4 Février
à 20h 30

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վասպուրականի Հերոսամարտին տարեդարձը, Մարսէյլի մէջ, Ապրիլ 29-ին։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԳՐԱՍԵՆԵԿԱՅԻՆ
ՁԵՐ ՊԻՏՈՅՔՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ՄԻ ՎԱՐԱՆԻՔ ԴԻՄԵԼ ՄԵԶԻ

110, rue Cambronne
75015 PARIS
TEL. : 567. 61. 12

semiral france

Sarkis et Evelyne ALTOUNIAN

○ EQUIPEMENT ET FOURNITURES DE BUREAU
○ MACHINES A ECRIRE ELECTRONIQUES
○ PHOTOCOPIEURS
○ MOBILIER ET CLASSEMENT
○ CALCULATRICES DE POCHE ET DE BUREAU
○ CAISSES ENREGISTREUSES
○ FOURNITURES INFORMATIQUE ,ETC.

— — MEILLEURS PRIX — —

○ ԳՐԱՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ՀԱՇՈՒԻՉ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ԱՐԿՂԵՐ, ՊԱՏՃԵՆԱՀԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ԵՒԱՅԼՆ...

ամէնէն ճոխ թարմ ընտիր ապրանքները

ALIMENTATION
GENERALE

PRODUITS
D'ORIENT

MASSIS BLEUE
S.A.R.L. BALTAIAN & Cie
Ouvert tous les jours, sauf le dimanche et le lundi matin
27, RUE BLEUE 75009 PARIS - TÉL. 824.93.86 - MÉTRO : CADET

TIMAG
La Troupe Théâtrale de Hamaskaïne
présente
ՄՈՒՇԵՂ ԻՇԽԱՆԻ
«ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԱՐՔԱՆ»
«LE ROI DE CILICIE»
de MOUCHEGH ICHKHAN
Dimanche, 5 Février, 1984, à 15h 45, Salle Rossini
Hôtel de Ville IXe, 6, rue Drouot, 75009 PARIS
métro : Richelieu - Drouot
Levée de rideau à 16 h. précises
Réservation : Mme. Fourtune 584 - 57 - 18

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles
Ghazarian
Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille. tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ՇԱԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
4
SAMEDI
4 FÉVRIER
1984

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

LE NUMERO : 3,00 F

59րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.628
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
59e ANNÉE — No 15.628

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԱՆԸՆԴՈՒՆԵԼԻ ԿԸ ԳՏՆԷ ԹՐՔԱԿԱՆ ԶԵԿՈՅՑԸ

Ծանօթ է, որ Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարութիւնը յատուկ զեկոյց մը հրապարակած էր, Փարիզի օճրայ/ն Ատեանի դատակազմին տուած վճիռին առթիւ ուր կ'ըսէր, ի մէջ այլոց. - «Այս իբրեւ թէ դատավարութիւնը, ֆրանսական արդարադատութեան պատմութեան մէջ, որպէս ամօթալի էջ մը պիտի մնայ: Թուրքիա երբեք պիտի չմոռնայ այս զզուելի խաղին դերակատարները եւ անոնք որոնք աչք գոցեցին» («Յառաջ», Փետրուար 3): Նոյն զեկոյցին մէջ, Անգարայի կառավարութիւնը կը շեշտէր նաեւ թէ «ֆրանսական Պետութիւնը պատասխանատուութիւնները չէ կատարած ահաբեկչութեան դէմ պայքարին մէջ, միջազգային բեմին վրայ»:

Այս զեկոյցին բովանդակութիւնն է, զոր Ֆրանսական կառավարութիւնը անընդունելի գտած է եւ Արտաքին Նախարարութիւնը, զայն մերժած, Փետրուար 2-ին, յատուկ հաղորդագրութեամբ մը, ուր կ'ըսէ. - «Զենք կրնար ընդունիլ Թուրք Արտաքին նախարարութեան զեկոյցին արտայայտութիւնները, յանուն Ֆրանսացի ժողովուրդին տրուած դատական վճիռի մը նկատմամբ»:

X Երեքշաբթի օրուան վճիռին առթիւ, զեկոյցներ հրապարակած են («Մաթէն» կ'արձագանգէր, Փետրուար 3) Հ. Յ. Դ. կ. կ.ն եւ Հայ Դատի Յանձնախումբը, առաջինը յայտնելու համար թէ անհաճոյ անակնկալ մը եղած է իրեն համար (ի դէպ, «Մաթէն» Դաշնակցութեան ի՛նչ ըլլալը բացատրելու համար, կը կցէ սա սահմանումը՝ ռեֆորմիստ հայկական...), երկրորդն ալ գոհունակութիւնը կ'արտայայտէ:

Այս վճիռին առթիւ, եղած խորհրդածութիւններուն արձագանգելով երէկ ալ, հրատարակելով նաեւ «Մոնտ»ի քրոնիկին վերջին մասը: Նոյն թիւին մէջ (Փետրուար 2), հետաքրքրական էր նաեւ, Պոճիոյի (որ ծայրէ ծայր հետեւեցաւ դատին) վերլուծումը: Կը գրէր, ի մէջ այլոց. - «Ոճրային ատեանը աւելի բարդ իմաստ մը ուզեց տալ իր վճիռին, բոլոր պ ա տ ա ն դ ը ն ո ղ ն ե ր ո ւ ն համանման պատիժ մը տալով: Պատիժի այս համակշռութիւնը, ամբաստանեալները յուսահատ ըրած էին, առաջ դնելով իրենց «անձնապաշտ գործողութեան» քաղաքական բնոյթը: Մէթր Լըքլէրն ալ ուզած էր իր պաշտպանողականով, բացատրելով թէ չորս Հայերը «միացած էին արարքին մէջ» եւ թէ իւրաքանչիւրը մաս մը առած էր բոլոր պատասխանատուութիւններէն, նաեւ Թուրք պահակի մահուան, որուն համար միայն Կիւզէլեան մեղադրուած էր...: Արդեօք երդուեալները ուզեցի՞ն ցոյց տալ իրենց համակցութիւնը Հայերու կողմէ դրուած դրդապատճառներուն հանդէպ - ամբաստանեալները մեղմացուցիչ դէպք յանցանաց վայլեցին - գործուած արարքներուն հանդէպ գնահատական խստութիւն մը պահելով հանդերձ: Այս խառնուրդը, որ հակառակ իմաստով վճիռի մը տպաւորութիւնը կու տայ, կարծել տուաւ ներկայ Հայերուն, որ իրենց ճիգերը ի դերեւ ելան և թէ ատեանը հաւնաբար զանազանած էր չորս ամբաստանեալները, առանց այնիւ դրդապատճառի հասարակ ոճրագործներէ: Պէտք է յիշել, սակայն, այս դատավարութենէն, որ ան թոյլ տուաւ հայ գաղութին, բացի ամպիոն ներկայանալէ, լրացնելու իր միասնականութիւնը եւ նորացնելու իր խորհրդածութիւնը բիւրտ ուժի ազդեցութեանց մասին»:

Երա՞նի թէ Պոճիօ աւելորդ լաւատեսութիւն մը ցուցաբերած չըլլար, իր այս խօսքերով:

Հուսկ, Փետրուար 3-ի «Մոնտ»ի մէջ լոյս տեսած, սա չահեկան «օրը օրին»:

AU JOUR LE JOUR

PAGE

Après la condamnation à sept ans de prison des quatre Arméniens auteurs d'une prise d'otages au consulat de Turquie à Paris, Ankara a réagi avec virulence. On y déclare que ce jugement est *«une page honteuse»* pour la France.

Puisqu'il est question de page, de honte et d'histoire, on peut - sans excuser le terrorisme - juger la réaction turque malvenue. Les pages sanglantes emplissent làbas de forts volumes chaque jour enrichis des sentences capitales prononcées à la chaîne.

Sans honte apparente, il est vrai, pour ceux qui les rédigent.

BRUNO FRAPPAT

«LE MONDE», 3 Février

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ մէջ ծանր միջադէպ մը պատահած է, առջի գիշեր, բուռն վիճաբանութիւններէ ետք եւ ի վերջոյ ընդդիմութեան երեք երեսփոխաններ «պարզ դիտողութեան» արժանացած են, որ ամէնէն փոքր պատիժն է: Կրնան միշտ մասնակցիլ նիստերուն եւ խօսք առնել, բայց կը զրկուին իրենց հատուցումներուն կէսէն, մէկ ամիս: Ծեծուած հարցը՝ միշտ մամուլի օրինագիծն է եւ շատ միօրինակ սկիզբէ մը ետք, ձայները բարձրացած են: Ընդդիմութեան երեսփոխանի մը մէկ խօսքն է, ի պատասխան համայնավար երեսփոխանի մը բամբիկ, որ վերջին կաթիլը պիտի ըլլար: Համայնավար Կառուէն, շատ մը ուրիշ խօսքերու կարգին, յանկարծ դառնալով ընդդիմադիր Մատըլէնի, կը բացագանչէ. - «Ո՞ւր էր ձեր փաթրոնը, Հերսան, գրաւման շրջանին», և ուրիշ ընդդիմադիր մը՝ Թուպոն կը պատասխանէ՝ «Հապա Միթերա՞նը»: Այս վերջին խօսքն է, որ նախատական նկատուած է Ազգ. Ժողովի դիւանին կողմէ: Առարկութիւնն այն է, որ խնդրոյ առարկայ եղած է Հանրապետութեան Նախագահին դիմադրական անցեալը: Ոմանք, մեծամասնութեան թէ ընդդիմութեան կողմը, փորձած են «անոյշի կապել», բայց կարելի չէ եղած: Ընդդիմադիր երեք երեսփոխաններուն առաջարկուած է ետ առնել իրենց խօսքերը, ընդունած են, պայմանաւ որ մեծամասնութեան երեսփոխաններն ալ ետ առնեն, անոնք մերժած են: Նման պատիժ չէր կիրարկուած Ժողովին մէջ 1950-էն ի վեր: Ամէն պարագայի մէջ, այս կացութենէն ոչ մէկ կողմ կը շահի, կը տուժէ ժողովրդավարութիւնը, որուն հիմնական սկզբունքն է՝ հակառակորդին յարգանքը: Կասկած չկայ, որ ընդդիմութիւնը կը բազմապատկէ փոքր միջադէպերը ուշացնելու համար մամուլի օրինագիծին քուէարկութիւնը, բայց կասկած չկայ նաեւ թէ այդ օրինագիծը առաջնահերթ հարց մը չէր երկրին համար եւ մեծամասնութիւնն ալ քիչ մը «ձախաւեր» գործ տեսաւ այդ առընչութեամբ:

ԿԱԼՈՒԱԾԱՏԷՐ ԵՄ ԵՍ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՂԱՅԵԱՆ

Լանջին վրայ քաղաքին,
Ուր դարերը ցուցահանդէս են սարքած,
Ա՛փ մը հող ալ ես ունիմ...
Այնքա՛ն հպարտ եմ հիմա,
Իմ անունիս հո՛ղ մը կայ...
Հարուստ եմ ես,
Մեծահարո՛ւստ,
Կալուածատէր եմ արդէն,
Կ'ատեմ աղքատութիւնը մրոտ,
Ո՞վ է ան որ կը յանդգնի ըսել ինձ.-
«Եկւոր ես դուն, հո՞ղ չունիս...»:
Օ՛, սիւնափառ պատառ մը հո՛ղ ունիմ ես,
Որուն ներքեւ զա՛նձ մը կայ,
Ուր ամէն օր եկամուտ մը երկնային՝
Իմ հոգիիս, մտածումիս, ներշնչումիս՝
Անհունօրէն վա՛րկ կը բանայ...
Կալուածս իմ՝
... Գերեզմանն է մայրիկիս,
Սի՛ւն մը ամբողջ ունեցածս թանկագին,
Որուն տակը, ափ մը փոս՝
Ինծի համար տիեզերքէն ալ մե՛ծ է...

*
* *

Օ՛, հեզնութիւնը կեանքին,
Երբ երախայ էի դեռ
Կ'ուզէի նաւ մը շինել իրեն անուան սիրելի
Բայց, սե՛ւ եկան օրերն հին,
Ու ո՛չ մէկ ծով ուզեց նողփալ...
Նաւն ընկղմած է հիմա:
Կ'ուզէի պալա՛տ մը կերտել,
Դեռ երազ էր, ա՛ն ալ փլաւ...
Յանկարծ, աղքա՛տ, տարագիր՝
Վիճակախաղը զարկաւ,
Կալուածատէ՛ր եղայ ես,
Եւ նաւ, պալատ, ե՛ւ հայրենիք ե՛ւ երազ՝
Շիրի՛մ մըն է,
Ափ մը անի՛ւն անոր տակ՝
Հարստութիւնս համակ...

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 20 / 27)

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔԻՆ «ԱՐԱՐԱՏ» ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՆԴԻՍԱՑԱՒ

Ծովափնեայ Գագրա քաղաքին մէջ վերջ գտած են Շոթա Եամանիձէի յիշատակին նուիրուած ոտնագնդակի մրցումները, որոնց մասնակցող պատանեկան 12 խումբերու կարգին էր նաեւ Երեւանի «Արարատ» մանկա - պատանեկան դպրոցին խումբը, որ շահած է Բ. մրցանակը: Մրցաշարքին լաւագոյն յարձակող հռչակուած է «Արարատ»ի մարզիկներէն Արմէն Սարգսեան, իսկ լաւագոյն թէքնիք ունեցող մարզիկը՝ Արմէն Տոնոյեան:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը, լոյս կը տեսնէ «Յառաջ միտք եւ Արուեստ»ի նոր (80-րդ) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ. -

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ
Սփիւռքահայու քրօնիկ

ԱՐԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
Փրէզիտանը

ԵՒ

Զօրս նկարիչներ. -

Արամ Ալեխեան, Արշակ Գ., Ռուբէն Նաճարեան, Ալեքս Փիրինեան՝ իրենց նըկարչութեան մասին:

«ՄԱՔՐԱՋՐՈՒԱԾ» ՎԵՐՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ (*)

«ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ»

Գրեց՝ ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Որքան ալ բնական իրողութիւն մը թուի, ուրախալի երեւոյթ մը ըլլալէ չի դադրիր Արեւմտահայ ժամանակակից գրագէտներու երկերուն հրատարակումը Հայաստանի մէջ: Եթէ հեղինակը արդէն դադրած է գոյութիւն ունենալէ՝ անոր գործին հայրենիքի մէջ հրատարակումը գնահատանքի եւ ճանաչումի վկայութիւն մը կը դառնայ, իսկ երբ դեռ կենդանի է՝ առաւել ստեղծագործական խթան մը կրնայ հանդիսանալ, հոգեկան բաւարարութիւն մը պարգեւելով հեղինակին: Այսուհանդերձ, ամէն հրատարակութիւն գերծ չէ, դժբախտաբար, ստուերոտ կողմերէ:

Հայաստանի մէջ Շահան Շահնուրէն առաջին անգամ 1963-ին լոյս տեսած էր հատոր մը, որ կը բովանդակէր «Նահանջը առանց երգի» վէպը եւ հինգ պատմուածքներ: Երեւոյթի մը տարօրութիւնը ունէր այս հրատարակութիւնը, քանի առաջին անգամ ըլլալով Շահան Շահնուր կը ծանօթացուէր հայրենի ընթերցողներուն:

Խանդավառիչ այս իրադարձութեան առթիւ, ժամանակին գրեթէ անտես առնուեցաւ այն «գրաքննութիւնը» - մաքրաջրումը - որուն ենթարկուած էր «Նահանջ»ը: Ընդհանրապէս թոյլատրելի չէ եւ ոչ ալ հաճելի արուեստի գործ մը տեսնել պակասաւոր ներկայացումով, իսկ Շահան Շահնուրի նման խստապահանջ գեղագէտի մը դասականացած մէկ գործի մկրատումներու ենթարկելը արտօնելի չէր կրնար ըլլալ: Հրատարակութեան մէջ հինգ - վեց տեղեր խմբագրին գրիչը իր ներկայութիւնը զգալի դարձուցած էր, ջնջելով երկու տողէն մինչեւ ... հարիւր տող: Գլխաւոր վիրաբուժութեան ենթարկուած մասը կը վերաբերէր Նարեկացիի «անուանարկող» նշանաւոր հատուածին:

Այդ թուականին, հատորը կազմած էր Շահնուրի գործին լաւածանօթ՝ սիրելի գրող Ստեփան Ալաջաջեան: Որքան ալ մերժելի սեպուէր մաքրաջրուած «Նահանջ»ի մը գաղափարը, հրատարակութեան առնչութեամբ մեր քաղած լուսաբանութիւնները՝ իրենց գործնական նկատառումներով մեղմած էին մեր ժխտական զգացումը: Նոյնիսկ կրցած էին համոզիչ դառնալ, - նախընտրելի էր որ հայրենի ընթերցողներուն առիթը տրուէր, հոգ չէ թէ քիչ մը թերի վիճակով, «Նահանջ»ը կարդալու, քան թէ անժամանակ պահանջկոտութեամբ մը զանոնք ամբողջովին զրկելու: Մեզի կը մնար նոյնիսկ շնորհաւորանքի խօսք մը ընել, մանաւանդ որ երկրորդ հրատարակութեան՝ «վստահօրէն պիտի վերականգնէր վէպին ամբողջականութիւնը»:

Քսան տարիներ ետք, ահա կը վերատպուի Շահնուր, երկհատոր, 20·000 տպաքանակով: Առաջին հատորը լոյս տեսաւ 1982-ին եւ կը բովանդակէ հեղինակին «Նահանջը առանց երգի» վէպը, «Յարալէզներու դաւաճանութիւնը» պատմուածքներու հատորը եւ Շահնուրի Արմէն Լիւպէն գրչանունով ֆրանսերէն արձակ հատորին՝ Transfert nocturne-*ի թարգմանութիւնը, զոր կատարած է բանաստեղծ Աբրահամ Ալիքեան:*

Պիտի ուզէինք դրապէս անդրադառնալ այս հրատարակութեան, եթէ երբեք մեզի վերապահուած չըլլար տեղ անակնկալը - այս անգամ իսկապէ՛ս անըմբռնելի: «Նահանջ»ը արտատպուած է նո՛յն անընդունելի ձեւով՝ թերի եւ վիրաւոր:

Մեզի համար դադրած են այլեւս հասկնալի ըլլալէ չարժառիթները, որոնք բնաւ նոյնը չեն կրնար ըլլալ այսքան երկար ժամանակաշրջանէ մը ետք: Ըմբռնելի չեն, նոյնպէս, արուեստի, ազգային թէ քաղաքական այն աղօտ չարժառիթները, որոնք 1982 թուականին կը պարտադրեն մեքենական մօտեցում մը՝ վէպի տառին եւ ոգիին: Աւելին· «Նահանջ»ի սոյն հրատարակութիւնը տարօրինակ եւ հակասական դրութեան մը կը մատնէ նոյնինքն խմբագիր - պատասխանատուները:

Թոյլ տրուած է որ վէպին մէջ լոյս տեսնեն Սուրէնի սա տեսակ գրգռիչ դատումները:

«Ըսի, հայրենիքի մը գաղափարը շատ անգամ գարշապար մըն է»:

«Հայրենիքի մը գաղափարը շատ անգամ աւանդավէպ մըն է»:

Սակայն ջնջուած է յաջորդող տողը· «Այդ սուտին տեղ դրեր ենք կեղծիքը - Մեր ամբողջ պատմութիւնը ապացոյց»:

Տպուած է· «Աղիքներուն ճիչին տեղ դրեր ենք արցունքներ - Մեր բոլոր բանաստեղծները ապացոյց»: *Բայց քիչ մը վար ջնջուած է հետեւեալը·* «Գաղափարականին տեղ դրեր ենք կաղապարներ - Մեր բոլոր գիրքերը ապացոյց»:

Ինչպէ՞ս եւ ինչո՞ւ:

Ի՞նչ չափով եւ ո՞ր կշիռով կը կատարուի «յանձնարարելի» եւ «ոչ - յանձնարարելի» տողերուն գնահատումը ... ընթերցողներուն հաշւոյն:

«Մաքրաջրուած» է հետեւեալ ծանօթ ամբողջ հատուածը, շուրջ 17 տող·

«Հայը ունի լաւ նկարիչներ, բայց ոչ նկարչութիւն», *եւայլն:*

Ընթերցողը մերթ շուարումի կը մատնուի երբ ուզէ բացատրել տպուած եւ չտպուած մասերուն տարբերութիւնները:

Երբեմն միակ տարբերութիւնը շեշտին մէջ կը գտնուի, մինչ ջնջուած մասերը կը թուին արդիւնքը ըլլալ աւելի քմայքի մը քան թէ անխուսափելի հարկադրանքի:

Մեծ անպատեհութիւն մը չէ գտնուած, օրինակ տպելու՝

(Հայերը կը տեսնեմ) «Եսամոլ, անձնասէր, անմիաբան, նպարավաճառ» *ու. սակայն վանելի գտնուած է՝* «Պզտիկ, զանան, տխեղծ: Իւրաքանչիւրը անդիմադրելի պաշտամունքը ունի իր կաշիին, իր մորթին» *տարազումը:*

Այս բոլորէն ետք, այլեւս «բնական» է որ ջնջուած ըլլայ նաեւ Նարեկացիին վերաբերեալ ամբողջ հատուածը, հարիւր տող:

Գրական երկի մը պարագային երբեք անհրաժեշտ չէ համաձայն ըլլալ հեղինակին յայտնած բոլոր կարծիքներուն: Պայման չէ նաեւ համաձայն ըլլալ Շահնուրի բոլոր դատումներուն: «Նահանջ»ի պատգամն իսկ արդէն այդ է - Համաձայն չըլլալ՝ սակայն մտածել, վերաքննել եւ դատել: Ըլլալ չափահաս եւ աննախապաշար:

×

1973, *Մարտ* 14 *թուակիր ինծի ուղղուած նամակով մը Շահան Շահնուր չէր ծածկեր իր հրճուանքը ի լուր Հայաստանի մէջ իր «Երկեր»ուն գտած յաջողութեան, երբ գրասէրները - ըստ Հայաստանէն անծանօթ նամակագիրի մը - կը խուժէին վաճառատուներ խլելով «Շահան Շահնուր»ները ...: Սակայն կ'աւելցնէր·* «Բացի տպագրական կոպիտ սխալներէ, *Երկերուս* բացատրողականները (օտար բառերու եւ ասութիւններու) շատ անգամ անճիշդ են (...) Կարելի չէ լեզու մը իւրացնել բառարանով· մանաւանդ ժողովուրդին առօրեայ լեզուն (...) Եթէ խելք ըրած ըլլային ինծի ցոյց տալ, նախ քան տպագրութիւնը, իրենց աշխատութիւնը, անշուշտ սիրով պիտի կատարէի անհրաժեշտ ուղղումը:

Բնագիրս ենթարկուած է յապաւումներու, ըստ քաղաքական - ազգային աշխարհահայեացքի մը»: (...): *Ու Շահնուր կ'աւելցնէ համեստութեամբ մը·* «Այս mutilation - *ները* (հաշմում, խեղանք) գիս պիտի նեղէին, եթէ *Նահանջը* ըլլար կատարեալ եւ անթերի (բայց լաւ կ'ըլլար որ յիշէին, ծանօթութեան մը մէջ, թէ բնագիրը կրած էր յապաւումներ):

Ահա քանի տարի ետք անհրաժեշտ դարձաւ այս տողերուն հրատարակումը՝ իրենց ամբողջ այժմէականութեամբը, որովհետեւ «Երկեր»ուն վերջին հրատարակութեան մէջ ինչ որ չի դադրիր դեռ ամէնէն աւելի զարմանալին ըլլալէ, «քաղաքական - ազգային աշխարհահայեացքով» մը կատարուած յապաւումները չեն, որքան հոն տեղ գտած սխալ բացատրողականներուն նոյնութեամբը կրկնումը, հակառակ իր ժամանակին եղած դիտողութիւններուն: Ի՞նչ անհրաժեշտութիւն կար, այդ պարագային, խմբագիրի մը նշանակումին, եթէ երբեք անոր ներկայութիւնը զգալի պիտի դառնար միայն իր ափսոսալի անտարբերութեամբը:

Այսպէս՝ Cordon s'il vous plait-*ն թարգմանուած է՝ «Խնդրեմ հերթ կանգնեցէք»,* (*պէտք է ըլլայ՝* դուրը բացէ՛ք): Engueuler *ընեմ - «Բեղ մեքենայի տակ գցեմ, բառացի՝ լափեմ» (պէտք է ըլլայ՝* յանդիմանեմ, բշտամբեմ): Bébé rose. enfant terrible - *«վարդագոյն մանկիկ, սարսափելի երախայ (պէտք է ըլլայ՝* մանկամիտ եւ չարաճճի): Bleue - *կապոյտ (կը նշանակէ* Բանուորի կապոյտ շապիկ): Mauvais sujet - *«վատ թեմա» (կը նշանակէ՝* ստահակ): Chopine - *«Մեծ բաժակ»* (կէս լիտր գինի): *Եւայլն, եւայլն:*

Ալեքսանդր Թօփճեան հայրենի նոր սերունդին արժէքաւոր եւ լրջախոհ մէկ արուեստաբանն է, որ յարգանք ներշնչած է իր դատումներով:

Մեզի եւ իրեն պէտք է խնայուէր իր անուան երեւումը, որպէս խմբագիր, գրքին շապիկին վրայ:

(*) «ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ», Երկեր երկու գրքով - Գիրք առաջին, «Սովետական Գրող» հրատարակչութիւն, Երեւան, 1982: Խմբագիր՝ Ալ. Թօփճեան: Տպաքանակ՝ 20·000 :

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՄԱՐԴԻԿ...

×

ԽՄԲ. - «Գրական Թերթ»ի Նոր Տարուան թիւին մէջ «Ոզնի» երգիծաթերթի խմբագրապետ Արամայիս Սահակեան դրուագներ կը պատմէ խմբագրութեան առօրեայ կեանքէն: Կուտանք յօդուածը, պահելով լեզուն:

×

Նոր տարուայ առթիւ «Գրական թերթ»ից առաջարկեցին յիշել ծիծաղաշարժ դէպքեր՝ կատարուած յատկապէս «Ոզնի»ում աշխատելուս վերջին երկու տարուայ հետ: Սիրով յիշեցի: Ահա դրանցից մի քանիսը:

× *Մի անծանօթ կին զանգեց խմբագրութիւն: «Լիֆտի վարչութիւնի՞ց է», հարցրեց: «Ցաւօք՝ ոչ, - ասացի, - բայց կարող եմ հեռախօսի համարն ասել»: Եւ ասացի: «Հասցէ՛ն էլ ասա», պահանջեց կինը: Հասցէն էլ ասացի: «Ի՞նչ տրանսպորտով գնամ»: Տրանսպորտի տեսակն էլ ասացի: «Մինչեւ ե՞րբ են աշխատում»: Ժամն էլ ասացի: «Պետի ազգանունն ի՞նչ է»: Դա էլ ասացի: «Իսկ կ'օգնե՞ն», - հարցրեց կինը: «Այդ մէկը չգիտեմ», - ներողութիւն խնդրեցի ես: «Ինչո՞ւ չգիտես, ապո՛ւշ», - ասաց կինը եւ լսափողը դրեց: Ահա եւ լաւագոյն պատասխանը...*

× *Մի ընկեր 25 տարի աշխատում է նոյն հիմնարկում, օգտուելով նոյն հեռախօսից: Ըստ որում՝ միշտ գովում է իր արտակարգ յիշողութիւնը: Վերջերս իր հեռախօսի համարը գրեցի թղթի վրայ եւ տուեցի իրեն, ասելով· «Մի ան-*

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

(ՀԱՏՈՒԱԾ՝ ՀԱՄԱՆՈՒՆ ՎԱՒԵՐԱԳՐԱԿԱՆ ՎԷՊԻՑ)

ԲԱԳՐԱՏ ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

- Ես չեմ կասկածում, որ մենք յաղթելու ենք, Դանիէլ: Աւելի քան համոզուած եմ ... Մեր ազգն առաջին անգամ պիտի յաղթի իր թշնամուն: Պատկերացնո՞ւմ ես, առաջի՛ն անգամ ... Եւ հնարաւո՞ր է մտածել, որ այդպիսի յաղթանակը ձեռք բերուի առանց զոհերի ... Իսկ եթէ լոկ մի զոհ պիտի տանք, թող ես լինեմ այդ մէկը ... Միայն թէ Թուրքին Արաքսից այն կողմ քշելուց յետոյ ... Գոնէ այդ մէկը տեսնեմ: Համաձա՞յն ես, - ասաց Պօղոսբէկը եւ եղբայրօրէն սեղմուեց զօրավարին: - Ի՞նչ ես մունթառուչ արել:

- Ես էլ համոզուած եմ, որ յաղթելու ենք: Ա՛յ, այստե՛ղ, - Դանիէլբէկը ցուցամատով ցոյց տուեց քունքը, - այստեղ ամէն ինչ իր տեղն է եւ ասում է՝ յաղթելու ենք, ուրիշ կերպ էլ չի կարող լինել ... Իսկ սիրտս, սիրտս մի տեսակ է:

- Է՛, - անհոգ ձեւանալով խօսեց Պօղոսբէկը, - մի տեսակ է՞լ չլինի· այս ամբողջ ռազմաճակատի տէրն ու պատասխանատուն:

- Չէ՛, Պօ՛ղ, բոլորովին ուրի՛շ տեսակ, - յանկարծ թափ տուեց իրեն Դանիէլբէկը, կարծես պիտի թօթափէր տխուր մտքերը: - Երանի՛ թէ ամէն ինչ այնպէս լինի, ինչպէս ծրագրել ենք:

×

Ալեքսանդր Շնէուրը սկզբնապէս կարծում էր՝ ինքը պիտի Գարեգին սրբազանին անակնկալի բերի ռաղխռելոյթով: Սակայն ռազմաճակատի հրամանատարը Թուրքիկ խորհրդակցութեան ժամանակ այդ անակնկալը յօդս ցնդեցրեց իր յայտարարութեամբ, եւ ինչ-որ չափով կապիտանի տրամադրութիւնն ընկաւ:

Բանն այն էր, որ վերջին օրերի հանդիպումները Շնէուրին ոչ միայն բարեկամացրել էին սրբազանի հետ, այլեւ դարձրել էին նրա երկրպագուն: Լսածներից ու տեսածներից կազմած պատկերացումները յանկարծ աւելի թանձրացան ու առարկայօրէն բարձրացան, երբ երկուսով էին մնացել եւ զրուցեցին: Ասենք, դա զրոյց էլ չէր Շնէուրի համար, այլ կախարդական մի ունկնդրութիւն, որ կեանքում շատ քիչ է լինում:

Իսկ հիմա, լոյսը դեռ չբացուած, Գարեգին սրբազանը յայտնուեց շտաբում: Անսովոր լուրջ էր ու մտամփոփ: Զարմացաւ որ Շնէուրն արդէն տեղում է կազմ ու պատրաստ: Գերմաներէն ողջունեց, հարցրեց՝ կարեւոր նորութիւն չկա՞յ, եւ տեղեկանալով, որ Թուրքերն ստոյգ պատրաստւում են յարձակման (գլխերը որսած թուրք սպան էր հաղորդել, որ յարձակուելու են առաւօտեան նամազից անմիջապէս յետոյ), շտապեց խօսք ասել զօրքին:

- Ո՞ւր է այդ սարքը, որով պիտի ճառախօսեմ:

Կապիտանը սիրալիր բռնեց նրա թեւը, տարաւ նստեցրեց անկիւնում տնկած սեղանի կողքին եւ մեղադահիւս, տանձանման մի բան դնելով առաջը, բացատրեց:

- Ա՛յ, այսպէս նստած կը խօսէք, եւ սա ձեր խօսքը կը տանի, կը սփռի զօրամասերում:

- Աստուած երկար կեանք շնորհի դրա ստեղծողին, - մրմնջաց սրբազանը եւ տեղը յարմարեցրեց, շտկեց իրեն, ինչպէս ամենասրբազան պատարագից առաջ:

Ըստ երեւոյթին, զօրամասերն էլ էին զգուշացուած. հրամանատարները գիտէին, որ սրբազանը ռադիոյով պիտի խօսի Վարդանանց ճակատամարտի մասին: Հոգեւորականները՝ եպիսկոպոսներ ու քահանաներ, տիրացուներ եւ հոգեւոր ճեմարանի սաներ, գիտէին եւ զօրաջոկատները նախապատրաստել էին: Ամէնուրեք սպասում էին հրաշքին: Եւ երբ խրամատներում ու Սարդարապատեան դաշտի վրայ, Արարատեան երկրի զանգերի ղօղանջները ուղեկցութեամբ, տարածուեց Գարեգին սրբազանի երգեցիկ ձայնը՝ մի քիչ խռպոտած ռադիոալիքների խշրտոցով, բոլորը ծունկի իջան խոնարհ եւ երկիւղածութեամբ հայեացքները դարձրին դէպի երկինք, կարծես այնտեղից էր, որ յորդում էր աստուածառաք ձայնը:

- ...Արդէն քանի հարիւրամեակ հայ ժողովրդի ու նրա առաքելադիր եկեղեցու համար սրբազան է այս օրը՝ երբ հայրենիքի, ազգի, մեր հաւատի ու սուրբ եւ մայրենիի համար ազգովին կռուելու եւ նահատակուելու օր:

(Շար. 60)

ծանօթ մարդ խնդրեց, որ այս համարով չսապ զանգես իրեն...»:

- Լսիր, - մի չարաճճի յետոյ ասաց նա, - ուղիղ մի շաբաթ է՝ զանգում եմ այդ համարով, հեռախօսն անընդհատ զբաղ-ւած է: Զգիտե՞ս ով է այդ շատախօսը:

- Դու ես, - ասացի ես, - չէ՞ որ դա քո հեռախօսի համարն է...

× Աշխատանքային հնամաշ խալաթով իջել էի մեր շէնքի բակ եւ աւելով հաւաքում էի տերեւները: Միլիցիոնէրը մօտեցաւ ինձ եւ ասաց. «Լսիր, ալ անզգամ քաղաքացի, էսքան տարուայ հաւաքա-րար ես, գլուխդ չի մտնո՞ւմ, որ փոշի ես անում»: Այդ վայրկեանին մէկն անցնում էր եւ ասաց՝ գգոյշ, «Ոզնու» գլխաւոր խմբագիրն է: Միլիցիոնէրը իրեն չկորցրեց. «Ոչինչ, օրէնքով «Ոզնու» խմբագիրն էլ հաւաքարար է... Հասա-րակութեան թերութիւններն է մաքրում»:

× Գործուղումից վերադառնալով՝ ասացի՝ «Հէնց գնացի գործուղում՝ ոչխար պակսեց այդ գիւղում»: Լողներից մէկը, որին չէինք սիրում, ինքնավստահ ասաց. «Բա որ ես քեզ հետ գայի՞...»: «Դու որ գայիր գործուղում՝ ոչխար կ'աւելանար այդ գիւղում...», - ասացի: Մինչեւ հիմա ինձ հետ չի խօսում:

× Մի գրպարտիչ էր եկել «Ոզնի»: Հանգիստ խօսեցի հետը. «Ինչո՞ւ էք ձեր ընկերների դէմ գրում, ախր մտաւորա-կան մարդ էք»: Մտաւորականը դո՛ւք էք, - զայրացաւ նա, - խնդրում եմ ինձ չվի-րաւորել»: Իսկ ի՞նչ վատ է մտաւորական լինելը», - զարմացայ:

Պարզուեց, որ մտաւորական ասելով նա հասկանում է ... կրօնական:

× Գործարանի կուսակցական կազմա-կերպութեան ազատուած քարտուղարնե-րից մէկի հետ մի հիմնարկ էինք մտնում: Հերթապահը հարցրեց, թէ ովքեր ենք: Երբ ընկերս ասաց, թէ ինքը կուսակցա-կան կազմակերպութեան ազատուած քարտուղար է, ներս չթողեցին.

- Մենք գործից ազատուածների դոր-ծով չենք զբաղւում...

× Գ. Էմինի հետ պէտք է գնայինք Կր-րասնոյարսկ, բայց Էմինը հիւանդութեան պատճառով չեկաւ: Տասնօրեակի բացմա-նը նախատեսուած էր նրա ելոյթը, բայց ե՛ս ելոյթ ունեցայ: Յաջորդ օրը բոլոր թերթերը գրեցին. «Ցաւակալս ջերմօրէն ընդունուեց պետական մրցանակի դափ-նեկիր Գ. Էմինի ելոյթը»...

× Իմ երգիծական բանաստեղծութիւն-ներից մէկը («Տնաշէնի տղան») մի թարգմանիչ ռուսերէն թարգմանել էր «տնաշինարար»:

- Շնորհակալութիւն, որ տնաշինարար էք դարձրել հերոսիս, բայց դրանով քան-դել էք թարգմանութեան տունը..., - ափսոսած ասացի նրան:

× Թատերական քննադատ Լ. Հախվեր-դեանն իմ հարեւանն է, տանն էլ չուն էր պահում: Գրեցի. «Հարեւանս քննա-դատ է, իմ տան դիմաց տուն ունի: Բայց հերիք չէ՝ քննադատ է, դեռ իր տանն էլ շուն ունի»:

Ստիպուած հրաժարուեց շնից: Այժմ ե՛ս եմ շուն պահում...

× Դիտմամբ մեքենագրել տուեցի ինչ-որ գրքի երկար ցանկը (բանաստեղծու-թիւնների վերնագրերը) եւ, որպէս ան-յայտ հեղինակի մոդայիկ բանաստեղծու-թիւն, տուեցի մի քանի քննադատների՝ կարծիքի: Բոլորը գրեցին. «Նոր խօսք մեր պոէզիայում, ահա իսկական պոէ-զիան...»: Քիչ էր մնում «Ոզնի»ում տը-պագրէի նրանց «խելացի» կարծիքները, բայց գաղտնիքի բացուելը խանգարեց...

× 1982 թուին, Առեւտուրի աշխատող-ների օրուայ առթիւ, ելոյթ էի ունենում «Ցաղթանակ» զբօսայգու դահլիճում: Մի աղջիկ, բացելով հանդիպումը, ասաց. «Այսօր մեր հիւրն է սիրուած բանաս-տեղծ Աւետիք Իսահակեանը»: Սառը քրը-տինքը պատեց ինձ (Վարպետը մահացել է 1957 թուին): Այդ րոպէին նախագա-հութիւնից մի ղեկավար ընկեր լրջօրէն դիտողութիւն արեց աղջկան. «Լաւ չէ, որ շփոթում էք գրողներին: Մի՛թէ ձեզ յայտնի չէ, որ Աւետիք Իսահակեանը զոհուել է Հայրենական մեծ պատերազ-մում»:

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Կաթողիկոսութեան Դըպ-րեվանքին մէջ, Դեկտեմբեր 9-ին, նըշ-ւած է Յակոբ Օշականի ծննդեան հա-րիւրամեակը, Ուսանողական Խորհուրդի կազմակերպութեամբ: Բացումը կատա-րած է Նազարէթ սրկ. Սարգիսեան, անդ-րադառնալով Յակոբ Օշականի գրակա-նութեան: Բանախօսած է Պօղոս Սնապ-եան, ներկայացնելով Յակոբ Օշականի կեանքն ու գործը: Խօսք առած է Դըպ-րեվանքին տեսուչը՝ Տաթեւ Արք. Սար-գիսեան, պատմելով յուշ մը Օշականի յուղարկաւորութենէն: Օրհնութեան իր խօսքին մէջ Գարեգին Բ. Կաթողիկոս նշած է. «Գերեզման մը կը լեցուի, բայց անդունդ կեանք մը չի լեցուիր, բաց է Օշական: Թող այս օրուան մեր փառա-ւորած անձը՝ Յակոբ Օշական, ձեր մէջ ոգի դառնայ: Կարդացէք իր գործերը, հաղորդուեցէք ձեր հոգին ոգիով եւ ապա ճառագայթեցէք ձեր շրջապատին մէջ: Ապրեցուցէք Օշականը»:

×

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Համազգայինի ակումբին մէջ, Յունուար 8-ին, տեղի ունեցած է գրական ցերեկոյթ մը, մասնակցու-թեամբ գաղութին երիտասարդ բանաս-տեղծներուն՝ Իլօ Սարաճեան, Սարգիս Կիրակոսեան, Յարութիւն Պէրպէրեան եւ Պետրոս Հերեան: Բացումը կատարե-լով յանուն Վարչութեան Հայկ Թիլպեան նշած է, թէ «աւելի քան կենսական է ներկայ պայմաններու տակ խթանել հայ հասարակութիւնը, ժամանակակից գրականութեան հաղորդակից դարձնելու նպատակով՝ գրական ասուլիսներու կազմակեր-պումով»: Հրաւիրեալ բանաստեղծները ներկայացուցած է Խաչիկ Տէր - Ղուկաս-եան եւ վարած ասուլիսը: Բանաստեղծ-ները ընթերցումներ կատարած են իրենց գործերէն, փորձելով բնութագրել իրենց ապրումներուն արտայայտութիւնը եղող թեմաները: Ապա պատասխանած են ներ-կաներու հարցումներուն:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

1984 - 1985 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐ

1.- Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկու-թիւնը 1984 - 1985 ուսումնական տարե-շրջանին համար վերանորոգելի կրթաթո-շակներէն զատ, պիտի յատկացնէ նաեւ որոշ թիւով նոր կրթաթոշակներ արժա-նաւոր ուսանողներու:

2.- Հիմնարկութեան ներկայ ծրագիրը կը վերաբերի միմիայն այն ուսանողնե-րուն՝ որոնք համալսարանական լրիւ մա-կարդակ ունեցող ուսումնական հաստա-տութեան մը մէջ կը փափաքին կանոնա-ւորաբար հետեւիլ մասնագիտութեան մը: Գիշերային, մասնակի կամ ոչ - ակադե-մական դասընթացքներ մաս չեն կազմեր ներկայ ծրագրին:

3.- Կրթաթոշակներու յատկացումը կը կատարուի ընտրութեամբ, հայկական ծագում ունեցող ուսանողներու՝ որոնք բարձրագոյն ուսման հետեւելու համար զուրկ են նիւթական անհրաժեշտ միջոց-ներէն: Սկզբունքով Հիմնարկութիւնը չի քաջալերեր ուսանողներ որոնք իրենց ուսման կ'ուզեն հետեւիլ իրենց բնակա-վայրէն դուրս գտնուող համալսարան-ներու մէջ:

4.- Թեկնածուներ պարտին ունենալ ու-սումնական բարձր մակարդակ, լրացնել անհրաժեշտ բոլոր պայմանները եւ ըն-դունուած ըլլալ նուազագոյն «Սօֆօմօր» դասարանը ամերիկեան համալսարաննե-րու մէջ՝ կամ համապատասխան դա-սարան մը այլ համալսարաններու պա-րագային:

5.- Ներկայացող թեկնածուներէն կ'ընտ-րուին Հիմնարկութեան դատողութեամբ արժանաւորագոյն նկատուածները մի-այն: Միեւնոյն ընտանիքին պատկանող երկու անդամներ միաժամանակ չեն կրնար օգտուիլ Հիմնարկութեան ներկայ ծրագրէն: Նախընտրութիւնը կը տրուի արժանաւոր այն ուսանողներուն, որոնց ընտանեկան անմիջական պարագաներուն մէջ օգտուող չէ եղած անցեալին Հիմ-նարկութեան համալսարանական կըր-թաթոշակներէն:

6.- Բոլոր թեկնածուները, ուր ալ բնա-կին անոնք, իրենց ձեռագիր - դիմումնա-գիրը պէտք է ներկայացուցած ըլլան ըս-տորեւ նշանակուած հասցէին ամենէն ուշ՝ մինչեւ 1984 Մայիս 31, (Հարաւա-յին - Ամերիկայի երկիրներուն՝ ինչպէս նաեւ Աւստրալիոյ համար այս թուականը պիտի ըլլայ 1984 Դեկտեմբեր 15):

Calouste Gulbenkian Foundation
Department of Armenian Affairs
Avenida de Berna 45-A
1093 — Lison Codex / PORTUGAL

Ի պատասխան՝ թեկնածուներուն կը ղրկուին հարկ եղած տեղեկութիւններն ու հարցաթերթիկները:

7.- Այն ուսումներու պարագային, ո-րոնց շրջանը կ'ընդգրկէ հինգէն աւելի տարիներ, ուսանող մը Հիմնարկութեան կրթաթոշակներէն կրնայ օգտուիլ առա-ւելագոյն հինգ տարի միայն:

8.- Շփոթութիւններ կանխելու համար, դիմողները պարտին իրենց անունն ու մա-կանունը թղթակցութեանց եւ հարցա-թերթիկներուն մէջ գրել նոյնօրինակ ձե-ւով, այնպէս՝ ինչպէս կ'երեւին անոնք ենթակային ինքնութեան թուղթին կամ անցագրին մէջ:

9.- Հիմնարկութիւնը շատ սահմանա-փակ թիւով կրթաթոշակներու համար նկատի պիտի ունենայ նաեւ դիմումներ թեկնածուներէ՝ որոնք արդէն տիրացած են համալսարանական վկայականի մը եւ կը փափաքին կատարելագործել իրենց ուսումը իրենց բնակած երկրին կամ ար-տասահմանի ուսումնական բարձրագոյն հաստատութիւններէն մէկուն մէջ: Դի-մումները պէտք է կատարուին վերոյիշ-եալ ձեւով դարձեալ, նկատի ունենալով նոյն պայմանաժամերը: Այս ծրագրէն չեն կրնար օգտուիլ ուսանողներ՝ որոնք Հիմնարկութեան կրթաթոշակներէն ար-դէն նպաստաւորուած են երկու կամ ա-ւելի ուսումնական տարիներ: Հետախու-զական աշխատանքներու (research) հա-մար կրթաթոշակ չի յատկացուիր:

10.- Ներկայացուած բոլոր թղթածրար-ները ի վերջոյ կը կեդրոնացուին Լիզպոն՝ ուր արժանաւոր թեկնածուներուն ընտ-րութիւնը կը կատարուի Օգոստոս ամսը-ւան ընթացքին (Հարաւային - Ամերիկա-յի երկիրներուն եւ Աւստրալիոյ պարա-գային Փետրուարի վերջը): Որոշումները թեկնածուներուն կը հաղորդուին ուղղա-կի Լիզպոնի Կեդրոնէն:

11.- Ներկայ ուսումնական տարեշրը-ջանին Հիմնարկութենէն համալսարանա-կան կրթաթոշակ ստացող ուսանողներ ի-րենց կրթաթոշակները տարեշրջանին վերանորոգել տալու համար պարտին ի-րենց դիմումները յղել ուղղակի Հիմնար-կութեան Կեդրոնին՝ Մարտ 1-էն մինչեւ 1984 Մայիս 31, (Հարաւային - Ամերի-կայի երկիրներուն, ինչպէս նաեւ Աւս-տրալիոյ համար՝ 1984 Սեպտեմբեր 15էն մինչեւ Դեկտեմբեր 15), ստանալու հա-մար հարկ եղած հարցաթերթիկները: Նշանակուած պայմանաժամերը չյարգող ուսանողներու դիմումները նկատի չեն առնուիր:

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Լիզպոն, 1984, Փետրուար 1

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԸԱՑԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

1

ՎՃՌԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆ ՄԸ

Այս փոքրիկ դէպքը արքունի շրջանակ-ներուն մէջ չմնաց ու քաղաքին մէջ ալ տարածուեցաւ: Իշխանական ամոլին պա-ռակտումը որոշ էր եւ ամէն ոք շարժման մէջ մտաւ, իշխանին մօտ մտացի, ճար-պիկ ու ապահով կին մը գտնելու, կին մը որ անոր վստահութիւնը գրաւէր եւ գործիք դառնար: Այս խնդիրը երկարօրէն ծեծուեցաւ. ի մէջ այլոց Նիուզ Վիքըր Թակեպլաթի վերջին սենեակներուն մէջ:

Այդ շրջանին հանդէս մը տրուեցաւ Թէկէրնաէքի մէջ. Ռոտոլֆ, որ այդ պա-հուն Պավարիա կը գտնուէր, կնոջ ընկե-րակցութեամբ հոն գնաց: Եւ հոն հան-դիպեցաւ իր զարմուհիին, կոմսուհի Լա-րիշ Ուալլէրսիի, իր վերադարձէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով:

Մասնաւոր յարգանք մը չունէր անոր հանդէպ. սակայն բարեկամական յարա-բերութիւններ կը պահէր, գիտնալով որ կոմսուհին ծայրայեղ կերպով անձնուէր էր իրեն եւ ո՞վ գիտէ, թերեւս օր մըն ալ օգտակար հանդիսանար:

Արքունիքի քաղաքականութեան մէջ մեծի - պզտիկի խնդիր չկայ. ոչ ոք պա-ղեցնելու է եւ ոչ ոքի օժանդակութիւնը արհամարհելու է: Շէնքի մը կառուցման մէջ. տախտակի մը կամ երկաթի մը ծայրը երբեմն այնքա՛ն անհրաժեշտ է որքան գերան մը:

Այս գիշեր, Ռոտոլֆ սքանչելի տրա-մադրութիւն ունէր. սեղանին վրայ խը-մած գինիները, մանաւանդ շամբանեան քմպարար էին, գեղանի էին կիները եւ մթնոլորտը՝ հաճելի: Կոմսուհի Լարիշ. արքունիքի եւ աշխարհիկ կեանքի մէջ թրծուած կնոջ մը ճարտարութեամբ. յաջողեցաւ իշխանը մէկդի քաշել:

- Սիրելի զարմիկս. ըսաւ ան. ինչ տա-րօրինակ է ձեր ասպարէզը: Ոչ միայն չէք դոհանար միապետութեան յոյսը ըլ-լալով, այլ եւ Տօն Ժուանի դերն ալ կը խաղաք: Սակայն այնքա՛ն յաջողութիւն-ներ ունեցած էք որ պէտք է յափրացած ըլլաք: Այսուհանդերձ, եթէ զուարճալի է ձեզ համար, յաղթանակ մը պիտի պատմեմ, որ ոչ իսկ մտքերնուդ կրնայ անցած ըլլալ:

Ռոտոլֆ հարիւր անգամ այսպիսի խօս-քեր լսած էր, որոնք սակայն առհասա-րակ կը վերջանային բաւական կոպիտ մատուցումով մը: Զզարմացաւ, խոր-հելով որ զարմուհին ալ մեքենայութիւն-ներ կը նիւթէր եւ կը մրկէր իր վրայ ազդեցութիւն ձեռք բերելու համար:

- Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք, Մարի, հարցուց իշխանը յանկարծ.

- Սիրելի Ռոտոլֆս, ձեզի ըսելիքս աշ-խարհիս ամէնէն անմեղ բանն է: Մա-նուկներու յատուկ երազային հէքեաթ մը: Հաճելի է չէ՞: Գեղեցիկ աղջիկ մը բռնուած է ձեզի, մի՛միայն տեսնելով. փայփայիչ է, այնպէս չէ՞: Դուք եթէ ձեր թիկնապահն իսկ ըլլայիք, նոյնքան պիտի սիրէր ձեզ, որովհետեւ խնդիրը սիրոյ վրայ է, սիրելիս, ճշմարի՛տ սիրոյ, ժիւլիէթ...

- Եւ ի՞նչ է անունը այդ սիրահար աղջը-կան:

Կոմսուհին ուղեց ինքզինքը ծանրէն ծա-խել:

- Սիրելի զարմիկս, անիկա բարձր դա-սուն կը պատկանի եւ անդաղտնապահու-թիւն պիտի ըլլայ...

- Դէ՛ ... Մարի գիտեմ որ անհամբեր էք ըսելու եւ միմիայն անոր համար եկած էք, ընդմիջեց իշխանը զուարթօ-րէն.

- Ահա բռնակալ կը դառնաք հակառակ ձեր սովորութեան, ըսաւ կոմսուհին: Պէտք է միշտ տեղի տալ ձեր առջեւ: Այդ ծաղկատի աղջիկը կը կոչուի պառոնուհի Մարի Վէցէրա:

Այս անունին վրայ, իշխանը շարժում մը ըրաւ. Մարի Վէցէրա՛. դրեթէ ման-կական դէմք մը երեւցաւ աչքերուն առ-ջեւ, մաքուր ու հմայիչ էակ մը, որուն կապուած էր քանի մը վայրկեան տեւող համր մեղսակցութեամբ. քանի մը վայրկեան միայն, ինչպէս ներկայացման մը սրահին մէջ կամ Փրաթէրի ծառու-ղիին երկայնքը:

- Իրաւ որ հմայի՛չ աղջիկ է, պոչեց իշ-խանը:

- Ըսի արդէն որ գեղանի է:

(Շար. 29)

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Թագւորոֆ եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ մեծ-հօր՝

ԹԱԳԻՈՐ ԹԱԳԻՈՐՈՖԻ

(վաղեմի դպիր Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ) մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 25-ին, 68 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Փետրուար 7, ժամը 13.45ին Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ՝ մարմինը կը փոխադրուի Իվրիի գերեզմանատունը (ժամը 15-ին) :

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Գր. Թոլեան էտուար Ճէզիրեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի 100-ական Ֆ. կը նուիրեն Դըպ-րոցասէր Տիկնանց վարժարանին, Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանին (ըստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ին :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՎԱԼԱՆՍ. - Տէր եւ Տիկին Գապայեան 100 Ֆ. :

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Պ. Յարութիւն Տէրոյեան 100 Ֆ. :

ՏԷՍԻՆ.- Պ. Ռուբէն Կէնճոյեան 100 Ֆ. :

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Կարապետ Պոլիկեան 100 :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Լիզա Մոստիչեանի մահուան առիթով, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, փոխան ծաղկեպսակի. - Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պագըրճեանէ 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մխիթէվէլեանէ 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Արմենակ Գոյումճեանէ 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ռոժէ Մարթէնէ 150 Ֆ. :

ՆՈՒԷՐ

ՎԱԼԱՆՍ. - Տէր եւ Տիկին Ց. Գապայեան 500 Ֆ. կը նուիրեն Փարիզի հայ բանտարկեալներու պաշտպան յանձնախումբին (ստանալ «Յառաջ»էն) :

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche.-

1.- Des animateurs spécialisés, agés minimum de 21 ans pour son camp itinérant d'adolescents de 14 et 15 ans pour Juillet et Août 1984.

2.- Des animateurs brevetés pour sa colonie de vacances de Bellefontaine pour Juillet et Août 1984.

s'adresser :

Croix Bleue

17, rue Bleue — 75009 PARIS

Tél. : 824. 46. 57

Irma fourrures

SUR MESURE

— REPARATIONS —

TRANSFORMATIONS

Ձմեռ է

ժամ առաջ գնեցէք ձեր մուշտակը վերարկուն վստահելով՝

ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

ՉԱՓԻ ՎՐԱՅ - ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ

44, avenue du Général de Gaulle

94700 Maisons-Alfort

tél. 368 55 99

Métro: École Vétérinaire-Alfort (direction CRÉTEIL)

l'Association Culturelle et Educative HAMASKAÏNE

continue

LES MERCREDIS BILINGUES de la MAISON de la CULTURE ARMENIENNE DE PARIS

17, rue Bleue, 75009 Paris

Mercredi 8 Février à 20h 45

Histoire de la photographies, les photographes arméniens

avec :

Pierre TER SARKISSIAN

J. C. KEBABDJIAN

Michel PAZOUMIAN

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլ քաղաքի Կապոյտ Խաչը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Տէր եւ Տիկին Թաշճեանէ 200 Ֆ. Լիզպոնի հինգ անձնագոհ երիտասարդներու հոգեհանգստեան առթիւ, Տիկին Կիրակոսեանէ 100 Ֆ. իր ամուսնոյն յապաքինման առթիւ, Տէր եւ Տիկին Թաշճեանէ 100 Ֆ. :

×

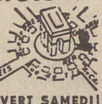
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ. - Այրի Տիկին Կարապետ Ճանիկեանի, Տէր եւ Տիկին Ս. Ճանիկեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Հ. Ճանիկեանի եւ զաւակին, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Շալճեանի եւ զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին՝ Կարապետ Ճանիկեանի մահուան առթիւ, նաեւ ցաւակցութիւններ Տէր եւ Տիկին Յովակիմեանի, Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Պաղտասարեանի, Տէր եւ Տիկին Շահինեանի (Վալանս) եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց սիրեցեալ հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին, Պ. Աստուր Յովակիմեանի մահուան առթիւ եւ ընկերուհի Տիկին Արաքսի Յուսիկեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իր քրոջ Տիկին Վերգին Ճերահեանի մահուան առթիւ (Պէյրութ) :

à l'étoile

Concessionnaire

AUSTIN ROVER

Mini

METRO

M-G

TRIUMPH

ROVER

OUVERT SAMEDI

CREDIT MAXIMUM

Gd choix de voitures

Occasions garanties

carrosserie mécanique

Service Après-vente

Pièces détachées

ARC DE TRIOMPHE AUTOS

30, rue de TILSITT 380-55-11

amp

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վասպուրականի հերոսամարտին տարեդարձը, Մարսէյլի մէջ, Ապրիլ 29-ին :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութեան տարեկան պարահանդէսը Մարտ 10-ին Շաթօ տէ Ֆլէօրի սրահներուն մէջ :

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris

Commission Paritaire : No 55935

SPECIALITES CAUCASIENNES ARMENIENNES GRECQUES

OUVERT TOUS LES JOURS MIDI et SOIR

99 bis, Ave. de Verdun

92130 Issy-les-Moulineaux

RESTAURANT

TÉL : 638. 96. 30

CAUCASE

Mr. GUEVORKIAN

ՀԱՄՈՎ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇԵՐ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

VENDREDI ET SAMEDI SOIR

SPECTACLE DANSANT AVEC ORCHESTRE

M I N A S, musique grecque, bouzouki, valses, accordéon

Cabinet TERZIYAN

TOUTES ASSURANCES — TOUTES COMPAGNIES

21, rue Lamartine, 75009 Paris

tél. 282 01 41+

Ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար

մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

53-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ

մասնակցութեամբ՝ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

Տեղի կ'ունենայ ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 4, ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 14.30-ԻՆ

SALLE DE LA CHIMIE

28bis, rue Saint Dominique — Paris 7e (Mo INVALIDES)

կը մասնակցին ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեանց պետերը եւ սկաուտական խումբեր, ինչպէս նաեւ Փարիզի օտար սկաուտական խումբերը :

Ընդհանուր փափաքին համաձայն, այս տարի եւս Օսթանտի (Պելժիա) ծովային սկաուտները մասնաւորաբար կու գան մասնակցելու յայտագրին իրենց սկաուտական ներկայացումներով :

Հայ Արիները, Արենոյշները, Թեւիկները եւ Գայլիկները կը ներկայացնեն հայկական պարեր, ներկայացումներ եւ խաղեր :

Խմբապետերը կը ներկայացնեն հայերէն, Մոլիէռի

«La Jalousie du Barbouillé»

(զաւեշտ մէկ արար)

խնամուած բեմադրութեամբ :

Մուտք՝ 35 Ֆր. — Երախաներուն մուտքը ձրի է

OPTIMA Tours

VOYAGES PRINTEMPS 84 EN ARMENIE

— du 14 au 28 Avril (avec Paques et les Cérémonies du 24 Avril)

— du 5 au 19 Mai

— du 2 au 16 Juin

Pour cet été, nombreuses combinaisons de voyages (bateau / séjour en ARMENIE, Combiné ARMENIE/GEORGIE et ARMENIE / / GEORGIE / LENINGRAD)

Renseignements et Inscriptions :

A PARIS

Sonia COUMRYANTZ

OPTIMA TOURS

12, rue Vignon

75009 PARIS

Tél. : 742. 10. 35

A LYON

VOYAGES N° 1

TOURING OFFICE PROGRES

14, rue Waldeck Rousseau

69006 LYON

Tél. : 852. 25. 64

ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
5
DIMANCHE
5 FÉVRIER
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 80

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ: 210 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 450 Ֆ. - Հատը: 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.629

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

59e ANNÉE — No 15.629

«ՓՐԷԶԻՏԱՆԸ»

Մարսէյլ, Սէն Շարլ: Շոգեկառքէն իջնող ճամբորդին առջեւ կը բացուի տեսարանը Միջերկրականի մայրաքաղաքին:

Ճերմակի վրայ սեւով ներկուած քաղաք մը: Ծովին կապոյտը պահուըտած ըլլալ կը թուի դէմդ պարզուող անանձնական կառոյցներուն ետեւը: Անկրախը հոս ճերմակի նմանող երկար սանդուխներն են, որոնք կ'ուղղուին դէպի պուլվար տ'Աթէն:

Ծով, նաւահանգիստ՝ բացակայ են.վերապահուած՝ երկրորդ արարին: Զգուշութեամբ կ'իջնեմ այդ սանդուխներէն որոնք Այզէնշթայնի «Սէն-Փէթերպուրկ» ֆիլմին մէջի, այլեւս պատմական սանդուխները կը յիշեցնեն: Կը պակսի երախային կառքը որ խելագարուած ամբոխներուն առաջին զոհն էր այդ գլուխ-գործոց ժապաւէնին մէջ: Այզէնշթայն, սանդուխ, եւ ահա՝ պուլվար տ'Աթէն:

Առինքնող ոչինչ ունի այս անհրապոյր պողոտան ուր խանութները կը նմանին Ֆրանսայի որեւէ քաղաքի խանութներուն ու քովէդ անցնող մարդոց մէջ բացակայ են Մարսէլ Փանեօլի նկարագրած Մարիուսները, Սէզարները կամ ալ Կէբինի եղբայրներուն առասպելատիպ «հերոսները»:

Բայց պուլվար տ'Աթէնը բեմը քօղարկող վարագոյր մըն է: Բուն դերակատարները գտնելու համար պէտք է վար առնել

Գրեց՝ ԱՐԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

վարագոյրը՝ ծանօթանալու համար անոր այլազան թաքստոցներուն մէջ գործող անձերուն: Երանի պարզ գրօսաշրջիկ մը ըլլայի ու անփոյթ պտըտէի ու պրպտէի այն բոլորը՝ որոնք ժապաւէններու եւ գիրքերու ճամբով հրապուրած էին զիս: Ազգային եւ կուսակցական գործով եկած էի հոս: Այսինքն կոճկուած բաճկոնով եւ փողկապով մէկը՝ որուն քայլերը ստիպողաբար դէպի ակումբ կամ Առաջնորդարան կ'ուղղուին, ուր վստահաբար բացակայ պիտի ըլլային Րէմիւն եւ Փանեօլը, ինչպէս եւ Կէբինի եղբայրներու մութ սխրագործութիւններուն դերակատարները:

- Օրհնեցէ՛ք Սրբազան:
- Աստուած օգնական:

Արդէն պաշտօնիս մէջն եմ եւ կը զգամ որ դիւրաւ դուրս պիտի չգամ այս շրջանակէն: Մնաք բարո՛վ Րէմիւ, Մարսէլ Փանեօլ, Կէբինի. կարելի է օր մը կը հանդիպինք իրարու, հիմա զբաղած եմ լուրջ գործերով:

- Ինչպէ՞ս է կացութիւնը. ընտրութիւնները ե՞րբ են:
- Ի՞նչ ընտրութիւն. հոս ընտրուածներ կան բայց ո՛չ ընտրութիւն: Սո՞ւրճ մը:
- Մէկ շաքարով:

Սրբազանին մօտ միշտ վարդապետ մը կ'ըլլայ որ աւետարանին խօսքերը մէկդի դրած՝ աւելի մատակարար մըն է. մէկ կամ երկու շաքարով սուրճեր շինելը իր մասնագիտութիւնն է: Քանի՛ քանի գործիչներու սուրճ շինած է:

Ահարոնեան ակումբը հեռու չէ Առաջնորդարանէն: Ընկերներ կը սպասեն ինծի: Բոլորն ալ լուրջ մարդիկ: Պատին վրայ եռագոյն դրօշակ մը: Կը հարցնեմ թէ ո՞ւր է մեր դրօշակը, այսինքն կարմիրը: Զարմացած երեսս կը նային: Շինծու ժըպիտները աւելի կը տժգունին: Արդեօք այս գործիչը կարմի՞ր է: Կը զղջամ հարցումիս: Ինչո՞ւս պէտք: Յօնք շինելու եկած եմ, աչք չհանեմ: Անցնինք օրակարգին: Ըստ էութեան եւ ըստ կարգի անվերջ խօսակցութեան դուռը բացուած է: Երկու ժամ վերջ նոյն տեղն ենք:

Զիս զարմացնողը ա՛յն է որ Մարիւսին քաղաքին մէջ Հայերը մնացած են անհաղորդ՝ անոր երգիծական մտայնութեան: Բոլոր խօսակցութիւնները կը յանգին եկեղեցիին խորանին: «Պուլվար Օտտոյի եկեղեցին մերն է, Սէն Թ'Անթուանինը՝ անո՛նց»: Ժամերով կը խօսին այս մասին. կարծես հայութեան ճակատագիրը տնօրինող հարցեր ըլլային: Խեղճ Վարանդեան, Ահարոնեան, Միսաքեան, Նարդունի քանի՛ քանի անգամներ կշտացած են այդ խորաններու շուրջ արծարծուած արուեստական խնդիրներու զոլորշիներուն մէջ:

Եթէ անոնց չեն խնայած, ինծի՞ պիտի խնայեն:

- Խօսք կ'ուզեմ:

Պարթեւ հասակով, ազնուական դիմագիծով, աղ-պղպեղ մազերով անձ մըն է այս մէկը:

- Կ'առաջարկեմ որ այդ զոյգ եկեղեցիները փակենք:

Իրարանցում: - Ինչպէ՞ս թէ. եթէ եկեղեցին փակենք՝ ինչո՞վ պիտի զբաղինք:

Պարթեւ հասակով ընկերը, - Չի քէօֆթէով:

Նախագահը. - Ընկեր Աղայեան, քիչ մը լըջութիւն: Այդ օրէն ի վեր հասկցայ արժէքը այդ պատուական Հայուն, Յարութիւն Աղայեանին: Իր ներկայութիւնը մեր կուսակցութեան մէջ անհրաժեշտութիւն մըն էր, քանի չափի զգացումը ունէր եւ գիտակցութիւնը՝ թէ ո՞ւր կը սկսի ու կը վերջանայ լըջութիւնը: Ահա փնտըռածս: Մարդ մը՝ որ կը նախընտրէր բուն չիքէօֆթէով զբաղիլ քան թէ մեր եկեղեցիներու խորաններուն նշխարները չի քէօֆթէի վերածել:

Կապը հաստատուած էր: Մարսէյլի մէջ գտած էի մէկը՝ որ Փանեօլ կարդացած էր ու հասկցած զայն: Անկէ ետք, ամէն անգամ Մարսէյլ երթալուս գիտէի թէ Փըթի-Փուաէ սրճարանին մէջ կրնայի հանդիպիլ իրեն: Հոն էր ան օրուան գրեթէ բոլոր ժամերուն: Միշտ ոտքի: Ֆրանսացի թէ՛ հայ՝ փրէզիտան կ'անուանէին զինք: Յարգուած էր բոլորէն ու սիրուած շատերէն: Կուսակցութեան մէջ մնաց պարզ ընկեր մը՝ պաշտօնական դիրքերը զբաղուած ըլլալով լուրջ մարդոց կողմէ: Կ'ափսոսայի որ հրապարակը պարպուած է: Կը մխիթարէր զիս. «կուսակցութիւնը հարիւր տարի եւս կը դիմանայ», ու կ'աւելցնէր, - «պայմանաւ որ անով զբաղողները երկար ապրին»: Շատեր, լուրջի չէին առներ ըսածները. մեղքը իրենց. բան կը սորվէին, եթէ, անշուշտ, բան մը սորվելու փափաք ունենային: Սրճարանին մէջ ըսածները հազար բանաձեւեր կ'արժէին: Բայց քանի որ օղիի գաւաթի մը առջեւ ըսուած խօսքեր էին՝ արժէքազուրկ կը դառնային: Քաղաքավար ծիծաղով մը կ'ունկնդրուէին, ա՛յդքան:

Իմաստակներ կան որ դեռ կը հաւատան թէ լուրջ խօսքերը միայն ժողովներու մէջ կ'արտասանուին: Ի՛նչ բարեբախտութիւն՝ որ մեր աշուղներու երգերը փողոցներու կամ ալ գինիի գաւաթներու առջեւ երգուած են: Աշուղ Ջիւանի, Սայաթ Նովա եւ... Պարաճանոֆ այդ դասուն կը պատկանին: Յարութիւն Աղայեան մեր օրերու աշուղն էր, որուն խօսքերը փասթիսի պէս ումպ-ումպ կը խըմուէին: Փասթիս չսիրողներուն վարունգ կը հրամցնէր՝ բազուկի հաստութեամբ: «Ունենալ, ընկե՛ր, ամէն բան, բայց չունենալ հայրենիք»: Այսպէս կը խօսէր բանաստեղծ Ահարոն Տատուրեան իր քերթըւածներէն մէկուն մէջ՝ գրուած այդ նոյն քաղաքին մէջ, Մարսէյլ: Քառասուն տարի սիրած եմ այդ բանաստեղծը, որ գիտէր բառերուն արժէքը եւ ունայնութիւնը կեանքին: Յ. Աղայեան քիչ գրած է, բայց զինքը լսողները պիտի յիշեն իր պարզ խօսքերուն իմաստութիւնը: Մեզի պէս մարդոց համար Աղայեանը պիտի մընայ քիչերէն մէկը, եզակի անձնաւորութիւն մը, հայ միտքն ու լեզուն ազնուացնող անհատականութիւն մը՝ հայկական Մարսէյլը գեղեցկացնող ու իմաստաւորող միտքը: Նոյն սերունդին չէինք պատկաներ, բայց զիրար լաւ հասկցած էինք:

Երբ Մարսէյլ երթամ՝ պիտի հանդիպիմ Փըթի Փուաէ սրճարանը: Փրէզիտանը հոն պիտի չըլլայ: Մե՛ղք: Փասթիսի մը գաւաթին առջեւ պիտի վերապրիմ այն վայրկեանները՝ զորս իրեն հետ անցուցած եմ: Պիտի յիշեմ իր թաւ ձայնով ըսած խօսքերը ու պիտի ցաւիմ՝ որ վերջակէտ մը դրուած է այդ իմաստուն խօսքերուն: Իսկ վերջը պիտի անցնիմ մայթին միւս կողմը, հոն ուր կը գտնուի ակումբը, լըսելու համար ըստ կարգի եւ ըստ էութեան ըսուած ու հազար անգամ ծամծմուած խօսքերը:

Իր մահով մեր կուսակցութիւնը ծանր կորուստ մը կը կրէ: Մեր ժողովներու համեմը, որ Այնթապէն եկած էր, բացակայ պիտի ըլլայ այլեւս ու երբ օրակարգերը ճապաղին ու եկեղեցիներու խորանները չուկայի վերածուին, հոն պիտի չըլլայ ան՝ որ զգաստութեան հրաւիրէ բոլորս:

Ազնուական էր իր կեցուածքով, փիլիսոփայ՝ իր կենցաղով: Բարի էր՝ սրտով: Միայն բարեկամներ չունէր, բայց այդ միւսները չէզոքացնելու գաղտնիքը ունէր: Մութին մէջ ըսուած բամբասանքներուն կարեւորութիւն չէր տար: Կը մտածէր, անկասկած, որ կեանքը ճահիճ մըն է՝ ուր պահուած գոհարներ կան: Ու երբ դիպուածաւ գտնէր նման գոհար մը, կը մոռնար ճահիճը ու կ'երգէր կեանքը:

Աղայեանին երգը վերջ գտաւ: Դժուար է հարազատ արձագանգը տալ այդ երգին երանգներուն: Պատուական Հա՛յ մը մեռաւ՝ առա՛նց փողի, առա՛նց թմբուկի: Մարսէյլը քիչ մը եւս ամայացաւ: Սուգի մէջ են իր սիրելի ազգականներն ու զինքը սիրողները: Սուգի մէջ եմ նաեւ ես, որ դեռ երէկ լման էի, իսկ այսօր իր մեկնումով կը զգամ որ չունիմ այն՝ ինչ որ էական էր ինծի համար, ընկեր մը՝ զոր սիրած ու յարգած էի:

Ա. Փ.

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒ ՔՐՈՆԻԿ

Հինգշաբթի, Յունուար 12, 1984

Այս խորագրին տակ օրագրային բնոյթ ունեցող տողեր գրի առած եմ Ամերիկայի արեւելեան եւ արեւմտեան ծովեզերքներուն վրայ, նոյնիսկ՝ օդանաւերու եւ ուրեմն «օդին» մէջ, սակայն առաջին անգամն է որ Ամերիկայի կեդրոնէն կը գրեմ: Ինծի համար ալ համեմատաբար նոր փորձառութիւն մըն է Նիւ Եորքէն, Պոսթընէն ու Լոս Անճըլըսէն հեռու ապրիլ, Ամերիկայի «Հարթլէնտ»ին կամ «սրտահող»ին վրայ, ինչպէս կ'ըսեն իրենք, երբ կը խօսին երկրի հսկայ կեդրոնին մասին: Արդարեւ, այս տողերը գրի կ'առնեմ Միշիկընի նահանգի Ան-Արպըր քաղաքին մէջ:

Կը ձիւնէ: Հոս ձիւնը կը տեղայ այնպէս, ինչպէս Փարիզի մէջ պիտի անձրեւէր՝ գարնան օր մը, - 15 վայրկեան, կէս ժամ, մէկ ժամ կը ձիւնէ, կը դադրի: Օդը կը պաղի, զէրօյէն վար 3 կամ 5 կամ 10 աստիճան, ապա՝ կը տաքնայ, և ձիւնհալ մը կրնայ սկսիլ, նոյնիսկ հալեցնել ձիւնին մէկ մասը: Ապա՝ 48 ժամ կամ 72 ժամ ետք, նորէն կը սկսի ցրտել, նորէ՛ն կը ձիւնէ...: Երբեմն, ձիւնամրրիկները մէկ գիշերուան մէջ 25 կամ 50 սանթիմեթր ձիւն կրնան դիզել գետնին վրայ, բայց ցարդ բախտաւոր եմ: Յունուար 2-ի գիշերը հոս հասայ, եւ անցեալ տասը օրուան ընթացքին օդը նոյնը եղած է հոս, ինչ որ է «մեր կողմը», այսինքն՝ Նիւ Եորք - Պոսթըն առանցքին վրայ, Ատլանտեան Ովկիանոսին մօտ: Եւ այս համեմատաբար մեղմ օդը արտօնեց ինծի որ փոխադրամիջոցներու դժուարութիւններով չզբաղիմ, այլ կարենամ դիւրաւ տեղաւորուիլ եւ նոր գործունէութեան անցնիլ հոս՝ Միշիկընի Նահանգային Համալսարանին մէջ, ուր եկած եմ չորս ամսուան համար, իբր այցելու փրոֆեսոր՝ ամերիկեան եւ հայ գրականութեան: Տարբեր կեանք մը կ'ապրին նման համալսարանի մը մէջ թէ՛ աշակերտները, թէ՛ ալ փրոֆեսորները: Բացատրելու համար թէ ինչո՛ւ կը պատահի այդ, պէտք է մանրամասնօրէն ներկայացնել ամերիկեան - համալսարանական եւ նոյնիսկ ընդհանուր կրթական սիսթեմը:

Ամերիկեան համալսարանական սիսթեմը բարդ է եւ բազմատեսակ: Կան համալսարաններ, որոնք կը կոչուին, աւելի ճշգրտօրէն՝ ճիւնիըր գոլէճ, «կըրտսեր լսարան», եթէ կ'ուզէք: Հոն կու գան երկրորդական վարժարաններէ յաճախ կաղացող ուսում մը ստացած պատանիներ: Կը բարելաւեն իրենց գիտելիքները՝ կենսական ճիւղերու մէջ (լեզու, թուաբանութիւն, հիմնական գիտութիւններ, պատմութիւն) եւ կը սկսին սորվիլ նոր, սովորաբար գործնական ճիւղերու հետ կապ ունեցող նախնական գիտելիքներ, - - հաշուեսարքային (քոմփիւթըր), հաշուապահական, հիւանդապահական, եւլն.: Երկու տարի հոն ուսանելէ ետք, աշակերտ մը կրնայ դիմել չորս տարուան դասընթացք ունեցող «պսակաւոր»-ի վկայական տուող դպրոցներու: Եթէ ընդունուի եւ նիշերը լաւ են, կը մտնէ քառամեայ դպրոցի մը երրորդ դասարանը, եւ կրնայ առանց տարի կորսնցնելու շրջանաւարտ ըլլալ, տարեկիցներու հետ, երբ կ'ամբողջացնէ չորս տարուան դասընթացք:

Պէտք է նշել որ ամերիկեան ուսումը չի նմանիր Եւրոպայի եւ Միջին Արեւելքի, սա իմաստով, - Նախակրթարանները (6-էն 12 տարեկաններու համար) նախնական ծուլարաններ են, ի բաց առեալ մի քանի ահռելի սուղ անձնական դպրոցներէ:

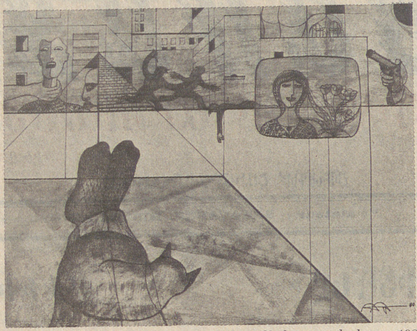
Գրեց՝ ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Հոն աշակերտը հազիւ կը սորվի գրել - կարդալ, թուաբանութիւն, թերեւս... մարզանք, մարզական խաղեր, պարել, երաժշտական գործիք մը նուագել, եւլն.: Եթէ բաղդատենք Միջին Արեւելքի մեր համեստ կոչեցեալ, բայց իսկապէ՛ս յառաջացած նախակրթարաններու հետ, հազիւ թէ կարելի ըլլայ բաղդատութեան եզր մը գտնել: 1956-ին, Հալէպի Հայկազեան Նախակրթարանը աւարտող մը (որ էի ես) կ'ուսանէր հայերէն, արաբերէն, ֆրանսերէն, Հայոց պատմութիւն, կրօնք, թարիխ կամ արաբական պատմութիւն, թուաբանութիւն եւ դեռ ուրիշ դաս մը, ուր թէ՛ աշխարհագրութիւն կար, թէ՛ ալ քաղաքացիի մը բարոյական ու քաղաքական պարտականութիւնները կ'ուսուցանէին: Միջին Արեւելքի հայ դպրոցներու հողաբարձուները շատ լաւ գիտէին թէ շատե՛ր երրորդ դասարանէն ետք կ'ելլէին, փռապանի կամ թոռնաճի - մեքանիսիէնի աշկերտ ըլլալու. ուրիշներ՝ չէին շարունակեր իրենց ուսումը՝ նախակրթարանէն ետք: Եւ ուրեմն Նախակրթարանին կը մնար օժտել աշակերտները՝ առեւտրական կեանքի պահանջած նախնական բոլոր գիտելիքներով, ինչպէս նաեւ հայերէնով: Մկրտիչ Մկրտիչեանի նման հայերէնի ուսուցիչ մը՝ Հայկազեանի մէջ, լեզու սորվեցնելը սուրբ առաքելութիւն մը կը նկատէր, միաժամանակ՝ պահանջկո՛տ ասպարէզ մը: Այսօր, Միացեալ Նահանգներու մէջ շատ մեծ է թիւը երկրորդական վարժարաններէ շրջանաւարտներու՝ որոնք անգլերէն չեն գիտեր նոյնքան լաւ, որքան մենք գիտէինք հայերէն լեզուն՝ երբ կ'աւարտէինք նախակրթարանը:

Ամերիկայի երկրորդական վարժարաններն ալ, եթէ անոնց հսկայ մեծամասնութիւնը բաղդատենք Հալէպի Քառէն-Եփփէ

(Շար.ը Դ էջ)

ԱՐԱՄ ԱԼԵՄԵԱՆ

«Home, sweet home», խղաներկ թուղթի վրայ, 1980

Եթէ պարզօրէն անդրադառնանք նկարչութեան մասին, կրնանք ըսել որ ան մտքի, աչքի եւ ձեռքի միջոցաւ հոգեկան պահանջներէ բխած արտայայտութեան կերպերէն մէկն է:

Մանուկը, արդէն իսկ իր չրջապատուած միջավայրէն տպաւորուած, իր նախնական զգացումներով, ազատ համարձակ, պարզ գիծերով, զուտ գոյներով, կը սկսի մրոտել թուղթերը՝ նկարագրելով իր ներաշխարհը: Հոն կը գտնենք միայն զուտ բնազդը: Ժամանակներու ընթացքին տղոց բոլոր գծագրութիւնները գրեթէ իրարու կը նմանին. բայց անոնց և զանազան նկարչական շարժումներու միջեւ կարելի է որոշ զուգահեռ մը գտնել: Նկարիչները, թերեւս անգիտակցաբար, շատ անգամ, իբր բնազդի ակ, ներշնչուած են տղոց գծագրութիւններէն: Օրինակ, Փիքասօ, ակնարկելով իր մէկ գործին ըսած է թէ շատեր քանի մը տարի կը տքնին գծելու Ռաֆայէլի նման՝ մինչ ինք ամբողջ կեանք մը դրած է գծելու մանուկի մը նման: Ասոր դրոշմը կը տեսնենք շատ մը գեղարուեստական շարժումներու մէջ, ինչպէս՝ ֆօվիզմ, ար պրիւթ, ար նայիֆ, գերիրապաշտութիւն, վերացական արուեստ եւայլն...: Մանուկը քանի մեծնայ եւ իր միտքը քանի կազմաւորուի՝ իր տրամաբանութեան աճումով կրնայ կորսնցնել բնազդը: Ան կը ջանայ ճշգրտօրէն իր նկարածը նմանցնել այն ինչին՝ զոր կը նկարէ: Իր առաջին մտատանջութիւնը կ'ըլլայ՝ ընդօրինակել դուրսի աշխարհը, որուն պատճառով հետզհետէ կը կորսնցնէ իր սանձարձակ բնազդը:

Բայց եթէ իր մտքի կազմաւորման հետ այդ բնազդը տեւէ եւ ապրի, այն ատեն իր առջեւ կը բացուի նկարչութեան հորիզոնը:

Ո՞վ է նկարիչը: Անձ մը՝ այս պայմանները լրացնող, որ անխոնջ աշխատանքով կը մշակէ իր արուեստը՝ կազմելով իրեն յատուկ ոճը: Ան իր աշխատանքը առաջ կը տանի, զանազան թեքնիքներու ազդեցութեան տակ՝ փնտռելով միշտ կատարեալը, վերանորոգելով իր մտատանջութիւնները՝ հասնելու համար իր ձըգտումին:

Ինչպէս բնութիւնը, արուեստագէտն ալ անվերջ փոփոխութեան կ'ենթարկուի՝ առանց իր եսը կորսնցնելու: Ան միշտ իր ազատութիւնը կը պահէ՝ շարունակելով նոր պրպտումներ կատարել, ստեղծագործել՝ եռանդով: Բայց, երբեմն իր անհատականութիւնը չկորսնցնելու մտահոգութեամբ, կրկնութիւններու կը մատնուի, ուր կը կաշկանդուի իր ազատութիւնը, ինչպէս եւ հնարամտութիւնը:

Ակներեւ է որ տարբեր շրջաններու նկարչական զանազան շարժումներ եւ դըպրոցներ հայելին եղած են իրենց ժամանակակից զանազան յեղաշրջումներուն՝ քաղաքակրթական, փիլիսոփայական, գիտական, ընկերային եւ այլ երեւոյթներու ազդեցութիւնները կրելով: Ուրեմն՝ կարելի չէ ըսել, թէ այլեւս արուեստը, այսօր, որեւէ ոճի մը պարագային, հասած ըլլայ իր գագաթնակէտին, քանի որ միշտ պիտի ըլլան փոփոխութիւններ եւ արտայայտութեան անսահման կերպեր, այնքան ատեն որ մարդը կը գոյատեւէ:

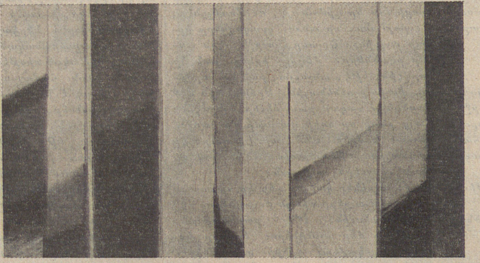
Աչքը շատ անգամ կը մերժէ դիտել եւ տեսնել նորութիւնները: Ընդհանրապէս, անոնք հանրութեան խորթ կը թուին. բայց իրականին մէջ ոչ մէկ շարժում անիմաստ կամ թեթեւամտութեան արդիւնք է, եթէ նոյնիսկ անհասկնալի թուի առաջին ակնարկով: Բնական է, որ ամէն անձ, մեկնած իր ճաշակէն, չկարենայ համաձայնիլ, սիրել եւ ընդունիլ բոլոր տեսածները. բարեբախտաբար...: Եթէ ոչ՝ արուեստը իր իմաստը կը կորսնցնէ: Բայց արուեստին գեղագիտական հիմերը անխախտ են: Ամէն նորութիւն՝ ըսել չէ թէ հասած կրնայ ըլլալ իր նպատակին: Ժամանակի ընթացքին, անոնց մեծ մասը՝ դտուելով, կրնայ ոչնչանալ: Ուրեմն, ժամանակը կը դառնայ անոնց լաւագոյն դատաւորը:

Նկարիչը որքան որ կը ստեղծագործէ առանձնութեան մէջ, նոյնքան անհրաժեշտ կը զգայ հաղորդուիլը՝ հանրութեան: Այս վերջինն ալ, ուրեմն, իր կարգին իր դերը ունի նկարիչին նկատմամբ: Ան որ կը հետաքրքրուի նկարչական արուեստով, փափաքելի է որ կարենայ յաճախ այցելել զանազան թանգարաններ եւ ցուցասրահներ, կարենալ մարզելու համար իր աչքը՝ առանց գոհանալու նկարչութեան մասին կարդալով միայն:

Նկարիչին համար ցաւալի է տեսնել անձեր, որոնք անտարբեր եւ համառօտ ակնարկով մը կը դիտեն իր գործերը ու կ'անցնին: Բայց ինքն ալ գիտակից ըլլալու է՝ թէ իր բոլոր գործերը անպայման չեն կրնար գնահատուիլ: Նկարիչին եւ հանրութեան միջեւ քննադատին դերն ալ կարեւոր է՝ հասուն, գիտակից եւ շինիչ քննադատութիւնով կարենալ լուսաբանելու համար ժողովուրդը:

Համոզուած եմ որ եթէ նոյնիսկ անհամաձայնութիւն ստեղծուի նկարչական զանազան շարժումներու եւ հոսանքներու միջեւ, ան ոչ թէ հակասական, այլ լրացուցիչ տարր է արուեստի աշխարհին մէջ:

ԱՐՇԱԿ Գ.

Suite- «Կապակցութիւն», իւղանկար, 1983

Նկարչութեան մասին խօսիլ կ'ենթադրէ հարցեր յարուցանել, բառերու ընդմէջէն դրսեւորել նկարիչին մտահոգութիւնները, յստակացնել: Անոնք ընդհանրապէս նկարիչի մը գործին մէջ գաղտնի կը լուծուին, զանոնք կը զգայ ներքին տրամաբանութեամբ՝ գործի ընթացքին:

Տալ մտքին ու զգացումին պատկերները խօսքով կամ գիրով, դժուար պարտականութիւն մըն է: Մանաւանդ որ նկարիչին ենթագիտակիցին մէջ ամէն ինչ կ'երթեւեկէ առանց բառի կարիքին: Հոն, գիծը, գոյնի չափին հետ, կը խրի խորքին մէջ դէմք դրսեւորելու համար:

Բառերու մտերմութիւնը բանաստեղծին կը պատկանի, մինչ գոյներունը՝ նկարչին:

Նկարչական գործերու թափանցելու լաւագոյն միջոցը հաւանաբար պիտի ըլլար՝ դիտողին մասնակցութիւնը: Առանց այդ արարքին, դիտողը պիտի ունենայ միայն հաճելի ոչ - հաճելի զգացումը ու պիտի ըլլայ խօսակցութիւն մը ինքզինքին հետ, գեղեցիկի ու ճաշակի յարաբերական կեցուածք: Արուեստի գործը, սակայն, կը կարդացուի գիրքի մը պէս ու հարկաւոր է զայն ընթեռնուլ նկարչական լեզուի պատրաստութեամբ մը:

Պատմութիւն, մարդկութիւն ու ձըգտումներ կը զարդարեն անցեալը, բայց Այսօր-ը նորոգուող էջին մէջ կը զետեղէ նորոգողը ու ան կը կերտէ հաւաքական իր էութիւնը՝ մինչեւ անհատական լինելութեան հասնիլը:

Ինչ որ կը մտածենք՝ ա՛յն կը տեսնենք: Դրսեւորել ներքին պահանջներէ մղուած արտայայտութիւն մը ու դասաւորել զայն սպիտակ պաստառի տարածքին, համոզումի եւ նկարագրի փորձառութեան հետ, հոն նկարիչը կը ստեղծէ իր իսկ սահմանները մերկացնող վայր մը, կերպաւորում մը առանձնութեան մէջ, ու պաստառը կը վերածուի պատկերը նկարիչին:

Արուեստագէտը երբ կը սկսի ճշդել իր իսկ կերպարը, ստիպուած կ'ըլլայ անցեալի պատմութեան հետ ապրած պահերը գտնել ու մխրճուիլ ներկայ վիճակին տարածութեան մէջ. հոն որոշում մը ունի՝ ձերբազատելու բոլոր կապանքներէն, պայքար մը՝ ստանալու իրաւն ու ազատութիւնը:

Նկարչական փորձարկութիւններս հասցուցած են զիս այն համոզումին, թէ այսօր նկարիչ մը պէտք է մերժէ յաւելեալ բոլոր մեկնաբանութիւնները, պատկերաւոր ձեւաւորումները, նկարագրականը, քարոզչականը եւ ուրիշ ստիպողութեան ծառայելու զգացումը: Հասնի պաստառի ոչինչ-ին՝ գտնելու համար Միս-ը՝ Մերժումէն ծնող, լռութեան յանգող: Այն իսկ պէտք է դուրս պահէ ճարտարութիւնն ու թեքնիքը գործի էութենէն, ինչպէս կօշիկը՝ աղօթավայրէն: Լռութեան այս պահերն են որ կը կերտեն մարդը, յարաբերութիւնն ու գործը:

Տարիներու որոնումները երբեք չեն կորսուիր. խաղերն անգամ կը խտանան սակաւագոյնին մէջ, կը վերածուին լոյսի: Հոն է որ կը յօրինուի չափանիշը, կ'արձանագրուի բնազդներուն հաստնութիւնը ու կը նշմարենք «Աչք»ը նկարիչին:

ՄԵՐ Խ…

20րդ դարու Սփիւռքը ամէն բնո…
մութեան մէջ: Այս շրջանին է, Հայ…
խումն ու ամբողջ երկրագունդ տար…
հետեւանք դարասկիզբի պատահած …
պանդխտ, կը դառնայ աննախընթաց՝ իր…

Նման պարագայ մը Սփիւռքի մէջ…
նոր կացութեան մը: Այդ ուղղութեամբ…
ցուեցան.- Ֆիզիքական գոյատեւում…
պանումը: Գրականութեամբ է որ ամէ…
ուեցաւ մշակութային եւ ստեղծագործ…
կայն, կարգ մը նկարիչներ եւ գլխ…
ապրեցան այս հաւաքական փորձառութ…
գործերը չանցան անձնականի ենթա…
առած 1920ական տարիներու կերուն…
րը, անկէ քանի մը տարի ետք «Նոր…
գէտներու Միութիւն»ը եւ ապա 1960…
կազմուած «Թորոս Րօսլին» միութիւն…
խմբաւորում մը չէ հիմնուած՝ իրենց…
ունեցող հեռաւորութիւնը հաղորդակ…
միջեւ:

Կազմելով մեր խումբը, կը խոր…
փորձելով լեցնել այդ բացը ու հաստ…
միջեւ հաստատել անհրաժեշտ ապր…
ուեստագէտներուն միջոցաւ: Այս հիմ…
բարու՝ միացնելու համար մեր ճերը…
մեր ջանքերը:

Մեր խումբին կազմութեան մէջ…
առաջնակարգ կէտ մը, որ հիմնած…
ցութեան եւ ոչ թէ նկարչական ոչ ոճ…
րի անդամներուն կողմէ: Մեզ կացն…
նմանութիւնն է, ըստ որուն Սփիւռքի…
ինքն իր վրայ գոց սենեակ մը ըլլէ եւ…
դուրս գայ ու դառնայ ներգործական…
Սփիւռքի եւ անոր շրջապատի մշակոյթ…

Այս ուղղութեամբ ձեռնարկ են…
մը: Այժմ սկսած ենք Փարիզէն եւ…
ութիւնները ներեն, պիտի ձգտինք մ…
համար Ֆրանսայի եւ, երբ պայմանն…
հայահոծ կեդրոններուն:

Այս հիման վրայ է որ միտորդ…
նինք կազմակերպելու համար, անհա…
հետ, ցուցահանդէսներ այլազան…
ի մտի ունենալով հայ եւ ոչ-հայ…

Մեր առաջին ձեռնարկը իբրեւ…
31-ին՝ հանդիպում մը ունենալ Սա…
ւարտական երեք դասարաններ…
կու ժամ տեւող այս հանդիպման ըն…
չորսէն քանական գործ, մեր դասը…
նըշող, որոնց ընկերացած են միէ…
ները եւ մեկնաբանումները: Պէտք է…
հետեւէին աշակերտները, ուշա…
աւարտին կարգ մը ուսանողներ…
թիւնը՝ այլազան հարցումներ…
ցերու աղնչութեամբ:

Այս առաջին քայլէն ետք, …
ձեռնարկել. այս անգամ մեր…
խմբային առաջին ցուցահանդէս…
տեմբեր 1-էն 8, Փարիզի Ալեք…
մէջ: Ներկայացուցած էինք մօտ…
գծանկար: Բացման օրուան…
թիւնը մեզի մտածել կու տար…
ինք հասարակութեան նկատմամ…

…ՆՈՍՔԸ

…բնորոշն է Հայ ժողովուրդի պատ-
…Հայերու գաղթօճախային տեղափո-
…տարածքին հաստատուիլը՝ իբրեւ
…ան իրադարձութիւններուն եւ ըս-
…՝ իր բնոյթով ու տարողութեամբ:

…մէջ Հայերը դէմ յանդիման դրաւ
…եամբ երկու հիմնական պահանջներ
…մը եւ ազգային ինքնութեան պահ-
…ամէնէն աւելի, այս պայքարը մըղ-
…գործական գետիններու վրայ: Սա-
…գլխաւորաբար առաջին սերունդէն,
…ութիւնը: Բայց եւ այնպէս, իրենց
…նթակայականի սահմանները: Ջանց
…րուն շուրջ հիմնուած «Անի» խումբ-
…մին առած «Հայ Ազատ Արուեստա-
…1960ական տարիներու վերջերուն
…թիւնը, գեղարուեստական որեւէ
…րձեցնելու համար միշտ գոյութիւն
…րակութեան եւ արուեստագէտին

…փափաքինք քայլ մը առաջ երթալ,
…հասարակութեան եւ արուեստին
…ալը՝ նոյնինքն նկարիչներուն, ար-
…հիման վրայ է որ մօտեցած ենք ի-
…երը ու հաւաքաբար առաջ տանելու

…մէջ գոյութիւն ունի հասարակաց
…ած է մեր գաղափարներու մերձակ-
…ոճի մը վրայ՝ կիրարկուած խումբ-
…ացնող ազդակը մեր ձգտումներու
…քի մէջ արուեստը պէտք է դադրի
…ւէ եւ իր կրաւորական կացութենէն
…կան՝ հաստատ դեր մը խաղալով
…ւութային կեանքէն ներս:

…ենք գործունէութիւններու շարքի
…եւ, ապագային, եթէ մեր կարելի-
…ք մեր ծիրը ընդլայնել մօտենալու
…մանները ձեռնտու ըլլան, Սփիւռքի

…գործունէութիւնները առաջ կը տա-
…ձնակ, հանդիպումներ հանրութեան
… վայրերու եւ քաղաքներու մէջ՝
…հասարակութիւնը:

…ործեցինք անցեալ տարուան Մայիս
…Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի
…աշակերտներուն հետ: Շուրջ եր-
…ընթացքին լուսարձակած ենք մեր
…գեղարուեստական ընթացքը յատկա-
…իւրաքանչիւրին բացատրութիւն-
…է նշել թէ լրջութիւնը, որմով կը
…էր եւ խրախուսիչ: Հանդիպումի
…մասնակցեցին իրենց հետաքրքրու-
…ելով աշխատանքի եւ գոյնի հար-

…կազմակերպեցինք այլ գործունէութեան մը
…ծերը ներկայացնել հանրութեան՝
…ով մը, ինչ որ տեղի ունեցաւ Դեկ-
…անուկեան Մշակութային կեդրոնին
…0 գործ՝ իւղանկար, ջրանկար եւ
…ղխատեսներու ստուար ներկայու-
…մերձեցման այն քայլը որ առած է-
…արդէն արդիւնաւոր էր: Իսկ վեր-
…եց հետաքրքրուողներու նկատելի
…ն հարցեր, ինչպէս՝ մշակութային
…րդ - հասարակութիւն ու Հայ ար-
…պարագաները:

…գեղարուեստական կեանքը խոպան
…ել խոստումներով լի այս հողը:
…յուսանք որ մօտիկ ապագային այլ
…ումին:

…եցինք դուրս գալ գեղարուեստական
…ցքէն ու մեր խօսքերով ներկայաց-
…որ կրնայ աւելի շօշափելի դարձնել
…մի պարագաները, որոնց վերը

«ԱԿ» խմբաւորում

ԱԼԵՔՍ ՊԵՐԼԵԱՆ

«Ստուեր - նկար», իւղանկար, 1983

Վերածնունդէն սկսեալ, արուեստագէտին մեծարումով եւ իր անձին պաշտամունքով, երբ ան ստացաւ այն կարեւորութիւնն ու դիրքը որ վերապահուած էր մշակոյթի այլ բնագաւառներու ներկայացուցիչներուն, արուեստագէտը ստեղծագործեց նաեւ ինքնիրեն համար՝ իր ապրումները, միտքը, յոյզերն ու ներաշխարհը պարզելով: Ներկայ արուեստի մարդը կը մնայ ստեղծագործական նոյն ծիրին մէջ, ուր ան կը փորձէ ձեռք բերել արտայայտչական եւ նկարչական ինքնորոյն լեզու ու, լաւագոյն պարագային, այլ դուռ մը բանալ գեղարուեստական նոր բնագաւառի մը վրայ, որ ցարդ կը մնար անյայտ՝ ստեղծելու համար տեսնելու նոր ձեւ մը:

Այս իմաստով է որ հետաքրքրուած եմ ստուերներով, առանձինն առնուած ու իրենց ամբողջութեանը մէջ կամ որպէս հատուած, անոնք աւելի դարկ կու տան մեր երեւակայութեան եւ մտքին. անոնց մէջ կը տեսնենք տարբեր բաներ՝ աւելի հարուստ եւ զտուած, քան թէ այն մարմիններուն վրայ՝ որոնք աղբիւրն են անոնց: Ստուերի մը մէջ գիծի կամ ձեւի մը փոփոխութիւնը, նման ամպերուն, րոպէ առ րոպէ կը ստեղծէ այլ կերպարանքներ, պատկերներ, աշխարհներ: Ասոնք, նկարչական արտայայտութիւն ստանալով՝ պատկերայինէն անկախ, կը գտնեն ուժականութիւն եւ կենդանութիւն: Ըստուերներու մէջ կը գտնուին ձեւեր եւ կերպարանքներ արթնցնող անհուն կարելիութիւններ՝ անակնկալներով լի:

Պատի մը վրայ մատներու եւ ձեռքերու խաղերուն ստուերները տեղէ տեղ կը ստեղծեն այլազան կերպարներ, որոնք իրենց կարգին կը ստանան տարբեր բնոյթ՝ եթէ սփռուին հորիզոնական յատակի մը կամ ուղղահայեաց պաստառի մը վրայ: Այս երկու ուղղութիւններուն միջեւ գտնուող մակերեսներու աստիճանական փոփոխումը՝ դէպի առաջ, ետ, վար, վեր, կամ մէկ կողմ, իւրաքանչիւր կէտին կը յառաջացնէ տարբեր ձեւ եւ շրջագիծ: Փոքրագոյն բազմացումը կամ նուազումը իրարու մօտ կամ իրարու վրայ գտնուող մարմիններու՝ ստուերները կը յարափոխէ. նոյնն է պարագան՝ երբ տեղափոխուի անոնց վրայ արձակուող լոյսը: Եւ այսպէս, անվերջ շարան մը կը ստեղծուի ձեւերու եւ շրջագիծերու, որոնք չեն դադրիր տարածուելէ եւ ուռճանալէ:

Այս այլազան ձեւերուն, գիծերուն եւ միջոցներուն միջեւ գոյութիւն ունեցող յարաբերութեան իւրաքանչիւր փոփոխութիւնը կը ստեղծէ նաեւ նոր վիճակ. մեղմ ու զգայնոտ կերպարանք մը, բարեփոխման ենթարկուելով, կրնայ դառնալ յարձակունակ: Ասոր վրայ կու գայ աւելնալ իրականի (մարմինները յատկանշող) եւ ոչ իրականի (անոնց ստուերներուն) հանելուկը՝ երբ գտնուինք միայն ստուերներու առջեւ՝ առանց որ կարենանք ճշդորոշել անոնց աղբիւրը: Կամ, եթէ ստուերի մը մէկ հատուածը փոխադրենք պաստառի վրայ՝ գոյներ աւելցնելով ձեւերէն ներս, կը գտնուինք «Թակարդ»ի մը առջեւ, որ անվերջ խաղի մը բնոյթն ունի, քանի ան,ի բաց առեալ շրջագիծերը,գոնէ, ոչ մէկ ձեւով ստուերէ մը սերած ըլլալու տպաւորութիւնը կը թողու՝ հակառակ այդպէս ըլլալուն: Ասկէ՝ խախտումը մեր տեսողութեան, պատկերացումին եւ տրամաբանութեան միջեւ գտնուող կապին:

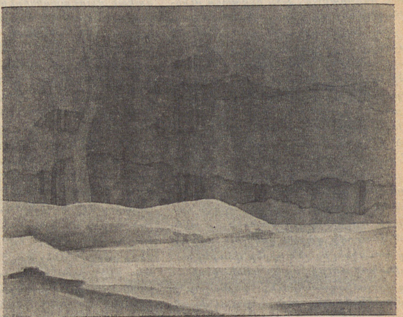
Ստուերներուն կ'անդրադառնայ Պէնվէնութօ Չէլլինի՝ երբ անոնցմէ մեկնելով ինք եւ իր ընկերները կը կատարեն գծանկարներ՝ աւելի կատարեալ կերպով ձեռք բերելու մարմնական կարգ մը դիրքաւորումներու դժուար բռնուող շրջագիծերը: Իսկ, մեր ժամանակներուն, Արշիլ Կորքի 1940ական տարիներու սկիզբներուն երկու առիթով կ'ակնարկէ ըստուերներու փոխաբերական եւ պատկերներ արթնցնող յատկութիւններուն՝ երբ նկարագրելով իրենց պարտէզը, հարց կու տայ թէ ուրկէ՞ կու գային զիրար խաչաձեւող այդ բոլոր ստուերները, նման Փաօլօ Ուչէլլոյի նկարներու նիզակահարներուն: Մինչ, այլ տեղ, անդրադառնալով իր վերջին որմնանկարներուն Պէն Մարտընի այժմ անդոյ «Րիվիէրա» գիշերավայրին համար, կ'ըսէ, թէ ո՞ր մարդը մթնշաղին չէ կանգնած եւ դիտելով իր երկար ըստուերի այլակերպած ձեւը՝ անկէ չէ կազմած տարօրինակ եւ չարժող ու յաճախ երեւակայական մտապատկերներ:

Փոխադրումի, փոխաբերութեան այս երեւոյթին յաճախ անդրադարձած ենք մեր կեանքի տեւողութեան՝ առանց որ կեդրոնանանք կախարդանքի այս պարագային վրայ: Ասկէ՝ ռեւէ անհատի մը կարելիութիւնը դարկ տալու իր երեւակայութեան եւ ձեւերու ուժականութիւնն ու խորքը բռնելու կարողութեան, նոյնինքն իր անձնական միջոցներով՝ առանց արտաքին միջամտութեան: Ասիկա դաշտ մըն է, ուր անձ մը կրնայ ի գործ դնել իր երեւակայական եւ իմացական ամբողջ կարողութիւնները ու արուեստագէտը ինքը դառնալ: Նկարել կամ գծել գիտնալու հարկ չկա՛յ՝ հոն հասնելու համար: Ազատագրելով մեր երեւակայութիւնն ու միտքը մարմիններու արտաքին երեւոյթներու կաշկանդումներէն եւ պայմանաւորումէն՝ աւելի կարելիութիւնը կ'ունենանք դպչելու բացարձակութեան, զըտուած իրականութեան՝ մինչ այդ մեր միտքին մշուշով քօղարկուած:

Ստուերները իրենց ներքին օրէնքը ունին՝ որ մաս կը կազմէ տիեզերականին, որ լոյսի եւ շօշափելի մարմիններու գոյութեամբ պայմանաւորուած է: Եւ արդեօք պատմութիւնը, երկիրները, ընկերութիւններն ու մարդկային խմբաւորումները, Սփիւռքը, ստուերներու նման չե՞ն, որոնք, ժամանակին տարածութեան վրայ սփռուելով եւ անոր թաւալումով, միշտ կը ստանան նոր կերպարանք եւ կամ սահելով՝ տեղ կու տան նոր ստուերներու:

Արուեստը, ինչ ձեւի ալ ըլլայ, իրականութենէն անկախ գոյութիւն մը կամ արտայայտութիւն մը չէ: Ան ազատութեան մարմնացումն է, ազատագրումի միջավայր մը, որուն գոյութիւնը անհրաժեշտ է նոյնքան մարդուն՝ որքան արուեստագէտին համար:

ՌՈՒԲԷՆ ՆԱՃԱՐԵԱՆ

ջրանկար, 1982

Ոեւէ արուեստագէտ չի կրնար զարգանալ իր ժամանակի զգայնութենէն դուրս, ինչպէս՝ որեւէ զգացում ինքզինք չի հաստատեր՝ իր անմիջական միջավայրէն դուրս: Ասով իսկ կարելի չէ երեւակայել արուեստագէտը՝ երանութեան մէջ ապրող, առանձին աշխարհի մը բացուած. ան կը զգայ ու կ'ապրի իր ներաշխարհը՝ առանց անտարբեր մնալու ժամանակի թրթռացումին ու դէպքերու թաւալումին նկատմամբ, ազդակներ՝ որոնք հոգեվիճակը պիտի վերածեն ներաշխարհի եւ մըղեն՝ արտայայտուելու: Արդէն ժամանակի այդ գիտակցութիւնն է որ, վերջին հաշուով, կու տայ իրեն տարածուելու եւ ընդհանուրին մէջ ինքզի՛նք հաստատելու անհրաժեշտ աչքն ու լեզուն:

Արուեստը, որով, առաւելաբար ներաշխարհի եւ հոգեվիճակի արտայայտութիւն, եւ ատով իսկ՝ ենթակայական, չերեւակայուիր մտածուած, կաղապարուած: Արուեստագէտը կու տայ՝ ինչ որ կը զգայ, կ'ապրի, այսինքն՝ փորձառութիւնը, կեանքի խո՛ր փորձառութիւնը՝ ուրախութեան, երջանկութեան, տառապանքի, որ պիտի ուժգնութիւնը բերէ մեր ներշած զգացածին, ապրածին: Այդ փորձառութիւններու միաձուլումն է որ, կազմելով անհատը, պիտի դառնայ, մտասեւեռումի գծով, տեսակ մը ենթագիտակցութիւն. հոն է որ պիտի զարգանայ՝ իրենց գոյնով ու ձեւով:

Խօսեցանք ենթակայութեան մասին: Այո՛, կա՛յ ժամանակը, կայ ժամանակի զգացողութիւնն ու փորձառութիւնը, բայց, ժամանակին մէջ, կայ վայրկեա՛նը. զոր ստեղծած ենք՝ զայն զգացա՛ծ ենք որովհետեւ: Այսինքն՝ ժամանակին մէջ մե՛ր ժամանակը՝ ուր կ'ապրինք ուժգնօրէն, միացած եւ հաղորդակից նիւթին, դէպքին, դէմքին կամ գաղափարին: Արուեստագէտին համար կարեւորը, անշուշտ, կարենալ փոխանցելն է այդ պահը՝ յայտնաբերելով ինքզինք, այսինքն՝ նորութիւնը, կեանքի սովորական իրականութիւններուն բերելիք իր լոյսը. այլապէս ամէն ինչ պիտի ըլլար նմանութիւն, կապկում, շատ շատ՝ գիտութիւն:

Կարելի է ներշնչումին չհաւատալ,բայց միայն գիտութիւնը կը մնայ չոր, ուր փոխանակ ներաշխարհի մը հետ հաղորդուելու՝ կը զգանք, կը նշմարենք ճիգն ու արհեստը իրագործումին. այսինքն տեսակ մը նմանութիւն, ձեւաւորում՝ սովորական անդրադարձներու:Հաղորդուիլ՝ կը նշանակէ մասնակցիլ: Ստեղծագործել յայտնաբերելու, մեր նշած ի՛ր վայրկեանը ապրելու հաճոյքն է որ մեզ կը մօտեցնէ մեծերուն՝ տեսակ մը մասնակցելու, շարունակելու, ամբողջացնելո՛ւ արարողութիւնը՝ որ միշտ ներքին է եւ երբեք ցուցական, վերջացած՝ ուր այլեւս չվերադառնանք:

Այս մօտեցումով է որ, թերեւս, ստեղծագործութիւն մը կը դառնայ ջերմ ու հաղորդական, ստորոգելիներ՝ առանց որոնց գործ մը պիտի ըլլար, առաւելագոյնըս, լաւ իրագործուած աշխատանք մը:

Անշուշտ պէտք է կարենա՛լ յօրինել, ինչ որ կը կոչենք, այս պարագային, արհեստ իրագործումը, չտանիլ սակայն հոն՝ որ մեռնի ոգին, բանաստեղծութիւնը, - մէկ խօսքով ստեղծագործութիւնը՝ - այդ անսահմանելին, անորոշը, միշտ ապագան՝ խոստումի պէս. ոչ թէ ապրածի, յագեցածի փորձառութիւն՝ որ մահ կը թելադրէ, այլ վերածնունդ, վերստեղծում նշող մանուկի լաւատեսութիւն:

ՍՓԻՒՌ-ՔԱՀԱՅՈՒ ՔՐՈՆԻԿ

(Շար. Ա. էջէն)

ճեմարանին, Գահիրէի Գալուստեանին, Պէյրութի ճեմարանին կամ Դարուհի Յակոբեանի նման դպրոցներու հետ, կ'արտադրեն կիսագրագէտ աշակերտներ միայն: Կան, անշուշտ, բացառութիւններ: Հանրային երկրորդական վարժարաններէն ոմանք, որոնք կը գտնուին ունեւոր դասակարգի թաղերուն մէջ, կամ... մեծ տոկոսով հրեայ բնակչութիւն ունեցող (եւ ուրեմն սովորաբար ունեւոր) թաղերու մէջ, ունին բաւական զօրաւոր անձնակազմ ու դասընթացք: Չմոռնալ՝ որ եթէ Ֆրանսայի ախտը չափազանցուած կեդրոնացումն է, Ամերիկայի հիւանդութիւնն է ապակեդրոնացումը: Պետական կամ նահանգային կամ գաւառային նախակրթութիւններ եւ երկրորդական վարժարաններ չկան, - հանրային միակ դըպրոցները թաղական - քաղաքական են, ինչ որ կը նշանակէ թէ դպրոցի մը տնտեսական վիճակը կախեալ է տեղւոյն բնակիչներու տնտեսական մակարդակէն, վճարած թաղական տուրքերէն, եւ տեղւոյն քաղաքական իշխանութիւններու բարեացակամութենէն: Միաժամանակ՝ դասերու բնորոշումը, տեսուչներու եւ վերակացուներու նշանակութիւնը, եւլն., բոլորովին տեղական իշխանութիւններու վերապահեալ են: Այսպէս, կան ծայրայեղ բողոքական-յետամնաց շրջաններ, ուր կարելի չէ Տարուինեան կենսաբանութիւն եւ եղափոխութիւն (էվոլիւսիոն) ուսուցանել, առանց ուսուցանելու նաեւ... որ Ս. Գիրքը կ'ըսէ թէ Աստուած բոլոր բընութիւնը եօթը օրէն ստեղծեց: Թէքսըսի նման հսկայ, հարուստ, աշխարհահամբաւ նահանգ մ'իսկ (թող ներուի ինծի այս Մխիթարեանաբանութիւնը, որ միայն նըման առիթներու արտօնելի է) ունի քաղաքներ, ուր պարտադի՛ր է «գիտութեան» մը նմանօրինակ ուսուցումը: Այլ խօսքով, եթէ ծնողք մը, հանրային երկրորդական վարժարան պիտի ղրկէ իր զաւակը, նախընտրելի է որ ըլլայ ունեւոր, գնէ կամ վարձէ տուն բաւական բարեկեցիկ շրջանի մը մէջ, ապա թէ ոչ՝ իր զաւակները կրնան պատմութեան կամ թուաբանութեան մասին շատ քիչ բան սորվիլ, բայց՝ թմրեցուցիչներու, սեռային հիւանդութիւններու եւ աւելի՛ յոռի բաներու մասին դառնալ լաւատեղեակ, եւ ան ալ՝ անձնական փորձառութեամբ:

Անշուշտ դրամատիրութեան այս մէջնաբերդին մէջ, հանրայինին քովն ի վեր կայ անձնականը, վճարովին: Այդ մարզին մէջ ալ որակի հսկայ տարբերութիւններ եւ երանգաւորումներ կան, - միջակ վճարովի դպրոց մը աւելի տկար է սովորաբար, քան իսկապէս ունեւոր թաղամասի մը դպրոցը: Սակայն կասկած չկայ նաեւ՝ որ ամենալաւ վճարովի դպրոցները հոյակապ են, հաւասար՝ Եւրոպայի ամէնէն մեծահամբաւ հաստատութիւններուն: Չմոռնալ, նախ, որ աշակերտութեան հարիւրէն հինգը միայն անձնական դպրոցներ կը յաճախէ, - բնակչութեան հսկայ մեծամասնութիւնը զըրկուած է նման ուսման կարելիութիւններէ: Երկրորդ, չմոռնալ որ այդ հարիւրէն հինգ տոկոս կազմող աշակերտներուն ծընողքները երկրին ամէնէն ունեւոր դասակարգն են: Եւ քանի որ անոնք արդէն հազարաւոր տոլարներ կը ծախսեն... անձնական-վճարովի դպրոց ղրկելու համար իրենց զաւակները, չեն սիրեր վճարել նաեւ կրթական տուրք, որ կը յատկացուի... իրենց պարտիզպաններուն, ինքնաշարժի մեքանիքներուն, եւլն. զաւակներուն համար համեմատաբար լաւ յարմարութիւններով օժտուած թաղական դպրոցներ պատրաստելու համար: Ուրեմն՝ երկրի ամէնէն հարուստ եւ որոշ ձեւերով «յառաջացած» դասակարգը ճնշում կը բանեցնէ, նոյնիսկ... կը կաշառէ իր քաղաքական իշխանութիւնները, որպէսզի անոնք իջեցնեն կրթական յատկացումը ընդհանուր տուրքերէն: Հարուստը ճիգ կ'ընէ՝ որ աղքատը լաւ կրթութիւն չըստանայ:

Ուրեմն, Ամերիկայի հանրային մանկամսուրները (որոնց թիւը շատ փոքր է արդէն), մանկապարտէզները, նախակըրթարաններն ու երկրորդական վարժարանները կը նկատուին.... ընկերվարական մտածումի սեպեր՝ մխրճուած առողջ դըրամատիրութեան սրտին մէջ, եւ վերջերս, Ռէկընի օրերուն, Հանրապետականները իրենց վարկը եւ քաղաքական ուժը կը գործածեն, նուազեցնելու համար արդէն իսկ գծալի պիւտճէն, որ յատկացուած է հանրային դպրոցներուն: Այս, յաւելեալ՝ թմրեցուցիչներու եւ սեռային որոշ վարուելակերպերու ընդհանրացումը, կը վարկաբեկեն արդէն իսկ խղճալի հանրային վարժարանները: (Անշո՛ւշտ սեռային նոյն վարուելակերպը կայ հարուստներու դպրոցներուն մէջ, ուր սակայն աշակերտներն ու աշակերտուհիները քիչ մը աւելի ծանօթ են իրենց բժիշկներուն, փիլիլին, եւլն., եւ ուրեմն յոռի արդիւնքները՝ ոչ նոյնքան խիստ: Եւ ապա, անոնք ստիպուած չեն ուրիշ աշակերտներ դաշունահարել կամ կողոպտել, իրենց նախընտրած թմրեցուցիչը գնելու համար):

Չմոռնամ հոս, փակագծի մէջ աւելցնել ուրիշ կէտ մը: Վերջերս, շնորհիւ Միջին Արեւելքէն գաղթող հայութեան, Ամերիկայի ամէն կողմը եւ մանաւանդ Քալիֆորնիոյ մէջ աճեցան հայկական (վճարովի, համայնական) վարժարաններ: Շատ լաւ բան է, թէեւ այս մարզին մէջ ալ կան քննադատելի որոշ կէտեր՝ որոնք կը մոռցուին ընդհանուր ցնծութեան մէջ: Ես չա՛տ զոհ եմ որ կը բազմանան նման դպրոցներ, եւ հոգաբարձուներուն պատրաստ եմ «վարձքերնիդ կատար» ըսելու: Իսկ Գաբրիէլ Ինճէճիկեանի նման յանդուգն առհմիրայի մը (որ, ի գին հսկայ անձնական նուիրումի եւ ճիգի, հիմնեց Ֆերահեանը, Լոս Անճըլըսի եւ Ամերիկայի առաջի՛ն հայկական վարժարանը), պատրաստ պիտի ըլլայի ազգային չքանըշան մը նուիրելու, - եթէ ձեռքէս գար -, չքանշաններ, որոնք երբեմն կը տրուին իրմէ հինգ կամ տասը տարի ետք կրթական մարզին մէջ զգոյշ քայլեր առնող ու միլիոնատէրի լումաներ յատկացնող անձերու: Հոս կ'ուզեմ ընդգծել միայն սա իրականութիւնը, որ ըստ իս անվիճելի է, - մեր հայկական դպրոցները յաջողեցան ոչ միայն այն պատճառաւ, որ հայութիւնը «ուսումնատենչ» է եւ իր Մեծասքանչին փարած է (երանի՜ թէ), այլ որովհետեւ հանրային դպրոցներու որակը այնքան վատ է, որ քիչ մը ունեւոր եւ պատասխանատու որեւէ հայ ծնողք՝ չի՛ կըրնար անտեսել հայ համայնական-վճարովի դպրոցները: Անոնք ոչ միայն հայկական ոգի կու տան, այլեւ նաեւ... «պոն մարշէ»: Առանց շատ մեծ ծախքի, լաւ ուսում: Երբեմն նոյնիսկ անոնց համեմատաբար ցած կրթաթոշակը բարձր է նորեկներէն շատերուն համար: Բայց հոս ալ կայ բարերարներու եւ միութիւններու օգնութիւնը, աւելի՛ քան կը գտնուի ամերիկեան շատ մը շրջանակներու մէջ:

Ահա այս բազմատեսակ եւ բազմորակ հանրային, համայնական, կրօնական եւ զուտ-անձնական բնոյթ ունեցող երկրորդական վարժարաններէն շրջանաւարտ ելլող աշակերտներն են ամերիկեան համալսարանական սիսթեմի յաճախորդները: Ինը միլիոն աշակերտ կայ ներկայիս, միայն Ամերիկայի զանազան համալսարաններուն մէջ: Անոնք, որոնց ուսումը տկար է, եւ եկամուտը՝ միջակ կամ միջակէն վար, կը դիմեն 4-էն 600 «կրտսեր լսարան»-ներուն, որոնց հսկայ մեծամասնութիւնը հանրային տուրքով կը պահուի: Ներգաղթող հայութեան համար բա՛խտ մըն է որ ամենաբարձրորակ եւ ամէնէն աժան կրտսեր-լսարաններու ցանցը Քալիֆորնիոյ մէջ է: Հոն՝ տարին 100-500 տոլար ճարող մը կրնայ երկու տարի յաճախել նման դպրոց, եւ՝ եթէ լաւ նիշեր ձեռք բերէ, մտնել «քոլէճ» այսինքն՝ ինչպէս ըսի, չորս տարի տեւող համալսարանի մը երրորդ դասարանը: Լոս Անճըլըսի շրջանին մէջ գոնէ, նման դպրոցներ մասնաւոր կարելիութիւններ կը ներկայացնեն հայութեան համար: Անոնց վերակացու - - հսկիչ մարմնին անդամ է Յակոբ Մարլըեան, ծնունդով Լիբանահայ: Եթէ չեմ սխալիր, վերջերս կարդացի որ Քալիֆորնիոյ կառավարիչը, Տէօքմէճեան, ուրիշ հայ մըն ալ պիտի նշանակէ նոյն մարմնին անդամ: Բան մը՝ որ կ'արտօնէ օրինաւոր ճնշում՝ որպէսզի հայ ուսուցիչներ Հայոց պատմութիւն, լեզու, եւլն. դասաւանդեն հոն: Օրինակ՝ Լեւոն Մարաշլեան, Փրոֆ. Ռիչըրտ Յովհաննէսեանի նախկին աշակերտներէն, կը դասաւանդէ ոչ միայն համաշխարհային պատմութիւն, այլ նաեւ Միջին Արեւելքի եւ Հայոց պատմութիւն՝ Կլէնտէյլի հայաշատ շրջանի կրտսեր-լսարանին մէջ: Նման ուսուցիչ մը պահելը, եթէ նոյնիսկ օրինաւոր եւ կարելի ըլլար մեզի համար (եւ կարելի չէ՛, հանրային հաստատութեան մը մէջ) մեր Քալիֆորնիոյ համայնքին պիտի արժէր գէթ 30.000 $ տարին, մէկ փրոֆէսէօրի մը համար, - բան մը՝ որ կը կատարուի... տեղւոյն տուրքերով եւ քաղաքական իշխանութիւններու հովանաւորութեամբ:

Ամէնէն տարածուած բարձրագոյն ուսման հաստատութիւնը (ԲՈՒՀ-ը, ինչպէս կ'ըսեն մեր Սովետահայ հայրենակիցները), Ամերիկայի մէջ, քառամեայ համալսարանն է, որուն կը տրուի քոլէճ անունը: 1200-էն աւելի է անոնց թիւը. ոմանք կը հաշուեն 1400: Անոնց կէսը, եթէ ոչ աւելին, անձնական է, համայնական է (կայ՝ օրինակ, Լա Վըրն, Քալիֆորնիոյ մէջ, երկակենցաղ, ամերիկեան եւ հայկական միջազգային քոլէճ մը, ուր կարելի է բաւական լաւ հայկական ուսում ստանալ, ամերիկեան վկայականի մը հետ, զուգընթաց): Կան նաեւ կրօնական համայնքներու քոլէճներ, կաթողիկէ, բողոքական հերձուածներու պատկանող, եւ հրեայ կամ յոյն դպրոցներ: Այս քոլէճներուն կողքին՝ մօտ 500 հաստատութիւններ ունին մագիստրոս-ի վկայականը տըւող մասնագիտութիւններ, իսկ մօտ 150, կու տան տոքթորայի կամ վարդապետական բարձրագոյն վկայականը, ինչպէս նաեւ փաստաբանական, ճարտարապետական, ճարտարագիտական, բժշկական, եւլն. վկայականներ:

Ինչպէս միշտ, այս բոլորը ունին ոչ միայն անձնական ու հանրային բաժանումներ, այլ որակի բոլոր երեւակայելի երանգներն ու տեղական տարբերութիւնները: Ամերիկայի ամէնէն հին եւ ամէնէն պատկառելի դպրոցը Հարվըրտ համալսարանն է, որ թէ քոլէճ է (քառամեայ, պըսակաւորի վկայական), թէ՛ ալ կը շնորհէ Մագիստրոսի եւ վարդապետական տիտղոսներ, (բժշկական, միւս մասնագիտութիւններու վկայականներ, եւլն.): 1630ական թուականներուն հիմնուած այս դպրոցը ունի երկուքուկէս միլիառ տոլարի հիմնադրամ, 10 միլիոն գիրք պարունակող գրադարան, եւ սերտ կապեր՝ ամերիկեան կառավարող դասակարգին հետ: Կան թերեւս 15 համալսարաններ (ոմանք՝ քառամեայ, ոմանք՝ օժտուած վարդապետական ուսման կարելիութիւններով), բոլորն ալ անձնական, ուր կը դաստիարակուին բողոքական եւ հրեայ ունեւոր դասակարգերու երիտասարդ սերունդներուն մէկ շատ կարեւոր հատուածը, կարելի է ըսել՝ կէսը: Իսկ միւս կէսը, ամէն տարի, կը դիմէ ամէնէն լաւ հանրային համալսարաններուն: Այս առանձնաշնորհեալ երիտասարդները կը կազմեն հսկայ հանրային դպրոցներու աշակերտութեան փոքր տոկոսը միայն: Կը յաճախեն նման դպրոցներ, զանազան պատճառներով, - ոմանք տկար նիշեր ըստացած են. ոմանք՝ կը նախընտրեն մնալ իրենց ծնողաց մօտ եւլն.: Թէ՛ անձնական, թէ՛ նահանգային մեծ համալսարանները ունին զատ թոշակի դրոյթ, կարող բայց ոչ-ունեւոր երիտասարդներու համար ալ: Արդ՝ նոյն դպրոցը ուր ես սովորաբար կը դասաւանդեմ, Ուէյլէյըն, մէկն է այն 15 անձնական համալսարաններէն, զորս մատնանշած էի վերը, - կարող, ունեւոր եւ չփացած ժէօնէս-տօրէի համալսարան մը, ուր կան նաեւ, բարեբախտաբար, կարող թոշակաւորներ: Իսկ Միչիկընի համալսարանը, Միացեալ Նահանգներու երեք կամ չորս ամենաբարձրորակ հանրային-նահանգային համալսարաններէն է, թերեւս Քալիֆորնիոյ Պըրքլիէն ետք՝ ամէնէն լաւը: Ուէյլէյընը ունի 2750 աշակերտ. Միչիկընը՝ 30.000:

Այս մանրամասն նկարագրութիւնը գրի կ'առնեմ նախ՝ իբրեւ «տեղեկագիր», որովհետեւ հայ ընթերցողը յաճախ չի հասկնար այն հսկայ, «դասակարգային» բնոյթ ունեցող տարբերութիւնները՝ որոնք կը զատեն համալսարանները իրարմէ, նոյնիսկ այս շատ ժողովրդավար ու բարեացակամ թուող դրոյթին մէջ: 2000է աւելի ԲՈՒՀ-երով օժտուած այս երկրին մէջ կան 20-25 «արիսթոքրաթ» համալսարաններ, թերեւս 75 գոհացուցիչ որակ ունեցող ուրիշներ, եւ ապա՝ հարիւրներ, որոնց հեղինակութիւնն ու վարկը զուտ տեղական բնոյթ ունի, այս կամ այն նահանգին, գաւառին կամ քաղաքին մէջ: Երկրորդ, քանի որ այս քրոնիկին մէջ յաճախ նկարագրած եմ թէ ի՛նչ է ըլլալ «միակ Հայը», Ուէյլէյընի ու զայն պարունակող քաղաքին, Միտըլթաունի մէջ, կ'ուզեմ բան մը գրել՝ այն տարբեր պայմաններուն մասին, որոնք ներկայիս գոյութիւն ունին՝ Միչիկընի մէջ:

Ուրբաթ, Յունուար 13, 1984

Միչիկըն նահանգի ամէնէն կարեւոր քաղաքն է Տիթրոյիթը, ճարտարարուեստական քաղաք, կեդրոնը, 1910էն ի վեր, Ֆորտի, Քրայսլըրի, Ճէնըրըլ Մոթըրզի (Շէվրոլէ, եւլն.): Առաջին աշխարհամարտէն ետք, հոս եկած ու հաստատուած է ինքնաշարժի մեծ գործարաններու մէջ աշխատող հայ սերունդ մը: 1950ական եւ 1960ական թուականներուն, չեմ գիտեր ինչո՞ւ, եկած են պոլսեցիներ եւ յորդանանցիներ, ապա՝ Հալէպէն ոմանք: Ներկայիս, 30էն 35.000 Հայ կայ Տիթրոյիթի շրջանին մէջ: Ի միջի այլոց, քաղաքը բընակավայրն է ՀԲԸՄեան կարկառուն դէմքերէն Էտուըրտ Մարտիկեանի եւ ՀԲԸՄի նախագահին, Ալեք Մանուկեանի: Տարիներ առաջ, հայ համայնքներէն ունեւոր անձեր եւ խումբեր սկսան հիմնադրամ գոյացնել եւ հայագիտական ամպիոններ հիմնել զանազան մեծ համալսարաններու մէջ (առաջինը՝ Քալիֆորնիոյ նահանգային համալսարանային ցանցի Լոս Անճըլըսական ճիւղին մէջ, երկրորդը՝ Հարվըրտի մէջ): Այդ օրերուն, Միչիկընի նահանգային համալսարանէն մի քանի փրոֆէսէօրներ (մէկը՝ հայազգի փրոֆ. Արամ Ենկոյեան՝ մարդաբան. ուրիշ մը՝ փրոֆ. Բենեամին Ստոլց, հայասէր մը, մասնագէտ՝ սլաւական լեզուներու, եւ դեռ մի քանի ուրիշներ), Պրն. Մանուկեանի ուշադրութեան կը յանձնեն այս իրականութիւնը՝ որ տարին 200 հայազգի աշակերտ ունեցող Միչիկընի համալսարանը հայերէնի դասընթացքներու եւ նոյնիսկ հայկական ամպիոնի մը պէտք ունի: Տարիներու ընթացքին կը հիմնուի, նախ հայերէն լեզուի դասընթացք, ուր կ'ուսուցանէ Տիկ. Սոնիա Տէրեան-Հարլըն (Պոլսէն): Ապա, մօտ չորս տարի առաջ, հիմնուեցաւ՝ շնորհիւ Պրն. Մանուկեանի հայթայթած հիմնադրամին, հայագիտական ամպիոն, ուր պաշտօնի կոչուեցաւ փրոֆ. Ռոնըլտ Սիւնի, թոռը՝ երաժշտագէտ-յօրինող Գրիգոր Սիւնիի: Փրոֆ. Սիւնի մասնագէտ է Կովկասի եւ ընդհանրապէս ցարական Ռուսիոյ պատմութեան:

Բարձր համալսարաններու մէջ՝ փրոֆէսէօրներու պաշտօնը միայն դասաւանդել չէ անշուշտ, այլ նաեւ՝ ըլլալ պրպըտումներ, արտադրել՝ նոր գիտելիքներ: Փրոֆ. Սիւնի, որ հեղինակն է Պաքուի 1918ի յեղափոխութեան դրոյթին նուիրուած ուսումնասիրութեան մը, եւ ռուսական յեղափոխութեան մասին կարեւոր յօդուածներու, ներկայիս կը գրէ Վրաստանի արդի շրջանի պատմութիւնը, սեւեռելով մանաւանդ ընկերվար-Մենշեւիկներու վրայ: Ան արձակուրդ ստացած է դըպրոցէն, որպէսզի կարենայ աւելի ժամանակ տրամադրել իր պրպտումներուն: Սակայն որպէսզի ամպիոնը պարապ չմընայ, Միչիկընի համալսարանը հրաւիրած է տոքթ. Գէորգ Պարտաքճեանը եւ զիս: Ան կը դասաւանդէ ընդհանուր պատմութիւնը հայ գրականութեան, սկիզբէն՝ 1920, եւ 19րդ դարու Զարթօնքի ու գրականութեան պատմութիւն: Իսկ ես, որուն ակադեմական պատրաստութիւնը բաղդատական-գրականութեան մարզին մէջն է, կը դասաւանդեմ մէկ դասընթացք՝ ժամանակակից ամերիկեան վէպի մասին, եւ ուրիշ մը՝ Սփիւռքի հայ գրականութեան մասին, 1923էն 1983, անգլերէն լեզուով եւ կէս - կատար թարգմանութիւններ օգտագործելով:

Նման պայմաններու տակ դասաւանդելը զանազան խորհրդածութիւններու առիթ կու տայ, եւ թերեւս արտայայտեմ զանոնք, յաջորդաբար, այս սիւնակներուն մէջ: Հիմա կ'ուզեմ նշել հոգեկան ու մտաւորական այն հսկայ տարբերութիւնը, որ կը ստեղծուի երբ ինծի նման կըղզիացած անձ մը յանկարծ կ'ապրի քաղաքի մը մէջ՝ ուր կրնայ սուրճ մը առնել փրոֆ. Սիւնիի եւ Պարտաքճեանի նման անձերու հետ (լաւ Հայեր, օժտուած՝ մասնագիտական պատրաստութեամբ, Հայոց պատմութեան կամ գրականութեան մարզերուն մէջ), եւ կամ ուիսքի մը առնել Ենկոյեանի նման՝ համաամերիկեան վարկ վայելող մարդաբանի մը հետ, որ ծանօթ է Ֆրեզնոյի հայութեան, ուր մեծցած է ինք, զաւակը՝ «Տարօնցի» գրչանունով ստորագրող, «յառաջդիմական» խմբագրին: Յանկարծ երեք անձեր կան՝ որոնք կը հետաքրքրուին զիս ալ հետաքրքրող մարզով, որոնք, երեքն ալ՝ շտեմարաններ են պիտանի գիտելեաց, եւ որոնք կը մտածեն առանց հին նախապաշարումներու (անշուշտ բոլորս ալ կը մըտածենք նախապաշարումներով. կարեւորը՝ չժանգոտած, նո՛ր նախապաշարումներով մտածելն է): Ասոնց մասին ապագային, երբ առիթը գայ:

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ԱՆ - Արպըր, Միչիկըն

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
7

MARDI
7 FÉVRIER
1984

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO : 3,00 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.630 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 59e ANNÉE — No 15.630

ՓԱՐԻԶԻ
ՉՈՐՍ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒՆ
ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԶԵԿՈՅՑԸ

ԽՄԲ. փետր. 3ի եւ 4ի մեր թիւերով արձագանգ հանդիսացած էինք Թուրքիոյ Արտաքին նախարարութեան պաշտօնական զեկոյցին, Փարիզի ոճրային ատեանին վճիռին առթիւ (եօթնական տարի արգելափակում), տալով այն հատուածները միայն, զորս տեսած էինք։ Ստորեւ, թարգմանաբար թրք. մամուլէն, կու տանք ամբողջութիւնը։ Յիշենք, երբ՝ հարկ է, որ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութիւնը մերժեց այս յայտարարութիւնը, անընդունելի գտնելով հոն արտայայտուած մտքերը։

ԱՆԳԱՐԱ, Փետր. 1.- «Յունուար 24ին Փարիզի մէջ սկսած է մեր Հիւպատոսարանը 1981, Սեպտ. 24ին գրաւողներու դատավարութիւնը եւ յանցաւորներուն գիտակցաբար իրենց գործած յանցանքին հետ բոլորովին անհամեմատական պատիժներ տրուած են։

«Դիւանագիտական հաստատութիւն մը որ կը գտնուի Ֆրանսական հողամասի վրայ եւ զոր Ֆրանսա պարտաւոր է իր պաշտպանութեան տակ պահելու, զէնքի ուժով գրաւուած է, պաշտօնեայ մը ըսպաննուած, ուրիշ մը ծանրապէս վիրաւորուած, պաշտօնատան ամբողջ կազմը 15 ժամ մահուան սպառնալիքով որպէս պատանդ վար դրուած, եւ ոչ միայն այս բոլորին, այլ նաեւ Ֆրանսական պետութեան դէմ ալ յանցանք գործուած է։ Այս յանցաւորները միմիայն Շակեան տարուան բանտարկութեան դատապարտուած են։

Այս ձեւով խնդրոյ առարկայ դատավարութիւնը անպայման որպէս ամօթալի էջ մը պիտի անցնի Ֆրանսական արդարութեան պատմութեան մէջ։

«Միւս կողմէ երբ այսքան ծանր յանցանք մը գործողներ պէտք եղած ձեւով չեն պատժուիր, այս կը նշանակէ թէ միջազգային գետնի վրայ ահաբեկչութեան դէմ պայքարին մէջ պետութիւններ չեն կատարած իրենց վիճակած պարտականութիւնը։ Կասկած չկայ թէ սոոր ժխտական ու վտանգաւոր հետեւանքները պիտի կրեն թէ՛ այս թոյլ վերաբերումը ցոյց տուողները, եւ թէ միջազգային հասարակութիւնը։

«Ոճրագործ ահաբեկիչներու դատավարութեան ընթացքին, պաշտպանութեան կողմէ դէպքերուն բոլորովին անկապ ու անկախ հունի մը առաջնորդուիլը, այս բանին արտօնութիւն տրուիլը, եւ բեմադրուած խաղին մինչեւ վերջը շարունակուիլը, նոյնիսկ այս ուղութեամբ իրենց պատած քաջալերանքը, դատաւորին ապարէզին համար ալ ժխտական կէտ մը կը հանդիսանայ։

«Բարոյական փկաներով, որոնց ճշգրտութիւնը իրենք միայն կը հաստատեն, եւ կեղծ պատմութեան հեղինակութիւններու մասնակցութեամբ որոնք իրենց ապրուստն ու հաշակը կը պարտին 1915ի դէպքերուն շահագործումին, դատարանը վերածուեցաւ ոճրագործներ դատող ատեանէ մը աւելի՝ քաղաքական փորումի մը, ուր պատմութիւնը կը խեղաթիւրուէր։ Ասոր քով կայ նաեւ այն իրողութիւնը որ ժիւրիի անդամները որոնք Ֆրանսացի ժողովուրդին եւ Հանրային կարծիքին բուն ներկայացուցիչներն են, հակառակ բեմադրուած բոլոր խաղերուն, անօրինած են աւելի ծանր պատիժներ, ինչ որ դատախազը պահանջելու յանդգնութիւնը չէր կրցած ցոյց տալ։ Միայն այս կէտը անգամ բաւական է ցոյց տալու թէ հայկական շրջանակներու յամառումները այլեւս հետզհետէ կը կորսնցնեն իրենց ազդեցութիւնը հանրային կարծիքին վրայ, եւ բեմադրուած խաղերը ապարդիւն կը մնան։ Եւ բուն դրդապատճառը այն բուռն հակազդեցութեան զոր հայ մարտիկները ցոյց տուին վճիռին արձակուելէն ետքը, անկասկած այս պէտք է ըլլայ։

«Թուրք ժողովուրդը պիտի չմոռնայ ո՛չ այս տգեղ խաղը բեմադրողները, ո՛չ ալ այս խաղին կոյր ձեւացողները։ Կասկած չունինք թէ այս դատավարութեան արդիւնքը Ֆրանսական արդարադատութեան տեսանկիւնէն խղճահարութիւն կը պատճառէ ամէն խղճամիտ Ֆրանսացիի»։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՃԵՄԱՅԷԼ Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿՐՆԱՅ ՓՐԿԵԼ ԼԻԲԱՆԱՆԸ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀՐԱԺԱՐԱԾ Է, ՌՈՒՄԲԵՐԸ ԿԸ ՏԵՂԱՆ

ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ԲՈՒՆ ՏԷՐԸ՝ ՍՈՒՐԻԱ

100 մեռեալ, թերեւս աւելի, 400 վիրաւոր, թերեւս աւելի, թիւեր, որոնք դադրած են իմաստ իսկ ունենալէ, երբ հարցը կը վերաբերի Լիբանանի։ Ութ, ի մօտոյ 9 տարի է, որ մահը հանապազօրեայ ապրումն է, եթէ կարելի է ըսել, Լիբանանցիին։ Ամէն անգամ, որ յոյս մը կը ծագի, ամէն ինչ կրկին կը խանգարուի։ Այնքան շատ են, անոնք որոնք չեն ուզեր որ Լիբանանը խաղաղի, որ աւելորդ իսկ դարձած է յոյսեր ունենալ։

Ամէն անգամ որ տեղի կը տրուի Ծումպըլաթի մէկ պահանջին - ընդունելով որ այդ պահանջը իսկապէս իրն ըլլայ - տիրոջ պարագլուխը նոր մը կը դնէ։ Վերջինն է՝ Ճեմայէլի հրաժարումը։ Նախքան այդ կառավարութեան հրաժարումն էր, ինչ որ եղաւ արդէն, Ուազզան իր հրաժարականը տուած ըլլալով, չաբաթ օր եւ նախագահն ալ զայն ընդունած։

Շիի Ամալ շարժումը կոչ ըրած էր բանակի անդամներուն (մեծ մասամբ՝ Շիի) որ այլեւս չհնազանդին իրենց հրամանատարութեան, նախապէս ալ կառավարութեան երեք մահմետական նախարարներն ալ հրաւիրուած էին հրաժարելու, ինչ որ եղած էր նախքան Ուազզանի հրաժարումը։ Նախկին վարչապետ՝ Ռաշիտ Սոհլ մինչեւ իսկ կ'առաջարկէ, որ Ուազզան դատի քաշուի, որպէս «ոճրագործ»։

Ճեմայէլ, այլեւս բոլորովին առանձին է։ Արեւմուտքէն ալ յոյս չի կրնար ունենալ, քանի յստակ է թէ Լիբանանը այնքան կարեւոր չէ Ռեկընի համար, ընտրապայքարի մը առեն...։ Այսուհանդերձ, Ճեմայէլ ճառ մը խօսած է կիրակի իրիկուն, կոչ ընելով՝ փրկութեան կառավարութիւն մը կազմելու համար եւ ութ կէտերէ բաղկացած ծրագիր մը ներկայացնելով։ Ելոյթին ընթացքին, թնդանօթները լռած են, ու անմիջապէս վերսկսած, երբ վերջացած է։ Ճեմայէլ կ'ուզէ, որ հաշտութեան ժողովը վերըսկսի ժընեւ, բոլոր հոսանքներու միջեւ։ Իր ծրագրին կէտերէն մէկն է, իսրայէլեան ուժերու քաշուիլը։ Բայց, աւելի քան երբեք անել կացութիւն մըն է, որ կը տիրէ։ Բուն բանալին Սուրիոյ ձեռքն է, անշուշտ եւ Ճեմայէլ ոչ մէկ յենարան ունի։

Այս լուրերու սկիզբը, կը գրէինք, 100 մեռեալ, թերեւս աւելի, 400 վիրաւոր, թերեւս աւելի, ճիշդ է որ աղբիւրէ աղբիւր, ինչպէս միշտ ամէն ինչ կը փոխուի եւ Հերըլտը, երկուշաբթի առտու կը գրէր թէ 150 մեռեալ կայ եւ 561 վիրաւոր։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԷՍՈՆ-ՔԱՏԱՖԻ հանդիպումէն ետք, Տրիպոլիս, Լիբիոյ ղեկավարը յայտարարած է, որ Չատի համար՝ երրորդ մարդ մը պէտք է գտնել, աւելցնելով թէ Ֆրանսայի արտաքին նախարարն ալ համաձայն է իրեն։

ԻՐԱՆԻ դատական գերագոյն խորհուրդը հաղորդած է, որ Թուտէհ կուսակցութեան (գաղտնի) քանի մը անդամները (թիւ չի տար) մահուան դատապարտուած են։ Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, 13 մահավճիռ արձակուած է։

ՉՈՅԳ ՄԱՅՐԵՐ ունեցող երախայ մը ծնաւ, բժշկական նախընթաց մը ստեղծելով, բայց նաեւ յետագայի համար բարոյական եւ առեւտրական գետիններու վրայ, որոշ բարդութիւններ։ Բոլորովին ամուլ կին մը, համաձայնեցաւ, որ ամուսնոյն սերմը սրսկուի այլ կնոջ մը արգանդին մէջ, ուր բեղնաւորուելով հինգ օր ետք, ձուիկը փոխադրուած է ամուլ կնոջ արգանդը։ Բնականոն յղութենէ մը ետք, մանուկը որ ծնած է, երկու մայր ունի, բժշկական գետնի վրայ, աւելի «փոխ-տրուած» մօրմէն կրնայ ժառանգել։ Այս «տեղափոխումը» կատարուած է Քալիֆորնիա, կ'արժէ 4էն 7 հազար տոլար, ցարդ վարձու փորերը անանուն են եւ ամսական 250 տոլար կը ստանան այն շրջանին ընթացքին, ուր բժշկական անհրաժեշտ քննութեանց կ'ենթարկուին։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ Հոլանտա հասած է, պաշտօնական այցելութեան եւ երեքշաբթի օր ալ ճառ մը պիտի արտասանէ, Լա Հէ, խորհրդարանին առջեւ։ Կը կարծուի որ ֆրանքօ-հոլանտական մերձեցում մը կրնայ օգտակար ըլլալ Եւրոպայի համար։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ Ա. կայանը, Կիրակի օր, Փետր. 5ին, ժամը 19էն 20, 7/7 իր յայտագրին մէջ, տեղ մըն յատուած է «Հայկ. ջերմ»ին։ Օրուան վկան էր՝ Մարէք Հալթէր, լեհ Հրեայ մը։ Արտայայտուեցան հայ ծանօթ երկու բանբերները (Փափազեան, Թօրանեան), Թուրքիոյ դեսպանը, մամուլի կցորդը։ Յիշուեցան արարքները 1975էն ի վեր։ Հալթէր ըսաւ թէ 20րդ դարը ճանչցած է երկու ցեղասպանութիւն՝ Հայերուն եւ Հրեաներուն, բայց ընդունելով հանդերձ թէ Հայերը ջարդուած են, հարց կուտայ.- «Արդեօ՞ք բոլոր միջոցները տեղին են։ Ոչ մէկ գաղափար մանուկի մը կեանքը կ'արժէ»։ Ցայտագրի վերջաւորութեան, Հալթէր ըսաւ թէ 1936ին, իր տեսածն ու ապրածը կը գրէր 10 հազար տպաքանակ ունեցող թերթի մը մէջ, այսօր միտախները պատճառ են որ այլեւս ոչ ոք կարենայ ըսել թէ լուր չունի Հայերու կամ Հրեաներու ցեղասպանութենէն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄ

Հայաստանի գերագոյն խորհուրդի պրեզիտիումի որոշումով Վլատիմիր Միքոյանի Մովսիսեան նշանակուած է Նախարարաց Խորհուրդի նախագահի առաջին տեղակալ։

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՆԱՄԱԿ ՄԸ ԳՐԱԾ Է ԽՈՄԷՅՆԻԻ

Ամենայն Հայոց Վազգէն Կաթողիկոսը անձնական նամակ մը գրած է, վերջերս, Խոմէյնիի, անոր ուշադրութեան յանձնելով հայ դպրոցներու եւ հայկ. այլ հարցերու նկատմամբ կիրարկուած սեղմումները, յոյս յայտնելով որ հարկ եղած կարգադրութիւնները կ'ըլլան։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 20 / 30)

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԵՐԳԻ ՄՐՑՈՒՄ
1985Ի ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հայաստանի Երաժիշտներու եւ Գրողներու միութիւնները, ինչպէս նաեւ ըՍփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէն միասնաբար կազմակերպած են լաւագոյն երգի եւ բառերու մրցում մը, 1985ին Երեւանի մէջ տեղի ունենալիք «Սփիւռքահայ հայրենասիրական կազմակերպութիւնների գեղարուեստական խմբերի» փառատօնին առթիւ։ Մրցումի դափնեկիրներուն համար սահմանուած են երեք մրցանակներ՝ Ա. 1000 ռուբլի, Բ. 750 ռուբլի եւ Գ. 500 ռուբլի։ Մրցումին կրնան մասնակցիլ Հայաստանի եւ Սփիւռքի երաժիշտներն ու գրողները։ Նիւթերը պէտք է ներկայացնել մինչեւ 1984 Յունիս 1, հետեւեալ հասցէով.- Երեւան, Ալավերդեան փողոց, թիւ 37, Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէ։ Արդիւնքները կը պարզուին Յուլիսին։

×

«ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ» ԱԿՈՒՄԲԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Լենինականի մէջ կը բանի «Պարոյր Սեւակ» գրական ակումբը, որուն հիմնադիրներն են՝ մեծ մասամբ՝ ճարտարագէտներ։ Նախագահն է Յովհաննէս Ղըրջեան։ Ակումբը կը կազմակերպէ զանազան թեմաներով երեկոյթներ, որոնցմէ վերջինը տեղի ունեցած է քաղաքի շինարարներու մշակոյթի պալատը՝ «Աշուն, թախիծ եւ սէր» թեմայով։ Գործադրուած է երաժշտութենէ, բանաստեղծութենէ եւ պարէ բաղկացած յայտագիր մը։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Պոնտի - Ու.Ժի.Ա. Ալֆորվիլ	2 - 2
Օ.ՍԷ Պարոմէբր - ՀՄԸՄ Ֆրանս	1 - 5
ՀՄԸՄ Արծիւ - ՍԷՆ-Թրոփէզ	0 - 0

ԱՍԱ Իսի - Անթոնի *խաղը յետաձգուած էր։*

Փոն-տը-Շերիի մէջ ՀՄԸՄ Լիոն-Տէսին Քաննէն պարտուեցաւ 1ի դէմ 2 կէտով եւ դուրս մնաց 1/16րդ աւարտականներէն։ Խաղը վերջացած էր 1 - 1 արդիւնքով եւ երկարաձգումէ ետք է, որ Քանն նշանակեց յաղթական կէտը։

ՊԱՍՔԷԹՊՈԼ

Էս-ՍԷ Ա 2000 - ՀՄԸՄ Փարիզ	63-70
ՀՄԸՄ Ֆրանս - Ալզաս-Լօրէն Փարիզ	62-72

1984-Ի ՍԵՄԻՆ

ՈՂՋՈ՛ՅՆ ՆՈՐ ՕՐԵՐՈՒ ՈՍՏԱՆ ԼՈՍ ԱՐՄԵՆՈՍԻՆ

Գրեց՝ ՀՐԱՆՏ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

ԾՆԹ. - Ստորեւ կը հրատարակենք Հրանտ Սիմոնեանի յօդուածը՝ քաղուած Լոս - Անճըլըսի «Նոր Հայ» շաբաթաթերթէն: Ձենք բաժներ Պ. Սիմոնեանի հըրճուանքի զգացումները՝ հարիւր առ հարիւր: Ան կը ներկայացնէ աշխոյժ, խըռնողուած, կայտառ միութենական կեանքի մը մանրամասն պատկերը, եւ պէտք է ըսել որ ծագումով Իրանահայ, 1950-ական թուականներուն Լոս - Անճըլըս հաստատուած Սիմոնեան տեղւոյն «մուխթար»ը կը նկատուի, եւ աւելի քան ոեւէ ուրիշ անհատ, ծանօթ է այս բազմաշխի հաստատութիւններու անցեալ ու ներկայ գործունէութեան: Կը յարգենք իր հեղինակաւոր գիտելիքները, բայց եւ այնպէս չենք կրնար իրեն չափ խանդավառ ըլլալ, երբ կը նշմարենք թէ ինչպէս Լոս - Անճըլըսի մէջ կը տեսնենք կրկնապատկերը Պէյրութի եւ Միջին - Արեւելքի խառնիճաղանճին, ոչ - հանրօգուտ մրցակցութեան, եւայլն...: Միայն մամուլի եւ դպրոցներու կայտառութիւնն է որ կրնայ խանդավառել մեզ՝ ինչպէս զինք, առանց դոյզն վարանումի: Մնացեալը թէ՛ կ'ուրախացնէ, թէ՛ ալ երբեմն կը տրտմեցնէ:

×

Աւելի քան երեսուն տարիէ ի վեր ականատես կը հետեւիմ գաղութիս տարեգրութեան, ամէն օր հաշուելով մեր համբանքը, նուաճումներն ու ձախորդութիւնները:

1984-ը կը դիմաւորեմ բերկրանքով, ուրախութեամբ եւ մեծ հաւատքով: Անկիւնադարձային տարի մը բոլորեցինք, դըլել - անցնելով անցեալի բոլոր հաշուեկշիռները՝ բարոյական եւ նիւթական ըմբռնողութեան տարածքին: Ամբողջ ամիս մըն է որ աչքէ կ'անցընեմ մեր հարուստ «հայելին»՝ մամուլը, ուր կը ցոլայ պատկերը յարգանք պարտադրող բազում իրագործումներու: Մեծ գաղութ է Լոս - Անճըլըսը, մեծ իր տարածութեամբ եւ նըւաճումներով: Մեր բոլոր յարանուանութեանց առաջնորդարանները, թեմերը՝ 70 վարչութիւններ, 50 գործօն կղերականներ, 21 եկեղեցիներ, 11 դպրոցներ ամէնօրեայ, 180 ուսուցիչ - տնօրէններ, 20 թերթեր - ամսագրեր, 5 ծխական - թեմական պարբերաթերթեր, 3 ռատիօ - ժամեր, 3 հեռատեսիլի յայտագրեր, 10 Հայ Կեդրոններ եւ ակումբներ եւ 50 միլիոն տոլար արժողութեամբ կալուածներու հարստութիւն. (օրուան շուկայի արժէքներու գնահատումով):

Մեր քաղաքական կուսակցութիւններու կայտառ գործունէութիւնը եւ Հայ Դատի աննախընթաց այժմէականացումը մեծապէս ողջունելի է:

Հ. Յ. Դ.ը իր վարչամեքենայով կը հաշուէ տասնեակներով մարմիններ՝ իր «Ասպարէզ» պաշտօնաթերթով, Կեդր. Կոմիտէով, Միջկոմիտէական մարմինով, 13 կոմիտէներով, Հայ Դատի կեդրոնական Մարմնով եւ 8 մասնաճիւղերով, գրասենեակով, բազմաթիւ կեդրոններով, Հ. Ե. Դ.ի 13 երէց եւ կրտսեր ուխտերով եւ միլիոնի սահմանները վաղուց անցած կալուածներով, ինչպէս նաեւ բարոյական աչքառու ներդրումներով ու գործունէութեամբ:

Ռ.Ա.Կ.ը իր վարչամեքենայով - օրգան «Նոր Օր»ով, ակումբներ, Շրջանային Վարչութիւն, Հայ Դատի իրաւանց մարմիններ, Արմենական Երիտասարդական շարժում, քաղաքական գործունէութիւն, եւ բազում այլ ներդրումներ՝ տեսանելի է եւ շօշափելի:

Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութիւնը նոր լիզած հ ր ա պ ա ր ա կ, ինքզինք պարտադրեց իր ժրաջան գործունէութեամբ, ուշքի բերելով բոլորը եւ լճացած ջուրերը խառնելով: Եւ այսօր անոր գործունէութիւնը քաղաքական գետնի վրայ Հայ Դատի իբր երդըւեալ, կը տանին լուրջ - օրգան «Մասիս»ը ակումբներ, երիտասարդական «Կայծ» շարժում, Հայ Դատի Մարդկային Իրաւանց Շարժում եւայլն:

Հ. Օգնութեան Միութիւնը (Հ. Օ. Մ.) մեծ շարժում է այստեղ, բազմաթիւ մասնաճիւղերով, բազմահարիւր անդամուհիներով, հանրային, հասարակական, օգնութեան կեդրոններով եւ գործերով:

Իրանահայ Միութիւնը իր կեդրոնով, գրական - գեղարուեստական, երգչախումբ - պարախումբի, թատրոնի, ընկերային այլ վարչութիւններով, նկարչական, տիկնանց օժանդակ, տարեցներու բաժանմունքով, եւ հազար անդամներով՝ հսկայական ներդրում ունի մերօրեայ իրականութեան մէջ:

Նոր Սերունդ Մշակութային Միութիւնը՝ բազմազան եւ այլազան գրական - գեղարուեստական, հանրային - հասարակական ձեռնարկներով եւ գործունէութեամբ:

Թէքէեան Մշակութային Միութիւնը, երեք մասնաճիւղերով, Շրջանային Վարչութեամբ, հարիւրաւոր անդամներով, կեդրոններով՝ աչքառու եւ առաջնորդող դեր ունի մեր իրականութեան մէջ:

Հ. Բ. Ը. Մ.ը՝ իր բազմաթիւ մասնաճիւղերով, բազմահարիւր անդամներով, իր կեդրոններով, գրասենեակներով, մըշակոյթի բնագաւառներէն՝ Սարդարապատ երաժշտութեան, երգի եւ պարի անսամպլով, թատերական նուաճումներով, նկարչական ցուցահանդէսներով, հրատարակութիւններով, յոբելեաններով, հանրային սպասարկութեան գործունէութեամբ, դասախօսական, գրական հաւաքոյթներով, նոր կեդրոն - համալիրի մը կառուցման աշխատանքներով եւ մեծ հարստութեամբ՝ ականածանքի արժանի ներկայութիւն մըն է:

Հ. Կ. Հ.ը հայ կրթական ծրագիրներու աչքառու հովանաւորն է, որուն գործունէութիւնը գլած - անցուցած է անցեալի հաշուեկշիռները: 1983-ին Հիմնարկութիւնը տուած է քանի մը աչքառու կըտակներ. վերջինը՝ Ալ Թութըրինը, աւելի քան մէկուկէս միլիոն տոլար: Հ. Կ. Հ.եան 1983-ի հայ դպրոցներուն կատարած յատկացումները հարիւր հազարի կը հասնին: Արդիական գրասենեակ, պաշտօնեայ: Ունի 85 անդամներ՝ 500 տոլար տարեկան անդամավճարով:

Համազգայինը՝ իր բազմաճիւղ ցանցով, գրական - մշակութային գործունէութեամբ եւ նոր ծրագիրներով մեծ գործ կատարած է ու կը կատարէ: Յոբելեան, գեղարուեստական - մշակութային ձեռնարկներ, երգչախումբեր, պարախումբ, թատրոն, նկարչական ցուցահանդէսներ, հրատարակութիւններ: Ունի 8 մասնաճիւղեր եւ Շրջանային Վարչութիւն:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի հսկայ ցանցը՝ երեք հազար մարզիկ, սկաուտ եւ այլ անդամներ. հրատարակութիւն, Ողիմպիականներ, բանակումներ, հանդէսներ, մարզական գործունէութիւն, աշխոյժ եւ մեծ շարժում: Տասնեակ մասնաճիւղեր, Յաղթանակի պարահանդէսներ, ֆութպոլ, պասքէթպոլ եւ բազում այլ երիտասարդական գործունէութիւններ:

Հ. Մ. Մ., թէեւ նորակազմ, սակայն աշխոյժ այս միութիւնը կարճ ժամանակի մէջ ունի իր ֆութպոլի եւ պասքէթպոլի առաջնակարգ խումբերը, բալկոնական շարժում, տիկնանց միութիւն եւ այլ մարմիններ եւ գործունէութիւններ:

Առաւել կամ նուազ չափով աշխատող գործունեայ միութիւններու անունները պիտի յիշենք, որոնք իրենց տարիներու գործունէութեամբ տեղ գրաւած են մեր ազգային համաստեղութեան մէջ՝ կըրթական, մշակութային, գրական եւ այլ ձեւի պիտանի գործունէութեամբ: Այսպէս՝

«Արարատ» Տարեցներու Տունը, Լոս - Անճըլըս եւ Իկըլ Ռաք. - 150 տարեցներ, տնօրէնութիւն, վարչութիւն եւ միլիոններու հասնող նոր համալիրի կառուցման ծրագիր:

Արմէն Միութիւն, Հայաստանէն նոր ժամանած հայրենակիցներու համագործակցութեան նուիրուած միութիւն:

«Գրական Խմբակ»:

Հայ Համալսարանաւարտներու Միութիւն, գործունէութեան տարեկան ծրագիրներով:

Հայ - Ամերիկեան Ընկերակցութիւն:

Համ - Ամերիկեան Տարեցներու Խորհուրդ:

Հայ - Ամերիկացիներու քաղաքական գործունէութեան Միութիւն:

Հայ - Ամերիկեան Միտըլ Իսթ Գլապ:

Հայ - Ամերիկեան Թատերական եւ երաժշտական Ընկերակցութիւն:

Հայ - Ամերիկեան Ռատիօ - ժամ, Ֆիտանեան Ռատիօ եւ Թ. Վ., Հայ Թելեժամ, Երեբունի պատկերասփիւռ:

Արմինիըն Էսսէմպլի:

Ա. Պ. Ա. Գ. Ա. - Հայ Առեւտրականներու գործակցութեան ընկերակցութիւն:

Արմինիըն Գոնկրէս:

Հայկական Հեռացանկի Ընկերութիւն:

Արմինիըն Ֆիլմ Ֆաունտէյշըն:

Ա. Ն. Զ. Ա. - Արմինիըն Նէշընըլ Քոմիթի Թու էյտ Հոմլէս Արմինիընզ:

Արմինիըն Բրոֆեշընըլ Սօսայիթի - Արմինիըն Լոյըրզ Ասոսիէշըն: (Փաստաբանական միութիւն):

Հայ Ցառաջդիմականներու Հաւաքականութիւն:

Հայ Բանտարկեալներու Պաշտպան Մարմին:

Թրիփլ Էքս Ֆրաթերնիթի (եղբայրակցական) Հայ Մասոններ:

Քեսապի Կրթական Ընկերակցութիւն եւ Քէմփ Քեսապ:

Րաֆֆի, Զէյթուն, Տարօն - Տուրուբերան, Վասպուրական, Սասուն, Մարաշ, Ուրֆա, Մալաթիա, Այնթապ եւ տասնեակ մը այլ հայրենակցական միութիւններ:

Անցեալ տարի հայ գաղութը ունեցած է 300 ամէն տեսակի մշակութային ձեռնարկներ:

Հպանցիկ, շատ արագ այս ակնարկով արդարութիւն ըրած չենք ըլլար՝ վերոյիշեալ մէկն մի գործօնի պատկերը տալու դերով: Իւրաքանչիւրին մասին տասնեակ էջեր ունինք գրած, որոնց համադումարը գրքի մը մէջ ամփոփելու միտքը ունինք, ծրագիրը եթէ կ'ուզէք, ուր պիտի տրուին կազմերու, հասցէներու, հեռաձայններու եւ այլ մանրամասնութիւններ՝ հարստութեան, անդամներու թիւի եւ պիւտճէի:

Նոր Տարուան սեմին կեանքի եկած են հինգ այլ միութիւններ, ինչպէս Սունդուկեան Թատրոն, Վարդան Աճէմեան Թատրոն, Հայ Եմ երիտասարդական, «Ծիրանի Գօտի» մշակութային ամսագիր, եւայլն:

Կը տեսնէ՞ք, սիրելի ընթերցողներ, որքա՜ն յոգնեցուցիչ գործ է այս հսկայ հաւաքականութեան տարած աշխատանքը: Կը յոգնիս կարդալէն, կը յոգնիս գըրելէն: Աստուած իմ, այս որքա՜ն միութիւններ, այս որքա՜ն տարածուն դաշտ:

300 միութիւններ, վարչութիւններ, մասնաճիւղեր եւ տասը հազար անդամներ Լոս - Անճըլըսի 78 քաղաքամասերու մէջ բնակող 250 հազար Հայութեան ծոցին մէջ:

71 գրողներ, հեղինակներ, 300 անձեր՝ մամլոյ խմբագիր - թղթակիցներ, աշխատակից, գրաշար, սրբագրիչներ: Բազմաթիւ գրատուներ:

Տասնեակ մը հայ դասական երգիչ - երգչուհիներ: Տասնեակ մը հայ էստրատային եւ հայ աշուղական երգիչներ: Տասնեակ մը դերասան - դերասանուհի

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

(ՀԱՏՈՒԱԾ՝ ՀԱՄԱՆՈՒՆ ՎԱՒԵՐԱԳՐԱԿԱՆ ՎԷՊԻՑ)

ԲԱԳՐԱՏ ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

Հայոց սպարապետ Վարդանն ու սըրբազան ուխտին հաւատարիմ նախարարները, Հայոց հոգեւորականներն ու ազատները, հայ ռամիկն ու շինականը միակամ ու միահամուռ Աւարայրի դաշտ էին գնացել՝ իրենց հաւատն ու ազգային ինքնութիւնը պաշտպանելու մազդեզանց մոլրամոլ բռնութիւնից: Անհաւասար էին ուժերը: Պարսից անհամար զօրքի եւ ռազմական փղերի դէմ՝ հայ փոքրաքանակ զօրքը, նրա հետ էլ՝ գաւազանադէն աշխարհազօրը: Սակայն հայութիւնը կռուեց մինչեւ վերջին շունչը, նահատակուեց Աւարայրի դաշտում, ապա ողջ մնացած փշրանքներով ամրացաւ իր բերդերում ու անտառներում եւ ապրեց, դիմացաւ... Թշնամին, որ պարսիկ ուծացնող կռապաշտն էր, տեսաւ եւ համոզուեց, ապա ականջին օղ արեց, թէ Հայը կը մեռնի - կը նահատակուի, սակայն չի հրաժարուի իր հաւատից ու ազգային ինքնութիւնից:

Եւ այսօր, Վարդանանց հերոսական պատերազմի ու սուրբ նահատակութեան օրը, երբ պիտի ոգեկոչէինք մեր նախընեաց անթառամ յիշատակը, երբ պիտի մեր սրբարաններում խաղաղ ծխար նրանց փառքի համար վառուած խունկը, մեր հայրենի եզերքը տնքում է նոր բռնակալի ոտքի տակ, մեր արեւը մռայլուել է նրա բերած վառօդի ծխից, մեր գետերն ու աղբիւրները վարարել են նրա հեղած արիւնից ... Եթէ Պարսիկն Աւարայր էր հասել մեր հաւատն ու ազգային ինքնութիւնը վերացնելու, այսօրուայ թշնամին մեր ազգի կէսը կոտորել եւ միւս կէսն է ուզում ոչնչացնել... փոխուել են ժամանակները, փոխուել են ազգերն ու ցեղերը: Աւարայրում մեր դէմ կանգնած էր թշնամին, որ միայն բռնակալ էր: Աւարայրում մեր դէմ կանգնած բռնակալն ուզում էր ոչնչացնել մեր լեզուն ու հաւատը: Թուրքը մեզ է ոչնչացնում: Ուրեմն, այստեղ նահատակութիւնն էլ չի կարող օգնել, որովհետեւ մեր նահատակութիւնից յետոյ ոչ մի հայ չի մնայ, որպէսզի բարի յիշի սարդարապատեան նահատակութիւնը: Պատմութեան դասերն այլեւս անզօր են այսօրուայ մեր ազգային աղէտի առաջ: Այսօր միայն յաղթանակն է, որ պիտի հայութիւնը փրկի վերահաս կործանումից: Ուրեմն, կռուենք ու յաղթենք, յաղթենք ու ապրենք՝ ի հեճուկն դարաւոր թշնամու...

Խրամատներում ծունկի իջած զինուորութիւնը համակ ուշադրութիւն էր, լարում եւ ոգեկոչում: Օդը լիքն էր զանգերի ղօղանջներով ու սրբազանի խօսքերով, որոնք զինուորին էին հասնում ո՛չ միայն լսելիքով, ո՛չ միայն իբրեւ հնչիւններ, որոնք պէտք է լսել, ընդունել կամ չընդունել: Նրանք մարդկանց մարմիններն էին լցւում բոլոր զգայարանքներով, դառնում էին յորդոր, սուրբ մղում, արեան եռք ու կրակ ... Եւ յետոյ էլ զարմանալի էր, թէ յարձակման հրամանն ինչո՞ւ է ուշանում...

- Կռուենք ու յաղթենք, յաղթենք ու ապրե՛նք, - դարձեալ գնգաց սրբազանի ձայնը...

Գնդապետ Պօղոսբէկ Փիրումեանը վախենում էր՝ լինեն անհամբերներ եւ առանց սպասելու վերին հրամանի կռուի հերոսին երէկուայ պէս: Ուզում էր զգուշացնել... Եւ նրան կանխեց ինքը՝ սրբազանը, զինուորութեան կոչելով կարգապահութեան ու աջալրջութեան: Սակայն վերջին խօսքը նոյն յորդորն էր, որ սփռուեց, տարածուեց ճակատի վրայ:

- Կռուենք ու յաղթենք, յաղթենք ու ապրենք:

Լոյսը դժկամութեամբ էր սփռում Արարատեան դաշտի վրայ: Գեղարքունեաց լեռնաշարի թիկունքից արեգակն արնոտ պտուղը հանեց, եւ Արարատի ճիւները ողողուեցին հուրհրատող շառագոյնով: Ռազմաճակատի ամբողջ գծի վրայ, Արաքսի եզերքներից մինչեւ Արագածի փէշերը, հայ զինուորութիւնը երգում էր լուռ, հայեացքն Արարատին, երգում էր՝ կռուել եւ յաղթել, յաղթել եւ ապրել: Երգում էր ու հաւատում ... Այդ առաւօտ առաւել քան հաւատաւոր էր հայ մարդը: Այդ առաւօտ Հայոց ճակատի վրայ թափւում էր այն լոյսը, որ ոչ թէ արեգակից էր գալիս՝ այդ անխտրական անտարբեր լուսամուտից, այլ երկնքի անտես անհուններից եւ լցւում էր իւրաքանչիւր Հայի սիրտը, գիտակցութիւնը, դառնում հաւատ ու յոյս, ուժ ու վճռականութիւն:

- Առաւօ՛տ Լուսոյ, - Հայոց սուրբ լեռան ճանաճներով հայեացքով գրկած մրմնջում էին հոգեւորականները, եւ սըրանց հետ աղօթք էին կարդում հայ մարդիկ ռազմադաշտում ու թիկունքում, ամէնուրեք, որ կային, ապրում էին եւ պիտի ապրէին, պիտի պահպանէին հայ ցեղի յարատեւումը: - Առաւօ՛տ Լուսոյ եւ դու, բացուող արդար օր, եղիր Հայի՛ օր, Հայի՛ օր, խափանիր Թուրքի բերած աղէտը...

- Հայի՛ օր, Հայի՛ օր, - ասես մռնչում էին Արարատի խորախոր անդունդները, որոնց անձայնոյն էին զանգերի ղօղանջները, հաւատաւոր հայութեան հոգու խորքերից պոռթկացող ցասման վճիռը եւ յոյսի ամենավաճառակ լոյսը:

(61 եւ վերջ)

ՖՐԱՆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ 29ՐԴ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան սրահներուն մէջ, Յունուար 28 եւ 29-ին, գումարուեցաւ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի պատգամաւորական ժողովը: Վերջին պատգամաւորական ժողովը, Մարսէյլի մէջ, տեղի ունեցած էր 1950-ին, Ահարոնեան ակումբը: Արդ, մեծ ոգեւորութեամբ եւ խանդավառութեամբ Մարսէյլի չորս մասնաճիւղերը պատրաստեցին այն համագումարը լաւագոյն ընդունելութիւնը ապահովելու համար իրենց ընկերուհիներուն:

Սոյն ժողովին հրաւիրուած էր «Յառաջ»:

Պատգամաւորական ժողովը սկսաւ, Շաբաթ, Յունուար 28-ին, ժամը 10-ին եւ ունեցաւ չորս նիստ: Բացման խօսքը արտասանեց Ալիս Պիւլկիւրեան, Շրջ. Վարչութեան ներկայացուցիչ Մարսէյլի շրջանի համար, որ բարի գալուստի խօսքերէն յետոյ, յայտնեց շրջանի ընկերուհիներուն հոգեկան ուրախութիւնը եւ հպարտութիւնը այս առթիւ, մաղթեց յաջողութիւն պատգամաւորական ժողովի աշխատանքներուն եւ վերյիշեց վաստակը բոլոր անոնց որոնք տարիներու ընթացքին սատարած են Կապոյտ Խաչի նպատակներու իրագործման: Լիսի Շերոյեան, նախագահուհի Շրջ. Վարչութեան, շնորհակալութիւն յայտնեց Մարսէյլի շրջանի մասնաճիւղերուն իրենց կատարած աշխատանքին սոյն համագումարի յաջողութեան համար: Ընդգծեց պատգամաւորական ժողովի մը կարեւորութիւնը Միութեան գործունէութեան համար: Հ. Օ. Մ.ի Կեդր. Վարչութիւնը կը ներկայացնէին՝ Տանի Հալլաճեան եւ Մարի Գորգիկեան:

Ժողովը ընթացաւ կանոնաւոր կերպով եւ նախագահութեամբ՝ Արփինէ Մուրատեանի: Զանազան յանձնախումբերու ընտրութիւններէն յետոյ, մասնաճիւղերը ներկայացուցին իրենց երկու տարուան բարոյական եւ նիւթական զեկուցումները: Շրջ. Վարչութիւնը, իր կարգին, տուաւ ընդհանուր պատկերը Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչին իր 18 մասնաճիւղերով: Նկատի առնելով այսօր հայ ապրելու դժուարութիւնները, զանազան գործունէութիւնները, դաստիարակչական - կրթական - բարեսիրական - ընկերային եւ այլ մարզերէն ներս, ունին մէկ հասարակաց յայտարար մը՝ Ազգապահպանում:

Այլ խօսքով, Կապոյտ Խաչը կը գործէ Ֆրանսայի բոլոր հայաշխարհ շրջաններուն մէջ, հոն ուր համրանք մը կայ, հայ ժողովուրդին եւ հայապահպանումին ծառայելու կոչումով եւ հիմնական նպատակով: Իր շաբաթօրեայ դպրոցները, դասընթացքները, կայանը նոյնքան ճիգեր են տալու համար հայ մշակոյթի պակասէն տառապող սերունդներուն ազգ. ինքնագիտակցութիւն եւ հպարտութիւն: Կապոյտ Խաչի շրջանային վարչութիւնը իր ընթացիկ՝ բայց կարեւոր աշխատանքներու կողքին ունի երկու կենսական ծրագիրներ որոնց կիրարկումը ապահովաբար նոր տարողութիւն մը, նոր խոյանք մը կրնայ տալ Միութեան: Առաջինը Կապոյտ Խաչը ճանչցել է Ֆրանսական իշխանութեանց մօտ որպէս «Հանրային օգտակարութեան» Միութիւն (Իւթիլիթէ Փիւպլիք): Այս ուղղութեամբ գործը արդէն լաւ գիծերու վրայ է: Երկրորդ ծրագիրը կը վերաբերի Պէլֆոնթէնի կայանին: Ծրագիրը կը նախատեսէ վերանորոգումը հին շէնքին, որ անհրաժեշտութիւն մը դարձած է, կարգ մը փոխութիւններ նոր շէնքին մէջ, իսկ այլ շինութիւն մը որ իրարու պիտի միացնէ երկու շէնքերը: Յատուկ յանձնախումբ մը լծուած է աշխատանքի: Հրայր Թորոսեան եւ Մինաս Մելքոնեան ներկայացուցին մաքէթը եւ բացատրեցին նոր ծրագրի առաւելութիւնները եւ իրագործման կարելիութիւնները: Այս նոր կառուցուածքը պիտի ըլլայ այնպէս որ կարենայ ընդունիլ խումբերը ամբողջ տարին, ամառ եւ ձմեռ: Պատգամաւորական ժողովը միաձայնութեամբ եւ խանդավառութեամբ ընդունեցաւ ծրագիրը որուն իրագործումը անշուշտ պայմանաւորուած է նիւթական կարելիութիւններուն հետ: Այս ուղղութեամբ կը տարուին հետեւողական աշխատանքներ զանազան նպատակներ ապահովելու համար: Ըստ սպասուած նպաստները իրականանան, այս մասին հանրութեան կը տեղեկացուի բոլոր մանրամասնութեանց մէջ:

Ժողովը լսեց նաեւ Մարսէյլի Համազգայինի վարչութեան անդամ՝ Րաֆֆի Արզումանեանի զեկուցումը դպրոցի մասին: Կապոյտ Խաչը վերահաստատեց իր նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւնը:

Զեկուցումներէն յետոյ, ժողովը անցաւ օրակարգի այլ կէտերու քննութեան: Դաստիարակութիւն, մշակոյթ, կրթական հարցեր, յարաբերութիւններ, քարոզչութիւն, ընկերային օգնութիւն, մանկավարժութիւն, նպաստներ, երիտասարդներու եւ ղեկավարներու պատրաստութիւն, միջոցներ պահպանելու համար մեր մշակոյթը եւ աւանդութիւնները եւայլն ... ուրիշ բան չեն եթէ ոչ պատեհութիւն մը պատգամաւորուհիներուն միասին մտածելու սփիւռքահայութեան ապագային: Ժողովը որոշեց վերահաստատել «Կապոյտ Խաչի Օր»ը եւ հրատարակել գրքոյկ մը ներկայացնելու համար Կապոյտ Խաչի աւելի քան կիսադարեան պատմութիւնը եւ ծառայութիւնը ֆրանսահայ գաղութին մէջ:

Կարդացուեցան եւ ապա վաւերացուեցան բանաձեւերը որոնց հիման վրայ Կապոյտ Խաչը պիտի գործէ երկու յառաջիկայ տարիներու ընթացքին:

Ժողովը ընտրեց նոր Շրջանային Վարչութիւնը երկու տարուան ժամանակաշրջանի մը համար՝ Հռիփսիմէ Ալթունեան, Մարի Գալճեան, Սեդա Թորոսեան, Մերճանեան, Մատլէն Մելքոնեան, Սիրանոյշ Տէր - Գալուստեան, Մատլէն Փափազեան, Ալիս Պիւլկիւրեան (ներկայացուցիչ Մարսէյլի Շրջանի համար), Արփինէ Մուրատեան (ներկայացուցիչ՝ Ռոն - Ալփ Շրջանի համար): Որպէս փոխանդամ Մարսէյլի Շրջանի համար ընտրուեցաւ՝ Մարի Պէրպէրեան, իսկ Ռոն - Ալփի համար Գասպարեան:

×

Շաբաթ, Յունուար 28-ին, ժամը 13·30-ին, առաջին նիստին աւարտին, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը յատուկ քոքթէյլ մը տուաւ ի պատիւ պատգամաւորուհիներուն: Վարչութեան ներկայացուցիչը մաղթեց բարի գալուստ եւ յաջողութիւն ժողովի աշխատանքներուն, ընդգծեց Կապոյտ Խաչի կարեւոր դերը Ֆրանսահայ կեանքէն ներս: Ի պատասխան, Լիսի Շերոյեան, նախագահուհի Շրջ. Վարչութեան, շնորհակալութեան խօսքեր արտասանեց բարեկամական ջերմ ընդունելութեան համար եւ յաջողութեան մաղթանքներ ըրաւ Մշակոյթի Տան գործունէութիւններուն համար: Նոյն օրը, երեկոյեան, Դաշնակցութեան տեղական մարմինը սարքեց քոքթէյլ մը: Իսկ, պատգամաւորական ժողովի վերջաւորութեան, Մարսէյլի չորս մասնաճիւղերը հացկերոյթով մը հիւրասիրեցին իրենց ընկերուհիները եւ առիթ ընծայեցին բոլոր անոնց, եւ մանաւանդ երէց անդամուհիներուն, որոնք կը փափաքէին վայելել այս պատեհութիւնը: Այս առթիւ նաեւ ներկայ եղան նորեկներ, երիտասարդուհիներ, որոնք կազմած են առանձին խումբ մը ղեկավարութեամբ՝ Ալիս Պիւլկիւրեանի: Գոտեպնդիչ երեւոյթ մը, զոր ներկաները գնահատեցին բուռն ծափահարութիւններով:

×

Երբեք չատ կրկնած պիտի չըլլանք Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի չորս մասնաճիւղերուն կատարած օրինակելի աշխատանքը այս առթիւ: Անոնց համար պատիւ մըն էր անշուշտ իրենց շրջանին մէջ կազմակերպել պատգամաւորական ժողովը: Պատիւ մը, պարտականութիւն մը որ գիտցան ստանձնել կատարելով չատ սիրալիր եւ անթերի ընդունելութիւն մը:

×

Կապոյտ Խաչը կուռ, ծաւալուն եւ ոգեւորիչ շարժում մըն է որ յաջողած է ոգի մը եւ տրամադրութիւն մը ստեղծել հայ կանացի աշխարհին մէջ: Միշտ տոգորուած է հաւաքական եւ ազգային մտահոգութիւններով: Հայապահպանում, գոյապայքար կազմած են իր գործունէութիւններուն առանցքը: 20-րդ դարու աւարտին, իր այս ուղղութիւններով, Կապոյտ Խաչը առիթ կուտայ հայ կնոջ որ արժեւորէ իր կեանքը, ինչպէս Հայոց պատմութիւնը կը վկայէ որ միշտ ճգնաժամային րոպէներու հայ կինը եղած է իր արժանաւոր պատուանդանին վրայ եւ դրած է իր զօրաւոր դրոշմը մեր պատմութեան էջերուն մէջ:

Մենք ունինք այն հաստատ համոզումը որ այս պատգամաւորական ժողովի ընթացքին տրուած որոշումները, առնուած ուղղութիւնը Կապոյտ Խաչը քայլ մը յառաջ պիտի տանին իր համահայկական նպատակներուն իրագործման ճամբուն վրայ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ներ: Տասնեակ մը, մեզ՛ս, քսանեակ մը գեղարուեստական նկարիչներ: Տասնեակ մը աշխարհահռչակ գիտնականներ: Հարիւրեակ մը փրոֆէսէօրներ եւ համալսարաններու տնօրէններ: Հարիւրեակ մը քաղաքագէտական, նահանգային եւ համադաշնակցային պաշտօնատարներ եւ դէմքեր:

3500 հայ աշակերտութիւն հայ վարժարաններու մէջ: 30·000 հայ աշակերտութիւն ամերիկեան դպրոցներուն մէջ:

Այս բոլորի անունները, հասցէները եւ այլ մանրամասնութիւնները ունինք:

Պարարտ նիւթեր հայ գրողին համար, խորանալու, չափելու - չափչփելու դրական երկերու արժէքը, մնացեալ բնակչութեան գնահատումը, եւ փաստելու, որ անցեալին ոչ մէկ ուրիշ վայր այսքան հարուստ, այսքան պերճ պատկեր չէ պարզած Սփիւռքի պատմութեան մէջ:

Շնորհաւոր Նոր Տարի:

Հ. Ս.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՖՈՒԹՊՈԼ

×

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆ

Այս շրջանի հայկական երեք խումբերէն միայն Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանսն է, որ անցեալ ամսավերջին յաղթական հանդիսացաւ, 1-ի դէմ 4 կէտով պարտութեան մատնելով Պառս խումբը: Միւս երկուքը՝ նոյն արդիւնքով (1 - 1), հաւասար մնացին՝ Ալֆորվիլ (իր դաշտին վրայ) Սիւզի ան Պրիի, իսկ Իսի՝ Սէն - Քլուի հետ (հակառակորդի դաշտին վրայ):

Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանսի տղաքը բնաւ դժուարութեան չհանդիպեցան իրենց յաղթանակը ապահովելու համար: Ալֆորվիլի հայկական խումբը, գրեթէ ամբողջ մրցումի ընթացքին խաղին տիրապետելով հանդերձ, հակառակ Օնտոնոյի 15-րդ վայրկեանին նշանակած կոլին, հանդիպումի աւարտէն տասը վայրկեան մնացած՝ հակադրոհի մը ընթացքին կոլ մը ստանալով, դաշտէն հեռացած է հաւասար արդիւնքով:

Իսիի հայկական խումբը, շարաթներ ետք, վերջապէս կրցաւ կէտ մը ապահովելով Թողուլ դաշտը: Առաջին կիսախաղին հայ մարզիկները բաւական լաւ խաղարկութիւն մը ցուցաբերած են Սէն - Քլուի դէմ եւ հաշիւը բացած շնորհիւ Վանոյի: Երկրորդ կիսախաղին Ա. Ս. Ա.ի տղաքը շարունակած են իրենց գեղեցիկ խաղարկութիւնը, սակայն չեն յաջողած երկրորդ կոլ մը նշանակել. ընդհակառակն, խաղի վերջաւորութեան 5 վայրկեան մնացած կոլ մը ստանալով հեռացած են դաշտէն հաւասար արդիւնքով:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆ

Այս շրջանէն, Փրովանսի բաժակի 16-րդ աւարտականներուն հասնող խումբը եղաւ Սէն Թ՚Անթուան, որ շնորհիւ Փըթիի (2-րդ վայրկեան) եւ Պէրպէրեանի (20-րդ եւ 54-րդ վայրկեաններ) նշանակած կոլերուն, պարտութեան մատնած է Խա. Խմ. Իւ. Սէ.ն (3 - 1):

×

ՊԱՍՔԷԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ. ՖՐԱՆՍ ԾԱՆՐՕՐԷՆ ՊԱՐՏՈՒԱԾ

Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանսի պասքէթպոլի խումբը դարձեալ ծանր պարտութիւն մը կրեց Ամիքալ Մանէնէն, որմէ պարտուած էր երթի մրցումին՝ միայն 4 կէտով: Սիսեռեան, Պաղտասարեան, Խշուաճեան, Մազմանեան, Կէօվճեան հնդեակով դաշտ իջնող հայկական խումբը, կիսախաղին ունէր միայն 10 կէտի տարբերութիւն մը, բայց երկրորդ կիսախաղին, յաջորդաբար՝ Սիսեռեանի, Կէօվճեանի եւ Պաղտասարեանի 5 սխալով խաղէն դուրս ձգուելէ ետք, հայկական խումբը՝ փոխարինողներու անփորձառու եւ թիւով քիչ ըլլալուն պատճառով, չէ կրցած դէմ դնել հակառակորդներուն եւ դաշտէն հեռացած է 35 կէտի պարտութեամբ (66 - 101):

Փարիզի հայկական միւս խումբը՝ Հ. Մ. Ը. Մ. Փարիզ, ջախջախիչ պարտութեան մատնած է Իւնեոն Պոխարը (89 - 57):

ՇԱՆԹ ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

1

ՎՃՌԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆ ՄԸ

- Գեղանի է, հմայիչ է կը կրկնեմ, յարեց Ռոտոլֆ եռանդագին: Վիէննայի ամենահրապուրիչ աղջիկն է. երկու - երեք անգամ հազիւ տեսած եմ եւ ան ա՛լ հեռուէն. սակայն չեմ մոռցած զայն. իմ կողմէս կրնաք ըսել իրեն.

- Ուրախութենէն պիտի խենթենայ, ըսաւ կոմսուհին ... դեռ տղայ է. որքա՛ն պիտի հպարտանայ երբ իմանայ որ իր վրայ մասնաւոր ուշադրութիւն դարձուցած էք:

Այդ վայրկեանին Ռոտոլֆ հեռացաւ կոմսուհիէն եւ ուղղուեցաւ խումբ մը հրաւիրեալներու, որոնց մէջտեղ նստած էր լեհացի գեղեցիկ կոմսուհին, որ ներկայիս իր սրտին հաճելի էր:

×

2

ԽՌՈՎՔ

Քար մը նետեցէք կատաղակոծ ծովու մը մէջ, առանց հետք մը ձգելու պիտի անյայտանայ: Քար մը նետեցէք ջրակայքի մը մէջ, որ ոչ իսկ զեփիւռէ մը կը խլրտի. ջուրը պիտի շարժի անոր տակ. ինկած տեղէն համակեդրոն շրջանակներ պիտի կազմուին որոնք կանոնաւոր ալիքներով պիտի տարածուին մինչեւ եզերքը: Անմիջապէս ջուրին մակերեսը կը սկսի թրթռալ:

Կոմսուհի Լարիշի դիտումնաւոր անգաղտնապահութիւնը ինկաւ մարդու մը մօտ, որ յար եւ նման էր հովերէն ծեծուած ծովուն: Ոչ մէկ անդորրութիւն այս մարդուն քով, յարանորոգ խռովութիւն մը, բիւր ազդեցութիւններ եւ ամէնօրեայ ճնշումներ: Եւ սակայն Մառի Վէցէրայի անունը Ռոտոլֆը կեցուց:

Ծաղկատի աղջիկ մը որ զինքը կը սիրէր: Պիտի կարենա՞ր լեցնել այս կուսական սիրտը. ի՞նչ կրնար ըլլալ մաքուր եւ մանկահասակ էակի մը սէրը: Գեղեցիկ էր. ուրիշ մը պիտի գար որ ազատ ըլլալով պիտի գրաւէր զայն եւ անիկա պիտի մոռնար իր վիշտասանամեայ վիպադեղ երազը: Սակայն պչրոտ չէր երեւար. երբեմն իր նայուածքին կառչող այդ ակնարկին մէջ լուրջ բան մը նըշմարած էր: Կրկին անոր հանդիպիլ ուզեց, սակայն կեանքը զինքը հոս հոն կը քշէր. ե՞րբ պիտի տեսնէր: Անիկա կրնար ամուսնանալ եւ ամուսնին սիրահարիլ:

Երբ կոմսուհի Լարիշ մինակ գտաւ Մառին, ասանկ առիթներ գտնելու մէջ ճարտար էր, իշխանին խօսքերը անոր հաղորդեց: Մառի շառագունեցաւ - դեռ կը շառագունէր երբ Ռոտոլֆի անունը լսէր - սակայն բերան չբացաւ: Կոմսուհիին ձեռքերը իրեններուն մէջ առաւ: Այդ պահուն մայրը ներս կը մտնէր:

Այցելութեան սկիզբը, Մառին անխօս մնաց: Երբ կոմսուհին մեկնեցաւ, Մառին կամացուկ մը անոր փսփսաց.

- Շուտ վերադարձէք, ձեզի ըսելիք ունիմ:

(Շար. 30)

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Թաւուրոֆ եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ մեծ-հօր՝

ԹԱԳՒՈՐ ԹԱԳՒՈՐՈՖԻ

(վաղեմի դպիր Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ) մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 25-ին, 68 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Փետրուար 7, ժամը 13·45ին Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ՝ մարմինը կը փոխադրուի Իվրիի գերեզմանատունը (ժամը 15-ին):

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Այրի Տիկին Ազնիւ Տէմիրճեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութեամբ կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղիկով, անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳԷՈՐԳ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ
ԼԻՈՆԻ
Ս. ՅԱԿՈԲ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Պատուհաններու բարեզարդման ուրախ առթիւ, Կիրակի, Փետրուար 12-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Այս առթիւ, բարերար՝ Տէր եւ Տիկին Մարգար եւ Արփինէ Մարգարեանի ննջեցեալ հոգիներուն համար, յաւարտ պատարագի, վարչութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ հետեւեալներուն համար. - Գրիգոր եւ Լուսիգար Մարգարեան, Ստեփան եւ Մաքրուհի Գարայակոբեան, Տիգրան եւ Հռիփսիմէ Փափազեան, Նազարէթ եւ Հռիփսիմէ Մարգարեան, Պետրոս, Շահենիկ Եաղուպեան, Յարութիւն եւ Կիւլիզար Գարայակոբեան, Գրիգոր եւ Եւփիմէ Էրզրումեան, Արամ Եաղուպեան, Կարապետ եւ Վէրոնիք Չէրքէշեան, Պօղոս եւ Փայլուն Գոշգոշեան, Մկրտիչ Սամաթալեան, Վաղարշակ եւ Օսկիան Մարգարեան, Ադամ եւ Յակոբ Էրզրումեան, Ստեփան եւ Ագնիւ Կազէրեան, ինչպէս նաեւ Մարգարեան, Գարայակոբեան, Էրզրումեան, Եաղուպեան եւ Գաբրիէլեան ընտանիքներու հին եւ նոր ննջեցելոց հոգիներուն համար:

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ Արծրունի Ջրբաշեան սրահին մէջ Փետրուար 11, Շաբաթ ժամը 21-ին, նախագահութեամբ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

Նիւթ՝ Յափշտակուած հոգիները - դէրւագներ հայ իրական կեանքէն:

Կը բանախօսէ՝
ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԷՔՃԵԱՆ

Մարսէյլի Պոլսահայ Մշակութային Միութիւնը սիրով կը հրաւիրէ մշակութասէր հասարակութիւնը:

APPEL pour SASSOUNIAN

Hampig Sassounian vient d'être condamné à perpétuité à Los Angeles. Il a besoin de votre soutien. Envoyez vos télégrammes au juge avant la sentence définitive, de préférence du 4 au 11 Février.

H. SASSOUNIAN INNOCENT
SOYEZ INDULGENT.

Juge H. Nelson
Criminal Court Building
10 West Temple street Room 15/311
Los Angeles California 90012

F.R.A. NOR SEROUND

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

«Մխիթար Սրագրի» ի նպաստ Մուրատ - Ռափայէլեան նախկին աշակերտաց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է. - Յակոբեան (Փարիզ), Թիրնաքեան (Ալֆորվիլ) 1000-ական Ֆ., Լոքաթեալի (Գլիշի), Թէրզեան (Լէսբարր - Մէտօք), Լէրեան (Ալֆորվիլ), Աճէմեան (Ալլօզ), Պալեօզեան (Նիս), Տէր - Յակոբեան (Կարշ), Ներսէսեան (Մոնլէրի) 500-ական Ֆ., Կէօզլիւմեան (Արժանթէօյ) 400 Ֆ., Ղազարեան (Արնուվիլ) 350 Ֆ., Դաւիթ Ժան (Նանթէր), Աշըկխրեան (Իսէր) 300-ական Ֆ., Քիւրքճեան (Փարիզ), Նալչաճեան (Սաննուա) 250-ական, Սուճեան (Բիւթօ), Ներսէսեան (Շուիլ), Սարեւտեան (Պօպինյի), Քարաքաշեան (Մարսէյլ), Յարութիւնեան (Մարսէյլ) 200-ական Ֆ., Գասպարեան (Մէթրօ) (Պուլօներ) 150 Ֆ., Ժամկոչեան (Մարսէյլ), Սինանեան (Անիէր), Յակոբեան (Լիոն), Քիւթալեան (Մարսէյլ), Թորիկեան (Կուսէնվիլ) 100-ական Ֆ., Թորոսվանտէրեան (Ֆրանքօնվիլ) 50 Ֆ.:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇԸ

Կիրակի, Փետրուար 12, ժամը 13-ին՝

Restaurant LA CAPPADOCE
67 bis, quai Blanqui, 94140 Alfortville

ԷԼԻԶ ԳԱՎՈՒՔՃԵԱՆ - ԱՅՎԱԶԵԱՆ
ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԸ

Կը յանձնուի՝ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆԻ
Կը նախագահէ՝
ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

Կը բանախօսէ վերապատուելի՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ

Հանդիսավար՝ Վահան Նաւասարդեան
Գեղարուեստական բաժին

Սեղանները ապահովել հեռախօսելով. - 780 82 58
985 36 53

Ճաշագին՝ 100 Ֆ.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վասպուրականի հերոսամարտին տարեդարձը, Մարսէյլի մէջ, Ապրիլ 29-ին:

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութեան տարեկան պարահանդէսը Մարտ 10-ին Շաթօ տէ Ֆլէօրի սրահներուն մէջ:

53-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
մասնակցութեամբ՝ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

Տեղի կ'ունենայ ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 4, ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 14·30-ԻՆ

SALLE DE LA CHIMIE
28bis, rue Saint Dominique — Paris 7e (Mo INVALIDES)

կը մասնակցին ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեանց պետերը եւ սկաուտական խումբեր, ինչպէս նաեւ Փարիզի օտար սկաուտական խումբերը:

Ընդհանուր փափաքին համաձայն, այս տարի եւս Օսթանտի (Պելժիա) ծովային սկաուտները մասնաւորաբար կու գան մասնակցելու յայտագրին իրենց սկաուտական ներկայացումներով:

Հայ Արիները, Արենոյշները, Թեւիկները եւ Գայլիկները կը ներկայացնեն հայկական պարեր, ներկայացումներ եւ խաղեր:

Խմբապետները կը ներկայացնեն հայերէն, Մոլիէրի
«La Jalousie du Barbouillé»
(զաւեշտ մէկ արար)
խնամուած բեմադրութեամբ:

Մուտք՝ 35 Ֆր. Երախաներուն մուտքը ձրի է

DEMANDE D'EMPLOI

ANCIEN COMMERÇANT, 44 ANS, MARIE, DEUX ENFANTS, CONNAISSANT LE FRANÇAIS, L'ANGLAIS, L'ALLEMAND, LE TURC, EXPERIENCE COMMERCIALE ET COMPTABILITE MATIERES VOUDRAIT SECONDER CHEF D'ENTREPRISE.

Tél. : M. DUHANYAN Michael
303 - 16 - 63 (après 17h)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Օր. Նազարեան կը փնտռէ Պ. Լեւոն Հայկի Մեղրապեանը: Ծնած է 1915-ի շուրջ Երեւան եւ ներկայիս Ֆրանսա կ'ապրի: Լուր ունեցողներէն գրել.

Mlle. NAZARIAN
6, rue Morère — 75014 Paris

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83. rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Ո Գ Ե Կ Ո Չ Ո Ւ Մ

ՄԻՍԱՔ ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ

եւ իր խումբին գնդակահարման 40րդ տարելիցին

ՄԵԾ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՄԲ
Կիրակի, Փետրուար 26

ԺԱՄԸ 11ին, աւանդական արարողութիւն Իվրիի գերեզմանատան մէջ
կազմակերպութիւն՝
MGEVRE et ANACR
Բարձր հովանաւորութեամբ
Հանրապետութեան Նախագահ
ՖՐԱՆՍՈՒԱ ՄԻԹԵՐԱՆԻ

պաշտօնական մեծարանք, ժամը 15ին
MONT VALERIEN
նախագահութեամբ՝
ROLAND DUMAS
ԵՆԹԱՆԱԽԱՐԱՐ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ
անձնական ներկայացուցիչ Ֆ. Միթերանի կողմէ
մասնակցութեամբ.-
Ռազմիկներու ենթանախարար՝ ԺԱՆ ԼՈՐԷՆ-ի
Պաշտպանութեան ենթանախարար՝ ԺԱՆ ԿԱԹԷԼ-ի
Ուղերձներ հայ թէ ֆրանսացի անձնաւորութիւններու կողմէ
ժամը 20ին, պաշտօնական ճաշ
Hôtel Intercontinental

ACA : 32, rue de Trévise, 75009 PARIS

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն - Ժեռոմի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ եկեղեցին ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւնները ողբացեալ՝ Կարապետ Ճանիկեանի մահուան առթիւ. - Այրի Տիկին Հայկուհի Ճանիկեան եւ զաւակները եկեղեցւոյ 500 Ֆ., «Յառաջ»ի 500 Ֆ., Այրի Տիկին Հայկուհի Շալճեան եւ զաւակները «Յառաջ»ին 250 Ֆ., Տէրտէրեան Բարթող եկեղեցւոյ 350 Ֆ., Ռօժէ Պարսամի 300 Ֆ., Կապոյտ Խաչի Սէն - Ժէռոմի վարչութիւնը, Տէր եւ Տիկին Արշամ Պապայեան, Տիկին եւ Օրիորդ Վարպետեան, Փիլոյեան եւ Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Դաւիթեան 200-ական Ֆ., Ժանօ Յովհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Ահարոնեան, Մարգարեան ընտանիք 150-ական, Աստուր Քէօսէեան եւ Կարօ Յովսէփեան «Յառաջ»ին 100-ական Ֆ., Պ. Նուպար Տէր - Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Պերճ Կարապետեան, Պ. Յակոբ Յովսէփեան, Տէր եւ Տիկին Ալեքսան Պապայեան, Թիւթէլեան ընտանիք, Գէորգ Պօյաճեան, Ժիրայր Մարգարեան, Փիլոյեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Սիրունեան, Սիրարփի Մարգարեան եւ զաւակները, Տիկին Նուարդ Պէրպէրեան, Արամ Սահակեան, Ժորժ Գասպարեան եւ Մահոի 100-ական, Ժամկոչեան Գօսթան, Պզտիկեան Զարեհ, Շալճեան Վրոյր, Յարութիւն Պօյաճեան, Կարօ Փօլատեան, Մանկիեան ընտանիք, Համբարձում Ենովքեան, Տէր եւ Տիկին Նիքօլա, Աբրահամ Մանկասարեան, Յովհաննէս Տէրտէրեան, Վարդգէս Գուզէն, Ռօպէր Դաւիթեան, Ժազ Յովհաննէսեան 50-ական Ֆ., Այրի Տիկին Խորտէքեան, Տէր եւ Տիկին Սանթր Ենովքեան 30-ական Ֆ., Գարատայիկեան «Յառաջ»ին 50 Ֆ.:

l'Association Culturelle et Educative
H A M A S K A ï N E

continue

LES MERCREDIS BILINGUES
de la MAISON de la CULTURE
ARMENIENNE DE PARIS

17. rue Bleue, 75009 Paris

Mercredi 8 Février à 20h 45

Histoire de la photographies, les photographes arméniens

avec :

Pierre TER SARKISSIAN
J. C. KEBABDJIAN
Michel PAZOUMIAN

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche.-

1.- Des animateurs spécialisés, agés minimum de 21 ans pour son camp itinérant d'adolescents de 14 et 15 ans pour Juillet et Août 1984.

2.- Des animateurs brevetés pour sa colonie de vacances de Bellefontaine pour Juillet et Août 1984.

s'adresser :

Croix Bleue
17, rue Bleue — 75009 PARIS
Tél. : 824. 46. 57

PELERINAGE DU 24 AVRIL EN ARMENIE

L'association nationale des anciens combattants d'origine arménienne organise, comme chaque année, un pélerinage à **EREVAN** pour célebrer dignement le 69ème anniversaire du génocide de 1915, perpétré par le gouvernement turc.

PROGRAMME

1.- Dépôt de gerbe au soldat inconnu.
2.- Le 24 Avril à Dzidzernagapert.
3.- 40ème anniversaire de M. MANOUCHIAN à l'école Manouchian.
4.- Gerbe au monument d'Antranik.
5.- Réception à l'Hôtel Armenia, entourée des personnalités du gouvernement, anciens combattants d'Arménie et de France.

Pour tous renseignements :
MIHRAN KEHIAYAN **642 73 10**
ARSENE TCHAKERIAN **618 44 54**

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
8

MERCREDI
8 FÉVRIER
1984

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO : 3,00 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.631 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 59e ANNÉE — No 15.631

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ՊԷՏՔ Է ԱՊՏԱԿ ՄԸ ՏԱԼ ՖՐԱՆՍԱՅԻ...»

ԿԸՍԷ ՓՐՈՖ. ԱՔՍՈՅ

×

ԽՄԲ. Ինչպէս գրած էինք, թուրք մամուլը թոյն կը թափէ Ֆրանսայի գլխուն, 4 Հայ երիտասարդներուն տրուած վճիռէն ի վեր. Պաշտօնական թէ անպաշտօն յայտարարութիւններ գիրար կը հրմշտըկեն: Ոչ ածական մնացած է թրքերէն բառամթերքին մէջ ֆրանսայի հասցէին, ոչ ալ առաջարկ, դասը տալու համար այդ «կեղծ բարեկամին»: Ստորեւ քանի մը նըմոյշներ եւս, որոնք մեկնաբանութեան չեն կարօտիր:

ՀԻՒՐՐԻՅԷԹ (ՓԵՏՐ. 4)

«ԺԱՄԱՆԱԿԸ ԵԿԱԾ Է ՇԱՌԱՋՈՒՆ ԱՊՏԱԿ ՄԸ ՏԱԼՈՒ ԿԵՂԾ ԲԱՐԵԿԱՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ»

ԱՆԳԱՐԱ. - Իրաւագիտական հիմնարկի նախագահը փրոֆ. Մուամմէր Աքսոյ ըսած է թէ Ֆրանսացի դատախազն ու դատաւորը, որոնք դատեցին հայ ահաբեկիչները, որպէս «ոճիրի մեղսակից ու ապագայ ոճիրներու դրդիչ պիտի անցնին համաշխարհային արդարութեան պատմութեան ու ատելութեամբ պիտի յիշուին»:

Փրոֆ. Աքսոյ իր յայտարարութեան մէջ ըսած է նաեւ թէ «շատոնց հասած է ժամանակը կեղծ բարեկամի մը երեսին իջեցնելու ապտակը որուն արժանի է» եւ փափաք յայտնած որ Ֆրանսայի հետ դիւանագիտական յարաբերութիւնները նըւազագոյն աստիճանի իջնեն:

Անգարայի փաստաբանական կաճառին նախկին նախագահներէն եւ Թուրք իրաւագիտական հիմնարկի նախագահ փրոֆ. Մ. Աքսոյ հայ ահաբեկիչներու դատավարութեան եւ 7 տարի արգելափակման մասին հետեւեալ ձեւով արտայայտուած է.

«Իրաւագիտութեան վկայականի տէր «ոճրագործներու մեղսակիցներ եւ դրդիչներ» պատմութեան էջերուն որպէս «մեծ յեղաշրջում» արձանագրուած Ֆրանսական յեղափոխութեան երեք դրօշակէն մէկը «արդարութեան» գաղափարը Փարիզի մէջ սպաննելով, ցոյց տուած են «խաչակիրներու ոգին» Ի. դարուն վերակենդանացնելու ստորնութիւնը»:

Փրոֆ. Աքսոյ յայտնելով թէ տրուած ծիծաղելի պատիժը ասկէ ետք նման արարքներու մղող պարագայ մը պիտի հանդիսանայ, ըսած է. «ամօթալի կեցուածք մըն է բարեկամական յարաբերութիւններ չարունակել պետութեան մը հետ որ ակներեւ կերպով Թուրք դիւանագէտներու դէմ ցեղասպանութեան քաջալեր կը հանդիսանայ»: Փրոֆ. Աքսոյ փափաքած է, որ ինչպէս Իսրայէլի հետ եւս յարաբերութիւնները իջնեն ներկայացուցչական մակարդակի:

×

ՄԻԼԼԻՅԷԹ (ՓԵՏՐ. 4)

ՀՈՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԱՏԸ ՏԵՍՆՈՒԵՑԱՒ

Փարիզի դատարանին մէջ ԱՍԱԼԱյի չորս անդամներուն եօթնական տարուան բանտարկութեան վճիռը կարգ մը դէտերու համաձայն «բացի Ֆրանսայէ, ոչ ոքի գոհունակութիւն պատճառեց զատ, կերպով մը օրինակը հանդիսացաւ նաեւ Փարիզի արտաքին քաղաքականութեան մերձեցումին որ շատ մը նրբերանգներ կը պարզէ ու յաճախ դժուար է ըմբռնել»:

Վերջին դատավարութիւնը որ վերջացեր կ'ըլլար մօտաւորապէս 2 տարի առաջ ԱՍԱԼԱյի նախայարձակներու կողմէ Թուրք հիւպատոսարանին դէմ գործուած արարքին, միաժամանակ նիստերուն հետեւող դէտերու կարծիքով կը շեշտէր նաեւ երեք այլ կէտ եւս:

Առնցմէ առաջինը Ֆրանսայի կողմէ «ցեղասպանութեան» վարկածին յստակօրէն խրախուսելու պարագան է, երկրորդը՝ դատավարութեան տրուած քաղաքական ընոյթը զոր կարելի չէ խնդրոյ առարկայ ընել, երրորդն ալ, այն իրողութիւնը, թէ դատաւորներու եւ ժիւրիի անդամներուն կողմէ տրուած վճիռին ետին թաքնուած էին «պետական շահեր»:

Դատավարութեան առաջին օրն իսկ ամբաստանեալներու պաշտպան փաստաբաններուն «ցեղասպանութեան» մասին լայնօրէն արտայայտուիլը, իսկ աւելի ետք, դատարան ներկայացող վկաներու երկար շարքին պատմածներով, մեկնաբաններու կարծիքը այն է թէ ամբաստանեալ ոճիրները գրուողներէ անդին «խրախուսութեան մէջ ուղղակի յայտնի եղած է թէ հոն Թուրքիոյ դատն էր որ կը տեսնըւէր»:

Հակառակ այս բոլորին, այն շրջանակները որոնք յայտնած էին թէ «նոր չէր» այս ամէնը, պահ մը յոյս ունէին թէ դատաւորներու կազմին ընկերակցութեամբ ժողովրդական երդուեալներու տալիք վճիռը «օրինակ» պիտի հանդիսանար:

Անոնք որ կ'ըսեն թէ դատավարութեան «քաղաքական բնոյթ»ը անվիճելի էր ու «հասարակ յանցանք»ի պարագան միշտ երկրորդական կը մնար, դիւրութեամբ այս կացութիւնը կը վերագրեն ինչպէս դատախազ Շ. Միշոնի ամբաստանագրին, նոյնպէս դատարանին կողմէ ընդունուած «մեղմացուցիչ պարագաներու»:

Կարգ մը փաստաբաններ կը մատնանշեն թէ Ֆրանսայի «պետական շահերուն պատճառաւ» դատախազը Գ. Կիւզէլեանի համար «միայն տասը տարի բանտարկութիւն պահանջած է», «մինչդեռ քաղաքական բնոյթէ զուրկ» դատավարութեան մը ընթացքին պատիժը պէտք էր 15 տարի ըլլար: Սակայն Ֆրանսայի մէջ, ուր ընդհանրապէս «թեթեւ» նկատուեցան պատիժները, կան նաեւ անձեր ալ որոնք շատ «խիստ» որակեցին զանոնք:

Երբ կարգ մը շրջանակներ կ'առաջարկէին ուշադրութիւնը դարձնել «դատախազին պահանջած պատիժներուն», հասկընալու համար թէ ինչ հակում ունէր կառավարութիւնը, հեռատեսիլի Բ. կայանի աշխատակիցներէն Փօլ Լըֆէվրն էր որ առաջին անգամ հանրութեան բացէ ի բաց յայտնեց թէ «պետութեան շահերու նկատումը» կրնար հայ ահաբեկիչներուն դատավարութեան ետին թաքնուած ըլլալ:

Անոնք որոնք ուշադրութիւն կը հրաւիրէին Մոնտի անցեալ օրուան խմբագրականին ուր նոյն տպաւորութիւնը գտնել կարելի էր, այդ մեկնաբանութեան մէջ կը նշէին հետեւեալ արտայայտութիւնը. «վճիռը շատ ծանր պիտի թուէր հայ դատը պաշտպանողներուն, իսկ շատ թեթեւ՝ Թուրք կառավարութեան»:

Այլ մեկնաբաններու կարծիքին համաձայն դատարանը իր տուած պատիժներով ընտրած է «միջին ճամբայ» մը. այնպէս որ դատախազին ամբաստանեալներու համար պահանջած ընդհանուր 29 տարուան բանտարկութիւնը դատաւորներու եւ ժիւրիի անդամներուն կողմէ եօթնական տարիի վերածուելով տրուած է ընդհանուր գումարը 28 տարիի հասնող պատիժ:

Կարելի՞ է ըսել թէ Փարիզի դատարանին դատաւորը երբ անպատեհ կը նկատէր «ահաբեկիչ» բառին գործածութիւնը, Ֆրանսա ասկէ ետք որոշած է պայքարիլ ահաբեկչութեան դէմ:

Երբ Մոնտ օրաթերթը Փարիզի կեցուածքը «յանդուգն» կ'որակէր, Արդարութեան Պալատին նրբանցքներուն մէջ կառավարութեան կողմնակից փորձառու փաստաբան մը «Միլլիյէթի թղթակիցին կ'ըսէր թէ վճիռը հակառակն ըլլալով դատախազին ու ամբաստանող կողմին պահանջին, «չունէր ահաբեկչութեան արգելք հանդիսացող բնոյթ մը»:

ՄԻՇԷԼ ՓԷՐԼՄԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՎԱՐ ԱՌՆԵԼԻՔ ՄԱՐԴԸ՝ ԱՄԻՆ ՃԸՄԱՅԷԼ

ԿԱՏԱՂԻ ԿՌԻՒՆԵՐ, ՀԱՐԻՒՐԱՒՈՐ ԶՈՀԵՐ

ԵԹԷ ԵԼՔ ՄԸ ԿԱՅ, Ո՞ՒՐ Է

×

Այլեւս ինչ որ ալ ըսուի Լիբանանի մասին, նորութիւն չէ: Երկրին հետ բառերն ալ մաշեցան, ինը տարի է, այնքան կըրկնուեցան՝ «Լիբանանի հոգեվարքը», «Լիբանան կը մեռնի, հաւէ՛ք», «Կատաղի կըռիւներ», «Պէյրութ կրակի մէջ», չմոռնալով անհամար հրադադարները, «շունչ առնելու» համար, եւայլն, եւայլն, որ ինչ որ ալ պատահի այլեւս ոչ կը զարմացնէ, ոչ կը ցնցէ, ոչ իսկ -կարծես- կրնայ յուզել: Բազմազգեան ուժերը զոհեր կուտան, ֆրանսացի վայրաշու մը եւս մեռաւ, առանց իսկ մասնակցելու կըռիւներուն: Փետր. 6, Երկուշաբթի, ամբողջ օրը կռիւները սաստիկ եղած էին, 90 մեռեալ եւ 100է աւելի վիրաւոր: Գիշերը համեմատական հանդարտութիւն մը կը տիրէր, բայց երեքշաբթի վաղ առաւօտեան կռիւները վերսկսած էին Պէյրութի մէջ ալ, նոյն սաստկութեամբ: Տիրըզի ձայնասփիւռին համաձայն, արեւմտեան Պէյրութ, որ ցարդ մահմետականներու ձեռքն էր, անցած է ծայրայեղ ձախ ապստամբ մահմետականներու ձեռքը: Ներկայիս, օրուան թշնամին՝ Ամին Ճեմայէլն է, որու դէմ ամէն տեսակ կոչ կ'ըլլայ: Վալիտ Ճումպլաթ, յայտարարած է թէ «վար առնելիք, մաքրելիք մարդն է: Զայն պէտք է դատել որպէս ոճրագործ: արիւնարբու մենատէր մըն է»: Ցոյս ունի, որ Ամին Ճեմայէլի ցաւակցական հեռագիրը շուտով կը գրկուի: Դեռ ինչե՞ր, ինչե՞ր կ'ըսուին Ճեմայէլի հասցէին. - Օրատուրի ոճրագործը, Պէյրութի Ներոնը, եւլն., եւլն.: Հերըլտի համար Ճեմայէլի «վերջաւորութեան սկիզբն է», մինչ լրագրողները կրկին վերլուծումի անցած են, գտնելու համար, այս նոր բռնկումին բուն պատճառը: Լիպէրասիոն կը գրէ որ բազմաթիւ յանցաւորներու, նուազագոյնը չէ Ամին Ճեմայէլ, որ երբ իշխանութեան գլուխ կու գար, բաւական վարկ կը վայելէր, նոյնիսկ ամէնէն լքուած համայնքը որ շիի համայնքն է, ուզած էր պահպանել Պետութեան օրինաւորութիւնը, բայց Ճեմայէլ չարունակած է կարեւորութիւն չտալ: Հիմա, արեւմտեան Պէյրութ աւերակի կը վերածուի ժամէ ժամ, բանակը ոչինչ կրնայ ընել, բազմազգեան ուժին երկդիմի դերը թոյլ չի տար, որ բան մը ընէ եւ կը թուի թէ Ճեմայէլի ձախողութիւնը վերածուած է նաեւ արեւմուտքի ձախողութեան:

Ինը տարուան մէջ, առաջին անգամն է, որ Շիիները այս ձեւով կը գրաւեն բեմը: Եւ շատեր համաձայն են ընդունելու համար, որ համբերատար եղած են: Բոլորն ալ կողմնակից չեն իսլամական յեղափոխութեան եւ ընդհանրապէս չեն հեռանար իրենց պետին՝ Նապիհ Պերրիի գիրքէն: Այս վերջինը, ցարդ, համայնքներու համակեցութեան համամիտ մէկն էր, բայց հաւասար գետնի վրայ, մանաւանդ երբ նկատի առնուի որ բնակչութեան 43 %ը կը կազմեն եւ իշխանութեան մէջ երրորդ կարգի վրայ կու գան, մարոնիներէն եւ սիւննիներէն վերջ: Ասոնց մէջ, կան անշուշտ ծայրայեղ խմբակներ, ինչպէս՝ Ամալ, որ ուղղակի Իրանի յեղափոխութեան պահակներէն կախում ունին: Օրինապաշտ Պէրրի, իր կարգին կը միանայ Ճումպլաթի:

Վերջին օրերու կացութեան ամէնէն յատկանշական կէտն այն է, որ կռիւները երբեք այսքան քաղաքացիական, միջ - համայնական բնոյթ չէին առած: Նոր է որ բուն պատկերը կը պարզուի, բուն ատելութիւնները շիի, տիւրզի, սիւննի եւ մարոնի կը պոռթկան: Դեռ կան, այս ամբողջին ետին, շուանը քաշողները, մանաւա՛նդ Սուրիա եւ Իսրայէլ:

l'HUMANITÉ

ՄԻՆԱՍ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Փետր. 7ի Իւմանիթէի մէջ, թերթին Մոսկուայի թղթակիցը հետեւեալ տողերը նուիրած էր Մինաս Աւետիսեանի. -

AVETISSIAN L'ARTIFICIER

Correspondant permanent : GÉRARD STRIFF

MOSCOU. — Si le hasard vous conduit ces jours-ci à Moscou, il est trois rendez-vous que vous ne devez manquer sous aucun prétexte.

Première étape : la maison des peintres d'U.R.S.S. Cette grande bâtisse blanche, le long de la Moskova, à deux pas du pont de Crimée. Grimpez au premier étage et tournez à droite. Auparavant, quittez vos pelisses, moumoutes et autres chapkas. Car, ici, vous entrez dans un monde de moiteur parfumée, un pays torride et coloré : celui du peintre arménien Minas Avetissian (1928-1975). Plus d'une centaine de ses œuvres (toiles, sanguines, esquisses de décor) vous attendent.

Avetissian est le peintre du soleil. Dire de lui qu'il est Arménien ne suffit pas. Il est du village de Djadjour. Plus exactement, il est de l'arrière-cour de la maison de Djadjour en Arménie soviétique. Cette arrière-cour et ce village qui reviennent si souvent dans ses toiles.

Avetissian est un artificier : ses couleurs ? Le jaune, le bleu, le rouge. Sa vie d'artiste durant, semble-t-il, il joua avec ces tons. Avec audace et bonheur. Ses arbres bleus qui grimpent entre des maisons rouges vers un ciel jaune sont d'une déroutante beauté.

Avetissian est aussi un illusionniste. Il a, en effet, la manie d'encadrer ses personnages. La femme est à la fenêtre. Le vieillard sous un porche. La silhouette dans une ruelle. Et voilà que l'on devine un autre tableau dans le tableau... Des toiles gigognes, en quelque sorte.

Un musée Avetissian s'est ouvert il y a quelques mois en Arménie. C'est à présent au tour de Moscou de lui rendre hommage.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԻՒՐՐԻՅԷԹ Փետրուար 4ի իր թիւին մէջ կը գրէ թէ, Թուրքիոյ պարսկական սահմանին վրայ ապահովութեան արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած են 3 Փետր. կէս գիշերէն ետք, մինչեւ առաւօտեան կանուխ ժամերը. այս միջոցառումներուն պատճառը եղած է լրատուութիւն մը, որուն համաձայն հայկական հինգ հոգինոց խմբակ մը ահաբեկչական արարք մը ծրագրած էր: Լրատուութենէն ետք Կիւրպուլաքի սահմանի դուռը փակուած է հինգ ժամ եւ մաքսատան շրջակայքը մանրազնին խուզարկուած: Խիստ խուզարկումներու ենթակայ եղած են նաեւ բոլոր այն ճամբորդները որոնք Պարսկաստան պիտի անցնէին, կամ հոնկէ կ'ուզէին Թուրքիա մտնել: Այս շրջանին մէջ բազմապատկուած է ապահովութեան ուժերու քանակութիւնը եւ նոյնիսկ յաւելուածական ուժեր բերուած: Առաւօտեան ժամը եօթնին երթեւեկը վերսկսած է:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԸ

Ա.

ԽՄԲ. - «Յառաջ»ի Դեկտեմբեր 20, 21 եւ 22-ի թիւերով տուած էինք փրոֆ. Արթին Յ. Արսլանեանի ուսումնասիրական գործերէն նմոյշ մը՝ «Անգլիոյ խոստումները 1917-1918 տարիներուն» խորագրով, ուր կը ներկայացուէր հայկական պարագան: Ստորեւ՝ պատմաբանին կատարած պրպտումներէն ուրիշ հատուած մը, ուր կը ներկայացուի Անգլիոյ խաղացած դերը Ղարաբաղի հարցին մէջ:

Փոխադարձ անվստահութիւնը, մրցակցութիւնը եւ մէջընդմէջ պատերազմները դժուարացուցած էին Անդրկովկասի կարճատեւ Հանրապետութիւններուն՝ Հայաստանի, Վրաստանի եւ Ազրբէջանի յարաբերութիւնները: Հողային անհամաձայն պահանջները հայթայթած էին պայթուցիկ կացութեան մը համար անհրաժեշտ ուժանակը. կացութեան մը՝ որ կարելի չէր եղած հանդարտեցնել բանակցութիւններու եւ իրաւախոհութեան միջոցաւ Հանրապետութիւններու ղեկավարութեանց յախուռն ազգայնապաշտութեան եւ ճակատագրապաշտութեան պատճառով: Ամէնէն լուրջ տարակարծութիւնը տեղի կ'ունենար Լեռնային Ղարաբաղի շուրջ, Հայաստանի և Ազրբէջանի հակառող պահանջներուն պատճառով: Շրջան մը՝ որ կ'ընդգրկէր Էլիզաւեթպոլ նահանգի Ճիպրայլ, Շուշի, Ճիւանշիր եւ Էլիզաւեթպոլ գաւառներու լեռնային մասերը: Անգլիա, որ առաջին Աշխարհամարտէն ետք Անդրկովկասը կը գրաւէր, Ղարաբաղի պայքարին շուրջ տրուած որոշումին մէջ Ազրբէջանի ի նպաստ հիմնական դեր մը խաղաց: 1919-ի կէսերուն ձեռք բերուած իրավիճակը, Հայաստանի եւ Ազրբէջանի Կարմիր Բանակի հակակշռին տակ իյնալէն ետք, 1920-ին, հիմնականին մէջ անփոփոխ մնաց: Ցամենայնդէպս, «Ղարաբաղի հարցը» կը շարունակէ լարուած պահել Խորհ. Հայաստանի եւ Ազրբէջանի յարաբերութիւնները եւ, միւս կողմէ՝ խորհրդային կառավարութեան առջեւ կը դնէ ազգայնական պահանջներու հարցը:

Ընդհանրապէս Անդրկովկասի հողային տարակարծութիւններուն առնչութեամբ եւ ի մասնաւորի Ղարաբաղի հարցին գծով անգլիական կառավարութեան վարած քաղաքականութեան շարժառիթները շատ բարդ կը թուին՝ զանոնք կարենալ բացատրելու համար վերջերս առաջ քաշուած տեսութիւններով: Ռիչըրտ Հ. Ուլման կը պատճառաբանէ, թէ անգլիացի այն զինուորականները, որոնք նախապէս Եւրոպայի մէջ ծառայած էին, կողմնորոշուած էին քրիստոնեայ Վրացիներուն եւ Հայերուն ի նպաստ, մինչ անգլիացի այն զինուորականները, որոնք Հնդկաստան գտնուած էին, կողմնակից էին իսլամ Ազրբէջանին: Նմանօրինակ մեկնաբանութիւն մը կարելի չէ կատարել՝ Անդրկովկասեան հողային տագնապներուն գծով անգլիական բոլոր որոշումները նկատի առած: Ցամենայնդէպս, նախապէս Հնդկաստանի մէջ ծառայած անգլիացի զինուորականներու փրօ - իսլամ համակրանքի զգացումները իրենց ազդեցութիւնը ունեցան Ղարաբաղի վէճին առնչութեամբ կատարուած միջնորդութեանց մէջ: Այս տեսակէտը կը շեշտուի Ռիչըրտ Ցովհաննէսեանի կողմէ, բայց չի փաստարկուիր: Իբրեւ հակառութիւն՝ Պրիթոն Ս. Պուշ կ'ընդգծէ, թէ անգլիացի զինուորականներու անցեալը յատկանշական որեւէ դեր չխաղաց անգլիական քաղաքականութեան ձեւաւորման մէջ: Ղարաբաղի պարագան կը տկարացնէ իր պատճառաբանութիւնը: Աւելի՛ն. պատմաբանները մոռցած են շեշտելու ա՛յն իրողութիւնը, որ Անդրկովկասի մէջ կարգուկանոնը պարտադրելու պարտականութիւնը ունեցող անգլիացի զինուորականները բաւարար զինուորներ չունէին՝ Թշնամի Ազրբէջան մը կարենայ հակակշռելու համար: Այսպէս, Ղարաբաղի քաղաքականութեան ճշդման մէջ գործնապաշտութիւնը շատ կարեւոր դեր մը խաղաց, որովհետեւ Ազրբէջանը հանդարտ պահելու գծով Անգլիոյ ցուցաբերած ճիգերուն համար ոչինչ այնքան կործանարար կրնար ըլլալ, որքան Հայաստանի ի նպաստ տրուած որոշում մը:

Ղարաբաղի շուրջ գոյութիւն ունեցող հայեւազրբէջանական տարակարծութիւնները նախապէս ուսումնասիրուած են: 1918-ի առաջին կէսին, Լեռնային Ղարաբաղը կը ղեկավարուէր միջազգային տեղական խորհուրդով մը եւ փաստօրէն ինքնավար էր: Էլիզաւեթպոլ նահանգին մէջ, իսլամ Ազրբէջանցիները (Թաթար) քրիստոնեաներէն երկու անգամ աւելի թիւ կը հաշուէին, բայց Հայերը կը կազմէին Լեռնային Ղարաբաղի բնակչութեան եօթանասուն առ հարիւրը: Վրաստանի, Ազրբէջանի եւ Հայաստանի 1918 Մայիսի անկախութեան յայտարարութիւններէն ետք, Ազրբէջանի կառավարութիւնը, օսմանեան բանակներու օժանդակութեամբ, կը փորձէր իր գերիշխանութեան տակ առնել Ղարաբաղը, Պաքու քաղաքը (որ կը գտնուէր քաղաքաքրնակ Ռուսերուն եւ Հայերուն հակակշռին տակ) եւ Էլիզաւեթպոլի Զանգեզուր գաւառը: Թուրքերը, որոնք արդէն իսկ կցած էին Անդրկովկասի կարգ մը մասերը, փութացին նեցուկ կանգնիլ Ազրբէջանի ծաւալապաշտ քայլերուն: Թուրքեւթաթար ուժերուն առաջին թիրախը եղաւ քարիւղի նաւթահորերով հարուստ Պաքուն: Դեկտեմբերին, հոն մտնելէն եւ հազարաւոր հայ քաղաքայիններ սպաննելէ ետք, օսմանեան ջոկատները կը շարժէին դէպի Լեռնային Ղարաբաղ: Շուշիի Հայերը, որոնք փոքրամասնութիւն էին, Պաքուի իրենց հայրենակիցներու ճակատագրէն խուսափելու մտահոգութեամբ՝ ենթարկուեցան ներխուժող բանակներուն:

Լեռնային Ղարաբաղի միւս շրջանները շարունակեցին դիմադրել ներխուժող բանակներուն և օժանդակութեան համար դիմեցին Թրքահայ հայդուկային ղեկավար զօր. Անդրանիկին: Անդրանիկ եւ իր հայդուկային ուժերը Յուլիսին Զանգեզուր մուտք կը գործեն, կը կործանեն տեղւոյն իսլամական վայրերը եւ հայկական իշխանութեան տակ կ'առնեն գաւառին կեդրոնական մասը: Նոյեմբերի վերջաւորութեան, Անդրանիկ իր ուժերով կը շարժի դէպի Շուշի (երբ արդէն իսկ զրեթէ ամիս մը անցած էր Թրքական զինադադարէն) եւ իր ճամբան խափանող իսլամական գիւղերուն մեծ մասը պարտութեան մատնելէ ետք, Դեկտեմբեր 2-ին կ'անցնի Ղարաբաղի սահմանէն: Ղարաբաղի Հայերը, ոգեւորուած Անդրանիկի յաջողութիւններէն եւ Նոյեմբերին օսմանեան գունդերու հեռացումէն՝ հաւատացին թէ քանի մը օրէն պիտի վայելեն Հայաստանի Հանրապետութեան գերիշխանութիւնը: Ցամենայնդէպս, 1918 Նոյեմբեր 17ին հիւսիսային Պարսկաստանէն Պաքու մուտք գործած անգլիական յառաջապահ ուժերու հրամանատար՝ զօրավար Ուիլեըմ Մ. Թոմսընի գործողութիւնները ի դերեւ հանեցին Հայերուն յոյսերը:

Թոմսըն հրահանգեց Անդրանիկին՝ դադրեցնել զինուորական բոլոր գործողութիւնները եւ վերադառնալ Զանգեզուր: Նկատի ունենալով, որ Առաջին Աշխարհամարտը վերջ գտած էր, շրջանային բոլոր վէճերը պիտի հարթուէին ո՛չ թէ զինու զօրութեամբ, այլ՝ Փարիզի Խաղաղութեան Խորհրդաժողովին միջոցաւ: Անդրանիկ համակերպեցաւ: Դեկտեմբեր 4-ին ան կրկին Զանգեզուր էր: Անգլիական զինուորական առաքելութիւն մը Ղարաբաղի Հայերուն տեղեկացուց, որ Թոմսըն անձնապէս պիտի լուծէ հայեւազրբէջանական տագնապը՝ ժամանակաւորապէս: Իր որոշումը, որ կը հրապարակուէր 1919-ի Յունուարի կէսերուն, ուշագրաւ յաղթանակ մըն էր Ազրբէջանի կառավարութեան համար, որովհետեւ թէ՛ Զանգեզուրը եւ թէ Լեռնային Ղարաբաղը պիտի ղեկավարուէին Ազրբէջանին կողմէ, մինչեւ Փարիզի Խաղաղութեան Խորհրդաժողովին վերջնական վճիռը: Ի զարմանս յուսաբէկ Հայերուն եւ շրջանին մէջ գտնուող շատ մը անգլիացի պատասխանատուներու, Թոմսըն կ'ընդունի Ազրբէջանի կառավարութեան այն որոշումը, որ նշանաւոր հայատեաց բժիշկ Խոսրով Պէկ Սուլթանովը այդ երկու շրջաններուն ընդհանուր կառավարիչ կը կարգէր:

Անգլիացի հրամանատարին փրօ - ազրբէջանական նախաձեռնութիւնները խորապէս կը ցնցէին Հայերը, որոնք ինքզինքնին կը նկատէին Անգլիոյ «փոքր դաշնակիցը»: Իբրեւ փաստ այդ յաւակնութեան՝ անոնք կը նշէին Առաջին Աշխարհամարտի ընթացքին Թուրքերուն դէմ իրենց մղած դիմադրութիւնը եւ պատերազմի ընթացքին իրենց ի նպաստ դաշնակիցներուն կատարած բազմաթիւ խոստումները: Այսպէս, անոնք կ'ակնկալէին, որ անգլիական ուժերը օժանդակեն իրենց՝ վիճելի հողամասերը Հայաստանի Հանրապետութեան կցելու համար, փոխանակ Ազրբէջանի, որուն կառավարութիւնը պատերազմի ընթացքին Թուրքերուն հետ գործակցած էր:

Ղարաբաղի Հայերը եւ Հայաստանի կառավարութիւնը Թոմսընի որոշումին շուրջ իրենց առարկութիւնները ներկայացուցին: Անոնք խնդրեցին Թոմսընէն եւ զօրավար Ճորճ Միլնէ - Ուոլքըրէն (Անդրկովկասի անգլիական ուժերուն ընդհանուր հրամանատար) եւ անգլիական կառավարութենէն, որ Զանգեզուրը եւ Ղարաբաղը դուրս հռչակեն ազրբէջանական գերիշխանութենէն: Բոլոր կոչերը նոյն պատասխանը ստացան. Հայերը պէտք է ընդունին Թոմսընի կատարած ժամանակաւոր կարգադրութիւնները, մինչեւ Փարիզի Խաղաղութեան Խորհրդաժողովին կողմէ Անդրկովկասեան հողային տարակարծութիւններուն վերջնական լուծումը:

ԱՐԹԻՆ Յ. ԱՐՍԼԱՆԵԱՆ

(Շար. 1)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԴՈՒՆ ՍՊԱՆԱՑԻ՞ ԵՍ

22 Հոկտեմբեր 1983 Շարաթ

Կը սխալիս Մավեա՛ն, սիրելի ու անհետացած բարեկամ: Ամէն տեղ Հայ չկայ: Եւ ամէնէն լաւ դո՛ւն գիտէիր այս ճշմարտութիւնը: Որովհետեւ կ'ապրէիր Լեդոնի մէջ: Լիզպոնի մէջ Հայեր չկային: Կային: Բայց քանի՞ հոգի...: Երբ հակայ քաղաքի մը մէջ հազիւ մէկ կամ երկու Հայեր կը գտնուին, կը նշանակէ թէ Հայ չկայ այդ քաղաքին մէջ: Բարեբախտութի՞ւն, թէ դժբախտութիւն: Է՛հ, գիտեմ, լաւ Հայ մըն ես եթէ, շատ պիտի տառապիս ապրելով քաղաքի մը մէջ ուր Հայեր չկան: Գոփէնհակ, նոյնիսկ Մադրիտ, կամ մանաւանդ Թանժէ, հոն ոչ մէկ Հայու անուն պիտի հնչէ օդին մէջ, ոչ մէկ Հայու անուն պիտի գտնես հեռաձայնի գրքին մէջ: Փողոցը պիտի քալես առանց սպասելու որ կարենաս Հայու մը հանդիպիլ այս կամ այն անկիւնը, եւ առաջին անձը, որուն հետ գործ պիտի ունենաս, պիտի հարցնէ հետաքրքրութեամբ.

- Դուն Սպանացի ես, չէ՞:

Գլուխդ պիտի շարժես.

- Ոչ, ես Հայ եմ, պիտի պատասխանես, կոխելով բառերուն վրայ:

Մարդը պիտի նայի պահ մը քեզի, գըլ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՋՐԱՂԱՑԸ

ԷԴՈՒԱՐԴ ԱՒԱԳԵԱՆ

Ջրաղացը վաղուց էր փլուել, շարքից դուրս եկել: Դռանը, որի որի ոստղոտ փայտերը ծերացել էին, փշփշոտ դարձել, փականք չկար: Բայց ոչ ոք ներս չէր մտնում: Անիծուած էին համարում: Բոլոր անկիւններում սարդերը, որքան շընորհք էին ունեցել, ոստայն էին ձգել: Ոստայնը, լքուածութեան այդ կպչուն տալացոյցը, արեւ օրերին, երբ շողքը ջարդըւած պատուհանից ներս էր սպրդում, ծիածանի գոյներ էր առնում, գրաւելով մենակ ու մոլոր ճանճերին:

Դրսում խնդակից վեր, առուն էր, որը ճիւղ տուած գալիս, ջրաղացին էր հասնում Մամուռից: Առուն վաղուց ջուր չէր տեսել, քարուքանդ էր եղել, չնայած Մամուռը առաջուայ պէս կարկաչում էր հեռւում, սաես ինչ - որ հըրաշքով պոկուել էր ժամանակից, ժամանակի հետ էլ հոսում էր:

Ինքը՝ Ջրաղացպանը՝ Քոռ Մխոն, մի քանի տարուայ մէջ ծերացել էր: Քաղաք էր գնացել ու եկել, տեսել ջահել կինն ու տղան մեռած են: Սունկ էին կերել: Տարին անձրեւային էր, ձորում, Մամուռի եղերքին փտած ուռիների տակ սունկ շատ կար: Մխոն դիմացա՞ւ: Չէ՛, չդիմացաւ: Վշտից աջ աչքին, ինչպէս իմացողներն էին ասում, սեւ ջուր իջաւ: Մի աչքը կուրացաւ, չնայած չար լեզուները ասում էին, թէ լա՛ւ էլ տեսնում է, բայց նայած ինչ ...

Նա թողեց ջրաղացը, թողեց ամէն ինչ...

Նա թողեց ջրաղացը, թողեց ամէն ինչ, քաշուեց: Ո՞ւմ համար աշխատի, ինչի՞, երբ աշխարհը այսպէս փուչ է: Հա՛մ փուչ, հա՛մ տառը...

Երբ մէկ - մէկ հին ծանօթները հանդիպելիս ասում էին, թէ դեռ ջահել ես, թէ չպիտի թող տաս, որ օջախիդ ծուխը մարի, նա յուսահատ օրօրում էր գլուխը: Ո՞ւմ է պէտք իր ծուխը որ ծխացնի, ո՞ւմ է պէտք ժառանգը: Մլքե՞ր ունի, ինչ է, տնե՞ր, բաղե՞ր: Ջրաղացն էլ անիծուած է: Բայց երբ շատ էին զոռում, դիմում էր իր վերջին ու հիմնաւոր պատճառին, ախր, որ կինը կ'ուզի իրեն, Քոռ Մխոյին:

Ամէն ժամանակ իր ժամանակն ունի, ամէն պահանջ իր պահանջը: Կեանքի բան է: Իսկ կեանքը, ինչքան էլ ուզում ես ապրի, մէկ էլ տեսար, քեզ համար անհասկանալի էր, անհասկանալի էլ մնաց: Եւ դա նրանից է, որ ամէն ինչ իր տեղը ունի կեանքում, ամէն ինչ՝ ունի իր ոսկէ ժամանակը...

Երբ սկսուեց պատերազմը, ամէն ինչ փոխուեց: Ոնց որ չուռ տաս: Ամէն ինչ քչացաւ ու փչացաւ: Քչացաւ հացը, շորը, աշխատող ձեռքը: Տղամարդը քըչացաւ:

Քոռ Մխոն յիշեց ջրաղացը: Աւելի շուտ յիշեցնել տուեին: Մարդիկ սոված էին: Հաց էր պէտք: Հացի համար՝ ալիւր: Նրանց ձեռքերը երբեմն գիւղից բերած դարի էր ընկնում, երբեմն՝ մանրած սիսեռ: Պատահում էր մէկ - մէկ էլ՝ ցորեն: Երկանքով դրանք հո չէ՞ս աղա: Իսկ քաղաքում ջրաղաց չկար: Մէկը կար, Քոռ Մխոյինը, Զանգուի ձորում, էն էլ քանդուած էր, մոռացուած, անիծուած...

Չէր ուզում: Զգիտես ինչու, ջրաղացի մասին խօսք լինելիս կնոջն էր յիշում, տղային: Բայց մարդիկ կպան, սոխպեցին: Քոռ Մխոն համաձայնեց: Իրեն համար չէր, մարդկանց համար: Կարգի գցեց նովը, տախտակները փոխեց, փտել էին, դուռը պնդացրեց, մաշուած կէս - կոտոր չախչախը իր ձեռքով տաշեց, մըենեց: Ներսում, պատի տակի թախտը նորոգեց՝ աւերելով սարդերի թագաւորութիւնը: Տնից մինդարբան բերեց, որ գործ լինելիս մթնով տուն, մինչեւ թափարաշ չգնայ: Ախր, տանը իրեն ո՞վ էր սպասում, որ...

Երբ Մամուռից կապած ջուրը քչքչաց ու աղմկեց նովի մէջ, չառաչեց, երբ քարը պտտուեց աշխարհի պէս, Քոռ Մխոյին ոնց որ մի աշխարհ տուին: Ի՛նչ անցել էր, անցել էր: Հոգում կարօտն էր մնացել: Մի բան էր պակաս: Չախչախի երգը, ախր, ուրիշ բան է, ուրիշ բան է էդ անտէրը...

Գործ էլ եղաւ: Մարդիկ աղուն էին ճարում ու բերում էին: Քանի գնաց, շատացան ջրաղաց եկողները: Հօ՛, մենակ Կոնդից չէին: Որտեղից ասես Զանգուի ձորը չէին գալիս. Շիլաչի Մահլից, Յոնջալըղից, նոյնիսկ Սարի թաղից:

Եւ կանայք էին գալիս: Տղամարդը քիչ էր: Որտեղ տղամարդը քիչ էր, էնտեղ Քոռ Մխոն կարող էր իրեն տղամարդ զգալ: Տղամարդուն, ախր, կինն է տղամարդ դարձնում: Նայում են, մի ուրիշ տեսակ են նայում: Ոնց որ հեչ չէին տեսել: Առանց մարդ մնացած կնկայ հայեացքով:

(Շար. 1)

խով պիտի հաստատէ, բայց դուն պիտի անդրադառնաս որ բան մը չէ հասկցած ըսածէդ: Որովհետեւ մարդը արդէն դարմացած, շատ զարմացած, նոյնիսկ բարկացած է թէ ինչու Սպանացի չես...:

Այսպէս կը մտածեմ Գոփէնհակի մեր պանդոկին համդստաւէտ սենեակին մէջ, դիտելով հեռատեսիլը եւ կնոջս հետ միասին ըմպելով առանձնութեան բաժակը: Գունաւոր փոքրիկ հեռատեսիլի գործիք մը, որ պատէն կախուած է օդին մէջ, զոյգ անկողիններուն ճիշդ դիմացը, տեղական լեզուով ժապաւէն մը կը պատկերացնէ: Ոճիրի ժապաւէն մըն է, յուզումնալից, շահեկան: Թէեւ լեզուէն բան չեմ հասկնար, բայց պատկերները ինքնին խօսուն են: Անծանօթ մը, հեռաձայնով, նամակով, ծաղիկով, այլեւայլ միջոցներով ամէն վայրկեան մահուան սպառնալիքներ կ'ընէ երիտասարդ կնոջ մը, որ խելքը փախցնելու վրայ է իր սարսափէն ու բարկութենէն: Իվերջոյ ոճրագործը կը յայտնուի ու պատուհանէն վար նետել կ'ուզէ կինը: Մինչդեռ կինն է որ ահաւոր կռիւէ մը վերջ պիտի յաջողի վար գրկել ոճրագործը:

Ճիշդ մեր պատուհանին դիմացը Կեդրոնական Կայարանին փառաւոր շէնքը կը բարձրանայ, իր ոսկեզօծ սքանչելի ժամացոյցով: Աշխարհի բոլոր կայարաններէն տխուր կ'ըլլան կը կարծեմ, բայց այս մէկը չէ: Լոյսերու մէջ կը շողշողայ: Համբերատար մարդիկ կը մտնեն, կ'ելլեն անոր զանազան դռներէն: Երիտասարդ աղջիկներ, տղաներ, հեծիկով կու գան, իրենց հեծիկը կը կցպեն ճզերքի օղակներէն մէկուն, կը մտնեն շէնքէն ներս, կամ կ'ելլեն եւ իրենց հեծիկը կը փնտռեն:

Քիչ առաջ շրջեցայ անոնց միջեւ, տականք տուի իրենց զուարթ բացագանչութիւններուն, նայեցայ նստարաններուն վրայ հանգչող տարիքոտ մարդոց, որոնք չեմ գիտեր ինչ կը սպասէին: Երիտասարդ մը մօտեցաւ ու ըսաւ.

- Ինծի քանի մը քրոն կու տա՞ս:
- Ինչո՞ւ, հարցուցի:
- Պարզապէս ճաշելու համար, ըսաւ:

Լաւ հագուած երիտասարդ մըն էր, թերեւս ուրիշ երկիրէ եկած զբօսաշրջիկ մը: Զարմացայ: Խնդացի: Երկու քրօն տուի: Շնորհակալութիւն յայտնելով գնաց միացաւ ընկերներուն: Յետոյ քալեցի ու կանգ առի լրագրավաճառի կրպակի մը առջեւ: Գիշերուան այս ժամուն ամէն վայրկեան մէկը կու գար, թերթ մը կը գնէր: Հաւանաբար երեկոյեան թերթեր էին ատոնք, անհասկնալի անուններով ու խորագիրներով: Դիտեցի մեծ հաճոյքով: Ժամեր ամբողջ կրնամ մնալ լրագրավաճառի մը կրպակին առջեւ, եթէ չամըչնամ: Բայց կը վարանիմ: Ամէն բանով օտար մըն եմ ես այս անանուն բազմութեան մէջ: Այդ է որ հաճելի չի թուիր ինծի ամէն անգամ որ կը շրջիմ օտարութեան մէջ, շուրջս պտտցնելով հետաքրքիր նայուածքներ:

Շարաթ գիշեր է ու ժամացոյցս երկու ժամ ետ առած եմ: Ո՛ւր էի քանի մը ժամ առաջ, եւ ուր եմ հիմա...: Մարդ կը հաւատա՞յ...:

Ռ. Հ.

ԳԵՐՄԱՆԱՀԱՅ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԱՂՕԹՔԻ ՇԱԲԱԹԸ ՌԷԿԸՆՍՊՈՒՐԿԻ ՄԷՋ

—×—

Ռէկընսպուրկը՝ Արեւմտեան - Գերմանիոյ Պաւարիոյ նահանգին քաղաքներէն մին է: Միջին դարերուն կառուցուած, ճոխ իր եկեղեցիներով, յուշարձաններով, կոթողներով եւ հին ճամբաներով: Նախկին անունով Ռաթիզպոն, որ համբաւաւոր եղած է իր համալսարանով: Բնակչութեան մեծամասնութիւնը կաթողիկէ եկեղեցւոյ կը պատկանի: Տեղւոյն կաթողիկէ առաջնորդարանը, քանի մը տարի առաջ արեւելեան եկեղեցիներու յատուկ հաստատութիւն մը հիմնած է, որու մէջ կ'ընդունուին արեւելեան եկեղեցիներու պատկանող կրօնականներ, ժամանակաշրջանի մը համար, գերմաներէն սորվելու, ուսումնասիրութիւններ կատարելու եւ կամ թէզ մը պատրաստելու նպատակաւ: Սոյն կրօնական հաստատութեան մէջ, երրորդ հայ Առաք. եկեղեցւոյ կրօնականն է Դաւիթ Եպիսկ. Սահակեան, որ վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին այստեղ է եւ կը զբաղի ուսումնասիրութիններով, գերմաներէն կը սորվի, գերմանահայ համայնքներու կը ծառայէ եւ Կաթոլիկ եւ Աւետարանական եկեղեցիներու շրջանակներու մէջ կը փորձէ ծանօթացնել Հայց. եկեղեցին:

Երեքշաբթի, Յունուար 24-ի երեկոյեան, քաղաքիս աւետարանական եկեղեցւոյ մէջ, Աղօթքի Շաբթուան գլխաւոր հաւաքոյթը տեղի ունեցաւ: Արարողութիւնը կազմակերպուած էր Կաթողիկէներու եւ Բողոքականներու կողմէ, իսկ հաստատութեան կողմէ պաշտօնապէս ներկայ գտնուեցան Դաւիթ Եպիսկ. ու եթովպական եկեղեցւոյ պատկանող աստուածաբան սարկաւագ մը:

Աղօթքի Շաբաթը Եւրոպայի մէջ տեղի կ'ունենայ Յունուար 18-էն մինչեւ 25: Կաթողիկէներ, բողոքականներ, օրթոտոքսներ եւ այլ համայնքներ եթէ կան միասնաբար հաւաքոյթներ կը կազմակերպեն, որու գլխաւոր նպատակն է՝ աղօթել, քրիստոնէական եկեղեցիներու միութեան համար:

1908-ին անկլիքան հայր Փօլ Ուաթսըն կը նախաձեռնէ այս շարժման: 1926-ին, «Հաւատք եւ կարգ» շարժումը կ'որդեգրէ զայն, իսկ 1930-ական թուականներուն Լիոնի կաթողիկէ եկեղեցւոյ հայրերէն Փօլ Գութիւրիէ, աւելի լայն հեռանկարներով կը կազմակերպէ զայն, որու կը միանան բողոքականներ, անկլիքաններ եւ օրթոտոքսներ:

Այժմ այդ շարժումը ընդհանրացած է եւ ունի համակիրներու ստուար բազմութիւն մը: Ամէն տարուան համար բնաբան մը կ'ընտրուի, որու պատրաստութեան կը մասնակցին Ժընեւի եկեղեցական համաշխարհային խորհուրդի եւ Վատիկանի եկեղեցիներու միութեան քարտուղարութեան պատասխանատու անձերը: Աղօթքի Շաբթուան ներշնչման ներքեւ Յովհաննէս ԻԳ. Պապը 1959 Յունուար 25-ին քաջութիւնն ունեցաւ Վատիկան Բ. ժողովի գումարման յայտարարութիւնը ընելու, որը հասկացողութեան եւ լայնամտութեան նոր ճամբայ մը բացաւ եկեղեցիներու միջեւ:

Այս տարուան բնաբանը կոչ մըն է միութեան, մեր Տիրոջ խաչով: Մարդկութիւնը, որու գոյութիւնը սպառնալիքի ենթակայ է, անորոշ այս ժամանակաշրջանին մտահոգուելու բազմաթիւ պատճառներ ունի եւ ահա կը կանչուի աղօթքով իրարու միանալու, խաչի մականին ներքեւ:

Խաչի խորհուրդը բոլոր եկեղեցիներու սրտին խօսող նիւթ մըն է, անոնց քարոզչութեան ծէսին եւ վկայութեան կեդրոնը: Անիկա տառապանքի, բաժանման եւ միւս կողմէ սիրոյ եւ միութեան նշան մըն է: Խաչով՝ Աստուծոյ անսահման սիրոյն լրիւ արտայայտութիւնը կը զգանք: Անով՝ հաշտութիւն կը կայանայ Արարչին եւ արարածին միջեւ: Բաժանումնե - րը, անարդարութիւնները եւ ծայրայե - ղութիւնները, որոնք մարդ էակին մէջ արմատացած են, խաչեցեալի եւ տառապող ծառայի ներկայութեամբ կը վերածուին հասկացողութեան, արդարութեան եւ միութեան:

Ռէկընսպուրկի աղօթքի երեկոյեան, Դաւիթ Եպիսկ. գերմաներէն լեզուով աղօթք մը կարդալու հնարաւորութիւնը միայն ունեցաւ. սակայն աւելի ուշ, սիրոյ ճաշի սեղանի շուրջ, սեղմ շրջանակի մը մէջ, առիթը ունեցաւ արտայայտուելու անգլերէնով եւ ըսաւ հետեւեալը..

«Միացեալ Աղօթքը միութեան տեսանելի արտայայտութիւնն է, սակայն բաւարար չէ: Ամբողջական միութեան փափաքը խաչի վարդապետութիւնը դաւանող քրիստոնեաներու ձգտումը պէտք է ըլլայ, սակայն այդ ցանկալի վիճակին հասնելու համար անարդարութեանց ծայրայեղութեանց եւ անհանդուրժողութեան պատուարները պէտք է քանդուին:

Խաչեցեալի բերած նոր եւ առաւել կեանքը՝ սիրով ընդունուեցաւ Սուրբ Գրական Արարատի փէշերուն տակ ապրող հայ ժողովուրդի կողմէ. անիկա այդ գաղափարը կեանքի վերածեց և բազմահարիւր գողգոթաներու բլուրներ բարձրացած իր պատմական աշխարհին մէջ. բայց քաղաքակիրթ կոչուած ժողովուրդներու անտարբեր նայուածքին առջեւ ունեցաւ իր վերջին մեծ գողգոթան 1915 թուին, Մեծ Եղեռնի տարին, որու բիւրաւոր խաչեցեալներու թոռներէն մին է որ այժմ կը խօսի ձեզի:

«Որքան ժամանակ որ սխալները, անպատիժ կը մնան եւ սրբագրութեան չեն ենթարկուիր, բաժանումները կը խորանան եւ խաչեցեալի սիրտը ահաւոր կը տրոփէ:

«Աղօթքի այս շաբաթը առիթ թող ըլլայ բոլորիս համար, գործնականօրէն դատապարտելու յանձնաւորները եւ վերահաստատելու արդարութիւնը»:

Դաւիթ Եպիսկոպոսի այս խօսքերը լըսւեցան մեծ հետաքրքրութեամբ եւ համակրանքի արտայայտութիւններ եղան հայ ժողովուրդի հասցէին:

Քաղցր ժպիտները եւ ազնիւ խօսքերը պարզ է որ մեզ չեն բաւարարեր: Բարի դրացնութիւնը, սերտ յարաբերութիւններ եկեղեցիներու միջեւ անհրաժեշտ է որ միշտ գոյութիւն ունենան: Ցարատեւելու ենք մեր սեղմած կապերով, առանց կորսնցնելու սակայն բան մը մեր ինքնութենէն:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՈՒՐԵՐ

—×—

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Երեւանի «Հայհամերգ» հիմնարկութեան փոքր սրահին մէջ տեղի ունեցած է Արաքս Մանսուրեանի երգահանդէսը: Օփերայի մեներգչուհին յայտագրի առաջին բաժնին մեկնաբանած է օտար երգահաններէ գործեր, իսկ երկրորդ բաժինը ամբողջութեամբ նուիրուած է Տիգրան Մանսուրեանի գործերուն: Մեկնաբանուած են «Ջուրս հայրէն՝ ըստ Նահապետ Քուչակի» շարքը եւ «Սրնգահար լուսին» մատրիկալը (խօսք՝ Ռ. Դաւոյեանի): Առաջին անգամ ըլլալով հնչած են Տիգրան Մանսուրեանի չորս երգերէ բաղկացած «Մայրամուտի երգեր»ը՝ Համօ Սահեանի բառերով: Երգչուհին յայտագրէ դուրս մեկնաբանած է Կոմիտասի «Լորիկ»ը եւ «Ջուլօ»ն:

×

Երեւանի Օփերային մէջ տեղի ունեցած է Հրայր Խանեդանեանի (Ուզբեկիստանի ժողովրդական եւ Ուկրանիոյ վաստակաւոր արուեստագէտ) երգահանդէսը: Յայտագիրը բաղկացած է օտար օփերաներէ զանազան դերերու մարմնաւորումներէ:

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

«Հայհամերգ»ի փոքր սրահին մէջ նըւագահանդէս մը տուած է թաւջութակահար Ֆելիքս Սիմոնեան: Անդրկովկասեան մրցումի դափնեկիր արուեստագէտը տարիներէ ի վեր մաս կը կազմէ «Կոմիտաս» քառեակին: Թաւջութակահարը մեկնաբանած է Պրամսի фа мажор, Շուպէրթի ла минор, Տըպիւսի սոնաթները եւ այլ գործեր: Իրեն ընկերացած է դաշնակահարուհի Ռոզա Թանդիլեան:

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

2

ԽՌՈՎՔ

Կոմսուհիին այցելութեան կարճատեւ վայրկեաններուն մէջ, Մառին արդէն յանդուգն ոստումով մը տապալած էր իր հորիզոնը փակող պատերը: Սկիզբները, իշխանը տեսնելով կը բաւականանար եւ անկէ ստացած երջանկութիւնը կը լեցնէր իր օրերը: Յետոյ Օփերայի ներկայացման գիշերը. երբ իշխանը այնքա՛ն քաղցրութեամբ իրեն նայած էր, այլեւս կը փափաքէր նայուածք մը փոխանակել իր սիրածին հետ: Սակայն անիկա որքա՛ն հեռու էր իրմէ: Լարիշ կոմսուհին յանկարծ մօտեցուցած էր իրեն այս անմերձենալի հերոսը: Մառին կրնար անոր մասին խօսիլ մէկու մը հետ, որ զինքը իր մանկութենէն ի վեր կը ճանչնար, որ անոր ընտանիքին կը պատկանէր եւ ուզածատենը հազար գաղտնի ու ճշմարիտ բաներ կը պատմէր անոր մասին: Հազիւ ժամանակ ունեցած էր ըմբոշխնելու այս անսպասելի երջանկութիւնը, զայն շօշափելու եւ ամբողջ տարողութիւնը չափելու ու անոր վարժուելու, երբ յանկարծ նշմարեց անոր նեղ սահմանները, բանտի մը պատերուն պէս: Այս կէտին հասած էր երբ յանկարծ խորտակուեցան զինքը խզդող որմերը, նոր ու շողարձակ հեռապատկերներ իրեն մատուցանելու համար:

Կարծես պարիկ մը ուզած ըլլար իր ամենայանդուգն բաղձանքները իրականացնելու: Փափաքած էր երկտող մը փոխանակել Ռուտոլֆին հետ եւ ահա իրեն ուղղըւած խօսքեր կը լսէր. ականջին մէջն էին իշխանին արտասանած բառերը: Զինքը հմայիչ որակած էր - գեղեցիկէն կամ աղուորէն լաւագոյն չէ՞ր: Հմայի՛չ. ուրեմն իրեն հաճելի թուած էր եւ անիկա չէր բաւականանար միայն իր վրայ հիանալով: Եւ մանաւանդ կ'ուզէր որ ինք գիտնար այս բոլորը. Մառի երջանկութենէ անխօս կը մնար, չէր համարձակեր ապագային նայիլ կամ մաղթանք մը ընել:

Յանկարծ նոր, սարսափելի գաղափար մը զինքը ահաբեկեց: Ռուտոլֆին խօսքերուն ծանօթ էր, սակայն արդեօք կոմսուհին ի՞նչ ըսած էր իր մասին: Ըսա՞ծ էր որ զայն կը սիրէր: Անտարակոյս կոմսուհին անոր յայտնած պիտի ըլլար իր այս գաղտնիքը: Նախ ամօթխածութեամբ լեցուեցաւ: Սենեակին մէջ մինակ էր. կարմըրեցաւ ու աչքերը արցունքով լեցուեցան: Պառաւ սնտուն որ իրեն կը նայէր, ահաբեկեցաւ.

- Ի՞նչ ունիս, աղուոր ծաղիկս, հարցուց պառաւը:

- Չեմ գիտեր, ըսաւ Մառին, յանկարծ փղձկելով եւ նետուելով պառաւին թեւերուն մէջ. չեմ գիտեր... Երջանիկ եմ...

Քանի մը օր վերջ Մառին կրկին անհամբերութեամբ լեցուեցաւ: Սէրը պահանջկոտ աստուած մըն է, որուն հետ կարելի չէ սակարկել: Խորամանկ է ալ: Ինչ որ ուզէն, պէտք է տալ. սակայն աւելի կ'ուզէ: Վերջ ի վերջոյ կ'անդրադառնաս որ առանց ամէն բան ստանալու, չըպիտի գոհանայ: Ինչ որ կանխաւ Մառին կը լիացնէր, հիմա շատ քիչ կ'երեւար իր աչքին:

Վերջապէս, Լարիշ կոմսուհիին հետ իր ունեցած տեսակցութենէն վերջ, Ռուտոլֆը կրկին տեսաւ Փրաթէրի մէջ: Ի՜նչ անհամբերութեամբ կը սպասէր այս հանդիպումին, ի՜նչ երանութիւններ կը խոստանար իրեն. աւա՜ղ, անկատար հրճուանք մը միայն ունեցաւ. որովհետեւ այդ վայրկեանին իսկ մայրը իրեն հետ կը խօսէր: Հազիւ կրցաւ անոր նայիլ: Ինքզինքը այնքա՜ն դժբախտ զգաց, որ կարծեց թէ չըպիտի կարենայ արցունքները զսպել: Բախտը շատ խիստ էր իրեն հանդէպ: Ինքզինքը գտած ատեն ալ, խռովքը յաջորդեց վշտին: Անտարբեր ու պաղ գտած էր զայն. կամ թերեւս իշխանը զինքը նկատած էր պչրուհի մը, որ երես կը դարձնէր իրմէ. հիմա որ գիտէր թէ աչքը մտած էր: Անտանելի էին այս երկու ենթադրութիւններն ալ: Ինքզինքը արդարացնելու բուռն փափաք մը ունէր. եթէ միայն կոմսուհին քովը ըլլար, անցած դարձածը պիտի պատմէր անոր: Անիկա Ռուտոլֆին պիտի ըսէր որ Մառին... Ա՜, ի՞նչ կրնար ըսել Ռուտոլֆը:

(Շար. 31)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՏԻՍԻՆ. - Ալին Գարակէօզեան 200 Ֆ. կը նուիրէ իր հօրը՝ խօրէն Գարակէօզեանի յիշատակին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կարապետ Ճանիկեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Աւագեանց, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Գչիկեան եւ Տէր եւ Տիկին Մերուժան Փանոսեան կը նուիրեն 200 Ֆ. Փարիզի եկեղեցւոյ, 200 Ֆ. Իսիի եկեղեցւոյ (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 200 Ֆ. «Յառաջ»ին:

×

Տիկին Լիզա Մոստիչեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Արման Եռիգարապաչեան եւ Տիկին Բարգէն Թէրզեան 100ական Ֆ. կը նուիրեն Կարմիր Խաչին (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

«Մխիթար Սրաշրի» ի նպաստ Մուրատ - Ռափայէլեան նախկին աշակերտաց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է. - Գործունեան (Փարիզ) 1500 Ֆ., Տէրվիչեան (Փարիզ), Ճենտերեճեան (Լիոն) 1000 ական Ֆ., Զիկոյեան (Գլամար) 600 Ֆ., Ճեպեճեան (Փարիզ), Անդրէասեան (Փարիզ) 500ական, Գասիկեան (Վիլ տ'Աւրէ) 400 Ֆ., Գրիգորեան (Նիս), Դաւիթեան (Մարսէյլ), Մեսճեան (Լիոն), Տէր - Պալեան (Մարսէյլ) 300ական Ֆ., Զանտոմենեկօ (Անթոնի), Ներբոյեան (Միրիպէլ), Միքայէլեան (Իէր), Ժիրնասեան (Վիշի), Ժիրնասեան (Վիշի), Աղապապեան (Պօլինեի), Զուգուրեան (Մարսէյլ), Զորպաճեան (Մարսէյլ) 200ական Ֆ., Թույեան (Անիէր) 150 Ֆ., Սահակեան (Մարսէյլ), Ղուկասեան (Քանն), Մինասեան (Վէրնոն), Քուզուճեան (Շաթիյոն), Խաչատուրեան (Էչիրոլ) 100ական Ֆ.:

APPEL pour SASSOUNIAN

Hampig Sassounian vient d'être condamné à perpétuité à Los Angeles. Il a besoin de votre soutien. Envoyez vos télégrammes au juge avant la sentence définitive, de préférence du 4 au 11 Février.

H. SASSOUNIAN INNOCENT
SOYEZ INDULGENT.

Juge H. Nelson
Criminal Court Building
10 West Temple street Room 15/311
Los Angeles California 90012

F.R.A. NOR SEROUND

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Օր. Նազարեան կը փնտռէ Պ. Լեւոն Հայկի Մեղրապեանը: Ծնած է 1915-ի շուրջ Երեւան եւ ներկայիս Ֆրանսա կ'ապրի: Լուր ունեցողներէն գրել. -

Mlle. NAZARIAN
6, rue Morère — 75014 Paris

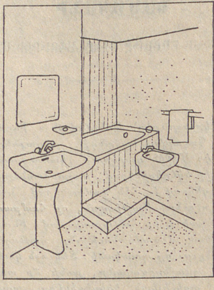
ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ Արծրունի Ջրբաշեան սրահին մէջ Փետրուար 11, Շաբաթ ժամը 21-ին, նախագահութեամբ՝
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

Նիւթ՝ Ցափշտակուած հոգիները - դրուագներ հայ իրական կեանքէն:

Կը բանախօսէ՝
ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԷՔՃԵԱՆ

Մարսէյլի Պոլսահայ Մշակութային Միութիւնը սիրով կը հրաւիրէ մշակութասէր հասարակութիւնը:

Sté Hydro - Marcadet

GROSSISTE EN SANITAIRE
CHAUFFAGE - CARRELAGE

SALLE D'EXPOSITION

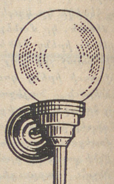
258. RUE MARCADET, 75018 PARIS
Mo GUY MOQUET tél. 263 08 08

Nous signalons à notre clientèle que nous effectuons la coordination des travaux de CHAUFFAGE, PLOMBERIE, CARRELAGE, MENUISERIE, PEINTURE, ÉLECTRICITÉ

ՋԵՌՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՊԱՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ - ԱՏԱՂՁԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ ՆԵՐԿ - ԵՒԱՅԼՆ

ՎՍՏԱՀԵՑԷ՛Ք ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

Մատչելի պայմաններ

RESTAURANT L'ARARAT

GRILL
SPECIALITES ARMENIENNES

MENU : 95 F VIN COMPRIS

25, Rue Henri-Tasso
13002 MARSEILLE

Place de Lenche (Panier)
au bas des escaliers

POUR RESERVER : 91 - 24 - 99
(FERMÉ LE DIMANCHE)

A L'OCCASION DE LA FÊTE DES VARTANANK

DINER DANSANT

organisé par la section de Paris du Parti S.D. HENTCHAKIAN
et la jeunesse «NAZARPEK»

avec la participation de

VIKEN

LE DIMANCHE 12 FEVRIER de 18 h. 30 à 1 h.
au BOWLING de PARIS, Jardin d'Acclimatation
Route de Madrid, Bois de Boulogne, Paris 16e M° Sablons

Réservation : 874 - 24 - 65
770 - 38 - 63

Participation aux frais : 150 F

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ
ԼԻՈՆԻ
Ս. ՅԱԿՈԲ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Պատուհաններու բարեզարդման ուրախ առթիւ, Կիրակի, Փետրուար 12-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche.-

1.- Des animateurs spécialisés, agés minimum de 21 ans pour son camp itinérant d'adolescents de 14 et 15 ans pour Juillet et Août 1984.

2.- Des animateurs brevetés pour sa colonie de vacances de Bellefontaine pour Juillet et Août 1984.

s'adresser :

Croix Bleue
17, rue Bleue — 75009 PARIS
Tél. : 824. 46. 57

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇԸ

Կիրակի, Փետրուար 12, ժամը 13-ին՝

Restaurant LA CAPPADOCE
67 bis, quai Blanqui, 94140 Alfortville

ԷԼԻԶ ԳԱՎՈՒՔՃԵԱՆ _ ԱՑՎԱՋԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԸ

Կը յանձնուի՝ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆԻ

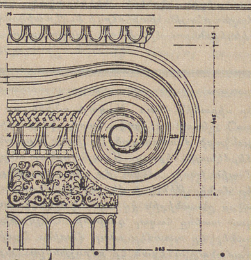
Կը նախագահէ՝
ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

Կը բանախօսէ վերապատուելի՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ

Հանդիսավար՝ Վահան Նաւասարդեան
Գեղարուեստական բաժին

Սեղանները ապահովել հեռախօսելով. -
780 82 58
985 36 53

Ճաշագին՝ 100 Ֆ.:

JFDjermaghian

ARCHITECTURE INTERIEURE
HABITATION AGENCEMENT
COLLECTIVITES
CREATION DE MODELES

8 Rue des Lyonnais 75005 PARIS
Tél 336 33 09
Afrique & M.O. po box 10003
Nairobi KENYA

arteriors paris
interior designers

«ՅԱՌԱՋ»Ի Ընթացիկ Ազդերու Սակագինը

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1-ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	300	(355,80)
Հոգեհանգիստ	200	(237,20)
Շնորհակալիք	200	(237,20)
Հարսնիք, նշանտուք	200	(237,20)
Ծնունդ	200	(237,20)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վասպուրականի հերոսամարտին տարեդարձը, Մարսէյլի մէջ, Ապրիլ 29-ին:

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութեան տարեկան պարահանդէսը Մարտ 10-ին Շաթօ տէ Ֆլէօրի սրահներուն մէջ:

CHORALE NAÏRI

Direction K. YANBEKIAN

— Cours de solfège
— Vocalises
— Chants

○ Concerts prévus ○

Les répétitions ont lieu les Mardis et les Vendredis, à 20h 30 au :

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, rue de Courcelles, — 75017 Paris

Pour tous renseignements : Tél : 375.01.73

Cours de Littérature de la Diaspora

« La littérature arménienne en France »
1925 - 1950

par K. BELEDIAN

PROGRAMME

Lundi 13 février	V. Chouchanian III
Lundi 27 février	H. Gostantian poèmes
Lundi 12 mars	H. Gostantian II
Lundi 26 mars	H. Gostantian III
Lundi 30 avril	G. Poladian roman
Lundi 14 mai	G. Poladian II

Ces cours ont lieu au

Centre Universitaire Dauphine, Porte Dauphine de 18 h. 30 à 20 h. 30 salle P. 106 premier étage

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 9
JEUDI 9 FÉVRIER 1984

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO : 3,00 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

TÉL. : 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.632 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 59e ANNÉE — No 15.632

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԿՈՉՈՒԱԾ ԴԱՏԱՒՈՐԸ ՉԻ ՆՄԱՆԻՐ ՓԱՐԻԶԻ ԴԱՏԱՒՈՐԻՆ...»

———×———

ԽՄԲ. - Երկու նմոյշ եւս թրքական մամուլէն, որ ութ օրէ կը շարունակէ իր մաղձը թափել Ֆրանսայի վրայ, չորս հայ երիտասարդներու դատավարութեան առթիւ: Ահմէտ Գապաճըլը մինչեւ իսկ Տը Կօլէն կը ճառէ, որու հանդէպ այնքան ապերախտ եղեր է Ֆրանսան: Գալով Մումճուի, պատմութեան դատաստանին կը սպասէ...:

———

ԹԷՐՃԻՄԱՆ (ՓԵՏՐ. 4)

ՏԸ ԿՕԼԷՆ ԵՏՔ՝ ՖՐԱՆՍԱ ՄԵՌՈՒՆ Է...

Կասկած չկայ որ Ֆրանսայի ժողովուրդը բաղկացած է - ինչպէս ամէն ժողովուրդ - բարի ու արժէքաւոր անհատներէ: Կայ Ֆրանսա մը որ Հայրենիքն է գիտութեան ու արուեստի մեծ դէմքերու, որոնք աշխարհին տուած են նոր գաղափարներ, նոր զգայողութիւն:

Սակայն այս ժողովուրդին կառավարութիւնը փճացած է, արդարութիւնը անդունդը գլորած, մեծ մարդիկը կ'երեւի չատ նուազած, եւ Ֆրանսա մնացած է անճարակ վարիչներու ձեռքը:

Ֆրանսա մը՝ որ իր Հանրապետութեան նախագահովը, դատաւորովը, դատախազովը, ժիւռիովը, ձայնասփիւռով ու հեռատեսիլովը, մամուլովը այս ատրճանի կրնայ տորնամալ յանուն ԱՍԱԼԱ-յի քանի մը ահաբեկիչներու, մեզի համար կրնայ գոյութիւն ունենալ միմիայն իր նախկին, մեծ մշակոյթով, ո՛չ սակայն իբր պետութիւն:

Հանրապետութեան հանգուցեալ նախագահին Ճ. Սունայի հետ այցելած էինք Ֆրանսա. Օրլիի օդակայանին մէջ Տը Կօլ որ դիմաւորած էր մեր նախագահը, հոյակապ ճառ մը արտասանած ու բսած էր. «Արեւմուտքի ամէնէն մեծ ու հին պետութեան Ֆրանսայի, ու արեւելքի մեծագոյն ու ամէնէն հին պետութեան Թուրքիոյ տեւական ու անկեղծ մտերմութիւնը, անհրաժեշտ պայմանն է երկու հողամասերու խաղաղութեան ու մարդկութեան ապահովութեան համար»:

Ըսել է թէ Ֆրանսայի փճացած սեւուդները որոնք չղնահատեցին ու վըշտացուցին նոյնիսկ Տը Կօլը, իրականութեան մէջ անտարբեր են ամէն բարոյական, արդարութեան, առաքինութեան արժէքին: Պատմութիւն ալ չեն գիտեր, քաղաքականութենէ ալ հեռու են:

Տը Կօլէն ետք, ֆրանսական վարչական կազմը վերջացած, մեռած է: Հոն ուր պետութիւնը ոգի եւ ուղեղ չունի, արդարութեան, դիւանագիտութեան ալ նշոյլն իսկ չի մնար:

Եթէ մնացած ըլլար... երկու կտոր Հայուն որոնց մեծամասնութիւնը ապահովաբար չի վաւերացներ ահաբեկչութիւնը- քուէներուն սիրոյն տակաւին «մեծ» կարծուած ֆրանսական պետութիւնը, իր Միթերանով, կառավարութիւնով եւ մամուլով կրնա՞ր զոհել 45 միլիոննոց Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը, որուն պատմութիւնը վկան է Ասիոյ ամենահզօր պետութիւններէն մէկը ըլլալուն:

«Ոչինչ» նկատել բան մը որ «ոչինչ» չէ, նշան է ոչնչութեան: Անկասկած այսօրուան Ֆրանսան որ անմտութեան, եւ առաքինութեան պակասին հետեւանք «բացակայ» նկատելով Թրքական գոյութիւնը, իր արդարութիւնը ի սպաս կը դնէ ԱՍԱԼԱ-յի ոճրագործներուն թէ՛ մեզի եւ թէ ամբողջ աշխարհին համար այլեւս իրապէս «ոչինչ» կը նշանակէ:

Այս պատճառաւ ալ Թուրք սպաննելու քաջալերութեան, ամբողջ աշխարհի տարածքին անիշխանութեան զօրավիգ կանգնելու, մարդկութեան թշնամին՝ ահաբեկչութեան զարկ տալու մարզերուն մէջ իր պետութիւնը, կառավարութիւնը, ձայնասփիւռը, հեռատեսիլն ու դատարանները գործիք դարձուցած ըլլալու պատրուակով ներկայի ֆրանսական պետութեան հետ խզելու ենք մեր բոլոր դիւանագիտական, տնտեսական, մշակութային եւ ճարտարարուեստի յարաբերութիւնները: Եւ թէ տէր դառնալու ենք Արտաքին նախարարութեան մը որ այս պետութեան մասին (նոյն պատճառաբանութեամբ) կարենայ բողոքել եւրոպական խորհուրդին եւ Միացեալ ազգերու կազմակերպութեան:

ԱՀՄԷՏ ԳԱՊԱՃԸԼԸ

×

ՃՈՒՄՀՈՒՐԻՅԷԹ (ՓԵՏՐ. 4)

ՃԱԿՏԻ ՄՈՒՐԸ...

Ֆրանսական արդարադատութեան համար անկասկած ճակտի մուր մըն է եօթնական տարուան բանտարկութեան այն պատիժները, որոնք տրուեցան Փարիզի ծանր յանցանքներու դատարանին կողմէ հայ ահաբեկիչներու, որոնք գրաւած էին մեր հիւպատոսարանը, սպաննած ապահովութեան պաշտօնեայ Ճ. Խօզէնը եւ վիրաւորած աւագ հիւպատոս Գայա Ի. Ինալը:

Ճակտի մուր մըն է որովհետեւ աշխարհի վրայ ոչ մէկ պատժական օրէնք այսքան թեթեւութեամբ նկատի կ'ունենայ գրաւումի դէպք մը որ մահով վերջացած է: Մարդասպանութեան, աշխարհի ամէն կողմը ամէնէն ծանր պատիժները կը տրուին: Նոյնն է պարագան ֆրանսական պատժական օրէնքին մէջ եւս: Մարդասպանութիւնը միայն եթէ «անտեղի դըրդումներ» կատարուած ըլլան գերծ կը պահուի ծանր պատիժներէ ու տրուելիք պատիժը կը զեղչուի:

Փարիզի մեր հիւպատոսարանին գրաւումը, պաշտօնեայի մը սպանութիւնը եւ մեր աւագ հիւպատոսին վիրաւորուիլը, ո՞րպիսի «անտեղի գրգումի» մը հետեւանք է:

Այնպէս կ'երեւի թէ հայ ահաբեկիչներ ու Փարիզի դատաւորը այս ահաբեկչական արարքը կը կապեն «Հայկ. ցեղասպանութեան» նման պատմական իրականութիւնները խեղաթիւրող վարկածի մը ու կը միտին այս բեմադրութիւնը նկատել «անտեղի գրգում» մը: Նման մերձեցում մը նախ Ֆրանսան նեղ կացութեան պիտի մատնէ. Ֆրանսան որ գաղթատիրական նախկին պետութիւն մըն է: Եթէ խրացուի խնդրոյ առարկայ «անտեղի գրգումի» տեսութիւնը ուրեմն, օրինակի համար ալժերիացի հայրենակիցներ իրաւունք պիտի ունենան ահաբեկչական արարքներու դիմելու Ֆրանսայի դէմ: Որովհետեւ ոչ միայն Ալժերիացիներ, այլեւ ֆրանսական գաղթատէր իշխանութեան լուծին տակ տառապած Ասիոյ ու Ափրիկէի բոլոր ժողովուրդները չատ հաշիւ կ'ունենան պահանջելիք Ֆրանսայէն:

Այսպէ՞ս մտածենք հիմա մենք որ անկախութեան պատերազմէն առաջ այրեցանք նաեւ ֆրանսական գրաւումը:

Ահաբեկչական արարքները մարդկութեան դէմ գործուած յանցանքներ են: Եթէ քաղաքական ներում տրուի այս տեսակի յանցանքներու, անկարելի կ'ըլլայ մարդկութիւնը պահպանել ահաբեկչական արարքներէ:

Կան համաձայնութիւններ զորս ստորագրած է նաեւ Ֆրանսան, ինչպէս՝ 1937ի ահաբեկչութիւնը կանխելու, 1963ի «օդանաւներու մէջ գործուած յանցանք-ներու», 1970ի «օդանաւերու ապօրէն գրաւումը կանխելու» եւ 1971ի Մոնրէալի համաձայնութիւնը որ կը վերաբերի օդային երթեւեկի ապահովութեան դէմ ապօրէն գործողութիւններու կանխումին,

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՆԳԻՍՏ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Խոր ցաւով կը հաղորդենք, որ Երեքշաբթի իրիկուն, Փետր. 7, ժամը 9-ին, Փարիզի Առաջնորդարանի իր յարկաբաժնին մէջ, սրտի տագնապի մը զոհ գացած է Սերովբէ արք. Մանուկեան, կաթողիկոսական պատուիրակ արեւմտեան Եւրոպայի Հայոց եւ առաջնորդ Փարիզի: Սերովբէ արք., որ դեռ երկու օր առաջ, կը հեռաձայնէր մեզի հաղորդելու համար Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի Խոմէյնիի գրած նամակին լուրը, յոգնութեան զգալի նշաններ ցոյց տուած է, նոյն իրիկունն իսկ (Փետր. 6, Երկուշաբթի): Յաջորդ օրը, ուզած է անպայման նախագահել յուղարկաւորութեան արարողութեան եւ հոն ալ չատ աւելի ծանր անհանգստութիւն մը ունեցած է ու փոխադրուած բնակարանը: Քանի մը ժամ ետք, Սերովբէ արք. ինկած է խոհանոցին մէջ եւ հակառակ շուտափոյթ բժշկական խնամքներու եւ ՍԱՄՈՒ-ի, կարելի չէ եղած զինքը փրկել:

Սերովբէ արք. կը պատկանէր Ապրիլեան սերունդին, այսինքն այն սերունդին, որ մանկութիւն չունեցաւ: Ծնած է 1908-ին, Վասպուրականի Մվատան գիւղը, որբացած եղեռնի օրերուն իսկ, Սերովբէ արք., աւազանի անունով՝ Արփիար, նախ պիտի անցնէր որբանոցէ որբանոց, Պաղտայի եւ Պաղտատի շրջանը, ապա 1924-ին կը մտնէր Երուսաղէմի Ժառանգաւորացը: 1930-ին, կը ձեռնադրուէր կուսակրօն քահանայ ձեռամբ պատրիարքական տեղապահ՝ Մեսրոպ եպիսկ. Նշանեանի: 1931-ին, որպէս Կիւլպէնկեան սան կը գրկուէր Լոնտոնի համալսարանը, հետեւելու համար աստուածաբանութեան եւ Ս. գրական մեկնողական դասընթացքներու: 1935 - 36-ին, դասաւանդած է Անթիլիասի Դպրեվանքը, նախքան Երուսաղէմ վերադառնալը, ուր 1936-ին կը նշանակուէր Ս. Թարգմանչաց վարժարանի տեսուչ: 1946-էն 50, համատեղութեամբ կատարած է Ժառանգաւորաց վարժարանի տեսչութիւնը, ապա վանական իշխանութիւններու կողմէ նշանակուած է Ս. Տեղեաց նուիրակ: Գէորգ Զ. կաթողիկոսը կը հաստատէ նուիրակի իր պաշտօնը եւ երկու տարի, որպէս կաթողիկոսական պատուիրակ, Սերովբէ արք. կը շրջի Եւրոպա, Հիւս. եւ Հարաւ. Ամերիկա, յաջողութեամբ կատարելով իր առաքելութիւնը: 1953-ին, Գէորգ Զ. զինքը կը նշանակէ արեւմտեան Եւրոպայի պատուիրակ եւ այդ հանգամանքով կու գայ Փարիզ, ուր կը դառնայ նաեւ առաջնորդ:

Եպիսկոպոս կը ձեռնադրուէր 1955, Հոկտ. 6-ին, Էջմիածնի մէջ, ձեռամբ Ամենայն Հայոց նորընտիր կաթողիկոս՝ Վազգէն Ա.ի, չորս եպսայրակիցներու հետ, որոնց մէջ էր՝ Պոլսոյ Շնորհք պատրիարքը: Սերովբէ արք. անդամ էր նաեւ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի եւ այդ հանգամանքով ալ յաճախ կ'երթար Մայր Աթոռ:

1983, Մայիս 24-ին Փարիզի մէջ, յատուկ ընդունելութեան մը ընթացքին, զոր իր ներկայութեամբ կը պատուէր Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը, Ներքին նախարար Կաստոն Տըֆէռ պատույ լէգէոնի շքանշանը կը յանձնէր Սերովբէ արք.ի ի գնահատութիւն անոր գործունէութեան եւ ծառայութեանց:

Այս անակնկալ կորուստին առթիւ, այլ մանրամասնութիւններ, ինչպէս թաղման կարգադրութիւնները, կուտանք յետագային: Գոյժը հաղորդուած է անմիջապէս Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին: Գիւտ եպիսկ. որ Միացեալ - Նահանգներ կը գտնուէր, Փարիզ կը վերադառնար Չորեքշաբթի օր իսկ:

Սերովբէ արք.ի վախճանումով, Հայց. Առաք. Եկեղեցին կը կորսնցնէ իր արժանաւոր հոգեւորականներէն մէկը, որ կէս դար շարունակ ծառայեց վասն՝ կրօնի եւ հայրենեաց, իսկ մեր գաղութը՝ եկեղեցական առաջնորդէն անդին, պիտի փնտռէ այն ժողովրդական ու սիրուած դէմքը, որու ներկայութիւնը ու հայրական խօսքը, եկեղեցւոյ խորանէն թէ՛ հանդէսներու բեմերէն, անբաժան ու աւանդական դարձած մասն էր մեր ազգ. կեանքին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ արեւմտեան գօտին, ինչպէս գրեցինք, շիիներու ձեռքն է գրեթէ ամբողջութեամբ: Ձեռք առած են ձայնասփիւռ, հեռատեսիլ եւ պաշտօնական ինչ որ կայ: Նախագահ Ռեկըն որոշեց, որ ամերիկեան ուժերը պարպեն քաղաքը եւ տեղաւորուին Պէյրութի բացը գտնուող նաւերուն մէջ, ուրկէ սակայն կրակելու իրաւունք ունին, երբ բազմազգեան որեւէ ուժ կրակի տակ առնուի սուրիական դիրքերուն կողմէ: Դեսպանատան պաշտօնէութեան մէկ կարեւոր մասն ալ մեկնած է: Օդակայան եւ նաւահանգիստ բաց են, բընակչութիւնը նկուղներու կամ բնակարաններու մէջ ապաստանած է: Երեքշաբթի գիշեր, համեմատական հանդարտութիւն մը կը տիրէր: Լա Հէյի մէջ ալ, նախագահ Միթերան յայտարարեց թէ, Լիբանանի պաշտպանները չենք եւ առաջարկեց որ բազմազգեան ուժերը փոխարինուին ՄԱԿ-ի կապոյտ սաղաւարտաւորներու կողմէ: Ճեմայէլ դեռ կը յուսայ, ի՞նչ, որմէ՞ յայտնի չէ: Գալով Ճումպլաթի, Մոնտի մէջ, Էրիք Ռուլօ կը գրէր՝ ախորժակը ուտելով կը բացուի և յատկանշական է, անոր մէկ խօսքը «լիբանանեան պետութիւնը անցած - գացած ըմբռնում մըն է իր սահմանադրութեամբ եւ ներկայ կառոյցով»:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ օժանդակութիւնը որեւէ ձեւով պիտի չնուազի Միացեալ - Նահանգներու կողմէ, որոնք մերժեցին եղած այդ առաջարկը ճնշում բանեցնելու համար Թուրքիոյ վրայ, Կիպրոսի հարցին առընչութեամբ: Ռեկըն 934 միլիոն տոլար ուզեց քոնկրէսէն, Թուրքիոյ համար (ներկայիս՝ 755 միլիոն է):

ՋՈՐ ՕՎԷՅՍԻ, Թեհրանի նախկին կառավարիչը, որ ծանօթ էր Շահին օրով ալ «Թեհրանի մսագործը» անունին տակ, այնքան անխնայ ձեւով «կը ջախէր» ընդդիմութիւնը, սպաննուեցաւ, եղբօրը հետ, Փարիզի 16րդ թաղամասին մէջ: Մահափորձին տէր եղաւ իսլամական ճիհատը, բայց արարքին հեղինակները, 2 - 3 հոգի, որոնք մէկական ընդակով բըպաննեցին երկու Պարսիկները, կըցան խոյս տալ: Բոլոր պարսիկ ապաստանեալները վախի մէջ կ'ապրին արդէն, Պանի Սատր իսկ, թէեւ կ'ըսէ թէ չի վախնար բայց կը գիտակցի թէ կեանքը վտանգի մէջ է: Ճիհատը յայտարարած է նաեւ թէ «պատիժները պիտի շարունակուին» եւ Շահին տղուն ալ կարգը պիտի գայ:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԸ

Բ.

Անդրկովկասի անգլիական զինուորական հրամանատարութիւնը մնայուն կերպով անտեսեց հայկական ելոյթները: Հայերուն այն պատճառաբանութիւնները, թէ իրենց հարցը հիմնուած է ազգերու ինքնորոշման սկզբունքին եւ տնտեսական, աշխարհագրական ու պատմական նկատառումներու վրայ, հանդիպեցան խուլ ականջներու: Անգլիացի զինուորական իշխանութիւնները փորձեցին տրամաբանութեան, հասկացողութեան եւ ըմբռնելիքներու լեզուով Հայերուն ընդունիլ տալ Յունուարի կէսերուն Թոմսընի կատարած ժամանակաւոր կարգադրութիւնը: Ղարաբաղի անգլիական զինուորական առաքելութիւնը եւ Պաքուի հրամանատարութիւնը չառին այն կտրուկ միջոցառումները, որոնք անհրաժեշտ էին՝ Ղարաբաղի դէմ ուղղուած ազրբէջանական զինուորական գործողութիւնները կասեցնելու համար: Ազրբէջանական կանոնաւոր զօրամասերը, ազրբէջանաքրդական անկանոն ուժերու աջակցութեամբ, 1919ի Յունիսի սկիզբը Շուշի մըտան: Սպաննուեցան հարիւրաւոր հայ քաղաքայիններ, իսկ բազմաթիւ հայ գիւղեր կողոպտուեցան ու քանդուեցան:

Լեռնային Ղարաբաղի մնացեալ շրջաններուն համար, Շուշիի ճակատագիրը կը բացայայտէր ազրբէջանական ուժերու գերակայութիւնը: Անոնք պատրանաթափ եղած էին Ղարաբաղի գործնապէս օժանդակելու կամ անգլիական քաղաքականութիւնը յեղաշրջելու Հայաստանի կառավարութեան անկարողութենէն: Ղարաբաղի Հայերը կը դիմագրաւէին հետեւեալ երկընտրանքը՝ կա՛մ շարունակել դիմադրութիւնը, ինչ որ վտանգաւոր պիտի յանգէր յաւելեալ պարտութիւններու եւ մահերու, կամ ալ համակերպիլ անգլիական քաղաքականութեան: Լեռնային Ղարաբաղը, արտաքին օժանդակութեան բացակայութիւնը նկատի ունենալով՝ կ'ընտրէր երկրորդ ուղին: Երկարատեւ եւ մանուածապատ բանակցութիւններէ ետք, 1919 Օգոստ. 22ին կնքուած համաձայնագրով մը, Ղարաբաղի Հայերը կ'ընդունէին ազրբէջանական գերիշխանութիւնը:

Նոյն ամսուան ընթացքին, անգլիական ուժերը սկսան քաշուիլ Անդրկովկասէն եւ, նկատի ունենալով, որ Փարիզի Խաղաղութեան Խորհրդաժողովը լրջօրէն ոչ մէկ ձեւով զբաղեցաւ անդրկովկասեան հանրապետութիւններու հողային տարակարծութիւններով, 1920ի գարնան Ղարաբաղի Հայերը դարձեալ ըմբոստացան: Հայկական կառավարութիւնը կանոնաւոր զօրքեր ղրկեց՝ Ղարաբաղի Հայութեան օժանդակութեան փութալու նախանձախնդրութեամբ, բայց ճակատամարտը դադրեցաւ, երբ տասնըմէկերորդ Կարմիր Բանակը քալեց Պաքուի վրայ եւ Ազրբէջանը հռչակուեցաւ Խորհրդային Հանրապետութիւն մը: Հայաստանի Հանրապետութիւնը, անսալով Խորհրդային Ռուսիոյ եւ Խորհրդային Ազրբէջանի անունով տասնըմէկերորդ Կարմիր Բանակին կողմէ տրուած սպառնական վերջնագիրին իր ուժերը պարտադրաբար ետ քաշեց Ղարաբաղէն, որ դարձաւ Խորհրդային Ազրբէջանի ինքնավար մէկ մասը:

Ղարաբաղի նկատմամբ որդեգրուած անգլիական քաղաքականութիւնը ընդհանուր վրդովում առաջացուց Հայաստանի Հանրապետութեան մէջ: 1919ի վերջաւորութեան, Երեւանի մօտ անգլիական զինուորական ներկայացուցիչ տեղակալ-գնդապետ Ճոն Ս. Փլաֆէն կը տեղեկագրէ.

«Ես կը կարծեմ, թէ Ղարաբաղը Ազրբէջանին յանձնելու քայլը բոլոր հարուածներուն ամէնէն լեղին էր: Հայերուն համար Ղարաբաղ կը նշանակէ նոյնիսկ իրենց կրօնքէն աւելին, ըլլալով իրենց ցեղին օրրանը եւ աւանդական վերջին ամրոցը, երբ իրենց երկիրը ներխուժուած ըլլայ: Անիկա ամէն ձեւով հայկական է եւ Հայաստանի ամէնէն զօրաւոր մասը՝ թէ՛ ելմտական, թէ՛ զինուորական եւ թէ ընկերային առումով:

«Հայերը ունեցան ա՛յն զգացումը, որ անգլիացի «դաշնակից»ը դաւաճանեց իրենց դատին»:

Անդրկովկասի մէջ անգլիական միջամտութիւնը կատարուած էր 1918 Օգոստոսի վերջաւորութեան, Տէյվիտ Լոյտ Ճորճի պատերազմական դահլիճի որոշումով, հաստատելու համար անգլիական անմրցակից հակակշիռ մը Կասպից ծովուն վրայ եւ ապահովելու Թուրքիոյ ենթարկումը՝ Մուտրոսի զինադադարի պայմաններուն: Պաքուի գրաւումը եւ զօրավար Ճորճ Միլնէի «Սալոնիքա ուժ»ի 27րդ զօրաբաժինին Պաթում հասնիլը նաեւ մաս կը կազմէին անգլիական աւելի ընդարձակ ծրագրի մը, որ կը նպատակադրէր կապեր հաստատել Պալքաններու, Հարաւային Ռուսիոյ եւ Վոլկայի ճակատի հակաբոլշեւիկ տարրերուն հետ: 1918ի վերջաւորութեան, անգլիական կառավարութիւնը շուրջ 33 հազար հոգի ղրկած էր Անդրկովկաս, բայց Անդրկովկասի հանրապետութիւններուն նկատմամբ հասկնալի կամ հեռատես քաղաքականութիւն մը չէր կրցած յստակացնել: Մինչ անգլիական գունդերը կը սկսէին գրաւել Պաթում-Պաքու գիծը, Անգլիոյ Խաղաղութեան Խորհրդաժողովի պատուիրակութիւնը Փարիզ կ'երթար առանց Անդրկովկասի հանրապետութիւններու ճանաչումին եւ անոնց հողային հակասական պահանջներու լուծումներուն շուրջ յստակ ուղեցոյցներ ունենալու:

Անդրկովկասի հանրապետութիւններու նկատմամբ իր վարելիք քաղաքականութեան գծով տրուած միակ ցուցմունքը, որ Թոմսըն Լոնտոնէն ստացաւ, հասաւ Անդրկովկաս իր ժամանումէն մէկ շաբաթ ետք: Պատերազմական Նախարարութիւնը անգլիական զինուորական հրամանատարութեան կը հրահանգէր յայտարարել, թէ Անգլիոյ նպատակն է պահպանել կարգուկանոնը եւ ամրապնդել զինադադարի պայմանները Փարիզի Խաղաղութեան Խորհրդաժողովին կողմէ, մինչեւ շրջանի այս հանրապետութիւններու ապագային ճշդումը: Մինչ անգլիական կառավարութիւնը կ'անտեսէր Անդրկովկասի հանրապետութիւններու հողային տարակարծութիւնները, Պաքու ժամանելով՝ Թոմսըն ստիպուած էր անմիջականօրէն դիմագրաւել այդ տարակարծութիւնները: Հետեւաբար, ան կ'անդրադառնար, թէ Անդրկովկասի մէջ խաղաղութիւնը եւ կարգուկանոնը ապահովելու համար, առաջին հերթին պէտք է հարթել այդ տարակարծութիւնները. ուստի Լոնտոնէն իրեն փոխանցելի ապացոյցներու չգոյութեան պատճառով, ան իր անձնական համոզումները յայտարարեց իբրեւ կառավարական քաղաքականութիւն:

Ազրբէջանի վարչապետ Ֆաթալի Խան Խոյսքի, գիտակցելով արեւելեան Անդրկովկասի մէջ խաղաղ պայմանները վերահաստատելու գծով անգլիական մտահոգութեան, ամբաստանեց Հայերը՝ իբրեւ Զանգեզուրի եւ Լեռնային Ղարաբաղի մէջ ապստամբի շարունակման դրդապատճառներ: Իր կարգին, Թոմսըն Նոյեմբեր 29-ին Ազրբէջանի կառավարութեան կ'արտօնէր իր գունդերը օգտագործել պաշտպանողական նպատակներու՝ իբրեւ Հայերու դէմ պաշտպանողութեան միջոց: Խան Խոյսքիի համոզելու կարողութիւնը կրնայ ազդած ըլլալ Թոմսընին վրայ, բայց ուրիշ նկատառումներ հիմնական դեր ունէին Անդրանիկի դէպի Զանգեզուր քաշուելու պահանջին եւ Ղարաբաղը Ազրբէջանի գերիշխանութեան տակ դնելու իր որոշումներուն մէջ: Ազրբէջանի պահանջներուն Թոմսընի ցուցաբերած աջակցութիւնը մասնակի կերպով կը պատճառաբանուի իր ա՛յն գնահատումով, թէ իր հակակշռին տակ գտնուող անգլիական փոքրաթիւ ուժը չէր կրնար պահպանել շրջանին խաղաղութիւնը: Պաքուի անգլիացի փոխ-հիւպատոս Ռոնալտ Մաքտոնըլ, որ անձնապէս մասնակցած էր հայ-ազրբէջանական հողային տարակարծութիւնները հարթելու անգլիական ճիգերուն, կ'ընդունի, թէ «Հայերը վստահաբար ստացան կարգ մը շատ խիստ կշտամբանքներ (Թոմսընէն), բայց իրենց դէմ գոյութիւն ունեցող զգացումները (Ազրբէջանի մէջ) այնքա՛ն զօրաւոր էին, որ կասկածելի է, թէ զօրավար Թոմսըն երբեւիցէ կարենար Ազրբէջանի մէջ որեւէ տեսակի կարգուկանոն հաստատել, եթէ չունենար իր ունեցած կեցուածքը»: Այսպէս Թոմսըն Անդրանիկին կը հրահանգէր Զանգեզուր վերադառնալ, որովհետեւ գլխաւորաբար ան կ'ուզէր դադրեցնել Անդրկովկասի զինուորական բոլոր գործողութիւնները եւ վերահաստատել բնականոնութիւնը: Աւելի՛ն. որպէսզի անգլիական հրամանատարութեան դէմ Ազրբէջանի թշնամութիւնը չարթնցնէ, Թոմսըն դէմ արտայայտուեցաւ զինուորական այն օժանդակութեան, որ պատերազմական Նախարարութիւնը կ'առաջադրէր տալ Անդրանիկին: Այս հարցին շուրջ ան ըսաւ. «Մարդիկ սխալ կարծիք պիտի կազմեն, թէ անգլիական կառավարութիւնը Հայերը կը զինէ Թաթարներուն դէմ»:

Սակայն Սուլթանովի ընդհանուր կառավարիչ նշանակումին առընչութեամբ Թոմսընի հաւանութիւնը աւելի դժուար է բացատրել: Ան ծանօթ էր Սուլթանովի ծայրայեղ փրօ-թրքական զգացումներուն եւ Հայերու հանդէպ իր խոր ատելութեան: Անիկա ճիշդ ձեւը չէր՝ ջնջելու կամ անձեւելու համար Զանգեզուրի եւ Ղարաբաղի Հայերուն թշնամութիւնը հանդէպ Ազրբէջանի կառավարութեան: Մաքտոնըլ զգուշացուցած էր Թոմսընը, թէ Սուլթանով «շատ վրիժառու անձ մըն է, երկար ժամանակ խաղաղութիւնը պահպանելու համար»: Թերեւս ան համաձայնեցաւ Սուլթանովի նշանակումին, որովհետեւ վերջինը «ծնունդով կամ ամուսնութեամբ տեղւոյն բէկերու մեծ մասին հետ իր ունեցած կապերուն պատճառով՝ շատ զօրաւոր խարիսխ մը ունէր Շուշիի մէջ»:

ԱՐԹԻՆ Յ. ԱՐՍԼԱՆԵԱՆ

(Շար. 2)

ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵ՞Ր ԹԷ...

Անցեալներս, ընկերային հարցերու վերաբերեալ յօդուածով՝ խօսած էինք վարի խաւի չարագործներու նորահնար ու... ասպարէզներուն մասին: Այս անգամ խօսինք վերի խաւին, աւելին՝ վերի խաւի ընտրանիին պատկանող գիտական ասպարէզի որոշ շրջանակներու «քաջագործութիւններուն» մասին: Պարզապէս՝ առանց ընդհանրացնելու. բաղդատական մը ընելու եւ, մատնանշելու համար, ընկերութեան բարոյական անկումը, թէ վերի եւ թէ վարի խաւերուն մէջ: Փաստ. թիւնը, պարզագայական ընդհանուր երեւոյթ մըն է, բայց ինչպէս գիտէք միշտ գլխէն կը սկսի...:

Այստեղ գործ ունինք, ժողովրդավարական վարչակարգի ախոյեան՝ Միացեալ-Նահանգներու՝ գիտական շրջանակներէ ներս՝ փառամոլութեան կամ պարզապէս շահամոլութեան հիւանդութենէն վարակուած անձերու հետ, որոնք չեն վարանիր, խաբեբայութեան եւ կեղծարարութեան դիմել, մինչեւ իսկ հանրութեան կեանքին եւ առողջութեան հետ խաղալ, անձնական շահերու ակնկալութեամբ:

Ասոնցմէ մին, հռչակաւոր Հարվարտ համալսարանի դասախօսներէն՝ հանրածանօթ գիտնական մը, [illegible] խորագիրով, սրտի ծանր հիւանդութեան մասին, բոլորովին յերիւրածոյ տեսու...

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՋՐԱՂԱՑԸ

ԷԴՈՒԱՐԴ ԱՒԱԳԵԱՆ

Ու մինչ Ջրաղացի քարը պտտւում էր, չաչում, չառաչում էր ջուրը, երգում չախչախը, նստում էր Քոռ Մխոն, իր թախտին, մէջքը յենում պատին, ու ալրի փոշին իջնում էր առանց էն էլ նոսր ու ճերմակ մազերին: Փստացնում էր ծխախոտը, որ փաթաթում էր լրագրի կտորի թղթով, ու թէ մօտը մարդ էր լինում, կնճռոտելով ճակատը, ասում էր.

- Է՜, աշխարքս ոնց որ ջաղացքի քար, պտտւում է, հա՜ պտտւում: Իսկ մարդս՝ աղուն: Պտտւում է քարը, աղունը ալիւր է դառնում, փոշի հող...

- Մխիթար, էլի մենակ ես: Ախր, դըժուա՞ր է, - ասում էին, փորձելով նրան մօտեցնել իրական կեանքին:

- Մխո, ա՛յ Մխո, քա առանց կին ո՞նց կ'եղնի ո՞նց:

- Էսքան տարի ո՞նց է եղել: Հը՞, - հարցնում էր, - աշխարքս էս քարի պէս պտտւում է, մարդը ոնց որ աղուն: Փըշրըւում է էդպէս, փոշի է դառնում:

- Այ մարդ, էդպէս չի լինի: Որ ապրում ես, պիտի ապրես:

- Ինչի չի լինի, քուրս: Կը լինի: Հայհայս գնացել է, ի՞նչս է մնացել:

- Մնացել է, մնացե՛լ է, - վրայ էին բերում կանայք ու ժպտում: - Մի բան հօ մնացած կը լինի՞:

- Հի՛, հի՛, - ծիծաղում էր Քոռ Մըխոն: Մի բան, քուրս ճիշդ ես ասում, մնացած կը լինի, բա ո՞նց: Թէ որ ցորեն չկայ, դալդալոս հորեն, գարի հօ կա՞յ, սիմինդ հօ կա՞յ...

Իսկ կանայք, երես առածները, նոյնիսկ շոյում էին նրա ուսը, մէջքին թըփթըփացնում: Յետոյ նայում էին ուղիղ աչքերի մէջ ու վրայ բերում.

- Ախր, առանց կնկայ տղամարդու օրը օր չի: Մի վրէդ նայի, գլխիդ նայի, եփող-թափող չունես, լուացող-հագցնող չունես, ո՞նց կ'եղնի:

- Առանց տղամարդու էլ կնկայ բանը բան չի, - տաքանում, ոգեւորւում էր Քոռ Մխոն այդ փաղաքուշ խօսքերից: Եւ ինքն էլ էր մեկնում ձեռքը: Փորձում էր մխիթարել առանց ամուսին մնացած կանանց:

Աղունին գիւղից հարս բերեցին Մաքրավանքից: Երկար հիւսքեր ունէր, ամուր, թարմ աւելուկի պէս փայլուն, թարմ աւելուկի պէս հոտաւէտ: Երկար հիւսքերը իջնում էին մինչեւ բարակ մէջքը: Բարակ մէջք ունէր Աղունը, բարակ յօնքեր, որոնք քթարմատին, ծիծեռնակի թեւերի պէս սեւ, դալիս, դրկում էին իրար: Սեւ աչքեր ունէր Աղունը ու . . . սեւ բախտ:

Եղած - չեղած, հինգ օր ապրեց իր Վաղինակի հետ, ջահել, սեւապեխ Վաղինակի, որին չհասցրեց նոյնիսկ մի կարգին սիրել: Ի՞նչ սիրել, երբ նրան առաջին անգամ նշանդրէքին տեսաւ: Ու մէկ էլ՝ հարսանիքին: Հինգ օր եւ Վաղինակին բանակ տարան: Բոլորին տարան, կախ էր, նրան էլ հետները: Երբ Վաղինակը գնաց, աշխարհը դատարկուեց Աղունի համար: Ոնց որ երախայի ձեռքը խաղալիք տան ու հինգ րոպէից խլեն: Ախր, դեռ ջահել էր Աղունը, դեռ իր խաղը չէր խաղացել: Սիրել էր ուզում արդէն, սիրուել էր ուզում: Ու մենակ մնաց...

Կեսուրը՝ Հոռոմը լաւ կին էր: Նա էլ էր Մաքրավանքից: Տարիներ առաջ Մուկուչը փախցրել էր նրան, եւ, հակառակ նրա ծնողների կամքի, քաղաք բերել: Եւ ապրել էին նրանք՝ Մուկուչը եւ Հոռոմը երկար, խաղաղ ու բարի կեանքով: Այնքան էին ապրել, որ նմանուել էին իրար ոչ միայն բնաւորութեամբ, այլեւ արտաքինով: Ջնայած Մուկուչը ուժեղ տղամարդ էր, պահանջկոտ, իսկ Հոռոմը քաշուող, ամաչկոտ, բայց տան ղեկավարը Հոռոմն էր: Նրա խօսքը խօսք էր: Եւ ոչ թէ նրանից, որ Մուկուչը չէր կարող կնոջ վրայ: Չէ, սիրո՛ւց էր:

Երբ Վաղինակին տարան, մորմոքեց Հոռոմը: Մորմոքեց եւ Մուկուչը: Ջահել - ջիւան տղան գնաց: Դա մի ցաւ: Միւսը աչքի առաջ էր: Ջահել - ջիւան հարսը մնաց: Նրանք, որ կեանքում միշտ կողք - կողքի էին ապրել, երբեք բաժան չէին եղել, շատ ցաւեցին մենակ մնացած Աղունի համար:

- Վա՛յ իմ Աղունիկս, - ասում էր Հոռոմը Մուկուչին, - մենակ մնաց: Առաջուայ պէս էլ չի ղունղունում: Աստուած առաջ նրան խղճայ, նոր մեզ:

Բայց Աստուած չխղճաց: Տղայի նամակը կտրուեց: Չեկաւ: Ցաւը գնաց, մեծացաւ:

Ծանր օրերին, երբ ընտանիք կայ, թեկուզ երեք հոգուց, հոգսը ցաւը մեղմացնել է տալիս: Հոգսից ցաւը թուլանում է: Ապրել է պէտք: Տանը աշխատող ձեռք չկար: Թոշակը ի՞նչ: Մաքրավանքից Աղունի մայրը մի քանի հաւուճիւ ուղարկեց: Զմրթեցին, պահեցին: Ջու էին ծախում, աշխատած փողով գարի, եգիպտացորեն էին ճարում:

(Շար. 2)

թիւն մը կը հրատարակէ՝ բժշկական հռչակաւոր պաշտօնաթերթ՝ Նիու Ինկլանտ օֆ Մէտըսինի մէջ, իբրեւ թէ արդիւնք երկար տարիներու ուսումնասիրութեան, եւ պրպտումներու՝ 43 հոգինոց ընտանիքի մը վրայ… Եկուր տես թէ՝ այս ընտանիքը երբեք գոյութիւն չէ ունեցած։ Սա մէկ, նոյն պարբերաթերթին մէջ երկրորդ յօդուած մըն ալ կը ստորագրէ, կեղծ գիւտի մը մասին, եւ կ'անուանէ ընագէտ մը եւ երկու բժիշկներ, որոնք, իբրեւ թէ շատ կարեւոր դեր խաղացած են սոյն գիւտին ուսումնասիրութեան եւ վաւերականացման նկատմամբ. բայց հոս ալ երեւան կ'ելլէ թէ այս երեք անձերն ալ երեւակայութեան ծնունդ են։ Եւ որովհետեւ դրամը ամէնուր է Հարվարտ՝ իբրեւ քաջալերանք այս սքանչելի գիւտերուն, կը տրամադրէ մէկ միլիոն տոլար… զոր կը ստիպուի վերադարձնել։ Այս տականաւոր գիտնականը՝ (Ճոն Ռ. Տարսի) համալսարանին կարկառուն անձնաւորութիւններէն մին, իրեն հետ քշած է 116 աշխատակիցներ, որոնք՝ վստահելով իր հեղինակութեան, կամ մեղսակցութեամբ, բազմաթիւ «ուսումնասիրութիւններ» կատարած եւ հրատարակած են, այս գիւտերուն վերաբերեալ։ Արդ, այս աշխատասիրութիւնները որպէս ընդունուած եւ փորձարկուած տուեալներ, տեղ գրաւած են համաշխարհային բժշկական ցուցակըրին (Էնտէքս) մէջ. ուստի, սրտի հիւանդութիւններու վերաբերեալ 2 հիմնական գլուխներ, պէտք է անյապաղ դուրս շպրտել այս հրատարակութենէն. բան մը որ անհնար է, որովհետեւ շատ ուշ է եւ պարբերականը տարածուած է արդէն, աշխարհի չորս կողմը։ Հետեւաբար կրնանք երեւակայել, դժբախտ հիւանդներուն սպառնացող վտանգը։ Եթէ այս դէպքը մեծ աղմուկ բարձրացուց Միացեալ-Նահանգներու մէջ, փրոֆէսօրին հռչակին պատճառով, եզակի բան մը չէ, որովհետեւ միայն 1983ի ընթացքին բազմաթիւ այլ գայթակղութիւններ երեւան ելած՝ եւ շռնդալից դատավարութիւններ եղած են, պիոմետիքալ կեղծարարութիւններու վերաբերեալ։ Ասոնց կարգին, դեղերու, սննդեղէնի եւ այլ բազմազան նիւթերու վտանգաւոր չըլլալուն արտօնագիր շնորհելու լիազօրուած հանրածանօթ լապորաթուար մը, որուն նախագահն ալ համալսարանի անուանի դասախօս մըն է, եւ որ ցարդ 22 հազար արտօնագիր ստորագրած է վերոյիշեալ նիւթերու վերաբերեալ։ Շնորհիւ վտարուած աշխատակցի մը խոստովանութեան, կը յայտնուի թէ, այս հաստատութեան մէջ հազարաւոր անհիմն արտօնագրեր ստորագրուած են, առանց որեւէ լուրջ քննութեան, այսպէս, դեղեր, պարարտանիւթեր, հականեխական եւ մաքրութեան ծառայող նիւթեր, հրապարակ հանուած են առանց հաւանական անհանդուրժողութեան, քաղցկեղի անվտանգութեան փաստացի քննութիւններ կատարելու։ «Իսկ կատարուած քննութիւններն ալ, ա՛յն աստիճան անկանոն էին, կ'ըսէ այս աշխատակիցը, որ ծիծաղելի պիտի ըլլային եթէ, հաւանական ծանր հետեւանքները նկատի չունենանք»։ Օրինակի համար, հազարաւոր քոպայներ կը գործածէին, առանց որոշ կերպով նշանակած ըլլալու, այսպէս, փորձառութեան ենթարկուած մուկեր զանազան քննութիւններու կ'ենթարկուէին առանց փաստօրէն գիտնալու թէ ո՛ր մէկ դեղին կամ սնունդին համար նշանակուած են. շատ անգամ պիտակին վրայ կը նշէին, փորձուած կենդանիներու քանակն ու փորձի տեւողութիւնը, առանց որեւէ քննութիւն կատարած ըլլալու։ Յիշենք ուրիշ պարագայ մը եւս. սրտի հիւանդութիւններու բաժնի վարիչ՝ նոյն ատեն, բազմաթիւ լաւօններու խորհրդական յայտնի փրոֆէսօր մը, կը ստիպուի խոստովանիլ թէ, կեղծարարութիւն գործած է սրտի ցաւի դէմ նորահնար դեղերու համար, նոյն ձեւով, խաբած է շրջանի մթնոլորտային մաքրութեան հսկիչ մարմինը՝ բնածխային թթուի արտօնելի չափանիշի գրութեան համար. այս կեղծիքին զոհ գացած են հարիւրաւոր գործատուներ, եւ միլիոններ վճարած վնասն ոչինչի։ Այլուր, փլութոնիոմի ճառագայթացումով վարակուած քոպայներ, կը շփոթեն ուրիշներու հետ, եւ քննութիւններ կը կատարեն բանակին համար, անշուշտ բոլորովին սխալ…։ Ահաւասիկ լաւագոյնը… համալսարանի մը մէջ, ուր քաղցկեղի գիտական պրպտումներ կը կատարուէին՝ հետազօտողներու խումբին կ'առաջարկուի նոպելեան մրցանակի թեկնածութիւնը. երբ յանկարծ, երեւան կ'ելլէ թէ խումբի փայլուն գիտնականներէն մին, խարդախած էր քննութիւններու արդիւնքը եւլն., եւլն., չերկարենք։

Եւ ըսել թէ, ասոնք գիտութեան ծառայող մարդիկ են, եւ վերի խաւի ընտրանիին մաս կը կազմեն. հետեւաբար, այս մարդոց ստորնութիւնը կարելի չէ բաղդատել վարի խաւի թշուառականներուն հետ, որոնց անկումը՝ որոշ չափով կարելի է բացատրել։

Ներկայիս, Միացեալ-Նահանգներու առողջապահական մարմինները, կրկնակի վերաքննութեան կ'ենթարկեն, հազարաւոր նիւթեր եւ դեղեր, որովհետեւ, մի՛այն անցեալ տարուան ընթացքին կատարուած կեղծարարութիւնները, մտահոգիչ համեմատութիւններու հասած են, եւ պատկան մարմինները յուսահատ՝ կը ջանան այս համաճարակին առաջքն առնել։ Սակայն երբ վտանգը կը հասնի մինչեւ ընկերութեան վերի խաւը, դժուար է անկումին առաջքն առնել, առանց վիրաբուժական ծանր գործողութեան…։

Գ. Տ.

ՊՈՒՏ ՄԸ ԺՊԻՏ

ԳԼԽԱԳԻՆ

Սինեմայի աստղ մը, Շիքակոյի մէջ կը ներկայանայ փաստաբանի մը եւ կը հարցնէ, թէ ի՞նչ վճարում կ'ուզէ իր ամուսնալուծումը յաջողցնելու համար։

- Ձեզի համար, սիրելի տիկին, միայն հինգ հարիւր տոլար։

- Հինգ հարիւր տոլա՜ր … Ի՞նչ կ'ըսէք, սիրելի մէթր … Ուրիշներ ատկէ պակաս կ'ուզեն ամուսինս սպաննելու համար …

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ օփերայի վերածուած է Ուիլեըմ Սարոյեանի «Մարդկային կատակերգութիւն»ը, հռչակաւոր Հէռը յօրինող Կոլթ Մաք Տէրմընդի կողմէ։ Հետաքրքրական է այս օփերային յղացումը. «Հերոս»ը երգչախումբն է՝ որ կը ներկայացնէ քաղաքը։ Ժողովուրդը դուրս կ'ելլէ քաղաքէն, կը կատարէ իր դերերը եւ կը վերադառնայ։ Իսկ քաղաքը իր դերը կը կատարէ որպէս դիտող։ Այլ խօսքով, ամէն ոք միւսը կը դիտէ, այնպէս ինչպէս փոքր քաղաքի մը բնակիչները կ'ընեն իրարու, եւ երգչախումբը կ'օգնէ պատմութեան շարահիւսման։

×

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, Յունուար 13-ին, մեռած է Բենիամին Ժամկոչեան։ Ծնած էր 1895-ին՝ Տիգրանակերտի Հայնի գիւղը։ Նախակրթութիւնն ու երկրորդական ուսումը ստացած է գերմանական որբանոցը։ 1918 - 1930 թուականներուն ուսուցչական պաշտօն վարած է Ատանայի եւ Պէյրութի վարժարաններուն եւ որբանոցներուն մէջ. 1930 - 1938 եւ 1940 - 1973 եղած է Պէյրութի Սահակեան վարժարանի տնօրէն։ Հեղինակն է հայերէնի քերականութեան, Հայոց պատմութեան, աշխարհագրութեան եւ այլ նիւթերու դասագիրքերու։ Հրատարակած է «Տպաւորութիւններ միամեայ պտոյտէս» գիրքը (1959)։ Իր «Մանուկը բնութեան մէջ» գործը օփերէթի վերածած է Հ. Պէրպէրեան։ Մանկավարժական իր գործունէութեան ի գնահատութիւն, վերջերս Հայաստանի Լուսաւորութեան նախարարութիւնը զինք պարգեւատրած էր «Մեսրոպ Մաշտոց» շքանշանով։

×

ՓԱՍԱՏԻՆԱՅԻ Հայ Կեդրոնին մէջ, Յունուար 14-ին, տեղի ունեցած է Հ. Ե. Դ. «Նիկոլ Դուման» Ուխտի հնգամեակին նուիրուած ճաշ - պարահանդէսը, մասնակցութեամբ 400 հոգիի։ Բացումը կատարած է հանդիսավարը՝ Յովիկ Սալիպա։ Տարբեր վեց Ուխտերէ մօտ հարիւր նորագիրներ իրենց երդումը կատարած են։ Ճաշէն ետք խօսք առնելով Հ. Ե. Դ.ի Կեդր. Վարչութեան անդամ Պետիկ Թաշճըեան նշած է. «Հարիւրէ աւելի այս պատանիներուն եւ երիտասարդներուն երդումը, շօշափելի հակազդեցութիւն մըն է մեզ բարոյալքել փորձողներուն եւ Հ. Ե. Դ. Կեդր. Վարչութիւնը կը յայտարարէ, թէ տէր կը մնայ իր բոլոր պարտականութեանց, շարունակելով իր առաքելութիւնը մինչեւ Հայ Դատի արդար լուծումը»։ «Նիկոլ Դուման» Ուխտի ատենապետ Հրայր Շէրիքեան անդրադարձած է Ուխտի հնգամեայ գործունէութեան։ Ողջոյնի խօսք արտասանած է Հ. Յ. Դ. «Լեռնավայր» կոմիտէի հերթապահ Կարպիս Հինդոյեան։ Ապա Գառնիկ Սարգիսեան՝ նուագախումբի ընկերակցութեամբ, ազգային եւ յեղափոխական երգերով խանդավառութիւն ստեղծած է սրահին մէջ։

×

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ Օգնութեան Խաչի Շրջ. Վարչութեան կազմակերպած դասախօսութեանց շարքին առաջինը տեղի ունեցած է Յունուար 12-ին, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանի վեհարանին մէջ։ Բացումը կատարած է Սօսի Սագըրեան։ Դասախօսած է Գարեգին Բ. Կաթողիկոս՝ «Կրօնական դաստիարակութիւնը Հայց. եկեղեցւոյ շրջագիծին մէջ» նիւթին շուրջ։ Հայրապետը բազմաթիւ օրինակներ տուած է զանազան կրօնքներու հաւատալիքներէն եւ կեդրոնացած քրիստոնէական կրօնքի սկզբունքներուն վրայ. ապա անդրադարձած է Հայց. Եկեղեցւոյ աւանդութեամբ կատարուած կրօնական դաստիարակութեան։

×

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ Ուիլշըր Իպէլ սրահին մէջ, Յունուար 14ին, ներկայացուած է Նիլ Սայմընի «Բոպիկը պարտէզին մէջ» թատերախաղը, «Վարդան Աճէմեան» խումբին կողմէ, բեմադրութեամբ Ժան Նշանեանի։ Գլխաւոր դերերը մարմնաւորած են Շաքէ Թումանեան, Յարութիւն Ֆոլլեան, Գէորգ Թերճանեան, Աննա Պօղոսեան եւ բեմադիրը։

×

ՏԻԹՐՈՅԹԻ Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ Լիլերն սրահին մէջ, Յունուար 8-ին, տեղի ունեցած է Համազգայինի ճաշ - պարահանդէսը՝ Հայկական Ծնունդի առթիւ։ Ներկայ եղած են 250 հոգի։ Խաչիկ Ղազարեանի նուագախումբի ստեղծած խանդավառ մթնոլորտին մէջ Կաղանդ Պապան ժամանած է եւ նուէրներ բաշխած աւելի քան քառասուն մանուկներու։

ՀԱԼԷՊ

ԳՐԻԳՈՐ ՔՀՆՅ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ ԶՈՀ ՈՃՐԱՅԻՆ ԱՐԱՐՔԻ ՄԸ

Հալէպի Ս. Քառասնից Մանկանց եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւներէն Գրիգոր քհնյ. Ղազարեան զոհ գացած է ոճրային արարքի մ'։ Յունուարի երկրորդ շաբաթը, իրիկուն մը տնօրհնէք կատարելէ ետք՝ շէնքէ մը վար իջած պահուն, երեք անծանօթներու կողմէ կողոպտուած է։ Կողոպուտի ընթացքին, քահանայի դիմադրութեան հանդիպելով, անծանօթ գողերը ատրճանակի հարուածներով ծանրօրէն վիրաւորած են զինք եւ փախած։

Գրիգոր քահանայ երկու օր ետք վախճանած է հիւանդանոցին մէջ։ Յուղարկաւորութեան ներկայ եղած են պետական եւ համայնական դէմքեր։ Դէպքը ցնցած է Հալէպի հայ գաղութը։

ՔԼՕԴ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

2

ԽՌՈՎՔ

Երեք օր վերջ, Օփէրա գացած էր երբ իշխանն ալ եկաւ. այս անգամ ուզածին պէս զայն դիտեց, իշխանը նոյնիսկ թեթեւ մը ժպտեցաւ, սակայն այս ուրախութիւնը կարճ տեւեց, որովհետեւ նկատեց որ Ռուտոլֆ տրամադրութիւն չունէր։ Այո՛ նիհարցած ու տժգունած էր, տենդահար մարդու մը պէս աչքերը փոսը ինկած։ Սարսափեցաւ. անիկա հիւանդ էր. բնականաբար շուրջի մարդիկը ոչինչ կը տեսնէին. ո՞վ կրնար իրեն պէս նայիլ անոր. միւսները շատ ուշ պիտի անդրադառնային։ Ա՜, հոն ըլլալ, այնքա՜ն մօտիկը եւ չկարենալ օգնութեան հասնիլ։ Գիտէր թէ անիկա յաջորդ օրը Կալիցիա պիտի մեկնէր, երկար եւ հոգնեցուցիչ ճամբորդութիւն մը կատարելու համար։ Ճամբան պիտի հիւանդանար եւ իրմէ հեռու։ Մարի դառն ժամեր անցուց եւ գիշերը չքնացաւ։ Յաջորդ օրերուն, առտուները բոլոր օրաթերթերը բերել տուաւ, ի մեծ զարմացումն դռնապանին։ Իշխանէն լուրեր կը փնտռէր. ոչ մէկ բառ անոր թանկագին առողջութեան մասին։

Այսպէս կ'անցնէին Մարիին օրերը, տենդահար սպասումի մը մէջ… Ի՞նչ բանի համար…

×

3

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Առանց պատճառի չէր որ Մարին Օփերայի մէջ վախցած էր։ Իր թափանցող աչքերով, իշխանին յոգնատանջ դիմագծերուն վրայ կարդացած էր անոր բարոյական տագնապը։ Չպիտի յուսախաբէր երբ իմանար որ ինք ատոր մէջ ոչ մէկ դեր ունէր։ Անիկա կը լեցնէր Մարիին ամբողջ կեանքը։ Ոչ մէկ պատրանք կը սնուցանէր գահաժառանգին կեանքին մէջ գրաւած կտոր մը տեղին համար։ Արդէօք անիկա ալ գոնէ անգամ մը խորհա՞ծ էր իրեն վրայ, զինքը տեսնելէն ի վեր։

Ռուտոլֆին շուրջ հազար մեքենայութիւններ կը նիւթուէին։ Ճարպիկ, սմսըղուկ, ցանկացող մարդիկներ անոր շուրջը կը գործէին։ Անիկա քաղաքականութեամբ կը հետաքրքրուէր եւ սկեպտիկներու պէս միայն անոր մէջ թղթախաղի մը հաճոյքը չէր գտներ։ Վեհանձն սրտով այս երիտասարդը իր ժողովուրդին համար աւելի արդարութիւն, աւելի ազատութիւն ու բարօրութիւն կը ցանկար։ Կ'ատէր կամայականութիւնը եւ իշխողներուն սիրելի առածը. Բաժանեա՛ զի տիրեսցես։ Կը դատապարտէր անոնց անտարբերութիւնն ու խստասրտութիւնը. իր շրջապատի մարդոց գաղափարները կ'արհամարհէր, սակայն պէտք էր հաճելի կերպով ընդունիլ անոնց ժպիտը։ Բնութեամբ դիւրաբորբոք, երկար անձկութենէ մը վերջ միայն կը յաջողէր անհրաժեշտ խոհեմութեան հասնիլ։

Բարեկամի պէտք ունէր, սակայն իր դիրքին մէջ ուրկէ՞ գտնէր։ Իր հետ յարաբերութեան մէջ գտնուողները, որքան ալ անշահախնդիր բողոքներ ներկայացնէին, դարձեալ կ'ուզէին զինքը գործիք դարձնել։ Ֆիլիփ տը Քօպուրկի կամ Հօյոսի հանդէպ այնպիսի զգացումներ կը տածէր, ինչ որ պիտի տածէր կերուխումի ընկերներու հետ, գեղանի աղջիկներու ընկերակցութեամբ։ Ասոնք ոչինչ կը խնդրէին, սակայն մեծ բան մըն ալ չէին տար։ Հապա միւսնե՞րը. իր աշխատասենեակը ո՞վ կը մտնէր առանց շահ մը ակնկալելու։ Ազատական մամուլին պատկանող իր բարեկամներն ալ կը շահագործէին զինքը, թէեւ ճիշդ է որ հեռաւոր նպատակի մը համար, սակայն հսկայ շահի մը ձգտումով։

Իրեն հաճելի կիները, իր ճամբուն վրայ ցրուած էին նոյնպէս շահախնդիր մարդոց կողմէ, թէեւ միամտօրէն կը կարծէին թէ զանոնք ընտրած էր։ Ո՛չ մէկ վստահելի բարեկամ, պէտք էր բոլորէն կասկածիլ։ Այս դառն մտածումին առջեւ Ռուտոլֆ թախիծով կը լեցուէր. չէր կրնար ազատիլ անկէ, որ աւերներ կը գործէր իր էութեան մէջ։

Կայսերական պերդաստանին մէջ, Ռուտոլֆ ոչ ոքի սիրտը կը բանար։ Քաղաքականութեան մասին ոչինչ կը խօսէր հօրը հետ։

(Շար. 32)

(Շար. Ա. էջէն)

այս բոլորը ահաբեկչութիւնը անջատած են «քաղաքական յանցանք»ի պարագայէն: 1971ի «ահաբեկչական արարքները կանխելու եւ պատժելու համաձայնութիւնը» եւս հարկ տեսած է նշելու թէ ահաբեկչութիւնը ներհակ է միջազգային շահերու:

Աւելի հետաքրքրականը այն է որ նոյն դատարանը 1977, Նոյ. 16 թուակիր «Պատէր - Մայնհօֆ»ի վճիռով այս ձախակողմեան հակումով գերմանացի ահաբեկիչները» հասարակ յանցաւոր կը նկատէր:

Ֆրանսական արդարութեան մէջ, ահաբեկչական այս յանցանքը եթէ գործուած է Թուրքիոյ եւ Թուրքերու դէմ, կը դադրի «հասարակ յանցանք» ըլլալէ ու հիմնուելով խեղաթիւրուած պատմական իրողութիւններու կ՚արընչուի «անտեղի դըրդում»ի նման պատճառաբանութիւններու, սակայն այլ ահաբեկչական արարք մը իր քաղաքական գաղափարականէն զատելով «հասարակ յանցանք» կը նկատուի: Ինչպիսի՞ «երկու չափ, երկու կշիռ» է այս:

Միթերան որ ներքին իր նախարարը կ՚ընտրէ ֆրանսական մաֆիայի փաստաբաններէն, արտաքին քաղաքականութեան մէջ «ամերիկեան աշխարհակալութեան» կը գործակցի, խակ ներսն ալ որպէսզի կարենայ սիրաշահիլ հայկ. մաֆիան, Հայերը խրախուսող ու դատարանները իր ազդեցութեան ենթակայ դարձնելու նպատակով քաղաքական ճառեր կը խօսի:

Սակայն թող չմոռնայ, Թրքերէն առած մը կայ որ կ՚ըսէ. «հով սերմանողը, փոթորիկ կը հնձէ»: Օր կ՚ըլլայ հայկ. ահաբեկչութիւնը, որուն այսօր զօրավիգ է ինք հակաթուրք բնոյթով արարք մը ըլլալուն համար, միանալով միջազգային ահաբեկչութեան, Միթերանի կառավարութեան գլխուն ալ փորձանք կ՚ըլլայ:

Զենք գիտեր այսօր ու վաղը լուսամիտ Ֆրանսացին ի՞նչպէս պիտի պաշտպանէ յանուն իրաւագիտութեան, յանուն մարդկութեան ու ժողովրդավարութեան գործուած այս ամօթներն ու յանցանքները: Ֆրանսացի լուսամիտ տարրը մեզմէ աղէկ գիտէ թէ պատմութիւն կոչուած այն մեծ դատաւորը չի նմանիր Փարիզի դատաւորին որ դատեց հայ ահաբեկիչները:

ՈՒՂՈՒՐ ՄՈՒՄՃՈՒ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Մաննիկ Մոստիչեանի մահուան առիթով փոխան ծաղկեպսակի Նոր Կեսարիոյ ֆոնտին նուիրած են. - Գէորգ Սասուէթեան, Տիկին Հռիփսիմէ Վէզիրեան 200ական Ֆ., Գալֆայեան եղբայրներ, Պ. Արամ Խաչատուրեան, Տիկին Ֆիմի Պարթեւեան 100ական Ֆ., Պ. Յակոբ - Գրիգոր 50 Ֆ.:

×

Տիկին Արփինէ Սէֆէրեան 250 Ֆ. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղին, իր մօր՝ Տիկ. Մարի Ակոնայեանի մահուան առթիւ:

Direction : M & Mme Bédikian

RESTAURANT SEVAN

SPÉCIALITÉS ORIENTALES et ARMENIENNES

ambiance avec

BEDIK

○ Սանթուր՝ Ստեփան ԱԳԵԱՆ

○ Հայկ. ՍԵՒԱՆ նուագախումբ

○ Երգէոնի վրայ կը նուագէ ՎԱՀԷ

ԵՒ

ՊԵՏԻԿ

իր երգերով

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԵՂ ԵՒ ՃՈԽ ՃԱՇԱՑՈՒՑԱԿ

1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément, 94140 ALFORTVILLE
tél. 376 32 19 — *Fermé le lundi*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Սիմոն Բարսեղեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Բարսեղեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ներսէս Տիւրման եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արման Բարսեղեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Շիւքիւրեան եւ զաւակը եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղիկով, փոխան ծաղիկի նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր եւ մեծ - մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՌԱՓԱՅԷԼ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆԻ
(ծնեալ Մաննիկ Փափազեան)
մահուան առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Օր. Եւա Մկրտիչեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Փետր. 12-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԱՆՆԱ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆԻ
մահուան քառասունքին առթիւ:

×

Այս առթիւ, իր մօրը յիշատակին, Օր. Եւա Մկրտիչեան 1000 Ֆ. կը նուիրէ Փարիզի Համազգայինին եւ 1000 Ֆ. Դպրոցասէրին (տանիլ «Յառաջ»էն):

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ
ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ

Երկուշաբթի, Փետր. 13-ին, երեկոյեան ժամը 5-ին, ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ-ի հանդիսաւոր Նախատօնակ, Անդաստան եւ Մոմավառութիւն կը կատարուի:

×

Երեքշաբթի, Փետր. 14-ին, ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ է. Տօն Քառասնօրեայ Գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն:

Այս առթիւ պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ՝
ՄԻԽՈՌՆ վրդ. ԳԸՎԸՐԳԵԱՆ

Ի ՆՊԱՍՏ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Կարապետ Ճանիկեանի մահուան առթիւ.- Այրի Տիկին Հայկուհի Ճանիկեան եւ զաւակները 500 Ֆ., Այրի Տիկին Հայկուհի Շալճեան եւ զաւակները 250 Ֆ., Կապոյտ Խաչի քաղաքի մասնաճիւղ, Կապոյտ Խաչի Սէն Ժէրոմի մասնաճիւղ 200ական Ֆ., Աստուր Քէօսէեան, Սիմոն Աւտոյեան, Յակոբ Էսկիճեան, Վահրամ Ճառայեան, Ջաւէն Միլտոնեան, Կարօ Յովսէփեան, Գուրգէն Փիրանեան, Ժագ Պօղոսեան, Ալպէր Պօղոսեան, Փիլոյեան ընտանիք, Ե. Տէրտէրեան, 100ական Ֆ., Գէորգ Միսքճեան, Կարպիս Յարութիւնեան, Մկրտիչ Պիւլկիւրեան, Միսաք Աւտոյեան, Պաղտասար Տիրատուրեան 50ական Ֆ., Այրի Տիկին Էօրտէքեան, Սանթր Ենովքեան 30ական Ֆ., Միքայէլեան եւ Տայիկեան (Փարիզ) 400 Ֆ.:

APPEL
pour SASSOUNIAN

Hampig Sassounian vient d'être condamné à perpétuité à Los Angeles. Il a besoin de votre soutien. Envoyez vos télégrammes au juge avant la sentence définitive, de préférence du 4 au 11 Février.

H. SASSOUNIAN INNOCENT
SOYEZ INDULGENT.

Juge H. Nelson
Criminal Court Building
10 West Temple street Room 15/311
Los Angeles California 90012

F.R.A. NOR SEROUND

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇԸ

Կիրակի, Փետրուար 12, ժամը 13-ին՝

Restaurant LA CAPPADOCE
67 bis, quai Blanqui, 94140 Alfortville

ԷԼԻԶ ԳԱՎՈՒՔՃԵԱՆ - ԱՅՎԱԶԵԱՆ
ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԸ

Կը յանձնուի՝ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆԻ
Կը նախագահէ՝
ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

Կը բանախօսէ վերապատուելի՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ

Հանդիսավար՝ Վահան Նաւասարդեան
Գեղարուեստական բաժին

Տեղանները ապահովել հեռախօսելով.- 780 82 58
985 36 53

Ճաշագին՝ 100 Ֆ.:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83. rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Տոքթ. Ս. Սիմոնեանէ 500, կայանին եւ ձմրան կայանին առթիւ՝ Տիկին Ա. Սէֆէրեանէ՝ ի յիշատակ իր մօր Տիկ. Մարի Ակոնայեանի՝ 250 Ֆ., Տիկին Ե. Միրճանեանէ 200 Ֆ., Տիկին Էսաեանէ՝ ի յիշատակ իր մօր՝ 250 Ֆ., Տիկին Աբրահամեանէ 150 Ֆ. եւ Տիկին Պարամեանէ 500 Ֆ.:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ
ԼԻՈՆԻ
Ս. ՅԱԿՈԲ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Պատուհաններու բարեզարդման ուրախ առթիւ, Կիրակի, Փետրուար 12-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, գաւաթ մը թէյի շուրջ, Երկուշաբթի, Փետր. 13, ժամը 21-ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ, պատգամաւորական ժողովի զեկուցում:

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ Արծրունի Զրրաշեան սրահին մէջ Փետրուար 11, Շաբաթ ժամը 21-ին, նախագահութեամբ
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ
Նիւթ՝ Յափշտակուած հոգիները - դրուագներ հայ իրական կեանքէն:

Կը բանախօսէ՝
ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԷՔՃԵԱՆ

Մարսէյլի Պոլսահայ Մշակութային Միութիւնը սիրով կը հրաւիրէ մշակութասէր հասարակութիւնը:

ԳՐԱՍԵՆԵԿԱՅԻՆ
ՁԵՐ ՊԻՏՈՅՔՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ՄԻ ՎԱՐԱՆԻՔ ԴԻՄԵԼ ՄԵԶԻ

110, rue Cambronne
75015 PARIS
TEL. : 567. 61. 12

semiral france

Sarkis et Evelyne ALTOUNIAN

○ EQUIPEMENT ET FOURNITURES DE BUREAU
○ MACHINES A ECRIRE ELECTRONIQUES
○ PHOTOCOPIEURS
○ MOBILIER ET CLASSEMENT
○ CALCULATRICES DE POCHE ET DE BUREAU
○ CAISSES ENREGISTREUSES
○ FOURNITURES INFORMATIQUE ,ETC.

— — MEILLEURS PRIX — —

○ ԳՐԱՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ՀԱՇՈՒԻՉ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ԱՐԿՂԵՐ, ՊԱՏՃԵՆԱՀԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ԵՒԱՅԼՆ...

PELERINAGE DU 24 AVRIL EN ARMENIE

L'association nationale des anciens combattants d'origine arménienne organise, comme chaque année, un pélerinage à **EREVAN** pour célébrer dignement le 69ème anniversaire du génocide de 1915, perpétré par le gouvernement turc.

PROGRAMME

1.- Dépôt de gerbe au soldat inconnu.
2.- Le 24 Avril à Dzidzernagapert.
3.- 40ème anniversaire de M. MANOUCHIAN à l'école Manouchian.
4.- Gerbe au monument d'Antranik.
5.- Réception à l'Hôtel Armenia, entourée des personnalités du gouvernement, anciens combattants d'Arménie et de France.

Pour tous renseignements :
MIHRAN KEHIAYAN **642 73 10**
ARSENE TCHAKERIAN **618 44 54**

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
10
VENDREDI
10 FÉVRIER
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

TÉL. : 770.86.60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.633
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
59e ANNÉE — No 15.633

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

Ե Ր Ե Ւ Ա Ն
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 31/ՓԵՏՐ. 6)

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԸ

Այս տարի ծննդեան վաթսունամեակն է Պարոյր Սեւակի: Հայաստանի արտադրական, կրթական եւ մշակութային հաստատութիւններու մէջ տեղի կ'ունենան գրական երեկոյթներ, նուիրուած բանաստեղծին կեանքին ու գրական վաստակին: Հանդիսաւոր նիստը կը գումարուի գարնան՝ «Արամ Խաչատրեան» սրահին մէջ: Կը կազմակերպուի գիտական նստաշրջան մը՝ Ակադեմիայի գրականութեան հիմնարկին եւ Գրողներու Միութեան կողմէ: Մոսկուայի Գրողներու Միութեան տունը տեղի կ'ունենայ բանաստեղծութեան երեկոյթ մը, նուիրուած Պարոյր Սեւակի: Հայաստանի մամուլը, ձայն-հեռատեսիլը լայն էջեր ու յայտագիրներ կը նուիրեն տաղաչափ բանաստեղծին:

×

ՊԷԹՀՈՎԷՆ ՍՐԱՀԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ ԴԻԼԻՋԱՆԻ ՄԷՋ

Դիլիջանի մէջ կը գտնուի Խորհ. Միութեան Երաժիշտներու Միութեան տունը, որ երկու տասնամեակէ ի վեր դարձած է ստեղծագործական կեդրոն մը: Հոն հանգստանալու եւ արուեստի գործեր արտադրելու կու գան խորհրդային զանազան հանրապետութիւններէ եւ արտասահմանէն արուեստագէտներ: Ցիչենք Շոստակովիչն ու Արամ Խաչատրեանը, Փիթըր Փիրսը, Աննա Զեկէօսը, Մարտիրոս Սարեանը, Մարսէլ Մարսօն, Առնօ Բաբաջանեանը եւ ուրիշներ՝ որոնք Դիլիջանի մէջ կերտած են դասական դարձած գործեր: Հոն տեղի կ'ունենան արուեստի զանազան մարզերու նուիրուած միջազգային հանդիպումներ: Բնականաբար նման կեդրոնի մը համար անհրաժեշտ է կառուցումը նոր համերգասրահի մը: Այդ պահանջէն մեկնելով էր, որ որոշուած էր կառուցանել հայկական սրբատաշ քարի ու ապակիի համադրութեամբ շէնք մը, որ ունենար 600 տեղնոց սրահ մը, փորձի սենեակներ եւ այլ յարմարութիւններ: Շէնքին կառուցումը աւարտած է արդէն: Սրահը կոչուած է Պէթհովէնի անունով: Հանդիսաւոր բացման ներկայ եղած են Դիլիջանէն եւ Երեւանէն ներկայացուցիչներ, արուեստագէտներ եւ հիւրեր: Բացումը կատարած է Եդուարդ Միրզոյեան: Ողջոյնի խօսք արտասանած է երաժիշտ Տիխոն Խրեննիկով: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է Պէթհովէնի գործերէն նմոյշներու մեկնաբանութեամբ:

×

ՅԱԿՈԲ ԿՈՋՈՅԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Երեւանի Ալ. Միասնիկեան գրադարանին մէջ բացուած է ցուցահանդէս մը, նուիրուած նկարիչ Յակոբ Կոջոյեանի՝ անոր ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ: Ցուցադրուած են գծանկարներ, բնանկարներ, կիրառական արուեստի նմոյշներ, թատերական ձեւաւորումներու էսքիզներ, գիրքեր, ալպոմներ եւ այլ նիւթեր: Յակոբ Կոջոյեան ձեւաւորած ու նկարազարդած է մօտ քառասուն գիրքեր, ինչպէս՝ «Հայկական ժողովրդական հէքեաթները», Ստեփան Զօրեանի «Հազարան բլբուլը», Վարդան Այգեկցիի «Աղուէսագիրք»ը, Նաիրի Զարեանի «Արա Գեղեցիկ»ը, Եղիշէ Չարենցի «Գիրք ճանապարհի»ն»ը, Յովհ. Թումանեանի «Փարվանա»ն, Մաքսիմ Գորկիի «Հէքեաթներ ու լեգենդներ»ը, Սայաթ Նովայի «Խաղերի ժողովածու»ն, Ակսէլ Բակունցի «Սեւ ցելերի սերմնացանը» եւայլն: Նկարիչին գործերը ցուցադրուած են Երեւան, Մոսկուա, Լենինգրադ, Թիֆլիս եւ այլուր:

×

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԻՐԱԶԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՓԱՍՏԱՆԿԱՐ ՄԸ

Հայաստանի շարժարուեստագէտները պատրաստած են փաստանկար մը, նուիրուած Յովհաննէս Շիրազի: Փաստանկարը կը ներկայացնէ բանաստեղծը ընկերական շրջանակի, ընտանիքի, Երեւանի փողոցներու եւ երիտասարդութեան միջավայրի մէջ: «Ցաւերժի ճամբով» անունը կրող ժապաւէնը, մասնագէտներու կարծիքով, կրցած է վերստեղծել այն մթնոլորտը, որ ծնունդ կու տայ Շիրազի քերթուածներուն:

×

ՎԱԼԷՐԻ ԲՐԻՒՍՈՎԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Երեւանի Ալ. Միասնիկեան գրադարանին մէջ բացուած է ցուցահանդէս մը, նուիրուած Վալէրի Բրիւսովի ծննդեան 110ամեակին: Ռուս բանաստեղծ - թարգմանիչին անունը կապուած է հայ ժողովուրդի, անոր դարաւոր մշակոյթին հետ: Ան լրջօրէն ուսումնասիրած է հայ ժողովուրդի պատմութիւնն ու գրականութիւնը, ծանօթացած անոր մշակոյթին վերաբերող բազմալեզու հարուստ գրականութեան եւ սորված է հայերէն լեզուն: Իր անխոնջ աշխատանքին արդիւնքը եղաւ 1916ին Մոսկուա հրատարակուած «Հայաստանի պոէզիան» ծաղկաքաղը, որով ան ռուս ընթերցողներուն ներկայացուց հայ բանաստեղծներու ամբողջ համաստեղութիւնը՝ Նարեկացիէն մինչեւ Վահան Տէրեան: Ցուցահանդէսին ներկայացուած են նաեւ Բրիւսովի «Հայաստանի պոէզիան եւ նրա միասնութիւնը դարերի ընթացքում» պատմագրական ակնարկը, «Հայ ժողովրդի պատմական բախտի տարեգրութիւն» աշխատութիւնը, Հայաստանի Ակադեմիայի լոյս ընծայած «Հայաստանի եւ հայ կուլտուրայի մասին» գիրքը, կարգ մը արժէքաւոր այլ ուսումնասիրութիւններ: Ուշադրութիւն կը գրաւեն Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութեան հրատարակութիւնները: Կարգ մը նիւթեր կը տեղեկացնեն, որ 1915-1916 թուականներուն Վալէրի Բրիւսով հանդէս եկած է Մոսկուա, Պետերբուրգ, Երեւան, Թիֆլիս եւ Բաքու՝ հայ գրականութեան եւ Հայաստանի պատմութեան վերաբերեալ դասախօսութիւններով: Այցելելով Հայաստան, ան ուսումնասիրած է հնութիւններն ու պատմական վայրերը: Ցուցահանդէսին ներկայացուած է Բրիւսովի բանաստեղծութիւններու գրքոյկը, ուր տեղ գտած են «Հայերին», «Արարատը Երեւանից», «Հայաստանին», «Արարատ»ին, «Տիգրան Մեծ» եւ այլ գործեր: Ցուցադրուած են կարգ մը նիւթեր, որոնք կը խօսին Յովհաննէս Յովհաննիսեանի, Յովհաննէս Թումանեանի, Ալեքսանդր Շիրվանզադէի, Վահան Տէրեանի եւ այլոց՝ Վալէրի Բրիւսովի հետ ունեցած կապերուն մասին: Հայաստանի կառավարութիւնը 1923ին ժողովրդական բանաստեղծի կոչում շնորհած է Բրիւսովի, որուն անունը կը կրեն Երեւանի ռուս եւ օտար լեզուներու մանկավարժական հիմնարկը, կարգ մը դպրոցներ եւ թանգարան մը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ԲԱԶՄԱԶԳԵԱՆ ՈՒԺԵՐԸ ԿԸ ՁԳԵՆ Կ'ԵՐԹԱՆ

ԾԱՆՐԱԿՇԻՌ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԻՇՏ ԶՈՀԵՐ

×

Ամէն անգամ երբ կացութիւնը կը վատթարանայ Լիբանանի մէջ, տեղացին կը կարծէ որ հասած է վատթարագոյնին սահմանին: Յաճախ ըսած են. - «այսքան գէշ չէր եղած, աւելի գէշ չի կրնար ըլլալ»: Քանի մը ամիս ետք, կը պատահի աւելի գէշը եւ այն ատեն կը պարզուի, որ ինը տարի ետք, Լիբանանցին դեռ չէ հասած յատակին: Չորեքշաբթի օր, նոյնն էր մթնոլորտը Պէյրութ, երբ կրցանք հեռաձայնային կապ հաստատել արեւելեան շրջանին հետ: Մինչ կը լսուէր ամերիկեան ռմբակոծութեանց ձայները, մեզի կը նկարագրուէր իսկապէս ծանրակշիռ կացութիւն մը: Մեռեալներու մէջ (Պուրճ-Համուտ) կային նաեւ երկու Հայեր եւ 8-9 վիրաւորներ, որոնց անունը ճշդելն իսկ անկարելի էր: Երկու շրջաններու միջեւ անցքը բացարձակապէս փակ է եւ մէկ գօտին միւսէն բնաւ լուր չունի, ոչ ալ արեւելեան շրջանը թերթի երես կը տեսնէ: Դպրոցները փակ են:

Մնացեալը կը նկարագրուի Ֆրանսական մամուլին մէջ: Բազմազգեան ուժերը երթալով կը պարպեն քաղաքը: Առաջին մեկնողներն եղած են Անգլիացիք, որոնք հինէն «կծիկը դնելու» ազգային եղանակ մը ստեղծած են նոյնիսկ (Փիլէ ա լ'անկլէզ) յետոյ՝ Ամերիկացիք, Իտալացիք, կը մնան միայն Ֆրանսացիք: Ապահովութեան խորհուրդը կը քննէ Ֆրանսական առաջարկը բազմազգեան ուժերը փոխարինելու ՄԱԿ-ի ուժերուն կողմէ, մինչ այդ Շիիները կը տեղաւորուին արեւմտեան Պէյրութ եւ Ամալի զինուորեալներուն առաջին գործն եղած է Թալանի տալ սրճարան, գինետուն թէ գիշերաբոյն եւ ջարդուփշուր ընել ալքոլի բոլոր շիշերը: Թղթակիցները կը յայտնեն թէ Քոմոտոր պանդոկին (այդ պանդոկը կը մնան անգլեւսաքսոն մամուլի թղթակիցները) պարը Փեփսի-Քոլա-ի և Սեվըն-ըփ-ի շիշերը ուիսքիի եւ պուրպոնի շիշերուն տեղը գրաւած են: Ձայնասփիւռ եւ հեռատեսիլ դադրեցուցած են Ֆրանսերէն յայտագրերը:

Լիբանանցին, մանաւանդ՝ քրիստոնեայ, կրնայ խորհրդածել արեւմտեան «իր բարեկամներուն» մասին, տեսնելով մոռնալու անոնց առաջինը՝ Ամերիկա, որուն համը առաւ, տարիներ առաջ, Պարսից Շահը: Ի վերջոյ, ճեմայէլ ալ խորհի հաւանաբար, որ երբ մարդ Ամերիկայի պէս բարեկամ մը ունենայ, այլեւս թշնամի պէտք չունի...: Ռեկըն ալ կրնայ խորհրդածել լիբանանեան իր քաղաքականութեան ձախողութեան վրայ, թէեւ իր գլխաւոր մտահոգութիւնը ներկայիս՝ ընտրապայքարն է եւ լքելով Լիբանանը, կ'ուզէ Դեմոկրատներու ձեռքէն առնել հոնկէ հեռանալու պահանջը, որ մաս կը կազմէ Մոնտէյլի քաղաքական ծրագրին:

Տեղւոյն վրայ, ամէնէն բարոյալքուածներն են՝ քրիստոնեաները: Եթէ ճեմայէլ քաշուի, կամովին, բոլորովին երեսի վրայ ձգուածի վիճակին մէջ կ'իյնան եւ 1943-ի ուխտն իսկ (նախագահը միշտ մարոնի պէտք է ըլլայ) խնդրոյ առարկայ կը դառնայ:

Աւելի քան երբեք, Լիբանան պայթումի մօտ է: Ոչ մէկ լուծում անմիջական կը թուի, ոչ մասնատումը, ոչ ճեմայէլի վարչակարգին տապալումը, ոչ ալ նոր Լիբանանի մը ծնունդը: Թէեւ, տեղւոյն վրայ ապրողը, այլեւս մէկ բաղձանք ունի՝ վերջանա՛յ, որեւէ ձեւով, բայց՝ վերջանայ:

Կաթողիկոսական պատուիրակի ընդհ. փոխանորդը,

Կրօնական ընկերակցութեան ներկայացուցչական ժողովը,

Վարչական խորհուրդը,

Եկեղեցիներու հոգաբարձութիւնները.

Եւ ամբողջ եկեղեցական դասը

խոր վշտով կը ծանուցանեն ռանկնկալ վախճանումը իրենց հոգեւոր հօր՝

ՏԷՐ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կաթողիկոսական պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի,

Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Միաբան Երուսաղէմի առաքելական Աթոռի Ս. Յակոբեանց միաբանութեան,

Անդամ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի,

Ֆրանսական պատուոյ լէգէոնի ասպետ

որ պատահեցաւ Առաջնորդարանի իր բնակարանը, Երեքշաբթի, Փետր. 7, ժամը 21-ին:

Վերջին օծումը եւ թաղման կարգը կը կատարուին Շաբաթ, Փետր. 18-ին:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Այս Կիրակի, Փետր. 12, հոգեհանգստեան աղօթք կը կատարուի Ֆրանսայի բոլոր հայկ. եկեղեցիներուն մէջ, հոգելոյս Սրբազանին յիշատակին:

ՁԱՅՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ մէջ, օր-ցերեկով կրկին մահափորձ մը կատարուեցաւ, երկու Պարսիկներէն հազիւ 24 ժամ ետք: Այս անգամ արաբական միայն: Իշխանապետութեանց դեսպանն էր՝ Խալիֆա Ահմէտ Ալ - Մուպարաք, 37 տարեկան, որ ինկաւ իր Մերսէտէսին առջեւ, գլուխէն առած մէկ գնդակով: Դիւանագէտը անմիջապէս Սէնթ Աննա հիւանդանոցին ջղավիրաբուժական բաժանմունքը փոխադրուած է, ուր սակայն կարելի չէ եղած փրկել: Ահաբեկիչն տէր եղած են «արաբ յեղափոխական ջոկատները»: Այն համոզումը կայ, որ կրկին Թեհրանի վարչակարգը կայ մահափորձին ետեւ:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ ֆրանսական մշակութային Հիմնարկը պարպուած է Չորեքշաբթի օր, որովհետեւ հեռաձայնով անանուն խօսակից մը յայտնած էր թէ ռումբ մը կայ, որ ժամը 19.30-ին պիտի պայթի: 300 հոգի կար ներսը, որ դուրս ելած են, բայց ոստիկանութիւնը բան չէ գտած:

ԹՐՔ. ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

«ԱՆԻԾԵԱԼ ԸԼԼԱՅ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱԺԱՆ ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆԸ»

×

Փետր. 1-ին, Թրքական հեռատեսիլը յայտագիր մը ներկայացուցած է չորս հայ երիտասարդներու դատավարութեան մասին: Յայտագիրը պարզած է Թուրք ժողովուրդին հակազդեցութիւնն ու ընդվզումը տրուած վճիռին առթիւ: Մատնանշուած է Ֆրանսայի նախագահ՝ Ֆ. Միթերանի Վիէնի մէջ արտասանած հայանպաստ ճառը եւ ըսուած թէ տնօրինուած պատիժը կանխամտածուած էր, աւելցնելով, - «Անիծեալ ըլլայ Ֆրանսայի աժան արդարադատութիւնը»:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԸ

Գ.

Ազրբէջանի հողային պահանջներուն նկատմամբ Թոմսընի ունեցած նպաստաւոր կեցուածքին մէջ կար նաեւ վերջին եւ կարեւոր նկատառում մը. ան կը փափաքէր տեսնել հաստատումը զօրաւոր, ընդարձակ եւ փրօ-անգլիական Ազրբէջանի մը: Հնդկաստանի մէջ ծառայած ըլլալով, ան քաջածանօթ էր Ասիոյ շուրջ անգլեւռուսական աւանդական մրցակցութեան եւ թշնամի էր Ռուսիոյ: Այժմ, երբ Ռուսիա կը գտնուէր քաղաքացիական պատերազմի մը թոհուբոհին մէջ, ան կ'ուզէր անգլիական հովանաւորութիւնը տարածել նոյնինքն ցարական Ռուսիոյ հարաւային սահմաններէն ներս ապրող իսլամներուն վրայ: Այս տեսակէտը կը բաժնուէր Անդրկովկասի մէջ գտնուող եւ Հնդկաստանի մէջ ծառայած անգլիացի շատ մը զինուորական պատասխանատուներու կողմէ: Այս քաղաքականութեան ամէնէն ծայրայեղ արտայայտութիւնը եղած էր գնդապետ Քլօտ Սթոքս, որ Պաքուի մէջ քաղաքական պաշտօնատար մըն էր եւ Սեպտեմբեր 20ին Անդրկովկասի մէջ Անգլիոյ բարձրագոյն պատուիրակ նշանակուած էր:

Արտաքին նախարարութեան մէկ յուշագիրին համաձայն, «գնդապետ Սթոքս (...) ուժգնօրէն ջատագովեց ստեղծումը իսլամական Պետութեան մը, որ պիտի տարածուի Տաղստանի հիւսիսային սահմանէն մինչեւ Պարսից Ծոց, իսկ արեւելքէն՝ Սեւ ծովէն սկսելով մինչեւ Կասպից ծով եւ անկէ անդին, որպէսզի կարենայ ընդգրկել ռուսական կեդրոնական Ասիոյ թիւրքմէն մահմետականները: Նմանօրինակ Պետութիւն մը գլխաւորաբար բնակեցուած պիտի ըլլայ շիի համայնքին պատկանող խումբերով եւ (...) թշնամի պիտի ըլլայ Փոքր Ասիոյ մէջ սիւննի որեւէ թուրք Պետութեան: Կ'ակնկալուէր որ այդ շիի Պետութիւնը պիտի յենու Անգլիոյ վրայ եւ ստեղծէ ապահովութեան գօտի մը՝ Ռուսիոյ եւ Անգլիոյ ասիական տիրապետութիւններուն միջեւ...»:

Թոմսըն նաեւ կը յուսար, որ Ազրբէջանի կառավարութեան պահանջներուն հանդէպ անգլիական համակիր կեցուածք մը պիտի տարհամոզէ զայն հեռանալէ փրօ-Թրքական ուղղութեան մը: Աւելի՛ն. նմանօրինակ քաղաքականութիւն մը ան նկատի ունէր իբրեւ քարոզչական միջոց մը՝ ի նպաստ Անգլիոյ, որուն կայսրութիւնը կը հաշուէր իսլամ մեծաթիւ բնակչութիւն մը: Թոմսըն յորդորեց Լոնտոնը, թէ՝ Անդրկովկասը կը կանգնի երկու հարցերու ծայրը, ռուսականին եւ, մեզի համար աւելի կարեւոր, մահմեդական ուժի ապագային միջեւ: Իսլամ մեծ ուժերէն երկուքը դադրած են գոյութիւն ունենալէ. Ռուսիա, Թուրքիա եւ միայն մենք մնացած ենք: Մենք պիտի ընդունի՞նք այդ կացութիւնը, պիտի պաշտպանե՞նք Թուրքիոյ մէջ խալիֆային աշխարհիկ իշխանութեան մնացորդը, պիտի տեսնե՞նք Պարսկաստանի եւ արաբական թագաւորութեան իրագործումը, որեւէ բան պիտի ընե՞նք ռուսական հանգուցեալ կայսրութեան իսլամներուն համար: Պէտք չէ մոռնալ, որ Անդրկովկասի բնակչութեան կէսը իսլամներէ բաղկացած է: Անոնք դիմած են մեզի. Թուրքմէններու, Պախարաներու, Խիւաներու եւ նոյնիսկ Պաշխիրիաներու ներկայացուցիչները Թիֆլիս եւ Պաքու եկած են ու խնդրած՝ անգլիական պաշտպանութիւնը եւ օժանդակութիւնը: Հետեւաբար, Անդրկովկասը մեզի համար կրնայ կարեւոր ըլլալ...

Ան կ'ընդունէր, թէ Անդրկովկասի մէջ շարունակուող անգլիական զինուորական ներկայութիւնը Անգլիոյ համար տնտեսական եւ զինուորական ծանր բեռ մը պիտի ըլլայ եւ կրնայ պատճառ դառնալ Ռուսիոյ ատելութեան եւ Ֆրանսայի նախանձին: Ցամենայնդէպս, ան կը նախընտրէր շրջանը պահել անգլիական զինուորական հակակշռին տակ եւ կը զգուշացնէր Լոնտոնը, թէ իրենց գունդերուն քաշուիլը «Անդրկովկասի մէջ պիտի դիտուի իբրեւ դաւաճանութիւն մը»:

Թոմսըն Հայերու եւ Անդրկովկասի իսլամ զանազան ժողովուրդներու միջեւ գոյութիւն ունեցող թշնամութեան առընչութեամբ կոյր չէր: Ան կը հաւատար թէ այնքան ատեն որ իսլամ մեծ համայնք մը Հայաստանի մէջ կ'ապրի եւ զօրաւոր հայ փոքրամասնութիւն մը Ազրբէջանի մէջ կը մնայ, երկու հանրապետութիւններուն կառավարութիւնները միջամուխ պիտի ըլլան միջ-ցեղային իրերայաջորդ բախումներու եւ պիտի չկարենան կայունացնել իրենց վարչակարգն ու տնտեսութիւնը: Ան վստահ էր, որ Խաղաղութեան Խորհրդաժողովը պիտի հաստատէր անդրկովկասեան Հայաստանի Հանրապետութեան միացումը Թրքական Հայաստանին: Այսպէս, ան ո՛չ մէկ պատճառ տեսաւ, Անդրկովկասի մէջ հայկական հողային պահանջները գոհացնելու համար, նկատի ունենալով ապագայ ամբողջական Հայաստանի հողային ընդարձակ տարածութիւնը: Ան կը փափաքէր Էլիզաւէթպոլ նահանգի Հայերը փոխադրել Հայաստանի Հանրապետութեան Կարս եւ Երեւան նահանգները եւ անոնց գիւղերը վերաբնակեցնել Հայաստանի մէջ ապրող իսլամներով: Երկու հանրապետութիւններուն համար ալ այս քաղաքականութիւնը նպաստաւոր պիտի ըլլար:

Անհրաժեշտ էր փոխադրութիւնը, բայց ոչ լայն տարողութեամբ: Օրինակ, Ղարաբաղի հայկական խորշը չէր կրնար մնալ, ոչ ալ՝ Երեւանի շուրջ գտնուող իսլամական վայրերը, այնպէս՝ ինչպէս որ են: Երբ ամէնէն ծանր պարագաները լուծուին, ցեղերը հանդարտօրէն պիտի տեղաւորուին կամ կամաւոր կերպով պիտի գաղթեն դէպի իրենց հայրենակիցներուն կողմէ ղեկավարուող երկիրներ:

Այս գաղափարները ջատագովողը իր կեցուածքին մէջ Թոմսըն առանձին չէր: Երբ 1919 Մարտ 10ին ան փոխարինեց Ֆորեսթիէր - Ուոլքըրը՝ իբրեւ Թիֆլիսի բաժանմունքի հրամանատար, եղաւ Անդրկովկասի մէջ գտնուող անգլիական բոլոր ուժերուն ռազմագիտական հրամանատարը: Պաքուի մէջ իր յաջորդը՝ տեղակալ-գնդապետ (յետագային զօրավար) Տիկպի Ինկլիս Շութըլվորթ, բառացիօրէն կը հետեւէր Ղարաբաղի հանդէպ իր վարած քաղաքականութեան: Աւագ գնդապետ - զօրավար Ուիլեըմ Պիչ (Կովկասի մէջ անգլիական զինուորական լրտեսական բաժանմունքի ղեկավար), հակառակ Հայերու բարօրութեան հանդէպ իր երեւութապէս դրսեւորուած մտահոգութեան (կամ ալ այդ պատճառով՝) Թոմսընէն քայլ մը աւելի անդին անցաւ եւ ջատագովեց Երեւանի նահանգը Ազրբէջանի Նախիջեւան գաւառի սահմաններէն ներս առնելու տեսակէտը: Այս քաղաքականութեան դէմ իր տուած պատճառաբանութիւնները եւ զայն գործադրելու համար իր առաջարկած ձեւերը կը նմանէին Թոմսընի առաջ քշած տեսակէտներուն:

Երեւանի նահանգին հարաւ - արեւելեան մասը կը պարունակէ բարձր համեմատութեամբ Թաթարներ եւ հետեւաբար կ'առաջարկուի, որ Նախիջեւանի շրջանը տրուի Ազրբէջանի. այսպէս զիջելով այս շրջանը, ինչպէս նաեւ Շուշիի եւ Կերուսի շրջանները՝ այս վայրերու Հայերը փոխադրելով Կարսի նահանգը եւ զանոնք փոխարինելով Կարսի, Երեւանի (եւ թերեւս Պաթումի) նահանգներու իսլամներով:

Էլիզաւէթպոլ նահանգի գծով Հայերու ներկայացուցած պահանջներուն եւ Ախալքալաքի (Թիֆլիսի նահանգին մէջ) առընչութեամբ անոնց կատարած առաջարկներուն կարեւորութիւն պէտք չէ տրուի: Հայերը պէտք է մեծապէս գոհանան՝ ստանալով Պորչալուն եւ այն հողամասը, զոր պիտի ստանան Փոքր Ասիոյ մէջ:

Թոմսըն, Շութըլվորթ եւ Պիչ ստացան իրենց վերադասներուն շռայլ աջակցութիւնը: Անդրկովկասի անգլիական ուժերուն յաջորդական հրամանատարները՝ զօրավար Ֆորեսթիէր - Ուոլքըր, նոյնինքն Թոմսըն եւ Ճորճ Քորի անտարբերութեամբ դիմաւորեցին Հայաստանի կառավարութեան եւ Ղարաբաղի Հայերուն կատարած անհամար խնդրանքները, ազատելու համար վերջին շրջանը ազրբէջանական գերիշխանութենէն՝ մինչեւ Փարիզի Խաղաղութեան Խորհրդաժողովի վերջնական որոշումը: Հայաստանի կառավարութիւնը նաեւ պիտի չկարենար զիջումներ ձեռք բերել Սեւ ծովու անգլիական բանակի հրամանատարէն՝ զօրավար Ճորճ Միլնէն, որուն հրամանատարութեան ծիրէն ներս կը գտնուէին Թուրքիոյ, Անդրկովկասի եւ Անդրկասպիցի անգլիական ուժերը: Միլն յայտարարեց, թէ տեղական տագնապներու վերաբերող հարցերը պէտք է լուծուին Անդրկովկասի անգլիացի զինուորական իշխանութիւններուն հետ: Լոնտոնի Արտաքին Նախարարութեան եւ Փարիզի Խաղաղութեան Խորհրդաժողովի անգլիական պատուիրակութեան մօտ կատարուած հայկական խնդրագիրները նոյնչափ ապարդիւն դուրս եկան:

Անգլիոյ Արտաքին Նախարարութիւնը եւ Խաղաղութեան Խորհրդաժողովի անգլիական պատուիրակութեան քաղաքական բաժանմունքը, որոնց Ղարաբաղի Հայերը եւ յիշեալ խորհրդաժողովին մասնակցած Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութիւնը Ղարաբաղի հարցը ներկայացուցին, 1919ի առաջին կիսուն արդէն մեկուսացած էին Անդրկովկասեան դէպքերուն պատճառով: 1919 Փետր. 2ին Լորտ Քըրզըն կը դժգոհէր, որ ինք միայն չնչին գաղափար մը ունի Անդրկովկասի անցուդարձերուն մասին: Իր տեղեկութիւնները գլխաւորաբար կու գային Պատերազմական Նախարարութեան եւ Կովկասի զինուորական հրամանատարներուն միջեւ փոխանակուած հեռագիրներու պատճէններէն, բայց այս տեղեկութիւնները իրեն կը հասնէին այլ հեռագիրներու հետ խառնուած վիճակով մը. հետեւաբար, ան չէր կրնար կացութեան մասին յստակ պատկերացում մը ունենալ: Տեղեկատուութեան իր միւս աղբիւրները կը բաղկանային «հնդկական նախարարութենէն ղրկուած ամենօրեայ ամփոփ զեկուցումէ մը... (եւ) Արտաքին Նախարարութեան շաբաթական Արեւելեան Տեղեկագիրներուն մէջ տեղ գտած պատահական ակնարկութենէ մը, որ երեւան կ'ելլէր որ անոնք դժուար թէ գաղափար մը ունենան Կովկասի մը գոյութեան մասին»:

ԱՐԹԻՆ Յ. ԱՐՍԼԱՆԵԱՆ

(Շար. 3)

LIVRES REÇUS

SOVIET ARMENIAN POETRY

in memory of Paruir Sevak's sixtieth anniversary
Compiled and translated from the armenian
by MISCHA KUDIAN
Mashtots Press — London, 1984

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԽՈՐՇԱԿԱՀԱՐ ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Ա. Գիրք

Հեղինակ՝
ՆԵՐՍԷՍ ԱՐՔ. ԲԱԽՏԻԿԵԱՆ
Պէյրութ, 1983

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՋՐԱՂԱՑԸ

ԷԴՈՒԱՐԴ ԱՒԱԳԵԱՆ

Երբ ջրաղաց տանելու բան էր լինում, սկզբում Մուկուչն էր գնում: Բայց մեծ էր: Ոտքերի ուժը պակասել էր: Յոգնում էր ձորն իջնելիս կամ բարձրանալիս: Ազոնը ինքը սկսեց տանել:

Քոռ Մխոն նստեցնում էր Ազոնին թախտին, հարցնում էր տնից - տեղից, թէ Վաղինակից նամակ ինչի չկայ ... Սկզբում Ազոնը խլչկոտում էր, թարս - թարս նայում ալրաթաթախ այդ մարդուն, որը նստում էր կողքին ու խօսեցնում: Յետոյ կամաց - կամաց սովորեց: Տեսաւ, որ ուրիշ կանայք էլ են նստում: Ի՞նչ կայ որ: Նստում էր թախտին, մինչեւ ալիւրը մաղւում էր:

Ազոնը նայում էր Քոռ Մխոյին ու խղճում էր: Մենակ մարդ է, վրան՝ գլուխը ալրոտ, կեղտոտ, մազերը փոշոտ: Ուտելիք էլ չունէր: Եփող չկար: Եւ Ազոնը, երբ գալիս էր, մէկ - մէկ հետը բան - ման էր բերում՝ բաղարջ, խաշիլ, ինչ պատահէր: Մի օր էլ, կեսուրից թաքուն, մի մաքուր, ճիշդ է, թեւերը կարկատած, բայց մաքուր շապիկ բերեց:

- Վաղինակինն է, - ասաց, - հագիր: Քոնը, տես, քրքրուել է:

- Չի լինի, Ազոն, ախր, ոնց...

- Կը գայ, նորը կ'առնի, ոչինչ:

Եւ Քոռ Մխոն վերցրեց:

- Երբ մէկ էլ գաս, մեծ տոպրակ բեր, - ասաց, - ալիւր կը տամ: Սպիտակ ալիւր: Լա՞ւ:

- Ազոնը նորից ջրաղաց գնա՛ց, - բամբասում էին թաղի կանայք, որոնք իրենք էլ նրանից ետ չէին մնում: Գալիս էին: - Տեսնես ինչի՞ եղած չեղածը միանգամից չի բերում, պահում է, որ չուտ - չուտ գայ, հա՞:

- Ազոնը, հա՛, - ծիծաղում էին եւեւից: - Ազոնը ուրի՛շ ալիւր ունի աղալու...

- Բա էդ Քոռ Մխո՞ն ... Ասում է, թէ աչքը չի՛ տեսնում: Բա՛... էն էլ ո՛նց է տեսնում, թափադէօղը...

Ազոնը չլսելուն էր տալիս: Նրա սեւ աչքերը լցւում էին, յօնքերը ծիծեռնակի թեւեր, միացած քթարմատին, ձգւում էին, գլուխը արհամարհանքով թափ էր տալիս, ու հաստ հիւսքերը գալարւում էին բարակ մէջքին:

Հոռոմը իր հոգսի մէջ, աչքը տղայի ճամբին, հաւ ու ճուի հետ, տան հոգսով ու գործով, երբ բաներ էին ականջին հասնում, փնթփնթում էր քթի տակ, չգիտես, հարսին էր դատապարտում, թէ դատարկ խօսք ու զրոյց տարածողներին: «Ջո՛ւ, ջո՛ւ, ջո՛ւ», - կանչում էր հաւերին, կուտ տալիս ու այնպէս հանդիստ, անվրդով էր այդ բոլորից յետոյ ձայն տալիս, որ Մուկուչը, թէ բարկացած էր լինում, ուզում էր մի - երկու բան էլ ինքը ասի, սկսում էր, լռում: Կնկայ գործ է, թող կնիկը պատասխան տայ: Իսկ Հոռոմը գիտէր իր բանը: Թէ ձէն տուեցիր, թէ սրտիդ մօտ ընդունեցիր, պրծա՛ւ: Վրայ կը տան: Մարդ երկու ձեռք ունի, երկու բերան կարող է փակել, իսկ դատարկ խօսացող ինչքա՛ն ուզես կայ:

- Ազոն, - ասաց Հոռոմը, - մի էս անճարին ջուրը դիր: Ձու չկայ որ թուխս դնենք: Կոթկոթում է, կոթկոթում, հանդրստանալ չի ուզում: Գլխներս տարաւ...

Եւ Ազոն մեկնեց կոկոացող, տաքացած հաւին:

- Բա մեղք չի՞, աղէ, - բողոքեց Ազոնը: - Ախր, թուխս է ուզում նստի: Հօ վատ բան չի՞ անում: Խեղճը ճուտ ու ճիւ է ուզում ունենայ, համա թող չէք տալիս: Բա մեղք չի՞, աղէ:

- Յա՛, - զարմացաւ կեսուրը: Հարսը հլու էր, կամակատար: Չէր հակառակուել երբեք: - Յա՛, քեզ ի՞նչ եղաւ, աղջի՛կ:

Ձեռքի փետուրը անցկացրեց կոկոացող, անհանգիստ թխսականի քթածակերով: Մի կողմից մտցրեց, միւսով հանեց: Հաւը՝ անսովոր, սկսեց թափ տալ գլուխը, ցանկանալով ազատուել փետուրից:

- Տա՛ր, քեզ եմ ասում, տա՛ր ջուրը դիր...

- Մե՛ղք է, - կրկնեց Ազոնը դողալով: - Նայիր, սիրտը ո՛նց է խփում: Ձագ է ուզում: Դրա համար էլ, մարէ, էս տաք է: Ու սիրտն էլ զարկում է, ո՛նց է զարկում...

- Յա՛, չե՞ս ուզում տանի, - Հոռոմը չզայրացաւ: Չէ՛, զայրանալ չգիտէր:

Հարսի ձեռքից վերցրեց հաւը, բակից դուրս եկաւ:

Հենց դրան մօտ առուն էր: Սառը, գուլալ ջուր էր գալիս: Հաւին կոխեց ջուրը, պահեց, որ դուրս չգայ: Իսկ ինքը մտքերի հետ էր: Ոնց որ Ազոնը փոխուե՞լ է: Աչքերը թաց էին, երբ ասաց, թէ մեղք է: Ո՞վ է մեղք, կոթա՞նը, թէ հենց ինքը Ազոնը:

(Շար. 3)

ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԱՍԷՐ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

———×———

1983, Դեկտեմբեր 21ին, Խումոն Գայաճեան՝ Արդի Դպրութեան փրոֆ. ներկայացուց Էքս - ան - Փրովանսի Դպրութեանց Համալսարանը 3րդ շրջանի տոքթորայի իր աւարտաճառը «Արշակ Չօպանեան եւ հայասէր շարժումը Ֆրանսայի մէջ» նիւթով:

Աշխատութիւնը կատարուած է Ռէմոն Ժանի ղեկավարութեամբ:

Երեք հոգինոց դատակազմը, լսելէ ետք Խ. Գայաճեանի համառօտ մէկ ներկայացումը, ուղղեց զանազան հարցումներ որոնց պատասխանը ստանալէ յետոյ, յայտնեց թէ միաձայնութեամբ «շատ լաւ» որակումով եւ դատակազմի շնորհաւորութիւններով գնահատուած է իր աշխատանքը, որ կ'առաջարկէ նաեւ վերածել գիրքի:

Խ. Գայաճեան իր համառօտ ներկայացումը սկսաւ բացատրելով հայասէր շարժումի զարգացման զանազան փուլերը, Արշակ Չօպանեանի կեանքին եւ գործին հետ զուգահեռ: Ընդգծեց Արշակ Չօպանեանի դերը Հայկ. Հարցի ծանօթացման մէջ արեւմտեան երկիրներուն: -Ըրաւ կարգ մը հաստատումներ հայասէր շարժման շուրջ: Հակառակ մամուլի անդիտութեան, այսինքն անտեղեակութեան, 19րդ դարուն վերջաւորութեան արդէն կարեւոր հայասէր շարժում մը ստեղծուած էր որուն մաս կը կազմէին քաղաքական եւ ընկերային տարբեր հորիզոններէ եկած անձնաւորութիւններ: Անոնց նպատակն էր ճանչցնել Հայկ. Հարցը, որպէսզի վերջ մը դրուի հայկական ջարդերուն եւ գործադրուին բարենորոգումները (Պերլինի վեհաժողով): Սակայն, երբ կը ծագի Ա. Աշխարհամարտը հայասէր ըլլալ կը նշանակէ կողմնակից ըլլալ Հայաստանի Անկախութեան: Իսկ Մուտրոսի դաշնագրէն յետոյ, հայասէրը կը պայքարի Հայկ. Հարցի մոռացութեան դէմ:

Ռէմոն Ժան, Ֆրանսական ժամանակակից գրականութեան փրոֆ., բայց նաեւ ծանօթ գրագէտ, վիպագիր, գրական քննադատ, հեղինակ բազմաթիւ հատորներու, ինչպէս «Լ'Օր է լա Սուա», աւարտաճառին տեղեկատուն եւ դատակազմին նախագահը նախ ըսաւ՝ «Հայասէր եմ, բայց ոչ մասնագէտ եւ պատմագէտ: Մեծ գոհունակութեամբ հետեւեցայ աշխատութեան: Հետազօտական աշխատանք մըն է, նոյն ատեն արարք մը, յանձնառութիւն մը, դիրքորոշում մը: Մէկ խօսքով՝ զինուորագրեալի աշխատանք: Շնորհակալ եմ որ մեզի ծանօթացուցիք Արշակ Չօպանեանը, հմուտ մտաւորական, գրագէտ եւ սպասարկու հայ դատին: Մեզի ներկայացուցիք դէպքեր՝ ջարդ, ցեղասպանութիւն, բնաջնջում որ տակաւին հանրութեան մեծ մասը կ'անգիտանայ: Հայկական հարցին բերիք ջերմ համոզում մը, ճշգրտութիւն մը, պարկեշտութիւն մը, պայծառութիւն մը»: Այս, Ռէմոն Ժան շեշտը դրաւ աշխատութեան հարուստ վաւերագրութեան վրայ: Խ. Գայաճեան հետազօտական աշխատանքներ կատարած է Երեւան, Վենետիկի եւ Վիեննայի Մխիթարեան վանքերը մասնաւորապէս: Գացած է տեղեկութեան աղբիւրները: Ռէմոն Ժան խօսելով Ա. Չօպանեանի մասին բաղդատեց զայն Լիւթէր Քինկի, Լէչ Վալեզայի: Ա. Չօպանեան, ըսաւ ան, պայքարած է դատի մը համար, փըշրելով լռութեան դաւադրութիւնը, յաջողելով կապել մտաւորականներու փաղանգ մը, հայ դատի պաշտպանութեան: Ռէմոն Ժան անդրադառնալով Փիէռ Լոթիի, Գլօտ Ֆառէրի, Փիէռ Պընուայի հայատեաց կեցուածքներու մասին, ուզեց գիտնալ անոնց դրդապատճառները: Խ. Գայաճեան, իր պատասխանին մէջ, զայն վերագրեց պարզ հաճութեան մը, փիթորեսքի հակումի մը: Իսկ այն հարցումին թէ՝ «Թուրքիան իր ամբողջականութեանը մէջ պէտք է դատապարտուի՞», Խ. Գայաճեան ըսաւ՝ «Խօսելու, զրուցելու ոչ մէկ կարելիութիւն կայ: Թուրքիան կ'ուրանայ դէպքերուն իրականութիւնը: Թուրք մտաւորականները ծանօթ են իրենց փաստաթուղթերուն միջոցաւ միայն: Ուստի պատի մը առջեւ կը գտնուինք»: Ռ. Ժան խօսեցաւ Ա. Չօպանեանի գրական վաստակին մասին կարգ մը մէջբերումներ ընելով, հեղինակին գործերէն: Իսկ որպէս եզրակացութիւն ըսաւ՝ «կարեւոր աւարտաճառ մը որ իր արժանաւոր տեղը կը դնէ հայկ. շարժումի մեծ դէմք մը: Դէմք մը, որ կը կանխէ այսօրուան, արդի մտաւորականի որոշ ներկայութիւն մը: Այս աշխատանքը հայու յանձնառութիւն մըն է: Անկեղծ շնորհաւորութիւններ»:

Դատակազմին երկրորդ անդամը, փրոֆ Ժեռար Տէտէեան, Մոնփըլիէի համալսարանէն, պատմագէտ, նախ ընդհանուր ձեւով վեր առաւ Ա. Չօպանեանի մէջ մշակութային երկուութիւնը, ինչպէս նաեւ հայ արեւմտեան մտաւորականի յատկանիշները: Խօսեցաւ անոր գրական վաստակին մասին, հայերէն եւ ֆրանսերէն, թարգմանութիւններուն, նամակներուն որոնք պատմական հարուստ փաստաթուղթեր են: Բնորոշեց Ա. Չօպանեանը որպէս ընկերական, իւմանիստ, պաշտպան մարդկային իրաւունքներուն, քաղաքականագէտ. ծանրանալով իր լաւատեսութեան վրայ, նոյնիսկ յուսախաբութիւններէ յետոյ: Ժ. Տէտէեան աւարտաճառը [illegible] պատմական հարուստ աշխատանք մը, որ կոչուած է լայն արձագանգ գտնելու, գիրքի վերածուելու պարագային:

Փրոֆ. Ռուսօ, այլ անդամ դատակազմին, բաղդատական գրականութեան փրոֆ. բացակայ էր հիւանդութեան պատճառաւ:

Խ. Գայաճեանի աւարտաճառը կը բաղկանայ երկու մասերէ: Առաջինը՝ «Հայասէր շարժումը Ֆրանսայի մէջ, լռութեան դաւադրութենէն, վեհանձն սրտերու եւ ազնիւ հոգիներու համակրութիւնը», երկրորդը՝ «Հայաստանի կիրքը եւ տեւելու դժուար տենչը տարագիր ժողովուրդի մը»: Արշակ Չօպանեանի կեանքի եւ գործի ճանապարհն է Պոլսէն Փարիզ: Իր առաքելութիւնը, իր ծառայութիւնները հայկական դատին իր հաստատած յարաբերութիւններու ընդմէջէն: Սէվրին, Ռոշֆոռ Ֆիյառ, Պեռառ բայց նաեւ Փոշէն, Լավիս, Հայր Շարմըթան եւ կազմութիւնը Ֆրանք - հայ մարմնին հայկական հարցին ի նպաստ: Ռովիւ Պլանշը եւ Հայաստանի դէպքերը, Անաթոլ Ֆրանսի յանձնառութիւնը, Մերքիւր տը Ֆրանսը, Անահիտ հանդէսը, բանավէճը Գլօտ Ֆառէրի հետ: Հայկական հարցի զարգացումը, Ժ. Տը Մորկանի գրութիւնները Հայկ. Հարցի առընչութեամբ... եւ Մուտրոսէն Լօզան ու դիւանագիտութեան ուրացումները:

Արդարեւ, յոյժ գնահատելի աշխատանք մը հարուստ մատենագրութեամբ մը: Խ. Գայաճեան ուսումնասիրած է Ա. Չօպանեանի ֆրանսերէն եւ հայերէն լեզուով գրուած բոլոր երկերը, յօդուածները, դասախօսութիւնները: Քննած է աւելի քան յիսուն ֆրանսերէն եւ հայերէն թերթեր, հանդէսներ: Իսկապէս մանրակրկիտ ուսումնասիրութիւն մը, խղճամիտ եւ լուրջ ձեռնարկ մը: Նաեւ վերջաւորութեան կը գտնենք Ա. Չօպանեանի կամ իրեն վերաբերող կարգ մը գործերու, գիրք - գըրքոյկ թէ պրակ, կողքերուն լուսապատճէնները:

Փափաքելի է որ այս աշխատանքը հրատարակուի եւ ծանօթացուի լայն հասարակութեան մը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲԱԺԱԿ

———×———

ՔԻՉ ՄՆԱՑ ՈՐ ՀՄԸՄ ԼԻՈՆ-ՏԷՍԻՆ ՄԵԾ ԱՆԱԿՆԿԱԼԻ ՄԸ ՀԵՐՈՍԸ ԸԼԼԱՐ

Շաբաթ, Փետրուար 4, Փոն տը Շերիյի մարզադաշտին վրայ, Լիոն - Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ը շատ մօտէն անցաւ սխրանքի մը՝ որ կրնար մեծ արձագանգ գտնել երկրին մարզական մամուլին մէջ:

Ի հաշիւ Ֆրանսայի Ֆութպոլի բաժակին 8րդ հանգրուանին, հայանուն ակումբին մրցակիցն էր Քաննի արհեստավարժ խումբը: Դասակարգային խոշոր տարբերութիւն մը կար երկու մրցակիցներուն միջեւ:

Հանդիպման սկիզբէն իսկ, արդարեւ, Քօթ տ'Ազիւրի խաղացողները, Ռէվէլլի եւ Ռամփիյոնի - երկուքն ալ Ֆրանսայի ազգային խումբին նախկին անդամներ - եւ նաեւ սեւամորթ Նը Տիայի ղեկավարութեան տակ, ցոյց տուին, դաշտին վըրայ, լայն առաւելութիւն մը:

Գրիգոր Ասլանեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի եռանդուն նախագահը, խրատացիօրէն կը նկատէր՝ «Մեր տղոց հետ կը խաղան, ինչպէս կատուն մուկին հետ»: Եւ սակայն իր «տղաքը», շնորհիւ լաւ կազմակերպուած պաշտպանողականի մը, կը դիմադրէին մրցակիցներուն ճնշումին եւ երբեմն ալ կը յաջողէին նոյնիսկ վտանգի տակ դնել հակառակորդ բերդը:

Դադարին՝ ոչ մէկ կոլ: Այդ արդէն լաւ արդիւնք մըն էր Հ. Մ. Ը. Մ.ի համար՝ որ անդադար կը քաջալերուէր, կը ծափահարուէր իր հարիւրաւոր համակիրներուն կողմէ: Ու ասոնց խանդավառութիւնը աւելի մեծցաւ եւ հասաւ իսկական պոռթկումի մը, երբ անակնկալօրէն, Լիոն-Տէսին յաջողեցաւ, 73րդ վայրկեանին, նշանակել կոլ մը:

17 վայրկեան եւս եւ Հ. Մ. Ը. Մ. յաղթական, իրաւունք պիտի ունենար մասնակցելու բաժակի 1 / 16րդ աւարտականին: Այդպէս բան երբեք պատահած չէր հայանուն ակումբի մը:

Կարելի է երեւակայել թէ որքան դանդաղօրէն կ'անցնէին վայրկեանները: Վայրկեաններ չէին, այլ ժամեր էին, մինչ Քանն, առանց յուսահատելու, կը շարունակէր իր յարձակումները խուսափելու համար անկումէ: Այսպէս սահեցան 12 վայրկեաններ եւս: Հ.Մ.Ը.Մ.-ը միշտ յաղթական էր:

Եւ ահա, 85րդ վայրկեանին, պատահեցաւ ինչ որ ներկայ ժողովուրդին մեծագոյն մասը չէր ուզեր որ պատահէր: Սեւամորթը՝ որ, ակնյայտօրէն, դաշտին վրայ լաւագոյն խաղացողն էր, հաւասարեցուց հաշիւը: Տակաւին ամէն ինչ կորսուած չէր սակայն Հ.Մ.Ը.Մ.-ի համար: Կարելի էր յուսալ: Կար կէս ժամուան երկարաձգումը: Անոր ընթացքին ալ, արհեստավարժ խաղացողները, աւելի լաւ մարզուած, շարունակեցին իրենց տիրապետութիւնը եւ 94րդ վայրկեանին յաջողեցան նշանակել յաղթական կոլը. 2 - 1, վերջնական արդիւնք:

Հ.Մ.Ը.Մ.-ի համար պատուաւոր պարտութիւն մը՝ որ սակայն դժուար տանելի յուսախաբութիւն մը եղաւ իր համակիրներուն համար: Կ'ըսուի թէ ասոնցմէ ոմանք չկրցան քնանալ այդ գիշերը... Այնքան մօտեցած էր յաղթանակը, անըսպասուած յաղթանակը... Հ.Մ.Ը.Մ. կը լքէ, ուրեմն, բաժակի մրցաշարքը, «գըլուխը բարձր», ինչպէս գրեցին տեղական թերթերը:

Հակառակ որ խումբը կազմուած է, մէկ-երկու բացառութեամբ, ոչ-հայերէ, Հ.Մ.Ը.Մ.-ի մրցումները, երբ հասնին մանաւանդ այս մակարդակին, առիթ կ'ըլլան իրարու քով բերելու Ռոն-Ալփի շրջանի մեր հայրենակիցները եւ խանդավառելու զանոնք: Այդպէս եղաւ նաեւ այդ շաբաթ օրն ալ՝ ուր 3000է աւելի հանդիսատեսներ (2908 հոգի վճարովի) ներկայ էին Փոն տը Շէրիի մարզադաշտին շուրջը: Ասոնց մէջ, հաւանաբար, կէսէն աւելին հայեր:

Հիմա որ, Հ.Մ.Ը.Մ.-ի համար խաչը քաշուած է բաժակին վրայ, իրեն կը մընայ փայլիլ շրջանային ախոյենութեան մէջ, ինչ որ շատ ալ դիւրին չպիտի ըլլայ, որովհետեւ հոն ալ մրցակցութիւնը սուր է:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԵՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

3

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Այս գետնին վրայ, ոչ մէկ ձեւով զիրար կը հասկնային, երկու բեւեռներ էին եւ պարզ պաշտօնական խօսակցութիւններ կ'ունենային: Մայրը իրեն մօտ էր, սակայն տարիներուն հետ աւելի մենասէր կը դառնար ու աւելի կը հեռանար: Ճամբորդութեան եւ մենութեան սէրը կ'աճէր իրեն մէջ. պաշտօնական հանդիսութիւններուն չէր մասնակցեր: Իւրայատուկ դղեակի ապրելակերպ մը ստեղծած էր իրեն համար, որուն մէջ ոչ ոք կ'ընդունուէր, ո՛չ իսկ իր զաւակը: Երբեմն բառ մը կը բաւէր որ Ռուտոլֆ գուշակէր թէ մայրը իրեն մէջ կը տեսնէր իր արիւնին ժառանգորդը: Երբեմն իշխանը մօրը մէկ նայուածքէն կը հասկնար թէ զորով, նոյնիսկ կարեկցութիւն ունէր իրեն նկատմամբ. բայց մայրը սրտազեղումի չէր հանդուրժեր բնաւ:

Իր ազգականներուն մէջէն մէկու մը հետ միայն հասկացողութեան կու գար, արքիդուքս Ժան Սալվաթոր տը Թոսքան: Թէեւ արքիդուքսը վեց տարու մեծ էր իրմէ, սակայն խաղընկերը եղած էր: Զինուորական գործերու սիրահար մարդ մըն էր արքիդուքսը եւ պատուական զինուոր: Ուրիշ պատճառներով ալ Ռուտոլֆ իր զարմիկին կապուած էր: Կայսերական գերդաստանի անդամներուն մէջէն, միայն անիկա տէր էր ազատական գաղափարներու, զորս ի գործ կը դնէր ապրելով ոչ թէ իբրեւ արքիդուքս, այլ իբրեւ պարզ մարդ մը, Վիեննայի քաղքենի դասակարգէն գեղանի աղջկան մը սիրահարուած էր, Միլլի Շթիւպէլին եւ անոր հետ հաճելի ու ազատ կեանք մը կ'անցընէր:

Առհասարակ գիշերները կ'անցընէր իր բարեկամուհիին քրոջը տունը, բոլորովին մտերիմ շրջանակի մը մէջ: Ռուտոլֆ կը հիանար իր զարմիկին վրայ, որ ըստ իրեն լաւագոյն եղանակով մը կ'ապրէր: Երանի կու տար անոր, որ զարհուրելի Հօֆպուրկին այնքա՜ն մօտիկը, ինքզինքին համար ստեղծած էր այդքան պարզ ու խիստ ընտանեկան երջանկութիւն մը, հեռու ամէն տեսակ սուտէ եւ ձեւապաշտութենէ, զինքը սիրող աղջկայ մը հետ: Որքա՜ն փորձիչ էր եւ աւա՜ղ որքա՜ն անհաս:

Գիշեր մը այս մասին կը խօսէր իր զարմիկին երբ Միլլի Շթիւպէլն ալ ներկայ էր, եւ իրենց շուրջ գրաւած:

- Իրապէս, ըսաւ Ժան Սալվաթոր, այս երկրին գլուխ կապող թելերը այնքա՛ն զօրաւոր չեն... ինծի համար վերջացած են պատիւներն ու արքունիքի ուրախութիւնները: Մի՛լլի հոս եկուր... դարձաւ մանկամարդ աղջկան:

- Միլլին ամէն բան է ինծի համար, շարունակեց Ժան, չե՞ս կարծեր որ միմիայն ճաշելը անոր հետ աւելի հաճելի է քան Հօֆպուրկի ընտանեկան հացկերոյթներն ու հանդիսաւոր խնջոյքները: Հոս ազատօրէն կը խօսակցինք, ստիպուած չենք մտիկ ընելու Ալպրէխթ հօրեղբօր շաղփաղփանքները (արքիդուքս Ալպրէխթ Քուսթոցցայի յաղթականը, Ժան Սալվաթորի ատելին էր): Միլլիին համար արքիդուքս մը չեմ, այլ իր սիրած մէկ մարդը... Ասիկա բան մըն է, զոր երբեք չըպիտի ճանչնաս: Դժբախտաբար, տակաւին կայսերական իշխան մըն եմ այս երկրին մէջ եւ ազատութիւն չունիմ: Պա՛հ, օր մը պիտի կտրեմ... Դժուար չպիտի ըլլայ ինծի հրաժարիլ բոլոր տիտղոսներէս, իրաւունքներէս եւ առանձնաշնորհումներէս: Այս սիրուն աղջիկն ալ ինծի չափ պիտի ուրախանայ... Աւստրիայէն պիտի մեկնիմ, ընդարձակ է աշխարհը Ռուտոլֆ... Ծովը կը սիրեմ... Հարաւային ծովերուն մէջ հրապուրիչ կղզիներ կան: Առագաստանաւով մը կամաց կամաց հոն կը հասնինք:

- Եկէք մեզի հետ, ըսաւ Միլլի Ռուտոլֆին, կատակելով: Դուք ծովակալ էք, եթէ ուզէք նաւուն հրամանատար կ'ըլլաք:

- Ձեզի պէս բարեկամուհի մը ունենալու է, պատասխանեց Ռուտոլֆ. Ժան զարմիկս երջանիկ մարդ մըն է:

Անկէ վերջ, Ռուտոլֆ յաճախ խորհեցաւ այս խօսակցութեան վրայ. նոր կեա՜նք մը. ոչ ոք իրեն չափ այդ բանին ցանկար. սակայն ուրկէ՞ գտնել նոր կեանք մը ու նոր ընկերուհի մը: Մինակ էր եւ իր ճըշմարիտ խեղճութիւնը պատկերացաւ. այդ վայրկեանին Մառի Վէցէրային անոյշ ու թարմ դէմքը անցաւ աչքերուն առջեւէն: Այս նայուածքին մէջ լուրջ ու սիրատարփ բան մը կար, զոր կարելի չէր մոռնալ: Թերեւս այս աղջիկը բոլորովին անձնատուր պիտի ըլլար եւ ոչինչ պիտի պահանջէր... Ուսերը թօթուեց. «Յաւիտենապէս անուղղայ երազող մը պիտի մնամ» խորհեցաւ ան:

(Շար. 33)

Պ. Հայկ Ասլանեան, Այրի Տիկին Սաթենիկ Հայթայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկ Սարխոշեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Թովմաս Ասլանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Պալեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ - մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՍՈՂԻԿ ԱՍԼԱՆԵԱՆԻ

(ծնեալ Ղաւազանեան)

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 7-ին, 89 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Փետր. 10, ժամը 16ին, Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Վիրոֆլէյի գերեզմանատունը:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ

ՏԷԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ

Երկուշաբթի, Փետր. 13-ին, երեկոյեան ժամը 5-ին, ՏԷԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ-ի հանդիսաւոր Նախատօնակ, Անդաստան եւ Մոմավառութիւն կը կատարուի:

×

Երեքշաբթի, Փետր. 14-ին, ՏԷԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ է. Տօն Քառասնօրեայ Գալստեան Քրիստոսի ի Տաճարն:

Այս առթիւ պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ՄԻՒՌՈՆ վրդ. ԳԸՎԸՐԳԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Սերովբէ արք.ի վախճանման պատճառաւ յետաձգուած է Գարեգին վրդ.ի բանախօսութիւնը (Շաբաթ, ժամը 21-ին):

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇԸ

Կիրակի, Փետրուար 12, ժամը 13-ին՝

Restaurant LA CAPPADOCE

67 bis, quai Blanqui, 94140 Alfortville

Autoroute A4, 1ère sortie, Pont de Charenton bord de Seine, Métro Charenton-Ecoles, prendre le bus 103 et descendre à l'arrêt de la Mairie d'Alfortville.

ԼԻԶ ԳԱՎՈՒՔՃԵԱՆ _ ԱՅՎԱԶԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԸ

Կը յանձնուի՝ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆԻ

Կը նախագահէ՝

ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

Կը բանախօսէ վերապատուելի՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ

Հանդիսավար՝ Վահան Նաւասարդեան

Գեղարուեստական բաժին

Սեղանները ապահովել հեռախօսելով. - 780 82 58
985 36 53

Ճաշագին՝ 100 Ֆ.:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՆԻՍ. - Գեղամ Խոսրովեան 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման, ընկերներ՝ Կարապետ Ճանիկեանի եւ Յակոբ Պապիկեանի յիշատակին:

×

Տիկին Լիզա Մոստիչեանի յիշատակին, Տիկին Եւգինէ Պօղոսեան 100 Ֆ. կը հըւիրէ Կեսարացիներու Հայրենակցական Միութեան եւ 100 Ֆ, «Յառաջ»ին: Նոյն տխուր առթիւ Տիկին Զարուհի Պապիկեան 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Անիէռ - Պուա - Քոլոմպի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆ. Պ. Խօզպեքեանէ (Քոլոմպ), եւ 200 Ֆ. Պ. Տուզմանեանէ (Քոլոմպ):

×

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.- Քիւլճեան եւ Դարբինեան ընտանիքները Պաղտասար Քիւլջեանի յիշատակին 300, Տիկին Քիւլճեան, Թաքուհի Կիրակոսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆ.:

ՈՒՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Փետրուար 12-էն սկսեալ, ՀՄԸՄ Ֆրանսի Սկաուտական աշխատանքները տեղի կ'ունենան Մխիթարեան վարժարանէն ներս:

26, rue Troyon — SEVRES

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, դաւաթ մը թէյի շուրջ, Երկուշաբթի, Փետր. 13, ժամը 21-ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ, պատգամաւորական ժողովի զեկուցում:

Irma fourrures

SUR MESURE
— REPARATIONS —
TRANSFORMATIONS

Ձմեռ է

Ժամ առաջ գնեցէք ձեր մուշտակէ վերարկուն վստահելով՝

ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

ՉԱՓԻ ՎՐԱՅ - ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ

44, avenue du Général de Gaulle
94700 Maisons-Alfort
tél. 368 55 99

Métro: École Vétérinaire-Alfort (direction CRÉTEIL)

MEETING

DU
MOUVEMENT NATIONAL ARMENIEN
ET DU
COMITE DE SOUTIEN AUX PRISONNIERS POLITIQUES ARMENIENS

Avec la présence de tous les avocats du prcès «VAN»

Rendez-vous : Lundi 13 Février, à 20h 30,
Grande Salle de la Mutualité
24, rue St. Victor — 75005 Paris
Métro : Maubert - Mutualité

A L'OCCASION DE LA FÊTE DES VARTANANK

DINER DANSANT

organisé par la section de Paris du Parti S.D. HENTCHAKIAN et la jeunesse «NAZARPEK»

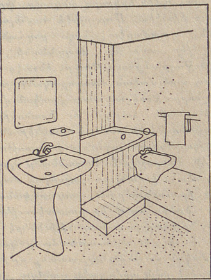
avec la participation de

VIKEN

LE DIMANCHE 12 FEVRIER de 18 h. 30 à 1 h.
au BOWLING de PARIS, Jardin d'Acclimatation
Route de Madrid, Bois de Boulogne, Paris 16e M° Sablons

Réservation : 874 - 24 - 65
770 - 38 - 63

Participation aux frais : 150 F

Sté Hydro - Marcadet

GROSSISTE EN SANITAIRE
CHAUFFAGE - CARRELAGE

SALLE D'EXPOSITION

258. RUE MARCADET, 75018 PARIS
Mo GUY MOQUET tél. 263 08 08

Nous signalons à notre clientèle que nous effectuons la coordination des travaux de CHAUFFAGE, PLOMBERIE, CARRELAGE, MENUISERIE, PEINTURE, ÉLECTRICITÉ

ՋԵՌՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՊԱՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ - ԱՏԱՂՁԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ
ՆԵՐԿ - ԵԼԵԿՏՐ (ԵԻԱՅԼՆ)

ՎՍՏԱՀԵՑԷ՛Ք ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

Մատչելի պայմաններ

ամէնէն ճոխ
ԹԱՐՄ
ԸՆՏԻՐ
ապրանքները

ALIMENTATION
GENERALE

PRODUITS
D'ORIENT

MASSIS BLEUE
S.A.R.L. BALTAIAN & Cie

Ouvert tous les jours, sauf le dimanche et le lundi matin

27, RUE BLEUE 75009 PARIS - TÉL. 824.93.86 - MÉTRO : CADET

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian

Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille: tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
11-12

SAMEDI-DIMANCHE
11-12 FÉVRIER
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

TÉL. : 770.86.60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.634

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

59e ANNÉE — No 15.634

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ԱՄԱԼԻ ՂԵԿԱՎԱՐԸ ՏԷՐՆ Է ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԷՅՐՈՒԹԻ

ՆԻՒ-ԵՈՐՔԻ ՄԷՋ ԿԸ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԻՆ, ԱՃԱՊԱՐԵԼՈՒ ՀԱՐԿ ՉԿԱՅ...

×

Ֆրանսա կ'ուզէ որ ՄԱԿ-ի ուժերը ժամ առաջ Պէյրութ երթան, բայց Նիւ-Եորքի Ազգաժողովին անդամները, Ֆրանսական առաջարկը առած նստած են, ի՞նչ պէտք կայ աճապարելու, կամաց - կամաց, եւ մինչ խորհրդակցութիւնները կը տեւեն, կարելի է բան մը կը պատահի Պէյրութ եւ Նիւ-Եորքի «դիւանագէտները» որոշում տալու հարկ չեն ունենար իսկ։ Ապահովութեան Խորհուրդն ալ կը խուսափի ֆրանսական առաջարկով զբաղելէ, քանի խորհրդային վէթոյի մը հաւանականութիւնը կայ։ Ուրեմն, ուէյթ էնտ սի (սպասել եւ տեսնել...), քանի մը տասնեակ զոհ աւելի, բան չի փոխեր...։Ամերիկեան նաւատորմը կը շարունակէ իր ռմբակոծութիւնները եւ ըստ ուրբաթ առաւօտ հասած լուրերուն, քար ու քանդ եղած էր սուրիական հրամանատարութեան կեդրոնատեղին եւ հրամանատարն ալ՝ սպաննուած։

Պէյրութի մէջ բոլոր դեսպանատուները կը փակուին, պատնէշին վրայ էր՝ Ֆրանսա։ Արեւմտեան Պէյրութի տէրն է շիի Ամալ շարժումի պետը՝ Նապիհ Պէրրի, որ առայժմ չափաւոր կը թուի ըլլալ, ինչ որ հակասական է նաեւ շիիներու վերջին գործունէութեանց հետ։ Ամէն կողմէ կը գընահատուի, իր վարուելակերպը, օրինապահութեան յարգանքը, մոռնալով իսկ թէ ամէն բան տակնուվրայ ընողն էր։ Լըրագրողներուն կը յայտարարէ թէ ճեմայէլն է, որ զինքը մղեց զէնքի գործածութեան, բայց չուզեր վարչակարգը տապալել զինու զօրութեամբ։ Այնքան կ'ուզէ լաւ յարաբերութիւններ ունենալ թղթակիցներուն հետ, որ օդակայանը ժամ մը բանալ տուած է, որպէսզի Լառնաքայէն կարենայ հասնիլ Միտըլ - Իսթի օդանաւը, քանի մը տասնեակ լրագրողներով։ 4 տարի է, որ Պէրրի հրապարակ ելած է, Մուսա Սատրի «անհետացումէն» ի վեր։ Փաստաբան է, Ֆրանսական դաստիարակութիւն ստացած եւ Ամերիկուհիի մը հետ ամուսնացած։ Սատրի օրով ծնած է նաեւ Ամալը, որ սկիզբը զինուորեալներու շարժում մըն էր միայն, Պաղեստինցիներով զբաղելու կոչուած։

Ծումպլաթ նոյն չափաւոր լեզուն չի գործածեր։ Առջի օր կ'ուզէր որ ճեմայէլ սպաննուի, այս անգամ կ'առաջարկէ որ անձնասպան ըլլայ (Քատաֆի ալ նոյնը առաջարկած էր Արաֆաթի), եթէ խելապէս Լիբանանի բարիքը կ'ուզէ։ Պէրրի կը նախընտրէ որ ճեմայէլ հրաժարի կամ նախագահական շրջանը 6էն 2 տարիի իջնէ։ Ամերիկացիք արդէն «լուրջ թեկնածուներ» ունին եղեր ըստ սաուտական օրաթերթ՝ Ալ Շարք ալ Ավսաթի, յանձինս՝ Ռեմոն Էտտէի եւ Տանի Շամունի, երկուքն ալ Հանրապետութեան նախկին նախագահներու զաւակ։

×

ՈՒՐԲԱԹ ԱՌՏՈՒ

ԱՆՏՐՈՊՈՎ ՄԵՌԱԾ

ԿԸ ԿԱՐԾՈՒԷՐ

×

Ծանօթ է որ հիւանդութիւններն ու մահերն ալ պետական գաղտնիքներու մաս կը

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 31/ՓԵՏՐ. 6)

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ ՄԵԾ ՇՈՒՔՈՎ ԿԸ ՆՇՈՒԻ

Այս տարի ծննդեան հարիւրամեակն է Դանիէլ Վարուժանի։ Այս առթիւ կեանքի կոչուած է յոբելենական յանձնախումբ մը՝ պատշաճ կերպով նշելու համար հարիւրամեակը։ Յանձնախումբին մաս կը կազմեն Վարդգէս Պետրոսեան (նախագահ), Սուրէն Աւետիսեան, Նորայր Ադալեան, Ստեփան Ալաջաջեան, Գուրգէն Առաքելեան, Գրիգոր Ասատրեան, Արամ Գրիգորեան, Վահագն Դաւթեան, Պերճ Զէյթունցեան, Սիլվա Կապուտիկեան, Յարութիւն Կարապետեան, Լորիս Կրոյեան, Նորա Յակոբեան, Վարդգէս Համազասպեան, Սիմոն Հախումեան, Հրաչեայ Յովհաննիսեան, Լեւոնլիւ Ղարիբջանեան, Բորիս Մկրտիչեան, Գեղամ Մուղնեցեան, Ստեփան Պօղոսեան, Եդուարդ Ջրբաշեան, Համօ Սահեան եւ Ռոբեր Վարդանեան։ Ծրագրուած է կարգ մը հանդիսութիւններ։ Այսպէս, բանաստեղծին կեանքին ու գործին նուիրուած գիտական նստաշրջան մը կը կազմակերպեն Հայաստանի Ակադեմիայի գրականութեան հիմնարկը եւ Գրողներու միութիւնը։ Հայաստանի մամուլը, ձայն - հեռատեսիլը լայնօրէն կ'անդրադառնան Դանիէլ Վարուժանի քերթողական վաստակին, լոյս կ'ընծայուին բանաստեղծին գործերէն ծաղկաքաղ մը՝ հայերէն եւ ռուսերէն, ինչպէս նաեւ անոր գրական ժառանգութեան նուիրուած գիտական աշխատութիւններ։ Մոսկուայի Գրողներու Տունը տեղի կ'ունենայ բանաստեղծին նուիրուած երեկոյթ մը։ Ձեռնարկները վերջ կը գտնեն Երեւանի «Արամ Խաչատրեան» սրահին մէջ գումարուած հանդիսաւոր նիստով մը։

×

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

«... Պարոյր Սեւակի տաղանդը պատկանում է ժողովրդին։ Հայաստան երկրի դարաւոր տառապանքն էր իմաստաւորել այդ տաղանդը։ Իր մեծ Նախորդների՝ Նարեկացու ու Շնորհալու, Սիամանթոյի ու Չարենցի ոգին էր, որ հարազատ որդու իրաւունքով ժառանգել էր նա։ Կոմիտասեան անլռելի զանգակատան արձագանգներն էին ներհում նրա արեան մէջ, որ արթնացան ու հնչեցին այնքան ուժգին, այնքան հարազատ ու հայրենահունչ... հնչեցին, իրենց ղօղանջները փըռելով ամբողջ ժողովրդի հոգում՝ մայր Հայաստանից մինչեւ Սփիւռքի ամենահեռաւոր ծայրերը...»։ Վահագն Դաւթեանի այս խօսքերը դարձած են Ալ. Միասնիկեան գրադարանին մէջ բացուած ցուցահանդէսին բնաբանը։ Պարոյր Սեւակի ծննդեան վաթսունամեակին նուիրուած ցուցահանդէսին ներկայացուած է բանաստեղծին ամբողջ վաստակը։ Այցելուներու ուշադրութիւնը կը գրաւեն Սեւակի անդրանիկ՝ 1948-ին լոյս տեսած «Անմահները հրամայում են» բանաստեղծութիւններու հաւաքածոն, «Սիրոյ ճանապարհ», «Մարդըն ափի մէջ», «Եղիցի լոյս» գիրքերը։ Ներկայացուած են Պարոյր Սեւակի գրիչին պատկանող «Անհաշտ մտերմութիւն», «Երգ երգոց», «Եւ այր մի՝ Մաշտոց անուն», «Եռաձայն պատարագ» պոէմները, «Անլռելի զանգակատուն» պոէմը, «Սայաթ Նովա» ընդարձակ մենագրութիւնը, բազմաթիւ յօդուածներ, ուսումնասիրութիւններ, Մոսկուա, Սոֆիա, Պէյրութ, Թեհրան եւ այլուր հրատարակուած գիրքեր եւ այլ նիւթեր։

×

ՏՐԴԱՏ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԸ ՎԷՊԻ ՀԵՐՈՍ

«Սովետական Գրող» հրատարակչականը քսան հազար տպաքանակով լոյս ընծայած է Գէորգ Դեւրիկեանի «Տրդատ Ճարտարապետ» վէպը։ Որպէս նիւթ ընտրելով Ժ. դարու Հայաստան աշխարհը եւ յատկապէս անոր մայրաքաղաք Անին, հեղինակը այդ համայնապատկերին վըրայ գծած է դարաշրջանի մեծ դէմքերէն մէկուն՝ Տրդատ Ճարտարապետի կերպարը, անոր գործունէութիւնը հայրենի հողին վրայ։ Օգտուելով Ստեփանոս Տարօնացի Ասողիկ պատմիչի քանի մը ժլատ տեղեկութիւններէն, հեղինակը յաջողած է վերստեղծել կերպարը Տրդատ Ճարտարապետին, որ իր արգասաբեր գործերով նոր փառք մը բերաւ հայ ժողովուրդի կառուցողական հանճարին։ Պատկերացուած են Տրդատի ուսումնառութիւնը, բազմակողմանի գործունէութիւնը, որուն արդիւնքը եղան Արգինայի տաճարը, Հաղբատի Ս. Նշան եկեղեցին, Մարմաշէնի համալիրը, ապա նաեւ Անիի հըրապարակը՝ Մայր տաճարը, Սըմբատեան պարիսպները, Հովուի եկեղեցին, հիւրատուները, արքայական ապարանքը, կամուրջները եւ այլ կառոյցներ։ Հեղինակը լայն տեղ տուած է Տրդատի ճամբորդութեան դէպի Վասպուրական, ուր ծանօթութեան՝ Մանուէլ Ճարտարապետի հրաշակերտներուն եւ առաջին կարգին՝ Աղթամարի տաճարին։ Նկարագըրուած է Տրդատի գործունէութիւնը Կ. Պոլիս, ուր նորոգեց Ս. Սոֆիայի տաճարի պատերը եւ կառոյց երկրաշարժէ փլած գմբէթը։ Գէորգ Դեւրիկեան այս բոլորը պատկերացուցած է ժամանակի պատմական դէպքերու համայնապատկերին վրայ, յատկապէս շեշտելով հայ - բիւզանդական յարաբերութիւնները, հայ Բագրատունիներու պայքարը արտաքին թշնամիներու ու ներքին պառակտիչներու ոտնձգութիւններու դէմ։ Վէպին մէջ տեղ տրուած է նաեւ ժամանակի մտածողութեան ու գաղափարախօսութեան, մշակոյթին ու դպրութեան, արհեստներուն, երկրագործութեան ու առեւտուրին։ Գործածուած են գրաբարն ու միջին հայերէնը, ինչպէս նաեւ հին դուսանական երգերն ու հայրէնները։

* * *

կազմէն Խորհ. Միութեան մէջ եւ ուրեմն հարկ է, զանազան նշաններէ հետեւցնել թէ ո՞վ ողջ է, ո՞վ հիւանդ է, ո՞վ մեռած է։ Այսպէս, Օգս. 18էն ի վեր Անդրոպով մէջտեղ չկայ։ Հիւանդ է, անկասկած։ Ի՞նչ ունի։ Ոչ ոք գիտէ։ Իսկ Ուրբաթ առտու աւելի կը բազմանային հարցումները, որովհետեւ.-

ա) Մոսկուայի ձայնասփիւռը միայն դասական երաժշտութիւն կը սփռէր

բ) ջնջուած էր երգիծական յայտագիր մը՝ 5/25

գ) հեռատեսիլի Բ. կայանը մարզանքի յայտագիր չէր ներկայացուցած

դ) Անդրոպովին տղան Սթոքհոլմէն Մոսկուա հասած է, անակնկալօրէն։ Ուրե՞մն։ Ուրեմն, ոչինչ, գաղտնիքը գաղտնիք էր դեռ ուրբաթ առտու։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ուրբաթ ժամը 11.30-ին, Արտաքին նախարար՝ Շէսոն յայտարարած էր, Պրիւսէլի մէջ, թէ Եուրի Անդրոպով մեռած է։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԻ Թրքիշ Էրլայնզի գրասենեակին վրայ անզէն յարձակում մը կատարած են 15 Թուրքեր, դէմքերը ծածկուած, բողոքելու համար Թուրքիոյ մէջ կիրարկըւած հալածանքին դէմ։ Յայտարարած են թէ այդ արարքը կը կատարեն յանուն Թրքական յեղափոխական վեց խումբերու եւ յանձնուած են ոստիկանութեան, առանց դիմադրութեան։ Ոստիկանութեան մէկ բանբերը ըսած է թէ, ոմանք քիւրտ ծագում ունին եւ քաղաքական ապաստանեալ են Յունաստանի մէջ։ Լրագրողներուն յայտարարած են թէ ուզած են միջազգային ուշադրութիւնը հրաւիրել Թուրքիոյ մէջ շարունակուող բռնատիրութեան վըրայ։ Միաժամանակ, դուրսը, ուրիշ Թուրքեր ցոյց մը ըրած են եւ լոզունգներ արտասանած։ Թռուցիկներ ալ բաժնած են, ուր կը դատապարտուի վարչակարգ մը որ «սարսափի եւ զանգուածային սպանութեան» դրութիւն մը հաստատած է։ Թռուցիկը ստորագրած են .- Տէվրիմճի իշճեան (յեղափոխական գարթնում), Տէվրիմճի Քուրթուլուշ (յեղափոխական ազատագրում), Տէվրիմճի Սոլ (յեղափոխական ձախ), Թուրք յեղափոխութեան ուղի եւ Քավա եւ Փարթիզան։ Թուրքիոյ արտաքին նախարարը դիմած է Յունաստանի, որ ամրապնդէ ապահովութեան միջոցները Թուրք հաստատութեանց շուրջ։

* * *

Կաթողիկոսական պատուիրակի ընդհ. փոխանորդը,

Կրօնական ընկերակցութեան ներկայացուցչական ժողովը,

Վարչական խորհուրդը,

Հոգեւորական դասը եւ

Հոգաբարձութիւնները

խոր վշտով կը ծանուցանեն անակնկալ վախճանումը իրենց հոգեւոր հօր՝

ՏԷՐ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կաթողիկոսական պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի,

Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Միաբան Երուսաղէմի առաքելական Աթոռի Ս. Յակոբեանց միաբանութեան,

Անդամ Գերագոյն Հոգեւոր խորհուրդի,

Ֆրանսական պատուոյ լէգէոնի ասպետ

որ պատահեցաւ Առաջնորդարանի իր բնակարանը, Երեքշաբթի, Փետր. 7, ժամը 21-ին։

Վերջին Օծման կարգը կը կատարուի ի ժամ Սուրբ Պատարագի, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Շաբաթ օր, 18 Փետրուար, ժամը 10-ին։ Որմէ ետք,

Հոգելոյս Սրբազան Հօր Թաղումը կը կատարուի, ժամը 2-ին, Բէր Լաշէզի Գերեզմանատան մէջ եւ մարմինը կ'ամփոփուի Եւրոպայի Հայոց Առաջնորդներու Դամբարանը։

Ոչ ծաղիկ եւ ոչ ծաղկեպսակ. Նուիրատուութիւններ ընել՝ յօգուտ Մայր Եկեղեցւոյ։

×

Այս Կիրակի, Փետր. 12, հոգեհանգստեան աղօթք կը կատարուի Ֆրանսայի բոլոր հայկ. եկեղեցիներուն մէջ, հոգելոյս Սրբազանին յիշատակին։

Շնորհք պատրիարքի հրահանգով, այս Կիրակի, Փետր. 12-ին, Պոլսոյ բոլոր եկեղեցիներուն մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի՝ «Ձեռնադրութեան իր եղբօր»՝ Սերովբէ արք.ի յիշատակին։

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԸ

Դ. եւ վերջին մաս

Արտաքին Նախարարութեան բարձրաստիճան պաշտօնատարները նոյնիսկ Քըրզընէն նուազ տեղեկութիւններու ծանօթ էին: Ճորճ Քիտսթոն, որ Արեւելեան Բաժանմունքի (որուն հակակշռին տակ կը գտնուէին Պալքանները, Միջին Արեւելքի, Պարսկաստանի եւ Կովկասի վերաբերող հարցերը) աւագ պաշտօնատարն էր, փետրուար 6-ին կը յայտնէր. «Մինչեւ վերջերս, գործնական բոլոր նպատակներու համար Կովկասը գրեթէ ամբողջովին դուրս եղած է Արտաքին նախարարութեան տեսադաշտէն», նկատի ունենալով, որ անգլիական գունդերուն կողմէ գրաւուած Անդրկովկասը կը գտնուէր պատերազմական նախարարութեան պատասխանատուութեան ծիրին մէջ: Շրջանին մէջ չկային Արտաքին Նախարարութեան ներկայացուցիչներ եւ այն բոլոր տեղեկութիւնները, զորս արտաքին նախարարութիւնը կը ստանար, կու գային Պատերազմական Նախարարութենէն: Քիտսթոն կը դժգոհէր, թէ Անդրկովկասի անդրադարձող հեռագիրները Պատերազմական Նախարարութեան կողմէ անկանոն կերպով կը ստանայ: Ան նաեւ կը հաւատար, որ ճակատագրական շատ մը նիւթեր իրմէ գաղտնի կը պահուէին: Ինչ կը վերաբերի հնդկական նախարարութենէն ստացուած տեղեկագիրներուն, Քիտսթոն կը պնդէ, որ ինք երբեք զանոնք չէ տեսած, ոչ ալ «երբեւիցէ լսած»: Ան կ'աճապարէ աւելցնելու, թէ չարաթը անգամ մը ղըրկուած Արեւելեան Տեղեկագիրները Արտաքին նախարարութեան պատասխանատուները չէին դրեր, այլ անոնք կը խմբագրուէին պատերազմական դահլիճի քարտուղարութեան կողմէ:

Արտաքին նախարարութիւնը եւ Խաղաղութեան Խորհրդաժողովի անգլիական պատուիրակութեան քաղաքական բաժանմունքը անտեղեակ էին ա՛յն շարժառիթներուն, որոնք կը վերաբերէին Ղարաբաղի ժամանակաւոր վարչութեան գծով Թոմսընի առած որոշումներուն: Տեղեկութեանց համար անոնք կապ հաստատեցին Պատերազմական Նախարարութեան հետ, երբ հայկական բողոքները հասան Փարիզ եւ Լոնտոն: Պատերազմական Նախարարութիւնը չբացայայտեց Ղարաբաղի շուրջ առած իր որոշումին պատճառները, բայց հարցականի տակ դրաւ Խաղաղութեան Խորհրդաժողովի Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութեան Նախագահ Աւետիս Ահարոնեանի հեղինակութիւնը եւ կատարած պատճառաբանութիւնները:

Արտաքին նախարար Արթիւր Ճէյմս Պալֆուր, որ իբրեւ Խաղաղութեան Խորհրդաժողովի անգլիական պատուիրակութեան անդամ հայկական բողոքներով ողողուած էր, Քըրզընէն կը պահանջէ Ղարաբաղի հարցին գծով Պատերազմական Նախարարութեան բոլոր տեղեկութիւնները: Պատերազմական Նախարարութեան պատասխանը լաւ կը բացատրէ իր կեցուածքը. այսպէս, Պալֆուրի պահանջին իբրեւ պատասխան՝ գնդապետ Ուիլըմ Թուայթս, որ տնօրէնն էր Պատերազմական նախարարութեան զինուորական լրտեսութեան բաժանմունքին, կը ներկայացնէ Թոմսընին կողմէ ղրկուած հեռագիրի մը պատճէնը, ուր կը յայտարարուէր, թէ «Ղարաբաղի հայկական ճեղքը պէտք չէ ձգել որ բաց մնայ»: Այս քաղաքականութեան համար Թոմսըն լուսաբանութիւններ չի տար: Փոխարէնը ան կը շղթայազերծէր նախատական եւ մանուածապատ խօսքի արշաւ մը՝ ընդդէմ Ղարաբաղի Հայերուն եւ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան, որ Հայաստանի Հանրապետութեան ղեկավար կուսակցութիւնն էր:

Իրողութիւնը այն է, որ Ատրպէջանի մէջ շատ մը Հայեր յուսախաբ եղած են, որ անգլիական գրաւումը վրէժխնդրութեան առիթ մը չէ: Անոնք կը տատամսին ընդունելու, թէ Խաղաղութեան Խորհրդաժողովն է, որ պիտի որոշէ (Ղարաբաղի պարագան) եւ ոչ թէ զինուորական ուժը: Անգլիական քաղաքականութեան կիրարկման դէմ ամէնէն զօրաւոր ընդդիմութիւնը կու գայ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութենէն եւ անհրաժեշտ կ'ըլլայ գործ ունենալ անոր հետ:

«Զափաւորական Հայերը լաւ կ'աշխատին մեզի հետ, ինչպէս որ կը փաստէ հայկական տեղական խորհուրդի նախագահ Դաստակով (Աբրահամ Դաստակեան), որ մեր պահանջին ընդառաջելով՝ միացաւ տեղական դահլիճին»:

Թոմսըն կը մոռնայ նշելու, որ Դաստակով չէր ներկայացներ իր հայրենակիցներու մեծամասնութեան տեսակէտը: Ան կը պատկանէր Պաքուի քաղքենիութեան եւ, վարչական մակարդակի վրայ, երկար ժամանակէ ի վեր կը գործակցէր շրջանի քարիւղի ճարտարարուեստին հետ: Անգլիական լրտեսական տեղեկագրի մը համաձայն, Դաստակով «շատ վստահելի չէր» եւ «կաշառելի» անձ մը կը նկատուէր:

Զօրավար Թուայթս փորձեց վարկաբեկել Ղարաբաղի առնչութեամբ կատարուած հայկական յետագայ քննադատութիւնները: Արտաքին Նախարարութեան յղած իր պատասխանին մէջ, ան Ահարոնեանի բարեկամեցողութեան շուրջ կասկածներ կը յայտնէր: Գաղտնի գործունէութեան բաժանմունքը նաեւ կը յայտնէր, որ Ահարոնեան նոյնպէս «հայկական տեղեկութիւններու մէջ յաճախ նշմարուած մանրամասնութիւններու եւ թուականներու շուրջ անփութութեան հակում մը ունէր»:

Արտաքին Նախարարութիւնը չէր գոհացած Պատերազմական Նախարարութեան պատասխանով: Արտաքին հարցերու օգնական ենթաքարտուղար եւ Խաղաղութեան Խորհրդաժողովի անգլիական պատուիրակութեան անդամ Լուիս Մալլէթ արդէն իսկ տպաւորուած էր Ղարաբաղը իբրեւ Հայաստանի մէկ մասը ներկայացնող Ահարոնեանի պատճառաբանութիւններով: Ակնարկելով Թուայթսի պատասխանին, Խաղաղութեան Խորհրդաժողովի անգլիական պատուիրակութեան անդամ եւ Արտաքին Նախարարութեան կրտսեր պաշտօնատարներէն Էրիք Ֆորպս Ատամ կը նշէր.

«Ասոր մէջ միակ կէտը, որ յստակ չէ, ա՛յն է, թէ Ղարաբաղի շրջանը, որ ակներեւ կերպով գերակշռօրէն հայկական է եւ համաձայն Ահարոնեանի՝ աշխարհագրականօրէն Հայաստանի կը պատկանի՝ ըլլալով Հայկական Բարձրաւանդակին մէկ մասը, փոխանակ Ատրպէջանի՝ ինչու համար Հայաստանի Հանրապետութեան կամ Երեւանի պէտք չէ կցուի»:

Արտաքին նախարարութեան մէջ պաշտօնավարող Ֆորպս Ատամսի մէկ պաշտօնակիցը՝ Ճէյմս Եունկ Սիմփսըն կ'երաշխաւորէր հայկական վիճակագրութիւններուն ճշգրտութիւնը: Ան կը նշէր, որ համաձայն Ահարոնեանի գնահատումին, Ղարաբաղի բնակչութեան 71 առ հարիւրը Հայեր են. Թուանշան մը, որ միայն «մէկ կամ երկու սու հարիւրով կը տարբերի անկէ քանի մը տարի առաջ կատարուած ռուսական վիճակագրութիւններէն»:

Ղարաբաղի մէջ Պատերազմական նախարարութեան հետապնդած քաղաքականութեան շուրջ յաւելեալ տեղեկութիւններ ձեռք ձգելու Արտաքին Նախարարութեան ճիգերը անյաջող էին: Յունիսի վերջաւորութեան, Ֆորպս Ատամս կը յայտնէր, թէ Ղարաբաղը ատրպէջանական վարչութեան ենթակայ պահելու իրողութիւնը «կը շարունակէ մնալ խորհրդաւոր երեւոյթ մը»: Յուլիս 7ին Արտաքին նախարարութիւնը կը նշէր. «Լրտեսական բաժանմունքը միշտ արհամարհած է Ղարաբաղի կացութեան շուրջ Հայերու դըրսեւորած դժգոհութիւնները»: Պատերազմական Նախարարութիւնը կը յաջողէր կանխարգիլել Արտաքին Նախարարութեան միջամտութիւնը՝ Ղարաբաղի հարցին մէջ, Անդրկովկասի անգլիական գրաւման ընթացքին:

1919ի ամրան, անգլիական ուժերու մէկ մասին Անդրկովկասէն քաշուելով՝ անգլիական կառավարութիւնը կը կորսնցնէր շրջանի Հանրապետութիւններուն հողային տարակարծութիւններու լուծման գծով իր ունեցած ճնշումի ամէնէն ազդու միջոցը: Առանց նկատի ունենալու Արտաքին նախարարութեան եւ Անդրկովկասի անգլիացի հրամանատարներու բազմիցս կըրկնած երաշխիքները, Խաղաղութեան Խորհրդաժողովը լրջօրէն չհետաքրքրուեցաւ այդ տարակարծութիւններով: Խաղաղութեան Խորհրդաժողովը եթէ նոյնիսկ այս բախումներուն շուրջ որոշումներ տար, Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ արդէն ակներեւ էր, որ անհրաժեշտ պիտի ըլլան դաշնակից զօրագունդեր՝ գործադրելու համար այդ որոշումները: Յամենայնդէպս, ոչ մէկ դաշնակից կառավարութիւն պատրաստ էր Անդրկովկաս զօրագունդեր ղըրկելու: Ֆորպս Ատամս, 1919 Դեկտ. 9ին անհատաբար կը գրէր Անդրկովկասի անգլիացի բարձրագոյն պաշտօնատար Օլիվըր Ուարտրոփին.

«Չեմ գիտեր, երբ եւ ինչպէս մենք (Փարիզի Խաղաղութեան Խորհրդաժողովը) պիտի գանք Անդրկովկասի սահմաններու հարցին (...) Ես հայկական սահմաններուն մասին խօսած եմ Ահարոնեանին հետ եւ մինչ ինք շատ լաւ կը պաշտպանէ հարցը՝ զայն քննարկելով տնտեսական եւ զինուորական ազգային տեսակէտերէ, ես դժուար թէ կրնամ հաւատալ (...) որ կարելի պիտի ըլլայ Շուշիի շըրջանը եւ ամբողջ Զանգեզուրը (որքան ալ փափաքելի ըլլայ) ընդգրկել Հայաստանի մէջ, պարզ այն պատճառով, որ Հայերը Թաթարներու թշնամութեան դէմ զինուորականօրէն անպաշտպանելի են: Յամենայնդէպս, եթէ միայն երեք (տեղական) կառավարութիւնները կարենան տեղւոյն վրայ համաձայնութեան մը գալ, այդ պարագային՝ սահմաններու գծման մեր աշխատանքը կը դիւրանայ եւ, նոյնիսկ, պէտք չըլլար...»:

Այս նամակը բացայայտ ընդունումն էր այն իրողութեան, որ հակառակ Հայերու դատին ուժգնութեան, Անգլիացիները եւ Խաղաղութեան Խորհրդաժողովը Լեռնային Ղարաբաղի իրավիճակը Հայերուն ի նպաստ փոխելու կարողութիւնը կամ տրամադրութիւնը չունէին: Ղարաբաղի, ինչպէս նաեւ՝ անդրկովկասեան վիճելի այլ հողամասերու ճակատագիրը կը վճռուէր զէնքի զօրութեամբ եւ ոչ թէ բարոյական սկզբունքներով, որոնք Առաջին Աշխարհամարտի ընթացքին եւ անկէ անմիջապէս ետք կը յայտարարուէին դաշնակիցներուն կողմէ:

Յամենայնդէպս, Հայաստանի եւ Ատրպէջանի խորհրդայնացումով՝ Ղարաբաղի պայքարը 1920ին չաւարտեցաւ: Հակառակ Ստալինի եւ Ատրպէջանի խորհրդային կառավարութեան 1920 Դեկտեմբերի ա՛յն յայտարարութիւններուն, թէ խնդրոյ առարկայ շրջանը Հայաստանին պիտի տըրուի, Լեռնային Ղարաբաղը մնաց իբրեւ Խորհրդային Ատրպէջանի մէկ ինքնավար շրջանը: Ենթադրաբար, այդ խոստումները կատարուած էին դիւրացնելու համար Հայաստանի խորհրդայնացումը. Թէ՛ Ատրպէջանի եւ թէ Հայաստանի ղեկավարները դժգոհ մնացին յիշեալ իրավիճակէն. երկուքն ալ կը փափաքէին տեսնել Լեռնային Ղարաբաղը՝ իբրեւ իրենց հանրապետութիւններուն ամբողջական մէկ մասը: Ստալինին մահէն ետք, հայեւատրպէջանական տագնապը կրկին կ'արծարծուէր: Վերջին տարիներուն, Ղարաբաղի Հայերը, Համայնավար կուսակցութեան հայ անդամներ եւ Մոսկուայի հայ գաղութը անգամ մը եւս եւ բարձրաղաղակ ձայներով ներկայացուցին իրենց պահանջները: Համայնավար կուսակցութեան կենտրոնին, ինչպէս նաեւ՝ Խրուշչեւին եւ Բրեժնեւին յղուած նամակներով՝ անոնք պահանջեցին Ղարաբաղի Հայաստանի կցումը: Այս նամակները Ատրպէջանի իշխանութիւնները կ'ամբաստանէին, թէ անոնք կը շարունակեն Ղարաբաղի Հայերը տնտեսականօրէն եւ մշակութապէս ճնշելու Թրքական հին քաղաքականութիւնը. անոնք նաեւ կը պնդէին, որ այդ շրջանին վրայ ատրպէջանական հակակշիռը կը հակասէ ազգութիւններու վերաբերեալ Լենինի ճշդած քաղաքականութեան ոգիին: Հայկական պահանջները կը շարունակուէին, հակառակ խորհրդային կառավարութեան այն սաստումներուն, թէ անոնք կը հակասեն «ազգերու եւ միջազգային աշխատաւորութեան միջեւ բարեկամութեան լենինեան սկզբունքին»: Այսպէս, հայեւատրպէջանական պատմական անվստահութիւնը եւ մրցակցութիւնը, խորհրդային վարչաձեւին տակ բոլորելէ ետք վաթսուն տարուան «եղբայրական» յարաբերութիւն մը, տակաւին կը շարունակուի եւ կը բացայայտէ Անդրկովկասի ժողովուրդներուն բուռն ազգայնականութիւնը:

ԱՐԹԻՆ Յ. ԱՐՍԼԱՆԵԱՆ

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ

Արամ Խաչատրեանի ծննդեան ութսունամեակին նուիրուած հանդիսութիւնները սկսած են Կիրովականէն: «Ալեքսանդր Միասնիկեան» քիմիական գործարանի մշակոյթի տունը տեղի ունեցած է երեկոյթ մը, ուր խօսք առնելով Երեւանի Կոմիտաս Երաժշտանոցի դասախօս Մարգարիտ Յարութիւնեան անդրադարձած է Ա. Խաչատրեանի կեանքին ու գործին, ի մէջ այլոց նշելով. «Ողջեգրելով իր ժողովրդի հազարամեակների գեղարուեստական փորձը, իրականութեան ընկալման ուրոյն ձեւերը, զարգացնելով իր մեծ նախորդներ Կոմիտասի եւ Սպենդիարեանի աւանդութիւնները, Արամ Խաչատրեանը յայտնաբերեց ազգայինի եւ համազգայինի միահիւսման նոր, հեռանկարային ուղիներ: Նա պատկանում է այն եզակի կոմպոզիտորների թւին, որոնց ստեղծագործութիւնները ճանաչւում են առաջին իսկ հնչիւններից: Դա լաւագոյն վկայութիւնն է ոճի այն անկրկնելիութեան, որը նկատելի դարձաւ կոմպոզիտորի առաջին ստեղծագործութիւններում: Արամ Խաչատրեանի շուրջ կէս դար տեւած ստեղծագործական ուղին խորհրդանշեց երաժշտական արուեստում կերպարային նոր աշխարհի ծնունդը, կերպարներ՝ որոնք վառ ազգային դրոշմ կրելով, արտացոլում են ժամանակի ոգին ու ազնիւ մղումները, յոյզերն ու վսեմ միտումները: Արամ Խաչատրեանի արուեստը հայ ժողովրդի հոգեւոր կեանքի անբաժան մասն է: Նրա ծննդեան ութսունամեակի տօնակատարութիւնը մի գեղեցիկ առիթ է կրկին զգալու եւ իմաստաւորելու հազարամեակների խորքից եկող, ազգայինի խորիմաստ ինքնատիպութեան դրոշմը կրող նրա հանճարեղ արուեստի հմայքը»: Խօսք առած է նաեւ Ռոբեր Ամիրխանեան: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են դաշնակահարուհի Անահիտ Ներսիսեան, երգչուհի Ալլա Ազարեան եւ դուդուկահարներու խումբը:

×

ԵՐԵՒԱՆ

Երեւանի օփերային մէջ տեղի ունեցած է Արամ Խաչատրեանի ծննդեան ութսունամեակին նուիրուած պաշտօնական հանդիսութիւնը, որուն ներկայ եղած են Հայաստանի կուսակցական եւ պետական ղեկավար դէմքերը, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ հիւրեր՝ Խորհ. Միութեան զանազան շրջաններէ: Արամ Խաչատրեանի կեանքն ու գործը ներկայացուցած է Կարէն Դեմիրճեան: Խօսք առած են Հայաստանի Երաժիշտներու Միութեան նախագահ Եդուարդ Միրզոյեան, Խորհ. Միութեան Երաժիշտներու Միութեան Ա. քարտուղար Տիխոն Խրեննիկով, Սիլվա Կապուտիկեան, Ատրպէջանի, Լիթուանիոյ Երաժիշտներու Միութեանց ներկայացուցիչները եւայլն: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է համերգով մը, որու ընթացքին խորհրդային արուեստագէտները մեկնաբանած են Խաչատրեանէն գործեր:

×

ՏՈՒՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄ

Հանդիսութեանց առթիւ Երեւանի մէջ բացուած է Արամ Խաչատրեան տուն-թանգարանը՝ արարողութեամբ մը, որուն ներկայ եղած են Հայաստանէն եւ Խորհ. Միութեան զանազան շրջաններէ բազմաթիւ երաժիշտներ, ինչպէս նաեւ ղեկավար դէմքեր: Բացումը կատարած է Կարէն Դեմիրճեան: Թանգարանի սրահներուն մէջ ցուցադրուած են շուրջ հինգ հազար նիւթեր:

×

ԳԻՏԱԿԱՆ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆ

Հայաստանի Մշակոյթի Նախարարութիւնը, Երաժիշտներու Միութիւնը, Ակադեմիայի Արուեստի Հիմնարկը եւ Կոմիտաս Երաժշտանոցը միասնաբար կազ-

մակերպած են գիտական նստաշրջան մը, նուիրուած Ա. Խաչատրեանի վաստակին:

×

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԻՄԻՆ

Յունուար 23-ին Երեւանի հասարակութիւնը եւ հիւրեր այցելած են Կոմիտաս զբօսայգիի պանթէոնը եւ ծաղիկներ դրած Արամ Խաչատրեանի գերեզմանին:

×

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Ալ. Միասնիկեան գրադարանին մէջ բացուած է ցուցահանդէս մը, ուր ներկայացուած են Խաչատրեանի զանազան գործերու ձայնագրութիւնները, իրեն մասին գրուած գիրքեր եւ այլ նիւթեր:

×

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ

Լենինականի Նիկողայոս Տիգրանեան երաժշտական դպրոցի սրահին մէջ տեղի ունեցած է երեկոյթ մը, Ա. Խաչատրեանի ծննդեան ութսունամեակին առթիւ: Բացումը կատարած է Դոնարա Յարութիւնեան: Երաժիշտին կեանքին ու գործին մասին խօսած է Արաքսի Սարեան: Խօսք առած է Էդգար Յովհաննիսեան: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է համերգով:

×

«ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ» ՀԱՄԵՐԳԱՍՐԱՀԻՆ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ

Երկու տարուան ընդմիջումէ ետք, շինարարական աշխատանքներու պատճառով, Երեւանի «Ա. Խաչատրեան» սրահը վերաբացուած է, ուր տեղի ունեցած է յոբելենական հանդիսութեանց եզրափակիչ համերգը: Սրահի նորոգման նախագիծը մշակած են Ալեքսանդր Թամանեանի ժառանգները, անոր երէց զաւկին՝ Գէորգ Թամանեանի ղեկավարութեամբ:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Հայաստանի նկարիչներու Միութիւնը բոլորած է իր յիսնամեակը: Այս առթիւ, ցուցահանդէսներ բացուած են Հայաստանի պետական պատկերասրահը, Նկարիչներու Տունը, Ժամանակակից արուեստի Թանգարանը, ինչպէս նաեւ Զարենցաւան, Լենինական եւ Կիրովական: Ցուցադրուած են նկարիչ բոլոր սերունդներու գործերը: Նկարիչներու Միութեան կեդրոնը տեղի ունեցած է հանդիպում մը մամուլի, ձայն - հեռատեսիլի եւ պետական տեղեկատուական գործակալութեան լրագրողներու հետ, որոնց հարցումներուն պատասխանած են Սուրէն Մուրադեան, Գրիգոր Խանջեան, Յակոբ Յակոբեան, եւլն.:

×

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՄԸ ԵԳԻՊՏԱՀԱՅ ԵՐԱԺԻՇՏ ԵԴՈՒԱՐԴ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ ՀԵՏ

Հայաստանի Երաժիշտներու Տունը տեղի ունեցած է հանդիպում մը եգիպտահայ երաժիշտ - խմբավար Եդուարդ Յակոբեանի հետ: Նախակրթութիւնը ստացած Գահիրէի Գալուստեան Ազգ. վարժարանը, ապա կատարելագործած՝ Փարիզ, Եդուարդ Յակոբեան սկսած է ստեղծագործել ուսանողական շրջանէն: Իր առաջին երգերը մեկնաբանողը եղած է իր գաղափարներուն՝ յետագայի Խորհ. միութեան ժողովրդական արուեստագիտուհի՝ Գոհար Գասպարեան: «Երկու երգ» անդրանիկ գործին յաջորդած են «Հայկական պատարագի տաղեր եւ մեղեդիներ», «Բընարական երգեր», «Բուչակեան տաղեր», «Սիրոյ երգեր», «Դպրոցի ճամբան» հաւաքածոները: Եդ. Յակոբեան 1954-ին հիմնած է Եգիպտահայ երգչախումբը, որ կը կրէ «Թաթուլ Ալթունեան» անունը, աւելի քան 26 տարուան վաստակով: Յակոբեան երաժիշտի եւ խմբավարի դէմքը կ'ամբողջացնեն հայ մշակոյթի զանազան հարցերու նուիրուած իր մենագրութիւնները, ուսումնասիրութիւնները, յօդուածները: Երեւանի հանդիպումի ընթացքին Եդ. Յակոբեանի գործունէութեան մասին խօսած է Ցիցիլիա Բրուտեան: Խօսք առած են նաեւ այլ երաժիշտներ: Հուսկ, մեկնաբանուած են երաժիշտին գործերը:

×

ԱՆԻՏԱ ԶԱՔԱՐԵԱՆ ՓԻՆԿ-ՓՈՆԿԻ ԽՈՐՀ. ԱԽՈՅԵԱՆ

Փինկ-փոնկի խորհրդային ախոյենութեան մրցաշարքին մեծ յաջողութիւն արձանագրած է երեւանցի 21ամեայ մարզիկուհի Անիտա Զաքարեան, որ բոլոր խաղերուն յաղթական հանդիսանալով դարձած է ախոյեան: Այդ տիտղոսին 1976-ին արժանացած էր Էլմիրա Անտոնեան: Ութ տարի ետք, կանանց անհատական խաղերու մէջ այդ տիտղոսը նուաճած է Անիտա, որ երկու անգամ՝ նախնական եւ եզրափակիչ հանդիպումներուն, պարտութեան մատնած է Ֆլիւրա Բուլատովան, որմէ անցեալ տարի կրած էր միակ պարտութիւնը՝ ամառնային սպարտակիադին: Անիտա Զաքարեանի այս յաջողութիւնը վկայութիւն մըն է այն մասին, որ ան կը շարունակէ իր մօր՝ Հայաստանի վաստակաւոր մարզիչ Սիւզան Զաքարեանի ուղին: Անհատական խաղերու մէջ Սիւզան Զաքարեան դարձած է արծաթէ մետալակիր: Մեծ յոյս ունի, որ իր աղջիկը՝ Ապրիլին, Մոսկուա տեղի ունենալիք Եւրոպայի ախոյենութեան յաջողութիւն ձեռք ձգէ: Խորհրդային ախոյենութեան զոյգ խաղերու մէջ ախոյեան հանդիսացած է Նարինէ Անտոնեան, բաքուցի Վալենտինա Պոպովայի հետ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

«ԱՐԱՐԱՏ» ԿԸ ՄԱՐԶՈՒԻ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿԻ ԵՒ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

«Յառաջ»ի Յունուար 12ի թիւով հաղորդած էինք, թէ ընթացիկ տարեշրջանին «Արարատ»ի նոր մարզիչ նշանակուած էր Նիկիտա Սիմոնեան, որ մարզական փայլուն վաստակ մը ունի իր ետին: Իրեն օգնականներ ընտրած էր երիտասարդ մարզիչներ Նիկոլայ Ղազարեանն ու Լեւոն Իշտոյեանը: Ի դէպ, Նիկոլայ Ղազարեան արտասահման աշխատելու հրաւէր ստացած ըլլալով, իր փոխարէն մարզիչ նշանակուած է Եդուարդ Մարգարով: Իր նոր պաշտօնին բերումով գլխաւոր մարզիչը նշած է, թէ մեծ պատասխանատուութիւն կը զգայ մարզասէրներու հանդէպ, որոնք կը յիշեն 1973-ի մրցաշրջանը եւ կը յուսան, որ կրնայ կրկնուիլ երազը: Ռոնադոդակի նոր սերունդը, որ փոխարինած է «Արարատ»ի փայլուն վարպետները, պէտք է փաստէ, որ ի վիճակի է իրականացնելու իր վրայ դրուած յոյսերը: Եթէ յաջողինք, ըսած է Նիկիտա Սիմոնեան, ստեղծել համախոհներու կուռ կազմ մը, որ առաջնակարգ հարց համարի անհատական վարպետութեան բարձրացումը, խումբը կրնայ յառաջդիմել՝ արձանագրելով փայլուն արդիւնքներ: Իր կարծիքով խումբը կրնայ աւելին ընել, քան նախորդ մրցաշրջանին: Տղոց խաղը լեցուն է թէքնիքով, գոյութիւն ունի բարձր ճաշակը, բայց այդ բոլորը իրագործելու համար անհրաժեշտ են լուրջ փորձեր եւ մարզանքներ:

Ներկայիս կարգ մը մարզիկներ վատառողջ են եւ կը բուժեն իրենց վէրքերը, ինչ որ պատճառ կը դառնայ որպէսզի գլխաւոր մարզիչը չկարենայ վերջնապէս որոշել խումբին հիմնական կազմը: Անլուծելի մնացած է բերդապահի հարցը: Վըլադիմիր Վասիլեւ որոշած է խումբէն հեռանալ: «Արարատ» վերադարձած են Մանուէլ Ասատրեան, որ կը խաղար Աբովեանի «Կոտայք»էն, Մկրտիչ Մարգարեան, որ նախորդ մրցաշարքին կը խաղար Քիշնեւի «Նիստրու»էն, Ռոբեր Բոստանջեան, որ հանդէս կու գար Դոնի Ռոստովի բանակի խումբէն եւ Գէորգ Ստեփանեան՝ որ մաս կը կազմէր «Կոտայք»ին:

Ծաղկաձորէն ետք «Արարատ»ի տղաքը իրենց մարզումները կատարած են Երեւան, նկատի ունենալով կլիմայական լաւ պայմանները: Բացօթեայ մարզանքներն ու վարժութիւնները կարելիութիւն կ'ընծայեն ստուգելու մարզիկներու առողջական եւ ֆիզիքական վիճակը, թէքնիք հնարաւորութիւնները, ինչպէս նաեւ թաքթիք յղացքները գործադրելու ունակութիւնը: Առիթէն օգտուելով տեղի ունեցած են կարգ մը մրցումներ: Այսպէս, Յունուար 22-ին, Հոկտեմբերեանի մէջ «Արարատ» խաղացած է Լենինականի «Շիրակ»ի հետ եւ 1ի դէմ 5 կէտով յաղթած անոր: Կոլերը նշանակած են Ռաֆայէլ Գալստեան, Բարգէն Մելիքեան, Սամուէլ Ղասաբօղլեան, Անդրանիկ Խաչատրեան եւ Յովհաննէս Կիրակոսեան: Նոյն դաշտին վրայ «Արարատ» հանդիպում մը ունեցած է Աբովեանի «Կոտայք»ի հետ: Խաղի ընթացքին Երեւանցիները ցուցաբերած են իրենց թէքնիքը եւ առաւելութիւնը մրցակիցներու նկատմամբ: «Արարատ»ի երկու կոլերը նշանակած են Խորէն Յովհաննիսեան (42րդ վայրկեանին) եւ Արտակ Կարապետեան (70րդ վայրկեանին):

Փետրուար 3ին «Արարատ»ի տղաքը մեկնած են Գագրա՝ մարզուելու համար, ուր կը մնան մինչեւ Փետր. 18, երբ կը սկսին խորհրդային բաժակի խաղերը:

Հ. Ա.

ՖՈՒԹՊՈԼ
ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆ
Հ.Մ.Ը.Մ. ՖՐԱՆՍ ԴԱՐՁԵԱԼ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Հ.Մ.Ը.Մ. Ֆրանս 1ի դէմ 5 կէտով պարտութեան մատնելով Օ. Սէ. Պառումեթրը, այս վերջինի դաշտին վրայ, անցաւ իր խմբակի դասաւորման գլուխը: Ալֆորվիլի տղաքը՝ Պոնտիի մէջ, տեղւոյն խումբին հետ հաւասար (2 - 2) մնալով, կարեւոր առիթ մը կորսնցուցին իրենց խմբակի առաջինին մօտենալու: Հայկական խումբը, առաջին կիսախաղին, շնորհիւ Ամըլէնի, հաշիւը բանալէ ետք՝ յաջորդաբար 2 կոլ ստացած է: Երկրորդ կիսախաղին սկիզբը Աբիկեան փէնալթի մը կոլի վերածած է, հաւասարեցնելով արդիւնքը:

Ինչ կը վերաբերի Իսիի Ա.Ս.Ա.-ի, իր դաշտի անյարմարութեան պատճառով Անթոնիի դէմ մրցումը յետաձգուած է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆ

Այս շրջանէն Հ.Մ.Ը.Մ. Արծիւ իր դաշտին վրայ հաւասար (0 - 0) մնալով Սէն Թռոփէզի հետ, պահեց դասաւորման մէջ 10րդ տեղը. իսկ Սէն Թ'Անթուան՝ Նիսի մէջ, տեղւոյն խումբը պարտութեան մատնելով (2 - 1) պահեց իր երկրորդ տեղը՝ Մարթիկի հետ: Հայկական խումբին կոլերը նշանակած են Վալտիրիէնի (44րդ վայրկեան) եւ Պէրպէրեան (69րդ վայրկեան):

×

ՊԱՍՔԷԹՊՈԼ
Հ.Մ.Ը.Մ. ՖՐԱՆՍ ՊԱՐՏՈՒԱԾ

Հ.Մ.Ը.Մ. Ֆրանսի պասքէթպոլի խումբը՝ դարձի մրցումներուն, արձանագրելով յաջորդական 5րդ պարտութիւնը, կը գրաւէ դասաւորման 8րդ տեղը:

Սիսեռեան, Պաղտասարեան, Կէօվճըրեան, Մամմանեան, Խշուաճեան հնդեակով դաշտ իջած հայկական խումբը, հակառակ Խշուաճեանի ղեկեցիկ եւ արդիւնաբեր խաղարկութեան, մասնաւորաբար փոխարինողներու սակաւութեան պատճառով կորսնցուցած է այս մրցումը եւս:

Կը յուսանք որ հայկական խումբը վերջին մրցումներուն ինքզինք գտնելով կ'ապահովէ այս բաժանմունքի մէջ իր տեղը:

ՇԱՆԹ ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄՆԱՑԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

3

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Փառասիրութիւնն էր միայն որ Ժան Սալվաթոր արհիդուքսը Աւստրիոյ կը կապէր: Իր պաշտպանած գաղափարներուն յաղթանակը կ'ուզէր տեսնել: Կ'ուզէր ինքզինքը ամենազօր տեսնել ազատական կայսրութեան մը մէջ, ուր պիտի իշխէր իր զարմիկը Ռուտոլֆ: Ամէն բան այս վերջինէն կը սպասէր եւ սակայն անձնատուր եղած էր իր բուռն ու կրակոտ բնութեան:

Անխնայ կը քննադատէր սպայակոյտի եւ բանակի ընդ. պետին տեսութիւնները: Նոյնիսկ այս խնդիրներու մասին յօդուածներ ու թռուցիկներ կը հրատարակէր թէ Աւստրիոյ մէջ եւ թէ արտասահման: Ատոնք սակայն աններելի էին Հօֆպուրկի մէջ. վերջապէս կայսրը իր տղուն արգիլած էր տեսնուիլ արհիդուքս Ժանին հետ: Ռուտոլֆ զայրացած էր, բայց համակերպած: Քիչ քիչ, հակառակ կայսեր արգելքին, գաղտնօրէն սկսաւ չփման մէջ մըտնել իր զարմիկին հետ:

Ժան Սալվաթոր անհամբերութենէն ինքզինքը կ'ուտէր: Կայսրը վաթսունին կը մօտենար, սակայն յոգնութեան ոչ մէկ նշան ցոյց կու տար. «Հայրդ, կ'ըսէր անիկա Ռուտոլֆին, մեքենայի մը պէս կ'աշխատի: Ոչ կը կրքոտի, ոչ ալ ինքզինքը կը սպառէ, հետեւաբար բնաւ չի մաշիր. կրնայ երկար տեւել»: «Տակաւին շատ պիտի հանդուրժե՞ս», գոչեց օր մըն ալ համարձակօրէն:

Ռուտոլֆ պատասխան չէր տուած:

Ժան Սալվաթորի յառաջադէմ գաղափարները, եթէ թշնամիներ չահեցուցած էին իրեն պաշտօնական շրջանակներու մէջ, գրաւած էին սակայն համակրութիւնը ազատական եւ ծովային շրջանակներուն: Տեսակ մը կուսակցապետ դարձաւ. սակայն առաւ իսկ ստիպուեցաւ խիստ մեծ նախազգուշութիւններ ձեռք առնել եւ սքօղել իր գործունէութիւնը: Մութին մէջ տեղի ունեցող գործունէութիւն մը միայն վտանգաւոր բնոյթ մը կը ստանայ: Դըժբախտութիւնը հոն է, որ Ռուտոլֆը ստիպուած ըլլալով գաղտնօրէն տեսնուիլ անոր հետ, իրենց յարաբերութիւնները, կամայ թէ ակամայ, դաւադրութեան մը կերպարանքը առին:

Գիշերը, մարդ տունէն դուրս չելլեր փոքրիկ դուռնէ մը, պարուրուած վերարկուով մը որ մինչեւ դէմքը կը ծածկէ, չի ցատկեր կառք մը, կամ խուսափիլ ձեզ հետապնդող լրտեսներէն, ո՛չ ալ գաղտնի սանդուխէ մը անձրեւին կամ բաց օդին տեսակցութեան կ'երթայ: Ռուտոլֆին եւ Ժան Սալվաթորին խօսակցութիւնները կը շօշափէին պետութեան ամենածանրակշիռ հարցերը:

Ռուտոլֆին տանը մէջ, առաւելապէս առարկայական բնոյթ մը ունէին ասոնք. իշխանը կը բաղձար վստահելի եւ ազատախոհ մարդու մը հետ ուսումնասիրել զինքը գրաւող խնդիրները. կ'ուզէր այսպէս ապագան պատրաստել, իսկ արհիդուքսը, արկածախնդիր հոգիով, մեքենայութիւններէ կ'ախորժէր եւ աւելի մօտաւոր նպատակ մը կը հետապնդէր: Ամբողջ կամքովը գործելու կը ձգտէր: Սակայն Նրբամիտ ըլլալով կ'ըմբռնէր Ռուտոլֆին խուլ ընդդիմութիւնը, մանաւանդ որ այս վերջինը դեռ շատ հեռու էր բանի արարք մը նախատեսելէ: Հետեւաբար հարկ էր զայն քիչ քիչ մղել իր ընտրած ճամբուն մէջ, զայն սեղմել մեքենայութիւններու օղակի մը մէջ, միայն ձեռնարկին մէկ փոքր մասը անոր ընդնըշմարել տալով: Այսպէս, հակառակ անոր կամքին, զայն կասկածելի կը դարձնէր եւ յարմար պահուն, պիտի ստիպէր զայն, որ վճռական դիրք մը բռնէ:

Արհիդուքսը կը ճանչնար իր զարմիկը: Պէտք չէր ճակտէն հարուածէր, այլ օգտագործէր այն անխուսափելի զայրոյթները, զոր անիկա կ'ունենար ձախողութիւններէն վերջ իր ձեռնարկած զինուորական բարենորոգումներուն: Սպայակոյտը ակնածանքով կը լսէր գահաժառանգին ծրագիրներն ու դիտողութիւնները, սակայն չէր ըմբռներ անոնց չահագրգիռ հանգամանքը եւ իր գծած ճամբէն բթաչափ մը անգամ չէր շեղեր: «Շա՜տ անմիտ են» կը գոչէր Ռուտոլֆ այն ատեն, Ժան Սալվաթորի համար պատեհ առիթն էր անիկա աւելի յանդուգն հարուած մը իջեցնելու եւ նոր պատնէշ մը կանգնեցընելու:

(Շար. 34)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՆԻՍ. - Տիկին Սիրանոյշ Չէյպեկեան իր ամուսնոյն խաչիկ Չէյպեկեանի մահուան տարեդարձին առթիւ (Փետր. 9) 500 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

×

Տիկին Կիւլենիա - Ժիւլիէթ Զպուքճեան 50 Ֆ կը նուիրէ Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին Կարապետ Ճանիկեանի յիշատակին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները, Չորեքշաբթի, Փետր. 15, ժամը 15-ին, Մարսէյլի մշակոյթի Տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՈՒՂԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Փետրուար 12-էն սկսեալ, ՀՄԸՄ Ֆրանսի Սկաուտական աշխատանքները տեղի կ'ունենան Մխիթարեան վարժարանէն ներս։

26, rue Troyon — SEVRES

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Իսի-Գլամառ և Շրջաններու մասնաճիւղին

Պ Ա Ր Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս Ը

Իսի լէ Մուլինոյի Քաղաքապետարանի Թատերասրահին մէջ

Դեկտեմբեր 31-ին

Մանրամասնութիւնները առենին

ԼԻՈՆ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԽՕՍՈՒՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

Կը ներկայացնէ Լիոնի Սիկալ սրահին մէջ 60 Ավենիւ տը Սաքս Լիոն 3-րդ

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ՝

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐԸ

Հովանաւորութեամբ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 4-ին, կէսօրէ ետք ժամը 3-ին։

Բեմադրութիւն.- Թորոս ՍՊԻՏԱՆԵԱՆ

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել՝ Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ դիւանատուն կամ խումբին անդամ - անդամուհիներուն։

EVOCATION HISTORIQUE

du 18 février 1921

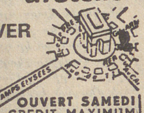
Lors d'un repas
le samedi 18 février, à 20 h. 30
à la *M. C. A. de PARIS*
17, rue Bleue 75009 PARIS

Renseignements : Tél. 782 43 94

F.R.A. NOR SEROUND
GROUPE AVEDIS AHARONIAN

à l'étoile

Concessionnaire
AUSTIN ROVER

Mini
METRO
M-G
TRIUMPH
ROVER

OUVERT SAMEDI
CREDIT MAXIMUM
Gd choix de voitures
Occasions garanties
carrosserie mécanique
Service Après-vente
Pièces détachées

ARC DE TRIOMPHE AUTOS
30, rue de TILSIT 380-55-11

THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES
15, avenue Montaigne, PARIS 8e

DIMANCHE 25 MARS
à 17 h. 15

60ème Anniversaire de Sipan - Komitas

Chœur mixte arménien de Paris

ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿ

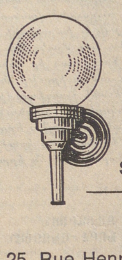
ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

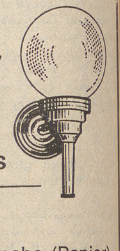
Concert
avec
ORCHESTRE SYMPHONIQUE
Direction

Garbis APRIKIAN

Au programme : Œuvres symphoniques et vocales de
KOURKEN M. ALEMSHAH et GANATCHIAN-APRIKIAN
avec le concours de
SONIA NIGOGHOSSIAN (MEZZO)

RESTAURANT L'ARARAT

GRILL

SPECIALITES ARMENIENNES

MENU : 95 F VIN COMPRIS

25, Rue Henri-Tasso
13002 MARSEILLE

Place de Lenche (Panier)
au bas des escaliers

POUR RESERVER : **91 - 24 - 99**

(FERMÉ LE DIMANCHE)

SPECIALITES
CAUCASIENNES
ARMENIENNES
GRECQUES

OUVERT
TOUS LES JOURS
MIDI
et SOIR

99 bis, Ave. de Verdun

92130 Issy-les-Moulineaux

RESTAURANT

TÉL : 638. 96. 30

CAUCASE

Mr. GUEVORKIAN

ՀԱՄՈՎ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒՍԾ ՃԱՇԵՐ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

VENDREDI ET SAMEDI SOIR

SPECTACLE DANSANT AVEC ORCHESTRE

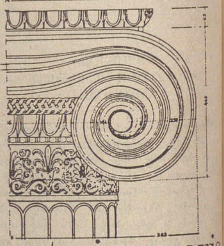
M I N A S, musique grecque, bouzouki, valses, accordéon

JFDjermaghian

ARCHITECTURE INTERIEURE
HABITATION AGENCEMENT
COLLECTIVITES
CREATION DE MODELES

8 Rue des Lyonnais 75005 PARIS
Tél 336 33 09

Afrique & M.O. po box 10003
Nairobi KENYA

arteriors paris
interior designers

MEETING

D U
MOUVEMENT NATIONAL ARMENIEN
ET DU
COMITE DE SOUTIEN AUX PRISONNIERS POLITIQUES
ARMENIENS

Avec la présence de tous les avocats du prcès «VAN»

Rendez-vous : Lundi 13 Février, à 20h 30,
Grande Salle de la Mutualité
24, rue St. Victor — 75005 Paris
Métro : Maubert - Mutualité

OPTIMA Tours

VOYAGES PRINTEMPS 84 EN ARMENIE

— du 14 au 28 Avril (avec Paques et les Cérémonies du 24 Avril)

PRIX : PARIS / PARIS 5450 Frs

— du 5 au 19 Mai
— du 2 au 16 Juin

Pour cet été, nombreuses combinaisons de voyages (bateau / séjour en ARMENIE, Combiné ARMENIE/GEORGIE et ARMENIE / / GEORGIE / LENINGRAD)

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS
Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35

A LYON
VOYAGES N° 1
TOURING OFFICE PROGRES
14, rue Waldeck Rousseau
69006 LYON
Tél. : 852. 25. 64

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» - 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 14
MARDI 14 FÉVRIER 1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.635
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
59e ANNÉE — No 15.635

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԴՐՈՊՈՎԻ ՄԱՀԷՆ ԵՏՔ

ՅԱՋՈՐԴԸ Է՝ ՉԵՐՆԵՆԿՕ

×

Խորհրդային վարչակարգի հինգերորդ ղեկավարը, անկասկած, իր դրոշմը պիտի չձգէ։ 15 ամսուան շրջանի մը ընթացքին, Անդրոպով, հազիւ տասը ամիս հրապարակը գրաւեց, ապա, 1983 Օգոստոս 13-էն ի վեր, շուք մըն էր, որու հիւանդութեան մասին ալ ոչ մէկ տեղեկութիւն կը տրուէր։ Երբեմն երբեմն պաղառութեան մասին կը խօսուէր, որքան ալ անհնական ըլլայ վեց ամիս տեւող «հարբուխ» մը։ Ի վերջոյ, Ուրբաթ առաւօտ, պաշտօնական զեկոյց մը կը հաղորդէր թէ Եուրի Անդրոպով, մեռած էր, նախորդ օրը, 69 տարեկանին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան եւ կը հաստատէր թէ երիկամունքի, շաքարախտի, արեան գերճնշումի, հուսկ՝ սրտի անբաւարարութեան ազդակները քայքայած էին առողջութիւնը, մինչեւ մահը, որ պատահած էր շնչառութեան դադրումէ։

Պաշտօնական զեկոյցէն քիչ առաջ է, որ լուրը կը տրուէր Պրիւսէլի մէջ, Շէյսոնի կողմէ, (որու արձագանգած էինք, մեր նախորդ թիւով՝ վերջին ժամուն), եւ այս ալ դիւանագիտական կափ մըն է, որ շատ նեղը դրած էր Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութիւնը։ Արդարեւ, կը թուի որ Շէյսոն տեղեկացած է, ուղղակի Մոսկուայէն, թերեւս ֆրանսական դեսպանատան միջոցաւ, երբ ժողովի նստած էր Պրիւսէլ, ու կը նախագահէր Հասարակապետութեան մէկ ժողովին ԱՄՓ-ի (Ափրիկէ, Քարայիպ, Խաղաղական) երկիրներու հետ եւ անմիջապէս ընդհատելով նիստը, կարդացած է իրեն տրուած թղթիկ մը, յայտնելով թէ Անդրոպով մեռած է։ Արդ, Ֆրանսայի նախարարը անգիտացած է թէ Կրեմլինը դեռ չէր հաղորդած լուրը պաշտօնապէս եւ դիւանագիտական բարքերը կը պարտադրեն, որ օտար նախարար մը չտայ լուր մը նախքան խնդրոյ առարկայ իշխանութիւնները։ Քէ տ'Օրսէին կը մնար սրտանց մաղթել որ լուրը հաստատուի, ինչ որ եղած է 45 վայրկեան ետք եւ ամէն մարդ շունչ մը քաշած է։ Շաբաթ առաւօտեան փարիզեան մամուլին ամէնէն սրամիտն էր՝ «Լիպերասիոն,» որ Պրաւդա-ի առաջին էջը կապկելով, տեղ-տեղ կիւրեղեան տառերով, կը հաղորդէր Անդրոպովի մահը, այնպէս ինչպէս կ'երեւակայէր թէ պիտի հաղորդէր Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը։ Կը խորագրէր՝ «Խորհրդային ժողովուրդին օրինակելի զաւակն», ապա ա լա Պրաւդա, անդրադառնալու համար Անդրոպովի։

15 տարի վարելէ ետք ՔԱ-Կէ-Պէ-ն, Անդրոպով պիտի յաջորդէր Բրեժնեւի, հարցականներու շարք մը բանալով Արեւմուտքի համար։ Ի՞նչ պիտի ընէ, ի՞նչ պիտի փոխէ, ի՞նչ պիտի ըլլան Խորհ. Միութիւն - Արեւմուտք յարաբերութիւնները։ Հարցականներ, որոնք անպատասխան մնացին ու կրկին դրուեցան Ուրբաթ օր իսկ։ Թէեւ փորձեց բարեփոխումներու ձեռնարկել, գլխաւորաբար կաշառակերութեան եւ ապականած դրութեան մը մէջ, տնտեսութենէն ներս, բայց եւ այնպէս, մեկնած օրն ալ նոյնքան անծանօթ է, որքան՝ եկած օրը։ Կը մնայ, ինչպէս գիտել կուտայ «Մոնտ»ը փակագիծ մը, պահելով իր խորհրդաւորութիւնը։ Ի հակադրութիւն իր չորս նախորդներուն, անձնաւորութիւն մը չեղաւ։ Ծնած էր 1914ին Ստաւրոպոլի շրջանը։ Ծագումին մասին շատ խօսուած չէ, ծնած շրջանը յունական ներկայութիւն կայ, բայց շատ աւելի հաւանական նկատուած է հայկական իր ծագումը եւ ճշդուած թէ բուն մականունը՝ Անդրոպեան է (ատենին, երբ իշխանութեան գլուխ եկաւ, գրած էինք այս մասին, առաջին աղբիւր ունենալով Լոնտոնի Սընտէյ Թայմզ, որմէ ետք, հայկ. ծագումին կ'անդրադառնար Վէ-Էս-Տէ)։ Կենսագրութիւնը շատ մանրամասնութիւն չի տար, կ'ըսուի թէ ուղեւոր եղած է, գուցէ նաեւ կայարանապետ։ Ծանօթ իսկ չէ թէ քոյրեր, եղբայրներ ունեցա՞ծ է։ Պատանութեան, Կոմսոմոլի, շրջանին քարտուղար կը դառնայ, ապա աւելի մեծ շրջանի մը եւ կը սկսի իր հրապարակային բուն ասպարէզը։ Եարոսլաւի շրջանին Ա. քարտուղար կը դառնայ 1938-ին եւ հոնկէ կը սկսի իր գործակցութիւնը ոստիկանութեան հետ։ Բայց մինչեւ գերագոյն իշխանութեան հասնիլը, ճամբան շատ երկար է եւ կարելի է նկատել թէ ոչ ոք այսքան երկար ժամանակ դրած է հասնելու համար դիրքի մը, ուր այնքան քիչ պիտի մնար։ 1945-ին, կը նշանակուի Կարելիոյ Հանրապետութեան կուսակցական Բ. քարտուղար, բայց 1950-ին ազատելով հանդերձ մաքրագործումէն, կը ստիպուի իր «աւտոկրիտիկան» ընել։ Շնորհազրկումի շրջանը որ կ'ապրի Սթալինի մահէն ետք, հակասական կերպով պիտի օժանդակէ իր յառաջխաղացման։ Դեսպան է Փեշտա, 1954-էն ետք։ Այդ պաշտօնին գլուխն է 56-ին, բայց ամէնէն սեւ օրերուն Միկոյեան եւ Սուսլով կը հասնին վարելու համար գործողութիւնները։ Կը թուի, որ ինք է սակայն Քատարը գնողը իշխանութեան գլուխ, այն համոզումով թէ Սթալինի նախկին զոհ մը, աւելի յարմար է քան շատ խորհրդայնամիտ Միւննիխը, որ Մոսկուայի նախընտրութիւնն ունէր։ Մոսկուա վերադառնալէն ետք, կուսակցական մեքենային մէջ, իր յառաջդիմութիւնը աւելի արագ է, մինչեւ 1967, երբ Բրեժնեւ զինքը կը դնէ քաղաքական ոստիկանութեան գլուխը։ Հոն պիտի մնար մինչեւ Բրեժնեւի մահը, 1982 Նոյեմբերին, երբ կը ստանձնէր կուսակցութեան ղեկավարութիւնը։ Ինչպէս ըսինք, քիչ բան ծանօթ է իր մասին։ Խելացի, պաղ, խիստ բնաւորութեան տէր, բարոյախօս անձ մը կը նկատուի։

×

Անդրոպովի ազգային յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի օր, ի ներկայութեան բազմաթիւ օտար պատուիրակութեանց։ Ֆրանսան կը ներկայացնեն Նախարարապետ Մորուա եւ Արտաքին նախարար՝ Շէյսոն։ Ժորժ Մարշէ կը գլխաւորէ կուսակցական պատուիրակութիւն մը։ Տիկին Թաչըր կը ներկայացնէ Մեծն-Բրիտանիան, մինչ Ռեկըն

(Շար.ը Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Ք. ԳՈԼՈՄՊՈՍ, ԿԱԼԱԹԱՍԱՐԱՅԻ ԼԻՍԷՆ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ԴԱՏԱՎՃՌՈՒԹԻՒՆԸ . . .

ԽՄԲ. - Թրքերէն թերթերը կը շարունակեն իրենց մաղձը թափել Ֆրանսայի գլխուն, Փարիզի դատավճռին առթիւ։ Այս անգամ Ռաուֆ Թամէրն է, որ «Թէրճիւման»ի Փետրուար 9-ի թիւին մէջ, իր գոհունակութիւնը կը յայտնէ Պոլսոյ Կալաթասարայի ֆրանսական լիսէի տեսչութեան Նախագահ Միթերանի գրած մէկ նամակին առթիւ։ Դեռ ուրիշ խորհրդածութիւններ ալ կ'ընէ. քանի որ սկիզբէն, հպարտութեամբ կը յիշէ թէ «Երբ Գոլոմպոս Ամերիկան կը գտնէր, մենք Կալաթասարայը ունէինք»։

×

ՁԱՅՆԸ՝ ՈՐՈՒՆ ԿԸ ՍՊԱՍԵՆՔ

«Երբ Գոլոմպոս Ամերիկան կը գտնէր մենք ունէինք Կալաթասարայը»։

Այո... դէպի ետ թերթատելով օրացոյցը կը տեսնենք թէ երբ շնորհիւ Ֆրանսացիներուն «Մարաշ «հերոս» կը կոչուէր, մենք ունէինք Կալաթասարայը»։

Ուրեմն այս խորարմատ գիտութեան-կրթութեան բոյնէն Միթերանի ղրկուած գրութիւնը շատ կարեւոր է։

Այսօր սիւնակս պիտի յատկացնեմ անոր։

×

Ցանուն Կալաթասարայ Լիսէի Ուսումնական Խորհուրդին, Ինան Գրաչի ստորագրած գրութիւնը բծախնդրութեամբ ընտրուած բառերով «մակարդակ» մը կը ցոլացնէ եւ «գիտակից ընտրութեամբ» մը բացառութիւն նկատելով Ֆրանսացի Լուռ Մեծամասնութիւնը որ չի քաջալերեր հայկ. ահաբեկչութիւնը, կը պարզէ նաեւ նրբամիտ դիւանագիտութիւն մը։

Կը կրկնեմ այն մասը զոր ամենակարեւորը նկատեցի.

«Ֆրանսայի վայել ընթացք մը չէ արիւնոտ ձեռքերով հայ ահաբեկիչներու իրաւունքը ընդունել սպանութիւնը այն անմեղ մարդոց, որոնք հեռուէն կամ մօտէն որեւէ առնչութիւն չունին անցեալի դէպքին հետ։ Այս՝ Թուրքիոյ եւ ամբողջ աշխարհին մէջ աւելի եւս կը մթագնէ Ֆրանսայի պատկերը որ արդէն այս մարզին մէջ շատ փայլուն չէ... Կը նսեմացնէ թէ՝ Ֆրանսացիները, եւ թէ ֆրանսական մշակոյթը։ Կը հաւատանք թէ մեր հայրենակիցները անճամբ չեն վաւերացներ այս կեցուածքը եւ որպէս ճշմարիտ Ֆրանսացիներու ձայնը կ'ընդունինք զայն պախարակողներու ձայները»։

×

Ահաւասիկ... Միթերանի այս տեսակ հակազդեցութիւն մը ցոյց տրուեցաւ այն պատուհանէն որ առաջինն էր արեւմուտքին բացուած...

Կալաթասարայի Ուսումնական Խորհուրդը որ կը պարփակէ թէ՛ վարժարանը, թէ մարզական ակումբը, լուրջ հիմնարկ մըն է, ուրեմն բովանդակ Կալաթասարայի ընտանիքը պէտք է ունկնդրէ այս ձայնին...

Ասկէ զատ... այլ կրթական հաստատութիւններու եւս որոնք Ֆրանսայէն ներշնչուած ծանօթ ուսանողական շարժումներու բոյնը դարձած էին, առիթ կը ներկայանայ այսօր անիշխանականութենէ ձերբազատած ըլլալու հանգստութեամբ «պախարակելու ամէն տեսակի անիշխանութիւն»...։

Այսպէս է, Ֆրանսա քանի որ այսօր նոյնիսկ զրկուած է ինքզինքը քննադատելու կարողութեան տէր լուսամիտ դէմքերէ, ամենամեծ բարեկամութիւնն է այս զոր կարելի է ցոյց տալ...

Կալաթասարայէն բարձրացած ձայնը այս պատճառով որքան կարեւոր նոյնքան եւս իմաստալից է...

×

Մէկ մըն ալ 23 տղաք կան։

23 որբեր...

Ասոնք հայկ. ահաբեկչութեամբ անհայր կամ անմայր մնացած զաւակներն են մեր դիւանագէտներուն...

Այն զաւակները որոնք պիւրոքրասիին բիրտ անիւներուն մէջ մինչեւ որ յաջողին իրենց որբ ըլլալու պարագան վաւերացնելու որոշ թոշակ մը կապուի իրենց, դժբախտաբար «կեանքը կը շարունակուի»...։

Դպրոցը կը շարունակուի։

Հագուստ-կապուստ, սնունդ, գիրք, տետրակ, բոլորը կը շարունակուին...

Թէեւ իրենց հայրերուն յուղարկաւորութիւնը բոլորիս ներկայութեան կատարուած է պետական հանդիսութեամբ, աւելի՛ն ճառերով, որոնց հեռատեսիլէն հետեւեցանք, սակայն տակաւին 12 տղոց համար չեն ամբողջացած անհրաժեշտ թղթածրարները որոնք փաստելու պիտի ծառայեն իրենց ծնողքին «պարտականութեան ընթացքին նահատակուած ըլլալու պարագան... տակաւին այդ թուղթերը «փաստելու նպատակով» դռնէ դուռ կը դեգերին...

Որքան ցաւալի է...

Պետութիւնը գնած է 100 հոգինոց «նահատակներու թաղ մը» գերեզմանատան մէջ մեր այն դիւանագէտներուն համար, որոնք հաւանական է որ ոճրափորձի զոհ դառնան, սակայն ներկայի 23 որբերուն «առօրեայ» նախնական կարիքները լքուած են պիւրոքրասիի քմայքին...

Կալաթասարայի Ուսումնական Խորհուրդը հոս եւս պատուաբեր պատասխանատուութիւն մը յանձն առած է...

Եղած կամ ըլլալիք յատկացումները թող փոքր կարկտան մը դառնան, անոնց 23 տղոց ուսումի եւ ապրուստի ծախքերը Խորհուրդը պիտի հոգայ...

Մաղթելով որ այս թիւը վաղը 24, 25, 26 եւայլնի չբարձրանայ, մնայ 23-ին վրայ, այս տխուր տեսարանը կը ձօնենք Միթերանի...

Մէկ կողմը ֆրանսական քաջալերութեամբ սպաննուած մեր դիւանագէտները, միւս կողմը այս որբ տղաքը զորս իր կուրծքին սեղմէ Կալաթասարայի Ուսում. Խորհուրդը...

Ի՞նչ ընեմ եթէ այս տեսարանն ալ պիտի չկարենայ սթափեցնել Ֆրանսան...

Թող մարդկութիւնը ամօթ զգայ...

Ի՜նչ զուգադիպութիւն, այսօր Մարաշի «Հերոս» անուանումին 11-րդ տարեդարձն է եղեր...

Այս Մարաշը առանց պատճառի չհերոսացաւ անշուշտ...

Արդեօք ի՞նչպէս եղաւ...

Միթերան նախ այս մասին պէտք է մտածէ...

Իսկ յետոյ կրկին ականջ տալու է Կալաթասարայէն բարձրացող ձայնին...

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ.Ի ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ի գիտութիւն մեր ժողովուրդին կը յայտնենք թէ Հոգելոյս Տ. Սերովբէ Արք. Մանուկեանի մարմինը, Երեքշաբթի, Փետրուար 14-էն սկսեալ կը զետեղուի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր եկեղեցին, ուրկէ որ հաւատացեալները առիթ ունենան իրենց յարգանքը մատուցանել եւ աղօթել իրենց բազմերախտ Առաջնորդին հոգւոյն համար։

Եկեղեցին բաց է Երեքշաբթի, Չորեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը առաւօտեան ժամը 10-էն մինչեւ յետմիջօրէի ժամը 3-ը միայն։

Ուրբաթ օր, Փետրուար 17-ին, երեկոյեան ժամը 7-ին տեղի կ'ունենայ հանգուցեալ Սրբազանին Թաղման Տան Կարգը եւ Հսկումը։

×

Վերջին Օծման կարգը կը կատարուի ի ժամ Սուրբ Պատարագի, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Շաբաթ օր, 18 Փետրուար, ժամը 10-ին։ Որմէ ետք,

Հոգելոյս Սրբազան Հօր Թաղումը կը կատարուի, ժամը 2-ին, Բէր Լաշէզի Գերեզմանատան մէջ եւ մարմինը կ'ամփոփուի Եւրոպայի Հայոց Առաջնորդներու Դամբարանը։

Ոչ ծաղիկ եւ ոչ ծաղկեպսակ. Նուիրատուութիւններ ընել՝ յօգուտ Մայր Եկեղեցւոյ։

ԴԻՒԱՆ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԻ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄ

×

Հանրակրթական եւ պրոֆեսիոնալ դպրոցի ռեֆորմի հիմնական ուղղութիւնները ընդհ. խորագրին տակ, այժմու և, մանաւանդ, ապագայի հեռանկարներուն պատշաճող ուսումնական նոր ծրագիր մը կը ներկայացնէ Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն։

Նկատի առնելով, որ ծրագիրը կը վերաբերի այլ Հանրապետութիւններու չարքին նաեւ Հայաստանի, կը փորձենք, հիմնական առաջադրութեանց կողքին պարզել նոյնպէս գլխաւոր կէտերը։

Նպատակը։ Առաւել բարձր աստիճանի հասցնել ուսման մակարդակը։ Նկատի ունենալ երկրին տնտեսութեան, գիտութեան եւ այլ երեսներուն զարգացումը։ Հետեւաբար, իւրաքանչիւր ճիւղին եւ ենթաճիւղերուն համար ապահովել համապատասխան թիւով որակեալ մասնագէտներ։ Մարքս - լենինեան գաղափարախօսութեամբ զինուած, ինչպէս կ'ընդգծուի։ Ծրագիրէն մէջբերում մը.

Հարկաւոր է ժողովրդական տնտեսութեան բոլոր ճիւղերը դուրս բերել գիտութեան ու տեխնիկայի ամենաառաջաւոր բնագծերը, իրականացնել արտադրութեան լայն աւտոմացում, ապահովել աշխատանքի արտադրողականութեան արմատական բարձրացում, համաշխարհային լաւագոյն նմոյշների մակարդակով արտադրանքի թողարկում։

Այս նպատակները իրականացնելու համար անհրաժեշտ կը նկատուի, որ ապաբէզ իշնող ճարտարագէտը, մասնագէտը, բանուորը ապահովէ ամենաժամանակակից կրթութիւն, բարձր ինտելեկտուալ եւ ֆիզիկական զարգացում, արտադրութեան գիտատեխնիկական ու տնտեսական հիմունքների խոր իմացութիւն, աշխատանքի նկատմամբ գիտակցական, ստեղծագործական վերաբերմունք։

Ներկայացուող ծրագիրով տարրական դպրոց կը սահմանուի 1էն (եօթը տարեկաններ) 4րդ կարգերը (նախապէս 1էն 3-րդը)։ Ուրեմն՝ տարրականին մէջ մէկ տարուան յաւելում, որպէսզի անչափահասները առաւել ժամանակ ունենան սորվելու կարդալ, գրել եւ հաշուել։

Այսպէս սահմանուող ոչ - լրիւ միջնակարգ դպրոցը, ընենք՝ բաժինը, 5-էն 9րդ կարգերը (աշակերտականները 15 տարեկաններ) կ'ապահովէ միջնակարգէն ցած ուսման մակարդակ։ Ըստ ծրագիրին, այս տարիքի տղոց եւ աղջիկներուն կարելիութիւն կը տրուի որոշելու իրենց յետագայ ճիւղը, համապատասխան իրենց նախասիրութիւններուն եւ ընդունակութիւններուն։ Կողմնորոշում, ինչպէս կ'ընդգծուի։ Իննամեայ դպրոցը բազա (ֆրանսերէն պազ) է հանդիսանում տարբեր կանալներով (քանալներ) իրենց ճիւղերը որոշելու։

Իններորդ դասարաններու շրջանաւարտներուն ընդունակութիւններն ու նախասիրութիւնները կը ճշդուին համաձայն տնտեսութեան, գիտութեան եւ այլ մարզերու պահանջներուն։

Այժմու տարբեր բնոյթի գոյութիւն ունեցող մասնագիտական ուսումնարանները մէկ անունի տակ կը համախմբուին՝ միջնակարգ պրոֆեսիոնալ - տեխնիկական ուսումնարան, աւելի կարճ՝ միջնակարգ պրոփտեխուսումնարան, ըստ մասնագիտութեանց բաժիններու։

Միջնակարգ հանրակրթարան եւ մասնագիտական, - պրոֆեսիոնալ, - դպրոցը կ'ընդգրկէ 10 - 11րդ դասարանները՝ այն ապահովում է երիտասարդութեան ընդհանուր միջնակարգ կրթութիւնը, նրա աշխատանքային եւ պրոֆեսիոնալ պատրաստումը։

Ծրագիրը չեշտը կը դնէ դասաւանդութիւններու, - դասագիրք եւ այլ, - դիւրասահ դարձնելու անհրաժեշտութեան վրայ։ Կը մատնանշէ՝ վերացնել ուսումնական ծրագրերի եւ դասագրքերի գերբեռնուածութիւնը...։

Յատուկ ուշադրութեան կը յանձնուի ռուսերէնի տիրապետումը այլ ազգութիւններու երիտասարդութեան մօտ։ Պարտադրութիւնը անուղղակի ճամբով իրողութիւն կը մնայ։ Կը ճշդուի՝ ռուսաց լեզուին ազատ տիրապետելը պէտք է նորմա դառնայ միջնակարգ ուսումնական հաստատութիւնների աւարտող երիտասարդների համար։ Բանաձեւը ճկուն դարձուածք կը գործածէ, քանի կը գրէ, թէ լրացուցիչ միջոցներ ձեռնարկել բարելաւելու մայրենի լեզուի հետ մէկտեղ ռուսաց լեզուն սովորելու պայմանները, որը սովետական մարդիկ կամովին ընդունել են որպէս ազգամիջեան հաղորդակցման միջոց։

Ծրագիրը կ'առաջադրէ դասարաններու աշակերտութեան թիւը մանկավարժական հիմունքներով հաստատել։ 1էն 9րդ դասարաններուն մէջ առնց թիւը աստիճանաբար կրճատելով հասցնել 30-ի, իսկ 10-էն 11-րդ դասարաններուն մէջ 25-ի։

Ծրագիրը կը նախատեսէ հանրակրթարանի ուսումը սկսիլ առաջին դասարանները հաստատելով 6 տարեկաններով։ Կ'ըսուի՝ ենթադրւում է դպրոցում վեց տարեկանից երախաների ուսուցմանն անցնելը աստիճանաբար, մի շարք տարիների ընթացքում, սկսած 1986 թուականից...

Հոս ճշդում մը։ Ինչպէս առենին կը գրէինք «Յառաջ»ի մէջ, 11ամեայ ուսման դրութիւնը՝ Ա. դասարանը 6 տարեկաններով սկսելու, պէտք է իրականութիւն դառնար 1985-ին։ Անորոշ ճշդումը պարզ այն պատճառով, որ չինարարութիւնը, - -դպրոցներու շէնքեր, դասարաններու բնակեղծումներ, ուսուցչութիւն, - չեն համապատասխաներ նախատեսուած եւ ակընկալուած արդիւնքներուն։

Ուրեմն՝ տարիներու առաջադրութիւնը իրականացնելու համար պէտք է կեանքի կոչել նախապայմանները։

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՏԷՐԸՆՏԱՍ

Այս տօնն է նշանաւոր, վասնզի այդ տօնըն է թէ հեթանոսական եւ թէ քրիստոնէական։ Հեթանոսական է, վասնզի Միհրին այսինքն հուրը՝ կրակի աստուածը, որ երբեմն պաշտելի էր, վերստին կը յիշատակուի։ Կրակի այս հանդէսը - աթէշ կինէսի, զոր Հայք ամէն տարի ճիշդ փետր. 14-ին կը կատարեն, ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ այն սովորութիւնը որ կար հեթանոս Հայերուն մէջ, որոնք տարին մէկ անգամ, զուգէ ձմրան մէջ, կը բոլորէին կրակին չուրջ եւ երկրպագելով ցընծութեամբ կը տօնէին հուրը, կրակը։ Մինչեւ այսօր այն հարսեր եւ փեսաներ, որոնք հերու ամուսնացած են, կրակի բոցերու վրայէն կը ցատքեն թեւ թեւի արւած, որպէսզի հուրիներ, հրեղէն զաւակներ ծնին, իսկ մանկտին ի տես այդ տեսարանին կ'երգեն ծափահար «Քրիստոս փառաց» տաղը։ Միայն գիւղերու եւ քաղաքներու մէջ չէ, որ խարոյկներ կը վառւին, այլ եւ աստուածային տաճարներու մէջ լոյս կը վառի. ամէն Հայ քրիստոնեայ պարտական է իր մոմը առնել սեղանի կանթեղի կամ բեմի եւ կամ առեանի եաստեղնեան աշտանակին լուսէն վառելով՝ այդ վառ մոմով իր տունը մտնել եւ իր տան ճրագը այդ լուսով վառել։

Բայց ինչո՞ւ ռամկութիւնը կ'անուանէ այդ տօնը տէրընտաս. արդեօք Տեառնընդառաջ բառին աղաւաղո՞ւմն է, բայց այս քրիստոնէական բառն ալ Տօնացոյցին մէջ յիշուած չէ, այլ հոն գրուած է «Տօն ասանօրեայ գալստեան Քրիստոսի ի տաճարն»։ Մի՛ գուցէ այս հանդէսը չարունակութիւնն ըլլայ այն հանդէսին զոր Հայերն ի պատիւ Միհրի, կրակի աստուածոյն կը կատարէին, հաւատալով թէ նոյն օրը Տիր աստուածն իրենց գործերը, չար կամ բարի, կը գրէ, ուստի հանդէս կը կատարէին, որպէսզի այդ Տիր՝ բստ աւանդութեան եւ Գրող աստուած, իրենց անուններն ու գործեր ուղիղ եւ արդար գրէ։ Լուսաւորիչ հին տօները ջնջելէ ճարահատ՝ վերածեց հին Վարդավառը Քրիստոսի Պայծառակերպութեան, իսկ Տէրընտասը, այսինքն Տիրի հանդէսը Տեառնընդառաջի, վասնզի Սիմէոն ծերունին նոյն օրը Հայ սրտերու սիրական մէկ բառն արտասանած էր տաճարին մէջ, լոյս անուանելով Քրիստոսը, եւ հեթանոս Հայն, որ քրիստոնէացած էր, եւ տակաւին իր լոյս աստուածներուն փարած էր, յանկարծ Սահակ Պարթեւի բերնէն կը լսէր. «Լոյս ի լուսոյ, ճառագայթ փառաց, հուր կենդանի» բառերն ու տաղերը։ Այսպէս հին գրուածներն Տիրն ու Միհրը յիշելով ազգը կերպով կրկին կը տիրէին ժողովրդեան սրտին։

×

Տեառնընդառաջին Վանեցիներն Տենդառաջ կ'ըսեն։

Նախատօնակին օրը տէրտէրը յատկապէս ժամ կը հրաւիրէ նոյն տարուան մէջ ամուսնացող փեսաները, որոնք ժամերգի առեն չապիկ հագած, մեղրամոմ ի ձեռին, յատենի կը կենան։ Այս երեկոյ թափօրի մոմն է ձրի մոմ։ Բոլոր ժամերգութիւններուն մէջ խարոյկ կը վառի եւ եկեղեցական թափօրն նոր փեսաները հետեւորդ ունենալով՝ երեք անգամ խարոյկին չուրջը կը դառնայ երգելով ու տաղելով։ Փեսաներ եւ հարսեր կը ցատքեն երեք անգամ խարոյկին վրայէն։

Գիշերը նորապսակներու բակին մէջ խարուկահանդէսներ կ'ըլլան։ Բակին մէջ դէզ մը փայտ կը վառի, բոցը մինչեւ երդիք կը հասնի, եւ ահա պսակաւոր քահանային չուրջառազգեստ՝ կ'առաջնորդէ նոր հարսին ու փեսին դէպ ատրուշանը, եղանակելով «Մարմնացեալդ» շարականը եւ «Քրիստոս փառաց» տաղը։

Յետոյ առաջին անգամ տան մամիկն է որ կը փորձէ ցատքել խարոյկի բոցերուն վրայէն, եւ իր քղանցքի ծոթը կ'այրէ, որպէսզի Զարքեր իր տան չմօտենան։ Կիներ, գեստի մանկիկ ի գիրկ կը փորձեն ոստնուլ, իրենց եւ իրենց զաւկի փէշերը թօթվելով կրակին մէջ, հաւատալով թէ հոն, այդ կրակին մէջ կ'այրին իրենց ցաւն ու զօները։ Կրակի ու լոյսի սիրահար ճիժպիժներ կը թռչան կրակին չուրջ վառ մոմ ի ձեռին կամ ճրագ, եթէ օրն է անհով եւ անձիւն։ Այս օրուան մոմերն մինչեւ միւս Տէրընտաս կը պահուի դրպաններու եւ դարակներու մէջ, որպէսզի դեւերն անմերձենալի ըլլան իրենց։

Տաք երկիրներ ապաստանած սարեկներ այսօրուընէ կը սկսին վերադառնալ իրենց բոյնը։ Սարեկները անծեղներու պէս չարանշան են, մանաւանդ այսօր։ Երբ մարդ մը այսօր սարեակ տեսնէ, պանդխտութեան պիտի դիմէ, եւ քանի հատ որ տեսնէ, այնքան տարի պիտի մնայ պանդուխտ։

Երբեմն մանչեր եւ աղջիկներ կ'երգեն խարոյկին չուրջը դառնալով դառնալով.

«Տէրընտաս, մարդ ինծի տաս,

Ես խնդամ, ու դուն լաս»։

Ով որ բան մը կը փափաքի, զայն նոյն տարուան մէջ ստանալու համար, անորմէ կտոր մը նետելու է կրակին մէջ։ Ա[…] խախտ հաւատք է այս։

Այլ Տէրընտասի հանդէսի գիշերն ամէնէն աւելի սրտատրոփ են երկրպագողները, որոնք ականջներ կը սպասեն տեսնելու համար թէ արդեօք Տէրընտասի կրակին մուխը դէպի ո՛ր կողմ պիտի տարածուի, ո՛ր այն կողմի արտերը առատ անդաստանի օրհնութենէն յետոյ պիտի բեղնաւորին։ Կրակին մոխիրն հաւատացեալները կը ցանեն, որպէսզի հաւերն ածան լան։

Շատ տեղ այս կրակները տանիքներու վրայ կը վառեն, ուր նոր փեսան հարսանեկան նարօտն ի գլուխ եւ հարսն յերեսն ի քօղ կը սպասեն տանիքէն, որ գալ տեսակ մը կրկնապսակ կը կատարէ կրակին վերստին ձեռնտուութիւն կ'ընէ կրակին առջեւ. ապա տուն մտնելով հարսնիքի նման կը սկսին կերուխում եւ ուրախութիւն ընել, իբր թէ նոր հարսնիք մը [...]լայ ան։

Ուրիշ մէկ սովորոյթ.. Երեկոյեան ընթրիքէն յետոյ տան տիկինը ժամուն մէջ վառած իր մեղրամոմէն քանի մը կաթիլ կը թօրէ իր մանչերու արախչիններուն եւ իր աղջիկներու լաչակներուն մէջ, որպէսզի այս գիշեր շուտ ըսուած անբերկրանք ովին որեւէ կերպարանքով տուն չմտնի ու չտանի անոնցմէ մին, եւ անոր անդ[…] չտալու համար, երդիքներու լուսամուտն իբր կայլէչ գործածուած տախտակը կախուած թաղիքի կտորը կրակին մոխրով կը թաթխեն։

Տէրընտասի կրակն, ինչպէս կը հաւատան մերիններն, իր հետ կը բերէ օդերու բարեխառնութիւն, հունձքերու առատութիւն, արտերու արդասաւորութիւն եւ ամուսիններու օրհնութիւն։ Շարունակութիւնն է այս այն հաւատքին, որ մեր նախնիներն ունէին, կրակէն սպասելով ամբողջ բարիք, եւ զոր Քրիստոնէութիւնն անփոփոխ պահած է, չէ ջնջած։

Կայ ուրիշ սովորոյթ մը եւս. - Տէրընտասի իրիկունը նոր փեսաներու մայրերն իրենց գրպաններն աղանդերներով՝ գդալ բովրած կուտով եւ խիծաղով լի՝ ժամ կ'երթան եւ վերնատան մէջ կը ծրծնեն իրարու նետելով զանոնք։ Ալ հոն կը գդրդխններ եւ ժխոր։

Նոր փեսաներն ժամերգէն վերջ տեսակ մրգեղէններով լի ծրարներ կած՝ իրենց ծնողքներուն հետ իրենց սիրելի տեսնելու ... ներններուն տունը կ'երթան, ուր մինչեւ ... կէս գիշեր մեծ ուրախութիւններ կը վայելեն. այս արարողութիւնը «Խղեցալ դկալպանտ» կ'անուանեն, այսինքն փեսան կապանքէ փրկել, որ ինչպէս նշանաւոր

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՋՐԱՂԱՑԸ

×

ԷԴՈՒԱՐԴ ԱԻԱԳԵԱՆ

Այդ մտքով էլ եա եկաւ, կանգնեց բակի մէջտեղը։ Կանգնեց, նայեց։ Մուկուչը ծածկի տակ փայտ էր ջարդում օջախի համար։ Նայեց հարսին։ Աղունը մոլոր կանգնած էր։

- Ջո՛ւ, ջո՛ւ, - կանչեց հաւերին, կուտ տուեց։

- Փետը ջարդեցի, - ասաց Մուկուչը։

- Մուկուչ, - գլխով արեց Հոռոմը։ - Աղունը էսօր չի ուզում Ջրաղաց գնալ։ Դու էլ, էլ դու գնա։ Հասկացա՞ր։

- Ե՞ս գնամ, - զարմացաւ Մուկուչը, - ես, հա՜։

- Ի՞նչ կայ։ Աղունը ոնց որ լաւ չի։ Հա՛, լաւ չի։

- Գնամ, - ասաց Մուկուչը պատրաստակամ։ - Կօշիկներս հագնեմ։ - Եւ ներս մըտաւ տուն։

- Աղուն, ինձ նայիր, - ասաց Հոռոմը - էդպէս կը լինի՞։

- Ի՞նչ է եղել, որ...

- Հէյ, ի՜նչ։ Թխսկանի համար լացեցիր։ Քի՞չ բան է, աղջի։

Նայեց վերեւից ներքեւ։ Յետոյ ներքեւից վերեւ։ Ջահել է, սիրուն։ Աչքերը՝ սեւ, յօնքերը ծիծեռնակի թեւեր երկար հիւսքերը հասնում էին մինչեւ բարակ մէջքը։ Նայեց մէկ էլ։ Բայց մէջքը ոնց որ էլ բարակ չի, հը՞։

- Աղուն, մի էս կողմ արի։ Պտտուի, հը՞։

Աղունը գլուխը կախեց ու հէնց այդպէս էլ, առանց Հոռոմի կողմը նայելու ասաց.

- Հաւը մեղք էր։ Ձուերը ուտում էք, իրեն էլ ջուրը գնում։

- Դո՛ւ էլ ես մեղք, Աղուն, - ասաց Հոռոմը։ - Չես գլխանում մենակ, չես գլխանում...

- Ես էլ չունչ-կենդանի եմ, մարէ։ Ո՞նց կը լինի, ախր։ Դիմանո՞ւմ եմ։ Համայնջա չեմ, որ ամէն տարի դուրս գամ։ Ասում ես սպասիր, սպասում եմ։ Վաղինակին եմ սպասում, համա խեր - խաբար չկայ։ Ես ի՞նչ մեղք ունեմ, ասա...

- Կաց, աղջի, Վաղինակիս հետ քանի՞ օր մնացիր։

- Եսիմ... ինքդ գիտես, էլի։

- Ասում ես, եսի՞մ։ Ու Ջրաղա՞ց ես գնում։

- Մարէ, ասում ես գնա՛, գնում եմ։ Չես ուզում, չեմ գնայ։

- Ալամ աշխարհս խօսում է։

- Սո՛ւտ են խօսում, - ասաց Աղունը լցուած։ - Ես Վաղինակին եմ սպասում։ Ու էս էլ... մարէ, Վաղինակից է։ Էն Աստուած։

- Յա՜, - զարմանքից Հոռոմը պպզեց տեղում։ - Աղջի, ճի՞շդ ես ասում։

Ուզում էր ճիշդ լինի։ Ի՜նչ բախտ կը լինէր, թէ ճիշդ դուրս գար, թէ հարսը չխաբէր։ Բայց պառաւ Հոռոմը հաւատում էր Աղունին։

- Երդուի՛ր, Աղուն, երդուիր։

- Ի՞նչ երդուեմ, մարէ, ինչի՞ համար, ո՞ր սուտ խօսքիս, ո՞ր մեղքիս։ Երախան երազում տեսնելն է մեղք։ Կեանքում երախան խնդութիւն է, ուրախութիւն։ Երախան տուն է լցնում, երախան կամուրջ է դառնում, բա՛, մարէ։

Աղուն, Աղուն, դու էդ ինչ աղջիկ ես, մատաղ։ Ուրախացրիր։ Ասում ես իմ Վաղինակից է։ Ասում ես... - եւ անսպասելի ժպիտը աչքերում մարեց։ - Բա էն խօսք - - խարաթա՞ն, էն...

- Ադէ, դու քո սրտին նայէ։ Սիրտդ ի՞նչ է ասում։ Ուրիշի լեզուին մի նայէ։ Մարդիկ չար են դարձէ... Վա՞տ բան է թոռը, հը՞։ Բա չէ՞ս ուզում, որ քո տանն էլ օրոցք լինի, քո օջախի ծուխը ծխայ։

- Վա՜յ, էն հաւը աւում սառեց, - ասաց Հոռոմը, քանի որ հարսին էլ ասելու բան չունէր։

(Շար. 4)

[illegible]

Տ Է Ր Մ Ա Ր Գ Ա Ր Ե Ա Ն

իր գործերը կը ներկայացնէ մինչեւ Մարտ 3, Կալըռի Կոռոզան, 52 Ֆօպ. Սէն Օնորէ (Փարիզ 8) :

առեն նոյնպէս ամուսնութենէն յետոյ ժամանակ մը չէր կրնար երթալ իր աներոջ տունը, մինչեւ որ աներն պաշտօնական կոչունքով չրամայ անոր ոտքը, անոր երթեւեկութիւնը չթոյլատրէ, այսօր արդէն այդ կապանք կը խզուի :

Այս Տէրնտառի օրն երեւէք ժամ կը տարուին, ուր ի գիրկ ղայեկին կ'օրհնուին : Իսկ մայրը յետոյ իր ազգականներուն կ'երթայ իր երախային հետ, որոնք երախային աչուկը պագնելէ յետոյ՝ այլ եւ այլ նուէրներով մայրն ու տղեկը կը շնորհաւորեն :

Տեառնընդառաջի տօնն ի Սղերդ կ'ըսուի ՄԵԼԻՏ : Ինչպէս նաեւ գրեթէ բոլոր արաբախօս կամ քրդախօս Հայերու մէջ : Այս տօնին առաջին երեկոյթին կիներ եւ աղջիկներ մէկ մէկ լապտեր ի ձեռին՝ կը մտնեն ժամը, նոյնպէս էրիկմարդիկ եւ տղեկներ երկուքական կամ երեքական ծեծուած չոր փայտեր՝ այսինքն մարխեր առած, որոնք արուեստական կերպով շինուած են, եւ զորս խաթիրա կը կոչեն, որ շատ գեղեցիկ է, ժամ կը մտնեն : Երբ քահանաներն «Քրիստոս փառաց»ի տաղերգութիւնը կը սկսին, յայնժամ ամէնքն միահամուռ, էրիկ ու կին մարդեր, մանչ ու աղջիկ կը յարձակին քահանային վրայ, անոր ձեռքի մոմէն կը վառեն իրենց մարխերն ու ճրագներն, եւ խոկոյն խանդիլուռն վազելով՝ ճրագներն ու մարխերն առանց մարելու կ'երթան եւ իրենց այգիներուն եւ արտերուն մէջ հրավառութեան հանդէս կը կատարեն մին - չեւ կէս գիշեր, որպէսզի նոյն տարւոյն բերքը առատ ըլլայ :

Իսկ շատեր, մանաւանդ կիներ եւ կոյսեր մոմերու պատրոյգներուն մուխերը ծարիր - սիւրմէ - ընելով իրենց աչերու Թարթիչներուն կամ ընքուիներուն կը քսեն գեղեցիկ երեւելու կամ աչացաւէ զերծ մնալու համար : Մոմերուն տկուկներն ալ խնամով կը պահուին իբր յուռութ ի բոյժ ցաւերու :

Տիրընդէզի ծխովն ու կրակով կ'այրուին Շուռս եւ Խոնջոյոզ կամ Խարախոնճոլոզ բուսած գիւանը, որոնք իբր Թէ կ'երեւին նոր տարուան սկիզբէն մինչեւ այսօր : Ի Ջուղա Տէրընտասի կ'ըսուի Տոռոնջատառոնջ, ի Հին - Ջուղա Տառինջ - Տառինջ, իսկ Երեւան Տէրինտառաջ կամ Տանտառէջ, ուր երբ երեկոյին Աւետարանի սա տողը կարդացուի. «Եւ ընդ քո անձն իսկ անցցէ սուր», բոլոր ունկընդիրներն խոկոյն կ'այրեն իրենց լաթի մէկ կտորը կամ խունջանի ծայրը, որպէսզի ազատ մնան Զարէէ :

ՎԱՀԱՆ ՎՐԴ. ՏԷՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ. - Փետր. 5, Կիրակի կէսօրէ ետք, Արուեստի Պալատին մէջ՝ Սալ Մոլիէր, տեղի ունեցաւ Լիոնի եւ Տէսինի Հայ Արիներու կողմէ կազմակերպուած տարեկան հանդէսը, զոյգ եռագոյններու եւ սկաուտական դրօշակներու հովանիին տակ : Ներկայ էին Լիոնի եւ շրջակայքի հոգեւոր հովիւ Նորվան եպիսկ. Զաքարեան եւ պատուելի Ցակոբեան, բողոքական համայնքին կողմէ :

Հանդիսութիւնը վարեց Արամ Ղազարեան :

Բացումը կատարուեցաւ քանի մը տասնըեակներու հասնող արի եւ արենոյշներու կողմէ «Հայ արինք եղբարք մարդկութեան մէջ» խմբերգով :

Շրջանի խմբապետ Ա. Տօնապետեան քանի մը խօսքով բացատրեց հայ սկաուտներու նպատակը եւ դերը. «Նախ որ է եւ պէտք է ըլլայ, հաւատարիմ մնալ իր հայրենիքին եւ մայրենի լեզուին. պէտք է հնազանդի իր ծնողքին եւ իր ղեկավարներուն. ուղղամտօրէն եւ առանց այլեւայլի. պէտք է ըլլայ մաքուր իր մտածելակերպով հանդէպ բոլորին. իր նշանաբանն է՝ «Միշտ պատրաստ»» :

Հանդէսին առաջին մասը սկսաւ պըտոյտ մը դարերու մէջէն. լուսապատկերներով ցոյց տուին Հայոց փառաւոր պատմութեան էջերը. Նոյ Նահապետէն, տապանէն՝ Արարատի բարձունքը. մինչեւ Արտաշէս աշխարհակալ. Տիգրան Մեծ, Տրդատ Թագաւոր, մինչեւ քրիստոնէութեան մուտքը Հայաստան աշխարհէն ներս. Վարդան Մամիկոնեան, Մեսրոպ Մաշտոց՝ հայերէն գիրերու գիւտը. Կիլիկեան Թագաւորութեան փախճանը : պէտք է ըսել որ բաւականին լուրջ աշխատանքի կը կարօտէր այս բոլորը :

Ցոյց տրուեցան անցեալ տարի Գանատայի համաշխարհային ճամբարէն տեսարաններ, ուր կը տեսնենք հայ արիներու եւ արենոյշներու մասնակցութիւնը մեր ազգային եռագոյն դրօշակով :

Անահիտ Տօնապետեան մայրենի լեզուով եւ մաքուր առոգանութեամբ պատմականը ըրաւ ճամբարին, Թէ ինչպէս 150 երկիրներ իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն ամէն չորս տարին անգամ մը՝ այդ միջազգային Սկաուտներու ճամբարին, որուն մաս կը կազմեն հայ արիները : «Ամէն օր մեր վրանները կ'այցելէին օտար սկաուտներ տեսնելու եւ ծանօթանալու համար Հայուն, եւ մենք մեր եռագոյն դրօշակով հաստատեցինք մեր ինքնութիւնը» :

Խօսք տրուեցաւ Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած հայ արիներու ընդ. պետին՝ տքթ. Գուրգէն Մեծատուրեանի, որ համառօտ գիծերով պատմականը ըրաւ Ֆրանսա 55 տարի առաջ ծնունդ առած Հայ Արիներու միութեան յիշելով նաեւ գաղութին անվերապահ համակրանքը կազմակերպութեան հանդէպ : Իր խօսքի աւարտին, յանուն կազմակերպութեան, խմբապետ Ա. Տօնապետեան պարգեւատրուեցաւ միջազգային սկաուտութեան խորհրդանիշ Ռուստ - Պաճ ժիլուէլ վըզկապով :

Յայտագրի երկրորդ բաժնին ներկայացուեցաւ Յովհ. Թումանեանի «Մի կաթիլ մեղր»ը, գայլիկներու եւ թեւիկներու կողմէ՝ մեծ յաջողութեամբ : Ապա երկու խմբերգներ՝ գայլիկներու եւ թեւիկներու մեկնաբանութեամբ, ղեկավարութեամբ Ա. Տօնապետեանի, հուսկ՝ «Ոչխարներու խեղկատակութիւններ» ներկայացումը, որ արժանացաւ ջերմ գնահատանքի :

Շնորհաւորելի է միութեան տարած աշխատանքը :

ԿԱՐԱՊԵՏ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՅԲԲԵՆԱՐԱՆԻ ՏՕՆ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆԸ

Մանկութեան աշխարհի յիշողութիւններու մէջ ամէնէն թանկագինն ու նուիրականը մայրենի լեզուով առաջին գիրքի ինքնուրոյն ընթերցումն է, առաջին հանդիպումը գրական հերոսի հետ : Ահա Թէ ինչու մանաւոր իմաստ ստացած են «Այբբենարան»ի նուիրուած տօները, որոնք աւանդաբար տեղի կ'ունենան Գրողներու Տունը : Այս անգամ հանդիպումը վարած են մանկագիրներ Սուրէն Մուրադեան, Խաչիկ Հրաչեան, Երուանդ Պետրոսեան, Սամուէլ Կոսեան, Ռուբէն Շառոյեան, երաժիշտ Էմմա Միհրանեան, «Սովետական Գրող» հրատարակչականի մանկա - պատանեկան գրականութեան բաժնի վարիչ Գէորգ Դեւրիկեան :Մրցոյթ մը տեղի ունեցած է աշակերտներու եւ անոնց առաջին գիրքերու հեղինակներուն միջեւ : Գրողները խորհուրդներ տուած են երախաներուն, Թէ ինչպէս կըրնան աւելի լաւ սորվիլ, բովանդակալից անցընել ազատ ժամանակը, ինչ տեսակ գիրքեր պէտք է ընթեռնուլ եւայլն : Գրողները կարդացած են իրենց գործերէն, խօսած են անոնց մասին եւ գիրքեր նուիրած աշակերտներուն : Հանդիպումը վերջ գտած է «Հասկեր» եւ «Միծաղ» ազգագրական խումբերու եւ աշակերտական համերգով :

×

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Հայաստանի կառավարութեան առընթեր կազմուած եզրաբանական կոմիտէն իր հերթական նիստին քննութեան ենթարկած է հրատարակուող Հայկական Սովետական Հանրագիտարանի ոճին վերաբերող հարցերը : Ցանձնախումբին մաս կը կազմեն ծանօթ լեզուաբաններ եւ բանասէրներ : Փրոֆ. Աշոտ Սուքիասեան, որ կը գլխաւորէ Երեւանի պետական համալսարանի հայերէն լեզուի ամպիոնը, նշած է Թէ աշխարհի մէջ գոյութիւն ունեցող 14 ինքնատիպ գիրերէն մէկը հայերէն տառերն են, զորս ստեղծած է Մեսրոպ Մաշտոց եւ որոնք մինչեւ այսօր ոչ մէկ էական փոփոխութիւն կրած են : Երեւանի Մատենադարանը կը գտնուին անցեալի մտածողներու բազմաթիւ աշխատութիւններ, որոնք պահպանուած են միայն հայերէն Թարգմանութեամբ : Անոնց մէջ կան յոյն, հրեայ եւ պարսիկ հեղինակներու գործեր : Մայրենի լեզուն ցոյց կու տայ հայ ժողովուրդի բարգաւաճումը : Լեզուի հարցերով կը զբաղին հետազօտական երեք հիմնարկներ՝ լեզուի ,գրականութեան եւ հին ձեռագիրներու : Հայերէն լեզուի դասաւանդման մեծ ուշադրութիւն կը դարձուի աւելի քան 1500 հանրակրթական եւ 13 բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու մէջ : Իւրանքանչիւր հայ աշակերտ եւ ուսանող տիրապետելով հայերէն լեզուին ,անհրաժեշտ կը համարի գիտնալ նաեւ ռուսերէնը :Հայաստանի Սահմանադրութեան 72րդ յօդուածին համաձայն. Հայաստանի պետական լեզուն հայերէնն է : Պետական հոգատարութիւն ցոյց կը տրուի հայերէն լեզուի բազմակողմանի զարգացման նկատմամբ եւ կ'ապահովուի անոր գործածութիւնը պետական եւ հանրային մարմիններու, մշակոյթի եւ լուսաւորութեան հիմնարկներու մէջ :

×

ՍՈՎԵՏԱՇԷՆ ԳԻՒՂԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ՈՒԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԸ

Սովետաշէն (նախկին Զանախչի) գիւղին դպրոցը բոլորած է իր ութսունամեակը : 1903-ին է, որ կը բացուէր նախակըրթարանը՝ մէկ դասարանով, ուր կը յաճախէին Վարդաշատ, Լուսաշող, Լանջառ, ինչպէս նաեւ Եղէգնաձորի շրջանի գիւղերէ երախաներ : Ութսունամեայ իր գոյութեան ընթացքին վարժարանը տուած է աւելի քան 2.000 շրջանաւարտներ, որոնց կարգին՝ Պարոյր Սեւակ, տքթ. Ալբեր Արխատկէսեան, Թարգմանիչ Գէորգ Մարտիրոսեան, աշխարհագրագէտ Հրաչեայ Նազարեան, քիմիագէտ Սէյրան Թադեւոսեան եւայլն : Դպրոցի նախկին սաներէն շատեր ներկայիս կը դասախօսեն Երեւանի եւ Խորհ. միութեան զանազան քաղաքներու բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու մէջ : Երկու տարի առաջ կառուցուած է վարժարանի նոր շէնքը, զանազան յարմարութիւններով : Գիւղին մէջ հանդիսութեամբ մը նշուած է վարժարանին 80ամեակը : Խօսք առած են դպրոցին տեսուչը՝ Վարազդատ Գրիգորեան, նախկին սաներ եւ զանազան շրջաններէ եկած հիւրեր : Հանդիսութիւնը վերջ գտած է Շաղափ գիւղի մշակոյթի տան «Շատախ» ազգագրական երգի ու պարի համոյթի ելոյթով :

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

3

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Գահաժառանգ իշխանը, եթէ իր զարմիկին ամբողջ խաղը չէր գուշակեր, գոնէ բաւական յստակատես էր տեսնելու որ ժան Սալվաթօր հազար մեքենայութիւններ կը նիւթէր. մինչեւ ո՞ւր պիտի երթար. Ռուտոլֆ չէր ուզեր հասկնալ, վախնալով որ կը խզուի անոր հետ, անկէ վերջ որո՞ւ հետ ազատօրէն պիտի խօսակցէր :

Կալիցիա մեկնելէն առաջ, արհիդուքսին ան խոհեմ մէկ բառը արթնցուց իշխանին կասկածը եւ զայն զգուշացուց : Արհիդուքսը խօսեցաւ այս ճամբորդութեան եւ Լէմպէրկի մէջ անոր բնակութեան մասին : Յետոյ անունը տուաւ ԺԱ. զօրաբանակի սպայակոյտի պետին ու աւելցուց.

- Այս մարդը մերիններէն է. կրնաս անոր մէկ երկու բառ խօսիլ :

- Ինչի՞ մասին, հարցուց յանկարծ Ռուտոլֆ :

- Օ՜, հաճելի խօսք մը, պատասխանեց արհիդուքսը անփոյթ եղանակով, տեսնելով որ շատ հեռուն գացած է :

Ռուտոլֆ չպնդեց, սակայն գէշ տպաւորութիւն մը կրեց այս փոքրիկ միջադէպէն :

Կառախումբին մէջ «այս մարդը մերիններէն է» խօսքը միտքը ինկաւ եւ վրդովիչ հանգամանք մը ստացաւ : Իր տենդահար մտքին մէջ, չարաշուք իմաստ մը զգեցաւ. «մերիններէն». արհիդուքսը եթէ դաւադիր մը մատնանշել ուզէր, ուրիշ ձեւով չէր կրնար արտայայտուիլ : Դաւադի՛ր մը. ուրեմն դաւադրութի՞ւն մը կար, գաղտնի համաձայնութի՞ւն մը արհիդուքսին եւ գործօն բանակի բարձրաստիճան սպաներուն միջեւ :

Ռուտոլֆի մտքին մէջ լոյս մը ծագեցաւ մութին խորը պատրաստուող բանի մը մասին : Վա՜յ սատանայ, իր զարմիկը որ միմիայն գաղափարներով հետաքըրքրուողի երեւոյթն ունէր, ուրեմն գրական միտք մըն էր. գիտէր թէ բախտը պէտք է օգնէր, եւ պատեհ առիթի մը, պէտք է նիւթական ուժ ունենալ ձեռքին մէջ : Զինուորական շարժում մը, արիւնահեղութիւն մը, ամէնէն աւելի զզուանք կը պատճառէր Ռուտոլֆին, որ օրինապահ զինուոր մըն էր : Մինչեւ հիմա միամտօրէն խորհած էր որ կրնար անվտանգ խօսիլ ամէն բանի մասին : Հիմա կը տեսնէր որ խօսքերը անդիմադրելիօրէն կը ձգտէին արարքներու :

Զայրացաւ խորհելով որ ինքը, գահաժառանգ իշխան ու բանակի մարաջախտ, կրնար դաւադիրներու պետ մը ըլլալ : Զինուորական ըմբոստութիւնները աղուոր կը վայլէր Ռուսերուն, այդ մեղմարարոյ, նենգ ու անողոք ասիացիներուն. անոնց պատմութիւնը լի է այսպիսի դէպքերով : Ի՛նքը, Հապսպուրկ մը, երբեք կարող չէր. զայրոյթէն բորբոքեցաւ իր զարմիկին դէմ, որ զինքը անպատւութեան ճամբէն կ'ուզէր տանիլ. ու վճռեց վերադառնալուն պէս ամբողջ մտածումը յայտնել անոր, նոյնիսկ խզում մը նախատեսելով :

Կալիցիոյ մէջ աւելի ու աւելի լեցուեցաւ. սակայն տարօրինակ հակադրութեամբ մը, մեծ հաճոյակատարութեամբ վերաբերուեցաւ ԺԱ. զօրաբանակի սպայակոյտի պետի հետ : Եւ սակայն անհանդըստութեամբ զայն կը դիտէր. «Դաւաճա՞ն մըն է» կը հարցնէր ինքզինքին :

Կանուխէն Վիեննա հասաւ, արդէն իսկ յոգնաբեկ : Իրեն ուղղուած նամակները զինքը գերագրգռեցին : Անտարակոյս ամէն կողմ, արդելքներու պիտի հանդիպէր Անհամ հանդիպում մըունեցաւ կնոջը հետ : Իշխանուհին գոհի մը դիրքը կը պահէր այդ պահուն. քիչ կը խօսէր եւ շատ կը հառաչէր. «Ոչ մէկ բնական բան այս կնոջ մօտ. խորհեցաւ Ռուտոլֆ, պիտի ըսեմ որ աւելի նախընտրելի է իր բարկացած վիճակին մէջ» : Այս բոլորը աւելի կը ջղայնացնէին զինք :

Աւելի հանդիստ պահ մը անցուց երբ Կոմս Հայօս զինքը տեսնելու եկաւ. պարզ, առանց մեծ գաղափարներու եւ մեքենայութեանց անտառ մարդ մըն էր : Ռուտոլֆ յաճախ որսի կը հրաւիրէր զայն. կոմսը եկած էր զինքը հրաւիրելու հացկերոյթի մը զոր կազմակերպած էր նոյն գիշերն իսկ Զախէրի ճաշարանը :

- Մենք մեզի պիտի ըլլանք, ըսաւ կոմսը. դուք, Ֆիլիփը եւ ես. սակայն պոհեմուհի մը գտած եմ, Մարինքան. նորեկ մըն է Վիեննայի մէջ, քիչ մը վայրագթերեւս, սակայն հիանալի ձայնով. երբ երգէ, ձեզ հեռուները կը տանի :

(Շար. 35)

(Շար. Ա. էջէն)

կը զրկէ իր փոխ - նախագահը՝ Պըշ։ Եւրոպացի բազմաթիւ նախարարապետներ ալ կ՚երթան, ինչպէս Քոհլ, Մարիօ Սոարէս, Վիլոշ, Փալմէ։ Իտալիոյ եւ Ֆին - լանտիոյ նախագահներն են՝ Փերթինի եւ Քոյվիսթօ որոնք կը ներկայացնեն իրենց երկիրները։

Մինչեւ թաղման հանդիսութիւնները, խորհրդային ժողովուրդը կը տողանցէ դագաղին առջեւ։

Երկուշաբթի առտու, դեռ ծանօթ չէր յաջորդին անունը։ Մոսկուայի արեւմըտեան շրջանակներու լուրերուն համաձայն, Կ. Կոմիտէի նիստեր տեղի ունեցած էին 48 ժամէ, առանց արդիւնքի։ Այն տպաւորութիւնը կայ թէ վիճարա - նութիւնները շատ կ՚երկարին, ինչ որ կը նշանակէ թէ դիւրին - դիւրին չեն համաձայնիր անունի մը շուրջ, որ ընդհան - րապէս Չերնենկօն կը կարծուի։ 72 տարեկան է, եւ բրեժնեւեան նկատուած։ Բայց խորքին մէջ, մեծ հարց մը պէտք չէ ըլլայ այս յաջորդութիւնը, քանի որ խորհրդային մեքենան այնպէս է որ հաւանական չէ որ մարդ մը բան մը փոխէ անփոփոխ քաղաքականութեան մը մէջ։

Վերջին պահուն կը հաստատուէր որ Չերնենկօ ընտրուած է։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, Երկուշաբթի առտու համեմատական հանդարտութիւն մը կը տիրէր, նախորդ օրուան եւ գիշերուան շատ բուռն բախումներէ ետք։ Հեռաձայնով կապ հաստատելով արեւելեան գօտիին հետ, տեղեկացանք թէ ընդհ. կացութիւնը շատ ծանր է եւ ժողովուրդը խիստ մտահոգ։ Աւելի քան 20 հազար հոգի, հեռացած են արեւմտեան Պէյրութէն զանազան ձեւերով։ Անցքը միշտ փակ է, միայն օրուան մէջ քանի մը անգամ, ֆրանսացի զինուորներու հսկողութեան տակ եւ ժամեր սպասելէ ետք է, որ որոշ անձեր կրնան Թանգարանի անցքէն արեւելեան Պէյրութ մտնել։ Կիրակի առտու, Անթիլիասի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մայր տաճարին մէջ ոգեկոչուած է Խորէն Կաթողիկոսի վախճանման տարելիցը։

ԽՈՒԼԻՕ ՔՈՐԹԱԶԱՐ արժանթինցի գրագէտը, որ ֆրանսահպատակ դարձած էր 1981-ին եւ Փարիզ կ՚ապրէր, մեռած է տաշի օր։ Ծնած էր Պրիւսէլ 1914-ին։ Արտասովոր գրող մը կը նկատուի, որ կտրած է տարօրինակին բոլոր ճամբաները ու պահած միշտ դառն խմուռ մը։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ էր հեռատեսիլի Ա. կայանի 7/7 կիրակնօրեայ յայտագրին վկան, Փետրուար 12-ին եւ ոմանք չեն վարանիր 10-ի վրայ 10 շնորհելով իրեն, յաջող գտնելով իր մասնակցութիւնը եւ հանդարտ, բայց վճռական մեկնաբանութիւնները։ Որոշ հեռաւորութիւն մը ցոյց տուաւ ծեմայէլի նկատմամբ, շեշտելով թէ Ֆրանսա կապ կը պահէ բոլոր հոսանքներուն հետ, Ջատն ալ Ջատի ժողովուրդին հարցն է։ Ներքին ճակատի վրայ, Միթերան ըսաւ թէ կուսակցական վէճերու մէջ պիտի չմխրճուի։

ՆԱԽԱՆՁԻ ՀԵՏԵՒԱՆՔՈՎ ողբերգութիւն մը պատահած է Լիոնի Թէթ տ՚Օռի կենդանաբանական պարտէզը։ Առիծ Սուլթանի 11 տարու կինն է՝ Սոնիա, որ Կիրակի օր նախանձելով իր ամուսնոյն տարր - անոր աչք նետելէն, գայն հրած է աւազանին մէջ եւ երբ խեղճ Սուլթան, ճարահատ փորձած է դուրս ելլել, Սոնիա, անողոք եւ մղած է եւ 35 վայրկեան զուր ճիգերէ ետք, առիւծը «հոգին աւանդած է» զոհ սիրային ողբերգութեան մը։

×

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

Շաբաթավերջի խաղերու արդիւնքներն են. -

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանս - Էթուալ տը Տրանսի	2 - 0
Ի Ի- Ժի - Ա. - Ալֆորվիլ - Լը Պուժէ	1 - 1
Ա. - ԷՍ Պոն - Քոնաէյլ - ԱՍԱ. - Իսի	3 - 0
Քանն - Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ	3 - 0

×

ՊԱՍՔԷԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ. Փարիզ - Շընըվիէռ	80 - 62
Իռոնտէլ - Քուլթիւռ - Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանս	78 - 71

Այրի Տիկին Տիգրան Քէօսէեան զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Վահէ Մինասեան զաւակներն ու թոռները, Օր. Աստղիկ Քէօսէեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները սրտի խոր կըսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր, եղբօր, մօրեղբօր՝

ՏԻԳՐԱՆ ՔԷՕՍԷԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 10-ին, 53 տարեկանին, յետ անողոք հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Փետրուար 15, ժամը 10-ին Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Քուրպէլ - լէ Ժիզոր (Էռօի նահանգ)։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

«ՅԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները Օր. Աստղիկ Քէօսէեանի եւ ողբացեալին ընտանեկան պարագաներուն։

Օրիորդներ՝ Վեհանոյշ եւ Քնարիկ Իսթանպուլեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Իսթանպուլեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ - մօր եւ ազգականին՝

ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ ԻՍԹԱՆՊՈԼՑԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Սահատէքեան)

մահը յետ երկարատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, Փետրուար 14, Երեքշաբթի օր, ժամը 13.45-ին, որմէ յետոյ մարմինը կ՚ամփոփուի Առնուվիլի գերեզմանատունը ընտանեկան դամբարանին մէջ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Արա Շիրինեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Պետեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Կարապետեան եւ զաւակները խորին շնորհակալութիւններ կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ, ծաղիկով, նուիրատուութեամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր եւ մեծ - մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ՇԻՐԻՆԵԱՆԻ

մահուան եւ յուղարկաւորութեան առթիւ։

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, հետեւեալ նուիրատուութիւնները, Տիկին Մարի Շիրինեանի մահուան առթիւ. - Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մինասեան 300 Ֆ., Տիկին Վարդանոյշ Խարեան 200 Ֆ., Տիկին Մարի Սարաֆեան 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Գավաֆեան 150 Ֆ., Տիկին Մայտա Ալեանաք 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Սողիկեան 100 Ֆ., Պրն. Արամ Երանոսեան 70 Ֆ.։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Վ. Քիւփելեան 100 Ֆ. ի գնահատութիւն Աւլէն Փափազեանի յօդուածին «Փրէզիտանը» (Միտք եւ Արուեստ, Փետրուար 5) շատ սիրելի Յարութիւն Աղայեանի յիշատակին։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Տէր եւ Տիկին Թոնի Մուրատեան, ինչպէս ամէն տարի, իրենց ծնողաց յիշատակին, Վարդան եւ Սառա Մուրատեանի, կ՚ընեն հետեւեալ նուէրները. - 500ական Ֆ. Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան, Մարսէյլի Կապոյտ Խաչին, «Յառաջ»ին եւ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին (այս վերջինը ստանալ «Յառաջ»էն)։

×

Պ. Գէորգ Գէորգեան իր քրոջ՝ Վարսենիկ Կրոնտիրայի մահուան (Պոլիս) առթիւ 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ՆՈՒԷՐ

Ոմն 1000 Ֆ. կը նուիրէ Նիսի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ պայծառութեան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 Ֆ. «Յառաջ»ին։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

le C. R. D. A.

recherche pour le Centre de Documentation Arménien de Paris une personne pour un emploi à mi-temps.

- Capacités de dactylographie et secrétariat
- Bonne connaissance générale de l'histoire et de la culture arméniennes
- Sachant parler, lire et écrire l'arménien
- Contact facile avec le public
- Esprit d'initiative

Adresser C. V. à C.D.A. : 36, rue de Trévise — 75009 Paris

Devant l'affluence au C.D.A., nous rappelons au public que le Centre est ouvert du mardi au samedi de 14h à 18h.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Իսի-Գլամառ և Շրջաններու մասնաճիւղին
Պ Ա Ր Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս Ը
Իսի լէ Մուլինոյի Քաղաքապետարանի
Թատերասրահին մէջ
Դեկտեմբեր 31-ին
Մանրամասնութիւնները առենին

×

Գարնանային ճաշ-պարահանդէս, կազմակերպուած՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի կողմէ, Մարտ 24, Շաբաթ, ժամը 20.30-էն սկսեալ, Օթէլ Քոնքորտի սրահներուն մէջ։ Մանրամասնութիւնները՝ յետագային։

×

Վասպուրականի հերոսամարտին տարեդարձը, Մարսէյլի մէջ, Ապրիլ 29-ին։

EVOCATION HISTORIQUE
du 18 février 1921

Lors d'un repas
le samedi 18 février, à 20 h. 30
à la *M. C. A. de PARIS*
17, rue Bleue 75009 PARIS

Renseignements : Tél. 782 43 94

F.R.A. NOR SEROUND
GROUPE AVEDIS AHARONIAN

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները, Չորեքշաբթի, Փետր. 15, ժամը 15-ին, Մարսէյլի Մշակոյթի Տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

53-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
մասնակցութեամբ՝ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

Տեղի կ՚ունենայ ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 4, ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 14.30-ԻՆ

SALLE DE LA CHIMIE
28bis, rue Saint Dominique — Paris 7e (Mo INVALIDES)

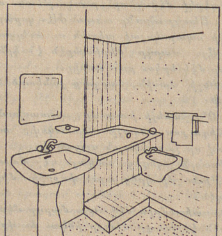
կը մասնակցին ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեանց պետերը եւ սկաուտական խումբեր, ինչպէս նաեւ Փարիզի օտար սկաուտական խումբերը։

Ընդհանուր փափաքին համաձայն, այս տարի եւս Օսթանտի (Պելժիա) ծովային սկաուտները մասնաւորաբար կու գան մասնակցելու յայտագրին իրենց սկաուտական ներկայացումներով։

Հայ Արիները, Արենոյշները, Թեւիկները եւ Գայլիկները կը ներկայացնեն հայկական պարեր, ներկայացումներ եւ խաղեր։

Խմբապետերը կը ներկայացնեն հայերէն, Մոլիէռի
«*La Jalousie du Barbouillé*»
(զաւեշտ մէկ արար)
խնամուած բեմադրութեամբ։

Մուտք՝ 35 Ֆր. — Երախաներուն մուտքը ձրի է

Sté Hydro - Marcadet

GROSSISTE EN SANITAIRE
CHAUFFAGE - CARRELAGE

SALLE D'EXPOSITION

258, RUE MARCADET, 75018 PARIS
Mo GUY MOQUET tél. 263 08 08

Nous signalons à notre clientèle que nous effectuons la coordination des travaux de CHAUFFAGE, PLOMBERIE, CARRELAGE, MENUISERIE, PEINTURE, ÉLECTRICITÉ

ՋԵՌՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՊԱՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ - ԱՏԱՂՁԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ
ՆԵՐԿ - ԵԻԱՑԼՆ

ՎՍՏԱՀԵՑԷ՛Ք ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

Մատչելի պայմաններ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15
MERCREDI 15 FÉVRIER 1984

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
TÉL.: 770.86.60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ: 210 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 450 Ֆ. - Հատը: 3,00 Ֆ.

LE NUMERO: 3,00 F

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.636
Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN
59e ANNÉE — No 15.636

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԵԹՈՏԸ ԱՅՍ ՉԷ ԵՂԵՐ...

×

ԽՄԲ. - Դեռ կը շարունակուին Փարիզի դատավճիռին արձագանգները, թրքական մամուլին մէջ: Այս մէկն ալ՝ «*Ճումհուրիյէթ*»էն, ուր Էրկուն Պալըր, սովորականէն յանկերգէն դուրս, երկու գիւտ կ'ընէ. - Նախ Պոլսոյ ոչ մէկ Հայու ձեռք դպցուեր է (ըստ երեւոյթին, այս «լաւատեղեակ» լրագրողը տեղեակ չէ թէ Ապրիլ 24 մը եղած է, ուր Վարուժանէն մինչեւ Զօհրապ, ամբողջ մտաւորականութիւն մը սպանդանոց կը քշուէր), յետոյ երկրորդ գիւտ մը, որ իսկապէս հետաքրքրական է. - Եթէ կառավարութիւնը ուզէր ցեղասպանութիւն ընել, *այս ձեւով* չէր ըներ, կ'ըսէ, թէեւ *միւս ձեւին* մասին ալ, խելք մը չի տար, բայց կը պարզուի իրեն համար, որ այս ձեւը շատ երկար տեւած է...

×

Յօդուածագիրը Փարիզի վերջին դատավարութեան վերլուծումը կ'ընէ եւ կը գրէ որ երկու հարցեր կան, որոնք գլխացաւ դարձած են Արեւմուտքին: Հրէական հարցը, - Հայերու հարցը: Հրեաներու վրայ ի գործ դրուած մեծ ցեղասպանութիւնը արդիւնք էր արեւմտեան դրամատիրութեան կողմէ յանցաւոր մը գտնելու փութկոտութեան: Դրամատիրական կարգերը փրկելու համար յանցաւոր մը գտնել պէտք էր եւ Հրեաները ընտրուած էին որպէս յանցաւոր: Վարչակարգը իր մեղքերուն հաշուեցուցակը վճարել տուած էր Հրեաներուն:

Հայկական հարցն ալ երեւան ելած էր 19-րդ դարու վերջաւորութեան, երբ աշխարհակալութիւնը սանձարձակ կ'արշաւէր: Անիկա արդիւնքն էր աշխարհակալութեան ներքին պառակտումներուն եւ հակասութիւններուն: Քաղաքական զանազան խաղերու համար արեւմտեան Պետութիւնները ու Ռուսերը չահագործեցին Հայերը, եւ ատոր իբր հետեւանք, գիրար կոտորել տուին Թուրքերուն ու Հայերուն:

Այս վերլուծումներուն վրայ կենալէ ետք, յօդուածագիրը կ'անդրադառնայ Փարիզի դատավարութեան ու կը գրէ թէ կարելի չէ զարմանալ արդիւնքին վրայ: Քաղաքական մօտիկ անցեալը ցոյց կու տայ որ Ֆրանսացիները Կիլիկիոյ մէջ ալ միշտ գրգռած են Հայերը եւ իրենց շարքերուն մէջ տեղ տուած են հայկական զօրքերու:

Յօդուածագիրը կը շարունակէ հետեւեալ տողերով. -

«Պատմական լոյսերու տակ, Փարիզի դատավարութիւնը զարմանալի չի թուիր: Իրականութեան մէջ, Թուրքիա, փոխանակ զարմանալու կամ բարկանալու, պէտք է պաղարիւն կերպով մօտենայ այս խնդրին: Նախ Թուրքիա, հետեւելով բնական օրէնքներու, լաւագոյն կերպով պէտք է պատրաստէ իր ինքնապաշտպանութիւնը: Որովհետեւ Փարիզի կատակերգութենէն վերջ հաւանական է որ հայ ահաբեկիչները սաստկացնեն իրենց կատաղութիւնը:

Բայց Թուրքիա ստիպուած է դժուար կռիւ մըն ալ մղել դիւանագիտական գետնի վրայ: Ատոր համար ալ պայման է գիտական մերձեցում ցոյց տալ հայկական խնդրին, պատմական ճշմարտութիւնները յայտնել ամբողջ աշխարհի եւ լուրջ ուսումնասիրութիւններ առաջ տանիլ:

Ա. աշխարհամարտի օրերուն, երբ Թուրք բանակը Արեւելքի մէջ կը կռուէր ռուսական բանակին դէմ, Հայերը ապստամբած էին Վանի մէջ եւ զինեալ դիմադրութիւն ցոյց տուած էին: Հայ հրոսախումբերը կ'արշաւէին թրքական գիւղերու վրայ ու կը կոտորէին: Երբ բանակը կռնակէն զարնուիլ սկսաւ, Իթթիհատական կառավարութիւնը 1915 Մայիս 27 թուակիր «Տեղահանութեան Օրէնք»ով որոշեց շրջանի Հայերը աքսորել դէպի Սուրիա: Տեղահանութեան ընթացքին դէպքերը դուրս ելան հակակշռի սահմաններէն, ատոր վրայ աւելցած էին նաեւ հիւանդութեան, սովի ու ցուրտին աւերները: Շատ մարդ մեռած էր: Թալաթ փաշա ըսած էր որ հայկական կորուստը երեք հարիւր հազարի շուրջ էր: Պատմաբան Արնոլտ Թոյնպի Հայոց կորուստը կը գնահատէր որպէս 500 - 600 հազար: Թուրքերն ալ մեծ կորուստներ տուած էին: Հայ հրոսախումբերը մեծ ջարդեր ի գործ դրած էին թրքական գիւղերու մէջ:

Իսկ Հայոց կողմէ յառաջ քշուած ցեղասպանութեան պնդումը պոչաւոր սուտ մըն է: Որովհետեւ միայն Արեւելեան շրջանի Հայերն էին որ աքսորուած էին, ձեռք չէր դպցուած Պոլսոյ եւ Իզմիրի նման քաղաքներու մէջ ապրող Հայերուն: Մնաց որ եթէ կառավարութիւնը ցեղասպանութիւն մը ի գործ դնել ուզէր, անիկա չէր ըներ տեղահանութեամբ մը որ ամիսներ պիտի տեւէր եւ որուն վրայ ուշադրութիւն պիտի կեդրոնացնէին աշխարհի բոլոր Պետութիւնները: Կը նախընտրէր նուազ աղմկալի տարբեր միջոց մը:

Թուրքիա հայկական խնդրին մէջ երկար տարիներ շարժման չանցաւ եւ անիկա առիթ տուաւ դիմացի կողմին, որպէսզի պատմական ճշմարտութիւններ խեղաթիւրումի ենթարկուին:

Անպայման ամէնէն խելացի գործը պիտի ըլլայ քաջութեամբ քալել այս խնդրին վրայ, հրապարակել այն կեղտոտ խաղերը որոնք ցաւալի դէպքերու ստեղծումին պատճառ հանդիսացած էին, մեծ վնասներ պատճառելով նաեւ Թուրքերուն»:

ՏՈՄՍ

Ծերուկներ

Արեւմտեանները կը սխալին ծաղրելով այն դերը, որ կը շնորհուի ծերերուն խորհրդային ղեկավարութեան մէջ: Նախ, պէտք է տրամաբանական ըլլալ. - կարելի չէ միաժամանակ երրորդ տարիքի ներմուծումը պահանջել ընկերութեան մէջ եւ քննադատել այն երկիրները, որոնք յաջողած են: Ապա, Ռեկըն, բաւական լաւ ցոյց կու տայ թէ կարելի է եօթանասունին ըլլալ եւ փայլուն կերպով ղեկավարել մեծ պետութիւն մը: Վերջապէս, սիսթեմի մը մէջ, ուր փոթորկին ժամանակաշրջանը սահման չունի - բացի պատմութեան արկածի մը պարագային - խոհեմ չէ պատանիներ հրապարակ նետել, երբ ծանօթ չէ թէ ի՛նչպէս պիտի ծերանան:

Յետոյ, ինչ որ ալ ըլլայ իրենց տարիքը, բոլոր անոնք, որոնք իշխանութեան գլուխ կու գան նոյն պատրանքն ունին՝ այն որ յաւիտենականութիւնն ունին իրենց առջեւ: Այս տեսակէտով, բոլորն ալ երիտասարդ են:

ՊՐԻՒՆՕ ՖՐԱՓԱ

«Լը Մոնտ» (*Փետրուար* 14)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՐՀ. ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՂԵԿԱՎԱՐԸ՝ ԿՈՍՏԱՆՏԻՆ ՉԵՐՆԵՆԿՕ

Ծերապետութիւնը կ'ամրապնդուի, քանի 69 տարեկան Անդրոփովի կը յաջորդէ 73 տարեկան՝ Չերնենկօ: Ծնած Սիպիր, ինք կը խօսի իր մանկութեան մասին, յայտնելով թէ 12 տարեկանին հարուստի մը քով աշխատած է, ապրուստը ապահովելու համար: Պատանի, կը մտնէ համայնավար երիտասարդութեանց լիկային մէջ: 1926-ին, թէ կ'ուսանի, թէ՝ կ'աշխատի: Աւելի ուշ կը մտնէ կուսակցութեան շարքերը: Երբ կը սկսի Գերմանիոյ հետ պատերազմը, Կրասնոյարսկի (իր ծննդավայրը) կուսակցութեան կոմիտէի քարտուղար է, կ'ուզէ կամաւոր երթալ կռուիլ, բայց բոլոր դիմումները կը մերժուին:

Ստալինկրատէն ետք, դաստիարակիչ կը նշանակուի կուսակցութեան պաշտօնատարներ պատրաստելու համար: Աւելի ուշ, քարտուղար կը դառնայ Ռուսիոյ շրջանային կոմիտէութեան, ապա քարոզչութեան ճիւղի պետ, Մոլտավիոյ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին մօտ: Հոն՝ կը հանդիպի Բրեժնեւի:

Կեդր. Կոմիտէի անդամ է 1976-էն ի վեր եւ քաղաքական բիւրոյի անդամ՝ 1978-էն: Երկար ատեն, Բրեժնեւի յաջորդը կը նկատուէր, երբ տեղը առաւ՝ Անդրոփով:

Իր ժամանումը, ամէն պարագայի մէջ, փոփոխութեան, բարեփոխման այլ մանաւանդ՝ յեղաշրջման յոյսեր չի կրնար ներշնչել: Մնաց որ, ինչպէս կը գրէինք երէկ, խորհրդային քաղաքական մեքենան, վերջին շրջանին առաւելաբար, անգոյն եւ անդիմագիծ ղեկավարներու նախընտրութիւնն ունի, թաղականի տիպարներ կամ ինչպէս կը սիրեն ըսել այլախոհները՝ մէկ ռոպոյին կը յաջորդէ ուրիշ ռոպօ մը: Տարիներ հարկ են, դիտել կու տայ «Մոնտ», որպէսզի անոնք աւելի անհատական գիծեր ցոյց տան, որոնք կրնան քաղաքական նշանակութիւն մը ունենալ: Նման մէկն էր Խրուշչեւ, որ իսկական բարենորոգող մը յայտնուեցաւ: Չերնենկօ, լաւ համբաւ չունի: 1982-ին արդէն, տեսակ մը «Նոր Սուսլով» նկատուած էր, խստապահանջ պահակը ուղղափառութեան: 1982-ին, յօդուած մը ստորագրած էր, ուր կը զգուշացնէր որեւէ լքումի դէմ, Աֆղանիստան: Անցեալ Յունիսին, կեդր. Կոմիտէի առջեւ արտասանած ճառը նեղմիտ պահպանողականութեան մը տիպար նմոյշն էր:

Աւելցնենք, եթէ հարկ էր, որ Չերնենկօ միաձայնութեամբ ընտրուած է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՒՎՐԻ մուտքին, ապակիէ բուրգը պիտի չշինուի, հակառակ եղած բողոքներուն եւ ծագած դժգոհութեան ժողովուրդին մէջ ալ: Արդարեւ Նախագահ Միթերան հաւանութիւնը տուաւ չին-ամերիկացի Իոհ Մինկ Փէի ծրագրին, հակառակ անոր որ այս ճարտարապետն ալ կը մերժէ հանրութեան ներկայացնել բնական մեծութեամբ մաքէթ մը: Ելմտական նախարարութեան ռիւ տը Ռիվոլիի պարպելէն ետք, յոյս կար, որ այդ տրամադրելի բաժինները նախ եւ առաջ օգտագործուէին եւ ոչ թէ Նափոլէոն բակին մէջ բարձրանար բուրգ մը, բոլորովին այլափոխելով Լուվրի մուտքը եւ Սիւլլի տաղաւարը, որ այլեւս տեսանելի պիտի դառնայ ապակիէ բուրգին ընդմէջէն: Բանավէճը դեռ չէ փակուած, բայց նախագահին համաձայնութենէն ետք, յետ քայլի յոյս չկայ: Ըստ երեւոյթին, Ֆրանսայի նոր նախագահները իրենց դրոշմը կ'ուզեն ձգել ոչ թէ երկրին պատմութեան մէջ, այլ մայրաքաղաքին շնորհելով «տեսարժան» նորանոր վայրեր՝ Փոմփիտուէն Միթերան...:

ՉԱԽ ՎԱՐՉԱԿԱՐԳԻ օրով է, որ Լը Փէն հրապարակը կը գրաւէ եւ նոյնիսկ ժողովրդականութիւն ալ կը վայելէ, 20-րդի նման անպատեհ թաղամասներու մէջ իսկ: Երկուշաբթի իրիկուն, «Ճշմարտութեան Ժամը» յայտագրին հիւրն էր, հակառակ համայնավար կուսակցութեան ընդդիմութեան: Յայտագրին պատասխանատուն կ'առարկէր, իր կարգին, թէ 1981 Մայիսէն ի վեր, Լը Փէն միակ նորութիւնն է...: Ազգ. ճակատի պարագլուխը կ'ուզէ որ իրենց երկիրը վերադառնան բոլոր օտարները, որոնք աշխատանք չունին, իսկ անոնք որոնք ունին Ֆրանսացիի մը փոխանցեն եւ ելլան երթան: Լը Փէն հռչակեց նաեւ «ոչ ցեղապաշտ եմ, ոչ ֆաշիստ, ոչ ալ ծայրայեղ»: Կը մնայ համոզել...:

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ.Ի ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Յաւերժացնելու համար յիշատակը հոգելոյս Տէր Սերովբէ Արք. Մանուկեանի, որոշուեցաւ իր վախճանման տխուր առթիւ կատարուած բոլոր նուիրատուութիւններով հաստատել հիմնադրամ մը - ֆոնտ մը - որպէսզի անով կարելի ըլլայ իրագործել հոգելոյս սրբազանին սրտին միշտ մօտ եղող ազգօգուտ ծրագիրներ:

ԴԻՒԱՆ
ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱՋԱՋԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Խորհրդահայ գրականութեան զարգացման բերած իր նպաստին ի գնահատութիւն Ստեփան Ալաջաջեան պարգեւատրուած է Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիումի պատուոյ գիրով:

×

«ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ» ԺԱՊԱՒԷՆԸ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԱԾ

Երեւանի հեռատեսիլը պատկերասփռած է «Արամ Խաչատրեան» ժապաւէնը, չորս մասերէ բաղկացած: Փաստանկարին հեղինակները՝ բեմադրիչներ Լաերտ Վաղարշեան, Գրիգոր Մելիք - Աւագեան եւ երաժիշտ Եդուարդ Միրզոյեան, յաջողած են ցայտուն դարձնել երաժիշտին խառնուածքը եւ կերպարը:

×

ՅԱԿՈԲ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՊԱՏԿԵՐԱԳԻՐՔ

Մոսկուայի մէջ հրատարակուած է Յակոբ Յակոբեանի նկարչական գործերուն նուիրուած պատկերագիրք մը՝ «Սովետական արուեստի վարպետները» մատենաշարէն, որ լոյս կ'ընծայէ միայն ա՛յն վարպետներուն նուիրուած գիրքերը, որոնց գործերը մտած են խորհրդային կերպարուեստի ոսկէ ֆոնտը: Նկարիչը քսան տարի առաջ Եգիպտոսէն ներգաղթած է Հայաստան, ուր ներկայիս կը համարուի լաւագոյն նկարիչներէն մէկը: Անհատական ցուցահանդէսներ տուած է Փարիզ եւ Վիէննա:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ - ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ՏՈՒԵԱԼՆԵՐ

Մոսկուայի Ֆինանսի ի Ստատիսկան, վիճակագրական տուեալներ կը հրատարակէ Խորհ. Միութեան բնակչութեան, տնտեսութեան, գիտութեան, կրթութեան եւ այլ երեսներուն մասին:

Կը հիմնուի երկիրին կեդրոնական վիճակագրական վարչութեան ապահոված եւ հայթայթած աղբիւրներուն վրայ: Ինչպէս կը մատնանշուի ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԹԻՒԵՐՈՎ՝ 1982-ին, ֆրանսերէն գիրքին մէջ, լոյս տեսած անցեալ տարի:

Հատորէն քաղելով կը ձգտինք ներկայացնել տուեալներ Հայաստանի եւ Հայերու մասին, յարակից ծանօթութիւններով:

Հայաստանի բնակչութիւն, առ Յունուար 1983-ին ինչպէս իր ատենին կը գրենք «Յառաջ»ի մէջ՝ 3.220.000: Անդրկովկասի միւս երկու Հանրապետութիւններէն Վրաստան, նոյն թուականին կը ներկայացնէ 5.135.000 բնակչութիւն, իսկ Ազրպէյճան՝ 6.400.000: Այս վերջինոյն շրջագիծին մէջ, բնականաբար, կը յիշատակուի Նախիջեւանի ԻՍՍՀ-ն, 257.000 բնակչութեամբ եւ 5.500 քառ. քիլոմեթր տարածութեամբ: Ցիշենք ճշդումի կարգով, թէ Թուրք-Ազերիները տարիներու եւ տասնամեակներու ընթացքին, կ'աշխատին եւ կը յաջողին այլազան միջոցներով Հայ տարրը դուրս մղել: 1970-ի մարդահամարով, Հայերու թիւը կը պարզէ 5828, ներկայացնելով շրջանի բնակչութեան 2.9 տոկոսը: Իսկ ներկայի՞ս ... Լեռնային Ղարաբաղը ինքնավար Մարզ ըլլալով, յիշատակութեան չարժանանար գիրքին մէջ: Ցամենայն դէպս, 1970-ի մարդահամարին, Լեռնային Ղարաբաղի հայութիւնը 130.000 կը պարզէ 151.000ի հասնող ընդհ. բնակչութեան մէջ: ԳՐԱԿԱՆ ԹԵՐԹ շաբաթաթերթի մէկ յօդուածէն քաղելով, 1981ի վերջերը, շրջանի բնակչութիւնը 165.000 կը ներկայացնէ: Ոչ մէկ յիշատակութիւն Հայերու թիւին մասին:

Դաշնակցային Հանրապետութիւններու մայրաքաղաքներու եւ կէս միլիոնէ աւելի բնակիչ ունեցող քաղաքներուն մէջ, Երեւան, իր 1.095.000 բնակչութեամբ, 1983 Յունուարին, Անդրկովկասի մէջ Ազրպէյճանի եւ Վրաստանի մայրաքաղաքներուն կը յաջորդէ: Բագու՝ 1.638.000, առանց հաշուելու համանուն քաղաքին խորհրդային ենթակայութեան տակ գտնուող մարդերը: Թիֆլիս՝ 1.125.000:

Գիրքին ցանկին համաձայն, Հայերու թիւը Խորհ. Միութեան մէջ, 1979 Յունուար 17ի մարդահամարին տուեալներով, 4.151.000 կը ներկայացնէ: Իսկ զուտ Ազրպէյճանցիներունը՝ 5.477.000, եւ Վրացիներունը՝ 3.571.000:

Անցողակի կը մատնանշենք, - քանի ծանօթ կը մնայ բոլորին, թէ Հայաստան իր 29.800 քառ. քիլոմեթր տարածութեամբ, ամէնէն փոքր Հանրապետութիւնը կը շարունակէ մնալ Խորհ. Միութեան մէջ: Ցանկէն քաղելով, առ ի տեղեկութիւն՝ Ազրպէյճան 86.600 քառ. քիլոմեթր, իսկ Վրաստան՝ 69.700:

Ի դէպ ցանկին համաձայն, Հայերը իրենց թիւով Խորհ. Միութեան ազգերուն մէջ 8րդ տեղը կը գրաւեն: Կարգով առաջին եօթը տեղերը, - Ռուսեր, Ուկրանացիներ, Ուզբեկներ, Բիելոռուսներ, Ղազախներ, Թաթարներ եւ Ազրպէյճանցիներ: Վրացիները՝ 9րդ տեղը, Հայերէն ետք:

Ռուսերէնի տարածումին մասին: Ծանօթագրութիւն մը կը մատնանշէ, թէ ռուսերէնը կարեւոր դեր կը կատարէ ազգերու, ժողովուրդներու մերձեցումի հոլովոյթին մէջ: 1979-ի մարդահամարին ժամանակ, 153.500.000 հոգի կը յայտարարէ թէ իր մայրենի լեզուն ռուսերէնն է. այս թիւին մէջ՝ 137 միլիոնէն շատ քիչ աւելին Ռուսեր եւ 16 միլիոնէն քիչ առաւել այլ ազգերու պատկանողներ: Փակագիծով կը մատնանշուի, - 1970-ի մարդահամարին նոյն յայտարարութիւնը կ'ընեն 141.800.000 անձեր: Ուրեմն՝ ռուսերէնը մայրենի լեզու նկատողներու թիւը աստիճանաբար կ'աճի: Նոյն ծանօթագրութեան մէջ այլ մանրամասնութիւն մը 1979-ի մարդահամարին կապակցութեամբ, - ասկէ զատ, այսինքն՝ 153,5 միլիոնէն անդին, 61.300.000 հոգի կը յայտարարէ, թէ շատ լաւ կ'իւրացնէ ռուսերէնը եւ զայն կը նկատէ իր երկրորդ լեզուն: 1970-ին՝ նոյնը կը մատնանշէն շուրջ 42 միլիոն անձեր:

Դաշնակցային Հանրապետութիւններու ճարտարարուեստի արտադրութեան տարողութեան մէջ, Հայաստան 1980-էն 1982 կ'արձանագրէ 11 տոկոսի յաւելում. այս գետնին վրայ հաւասար գիծի վրայ կը մնայ Մոլտավիայի հետ: Երկուքէն՝ մէկ տոկոսով առաւել Ազրպէյճան: Երկու տոկոսով ցած՝ Վրաստան:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ԳԻՏԵԼԻՔ ԳՈՐԳԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐՈՒՆ

Բ. Աշխարհամարտէն ետք մեծ թափ ըստացաւ գորգի արուեստը: Տարիներէ ի վեր մեծաքանակ գորգ արտադրող երկիրները եղած են Պարսկաստան, ապա՝ Թուրքիա, ինչպէս նաեւ Կովկասեան երկիրները: Ներկայիս հրապարակը ողողուած է Փաքիստանի, Հնդկաստանի, Չինաստանի, Ռումանիոյ, Թուրքիոյ եւ այլ երկիրներու արտադրութիւններով՝ որոնք որակով շատ ցած են, եւ ժամանակի ընթացքին կը կորսնցնեն իրենց փայլը: Պէտք է նշել, թէ անոնց նախշերը ընդհանրապէս հին գորգերէ ընդօրինակուած են:

Փնտռուածները դարուս սկիզբը աշխատուած գորգերն են: Սարուք, Թէպրիզ, Քէշան, Հերիզ, Սինէ-Քիրման, ինչպէս նաեւ Թրքական Կէօրտէս, Մելէս, Գուլա, Ուշագ, Պերկամա, ասոնք աւելի ԺԹ. դարու գորգեր են: Կովկասեաններու մէջ Հիլա, Շիրվանները, Ղարապաղ, մասամբ մըն ալ Թիւրքմէն Պուխարան, հայկական քուպան շատ հազուագիւտ՝ ԺԷ. դարուն, միայն թանգարաններուն մէջ կարելի է գտնել:

Գորգի մասնագէտ ըլլալու համար անպայման պէտք է գիտնալ նորոգել, ճըշդելու համար հիւսուած վայրը: Նորոգել չգիտցող գորգի մասնագէտը կը նմանի նուագել չգիտցող երաժիշտի: Վերջին տարիներուն լոյս տեսան շատ մը հրատարակութիւններ. բայց արդար ըլլալու համար պէտք է նշել, որ անոնց մեծ մասը ընդօրինակութիւններ են: Ներկայիս շատ դիւրին եղած է մասնագէտ կամ հընագէտ դառնալ, քանի որ ո՛չ քննութիւն կայ, ո՛չ ալ խիստ հսկողութիւն:

Ամէն հին գորգ արժէք չունի, մանաւանդ՝ եթէ հիւսուածքը նուրբ չէ: Գորգի մը չինուածքը դանդաղ կամ արագ իրագործումէն կ'արժեւորուի, ինչպէս նաեւ մաշած մասերուն նորոգութենէն: Լաւագոյն աշխատողները՝ նորոգութեան մարզին մէջ, եղած են Հրեաները, մանաւանդ՝ աղջիկները: Նոր գորգ հիւսող գործաւոր մը միջին հաշուով օրական կրնայ եօթը հազար կապ կապել: Որքան բարակ է գորգը, այնքան դժուար է աշխատանքը. ի վերջոյ, նման գնահատում կարելի է՝ նկատի առնելով գորգի մը մեծութիւնը: Կայ նոյնպէս բուրդին պատրաստութիւնը, ապա տեզկեահի վրայ քաշելու գործը:

Հին գորգերու պարագային, յաճախ կը պատահի որ ժամանակի ընթացքին նոյն գորգին վրայ երկու տարբեր գոյներ մէջտեղ ելլեն: Երբ բուրդը կը պակսի, հիւսողը կը ստիպուի նոյն գոյնէն ուրիշ բուրդ գործածել: Ժամանակի ընթացքին նոյն գոյնին երկու տարբերակները չէչտուած կերպով կը զանազանուին իրարմէ, կը տրուի Ապրաշ բնորոշումը:

1930էն ետք, գորգերը լուալու համար դեղեր սկսան գործածել, մեղմացնելու համար մանաւանդ կարմիր գոյները: Ասիկա ըրին օրուան պահանջին գոհացում տալու համար: Ներկայիս ալ դեղ կը գործածուի. իսկ նման դեղերով լուացուած գորգերը ժամանակի աւելին նուազ կը դիմանան ու աւելի արագ կը մաշին: Բ. Աշխարհամարտէն առաջ, ասխտով գորգ լուալու ամէնէն հռչակաւոր մասնագէտը Շահինեանն էր, Լոնտոնի մէջ:

Լաւագոյն եւ դիմացկուն գորգերը բարակ եւ որակաւոր բուրդէ հիւսուածներն են: Եթէ լաւ խնամուին, երկու - երեք սերունդ կը դիմանան: Պէտք է զգուշանալ զանոնք աղտոտ պահելէ, որովհետեւ կ'ենթարկուին ցեցերու յարձակումին: Վտանգաւոր է նաեւ ընտանի կենդանիներու աղտեղութիւնը: Գորգի թշնամիներէն է նաեւ խոնաւութիւնը:

Գորգ մը պահպանելու համար պէտք է լուալ տալ պարզ ջուրով՝ 5 - 6 տարին անգամ մը: Նորոգել տալ մանաւանդ, երբ եզերքներն ու գլուխի կողմերը սկսին քակուիլ, վերջը կրնայ ուշ ըլլալ: Նուազագոյն ծախքով կարելի է կասեցնել այդ քակուիլը: Երբ կապերը սկսին քակուիլ, ծախքին համեմատութիւնը կը փոխուի: Պէտք է ըսել նաեւ, թէ կարգ մը աղտեր կը մաքրուին, բացի մելանէ: Ասփիրաթէօրը վընաս չի տար գորգին:

Արժէքաւոր բարակ գորգերը կը ներկըւին եթէ մաշած են, նորոգելը անկարելի ըլլալուն պատճառով: Ծախող վաճառականը պարտաւոր է տեղեակ պահել գնողը: Մեծ գորգերը կարելի է պահանջուած չափով պզտիկցնել, եթէ նախշերը ձեռնտու են. բնական է՝ գնողին համաձայնութեամբ:

Ուսի վրայ գորգ ծախողները հասարակ մեքենայով շինուած գորգեր միայն կը վաճառեն: Արեւելքի մէջ գորգավաճառութիւնը հարուստի մենաշնորհ էր:

Տուն մը՝ առանց գորգի, կը նմանի առանց նկարի պատի մը: Պէտք է գորգերը գնել տուն մը չկահաւորած: Գորգերուն չափերը, գոյները, արժէքը սահմանափակ են: Մնացածը աւելի դիւրին է ճարել:

ԳԷՈՐԳ ՊԱԳՐՃԵԱՆ

ԿՐՆԱ՞Ս ՀԱՍՆԻԼ ԳԵՂԵՑԻԿԻՆ

23 Հոկտեմբեր 1983 Կիրակի

Ոչ դրամով կը ստեղծուի, ոչ աշխատանքով: Ուրիշ ոչ մէկ բանով կը ստեղծուի եթէ ոչ ժամանակով ու անցեալով: Հին շէնքե՞ր, անցեալէն, պատմութենէն մնացած շէնքե՞ր: Ամբողջ սա կեդրոնական Գոփէնհակի մէջ քանի՞ հատ նոր ու արդիական շէնք կայ արդեօք: Ամէն պարագայի ոչ իսկ մէկ հատ այն բոլոր տեղերը, ուրկէ կ'անցնի մեր «Վիքինկլիս»ը, Վիքինկներու անունով մկրտուած օթօպիւսը, որ քաղաքին տեսարժան վայրերը կ'այցելէ մի առ մի: Հինէն, պատմութենէն փոխանցուած շէնքեր, աննկարագրելի գեղեցկութեամբ, տպաւորիչ ու գըլխիչ: Օթօպիւսին պատուհանէն մէկ առ կը նայիմ, մէկ ձախ, հիացած, զարմացած: Կնոջս հետ միասին հազիւ կը հասնինք իրարու մատնանշելու սա կամ նա կառոյցը, ամէն մէկը ճարտարապետական տարբեր ոճով բարձրացած մէկ-մէկ գլուխ-գործոց, արուեստի անկրկնելի իրագործում: Ճարտարապետական կոթողնե՞ր են ասոնք, թէ ոչ քանդակագործութեան հրաշալիք. արուեստի բոլոր տարրերը իրարու հետ ձուլուած են փողոցներուն երկու կողմը շարուած այս անհամար շէնքերուն մէջ, որոնք երբեմն յանկարծ իրարմէ կը հեռանան, տեղ կը բանան հրապարակի մը, որու կեդրոնին վրայ կը բարձրանայ այս կամ այն ձիաւոր թագաւորին յուշարձանը:

Քիչ առաջ պանդոկի սենեակէս կը դիտէի Կեդրոնական Կայարանի շէնքը: Մտքիս մէջ լաւ մը կը քանդակէի անոր իւրաքանչիւր մանրամասնութիւնը, խորհելով որ այդ շէնքը քաղաքին գեղեցկագոյն քանի մը կառոյցներէն մէկն էր: Քառանկիւնաձեւ մուտքի բաժնին չորս պատերը, վարէն, վերէն եւ կատարէն բարձրացող աշտարակները միջնադարեան բերդի մը նմանցուցած էին զայն: Ամենաբարձր աշտարակին վրայ կար ոսկեզօծ ժամացոյցը, որ կը հնչէր իւրաքանչիւր քառորդ ժամը անգամ մը: Իսկ վարը, մուտքի դրան վրայ, ելեկտրական կարմիր լոյսով քուարց ժամացոյց մը այդ պահուն ցոյց կուտար ութ քանը: Առաւօտ կանուխ էր դեռ Կիրակի օրով, բայց եռուզեռ կար կայարանի մուտքի դրան առջեւ: Անհամար երիտասարդներ, էջօֆմանի նմանող իրենց երիտասարդական տարազով ու բաճկոնով, յաճախ ալ տոպրակ մը կախած իրենց կռնակէն, կը մտնէին շէնքէն ներս, հաւանաբար մեկնելով դէպի արձակուրդի վայրեր:

Հիմա սակայն կը տեսնեմ որ Կեդրոնական Կայարանի փառաւոր շէնքն անգամ անշուք կը մնայ այն պատկառազդու կառոյցներուն քով, որոնցմով լեցուն է ծովեզերեայ այս հին քաղաքը: Օթօպիւսը, որ մեզ պիտի պտըտցնէր տեսարժան վայրեր, ճամբայ ելաւ հոյակապ հրապարակէ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՋՐԱՂԱՑԸ

ԷԴՈՒԱՐԴ ԱՒԱԳԵԱՆ

- Գնա, աղջի, գնա խեղճին բեր: Հաւաքած են մի քանի ձուն տակը կը դնենք: Մերացու է, բա ի՞նչ: Դու էլ ջրաղաց գընա: Քանի օրէ չես գնացել: Համ էլ էն Քոռ Միսոյին ասա, թէ գործ է անում, թող լաւ անի, ալիւրը բարակ մաղի: Մուկուչ, աղունը բեր, հարսը ջաղաց գնայ: Եւ խօսացողի էլ աչքը թող Քոռ Միսոյի աչքի օրին ընկնի...

Աղունը թաքուն նայեց կեսուրին: Միւս կնիկների նման չի, ուրիշ է: Գիշեր - ցերեկ ցաւը ներս արած՝ հաւ ու ճիւի հետ է: Չէր ժպտում: Տղայից նամակ չկար: Հիմա ժպտաց:

- Մա՛րդ, - ձայնեց, - քեզ ի՞նչ եղաւ: Ինքը ներս գնաց, տոպրակը բերեց:

- Ծանր կըլլնի, աղջի, - ասաց ու կիսեց:

- Ծանր չի, - մէջ ընկաւ Մուկուչը, - հօ վաղն էլ չի՞ գնալու:

- Ծանր է ասում եմ: Քո՛ գործը չի:

Երբ աղունը ջրաղաց մտաւ, տոպրակը բարուրի պէս կրծքին սեղմած, Քոռ Մըխօն թափով շրջուեց: Սափրուել էր: Մաքուր շապիկ էր հագել: Ջրաղացը քարը ազմուկով պտըտում էր, չարչախը երգում էր իր անվերջանալի կտկտոցով: Ջրերը ցածում շառաչում էին:

Աղունը կանգնեց, նայեց քարին: Պըտըտւում էր: Նրա գլուխն էլ էր պտըտւում: Կեսուրի քիչ առաջուայ խօսքերը բարակ ալիւրի պէս շաղ էին գալիս նրա ուղեղում:

Քոռ Մխօն կամաց - կամաց մօտ եկաւ, կանգնեց կողքին: Աղունը չշրջուեց, Քոռ Մխօն ձեռքը մեղմիկ քսեց Աղունի մազերին.

- Էս ի՛նչ արբեշում մազեր են, Աղուն:

Աղունը լուռ էր: Նայում էր պտըտուող քարին: Ու գլուխը պտոյտ էր գալիս:

Քոռ Մխօն ձեռքը աւելի ցած սահեցրեց.

- Էս ի՞նչ բարակ մէջք ունես, Աղուն:

Եւ այնպէս նայեց, ասես առաջին անգամ էր տեսնում:

- Ձե՛ռքդ, - անսպասելի հարուածեց Աղունը: - Քե՛զ նայիր, վրադ - գլխիդ, անամօթ:

Քարը համաչափ քսոցով պտըտւում էր, ամէն պտոյտի հետ ալիւր էր մաղում. բարակ, չարմաղ... Շուրջը խաղաղ էր: Ասես աշխարհում ոչ կռիւ կար, ոչ կըրուստ, ոչ սպասում, ոչ էլ կարօտ, ոչ էլ Քոռ Մխօն կար: Աղունը մեն - մենակ էր իր խղճի հետ, իր կորցրածի ու գտածի հետ:

- Է՛, - ծոր տուեց Քոռ Մխօն իրեն հաւաքած: Գնաց կանգնեց թախտի մօտ, մի ծխախոտ փաթթեց ու նետեց: - Է՛, աշխարհքս ջրաղաց է, որ կայ: Պըտըտւում է, պտըտւում: Մարդս աղուն է: Փշրւում է, ալիւր դառնում, դառնում փոշի: Ամէն ինչ էս աշխարհքում համ կայ, համ չկայ:

Աղունը նայեց Քոռ Մխոյին, ասես նոր էր տեսնում: Ու մօտեցաւ.

- Բա ասում էիր, թէ ջրաղացդ բարդուչ է...

- Ի՞նչ կայ, Աղուն:

Աշխարհքում մենակ մի բան կայ: Ասում եմ, կեանքը կայ մենակ: Աստուած որ ստեղծեց մարդուն, յետոյ իր գործը տուեց նրան ասաց, դու էլ ըստեղծիր: Մարդը եօնջայ չի, որ ամէն տարի բուսնի: Աստուած իր գործը մարդուն տուեց ու ասաց, որ էնպէս անի, էնպէս, որ կեանքը վերջ չունենայ: Վաղօն չկայ, բայց ես նրա ծուխը պիտի պահեմ, բա՛:

- Վաղինակի ծո՞ւխը, հա՛, - տեղից վեր կացաւ Քոռ Մխօն եւ նրա աչքերը ջրաղացի կիսախաւարում ասես ցոլք տուեցին... - Բա ի՞մը, ի՞մը...

(Շար. 5 եւ վերջ)

մը, չքեղագոյն պանդոկներէն մէկուն առջեւէն, քաղաքին Կեդրոնական Հրապարակին վրայ: Տարիքոտ առաջնորդուհի մը, մերթ գերմաներէն, մերթ անգլերէն բացատրութիւններ կու տայ այն գեղեցկութիւններուն մասին որոնց առջեւէն կ՚անցնինք կամ պիտի անցնինք: Իր բացատրութիւնները լեցուն են պատմական անցուդարձերով. Թագաւորներու անհամար անուններ, անհամար Թուականներ ու պատերազմներ, մերթ յաղթանակով, մերթ ալ դառն պարտութեամբ վերջացած: Ես սակայն շատ ականջ չեմ կրնար տալ այն պատմութեան որ տարիքոտ առաջնորդուհին կողմէ կը պատմուի Թատերական շեշտով ու ոճով, ամէն անգամ որ կ՚անցնինք կոթողային յուշարձանի մը կամ առասպելային պալատի մը առջեւէն: Անկարելի է լարուած ուշադրութեամբ թէ՛ մտիկ ընել, թէ դիտել միաժամանակ: Մէկը կամ միւսը պիտի կաղայ անպայման: Ու կը նախընտրեմ դիտե՛լ, քան մտիկ ընել, որովհետեւ դիտելու ատեն պէտք է կրկնեմ ես ինծի. «Տե՛ս սա շէնքին ճակատը, տե՛ս սա զարդաքանդակներուն գեղեցկութիւնը, տե՛ս սա յախճապակինեբով զարդարուն գուռը, տե՛ս սա ոսկեզօծ պատմական զինանշանը»: Եթէ ես ինծի հետ այսպէս չխօսիմ, դիտած ու տեսած պիտի չըլլամ այդ բոլորը: Այդ բոլորը պիտի չքանդակուին մտքիս մէջ: Ա՛հ սա դատաճան օթօպիւսը, որ արագ, շատ արագ կը քալէ: Կը քալէ հազիւ արտօնելով որ Թանգարանի մը պարտէզին մէջտեղ տեսնեմ Ռոտէնի նշանաւոր «Մտածող Մարդը»: Կը քալէ առանց պահ մը կանգ առնելու համբաւաւոր Թիվոլի ճեմապարտէզին դրան առջեւ, կամ առանց արտօնելու որ ըմբոշխնեմ Թիվոլիի Արքայական Թատրոնի դրան աֆիշները...: Որքա՜ն լաւ կ՚ըլլար եթէ պուտ մը դանդաղէինք սա զարմանալիօրէն տարբեր շէնքերուն առջեւ, որոնք իրենց կարմիր անման կղմինտրներով եւ բարձրասլաց սուր տանիքներով աքանչելի տէքօռ մը կրնային կազմել լաւ լուսանկարի մը համար: Բայց անկարելի է, օթօպիւսը արագօրէն կ՚անցնի բոլոր գեղեցկութիւններուն առջեւէն, եւ որքան արագ կ՚անցնի անոնց առջեւէն, որքան չարտօներ կուշտ ու կուռ ըմբոշխնումը անոնց, ինծի համար կարծես այնքան աւելի կը բազմապատկուի անոնց գեղեցկութիւնը:

Բայց ե՞րբ կրցեր ենք հասնիլ աշխարհի գեղեցկութիւններուն, մեզմէ հեռու ըլլան անոնք, կամ մեր քթին տակ: Գեղեցիկը գեղեցիկ չէ՞ պարզապէս անոր համար որ, կարծես, Թէքէեանական սաւութեամբ, մեր քովէն կ՚անցնի կ՚երթայ աչք մը հազիւ քթթելով, կամ որուն քովէն մե՛նք կ՚անցնինք կ՚երթանք ապշահար, անգամ մըն ալ իրարու չհանդիպելու համար:

Բ. Հ.

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ, Յունուար 13-ին, վախճանած է Վարդան Ա. քհնյ. Մկրեան: Աւազանի անունով Կարապետ, ծընած էր 1921-ին՝ Պաղտատ: Նախակրթութիւնը ստացած է Հալէպ: 1936-ին մտած է Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց Վանքի Ժառանգաւորաց վարժարանը, որուն Ընծայարանի բաժինը աւարտած է 1943-ին: 1947-ին անցած է Միացեալ Նահանգներ եւ յաճախած Սիպըրի Ունսթըրն Եպիսկոպոսական ճեմարանը եւ Նորթ-Ուեսթըրն համալսարանը, ուրկէ ստացած է Մագիստրոս Արուեստից վկայականը: 1948-ին քահանայ ձեռնադրուած է: Պաշտօնավարած է զանազան շրջաններ: Ունեցած է բեղուն գործունէութիւն մը: Հեղինակն է բանաստեղծութեան պրակի մը:

×

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Փրկիչ Ազգ. Հիւանդանոցին մէջ, Փետր. 2-ին, իր մահականացուն կնքած է իրաւաբան եւ ուսուցիչ Արա Կիրակէն, 59 տարեկանին: Ծնած էր Պոլիս: Նախակրթութիւնը ստացած է Հինդլըեան վարժարանը. աւարտած է Մխիթարեան Լիսէն եւ իրաւաբանական լսարանը եւ մաս կազմած Փաստաբանական Կաճառին: Քսան տարի ուսուցչական պաշտօն վարած է: Գրած է Թատերական երկեր. աշխատակցած «Մարմարա»ի եւ «Քուլիս»ի: Տարիներ անդամակցած եւ աշխատած է համայնական մարմիններու մէջ:

×

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ, Յունուար 18-ին մեռած է Թէքէեան Մշակ. Միութեան բարերարուհի Նուարդ Եուսուֆեան, 84 տարեկանին: Ծնած էր Կ. Պոլիս: 1923-ին անցած է Միացեալ Նահանգներ եւ հաստատուած Նիւ Եորք: 1964-ին յանձն առած է Պէյրութի Թէքէեան վարժարանին մէջ երկու դասարաններու կառուցման ծախքը, իսկ 1980-ին Թէքէեան Մշակ. Միութեան նուիրած է Նիւ Եորքի իր բնակարանը: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յունուար 21-ին, Նիւ Եորքի Ս. Վարդան եկեղեցին, ուր դամբանական մը խօսած է Թորգոմ Արք. Մանուկեան:

×

ՄՈՆԹԵՊԵԼԼՈՅԻ «Մեսրոպեան» վարժարանի նոր վայրի պաշտօնական բացումը կատարուած է Յունուար 9-ին: Խօսք առնելով տեսուչը՝ Արամ Պուլղուրճեան, անդրադարձած է վարժարանի 18ամեայ կեանքին ու արձանագրած յաջողութեան: Հանդիսութիւնը վարած է Վիգէն Պալեան: Խօսք առած են հոգաբարձութեան ատենապետը՝ Մինաս Օկաննէսեան, Ուսումնական Խորհուրդի ատենապետ տոքթ Վահրամ Սեւաչերեան, Հ.Յ.Դ. «Դրօ» Կոմիտէութեան անունով Մայքլ Մինասեան, Ծնողա - Ուսուցչական կազմին կողմէ Էմիլի Աճէմեան, Ս. Խաչ եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութեան կողմէ Նուարդ Մուրատեան, գրուատելով վարժարանին դերը հայ կեանքին մէջ: Թեմին առաջնորդը՝ Նփրեմ եպիսկ. Թապագեան, իր խօսքը ուղղելով աշակերտներուն՝ ըսած է. «Այս նոր մթնոլորտը ձեզի համար սքանչելի առիթ մը թող ըլլայ, որպէսզի նոր հոգիով, թարմ մտքով ընկալէք ինչ որ ձեզի կը տրուի ուսուցիչներէն: Օտար վարժարաններ բազմաթիւ են, բայց դուք բախտաւոր էք որ ձեզի կը տրուի առիթը հայօրէն դաստիարակուելու եւ մեծնալու»:

×

ԿԼԷՆՏԷՅԼԻ «Վահան եւ Անոյշ Շամլեան» վարժարանի հոգաբարձութիւնը, Յունուար 14-ին, ճաշ մը տուած է ի պատիւ բարերար Ժորժ Ադամեանին, վարժարանի սրահին մէջ: Բացումը կատարելով հոգաբարձութեան ատենապետը՝ Ստեփան Գապատայեան, գրուատելէ ետք բարերարին արժանիքները (հարիւր հազար տոլար նուիրած էր վարժարանին), նշած է թէ ներկայիս դպրոցը ունի 550 աշակերտ. այս թիւը պիտի բարձրանայ 850ի, որուն համար ալ ծրագրուած է կառուցանել նոր շէնք մը: Խօսք առած է տեսուչը՝ Վարդգէս Ղազարեան: Բարերարը, շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք իրեն եղած պատիւին համար, շեշտած է. «Ծընողքներս մարդկային առաքինութեանց նմոյշներ եղան, հպարտօրէն կառչած մնացին իրենց հայկականութեան եւ այդ ոգին արմատաւորեցին իմ մէջ: Վերջերս երբ ինքզինքս զգացի այնպիսի դիրքի մը մէջ, ուր կրնայի ազգիս օգտակար ըլլալ, տուրք մըն է որ վճարեցի ոչ միայն հայ ժողովուրդին, այլեւ ծնողքիս»: Դրուատանքի խօսքեր արտասանած է թեմին Առաջնորդը:

×

ՈՒԱԹՐԹԱՈՒՆԻ Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Յունուար 15-ին, տեղի ունեցած է Հ.Օ.Մ.-ի Պոսթընի շրջանի չորս մասնաճիւղերու հաւաքոյթը՝ Ծըննդեան առթիւ: Բացումը կատարած է Միջ - Մասնաճիւղայինի ատենապետուհին՝ Շուշան Լաչինեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Խօսք առած եւ միասնականութեան կոչ ըրած է Ռոզին Փաթըրսըն:

×

ՄՈՆԹԵՊԵԼԼՈՅԻ «Բաղրամեան» սրահին մէջ, Յունուար 21-ին, տեղի ունեցած է հայ կաթողիկէ համայնքի եկեղեցաշինութեան յանձնախումբի ձեռնարկը: Ներկայ եղած են շուրջ 200 հոգի, որոնց կարգին՝ Միացեալ Նահանգներու եւ Քանատայի Կաթողիկէ Հայոց առաջնորդ Ներսէս եպիսկ. Սէթեան, Յովհաննէս վարդապետ Դերձակեան, Ղուկաս վրդ. Առաքելեան (Պոսթընէն): Հանդիսութիւնը վարած է Մայք Մինասեան: Խօսք առնելով Առաջնորդը՝ ի մէջ այլոց ըսած է. «Կաթողիկէ հայ համայնքը հետամուտ է չինելու ա՛յն, ինչ որ հարկաւոր է հայուն: Արդարեւ, արեւելքէն չբերինք մեր կալուածները եւ հոս, Ամերիկայի այս ափերուն վրայ, աւելի կենսական է հայկական եկեղեցին, որուն շուրջ հայ ժողովուրդը համախմբուած՝ պահած է իր ազգային ինքնուրոյն դիմագիծը»: Խօսք առած են Ղուկաս վրդ. Առաքելեան, Խաչ Հօշարեան եւ Պօղոս Գուրեղեան շեշտելով հայ եկեղեցւոյ դերը ազգապահպանման մէջ: Գեղարուեստական յայտագիրին մասնակցած են Լոս Անճըլըսի «Կոմիտաս» երաժշտական դպրոցի լարաւոր քառեակը, երգիչներ Ատոմ Հարմանտեան, Գէորգ Թերճանեան եւ Գրիգոր Գասպարեան: Ստեղծուած խանդավառ մթնոլորտի մէջ եղած նուէրներէն գոյացած է 30 հազար տոլար՝ ի նպաստ եկեղեցւոյ շինութեան:

×

ՀԱԼԷՊԻ Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ նշուած է Շահան Շահնուրի ութսունամեակը, կազմակերպութեամբ Թէքէեան Մշակութային Միութեան, Հայ Երիտասարդաց Ընկերակցութեան եւ Ազգային Մշակ. Միութեան: Բացումը կատարած են մէթր Նազար Նազարեան (արաբերէն) եւ Հայկ Գույումճեան (հայերէն): Տիկին Ենովա Պետեան վերլուծած է Շահնուրի արձակ էջերը: Բանախօսած է Վահէ Վահեան շեշտը դնելով Շահան Շահնուրի գաղափարներուն վրայ:

×

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ Իրանահայ Միութեան կեդրոնին մէջ, Յունուար 20-ին, տեղի ունեցած է բեմադիր եւ դերասան Մանուէլ Մարութեանի նուիրուած երեկոյթ մը, կազմակերպութեամբ Իրանահայ Միութեան եւ «Նոր Հայ» շաբաթաթերթին: Բացումը կատարած է Քարմէն Մարթին, ակնարկ մը նետելով Մ. Մարութեանի գործունէութեան վրայ: Հանդիսութիւնը վարած է Լեւոն Գասպարեան: Մեծարեալին կենսագրականը ներկայացուցած է «Նոր Հայ» շաբաթաթերթի խմբագիր՝ Սարգիս Մաճառեան: Բանախօսած է Բիւզանդ Կոռնեան՝ ի մէջ այլոց նշելով. «Մանուէլ Մարութեան բազմակողմանի տաղանդով օժտուած դերասան մըն է, մեր մեծ դերասաններու շարքին: Ան միաժամանակ արժէքաւոր գրագէտ է, բանաստեղծ, Թատերագիր, մտաւորական ու հանրային գործիչ: Մ. Մարութեանի արմատները ժողովուրդին մէջ են. իր լեզուն ժողովրդական եւ գրական լեզուի համեղ խառնուրդ է: Երբ կը կարդանք իր գործերը, կը տեսնենք որ իր խսկական կեանքը եղած է բեմի կեանքը»: Կարդացուած են հատուածներ մեծարեալին գործերէն: Հուսկ՝ խօսք առնելով Մարութեան, ըսած է. «Կեանքիս մեծ մասը անցուցած եմ բեմերու վրայ. բեմին ոսկորները մաշեցուցած են ոսկորներս, իսկ ես մաշեցուցած եմ բեմին ոսկորները»: Երեկոյթը վերջ գտած է հիւրասիրութեամբ:

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

3

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

- Սիրելիս, չպիտի գամ, ըսաւ Ռուտոլֆ, յոգնած եմ եւ Կալիցիոյ մէջ չափէն աւելի խմցուցին ինծի. աս ալ ապարէզիս մէկ մասը կը կազմէ եւ անոնց ըմպելին լաւագոյններէն չէր. ամբողջ օրը գործեր ունիմ եւ կանուխ պիտի պառկիմ:

- Ահա աղուոր որոշումներ, ըսաւ Կոմս Հօյոս քահ քահ մը փրցնելով. սակայն երբ օրը պիտի անցընէք փոշեթաթախ թուղթերու վրայ, երբ տասն անգամ պիտի զայրանաք Շթուպըրն Ռինկի (պատերազմական նախարարութեան փողոցը) այդ անբաններուն դէմ, երբ պալատին մէջ պաշտօնական հացկերոյթներու ներկայ պիտի ըլլաք, հանգիստ պիտի վայելէք մեզի հետ, Զախէրի ճաշարանին մէջ: Այնտեղ ո՛չ մէկ հող, ոչ մէկ պաշտօնականութիւն, սքանչելի գինի, երկու երեք հաճելի արարածներ եւ յետոյ Մաւինքան: Պիտի զարմանամ եթէ ձեր սրտին չդպի:

- Թող ձեզի համար ըլլայ, ըսաւ Հ... ծի, պիտի ջանամ քնանալ:

- Վերջապէս, եթէ քուներնիդ չգայ, գիտէք թէ ուր կրնաք մեզ գտնել:

Ռուտոլֆ ձանձրանալի օր մը անցուց, ընթրիքին ներկայ էր Ալպրէխթ արքիդուքսը, որուն ազդեցութիւնը դեռ մեծ էր պատերազմական նախարարութեան մէջ: Այս ծերունին շատ խօսեցաւ այնքան որ Ռուտոլֆին ջիղերուն դպաւ: Յիշեց Ժան Սալվաթորին մէկ խօսքը. «Հորդհետ վերջապէս կարելի է հասկացողութեան մը գալ. սակայն Ալպրէխթ հօրեղբայրը ամբողջ բանակը ձեռքին մէջ ունի. պէտք է տապալել զայն»:

Վերջապէս գիշերը Ռուտոլֆ յաջողեցաւ խոյս տալ. պահ մը սենեակը անցաւ, յետոյ Լօշէքի առաջնորդութեամբ, Զուխցերիացիներու բակին երկաթէ դուռնէն մինակը դուրս ելաւ: Ժօզէֆս Փլացի անկիւնը մասնաւոր կառք մը կը սպասէր իրեն. ներս մտաւ, կառապանին բառ մը փսփսաց եւ ձիերը ճամբայ ելան:

Քանի մը վայրկեան վերջ, Ռուտոլֆ կառքէն կ՚իջնէր Վիեննայի ամենաողբալ մէկ փողոցին մէջ: Անկէ մտաւ դռնէ մը մէջ, պարզուկ երեւոյթով տան մը ցետնայարկը, կիսաբաց դուռ մը հրեց եւ ծառաներու սանդուխէ մը երկու յարկ վեր ելաւ, աղտոտ դուռ մը բախեց եւ մտաւ ընդարձակ յարկաբաժին մը, որուն բազմաթիւ սենեակները լուսաւորուած էին:

Իշխանին թուեցաւ որ երբ սենեակի մը առջեւէն կ՚անցնէր, որուն դուռը շուտով գոցեցին, երկու երեք հոգի կը փորձէին պահուըտիլ: Իշխանին տրամադրութիւնը աւրուեցաւ, չափազանց բարկացաւ ու մըտաւ աշխատասենեակի վերածուած սենեակ մը, ուր Ժան Սալվաթոր իրեն կը սըպասէր:

Լէմպէրկի սպայակոյտի պետի մասին, արքիդուքսին ըսած խօսքէն վերջ, Ռուտոլֆ որոշած էր աւելի խոհեմ շարժիլ եւ խորամանկութեան դիմել հասկնալու համար թէ մինչեւ ուր արքիդուքսը տարած էր իր ձեռնարկը, հետեւաբար ճիգ մը ըրաւ ինքզինքին վրայ եւ երկու զարմիկներուն միջեւ խօսակցութիւնը հանդարտօրէն սկսաւ:

Այդ գիշեր Միլլի Շթիւպէլ ներկայ չէր. Ռուտոլֆ անոր բացակայութիւնը աղէկ նըշան մը չհամարեց. անտարակոյս Ժան Սալվաթոր կ՚ուզէր քաղաքականութեան մասին խօսիլ:

Արքիդուքսը այդ պահուն շատ փափուկ դրութեան մը մէջ կը գտնուէր: Ռուտոլֆին կարծածէն շատ աւելի գաղտնօրէն աշխատած էր: Հիմա անհրաժեշտ էր գոհացում տալ իր անհամբեր կուսակիցներուն, զանոնք համոզելով որ կայսերազուն իշխանը իրենց հետն էր: Հետեւաբար վճռած էր իր զարմիկին ներկայացնել ստանձնելիք պատասխանատուութիւնը, սակայն գիտէր թէ ինչ նախազգուշութեամբ շարժելու էր:

Ռուտոլֆ հիմա համակրանքով կը խօսէր ստորադաս սպաներու մասին, համեստ դասակարգէ մարդիկ, որոնք առհասարակ լաւ դաստիարակուած էին, անդեակ էին կայսրութիւնը բաժնող ընկերային եւ քաղաքական մեծ խնդիրներուն եւ ընդհանրապէս կուսակից ազատական գաղափարներու:

- Ահա մեր ամէնէն ամուր յենարանը, Ճիա՛ննի, ըսաւ Ռուտոլֆ, գործածելով այն փաղաքշական անունը, որով իր բարեկամուհին զինքը կ՚անուանէր:

Ճիաննի ուսերը թօթուեց.

- Մեր կողմը պիտի անցնին, երբ պատերազմը շահինք, սակայն անոնց չէ որ կը վստահինք. մեզի «հարուածող դունդեր» պէտք են:

(Շար. 36)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կիրակի, Փետրուար 19-ին, ի ժամ Ս. պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի հոգելոյս՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

յիշատակին:

Կը պատարագէ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԷՔՃԵԱՆ

Կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Նուարդ Ասլանեանի (*Սէն Շամօն*) *մահուան առթիւ կը նուիրեն Մարսէյլէն՝ Տէր եւ Տիկին Կարօ Սարեան* 350 Ֆ. *«Յառաջ»ին, Վալանսէն՝ Այրի Տիկին Գոհար Ճիքեմեան* 150 Ֆ. *«Յառաջ»ին:*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Իսի-Գլամօ եւ Շրջաններու մասնաճիւղին

Պ Ա Ր Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս Ը

Իսի լէ Մուլինոյի Քաղաքապետարանի Թատերասրահին մէջ

Մարտ 31-ին

Մանրամասնութիւնները յաջորդով

×

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ
ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՊԱՏԱՐԱԳ

եւ 6-րդ տարեդարձ Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի: Կիրակի, Մարտ 4, Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ մէջ:

EVOCATION HISTORIQUE
du 18 février 1921

Lors d'un repas
le samedi 18 février, à 20 h. 30
à la *M. C. A. de PARIS*
17, rue Bleue 75009 PARIS

Renseignements : Tél. 782 43 94

F.R.A. NOR SEROUND
GROUPE AVEDIS AHARONIAN

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Վահրամ Մոստիչեան, Պ. Ժորժ Մոստիչեան եւ Օր. Անն - Մարի Պուժիւ, Պ. Լօրիս Մոստիչեան, Տէր եւ Տիկին Սեբովբէ Պուրմայեան եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԼԻԶԱ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - *Սէն - Լուի թաղականութեան նախկին անդամները կ'ողբան մահը* Յակոբ Պապիկեանի, *որ իր օժանդակութեամբ մեծապէս օգտակար եղած է տեղւոյն Եկեղեցւոյ պայծառութեան:*

Այս առթիւ, ցաւակցութիւն ներկայացնելով ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, փոխան ծաղկի 200 Ֆ. *կը նուիրեն «Յառաջ»ին:*

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. - *Կապոյտ Խաչի Պուլվառ Օտտոյի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր հիմնադիր ընկերուհի* Ովսաննա Կոնոյեանի *մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Կարօ Կոնոյեանի, Տէր եւ Տիկին Յասմիկ Տէրտէրեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ռընէ Կօթիէ եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Քոլէթա եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Մաղիտէ եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կոնոյեանի եւ զաւկին, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Կոնոյեանի եւ զաւկին, Տէր եւ Տիկին Արամ Կոնոյեանի եւ զաւկին, Թիրիքեան ընտանիքներուն, նաեւ ցաւակցութիւններ Տէր եւ Տիկին Յ. Յովակիմեանի, Տէր եւ Տիկին Շահինեանի, Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեանի, Տէր եւ Տիկին Պաղտասարեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց հօր, մեծ - հօր եւ ազգականին՝* Ասատուր Յովակիմեանի *մահուան առթիւ, ընկերուհի Արաքսի եւ Յովհաննէս Յուսիկեանի եւ զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն* Տիկին Վերգին Ճերահեանի *մահուան առթիւ, նոյնպէս ընկերուհի Հայկուհի Ճանիկեանի, Ս. Ճանիկեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Հ. Ճանիկեանի եւ զաւկին, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Շալճեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէսեանի եւ զաւակներուն* Կարապետ Ճանիկեանի *մահուան առթիւ:*

APPEL
pour SASSOUNIAN

Hampig Sassounian vient d'être condamné à perpétuité à Los Angeles. Il a besoin de votre soutien. Envoyez vos télégrammes au juge avant la sentence définitive.

H. SASSOUNIAN INNOCENT
SOYEZ INDULGENT.

Juge H. Nelson
Criminal Court Building
210, West Temple street Room 15/311
Los Angeles California 90012

F.R.A. NOR SEROUND

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութեան տարեկան պարահանդէսը Մարտ 10-*ին Շաթօ տէ Ֆլէօրի սրահներուն մէջ:*

Concert

Vendredi, 2 Mars, Abbaye Saint-Victor

ENSEMBLE INSTRUMENTAL de PROVENCE

direction : Clément ZAFFINI

CHORALE SAHAK MESROP

direction : Khatchig YILMAZIAN

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche.-

1.- Des animateurs spécialisés, agés minimum de 21 ans pour son camp itinérant d'adolescents de 14 et 15 ans pour Juillet et Août 1984.

2.- Des animateurs brevetés pour sa colonie de vacances de Bellefontaine pour Juillet et Août 1984.

s'adresser :
Croix Bleue
17, rue Bleue — 75009 PARIS
Tél. : 824. 46. 57

Ո Գ Ե Կ Ո Չ Ո Ւ Մ

ՄԻՍԱՔ ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ

եւ իր խումբին գնդակահարման 40րդ տարելիցին

ՄԵԾ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՄԲ

Կիրակի, Փետրուար 26

ԺԱՄԸ 11*ին, աւանդական արարողութիւն Իվրիի գերեզմանատան մէջ կազմակերպութիւն՝*

MGEVRE et ANACR

Բարձր հովանաւորութեամբ

Հանրապետութեան Նախագահի

ՖՐԱՆՍՈՒԱ ՄԻԹԵՐԱՆԻ

պաշտօնական մեծարանք, ժամը 15*ին*

MONT VALERIEN

նախագահութեամբ՝

ROLAND DUMAS

ԵՆԹԱՆԱԽԱՐԱՐ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ

անձնական ներկայացուցիչ Ֆ. Միթերանի կողմէ

մասնակցութեամբ..

Ռազմիկներու ենթանախարար՝ ԺԱՆ ԼՕՐԷՆ-ի

Պաշտպանութեան ենթանախարար՝ ԺԱՆ ԿԱԹԷԼ-ի

Ուղերձներ հայ թէ ֆրանսացի անձնաւորութիւններու կողմէ

ժամը 20*ին, պաշտօնական ճաշ*

Hôtel Intercontinental

ACA : 32, rue de Trévise, 75009 PARIS

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հարաւային Ֆրանսայի Թեմի Ազգ. Առաջնորդարանը ստացած է հետեւեալ նուէրները Կարապետ Ճանիկեանի *մահուան առթիւ. - Այրի Տիկին Հայկուհի Ճանիկեան եւ զաւակները* 500 Ֆ., *Մարգարեան ընտանիք* 200 Ֆ., *Ժանօ Յովսէփեան* 150 Ֆ., *Կէօնճեան ընտանիք, Ժիրայր Մարգարեան, Զարեհ Պզտիկեան, Արամ Շէխիկեան* 100-*ական* Ֆ., *Տամլամայեան, Ռօպէր Դաւիթեան* 50-*ական* Ֆ., *Տայիկեան եւ Միքայէլեան (Փարիզ)* 300 Ֆ.: Յակոբ Կէօնճեանի *հոգ. առթիւ՝ Զարեհ Պզտիկեան* 50 Ֆ., *Այլ նուէր՝ Տիկին Փարիզ Արմաղանեան* 50 Ֆ.:

×

Մարսէյլի Համազգային Կրթ. Կեդրոնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Մարսէյլի Ս. Թադէոս եկեղեցիի միջոցաւ՝ 100 Ֆ., *Պ. Վաղինակ Միսաքճեանէ (Լիոնէն) սաներու հաշւոյն* 600 Ֆ., *Մարսէյլի Ս. Սահակ եւ Ս. Մեսրոպ եկեղեցիի միջոցաւ՝* 400 Ֆ., *Պ. Կարօ Պիլեզիկճեան (Փարիզէն)* 1500 Ֆ., *Տիկին Քնարիկ Յարութիւնեան (Մարսէյլէն)* 200 Ֆ., *Պ. Կարապետ Ումէտեան (Մարսէյլէն) Պ.* Մարգարեանի *մահուան առթիւ* 500 Ֆ., *«Մեպօ» ընկերութենէն, Տիկին Մեսիքեանէ (Մարսէյլէն)* 2000 Ֆ., *Պ. Հրաչ Սիսեռեան (Փարիզէն)* 250 Ֆ., *Պ. Արսէն Թեճիրեան* **(Մարսէյլէն) 500,** *Տիկին Վարսենիկ Մելքոնեան (Մարսէյլէն)* 100 Ֆ., *Պ. Վարուժան Սարգիսեան (Լիոնէն)* 2000 Ֆ., *Պ. Կարպիս Գուլումեան (Մարսէյլէն)* 2000 Ֆ., *Տեսինի Հայ Մշակոյթի Տուն* 5000 Ֆ., *Տէր եւ Տիկին Արմենակ - Ալպէր Ներկիզեան (Լիմոնէ - Լիոն)* 5000 Ֆ., *Պ. Պալէ Անթուան (Սէն-Թ'էթիէնէ)* 500 Ֆ., *Պ. Ալպէր Աչճեան սաներու հաշւոյն (Փարիզէն)* 1500 Ֆ., *Պաղտասարեան ընտանիք (Մարսէյլէն) իրենց մեծ - հօր մահուան առթիւ՝* 1500 *ֆրանք:*

RESTAURANT L'ARARAT

GRILL

SPECIALITES ARMENIENNES

MENU : 95 F VIN COMPRIS

25, Rue Henri-Tasso
13002 MARSEILLE

Place de Lenche (Panier)
au bas des escaliers

POUR RESERVER : 91 - 24 - 99

(FERMÉ LE DIMANCHE)

PELERINAGE DU 24 AVRIL EN ARMENIE

L'association nationale des anciens combattants d'origine arménienne organise, comme chaque année, un pélerinage à **EREVAN** pour célebrer dignement le 69ème anniversaire du génocide de 1915, perpétré par le gouvernement turc.

P R O G R A M M E

1.- Dépôt de gerbe au soldat inconnu.
2.- Le 24 Avril à Dzidzernagapert.
3.- 40ème anniversaire de M. MANOUCHIAN à l'école Manouchian.
4.- Gerbe au monument d'Antranik.
5 - Réception à l'Hôtel Armenia, entourée des personnalités du gouvernement, anciens combattants d'Arménie et de France.

Pour tous renseignements :
MIHRAN KEHIAYAN **642 73 10**
ARSENE TCHAKERIAN **618 44 54**

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Մեր ընթերցողներուն ուշադրութեան կը յանձնենք հետեւեալ կէտերը. -

Ա. - *«Յառաջ»*ի վարչութիւնը դիւրութիւն ստեղծելու համար նուիրատուներուն եւ բարեսիրական հաստատութեանց յաւելեալ աշխատանք մը ստանձնած է փոխանցելով նուէրները, սակայն կազմակերպութեանց յատկացուած գումարները պէտք չէ ղրկուին *«Յառաջ»ի անունով* այսինքն՝ ոչ *«Յառաջ»*ի անունին չէքով ոչ ալ *Չէք - փոսթալի* իր թիւին, այլ չէքերը պէտք է ընել այդ կազմակերպութեանց անունով կամ *«Յառաջ»*ին ղրկել միայն *մանտա - քարթով:*

Ասիկա շատ պարզ ու հասկնալի պատճառներով՝ հաշուապահական եւ տուրքի բարդութիւններ չստեղծել *«Յառաջ»*ին:

Բ. - Նուիրատուութիւնները կը յայտարարուին *«Յառաջ»*ի կողմէ, երբ իրեն յանձնուած են գումարները կամ ստացագիր կազմակերպութեանց կողմէ: Այս երկու պարագաներէն զատ, որեւէ նուէր չի յայտարարուիր: Կազմակերպութիւններէն ալ կը խնդրուի չուշացնել իրենց ծանուցումները, երբ նուէրներ եղած են *«Յառաջ»*ի միջոցաւ:

Գ. - Կը խնդրուի խմբագրատուն այցելել կամ հեռաձայնել միայն կէս օրէ ետք, բացի *թերթին հետ կապ ունեցող* *դական պարագաներէ:*

Շնորհակալութեամբ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»ի

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 16
JEUDI 16 FÉVRIER 1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

TÉL. : 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.637
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
59e ANNÉE — No 15.637

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

ԱՆԴՐՈՊՈՎԻ ՎԵՐՋԻՆ ՀՐԱԺԵՇՏ ՏԱԼԷ ԵՏՔ

ՉԵՐՆԵՆԿՕ ՅՈԳՆԱԾ ԵՐԵՒՑԱԾ Է...

×

Խորհրդային ղեկավարներու առողջական վիճակը շատ կը զբաղեցնէ արեւմըտեան շրջանակները եւ հաւանաբար շատ աւելի քան բուն իսկ խորհրդային ժողովուրդը, որ այնքան չի մտահոգուիր եկող-գացողով։ Այս անգամ ալ, թղթակիցները նկատած են որ արարողութեանց ընթացքին Չերնենկօ յոգնած երեւցած է, պահ մը ձեռքը դժուար վերցուցած է եւ դամբանականը արտասանած ատեն ալ, քանի մը անգամ կմկմացած է։ Լիպէ կը ճշդէ նոյնիսկ որ խորհրդային հեռատեսիլը կտրած է ելոյթին այն մասերը, ուր նոր ղեկավարը կը վարանէր, թէեւ հազ մը կ'ունենար եւայլն։ Արտասահմանէն 150 պատուիրակութիւններ եկած էին եւ Շոփէնի մահերգով է, որ Անդրոպով վերջին անգամ կ'անցնէր Կարմիր Հրապարակէն եւ Կրեմլինի պատերուն տակ, կը գտնէր իր վերջին կայանը՝ Կալինինի եւ Ձերժինսկիի մէջտեղ։

Այս հանդիսութիւններէն ետք, ցաւակցութիւններ ներկայացուած են եւ տեղի ունեցած են կարգ մը հանդիպումներ նոր ղեկավարին եւ զանազան Պետութեանց պատասխանատուներուն հետ։ Իւրաքանչիւրին հետ, կարճ շփումէ մը ետք, Չերնենկօ տեսնուած է փոխ-Նախագահ Պըշի հետ, որ «օգտակար եւ շինարար» որակած է այդ տեսակցութիւնը, ապա Փիէր Մօռուայի հետ, Քոհլի, Տիկին Թաչըրի։

×

Ինչպէս գրուեցաւ եւ շատ ալ կը գրուի տակաւին, ծերապետութեան (ժերոնթոքրասի) այս դրութիւնը, որ կը կիրարկուի Ուաշինկթընէն Մոսկուա, բաւական մեծ յաճ հասցնել կուտայ մասնագէտներու թէ լրագրողներու։ «Լիպերասիոն»ի մէջ, ուր սրամտութիւնը երբեք չի պակսիր, անկախ նիւթէն, այս հարցին մասին կը գրուէր, Զօրեգշաբթի առտու, որ ամերիկախորհրդային գոյգը (Ռեկըն 73, Չերնենկօ եօթը ամիս պակաս) մրցանիշ չի կոտրեր, քանի, կ'ըսէ թերթը հիթ-փարատին գլուխն է՝ Խոմէյնի (83), կը հետեւին Պուրկիպա (79), Տէնկ Ցիաօփինկ (79), Հուֆուէթ-Պուանեի, Սթիվընս (ամէն մէկը՝ 78), եւայլն, եւայլն։ Անգլիացի հանրածանօթ ծերարան՝ Հոտքինսըն դժգոհելիք շատ բան չի գտներ այս կացութեան մէջ, ոչ ալ մտահոգուելիք, միայն մէկ վտանգ կը տեսնէ, որուն տագնապէն զատ, ցնդիլը...։ Բայց, պայծառատես ծերունիներն ալ չեն պակսիր, ինչպէս՝ Թիթօ (88), Ֆրանքօ (83) ինչ որ կրնայ որոշ ապահովութիւն մը տալ։

ՊԷՅՐՈՒԹ՝ ՊԱՇԱՐՈՒԱԾ

×

Ապահովութեան խորհուրդը նիստ մը պիտի գումարէ եւ որովհետեւ Խորհ-Միութիւնը իր հաւանութիւնը տուած է ՄԱԿ-ի ուժեր ղրկելու փոխարինելու համար բազմազգեան ուժերը, վախ չկայ որ վէթօ մը անել կացութեան մատնէ ժողովականները։ Մինչ այդ, Զորեքշաբթի առտու, կը հաղորդուէր որ Պէյրութ ամբողջովին պաշարուած է, տիրոջ եւ չիր մնացած եւ միայն Նախագահական պալատն է, որ իր անկախութիւնը կը պահպանէ։ Ճեմայէլ միտք չունի քաշուելու եւ դեռ կը փորձէ հաշտարար լուծում մը յանգիլ, կառավարութիւն մը կազմել։ Տեսնուած է նախկին Նախագահ Ֆրէնճիէի հետ, ծանօթ սուրիամէտ, եւ այս հանդիպումը վերջին փորձ մը կը նկատուի քաղաքական ելք մը գտնելու, զինուորական պարտութենէն փրկուելու համար։ Բայց այդ պարտութիւնը ամբողջական է, քանի լիբանանեան բանակը չի կռուիր իսկ, առարկելով թէ չիր կամ տիրոջ «եղբայրներ են»։

Քաթայէպները շատ դժգոհ են Ֆրանսացիներէն (եւ ո՞չ Ամերիկացիներէն), եւ Ալ-Ամալ օրաթերթը չի վարանիր գրելու թէ Ֆրանսացիք քա՞նի լիբանանցի մեռեալ ծախած են արաբական աշխարհի եւ թէ «ֆրանսական քաղաքականութիւնը այնպէս ինչպէս կը գործադրուի այսօր, պէտք է դժոխք երթայ թէ ոչ Ֆրանսան դժոխք պիտի տանի...»։

Մնաց որ Քաթայէպներուն չէյնար հաւանաբար քաղաքական բարոյականի դաս տալ Ֆրանսայի կամ ուեւէ մէկուն, քրիստոնեաներուն ձեռքերուն վրայ ալ բաւական արիւն կայ և խղճերու մէջ ալ «ծախուած մեռեալներ»...։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆՆԱ ԱՆՏԷՐՍԸՆ, որ վաթսուն տարի ջանաց աշխարհը համոզել, որ մեծդքսուհի Անաստազիան է, այսինքն Նիկոլա Բ. ցարին միակ վերապրած աղջիկը, Էկատերինպուրկի ջարդէն հրաշքով ազատած, մեռաւ Վիրճինիոյ մէկ հիւանդանոցը, 82 տարեկանին։ Պատմութիւնը սկսած է, Պերլին, 1920 Փետրուար 18-ին, այսինքն ցարական ընտանիքին սպանութենէն մէկուկէս տարի յետոյ, երբ քսանամեայ պարմանուհի մը ինքզինքը Ջրանցքը կը նետէ։ Կ'ազատեն, հիւանդանոցէն ետք, կը փոխադրեն յիմարանոց մը։ Չի խօսիր, անուն չի տար։ 1922-ին է, որ իրեն հետ խնամուող կին մը, կը յայտնէ ցարին մէկ նախկին սպային, որ ճանչցած է Նիկոլայի մէկ աղջիկը։ Հոնկէ կը սկսի հէքեաթային պատմութիւն մը։ Երբ լուրը կը տարածուի, աշխարհի ամէն կողմէն կուգան տեսնելու։ Մէկը՝ ան է կ'ըսէ, ուրիշ մը ոչ, ու այդպէս կը տեւէ 60 տարի։ Հօրաքոյրն ալ չի ճանչնար։ Տարիներու ընթացքին, բոլորովին կը խելագարի, ու այդպէս ալ կը մեռնի։

ԻՐԱՔԻ հիւսիսը առեւանդուած երկու Զուիցերացիները կրնան ազատ արձակուիլ, եթէ 60 Քիւրտեր, որոնք գնդակահարուելու վտանգին տակ են Պարսիկներու կողմէ, ազատ ձգուին եւ ութ հազար քիւրտ գաղթական կարենայ ետ գալ։ Այս պայմանները կը դնէ քիւրտ դեմոկրատ Կուսակցութիւնը, պահանջելով նաեւ որ դադրին Քիւրտերու հրապարակային մահացումները, Իրաքի մէջ։

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ համար նոր ցանկ մը մէջտեղ պիտի ելլէ, կազմուած մարդոցմէ, որոնք քաղաքական որեւէ հոսանքի չեն պատկանիր։ Այս ufouifi, ինչպէս կ'ըսեն լրագրական ոճով, առաջին անգամ հրապարակուեցաւ «Մոնտ»ի կողմէ, Երեքշաբթի իրիկուն, մէկ էջնոց ծանուցումի մը ձեւին տակ։ Ազգին պատասխանատու հաստատութիւնը կը մերժէ որեւէ մանրամասնութիւն տալ։ Այս մարդոց նշանախօսքն է՝ յաջողիլ Եւրոպան։

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 7 - 9)

ՄԻՆԱՍ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի Նկարիչներու Տունը (*), աւելի քան մէկուկէս ամիս է, որ տրամադրուած էր Մինաս Աւետիսեանի վառ ու ինքնատիպ արուեստին, ցուցադրելով թանգարաններէ եւ մասնաւոր հաւաքածոներէ հաւաքուած գործեր՝ նկար, գծանկար, որմնանկար, յարդարական աշխատանքներ եւայլն։ Ցուցահանդէսին մէջ կարելի էր տեսնել, գրած է մոսկուացի արուեստաբան Գ. Սիլանտեւա, Մինասի՝ իր ժողովուրդի ոգին եւ անոր դաժան պատմութիւնը ցոլացնող յուզական գործերը։ Նկարիչին բնորոշ պատկերի երանգային ընկալումը, անոր գոյներու պայծառութիւնը ոչ ոք անտարբեր կը ձգէին։ Ջաջուռի մէջ, գրած է արուեստաբանը, ուր ծնած ու մեծցած է Մինաս Աւետիսեան, այսօր ալ կ'ապրին մարդիկ՝ որոնք տեսած են գեղապանութեան սարսափները։ Ժողովուրդի տառապանքները, անոր ցաւը մարմնաւորուած է Մինաս Աւետիսեանի դրամատիկ կերպարներուն մէջ։ Ցուցահանդէսի փակումէն առաջ տեղի ունեցած է Մինասի յիշատակին նուիրուած երեկոյթ մը։ Նկարիչին մասին խօսած է արուեստաբան Ալեքսանդր Կամենսկի, նշելով որ «հայ նկարիչը մշակեց գոյներու միջոցով կերպարը տեսնելու նոր գեղագիտութիւնը»։ Խօսք առած են խորհրդային արուեստագէտներ։ Ցուցադրուած է նկարիչին նուիրուած ժապաւէն մը, որուն բեմադիրն է Մարատ Վարժապետեան. երաժշտութիւնը՝ Էդգար Յովհաննիսեանի։ Երեկոյթը վերջ գտած է գեղարուեստական բաժնով, ուր հանդէս եկած են Լիսիցեան քոյրեր՝ հայկական ժողովրդական երգերով, երաժիշտ Անդրէյ Գեւորգեան, բանաստեղծ Աշոտ Սահրադեան եւայլն։

(*) Փետրուար 8-ի «Յառաջ»ով արձագանգած էինք Իւմանիթէի թղթակցութեան։

×

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

Արարատ քաղաքի ճարտարարուեստի-գիտարուեստի ուսումնարանի սրահին մէջ տեղի ունեցած է յուշի երեկոյթ մը, նուիրուած Պարոյր Սեւակի։ Դասախօսած է Վազգէն Մնացականեան, ներկայացնելով Պարոյր Սեւակի գրականութեան յատկանիշները։ Յուշեր պատմած է Ռուբէն Զարեան։ Կարդացուած են ընտիր էջեր բանաստեղծին գործերէն։

×

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԾԱՂԿԱՔԱՂ

Երեւանի Համալսարանի հրատարակչականը «Ուսանողի Գրադարան» մատենաշարով լոյս ընծայած է ֆրանսական բանաստեղծութեան ծաղկաքաղ մը՝ «Ֆրանսական պոէզիա» խորագիրով։ Թէեւ մօտ քառասուն հեղինակներ, որոնց գործերուն թարգմանութիւնները կատարած է հատորը կազմող եւ յառաջաբանն ու ծանօթագրութիւնները գրողը՝ Հենրիկ Բախչինեան, նոր կը թարգմանուին, սակայն ֆրանսական բանաստեղծութեան հետ հայ ընթերցողներու ծանօթութիւնը հին պատմութիւն ունի։ Թարգմանութիւններ կատարած են Յովհաննէս Թումանեան, Աւետիք Իսահակեան, Եղիշէ Չարենց, Պարոյր Սեւակ, Վահան Թէքէեան, Արշակ Չօպանեան, Սողոմոն Տարոնցի, Գեղամ Սարեան, Նահապետ Ռուսինեան, Ռուբէն Սեւակ, Դանիէլ Վարուժան, Սիպիլ, Համօ Սահեան, Սարգիս Վահագն։ Հատորը կ'ընդգրկէ 70 բանաստեղծներէ աւելի քան 300 գործերու թարգմանութիւններ։ Ներածականի եւ ծանօթագրութիւններու խմբագրութեան մէջ օգտագործուած են տուեալ հեղինակներու երկերու ֆրանսերէն, ռուսերէն եւ հայերէն հրատարակութիւնները։ Ծաղկաքաղին մէջ առնուած են նաեւ Արմէն Լիւպէն (Շահան Շահնուր) եւ Ռուբէն Մելիք։

×

ՌԱԶՄԻԿ ԴԱՒՈՅԵԱՆԻ ՆՈՐ ԵՐԿԸ

Ռազմիկ Դաւոյեանի հետ իւրաքանչիւր հանդիպում մասնաւոր հաճոյք է բանաստեղծութեան համակիրներու համար։ Այս իմաստով ալ խոստմնալից է այն պոէմը, որ պիտի նուիրուի Հայոց հեթանոսական դիւցազնավէպին։ «Նպատակս դիւցազնավէպի բուն վիճակի վերականգնումն է», կ'ըսէ բանաստեղծը եւ կը խոստովանի, որ այդ աշխատանքը պատշաճ ձեւով իրականացնելու համար մտաւոր ուժերու հետ պէտք է հաւասարապէս ունենալ նաեւ ֆիզիքական պատրաստութիւն։ «Ըստ իս, կ'ըսէ ան, միայն այդ միասնութեամբ կարելի է յաղթահարել այն բազում դժուարութիւնները, որ տեսնում եմ հիմա, գործն սկսելու այս հեռաւորութիւնից»։ Ռ. Դաւոյեան երկար ատեն է քաղած, հաւաքած եւ քննած է այն պատառիկները, որոնք գոյութիւն ունին Մովսէս Խորենացիի երկին մէջ, Հայոց հին հէքեաթներու, առասպելներու եւ դիցաբանութեան մէջ։ Այս նոր գործը, անշուշտ, կ'ամբողջացընէ այն հարուստ «Պատկերաշար»ը, որով դէպի ընթերցողի սիրտը ճամբայ հարթած է Դաւոյեան։ Նման հանդիպում մը տեղի ունեցած է վերջերս, երբ հրապարակ ելած եւ գրախանութներէ անմիջապէս «չքացած»է բանաստեղծին «Պղնձէ վարդ» հաւաքածոն, հաստատելով Ռազմիկ Դաւոյեանի բանաստեղծական 25ամեայ ուղին եւ անոր վերելքը։ «Պղնձէ վարդ»ը բանաստեղծութիւններու եւ պոէմներու հետաքրքրական գիրք մըն է՝ հին ժամանակներու եւ արդիականի քերթողական «հոգեր»ով բեռնաւորուած։ «Ես շատ սիրում եմ նրանում զետեղուած «Թորոս Ռոսլինի դասը» պոէմը կը նշէ բանաստեղծը։ Մինչեւ պոէմին հասնելը, կինօսենարիօ եմ գրել, որը դեռեւս էկրանային կեանք չի ստացել։ Ըստ երեւոյթին իմ պոէմի պայմանական անդրադարձումների բանաստեղծական շարադրանքը հնարաւոր չեղաւ տեղաւորել արձակի շրջանակներում։ Գրքում զետեղուած միւս պոէմը («Հայապատում») խորհրդանշաններով ստեղծուած գրեթէ անսիւժէ գործ է»։

«Պղնձէ վարդ» ը Ռազմիկ Դաւոյեանի՝ հայերէն եւ ռուսերէն լոյս տեսած 15րդ գիրքն է։ Առաջին անգամ ան ընթերցողին ներկայացուցած է «Իմ աշխարհը» 100 էջնոց գիրքը (1963ին)։ Ապա յաջորդաբար լոյս տեսած են՝ «Ստուերների միջով», «Ռեքուիեմ», «Ինչ էր եղել», «Կեղեւը բաց արա», «Տաք սալեր», «պոէմներ» եւ այլ հաւաքածոներ։

ՀԱՄԲԻԿ ՍԱՍՈՒՆԵԱՆԻ ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ՎՃԻՌԸ՝ ԱՊՐԻԼ 19ԻՆ

ՎԵՐՋԻՆ ՆԻՍՏԻՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԽՄԲ. - Յունուար 21/22-ի մեր թիւով հաղորդած էինք թէ Լոս-Անճըլըսի 12 հոգինոց դատակազմը «յանցաւոր» հռչակելէ ետք (Յունուար 4) Համբիկ Սասունեանը, Յունուար 18-ին սահմանած էր ցկեանս բանտարկութեան պատիժ մը, զոր դատաւորը վերջնապէս պիտի հռչակէր Փետրուար 14-ին: Այժմ կը պարզուի որ այդ վերջնական վճիռը պիտի տրուի միայն Ապրիլ 19-ին: Ստորեւ, դատավարութեան վերջին նիստին մանրամասնութիւնները քաղուած «Ասպարէզ»ի Յունուար 20-ի թիւէն:

×

Դատարանը ծայրէ ի ծայր լեցուն էր Հայերով եւ մամլոյ գործակալութեանց թղթակիցներով:

Պաշտպան փաստաբան Փօլ Կիրակոսի պահանջին ընդառաջելով, դատաւոր Հէնրի Նելըսն ըսաւ թէ առաջարկուած պատիժին առընչութեամբ իր որոշումը պիտի յայտնէ Ապրիլ 19-ին:

Դատախազ Լէյլ Բուպըն բուռն կերպով առարկեց եւ պահանջեց որ դատաւորը աւելի կարճ ժամանակամիջոցի ընթացքին յայտնէ որոշումը, սակայն դատաւոր Նելըսն ըսաւ թէ անգամ մը եւս կ՚ուզէ լրջօրէն քննել հարցը, հետեւաբար, աճապարելու պէտք չկայ:

Ապա պաշտպան փաստաբան Փօլ Կիրակոս պահանջեց, որ դատաւորը ունկնդրութեան յատուկ նիստի մը թուականը որոշէ, չեղեալ նկատելու համար Համբիկի դէմ կատարուած ամբաստանութիւններէն երկուքը՝ ատրճանակ գործածած ըլլալն ու թաքստոցէն գործողութիւն կատարած ըլլալը, նկատի ունենալով որ դատակազմը միաձայնութեամբ չէր կրցած որոշում տալ վերոյիշեալ ամբաստանութիւններուն մասին:

Դատախազ Լէյլ Բուպըն դատաւորին յայտնեց, որ դատախազի գրասենեակը այս հարցին առընչութեամբ չէ որոշած թէ ինչ քայլեր պիտի առնէ:

Մասնագէտներու համաձայն, դատախազները կրնան դատաւորէն պահանջել, որ նոր դատակազմ մը նշանակուի, լուծելու համար վերոյիշեալ երկու ամբաստանութիւններու հարցը եւ կամ կրնայ յառաջիկային անգամ մը եւս նոյն ամբաստանութիւնները ուղղել Համբիկին դէմ, ինչ որ կրնայ հակազդեցութիւն ունենալ արձակուած վճիռին վերատեսութեան ենթարկուելու առաջարկին վրայ:

Այսուհանդերձ, դատաւոր Նելըսն յայտնեց, թէ Փետրուար 14-ին ունկնդրութեան յատուկ նիստ մը պիտի գումարուի, լսելու համար կողմերու առարկութիւնները:

Յունուար 18-ի նիստին, Համբիկ Սասունեան պաղարիւն կ՚երեւէր եւ սեւեռուն նայուածքով՝ ուշադրութեամբ կը հետեւէր դատակազմի պատասխանատուին, երբ ան առաջարկուած պատիժը կը կարդար:

Դատաւորը արտօնութիւն տալէ ետք, որ դատակազմը դուրս ելլէ դատարանէն, խօսքը ուղղելով ներկաներուն յայտնեց, թէ հայ ժողովուրդը յուսախաբ եղաւ Համբիկի դէմ արձակուած վճիռէն, եւ ինք շատ լաւ կը հասկնայ Հայոց յուսախաբութիւնը, որովհետեւ ժողովուրդը հաւատաց, որ Համբիկ արդար դատավարութիւն մը չունեցաւ: Ապա, դատաւոր Նելըսն ըսաւ թէ ինք կը կարծէ որ Համբիկ արդար եւ անկողմնակալ դատավարութիւն մը ունեցաւ եւ նահանգի օրէնքներով՝ չզրկուեցաւ ամբաստանեալի մը արդար իրաւունքներէն:

Շարունակելով, դատաւոր Նելըսն դիտել տուաւ որ Համբիկի դէմ արձակուած վճիռը կարելի է վերատեսութեան ենթարկել, ապա ան գնահատանքի խօսք ուղղեց հայ համայնքին, որ մօտէն հետեւեցաւ դատավարութեան եւ զուսպ ու լուրջ կեցուածք ցուցաբերեց դատարանէն ներս:

Դադարէն ետք, ժողովուրդի բացակայութեան, դատաւորը հանդիպում մը ունեցաւ դատակազմի անդամներուն հետ:

Դատարանէն դուրս, դատակազմի անդամները խուսափեցան թղթակիցներու հարցումներուն պատասխանելէ:

Սասունեանի Պաշտպան Յանձնախումբի բանբեր Տիկին Յասմիկ Տէրտէրեան թղթակիցներու հարցումներուն պատասխանելով, յայտնեց թէ դատակազմը Համբիկ Սասունեանը դատապարտեց պարզապէս Հայ մը ըլլալուն համար: Համբիկի դատավարութեան ընթացքին «Հայկական Հարց»ն ալ դատավարութեան կ՚ենթարկուէր, եւ հակառակ արձակուած վճիռին ու առաջարկուած պատիժին, հայ ժողովուրդը պիտի շարունակէ աշխատանքը, գործի լծելով իր տրամադրութեան տակ գտնուող քաղաքական եւ դիւանագիտական բոլոր ուժերը, եզրափակեց Տիկին Տէրտէրեան:

Մամլոյ ասուլիսի մը ընթացքին, դատախազ Լէյլ Բուպըն թղթակիցներու հարցումներուն պատասխանելով ըսաւ, թէ Քալիֆորնիոյ նահանգին մէջ երկու ամէնէն ծանր պատիժներէն մէկն է որ պիտի առաջարկուէր Համբիկին դէմ, եւ ինչ ալ որ ըլլար առաջարկը, ինք պիտի գոհանար եւ այժմ ուրախ է որ դատակազմը դատապարտելէ ետք Համբիկը, ցկեանս բանտարկութիւն առաջարկեց:

Բուպըն շարունակելով, ըսաւ թէ անպաշտօն եւ կարճ հանդիպում մը ունեցած է դատակազմի անդամներուն հետ, որու ընթացքին տրուած վճիռին շուրջ տեղեկութիւններ պահանջած չէ անոնցմէ, սակայն դատակազմի անդամները հարցումներ ուղղած եւ կարգ մը լուսաբանութիւններ պահանջած են իրմէ, թէ ո՞վ կ՚որոշէ ներկայացուած փաստերուն նկատի առնուիլը կամ չառնուիլը, ինչպէս նաեւ ուզած են գիտնալ թէ ինչո՞ւ կողմերը ուեւէ անձ չէին կանչած երկրորդ կասկածելիին՝ Գրիգոր Սայիպայի թէր կամ դէմ վկայելու համար:

Պատասխանելով այն հարցումին, թէ դատակազմի անդամները տեղեա՞կ էին թէ «Հայկական Ցեղասպանութեան Արդարութեան Մարտիկներ» գաղտնի կազմակերպութիւնը ստանձնած էր արարքին պատասխանատուութիւնը, դատախազ Բուպըն ըսաւ թէ արարքին պատասխանատուութեան ստանձնումը վերոյիշեալ կազմակերպութեան կողմէ երբեւ փաստ ներկայացուիլը մերժուեցաւ դատաւորին կողմէ, սակայն ձէֆրի Գուքի վկայութեանց համաձայն, Համբիկ Սասունեան «Հայկական Ցեղասպանութեան Արդարութեան Մարտիկներ»ու մաս կը կազմէր եւ կազմակերպութեան կողմէ հրահանգուած էր իրեն, գործադրելու ահաբեկչական գործողութիւնը:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԾԱԼՔԵՐԷՆ

——×——

Եւրոպական ընտրութիւններու նախապատրաստական գործողութիւններն ու սակարկութիւնները, շարաթներէ ի վեր սկսած են արդէն, եւ ինչպէս գիտէք երկու ընդդիմադիր կուսակցութիւններու երկար ու ալեկոծ բանակցութիւններէ ետք, պարտադրեալ համաձայնութիւն մը գոյացաւ՝ միացեալ ճակատ կազմելու Սիմոնն Վէյլի հրապուրիչ հրամանատարութեան տակ՝ հակառակ Փի-Էր-ի ընդհանուր քարտուղարին բացայայտ եւ Ժիսքարի աւելի զուսպ դժգոհութեան... Զէ՞ որ Սիմոնն Վէյլ - չեմ գիտեր ինչո՛ւ - մեծ ժողովրդականութիւն կը վայլէ, հանրային կարծիքին առջեւ. հետեւաբար երկու կողմերն ալ կը յուսան շահագործել այս դրամագլուխը, բայց առանձնաբար: Եկուր տես որ, Տիկին Վէյլ՝ վստահ իր ուժին եւ հմայքին, անժխտելի կամայականութեամբ, միացեալ ճակատ կը պահանջէ եւ ... ընդդիմութեան պարագլուխները, խոնարհաբար կը հնազանդին: Իւ - Տէ - Էֆ չի համարձակիր ցանկ կազմել, առանց Ս. Վէյլի առաջնորդութեան, որովհետեւ այդ պարագային, շատ լաւ գիտէ իր գլխուն գալիքը. իսկ Էռ - Փէ - Էռ-ը աւելի թաքուն նպատակներ կը հետապնդէ, որոնք առ այժմ, մեզի համար իրապէս թաքուն կը մնան:

Այժմ կարգը եկած է ձախ - կեդրոնական ճակատ մը կազմելու հարցին. երկար ժամանակէ ի վեր, երկու համբաւաւոր թէնօրներ՝ Էտկառ եւ Մօռիս Ֆօռ, ստուերկրեայ աշխատանք կը տանին այդ ուղղութեամբ՝ նախագահին օրհնութեամբ...: Իրապէս, Միթերան բոլորովին անտարբեր չէ մնացած այս փորձառու զոյգին ծրագիրներուն նկատմամբ, ընդհակառակն, որովհետեւ խորքին մէջ, ձախ - կեդրոնական զօրաւոր խմբակցութեան մը յաջողութիւնը, գինքը լուրջ մտահոգութենէ մը կ՚ազատէ, երբ համայնավարները ... անցնինք: Արդ, գաղտնի բանակցութիւններու եւ սակարկութիւններու շրջանը բացուած է եւ կը շարունակուի. ներկայիս, զոյգ Ֆօռերու դէմ կը ցցուի առուբայտըր մը՝ Ժան Տրնի - Պօռտէն, հանրածանօթ եւ փայլուն փաստաբան մը, որ մաս կը կազմէ Ձախ Արմատական կուսակցութեան վարիչ մարմնին, եւ վարկ կը վայելէ ո՛չ միայն այս կուսակցութեան մէջ, այլեւ Վալուազիէն կոչուած Արմատականներու վարիչ շրջանակներուն մօտ: Հրատարակած մէկ քանի պատմա - քաղաքական արժէքաւոր գործեր եւ ստորագրած բազմաթիւ լուրջ տեսութիւններ, ձախ մամուլին մէջ: Իր համբաւն ու դիմագիծը դայն կը դասեն, որպէս ձախ - կեդրոնական իրատես եւ արդիական տեսաբանը՝ որուն պատուաւորութիւնն ու անաչառութիւնը կասկածէ վեր են: Պօռտէն, Եւրոպական առաջին ընտրութիւններուն՝ համամիտ չէր եղած միացեալ ճակատ կազմելու ընկերվարականներուն հետ. այս անգամ, իր տեսակէտը կը նախընտրուի, եւ Ձախ - Արմատականները կը ներկայանան առանձին ցանկով. հոս է որ կը նշմարուի զոյգ Ֆօռերու գործունէութեան արդիւնքը: Քաղաքականութեան մթին ծալքերուն քաջատեղեակ՝ աւելի քան 40 տարի, քաղաքական ելեւէջներու մէջ թրծուած, այս վարպետ քաղաքագէտները կը յուսային ցանկին գլուխն անցնիլ, համոզումով թէ, կրնան իրենց հետ քաշել ո՛չ միայն Վալուազիէններու կարեւոր մէկ մասը, այլ եւ նախկին Արմատականներու դգալի մեծամասնութիւն մը. արդ, Ձախ - Արմատականները կը մերժեն այս ինքնակոչ թեկնածուներու առաջնորդութիւնը, եւ չախչախիչ մեծամասնութեամբ կ՚առաջարկեն իրենց թեկ...

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԽԱՆԸ ՈՒ ԻՐ ՈՐԴԻՆ

——×——

Մ. ԿՈՐՔԻ

...Ժամանակ մը Մոսոլայմա էլ Ասւադ անուն Ղրիմի խան մը կ՚ապրէր, որ ունէր Թոլայք Ալկալլա անուն որդի մը...

Այս խօսքերով սկսաւ պատմել կոյր մուրացիկը կռնակը տուած հաստաբուն կաղամախիին՝ Ղրիմի - յիշատակներով հարուստ այդ թերակղզիին - աւանդութիւններէն մէկը, մուրացիկներու խումբ մըն ալ շուրջը, նստած այլեւս աւերակ դարձած պալատան քարերուն վրան, զինքը կ՚ունկնդրէր: Օրը իրիկնանալու վրայ էր. արեւը լուռ, կ՚իջնէր դէպի ծով. անոր շողերը կ՚իյնային՝ աւերակներուն շուրջի թաւուտներէն անցնելով ու շուքեր ձգելով բաղեղներով, մամուռներով պատած քարերուն վրայ: Հովը կ՚երգէր ծեր կաղամախիներուն կատարներուն՝ տերեւներ թափելով անոնցմէ:

Կոյր մուրացիկը կը պատմէր դողդղացող ձայնով մը, ու քարացած իր դէմքին կնճիռները ոչինչ կ՚արտայայտէին, եթէ ոչ անդորր: Իր գոց սորված խօսքերուն զուգահեռ, ունկնդիրներու երեւակայութեան մէջ կը գծագրուէր հին օրերու զգացական ճոխ ապրումներով լեցուն կեանքը:

- Խանը տարիքոտ էր, բազմաթիւ կիներ ունէր իր կանանոցին մէջ: Բոլորը կը սիրէին զինքը: Որովհետեւ իրենց տէրը կրակոտ էր եւ հզօր. ամէնքը կը զգային իր հուրը երբ կը գգուէր, կը սիրէր զիրենք: Կիները՝ նոյնիսկ խորշոմած դէմքերով, ճերմակ մազերով, միշտ կ՚ախորժէին այն այրերէն, որոնք կրակոտ գգուանքներով կը սիրեն. որովհետեւ գեղեցկութիւնը նուրբ մորթով մը ու չէկ այտերով չի սահմանափակուիր, այլ կը կայանայ ուժին մէջ:

Իր բոլոր կիները կը սիրէին Խանը, իսկ ան միայն այն ռուս աղջիկը որ բերուած էր Դնեպրի բացաստաններէն. միւս կիներէն աւելի, որոնք հոն եկած էին զանազան երկիրներէ, գեղեցիկ էին գարնան ծաղիկներուն նման ու իրենց կեանքէն գոհ, այդ ընդարձակ կանանոցին մէջ, ան կը սիրէր այդ աղջիկը: Խանը կը հրամայէր որ համեղ կերակուրներ պատրաստեն իր կիներուն համար, եւ կ՚արտօնէր որ անոնք զուարճանային ազատօրէն:

Ռուս երիտասարդուհին յաճախ կը կանչէր իր քովը, ու ծովահայեաց իր ամրոցին մէջ անոր համար պատրաստել կուտար ամէն ինչ զոր կրնար փափաքիլ ան. ախորժահամ ուտելիքներ, կերպասներ, ոսկիներ, գոյնզգոյն քարեր, երաժշտութիւն, հեռաւոր երկիրներէ բերուած անզուգական թռչուններ, ու զինքը սիրող Խանին կրակոտ գգուանքը: Իր կեանքին բազմատեսակ յոգնութիւններէն ետք իր ժամանակը կ՚անցընէր անոր քով հանգչելով, զուարճանալով, ու գիտէր թէ, որդին Ալկալլա առանց արատաւորելու խանութեան պատիւը, այդ հողերուն վրայ, մէկ ծայրէն միւսը պիտի շրջէր գայլի մը նման, ու ամէն արշաւէ պիտի վերադառնար հարուստ գինամթերքով, նոր հարճերով, նոր համբաւով. իսկ իր ետին պիտի թողուր միայն հրդեհ, մահ, արիւն ու սարսափ:

Օր մը Ալկալլա վերադարձաւ արշաւէ մը, ու օրերով տօնուեցաւ իր յաջողութիւնը: Թերակղզիին բոլոր մեծամեծները մասնակցեցան խրախճանքին, նետարձակութեան մրցումներ կազմակերպեցին որպէս թիրախ գործածելով գերիներու աչքերը, գովեցին Ալկալլայի յանդգնութիւնը, անոր որ փորձանքն էր թշնամիներուն, իսկ իրենց խանութեան գլխաւոր սիւնը: Ամէնէն աւելի հրճուած էր տարեց խանը: Զինքը կ՚երջանկացնէր տեսնել իր տղուն հերոսութիւնը ու մտածել որ իր մահէն ետք խանութիւնը պիտի մնար ամուր ձեռքերու մէջ:

Իր երջանկութեամբ գինով՝ ուզեց ցոյց տալ բոլոր մեծամեծներուն տղուն հանդէպ իր սէրը, ու անոնց ներկայութեան բաժակը վերցնելով ըսաւ.

- Ո՛վ քաջասիրտ որդիս Ալկալլա. փա՛ռք Աստուծոյ: Ան ինծի ցոյց տուաւ թէ երիտասարդութիւնս փոխանցուած է տղուս, այլեւս գիտեմ թէ պիտի շարունակեմ ապրիլ երբ այլեւս աչքերս դադրին արեւը տեսնելէ ու սիրտս կեր ըլլայ որդերուն: Հազա՛ր փառք Աստուծոյ որ ինծի պարգեւած է անվախ, մտացի ու առիւծի նման զաւակ մը ... ո՛վ Ալկալլա ըսէ թէ ինչ կ՚ուզես ինձմէ, պիտի կատարուին բոլոր փափաքներդ:

Տակաւին չէին լռած Խանին խօսքերուն արձագանգները երբ Ալկալլա ոտքի ելաւ, կրակներ ժայթքելով իր արծիւի աչքերու պէս շողացող, ածխանման աչքերէն, ըսաւ.

- Կ՚ուզեմ որ ինծի տաս ռուս գերուհին:

(Շար. 1)

նածուն՝ Պոլտէն: Նոյնն է պարագան «կանանչներու» եւ «Աշխարհի բժիշկներու» կազմակերպութիւններու փարիզներուն համար: Սակարկութիւններու յաջողութեան պարագային, ասոնք ալ հաւանաբար մաս կազմեն այս օրհնեալ ձախ - կեդրոնական ցանկին: Առ այժմ կը կարծուի թէ, որոշ համաձայնութիւն մը գոյացած է, ցանկը առաջնորդող անձնաւորութիւններու թիւերուն մասին:

Թիւ մէկ՝ Պոլտէն, թիւ երկու՝ խոկառ Ֆօռ. - աւելորդ է ծանօթացնել՝ ամէնուն հետ բարեկամ, մինչ հովին ուղղութեամբ ընթացող, այս հռչակաւոր թեկնածուն. Թիւ երեք՝ անկեղծ եւրոպացի՝ Մորիս Ֆօռ. հաւանական թիւ չորս, ժիւքարի նախկին նախարար՝ Աթիան. այս ձեւով, Պոխ Լալոնտ եւս կրնայ մաս կազմել, առաջին հինգերուն մէջ, եւ բռնանալ չորս կամ հինգ թիւը: Ներկայիս, գաղտնի կամ յայտնի սակարկութիւնները կը շարունակուին, եւ մեծ գործունէութիւն կը տարուի նոր համակիրներ որսալու համար: Արմատականներու նախկին պարագլուխներ, բազմաթիւ Ձախ - Թամկավար ծերակուտականներ, դաւաճի յայտնի անձնաւորութիւններ, պատրաստ են միանալու այս ցանկին: Կ'ըսուի թէ, նոյնիսկ դիմած են Մոնթանի, հետաւեսիլի իր յաջողութիւնը օգտագործելու նպատակով, բայց երգիչը մերժեր է: Այսպէս, հակառակ սոցիալիստներու տուած բացասական արդիւնքին, կը յուսան քուէներու 10%-ը անցնիլ, եւ քուէներ շահիլ աջերու միացեալ ճակատի դժգոհներէն, եւ ընկերվարամիտ յուսախաբներէն. բան մը որ լրջօրէն կը մտահոգէ ժոսփէնը որ կը յուսար Ձախ - Արմատականներու հետ՝ միացեալ ճակատով ներկայանալ ընտրութիւններուն: Նոյն մտահոգութիւնը կը տիրէ, Իւ - Տէ - էՖ-ի Վալուազիէն արմատականներու, եւ ժիսքարի դժգոհ կուսակիցներուն մօտ:

Եթէ այս նոր ճակատը լրջօրէն կը մտահոգէ ընկերվարական պարագլուխները՝ տրուած ըլլալով հանրային կարծիքի յեղաշրջումը ի նպաստ աջերուն, անդին, ըստ ոմանց Հանրապետութեան նախագահը բնաւ չի մտահոգուիր ընկերվարականներու եւ համայնավարներու հաւանական նահանջէն (հաւանաբար քուէներու 23 կամ 24 տոկոս եւ 14 կամ 15 տոկոս), որովհետեւ այս ձեւով կը յուսայ թէ՝ ընդդիմութիւնը չի կրնար ճակատագրական 50%-ը անցնիլ, միւս կողմէ իր տրամադրութեան տակ կ'ունենայ՝ ձախ - կեդրոնական աւելի զօրաւոր կուսակցութիւն մը, եթէ պարագաներու բերումով՝ համայնավարներու հետ իր կենակցութիւնը անտանելի դառնայ . . . :

Անշուշտ, բոլոր այս սակարկութիւններն ու դուշակութիւնները՝ կրնան պարզապէս ջուրը իյնալ, եւրոպական ընտրութիւններու վաղորդայնին, որովհետեւ, ինչպէս գիտէք ժողովրդավար փարչակարգերու մէջ, վերջին խօսքը ժողովուրդին կը պատկանի, որ յաճախ անակնկալներ կը ստեղծէ, ինչպէս 1981 Մայիսին:

Գ. Տ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՄԱՆՈՐԻ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ.Բ.Ը.Մ. ԿԱՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՄԱՐՄՆԻ

×

Մարսէյլի Հ. Բ. Ը. Մ. Կանանց Օժանդակ Մարմնի մասնաճիւղը Նոր Տարուան առթիւ թէյասեղան մը կազմակերպած էր Փետրուար 3-ին Բարեգործականի կեդրոնատեղին, հրաւիրուած էին անխտիր բոլոր անդամուհիները եւ համակիրները: Ժամանակէն առաջ սրահը արդէն լեցուն էր: Մեր յարգելի նախագահուհին՝ Տիկին Ջրբաշեան հաւաքոյթը բացաւ, նախ շնորհաւորեց Նոր Տարին, բարեբաստիկ օրեր մաղթելով բոլորին, թող 1984-ը ըլլայ խաղաղութեան տարի մը, նոյնպէս ըլլայ համայն Հայութեան եւ մեր հայրենիքին համար նպաստաւոր տարի մը:

Հ. Բ. Ը. Մ. Տիկնանց մասնաճիւղը յաճախ կը կազմակերպէ այսպիսի հաւաքոյթներ, հայութիւնը համախմբելու, հայրենասիրութիւնը վառ պահելու համար, եւ յետոյ միասին հայկական տաքուկ մթնոլորտի մը մէջ հաճելի օր մը անցընելու համար: Մթնոլորտը շատ հաճելի էր, երգուեցան հայրենաշունչ երգեր, եղան արտասանութիւններ եւայլն:

Հ. Բ. Ը. Մ. Կանանց բաժինը, համախմբուած իրենց նախագահուհիին շուրջ, կ'աշխատի լրջօրէն, կը պայքարին ազգապահպանման հարցով եւ որովհետեւ ազգապահպանման երկու կարեւոր ազդակներն են՝ մշակոյթը եւ եկեղեցին, Բարեգործականը շատ ուժ կուտայ մշակոյթին, ունի դպրոց մը 75 աշակերտներով, որոնք կանոնաւոր կերպով ամէն Չորեքշաբթի կը յաճախեն դպրոց, անոնցմէ շատեր, որոնք բնաւ հայերէն չեն գիտեր, քիչ ժամանակէն կը սկսին խօսիլ, արտասանել եւ երգել:

Իսկ եկեղեցասէր տիկիններն ալ բուռն կերպով կ'աշխատին եկեղեցիին օգտակար ըլլալու համար:

Հ. Բ. Ը. Մ.-ը այսօր հանրութեան կը ներկայանայ իբրեւ հայ ազգօգուտ կազմակերպութիւն մը, իր ազգանուէր ծառայութիւններով եւ երկարամեայ վաստակով: Հետեւաբար ամէն Հայու պարտականութիւնն է նեցուկ կենալ անոր, այսպէսով իր բաժինը բերելով հայապահպանման հաւաքական պայքարին:

Ներկաները բաժնուեցան ուշ ատեն գոհունակ սրտով:

ԱՐԱՔՍԻ ՊԱՊԱՆԵԱՆ

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Արա Երեւանեան» ակումբին մէջ, Յունուար 22-ին, տեղի ունեցած է Լ. Օ. Խաչի Դաստիարակչական յանձնախումբի կազմակերպած դասախօսութիւնը՝ «Կնոջ անհատականութեան պարգացումը» նիւթին շուրջ: Բացումը կատարած է Սօսի Ճինկիրեան, ներկայացնելով օրուան զեկուցաբերները՝ Ազատուհի Սիմոնեան եւ Րաֆֆի Սէթեան: Ա. Սիմոնեան սահմանած է անհատականութիւն հասկացողութիւնը, անդրադարձած տուներէ ներս տրուող դաստիարակութեան եւ կնոջ դերին: Րաֆֆի Սէթեան, ընթերցումներու միջոցով, պարզած է արեւելեան եւ արեւմտեան միջավայրերու մէջ տրուող դաստիարակութեան պատկերը, թելադրելով քայլ պահել ժամանակին հետ, օգտուիլ Եւրոպայէն:

×

ՓԱՍԱՏԻՆԱՅԻ «Շէրըթըն» պանդոկին մէջ, Յունուար 21-ին, տեղի ունեցած է Ամերիկահայ Միջազգային Քոլէժի տարեկան ճաշ - պարահանդէսը, որուն պատուոյ հիւրը եղած է Ամերիկայի պարմանուհիներու գեղեցկուհի Ռութ Զաքարեան: Ներկայ եղած են 400 հոգի: Հանդիսութիւնը վարած է Ժան Գիւչոյեան: Խօսք առած են Լա Վըրնի քաղաքապետը, Քոլէժի աշակերտներէն Անի Ճամպազեան, հոգաբարձութեան ատենապետ Ստեփան Գարամարտեան, Վահան Պէչկէօթիւրեան, տոքթ. Ռաֆիկ Սարգիսեան եւ Սուրէն Սարոյեան: Ներկայիս 16 երկիրներէ 130 աշակերտներ կ'ուսանին Քոլէժին մէջ: «Փասիֆիք» նուագախումբի եւ դաշնակահար Ժաք Գոճեանի ընկերակցութեամբ Մանուէլ՝ հայերէն եւ անգլերէն երգերով, ջերմ մթնոլորտ մը ստեղծած է: Կատարուած հանգանակութենէն գոյացած է 275 հազար տոլար, ի նպաստ Քոլէժին:

×

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ «Աւետիսեան» սրահին մէջ, Յունուար 22-ին, ճաշ մը տրուած ի պատիւ դատաւոր Արման Արապեանի, Հայ Դատի Յանձնախումբին կողմէ: Ներկայ եղած են 400 հոգի: Բացումը կատարելով Արման Քէօսեան նշած է. «Այսօր կը պատուենք դատաւոր Արապեանը՝ Հայ գաղթականի մը զաւակը, իր անցեալի գործունէութեան եւ վերջերս նահանգի վերատեսութեան ատեանի անդամ նշանակուելուն համար: Այսուհանդերձ, ան իր յաջողութեան մէջ մոռցած չէ Հայ ժողովուրդին դէմ կատարուած ցեղասպանութիւնը եւ հայկական հողերու բռնագրաւումը»: Հայ Դատի Յանձնախումբին անունով խօսք առնելով Յարութիւն Սասունեան, անդրադառնալով Համբիկ Սասունեանի դատավարութեան՝ ի մէջ այլոց ըսած է. «Յանցագործ բանտարկեալներու վկայութիւնները իբրեւ փաստ գործածուեցան, բանտի արխիւներէն կարեւոր էջեր մութ պայմաններու տակ անհետացան եւ դատակազմի որոշ անդամները խոստովանեցան, թէ իրենց որոշումը տուած էին դատարանին մէջ չներկայացուած փաստի մը վրայ հիմնուելով: Մենք այս ձեւի դատավարութիւնները անհամապատասխան կը գտնենք երկրի արդարութեան եւ սահմանադրական օրէնքներուն հետ, որոնց հիման վրայ արդար եւ անաչառ դատավարութիւն մը պէտք է ապահովուի ամբաստանեալներուն»:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

×

Սամուէլ - Մուրատեան Մխիթարեան վարժարանի Ծնողաց Միութիւնը, Փետրուար 4-ին, համաձայն իր կանոնագրին, գումարեց ընդհանուր եւ ընտրական ժողովը:

Նախկին վարչութիւնը, բոլորած ըլլալով իր երկամեայ բեղուն ու անձնուէր գործունէութեան ժամանակաշրջանը, վարժարանի տեսչութեան գործակցելով ժիրօրէն, ներկայ ժողովականները, ընտրեցին իրենց վարչական նոր խորհուրդը, երկու տարիներու համար. -

Նախագահուհի՝ Տիկին Մեննատեան Քոլէթ, ա. փոխ - նախագահուհի՝ Տիկին Ալթունեան Լիլին, բ. փոխ - նախագահուհի՝ Տիկին Պետիկեան Լիլիան:

Քարտուղարուհի՝ Տիկին Ռումելեան Նաթալի, ա. օգնական քարտուղարուհի՝ Տիկին Սամուէլեան Վարդուշքա, բ. օգնական քարտուղարուհի՝ Տիկին Միքա Րօզ Մարի:

Գանձապահ՝ Տիկին Մօղոյեան Իսա, օգնկ. գանձապահ՝ Տիկին Ճիհանեան Ֆըրանսուազ:

Խորհրդականներ՝ Պ. Տէր - Յակոբեան Եղուարդ, Տիկին Մելքոնեան Մարլէն, Տիկին Գալուստեան Նիքոլ, Տիկին Պասմաճեան Վարվառա:

Նորընտիր վարչութեան կը մաղթենք յաջողութիւն, որպէսզի նորանոր ծրագիրներու մշակումով լաւագոյնս կարենայ օգտակար ըլլալ Սամուէլ - Մուրատեան Մխիթարեան վարժարանի կրթական գործունէութեան, ի նպաստ աշակերտութեան իրենց հայեցի դաստիարակութեան եւ ուսումնական յաջողութիւններուն:

ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

3

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ռուտոլֆ խնդալով ընդմիջեց զայն.

- Հին ատպարէզիդ բառամթերքը չես մոռցած, սիրելի Ճիաննիս, բոլոր փոխաբերութիւններդ գինուորական են. եթէ մէկը մեզ լսէր, պիտի կարծէր որ իրապէս պետական հարուած մը կը պատրաստենք:

Քիչ մը ճնշող լռութիւն մը տիրեց. ըսած խօսքը ծանր կշիռ ունէր: Արագ ակնարկով մը իշխանը քննեց իր զարմիկը, սակայն այս վերջինը տրամադիր չէր յանպատրաստից պայքարի սկսելու, իր ծրագիրը ունէր եւ խօսքը փոխեց:

Ռուտոլֆին համբերութիւնը կը հատնէր, այն տպաւորութիւնը ունէր որ խաղլիք դարձած էր Ճիաննիի ճարտար ձեռքերուն մէջ: Ճիաննի, որ պինի բերել տուած էր, հիմա կը խօսէր այն դժուարութիւններէն, որոնց մարդ կը բախի, գաղափարային մեծ շարժում մը ղեկավարած ատեն:

- Սիրելիս, կարծես թէ մարդ կրնայ անոր ընթացքը ուղղել. երբե՛ք. միատարր զանգուած մը չէ, հապա այլատարր խառնուրդ մը: Ոմանք կրաւորական դիրք բռնած են, պէտք է զանոնք գրգռել. ուրիշ յառաջադէմ տարրեր կան, որոնք շատ գործունեայ են, պէտք է զանոնք կասեցնել, դիւրին չէ . . . Աւելին կայ. ձեր շուրջը խմբուող մարդիկը, որոնք ձեզի կը վստահին ու խոստումներ առած են, պէտք է գոհացնել կամ գոնէ հանդարտեցնել, ցոյց տալով իրենց հետապնդած մօտալուտ նպատակը, այլապէս կը լքեն ձեզ:

Այս ուղղութեամբ արհիդուքսը երկարօրէն խօսեցաւ, ամէն անգամ ալ աւելի մօտենալով իր հետապնդած նպատակին: Ռուտոլֆ անոր միտքը հասկընալով, ոչինչ ըսաւ: Գաւաթը կը պարպէր և մտիկ կ'ընէր, լեցուած՝ յարաճուն ներքին զայրոյթով, քանի կը տեսնէր թէ իր զարմիկը ուր կ'ուզէր հասնիլ:

Անսպասելի դէպք մը խանգարեց արհիդուքսին ամենածածուկ ծրագիրները: Տանը մէջ չփոթ սակայն զօրաւոր աղմուկ մը լսուեցաւ: Ռուտոլֆ մէկ ոստումով ոտքի ելաւ ու բնազդական շարժումով մը ձեռքը տարատին տարաւ ուր կը գտնուէր իր ատրճանակը:

- Ի՞նչ կայ, հարցուց գերագրգռուած:

Արհիդուքսը, արդէն իսկ իրեն անշարժութիւն հրամայելով, դուռը կը փակէր եւ կ'անյայտանար:

Ռուտոլֆ ատրճանակը ձեռքին մէջ կը պահէր: Աղմուկը պահ մը շարունակուեցաւ, երբեմն բարձր, յետոյ մարեցաւ: Քանի մը վայրկեան սահեցաւ:

Արհիդուքսը սենեակէն ներս մտաւ, սովորաբար գունատ դէմքը բոցավառած էր եւ աչքերը կը փայլէին: Կը ժպտէր. սակայն իշխանը այս անգամ չուզեց ինքզինքը բռնել. սպասումին ատեն զայրոյթը սաստկացած էր եւ ոչ բարեկամական շեշտով մը հարցուց.

- Ի՞նչ կայ. հոս մարդիկ կան եւ դո՛ւն զանոնք հրաւիրած ես:

Տիրական ու խիստ էր շեշտը. Ժան Սալվաթօր զգաց, որոշեց դիմադրաւել, սակայն ցեղային ճարտարութեամբ մը ձայնին պրեթէ կատակերգական շեշտ մը տուաւ ու ըսաւ.

- Յառաջդէմնե՛ր . . . Քեզի ըսի որ դժուար է անոնց համբերութիւն քարոզել:

- Ի՞նչ ըսել կ'ուզես սակայն, գոչեց Ռուտոլֆ: Ի՞նչ խոստացած ես այս մարդոց . . .

Ճիաննի առանց թողելու որ շարունակէ խօսքը եւ պատեհ առիթը գտնելով, ընդմիջեց զայն ու հեգնոտ շեշտով մը աւելցուց.

- Պարզապէս քեզ տեսնել, ուրիշ ոչինչ. քու թանկագին համբաւդ վտանգող ոեւէ բառ չպիտի ըսես, այլ սովորական խօսքեր. օրինակ. «Պարոններ, երջանիկ եմ ձեզ ողջունելով, մենք ամէնքս ալ նոյն իտէալին համար կ'աշխատինք»: Աղէկ չէ՞, իտէալը հաճելի է քեզի, բառամթերքիդ մաս կը կազմէ. այս բառը ոչ ոք կրնայ վտանգել. միայն Հօֆպուրկի մէջ, ուր ամէն ոք չարամիտ է, կասկածելի բան մը կայ, կրնաս զայն վտանգել, աւելին չեմ ուզեր քեզմէ, սակայն եթէ ա՛ս ալ շատ է, միայն ինքզինքդ ցուցուր:

Այս շեշտը փոխանակ հանդարտեցնելու, աւելի գրգռեց Ռուտոլֆը:

(Շար. 37)

Այրի Տիկին Էլիզա Նալպանտեան, Տէր եւ Տիկին Վալանթէն եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Նալպանտեան եւ զաւակը, Պ. Զատիկ Նալպանտեան եւ ընտանիքն բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր՝

ՎԱՀՐԱՄ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆԻ
(Մեծ Նոր Գիւղացի)

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 13-ին, 82 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Փետրուար 16, ժամը 14-ին Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի Վէլիզիի գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ զրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Զապէլ Փէշտըմալճեան, Պ. Սիմոն Փէշտըմալճեան եւ ընտանիքն պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Փետրուար 19, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԻՔԱՅԷԼ ՓԷՇՏԸՄԱԼՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Պոնտոսի նահանգին Հայր. Միութիւնը ընդհ. ժողով կը գումարէ, Հինգշաբթի, Փետրուար 23, ժամը 15.30-ին՝ քաֆէ Թռուա Փորթ, մեթրօ Քատէ: Շատ կարեւոր օրակարգ, ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է իր դպրոցին համար. - Այրի Տիկին Վարդուհի Որոնձօվ 100 Ֆ.:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Սէն Ժէրոմի Կապ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ հետեւեալ նուիրատուութիւններու համար. - Տէր եւ Տիկին Ռընէ Քիւրտիճեանէ իրենց մօր հոգեհանգստեան առթիւ 100, Տէր և Տիկին Ժիլպէր Քիւրտիճեանէ նոյն առթիւ 100 Ֆ.:

×

ԼԻՈՆ. - Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Յովակիմեանէ 200 Ֆ. Նոր Տարուան առթիւ, Տէր և Տիկին Սարգիսեանէ 500 Ֆ., Պ. Սարգիս Թորոսեանէ 50 Ֆ.:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կիրակի, Փետրուար 19-ին, ի ժամ Ս. պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի հոգելոյս՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

յիշատակին:

Կը պատարագէ՝
ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԷՔՃԵԱՆ
Կը քարոզէ՝
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Մարկրիթ Ինճէեան իր ամուսնոյն՝ Թաքուլ Ինճէեանի եւ իր ծնողաց՝ անմոռանալի յիշատակին՝ 100ական Ֆ. կը նուիրէ՝ Դպրոցասէր վարժարանին, Կարմիր Խաչին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ին:

×

Կարապետ Ճանիկեանի յիշատակին, Նուպար Նիկողոսեան 200 Ֆ. կը նուիրէ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆՈՒԷՐ

ԼԻՈՆ. - Տէր եւ Տիկին Զատիկ Համբարձումեան 200 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին իրենց սիրելի ընկերոջ՝ Պարգեւ Քէօրօղլեանի ապաքինման առթիւ (Օպէն):

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պառաւեան ընտանիքին իրենց մօր եւ կեսրոջ՝ Արաքսի Պառաւեանի մահուան առթիւ եւ կը նուիրէ 200 Ֆ. Տէսինի Ռոստոմ Պատանեկան Միութեան:

Կապոյտ Խաչի Տէսինի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Մարի Ճորքաէֆ - Օհանեանի իր կեսրոջ մահուան առթիւ եւ կը նուիրէ 200 Ֆ. Տէսինի Հայկ. Ռատիոյին:

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ակիւլառի մահուան առթիւ. - Օննիկ Ճառայեան, Վահրամ Ճառայեան, Ուստիկ Սրապեան, Կարօ Յովսէփեան 100-ական Ֆ., Յակոբ Պապիկեանի մահուան առթիւ. - Յովսէփ Օհանեան, Ճանիկեան ընտանիք, Կարօ Յովսէփեան 100-ական Ֆ., Յակոբ Էսկիճեան 50 Ֆ.: Արմենակ Մանուկեանի հոգեհանգստեան առթիւ. - Գեղամ Հօրոյեան 100 Ֆ.:

APPEL pour SASSOUNIAN

Hampig Sassounian vient d'être condamné à perpétuité à Los Angeles. Il a besoin de votre soutien. Envoyez vos télégrammes au juge avant la sentence définitive.

H. SASSOUNIAN INNOCENT
SOYEZ INDULGENT.

Juge H. Nelson
Criminal Court Building
210, West Temple street Room 15/311
Los Angeles California 90012

F.R.A. NOR SEROUND

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

ԼԻՈՆ. - Լիոնի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը թէյասեղանի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները եւ բոլոր անոնք որոնք մասնակցեցան Վենետիկի եւ Ռումանիոյ ... նի համբորդութիւններուն, Կիրակի, Փետրուար 26-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին Լիոնի եկեղեցիին սրահը: Այս առթիւ կը ցուցադրուին շարժանկարները:

HAY DISC

UN PETIT MAGASIN
UN GRAND CHOIX
de
— DISQUES, CASSETTES
— VIDEOCASSETTES
— CARTES DE VŒUX
— FOULARDS
— GADGETS
— CADEAUX etc...

tout est arménien

venez voir, choisir ou simplement visiter
nous seront heureux de votre visite
ouvert du lundi au samedi de 14 à 18 h. 30

31, RUE LAMARTINE, 75009 PARIS
tél. 878 22 79

Métro :
CADET / NOTRE DAME DE LORETTE

THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES
15, avenue Montaigne, PARIS 8e

DIMANCHE 25 MARS
à 17 h. 15

60ème Anniversaire de Sipan - Komitas

Chœur mixte arménien de Paris

ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

Concert
avec
ORCHESTRE SYMPHONIQUE
Direction

Garbis APRIKIAN

Au programme : Œuvres symphoniques et vocales de
KOURKEN M. ALEMSHAH et GANATCHIAN-APRIKIAN
avec le concours de
SONIA NIGOGHOSSIAN (MEZZO)

le C. R. D. A.

recherche pour le Centre de Documentation Arménien de Paris une personne pour un emploi à mi-temps.

— Capacités de dactylographie et secrétariat
— Bonne connaissance générale de l'histoire et de la culture arméniennes
— Sachant parler, lire et écrire l'arménien
— Contact facile avec le public
— Esprit d'initiative

Adresser C. V. à C.D.A. : 36, rue de Trévise — 75009 Paris

Devant l'affluence au C.D.A., nous rappelons au public que le Centre est ouvert du mardi au samedi de 14h à 18h.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Տիկին Յուլինէ Զիլինկիրեան 300, Պ. Վահէ Զիլինկիրեան 2000 Ֆ., Պ. Դէորգ Պագըր-ճեան 5000 Ֆ., Պ. Ա. Կառավարեան 50, Տոքթ. Սերժ Սիմոնեան 1000 Ֆ., Պ. Զատիկ Էմիրզայեան 20.000 Ֆ., Պ. Սիմոն Յովնանեան 1000 Ֆ., Տիկին Արշալոյս Խանտանեան իր ամուսնոյն յիշատակին՝ 250 Ֆ., Տիկին Սեդա Մեսճեան 200 Ֆ., Պ. Էտուար Բելտօյեան իր կնոջ մահուան առիթով 600 Ֆ., Պ. Ժան Պօղոսեան 300, Պ. Արման Նշանեան 1000 Ֆ., Պ. Գէորգ Պարսամեան 500 Ֆ., Պ. Ժիրայր Մահտեսեան 500 Ֆ., Պ. Ժորժ Խըլոփեան 500, Տիկին Հայկուհի Էսայեան 200 Ֆ., Պ. Արամ Պօրծաքեան 1000 Ֆ., Տիկին Սարաճեան իր ամուսնոյն մահուան 5-րդ տարելիցին առթիւ 500 Ֆ., Տիկին Պահատուրեան 200, Տիկին Ջրբաշեան 500 Ֆ.:

EVOCATION HISTORIQUE

du 18 février 1921

Lors d'un repas
le samedi 18 février, à 20 h. 30
à la *M. C. A. de PARIS*
17, rue Bleue 75009 PARIS

Renseignements : Tél. 782 43 94

F.R.A. NOR SEROUND
GROUPE AVEDIS AHARONIAN

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Աղքատախնամը շնորհակալութեամբ ստացած է. - Պ. Ա. Հարբութեան 3000 ֆրանք, Պ. Ռ. Կարապետեան 2000 Ֆ., Պ. Հ. Զուլհակեան 1500 Ֆ., Ռ. Տալաքիւրէեան ընկ. 1200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ագնաւուրեան Աղապէկեան քոյրեր, Պ. Ժ. Պաղտիկեան, Պ. Փափազեան (Վիէննայէն), Պ. Յ. Եկէնեան, Կիւլպէնկեան Հիմնարկ 1000-ական Ֆ.:

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian

Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille.

tél. (42) 89.27.47

" Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն "

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
17

VENDREDI
17 FÉVRIER
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.638

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

59e ANNÉE — No 15.638

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՅՐՈՒԹ

ՃԵՄԱՅԵԼ ՏԵՂԻ ԿՈՒՏԱՅ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԲՈԼՈՐ ԿԱՊԵՐԸ ԽԶՈՒԱԾ ԷԻՆ
ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԵՏ

Չորեքշաբթի իրիկունէ սրդէն, թէ՛ յեճս եւ հեռաձայնային ոչ մէկ կապ կար Լիբանանի հետ եւ փարիզեան մետխաներն ալ չէին կրնար ստոյգ լուրեր տալ: Կ'ըսուէր թէ Ճեմայէլ համակերպած է չեղեալ հռչակել Իսրայէլի հետ կնքած համաձայնագիրը (Մայիս 17): Յետոյ պիտի ներկայացուի սատտական ծրագիր մը ութ կէտերէ բաղկացած: Կը պարզուի որ նախագահն ալ ուրիշ ելք չունէր, քանի որ Արեւմուտքը, հաւատարիմ՝ իր աւանդութեան, երեսի վրայ ձգեց զինքը: Ամերիկան, ամէնէն առաջ քաշեց իր մառինզները, հեռուէն ռումբեր նետելու համար եւ խօսքով գոհէ կողքին մնալու Իսրայէլ - Լիբանան դաշինքին: Ֆրանսա, բանիւ եւ գործով, հրաժարած է Ճեմայէլէն, քանի Նախագահ Միթերան բացէ ի բաց յայտարարեց թէ բոլոր հոսանքներուն հետ կապ կը պահէ, ապա պատուով մեկնելու ձեւ մը կը փնտռէ, այդ պատճառով կ'առաջարկէ, որ ՄԱԿ-ի ուժերը փոխարինեն բազմազգեան ուժերը, ապահովելէ ետք խորհրդային հաւանութիւնը, ինչ որ կրնայ «Թունաւոր նուէր» մը ըլլալ Մոսկուայի կողմէ: Հոս սակայն Ուաշինկթընն է այլեւս, որ գլուխ կը բռնէ:

Տեղւոյն վրայ, չարթուան գլխաւոր դէմքն է Ամալի պարագլուխը՝ Նապիհ Պէրրի: Կը թուի որ, եթէ ոչ ամէն բան, գոնէ շատ բան իրմէ կախում ունի այլեւս: Պէրրի երկար կը բացատրէ Մոնտէ մէջ իր դիրքը: Բանակը, իրեն համար, երկրին բանակը չէ այլ՝ Փաթայէլներու եւ այնպէս ալ կը գործէ, ինչ որ ստիպած է իրեն զէնքի դիմել: Կը պատմէ որ երբ Փետրուար 2-ին, Մար Միխայէլի եկեղեցին, զոր կը պահէր բանակը, իրենք գրաւած են, ակնկալած է, որ բանակը հակայարձակման անցնի, վերագրաւելու համար զայն: Արդ, փոխանակ ատոր, կ'ըսէ Պէրրի, բանակը 18 ժամ ռմբակոծած է ժողովրդական թաղերը: Ասիկա «պատմական ոճիր» մըն է: Կ'ուզէ որ մարոնիները պատասխանատու ընթացք մը ունենան պահելու համար նախագահի պաշտօնը: Ստիպուած է այլեւս հաստատել թէ Ճեմայէլի նման նախագահ մը, անընդունելի դարձած է: Չուզեր տապալել, այլ կ'ուզէ որ հրաժարի, մնալով սահմանադրական ձեւակերպութեանց մէջ: Թող ուրիշ նախագահ մը ընտրեն Մարոնիները: Խնդրոյ առարկայ չըներ 43-ի ուխտը, այսինքն չի պահանջեր որ նախագահը չըլլայ: Խոմէյնիի համար, կ'ըսէ որ կրօնական իշխանութիւն մըն է, որու հանդէպ քաղաքական ենթարկումի հարց չկայ: Կը գնահատէ Միթերանի նոր դիրքը:

Ամէն պարագայի մէջ, միշտ անել կացութիւն մը կը տիրէ եւ ելք ալ չի տեսնուիր, առայժմ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՌՈՄԻ մէջ սպաննուած է Ամերիկացի մը, որ տեսուչն էր Սինայի բազմազգեան խաղաղապահ ուժերուն: Մահափորձին տէր եղած է ծայրայեղ համայնավար կազմակերպութիւն մը՝ համայնավար կռուող Կուսակցութիւն, որ կը թուի Կարմիր Զօրաբաժներէն ծնունդ առած ըլլալ: Այս արարքը ցոյց կուտայ թէ Իտալիա չէ յաջողած արմատէն մաքրել ահաբեկչութիւնը, բայց այն համոզումն ալ կայ, որ նոր սերունդ մըն է, որ սկսած է կազմակերպուիլ, հաւանաբար նուազ քաղաքականացած եւ տրամադիր գինակցելու Մաֆիային կամ այլ խմբակցութեանց հետ:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ, Իրանի դեսպանը թեթեւօրէն վիրաւորուած է թակարդուած ծրարով մը, ուր գիրք մը կար: Թեհրանի համար, պատասխանատուն՝ սիոնիստ գործակալներու կազմակերպութիւնն է:

ՏՈԼԱՐԸ անսովոր անկում մը արձանագրեց Չորեքշաբթի օր, 8,44-էն իջնելով 8,30-ի: Բաւած էր որ Ռեկընի սրտին տկարութեան մասին շշուկներ ըլլան, թէեւ արագօրէն հերքուած, որպէսզի սակարանները նման հակազդեցութիւն մը ունենան: Գերմանական մարքը, ընդհակառակն, կը շարունակէ բարձրանալ եւ 3 Ֆր. 08-ի հասաւ Չորեքշաբթի:

MAGAZINE HEBDO
ԵՒ
ՀԱՅԵՐԸ

Մակազին - Հեպտօ (եթէ հարկ է յիշեցընել՝ աջ) քանի մը էջ նուիրած է հայկ. հարցին, իր վերջին (Փետրուար 17) թիւին մէջ, ուր ամէն ինչ վերլուծելով «իր» անկիւնէն եւ ամէն ինչ ալ դիտելով «իր» ակնոցով, կը հասնի առնուազն տարօրինակ եզրակացութեանց: Ֆրանսացին կ'ըսէ, նման պարագաներու թէ.. «Մէջը ուտելիք եւ խմելիք կայ» (մնաց որ ոչ շատ ուտուելիք է, ոչ ալ՝ խմուելիք): Գլխաւոր նպատակն ալ յստակ է՝ տարածել այն համոզումը, որ «Ցեղասպանութեան բարոյականը կը թուի արդարացումն (ալիպի) ըլլալ ահաբեկչութեան, Մոսկուայի օրհնութեամբ»: Հարցը հոն է, արդէն, որ ամէն ոք ի'ր հաշւոյն - եւ անշուշտ ոչ՝ մեր - պիտի շահագործէ ժողովուրդի մը ողբերգութիւնը, ինչ որ, նոր ալ չէ, բայց պահ մը կուգայ, ուր այլեւս կարգ մը բաներ կը սկսին շատ ու շատ անհամ դառնալ: Լաւ կ'ըլլայ որ քիչ մը աւոր դիտակցութիւնն սկսինք ունենալ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ
ԺԱՅՌԱՔԱՆԴԱԿԸ

Վայոց Ձորի բնաշխարհը հարուստ է ձեռակերտ եւ անձեռակերտ յուշարձաններով, որոնք ժամանակներու արձագանգը պահած մունթ քարանձաւներ են, ժայռակերտ ամրութիւններ ու պարիսպներ, խորունկ կիրճեր, քարակոփ խոյակներ որմեր, կիսաւեր ու կանգուն վանքեր, իջեւանատուներ: Հարիւրամեակներ առաջ այս աշխարհին մէջ իր հրաշակերտները կանգնեցուցած է Մոմիկ ճարտարապետ: Անոնցմէ մէկը՝ բնութեան անկրկնելի այդ կերտուածքը, որուն մուրճ ու բրիչ չէ դպած, խակապէս կը նմանի դիմաքանդակի՝ ժամանակին դիմացած, կորովի դէմք, ալեծածան մօրուք, դէպի հեռուները ուղղուած խրոխտ հայեացք: Վայոցձորցիները անձեռակերտ այս յուշարձանին մէջ մարմնացած կը տեսնեն հայ ժողովուրդի առասպելական հերոսներէն մէկը՝ Վարդան Մամիկոնեանը, որուն անունով կը կոչուի դիմաքանդակը: Ժայռակերտ այս յուշարձանը կը գտնուի Ջերմուկի մօտ, Արփա գետի խորունկ կիրճին մէջ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳԱՐԼՍՊԵՐԿԻ ԳԱՐԵՋՈՒՐԸ

1983 Հոկտեմբեր 23, Կիրակի

Զբօսաշրջական մեր օթօպիւսը Գոփէնհակի տեսարժան վայրերուն առջեւէն կը տողանցէ անցնելով կամուրջներու վրայէ կամ իրերայաջորդ շքեղ հրապարակներէ, լեցուն՝ պատմական յուշարձաններով: Օդը շատ պայծառ չէ, բայց արեւը երբեմն կը ժպտի ամպերուն ետեւէն, առաւել փայլ ու գոյն շնորհելով այն գեղեցիկ տեսարաններուն, որոնք կը տողանցեն մեր խոշոր բացուած աչքերուն առջեւէն:

Թանգարա՞ն մըն է արդեօք այն, որմէ ներս կը մտնենք հիմա: Քարակերտ երկու հսկայ փիղեր կանգնած են ճամբուն երկու կողմերը: Մարդու քանի մը հասակի բարձրութեամբ այդ զոյգ փիղերը իրենց գլխուն վրայ կը կրեն պատշգամ մը, շէնք մը, որուն տակէն անցնելով կը մտնենք ներս, դէպի ընդարձակ բակ մը: Բակը զարդարուած է գեղեցիկ յախճապակիներով ու արձաններով, որոնք կը շրջապատեն մեզի անցք տուող երկու կամարներ: Թերեւս ալ թանգարան չէ, այլ պալատ մը, կ'ըսեմ ես ինծի: Բայց ոչ մէկն է, ոչ ալ միւսը: Մեր առաջնորդը մեծ հպարտութեամբ կը պատմէ որ հիմա կը մտնենք Դանիոյ ամէնէն նշանաւոր հաստատութիւններէն մէկուն շէնքէն ներս: Գարլսպէրկի գարեջուրի գործարանը:

Գարլսպէրկ:

Այս անունին շատ պիտի հանդիպինք, եթէ քիչ մը մնանք Գոփէնհակի մէջ: Այսպէս կը պատմէ մեր առաջնորդուհին, որ հիմա ամենաբարձր թռիչքին հասցուցած է թատերական իր ոճը, իր ազգային հըպարտութիւնը պգուող այս հաստատութիւնը մեզի ծանօթացնելու փութկոտութեամբ: Երկրին ամենամեծ ճարտարարուեստը: Գարեջուր: Բան մը, որ երկիրը նշանաւոր դարձուցեր է անոր անձնաւորութեան ու նուրբ յախճապակիներէն ետք: Այո՛, մեր առաջնորդուհին չի մոռնար պարբերաբար գովել Դանիոյ համբաւաւոր յախճապակիները, որմէ անմոռանալի գեղեցկութիւններ տեսանք ու դեռ պիտի տեսնենք խանութներու ցուցափեղկերուն մէջ: Բայց երբ օթօպիւսը կ'անցնի երկու կամարներուն տակէն, եւ երբ մեր աչքերուն առջեւ կը պարզուի գարեջուրի գործարանին անծայրածիր շէնքերը, կը զգամ որ սովորական հաստատութիւն մը չէ այս մէկն ալ, Գարլսպէրկի գարեջուրի գործարանը:

- Ահաւասիկ մեծանուն ընտանիքի մը գործը, կը պատմէ մեր առաջնորդուհին: Մօտ 140 տարի առաջ հիմնուած այս հաստատութիւնը այսօր այլեւս ամբողջ երկրին մէջ դարձած է մշակոյթի, գիտութեան ու արուեստի հիմնարկութիւն մը: Գարլսպէրկ հաստատութիւնն է որ մեր երկրին մէջ թատրոններ, թանգարաններ, դպրոցներ կը բանայ, մշակութային ձեռնարկներ կ'ընէ, ցուցահանդէսներու սրահներ կը բանայ, արուեստագէտներ կը քաջալերէ, մրցանակներ կը հաստատէ, հանրային շէնքեր կը նուիրէ քաղաքին, բարեսիրական հաստատութիւններ կը հիմնէ:

Մեր առաջնորդուհին կը խօսի խանդավառ բառերով երբ ես կը նայիմ գործարանին սլացիկ զոյգ ծխնելոյզներուն, որոնք մերթ կը տեսնուին, մերթ կը կորսուին: Իր պատմածները համակրանք մը ստեղծած է իմ մէջ հանդէպ այս հաստատութեան: Ընտանիք մը ահաւասիկ, կ'ըսեմ ես ինծի, որ ժողովուրդէն առած ժողովուրդին վերադարձնելու ձեւ մը գտեր է: Ո՞ւկէ ուր, յանկարծ կը յիշեմ Կիւլպէնկեանի անունը. Գալուստ Կիւլպէնկեանի, որ քարիւղէն շահածը ծառայեցուցած է գեղարուեստի ու մշակոյթի պաշտամունքի: Մօտաւորապէս նոյն բառերով չէ՞ր որ պիտի արտայայտուէր Լիզպոնի մէջ զբօսաշրջական օթօպիւսի մը առաջնորդուհին, երբ իր յաճախորդները պիտի անցընէր Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան առջեւէն: Այո՛, մօտաւորապէս նոյն բառերով պիտի արտայայտուէր, առանց սակայն, աւա՜ղ, գոնէ պահ մը անդրադառնալու մէկուն եւ միւսին միջեւ գտնուող տխուր տարբերութեան մը...:

Եւ մեր տարիքոտ առաջնորդուհին ժըպտուն նախադասութեամբ մը կ'եզրակացնէ Գարլսպէրկի մասին իր բացատրութիւնները.

- Սիրելի հիւրեր, ամէն անգամ որ բաժակ մը գարեջուր խմէք, յիշեցէք որ մարդկութեան ու մշակոյթի ծառայութիւն մատուցած կ'ըլլաք:

Խնդուք մը ծայր կուտայ օթօպիւսին մէջ: Խօսքը զուարթութիւն պատճառած է զբօսաշրջիկներուն, մանաւանդ քանի մը Ամերիկացիներու, որոնք իրարու հետ կատակել կը սկսին, խոստանալով այդ գիշեր բաժակ մը աւելի խմել ճաշասեղանին վրայ...:

Ի՞նչպէս չժպտիմ: Մտածումս յանկարծ արդէն թռիչք առած է դէպի մեր սիրելի ծննդավայրը: Օրը Կիրակի է, եւ հիմա մեր թաղերէն ո՛վ գիտէ որ մէկուն մէջ սիրոյ սեղան մը սարքուած է: Սեղանները լեցուն են ճոխ աղանդերներով ու մանաւանդ օղիի շիշերով: Մեր ժողովուրդին բարի զաւակները վարժարանի մը, եկեղեցիի մը, որբանոցի մը օգնելու կամեցողութեամբ բոլորուած են սեղաններու շուրջ եւ անվերջ բաժակ կը բարձրացնեն: Քանի կը բարձրացնեն բաժակները, այնքան աւելի լայն կը բանան իրենց քսակները: Քանի կը տաքցնեն իրենց գլուխները, այնքան աւելի առատօրէն կուտան դպրոցին, եկեղեցիին, որբանոցին:

- Այո՛, կ'ըսեմ ես ինծի, խմեցէք սիրելիներ: Մշակոյթին ծառայելու ամէնէն ընտիր ու օգտաշատ միջոցը ա՛յդ է այլեւս: Խմեցէ՛ք:

Ռ. Հ.

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ.Ի
ՎԵՐՋԻՆ ՕԾՈՒՄԸ

Վերջին Օծման կարգը կը կատարուի ի ժամ Սուրբ Պատարագի, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Շաբաթ օր, 18 Փետրուար, ժամը 10-ին: Որմէ ետք,

Հոգելոյս Սրբազան Հօր Թաղումը կը կատարուի, ժամը 2-ին, Բէր Լաշէզի Գերեզմանատան մէջ եւ մարմինը կ'ամփոփուի Եւրոպայի Հայոց Առաջնորդներու Դամբարանը:

Յաւերժացնելու համար յիշատակը Հոգելոյս Տէր Սերովբէ Արք. Մանուկեանի, որոշուեցաւ իր վախճանման տխուր առթիւ կատարուած բոլոր նուիրատուութիւններով հաստատել հիմնադրամ մը - ֆոնտ մը - որպէսզի անով կարելի ըլլայ իրագործել Հոգելոյս սրբազանին սրտին միշտ մօտ եղող ազգօգուտ ծրագիրներ:

ԴԻՒԱՆ
ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅ - ԲԻՒԶԱՆԴԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ «ՄԱՐԱՑ ԻՇԽԱՆԸ»

Սեբէոս, Կոստաս Բ.ի (641 - 668) գահակալութեան հինգերորդ տարին (646) տեղի ունեցած դէպքերուն մասին խօսելով կը հաղորդէ տեղեկութիւն մը՝ որ կը վերաբերի բիւզանդա - մարական յարաբերութիւններուն: Ան կը գրէ, որ կայսրը «արձակեաց ի Հայս այր ոմն իշխան, անուն Թումա: Սա եկեալ ոչ կամէր եղծանել զուխտն, որ ի մէջ կայսեր եւ իշխանին Մարաց ... եւ խաւսեցաւ ընդ նմա ի խաղաղութիւն: Եւ առ ի նմանէ ինչս բազումս եւ խոստացաւ նմա երդմամբ, զի տացէ տանել զԹէոդորոս կապանաւք ի պաղատն, զի նա էր իշխան աշխարհիս Հայոց»: Սեբէոս այնուհետեւ կը պատմէ Թէոդորոս Ռշտունիի ձերբակալման եւ անոր յաջորդած դէպքերուն մասին:

Լէօ ճիշդ կը մեկնաբանէ Սեբէոսը. ան իրաւամբ կը գրէ. «Հայաստան է գալիս Թումա անունով մի պաշտօնեայ, որ յանձնարարութիւն ունէր, ի մէջ այլոց, եւ բանակցութիւն վարելու Մարաց իշխաններից մէկի հետ, որ Ատրպատականի սահմանների վրայ էր ապրում»: Կարգ մը հետազօտողներ կը գտնեն, որ խօսքը կը վերաբերի Արաբներու հետ կնքուած հաշտութեան: Սակայն նման կարծիք, հակասելով աղբիւրի հաղորդման, կարելիութիւն չընծայեր ճիշդ բացատրելու խընդրոյ առարկայ ժամանակաշրջանի Հայաստանի քաղաքական վիճակի եւ բիւզանդա - մարական յարաբերութիւններու ուսումնասիրութեան հետ կապուած հարցերը:

Սեբէոս իր երկի այլ գլուխներու մէջ եւս կը պատմէ Մարերու, անոնց գրաւած տարածութեան, ինչպէս նաեւ անոնց իշխանին մասին: Այնպէս որ ոչ մէկ հիմք կայ Մարերուն վերաբերող տեղեկութիւնները վերագրելու Արաբներուն: Ըստ Սեբէոսի, Ատրպատականի իշխանները է. դարու 30-ական թուականներուն եւ 40-ական թուականներու սկիզբը յաջորդաբար եղած են Խոռոխ Որմիզդ («իշխան Մեծ Ատրպատական աշխարհի»), անոր որդին՝ Ռոստոմ («իշխան ի կողմանս Ատրպատականի»), որ գլխաւորած էր «զաւր աշխարհին Մարաց») եւ, ըստ երեւոյթին, Խոռոխազատ՝ զոր Ատրպատական նահանջած պարսկական զօրքի մնացորդները, Ռոստոմի սպանութենէն ետք, իրենց զօրավար ընտրած էին:

Խալիֆայութեան հարուածներու տակ Ատրպատականի կարեւոր մասը նուաճուեցաւ 643-ին: Սակայն երկրի մնացեալ մասը, ըստ արաբ պատմիչներու (Թաբարի, Իպն ալ - Ասիր), շնորհիւ իր ամրութեան դուրս մնացած էր խալիֆայութեան տիրապետութենէն: Ամենայն հաւանականութեամբ, խօսքը կը վերաբերի «Մարաց ամուր աշխարհի» տարածութեան, որ, ըստ Սեբէոսի, տակաւին չէր նուաճուած խալիֆայութեան կողմէ:

«Մարաց իշխան»ը Սեբէոս կրկին կը յիշատակէ յետագայ դէպքերու կապակցութեամբ: Պատմիչը կը գրէ, թէ «Մարաց իշխան»ը ապստամբելով «ի տեղի մի ամրացաւ, եւ խնդրեաց երդումն Ցիմայելացւոցն, եւ գնաց յանապատ ի ծառայութիւն Իսմայելացւոցն»: Իր երկի ՃԱ. գլուխի մէջ դարձեալ յիշատակելով «Մարաց ամուր աշխարհը» («Ապստամբեցան (Է. դարու 50-ական թուականներու առաջին կէսին) Մարք ի ծառայութենէն Իսմայէլի եւ սպանին զիշխանն հարկապահանջին արքային Իսմայէլի, ապաւէն եւ թիկունս իւրեանց արարին զամուրս աշխարհին Մարաց, զանտառս խորաձորս, զվիհս, զվիմուտս, եւ զխորաձորս դժընդակս՝ որ զգետովն Գազայ եւ զլերամբն Մարաց, զԺիր եւ զՔաջ ազգացն զաւրութիւնս, որ բնակեալ էին ի նոսա, Գելն եւ Դելումն»), Սեբէոս, բնականաբար, «Մարերու իշխան»ը այլեւս չի յիշատակեր, քանի որ վերջինս, պարտուելով Արաբներէն, գնաց անոնց մօտ ծառայելու, ինչպէս կը տեղեկացնէ պատմիչը ԽԸ գլուխին մէջ: Հետաքրքրական է, որ նըշուած հատուածին մէջ բերուած պատմաաշխարհագրական տեղեկութիւնները ոչ չափով կը համապատասխանեն Անանիա Շիրակացիի (610 - 685) երկին մէջ պահպանուած հետեւեալ տեղեկութիւններուն. «Պտղոմէոս զՄարս յելից (եւ ի հարաւոյ) Կասպից (ծովու) ասէ բնակել. եւ զոր ասեն ընդ մի իշխանութեամբ, եւ ոչ ուրեք գտանեն Մարք. բայց Պտղոմէոս ասէ զաշխարհս սոցա՝ Կասպ, Բաղուշ, Գելք, Դելումք. եւ Ռի եւ Ահմատան քաղաքք են Մարաց»: Ի հարկէ, ըստ Պտղոմէոսի (83 - 161) տուեալներուն, զորս յետագային կը մէջբերէ Անանիա Շիրակացի, Մարերու գրաւած տարածութիւնը շատ աւելի ընդարձակ եղած է, քան ըստ Սեբէոսի հաղորդման: Եւ այս բնական էր, քանի որ անոնցմէ իւրաքանչիւրը իր դարաշրջանին համապատասխանող տուեալներ կը հաղորդէր:

Ս. Կանայեանց, ուսումնասիրելով հայկական աղբիւրները (Կորիւն, Ագաթանգեղոս, Փաւստոս Բիւզանդ, Մովսէս Խորենացի, Սեբէոս եւայլն) հաղորդումները, յանգած է այն եզրակացութեան, որ «Մարաց ամուր երկիրն ... Ատրպատականից արեւմուտք էր, Ուրմիոյ ծովից ոչ շատ հեռու, հաւանօրէն դէպի արեւմուտք, Կորդուքից եւ Մահկերտունից դէպի արեւելք»: Սեբէոսի մէկ հաղորդումին («Թագաւորեցոյց Արշակ զորդի իւր զԱրշակ Փոքր կոչեցեալ ի վերայ աշխարհիս Հայոց ի Մծբին քաղաքի: Եւ զատուցանէ նմա սահմանս զԱրաւաստան առ երկրաւն Տաճկաց եւ առ երկրաւն Ասորւոց, եւ զԿապուտկեայ առ Կիւլիկեաւ, մինչեւ ցեզր ծովուն մեծի Արեւմըտից. եւ ցհիւսիսոյ կողմանէ ի լեառն մեծ Կովկաս, որ ձգի ընդ կողմանս արեւելից եւ անցանէ առ սահմանաւն առ ամուր աշխարհաւն Մարաց, եւ հասանէ ի լեառն Զարասպ, եւ անցանէ առ Նոր Շիրակ երկրաւն») հիման վրայ Ս. Կանայեանց յանգած է հետեւեալ հետաքրքրական եզրակացութեան. «Մարաց աշխարհը Զարասպից էլ արեւելք պիտի տարածուած լինէր»: Եթէ յիշենք նաեւ Սեբէոսի մէկ այլ հաղորդումը Հերակլ կայսեր (610 - 641) Ատրպատականէն անցած եւ այնուհետեւ վերադարձին վերաբերող ուղիներուն մասին («դառնայ առ ամուր աշխարհաւն Մարաց գայ հասանէ ի Փայտակարան»), ապա վերոյիշեալ նիւթերու հիման վրայ կարելի է եզրակացնել, որ տուեալ ժամանակաշրջանին «Մարաց ամուր աշխարհը» իր մէջ կ՚ընդգրկէր Ատրպատականի լեռնային, դժուար մատչելի շրջանները եւ կը ներկայացնէր իրանական քանի մը ցեղերու միաւորում:

Հայաստանի հանդէպ Բիւզանդական կայսրութեան վարած քաղաքականութիւնը իր էութեամբ մնացած էր նուաճողական նաեւ այն ժամանակաշրջանին, երբ արեւելեան նուաճողը՝ սասանեան Պարսկաստանը, փոխարինեց հարաւէն եկած Արաբական Խալիֆայութիւնը: Սասանեաններու թագաւորութեան անկումի պայմաններուն մէջ Ատրպատականը, ապա նաեւ «Մարաց իշխանութիւնը» բաւական ինքնուրոյն դարձած էին:

Է. դարու 30-ական թուականներու ըսկիզբները Սմբատ (Խոսրով - Շում) Բագրատունիի որդին՝ Վարազտիրոց, իսկ 40-ական թուականներուն՝ Հայոց իշխան Թէոդորոս Ռշտունի, անկախ քաղաքականութիւն վարելով, բախեցան կայսրութեան եւ Ատրպատականի, այնուհետեւ՝ «Մարաց իշխանութեան բուռն դիմադրութեան: Վարազտիրոցը հալածեցին բիւզանդական զօրավար Մժեժ Գնունի եւ Ատրպատականի իշխաններ Խոռոխ Որմիզդ եւ Ռոստոմ: Կայսրութեան նուաճողական քաղաքականութեան արդիւնք էր Մժեժ Գնունիի համագործակցութիւնը Ատրպատականի իշխաններուն հետ եւ այնուհետեւ «զուխտն, որ ի մէջ կայսեր եւ իշխանին Մարաց», զոր Թումա «ոչ կամէր եղծանել»: Կարելի է տեսնել, որ պատկերը կը կրկնուէր, միայն այն տարբերութեամբ որ Վարազտիրոց ճարահատ՝ Հայաստանէն հեռացաւ կայսրութիւն, իսկ Թէոդորոս Ռշտունի ձերբակալուեցաւ ու տարուեցաւ Կ. Պոլիս: Կայսեր կարծեցեալ անտեղեակութիւնը Թէոդորոս Ռշտունիի ձերբակալութեան կապակցութեամբ կրնար միայն խորամանկ դիւանագիտական քայլ ըլլալ: Թէոդորոս Ռշտունիի արդարացնելը, թօշակ յատկացնելը եւ «ընդունելութիւն յարգանաւտ» կարգելը, իսկ այնուհետեւ անոր «զնոյն իշխանութիւն զաւրավարութեան» տալով մեծ պատիւով Հայաստան ղրկելը կը հետապնդէին մէկ նպատակ՝ Հայաստանը պահել որպէս կախեալ երկիր մը՝ կայսրութեան քաղաքական ոլորտին մէջ: Սակայն միջազգային դէպքերու փոփոխութեան հետեւանքով, երբ նուաճումներու նախաձեռնութիւնը խալիֆայութեան կողմը անցած էր, կայսրութիւնը՝ Հայաստանի մէջ, բացի քաղաքական խառնաշփոթ ստեղծելէ, շօշափելի որեւէ արդիւնքի չհասաւ: Կը թուի, թէ Բիւզանդական կայսրութեան եւ «Մարաց իշխանութեան» միջեւ կնքուած դաշինքը, տարրկայականօրէն, պէտք է ուղղուէր իր նուաճումները ընդլայնող խալիֆայութեան դէմ, սակայն ,ընդհակառակն՝ անիկա ուղղուեցաւ արաբական նուաճումներուն դիմադրող Հայաստանի դէմ: Խալիֆայութեան յառաջխաղացումով կը չքանային բիւզանդա - մարական քաղաքական մեքենայութիւնները Հայաստանի հանդէպ: Ժամանակաշրջանի մը մէջ, երբ անհրաժեշտ էր համախմբել ուժերը դիմադրելու համար հարաւէն թէ արեւելքէն եկող նուաճումներու մահացու վտանգին, Բիւզանդական կայսրութիւնը, դարեր շարունակ, ջանք ու եռանդ չխնայեց խափանելու Հայաստանի երկու մասերու վերամիացման եւ հայկական կեդրոնացած Պետութեան վերահաստատման գործը:

Է. ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ. ԱՐԾԻՒ[...] ՆՈՐ ՀԱՆԳՐՈՒԱՆԻ ՄԸ ԱՌՋԵՒ

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ հա[...] ձայնութիւնը համագաղութային կոչում[...] ունեցող ֆութպոլի մարզական ակում[...] մըն է: Հիմնադրութենէ ի վեր, կը վա[...] յելէ համայն գաղութի համակրանքը: Ի[...] զանազան խումբերը, ամէն կիրակի[...] Մարսէյլի եւ Փրովանսի մարզադաշտ[...] րուն վրայ կը պաշտպանեն հայութեա[...] գոյները: Նախապատերազմեան շրջան[...] Հ. Մ. Ը. Մ.ը ունէր պասքէթպոլի, հե[...] ծելարշաւի, սկաուտներու ճիւղեր: Տար[...] ներու ընթացքին իր շարքերէն եկած [...] անցած են բազմահազար երիտասարդներ[...] եկած ու գործած են հարիւրաւոր ղեկա[...] վարներ: Հ. Մ. Ը. Մ.ը շատ շատերու[...] համար եղած է դպրոց մը, ոչ միայ[...] սփորի, այլեւ հայկականութեան կա[...] պարզապէս կեանքի: Այսօր, իր առա[...] խումբը կը մրցի Տիվիզիոն տ՚Օնէօր գա[...] սակարգին մէջ, ինչ որ ինքնին քաջա[...] գործութիւն մըն է, քանի մարզիկները կ[...] մասնակցին առանց որեւէ նիւթակա[...] վարձատրութեան եւ առաւել խումբ[...] բաղկացած է հարիւրէն իննսուն եւ աւել[...] տոկոսով ծագումով հայ խաղացողներ[...] Միայն մէկ «օտար» մը տեղ կը գրա[...] խումբին մէջ որուն մարզիչը եւս հայ է[...] Առանց ազգայնամոլութեան կամ խտրա[...] կանութեան երթալու բացառիկ երեւոյ[...] մըն է անիկա Ֆրանսայի մէջ, քանի մի[...] հայ ակումբները լայն մեծամասնութեամբ[...] բաղկացած են ոչ Հայերէ, եւ կը վա[...] ձատրեն մարզիկները:

Այս քանի մը ընդգծումները ցոյց կու[...] տան թէ Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւը[...] շնորհիւ իր յաջորդական պատասխանա[...] տուներու, ղեկավարներու գիտակցու[...] թեան, քաղաքականութեան պահած է ի[...] ազգային դիմագիծը հակառակ անխուսա[...] փելի դժուարութիւններու, որոնցմէ ա[...] խաւարը՝ կեդրոնատեղիի մը պակասը[...] Ցաճախ սրճարանի մը ետեւի մութ սրա[...] մը կամ մարզադաշտին վրայ առժամեա[...] շինութիւն մը ծառայած են որպէս կեդր[...] նատեղի, հաւաքավայր: Այս վերջին տա[...] րիներուն, բարերարութիւն մը եր[...] Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը, ըն[...] ձեռելով լայն կարելիութիւններ Հ.Մ.Ը.Մ. Արծիւի զանազան գործունէութիւն[...] րուն: Սակայն, վաթսունամեայ միութեա[...] մը համար սեփական կեդրոնատեղիի մ[...] անհրաժեշտութիւնը զգալի է: Տարին[...] րու այս ծրագիրն է որ այսօր իրագործու[...] մի վրայ է:

Արդարեւ Հ.Մ.Ը.Մ. Արծիւը այժմ ա[...]

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԽԱՆԸ ՈՒ ԻՐ ՈՐԴԻՆ

Մ. ԿՈՐՔԻ

Վարը աճուելի էր ալիքներուն ժխորը. ոչ աղջկան իյնալուն ձայնը, ոչ ճիչ մը, ոչ ալ ուրիշ ձայն լսուեցաւ: Խանը ժայռերէն վար կախուած ականջ տուաւ մութ անդունդին. անհուն պարապութեան մէջ ուր ծովը կը մնար ամպերուն, ալիքները կը գոռային. հովը կ՚ալեկոծէր Խանին մօրուքը: Ալկայլա ձեռքերով դէմքը ծածկած, լուռ, քարացած կանգներ էր հօրը գլխուն վերեւ: Ժամանակը կը յառաջանար, հովէն հալածուած ամպեր կը վազէին իրարու ետեւէ: Մութ էին անոնք ու ծանր, ինչպէս ժայռի մը վրայ երկարած Խանին մտածումները:

- Երթա՛նք, հայր, ըսաւ տղան:

- Կեցի՛ր ... փսփսաց Խանը. կարծես բաներ մը կը լսէր:

Նորէն երկար ժամանակ մը անցաւ: Վարը ալիքները կ՚երեւէփէին, հովը կը շաչէր ժայռերուն վրան:

- Երթանք, հայր...

- Քիչ մը եւս սպասէ...

Ալկայլա միջոց մը վերջ կրկնեց նորէն.

- Երթանք հայր...

Խանը չէր ուզեր բաժնուիլ այն վայրէն ուր կորսնցուցած էր վերջին օրերու իր երջանկութիւնը:

Սակայն ամէն բան վերջաւորութիւն մը ունի: Խանն ալ հաւաքելով իր բովանդակ կորովը, տեղէն ելաւ, պռստեց իր յօնքերը, խուլոտ ձայնով.

- Երթանք ... ըսաւ:

Սկսան քալել, սակայն քիչ վերջ Խանը կանգ առաւ:

- Ո՞ւր կ՚երթամ ես եւ ինչո՞ւ: Կորսընցընելէ ետք կեանքիս միակ ուրախութիւնը ինչո՞ւ ապրիմ այլեւս: Ծեր մարդ մըն եմ ես, ասկէ ետք ոչ մէկ կին կը սիրէ զիս: Զսիրուելէ ետք ինչո՞ւ ապրիլ:

- Հայր, հարստութիւնդ, համբաւդ կը բաւեն քեզի...

- Ինծի սիրածիս միակ համբոյրը տուր ու ամէնը քուկդ թող ըլլան: Կնոջ մը սէրէն զատ, ամէն բան վախճանական է այս աշխարհին մէջ: Այն այրը որ չի սիրուիր, կը նշանակէ թէ չապրիր, արգահատանքով միայն կը դիտեն անոր ի զուր անցած տարիները: Մնաս բարով[...] զաւակս: Աստուած հետդ ըլլայ միշտ:

Այսպէս ըսելով Խանը դարձաւ դէպի[...] ծով:

- Հա՛յր, հայր ... ըսաւ Ալկայլա: Ու[...] րիշ բան չկրցաւ ըսել, որովհետեւ ին[...] կարելի է ըսել, երբ մահը կը ժպտի մէ[...] կուն:

- Ձգէ՛ զիս...

- Հապա Աստուա՞ծ:

- Ան գիտէ...

Խանը արագ քայլերով գնաց դէպի անդունդը ու նետուեցաւ վար: Տղա[...] չկրցաւ արգելք ըլլալ, չհասաւ անոր[...] Ծովէն ձայն չեկաւ նորէն, ոչ ճիչ մը[...] ոչ ալ մարմնին իյնալուն աղմուկը, [...] լիքներուն ամեհի ձայնը միայն:

Ալկայլա երկար ատեն նայեցաւ վար[...] յետոյ ինքնիրեն մըլտաց.

- Աստուա՛ծ իմ, ինծի ալ հօրս նման[...] ամուր սիրտ մը տուր:

Ցետոյ անհետացաւ գիշերուան մութին[...] մէջ...

Ահա այսպէս մեռաւ էլ Ասսալ Խանը[...] ու իրեն յաջորդեց իր որդին Ալկայլա...

(Շար. 4 եւ վերջ)

փականատէրն է տունի մը, որ կը գտնուի Փօմոնի հայաշատ արուարձանը, ուր Փիէռ Կի, ոչ շատ հեռու Սենաֆրիքայի իր մարզադաշտէն: Այս տունին, որ նախկին ընդարձակ սրճարան մըն է, գնման գործողութիւնները պաշտօնապէս կատարուած են 1983 Յուլիս 2-ին: Տունին գնումը եւ նոտարի ծախքերը կը բարձրանան 790 հազար Ֆ.ի: Մինչեւ այսօր վճարուած է 610 հազար Ֆ., որուն 560 հազարը գոյացած է ձեռնարկուած համաժողովրդական հանգանակութենէն եւ 50 հազարը տըրուած ակումբի դանձէն: Կը մնայ 180.000 Ֆ.ի գումար մը որ պէտք է վճարուի մինչեւ 1984 Մարտ 31: Այս թուականին իրենց պարտքը փակելու համար գնման յանձնախումբը եւ վարչութիւնը կը շարունակեն ապաւինիլ հայրենակիցներու առատաձեռնութեան եւ ազգ. պարտականութեան գիտակցութեան վրայ:

Տունը գործածելի դառնալու համար կը կարօտի անշուշտ կարեւոր նորոգութիւններու եւ նոր բաժանումներու: Սակայն երկյարկ հանգրուան մըն է: Բնակելի ընդհանուր տարածութիւնն է՝ 170 քառ. մեթր երեք յարկերու վրայ: Ներքնահօղը (քարը) պիտի ունենայ երեք բաժանումներ. երկուքը պիտի ծառայեն արխիւներու եւ առարկաներու զետեղման, եւ երրորդը պիտի ըլլայ խաղասրահ: Գետնայարկը պիտի ունենայ ընդունելութեան սրահ մը (45 մեթր քառ.), խոհանոցի եւ սրճարանի բաժին մը, ինչպէս նաեւ քարտուղարութեան գրասենեակը: Իսկ առաջին յարկը՝ նախագահին գրասենեակը եւ ժողովասրահ մը (31 մեթր քառ.) որ կըրնայ նաեւ ծառայել այլ կարիքներու: Դուրսը կայ ծածկուած պատշգամ մը բաւական ընդարձակ եւ տունին շուրջը բակ մը:

Ահաւասիկ վաղուան համար, Հ.Մ.Ը.Մ. Արծիւի կեդրոնը: Հաւատքով, խանդավառութեամբ եւ վճռակամ յանձնախումբ եւ վարչութիւն լծուած են աշխատանքի որպէսզի մարզադաշտերէն անդին, հայ մանուկները, պատանիներն ու երիտասարդները ունենան միջավայր մը, ապրին խմբական եւ ընկերական կեանք մը, ստանան հայեցի դաստիարակութիւն մը:

60ամեակի ոգեկոչման ձեռնարկներու ծիրին մէջ, Հ.Մ.Ը.Մ. Արծիւը կը կազմակերպէ Յունիս 10-ին եւ 11-ին ֆութպոլի մրցաշարք մը մասնակցութեամբ Ալֆորվիլի, Իսի լէ Մուլինոյի, Տէսին-Վիոնի, Վիէնի եւ Վալանսի հայ ակումբներու: Նաեւ Յունիս 22-ին, Մարսէյլի քաղաքապետական Օփերայի մէջ տեղի պիտի ունենայ գեղարուեստական ցերեկոյթ մը, որուն իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը պիտի բերեն գաղութի զանազան գեղարուեստական խումբերը: Այս ձեռնարկներու շուրջ կ'անդրադառնանք առենին:

Կը մաղթենք որ 60ամեակի այս տարին տեսնէ ամբողջական իրագործումը Հ.Մ.Ը.Մ. Արծիւի ծրագիրներուն:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԿԱՅԱՆԸ

×

Կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութիւնը ընթացք տալու համար տարիներէ ի վեր կրկնուած փափաքներուն, առաջին անգամ ըլլալով այս տարի կազմակերպեց ձմեռնային կայան մը Դեկտ. 26-էն մինչեւ Յունուար 2:

Դեկտ. 26-ի առաւօտեան Փարիզէն ճամբայ կ'ելլէր մօտ 50 հոգինոց հանրակառք մը, որ Պէլֆոնթէն կը հասնէր երեկոյեան, միանալու համար արդէն ուրիշ շրջաններէ հասած խաչուհիներու եւ բարեկամներու:

Յաջորդող քանի մը օրերու ընթացքին այս փոքր թիւը դարձաւ 150 հոգինոց բանակողներու ստուար խումբ մը:

Արդարեւ, բացի կապոյտ խաչականներէ, տեղւոյն վրայ կը գտնուէին նաեւ նոր սերնդականներ եւ 30 հոգինոց հայ երաժըշտասէրներու խումբ մը, որոնցմէ իւրաքանչիւրը իր յատուկ սեմինարը կը կազմակերպէր:

Պատկերը հայկական գաղութի մը մանրանկարն էր գրեթէ, իր ամէն բաղկացուցիչ տարրերու գոյութեամբ:

Երէցները խանդավառ եռուզեռով մըթնոլորտէն, մնայուն ճիգի մէջ էին կապ պահելու երիտասարդներու հետ, թերեւս քիչ մը աւելի երիտասարդանալու մտքով:

Երիտասարդները, քիչ մը այլայլած այս ընտանեկան մեծ միջավայրէն, քիչ մըն ալ իրենց գոյութիւնը պարտադրելու նպատակով, կը համեմէին կայանի առօրեայ կեանքը, նախաճաշի ժամերէն սկսեալ մինչեւ ուշ գիշեր: Կանչ, վազք, մեներգ, խմբերգ, պար, նուագ, ծափահարութիւններ՝ կայանի երաժշտական խորքը կը կազմէին:

Կային նաեւ որոշ թիւով մանուկներ, որոնք այս ժխորէն օգտուելով իրենց ամբողջ ազատութիւնը գտած էին պարտադրելու նաեւ իրենց դասակարգը:

Ճաշերու պահերը գրեթէ կարելի էր բաղդատել մեր նահապետական ընտանիքներու երբեմնի հացատան տեսարաններուն: Ամէն տարիքի եւ ամէն դասակարգի ներկայացուցիչներ կային հոն: Պապիկը, մամիկը, երիտասարդ ընտանիքի հայրըն ու մայրը պատանիներով եւ երախաներով շրջապատուած:

Այս տեսարանը իր լրումին կը հասնէին ամէն իրիկուն երաժիշտները, որոնք յիշատակելի դրոշմ մը ձգեցին ձմեռնային այս կայանին վրայ:

Խորապէս յուզիչ էր հայկականութեամբ տոգորուած այս երիտասարդներու ձեռնարկը միեւնոյն յարկէն ներս: Օրուան գրեթէ բոլոր ժամերուն, ժողովրդական թէ աշուղական երգերու սիրահարներ, սրտի խոր գոհունակութեամբ կ'ունկընդրէին կայանի գետնայարկ սրահներէն բըխող երաժշտութիւնը, ինչ որ շատ լաւ կը վայելէր այս ջերմիկ հայկական օճախի կեանքին:

Այսուհանդերձ, բանակողներու մեծամասնութիւնը «ձիւնի արձակուրդ»ի նպատակաւ հոն գտնուելուն՝ մեծ թէ պզտիկ, ամէն ոք կանոնաւորաբար դահոյկները շալկած կամ սահնակներու պարանը քաշելով, կը լեցնէին շրջակայ դաշտերն ու բլուրները:

Անոնք որոնք մարզիկի կամ սկսնակի ոգի չունէին տակաւին, կը նախընտրէին հետիոտն արշաւներ կատարել օրուան զանազան ժամերուն:

Պէլֆոնթէնի կայանը մրջնոց դարձած էր մէկ խօսքով:

Իսկ ինչ կը վերաբերէր կայանի ներքին կազմակերպչական կեանքին՝ Շրջանային վարչութեան երկու ժրաջան անդամուհիները ջանք չէին խնայեր գոհացնելու ամէն պահանջ կամ տրտունջ: Մեծ էր եւ կարեւոր անոնց պատասխանատուութիւնը նմանօրինակ ձեռնարկի մը առթիւ: Թէեւ տեղւոյն վրայ գտնուող խաչուհիները եւ բարեկամները կը փորձէին իրենց աջակցութիւնը բերել, սակայն երկու վարչականուհիներու անխոնջ աշխատանքը շատ ուշագրաւ էր:

Այս հաճելի արձակուրդի շարաթը պըսակուեցաւ Կաղանդի աքանչելի երեկոյթով մը:

Տիկիններ արդէն քանի մը օր առաջ պատրաստած էին աւանդական «անուշ-ապուր»ը ուրիշ անուշեղէններու կողքին, օրուան կազմակերպիչները շամբանյը գետեղած սառնարաններու խորը կը սպասէին երեկոյեան:

Ահաւասիկ եկած էր Կաղանդի գիշերը: Ամէն ոք օրուան արշաւներէն յոգնած, քիչ մըն ալ ախորժակը սրած էր այդ կերուխումին համար:

Համադամ ճաշերը, կարկանդակները եւ ըմպելիները բազմապատկեցին արդէն գոյացած ոգեւորութիւնը: Յեղափոխական եւ հայրենասիրական երգերը, մեներգներըն ու պարերը, ընկերակցութեամբ հայկական նուագարաններուն, կը թնդացնէին սրահը, որ նեղ կու գար այդ գիշեր: Խանդավառութիւնը իր գագաթնակէտին հասած էր, երբ բոլորս դուրս հրաւիրեցանք Կաղանդը դիմաւորելու համար ձիւնին վրայ, խարոյկի մը շուրջ, երգելով, պարելով եւ խմելով: Անջնջելի ապրումի պահեր էին:

Կրնանք միայն շնորհակալութիւն յայտնել Կապոյտ Խաչի Շրջանային վարչութեան այս գեղեցիկ ապրումի պահերը մեզի ընծայելուն համար:

Յուսով ենք որ նման ձմեռնային կայաններ յաճախակի կը դառնան, ինչո՞ւ չէ, ամառնային կայանին զուգահեռ գործունէութեան մը սկիզբը դնելով:

Ե. Մ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՐՎԱՐՏ (Պոսթըն) համալսարանի «Սանտըրզ» սրահին մէջ, Յունուար 20ին, տեղի ունեցած է Սինֆոնիա նուագախումբին երեկոյթը: Մեկնաբանուած են Վիվալտիէն, Հայտընէն եւ Տվորժաքէն գործեր, Արամ Ղարաբէկեանի ղեկավարութեամբ:

×

ՔԷՊԷՔԻ մէջ, Յունուար 13 - 15, տեղի ունեցած է Հ. Յ. Դ. Քանատայի Երիտասարդաց Միութեան «Լեւոն Շանթ» մասնաճիւղի կազմակերպած դաստիարակչական սեմինարը, մասնակցութեամբ 55 ընկեր - ընկերուհիներու: Յայտագրին մաս կազմած են դասախօսութիւններ, ընդհանուր զարգացման մրցում, զեկուցում՝ Պելկրատի տղոց եւ Համբիկ Սասունեանի դատավարութեանց, խրախճանք եւայլն:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ, Յունուար 26-ին եւ 27-ին, տեղի ունեցած են երկու ձեռնարկներ, նուիրուած Պարոյր Սեւակի ծննդեան վաթսունամեակին, կազմակերպութեամբ Իրանահայ Գրողներու Միութեան: Առաջին ձեռնարկի ընթացքին բանախօսած է Սարօ Նազարեան: Երկրորդ ձեռնարկին նիւթը եղած է՝ «Պարոյր Սեւակ եւ մանուկները»:

×

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ մէջ, Յունուար 8-ին, իր մահկանացուն կնքած է ընկ. Սուրէն Մընացականեան: Ծնած էր 1912-ին՝ Թաւրիզ. յաճախած է Մեմորեըլ վարժարանը: Կանուխէն անցած է Հ. Յ. Դ. շարքերը: Վեց ընկերներու հետ հիմնած է Ծառագայթ մշակութային միութիւնը: Մասնակցած է հայկական կեանքին: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Թորոնթոյի Ս. Աստուածածին եկեղեցին:

×

ԼՈՆՏՈՆԻ Հայ Տունը, Յունուար 21-ին, նշուած է Յակոբ Օշականի ծննդեան հարիւրամեակը, կազմակերպութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Գեղարուեստական Յանձնախումբին: Յայտագիրը վարած է Մանուէլ Քէօշկերեան: Օշական մարդը, ուսուցիչը, գրագէտը ներկայացուցած է Կարպիս Եսայեան՝ վեր առնելով անոր գործին արժէքը: Ընթերցումներ կատարուած են Յ. Օշականի գործերէն: Փակման խօսքը արտասանած է Եղիշէ Եպիսկ. Կիզիրեան:

×

ՀԷՅՎԸՐՀԻԼԻ մէջ (Միացեալ - Նահանգներ) մեռած է ընկ. Յարութիւն Խանոյեան: Ծնած էր 1906-ին՝ Խարբերդ, Խուլլուի շրջանը: Որբացած՝ տեղահանութեան եւ ջարդի տարիներուն, 1918-ին փոխադրուած է նախ Խարբերդի գերմանական որբանոցը, ապա՝ Նիր Իսքի, ուր մնացած է մինչեւ 1924: Նոյն տարին մեկնած է Ամերիկա եւ հաստատուած Հէյվըրհիլ, ուր ծառայած է «Վարուժան» կոմիտէութեան շարքերուն մէջ:

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԵՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

5

ՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ ՄԷՋ

Ուշ գիշերին, պոհեմուհին երգեց. իր խնդրանքին վրայ, դահլիճը լուսաւորող մոմերուն կէսը մարած էին: Գունատ մարդ մը ներս մտած էր, նշաձեւ աչքերով եւ սեղմուած բաճկոնով: Ձեռքը կիթառ մը բռնած էր: Մարինքա, գլուխը ետ նետած, նայուածքը հեռուները, կարծես կը բացակայէր: Զայնին լեցունութիւնը Ռուտոլֆը զարմացուց:

Իր երգելու ինքնատիպ եղանակը եւ մասնայատուկ կշռոյթը սրտագրաւ եւ նոր շեշտ մը կուտար ամենահին մեղեդիներուն: Կ'երգէր պոհեմ կամ ռուսական երգեր, հոգեթափանց մելամաղձոտութեամբ եւ զուարթութեամբ մը որ ողբերգական բան մը ունէր:

Այդ գիշեր ոչինչ այնքան մօտ էր Ռուտոլֆի հիւանդ հոգիին: Խոր ու վրդովիչ վիշտ մը սիրտը կը բզքտէր: Ծիաննիի հետ տեղի ունեցած միջադէպէն վերջ ինչպէ՞ս կրնար դեռ ապրիլ: Կ'ողբար ընդնշմարուած եւ կորսուած երջանկութիւնները, դեռ անոնց չհասած ... Եւ սակայն Մարինքայի ձայնը դերագոյն դարմանը կը բերէր. մոռացումը:

«Հնդկաստանի խորէն եկած թմրեցուցիչ մը» խորհեցաւ Ռուտոլֆ: Չէր հանդուրժեր որ անիկա դադրի երգելէ, սակայն երբ վերջապէս երգը աւարտեցաւ. Ռուտոլֆ պոհեմուհին իրեն կանչեց եւ ձեռքէն բռնեց. այսպէս երկարօրէն անխօս մնացին: Յանկարծ պոհեմուհին ծըռեցաւ իշխանին վրայ, շրթունքները ըլլաւ անոր ճակատին եւ պարզօրէն ըսաւ.

- Պիէտնի՛ (խե՛ղճ):

- Ի՞նչ կը նշանակէ, հարցուց Ռուտոլֆ.

Կինը չպատասխանեց. ոչ ոք այս լեզուն կը հասկնար:

- Ռուսերէն է, ըսաւ Հօյոս: Այս լեզուէն միայն «նիչէվօ» բառը գիտեմ, առանց սակայն իմաստը վստահ կերպով գիտնալու:

×

Կին մը կ'աճցնի

Այդ առաւօտ, ժամը իննին առենները, երբ Լօշէք, իշխանին ննջասենեակին յարակից դահլիճին մէջ կարասիները կը տեղաւորէր, անակնկալ մը ունեցաւ:

Դուռը բացուեցաւ եւ կայսրուհին ներս մտաւ: Մինակ էր, սեւ հագուստներ հագած եւ փոքրիկ հովահար մը ձեռքը: Երբեք տղուն քով չէր գար. ասկէ զատ, արտասովո՛ր պարագայ, ոչ ոք կ'ընկերանար իրեն, ոչ պատուոյ տիկին մը, ոչ սպասաւոր մը ... եւ մինակը անցած էր իր յարկաբաժիններէն մինչեւ Ռուտոլֆին սենեակը. ասիկա կը բաւէր ապշութեան մատնելու ծերունի սպասաւորը, որ աւելի քան երեսուն տարի Հօֆպուրկ անցուցած էր:

Թեւեւաքայլ, հակառակ յիսուն տարիներուն, կայսրուհին մօտեցաւ Լօշէքին, որ անընդհատ կը կոտրտէր:

- Տղաս հոս չէ, ըսաւ ան:

- Նորին Վսեմութիւնը ընդունելութեան դահլիճին մէջ ունկնդրութիւններ կու տայ. ըսաւ Լօշէք. եթէ Ձերդ Վեհափառութիւնը կը փափաքի, երթամ իրեն լուր տամ:

- Ո՛չ, պատասխանեց կայսրուհին, չեմ ուզեր զինքը անհանգիստ ընել. քեզ տեսնելու եկած եմ Լօ՛շէք:

Ծերունին զարմանահար անոր նայեցաւ. ասիկա իր հասկացողութեան մէջ չէր սղմուեր:

- Ի՞նչպէս է իշխանը, Լօ՛շէք, շարունակեց կայսրուհին, միշտ իրեն հետ ապրած ես եւ ինձմէ աւելի լաւ կը ճանչնաս. առենէ մը ի վեր դէմքը աւրուած է. արդեօք թեթեւ կռի՞ւ մը, խոնջէ՞նք:

- Ճիշդ է, Ձերդ Վեհափառութիւն, պատասխանեց ծերունին, խոնջէնք, ուրիշ ոչինչ, իշխանը խիստ յոգնած է, ահա ամէնը, ուրիշ պատճառ փնտռելու չէ, խաղաղ քուն մը չունի. երբ առտուն սենեակը կը մտնեմ, լաւ կը գտնեմ զայն, երբեմն քնացած առեն կը հեծեծէ ... մարդուս սիրտը տակն ու վրայ կ'ընէ, կը մեղքնամ զինքը արթնցնելու, սակայն կարգախօսը յայտնի է. ներում չկայ երբ անճշդապահ ըլլամ. ճիշդ է որ ուշ կը քնանայ, սակայն իր կեանքին պահանջքն է:

Լռեց. կայսրուհին անշարժ՝ մտիկ ըրած էր, դէմքը կիսովին ծածկուած հովահարին ետեւ: Սակայն երբ ծերունին աւելցուց թէ իշխանը շատ պիտի զգածուի իր այցելութենէն, կայսրուհին զայն կեցուց:

(Շար. 40)

(Շար. Ա. էջէն)

նախարարապետ Քրասքիի հետ, ուրկէ, Երեքշաբթի օր Տրպլին կ'անցնէր:

ՊՔՆՐՔՆԻ մէջ (Մարոնի պատրիարքութեան կեդրոն), Շաբաթ օր տեղի կ'ունենար նախատեսուած հանդիպում մը, բոլոր քրիստոնեայ պատրիարքներու միջեւ, բայց դէպքերու ընթացքը մասնաւոր տարողութիւն մը կուտար անոր: Այս ժողովին կը մասնակցէին Գարեգին Բ. եւ Յովհ. Պետրոս ԺԸ. եւ կարգ մը որոշումներ կը տրուէին ու կոչ մըն ալ կ'ըլլար ժողովուրդին, որ չյուսահատի եւ միութեան մէջ փնտռէ փրկութիւնը: Համաձայնով, Երկուշաբթի առտու, առած մեր տեղեկութեանց համաձայն, որոշուած է նաեւ հանդիպումներ այլ համայնքներու պետերուն հետ եւ այս առընչութեամբ, Լիբանանահայոց առաջնորդը՝ Արամ Եպիսկոպոս տեսնուած է սիւննիներու եւ շիիներու պետերուն հետ: Երկու գօտիներու միջեւ Միւզէի անցքը բացուած է: Արեւմտեան Պէյրութի մէջ, շիիներն են շրջանին տէրը, բայց հզած են որ բանակը շարունակէ պահել պետական եւ հանրային հաստատութիւնները:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը հոգելոյս Սերովբէ Արք. Մանուկեանի վախճանման առթիւ, իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ եկեղեցական պատկան մարմիններուն:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ. - Լիոնի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը թէյասեղանի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները եւ բոլոր անոնք որոնք մասնակցեցան Վենետիկի եւ Յունաստանի ճամբորդութիւններուն, Կիրակի, Փետրուար 26-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին Լիոնի եկեղեցիին սրահը: Այս առթիւ կը ցուցադրուին շարժանկարները եւ կը յարգուին մեր վեթերան ընկերուհիները:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Պոնտոսի Նահանգին Հայր. Միութիւնը ընդհ. ժողով կը գումարէ, Հինգշաբթի, Փետրուար 23, ժամը 15.30-ին՝ քաֆէ Թռուա Փորթ, մեթրօ Քառէ: Շատ կարեւոր օրակարգ, ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կեսարիոյ եւ Շրջ. Հայր. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Լիզա Մոստիչեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տամլամեանէ 400 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տամլամեանէ 400 Ֆ.:

ԿՈՒԶՈՒԻՆ

Դպրոցասէր Վարժարանը կարիքն ունի երկլեզու հաշուապահ - մատակարարի մը intendant(e), հետաքրքրուողներ դիմելու են տնօրէնութեան..

L'école Tebrotzassere recherche un(e) intendant(e), bilingue arménien français.

Pour tous renseignements prendre contact avec la direction de l'école.

Ecole Tebrotzassere
1, bd. du Nord, 93340 Le Raincy
tél. 381 01 72

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի հոգեհանգստեան պաշտօնը եւ հոգեճաշը Ծաղկազարդի առթիւ՝ Ապրիլ 15-ին:
- Ճաշը՝ Մայիս 6-ին:

×

Վասպուրականի հերոսամարտին տարեդարձը, Մարսէյլի մէջ, Ապրիլ 29-ին:

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Մեր ընթերցողներուն ուշադրութեան կը յանձնենք հետեւեալ կէտերը. -

Ա. - «Յառաջ»ի վարչութիւնը դիւրութիւն ստեղծելու համար նուիրատուներուն եւ բարեսիրական հաստատութեանց, յաւելեալ աշխատանք մը ստանձնած է փոխանցելով նուէրները, սակայն կազմակերպութեանց յատկացուած գումարները պէտք չէ դրկուին «Յառաջ»ի անունով, այսինքն՝ ոչ «Յառաջ»ի անունին չէքով, ոչ ալ Չէք - փոսթալի իր թիւին, այլ չէքերը պէտք է ընել այդ կազմակերպութեանց անունով կամ «Յառաջ»ին ղրկել միայն մանտա - քարթով:

Ասիկա շատ պարզ ու հասկնալի պատճառներով՝ հաշուապահական եւ տուրքի բարդութիւններ չստեղծել «Յառաջ»ին:

Բ. - Նուիրատուութիւնները կը յայտարարուին «Յառաջ»ի կողմէ, երբ իրեն յանձնուած են գումարները կամ ստացող կազմակերպութեանց կողմէ: Այս երկու պարագաներէն զատ, որեւէ նուէր չի յայտարարուիր: Կազմակերպութիւններէն ալ կը խնդրուի չուշացնել իրենց գանձումները, երբ նուէրներ եղած են «Յառաջ»ի միջոցաւ:

Գ. - Կը խնդրուի խմբագրատուն այցելել կամ հեռաձայնել միայն կէս օրէ ետք, բացի թերթին հետ կապ ունեցող ստիպողական պարագաներէ:

Շնորհակալութեամբ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Ո Գ Ե Կ Ո Չ Ո Ւ Մ

ՄԻՍԱՔ ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ

եւ իր խումբին գնդակահարման 40րդ տարելիցին

ՄԵԾ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՄԲ
Կիրակի, Փետրուար 26
ԺԱՄԸ 11ին, աւանդական արարողութիւն Իվրիի գերեզմանատան մէջ
կազմակերպութիւն՝
UGEVRE et ANACR

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՃԱՇ
ԺԱՄԸ 12.30 ԷՆ 15
վերապահուած միայն կազմակերպութեանց պատասխանատուներուն եւ ֆրանսացի եւ հայ անձնաւորութեանց - ՀՐԱՒԷՐԻ ՎՐԱՅ -
ի ներկայութեան
ԺԱՆ ԼՕՐԷՆԻ
ենթանախարար նախկին ռազմիկներու
ներկայացուցիչ կառավարութեան

Ելոյթներ:

պաշտօնական մեծարանք, ժամը 16-ին
MONT VALERIEN
ի ներկայութեան
ROLAND DUMAS
ԵՆԹԱՆԱԽԱՐԱՐ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ
անձնական ներկայացուցիչ Ֆ. Միթերանի

մասնակցութեամբ..

Ռազմիկներու ենթանախարար՝ ԺԱՆ ԼՕՐԷՆ-ի
Պաշտպանութեան ենթանախարար՝ ԺԱՆ ԿԱԹԷԼ-ի
Ուղերձներ հայ թէ ֆրանսացի անձնաւորութիւններու կողմէ
Արտասանութիւններ եւ երգեր

ACA : 32, rue de Trévise, 75009 PARIS

ԼԻՈՆ

ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

Ի գիտութիւն Լիոնի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Ազգային Միութեան գործօն անդամներուն կը ծանուցանենք թէ յառաջիկայ Վարչական Ընտրութեան թուական որոշուած է Կիրակի, Ապրիլ 8, եւ հաւանական երկրորդ շրջանի ընտրութիւնը Մայիս 13-ին:

Այն անդամները որոնք կը փափաքին իրենց թեկնածութիւնը առաջարկել, պարտին մինչեւ Կիրակի, Մարտ 11, գրաւոր ներկայացնել իրենց թեկնածութիւնը, հետեւեալ հասցէին. -

295, Ռիւ Անտրէ Ֆիլիփ

կամ՝

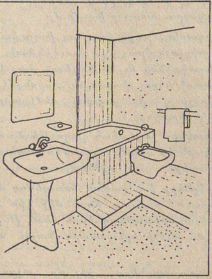
40 Ռիւ տ'Արմէնի - Լիոն Երրորդ:

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԱՌԱՔ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԸՆՏՐՈՂԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՇՈՒԵՔՆՆԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

UGAB-LYON

La Section UGAB - Lyon Rhône - Alpes fait appel à des amateurs bénévoles pour la création d'une **troupe d'art dramatique.** Pour tous renseignements se mettre en rapport avec son responsable :
M. Kevork KABARADJIAN
96, rue de la Pagère, 69500 Lyon-Bron
tél. 842 20 24

Date à retenir :
Le Grand Dîner Dansant aura lieu le **Samedi 7 Avril à 20h.30** dans le cadre exceptionnel de la **SANGRIA** au **Casino de Lyon CHARBONNIERES,** animé par l'orchestre PAROS de VALENCE.
Réservation auprès des membres de L'UGAB de Lyon.

Sté Hydro - Marcadet

GROSSISTE EN SANITAIRE
CHAUFFAGE - CARRELAGE

SALLE D'EXPOSITION

258. RUE MARCADET, 75018 PARIS
Mo GUY MOQUET tél. 263 08 08

Nous signalons à notre clientèle que nous effectuons la coordination des travaux de CHAUFFAGE, PLOMBERIE, CARRELAGE, MENUISERIE, PEINTURE, ÉLECTRICITÉ

ՋԵՌՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՊԱՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ - ԱՏԱՂՁԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ
ՆԵՐԿ - ԵՒԱՑԼՆ

ՎՍՏԱՀԵՑԷ՛Ք ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

Մատչելի պայմաններ

PELERINAGE DU 24 AVRIL EN ARMENIE

L'association nationale des anciens combattants d'origine arménienne organise, comme chaque année, un pélerinage à **EREVAN** pour célebrer dignement le 69ème anniversaire du génocide de 1915, perpétré par le gouvernement turc.

PROGRAMME

1.- Dépôt de gerbe au soldat inconnu.
2.- Le 24 Avril à Dzidzernagapert.
3.- 40ème anniversaire de M. MANOUCHIAN à l'école Manouchian.
4.- Gerbe au monument d'Antranik.
5.- Réception à l'Hôtel Armenia, entourée des personnalités du gouvernement, anciens combattants d'Arménie et de France.

Pour tous renseignements :
MIHRAN KEHIAYAN **642 73 10**
ARSENE TCHAKERIAN **618 44 54**

53-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
մասնակցութեամբ՝ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

Տեղի կ'ունենայ ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 4, ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 14.30-ԻՆ

SALLE DE LA CHIMIE
28bis, rue Saint Dominique — Paris 7e (Mº INVALIDES)

Կը մասնակցին ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեանց պետերը եւ սկաուտական խումբեր, ինչպէս նաեւ Փարիզի օտար սկաուտական խումբերը:

Ընդհանուր փափաքին համաձայն, այս տարի եւս Օսթանտի (Պելժիա) ծովային սկաուտները մասնաւորաբար կու գան մասնակցելու յայտագրին իրենց սկաուտական ներկայացումներով:

Հայ Արիները, Արենոյշները, Թեւիկները եւ Գայլիկները կը ներկայացնեն հայկական պարեր, ներկայացումներ եւ խաղեր:

Խմբապետերը կը ներկայացնեն հայերէն, Մոլիէռի
«*La Jalousie du Barbouillé*»
(զաւեշտ մէկ արար)
խնամուած բեմադրութեամբ:

Մուտք՝ 35 Ֆր. Երախաներուն մուտքը ձրի է

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: Nº 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
22

MERCREDI
22 FÉVRIER
1984

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO : 3,00 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.641 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 59e ANNÉE — No 15.641

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՄԻՇՏ ԱՆԵԼ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Պէյրութի մէջ եւ շուրջ, հրադադարներ... հրադադարները կը շարունակուին : Բազմազգեան ուժերէն միայն Ֆրանսացիք մնացած են, առ այժմ, Իտալացիներն ալ մեկնած ըլլալով : Քաղաքական դետնի վրայ, շիիներու պարագլուխ՝ Պէրրի, տեսնուելէ ետք Ճումպլաթի եւ Արտաքին նախարար՝ Խատտամի հետ, յայտարարած է թէ Ամին Ճեմայէլի հրաժարումը նախապայման է խաղաղ որեւէ կարգադրութեան : Ցարդ, միայն Խորհրդարանի քուէարկութիւն մը կը պահանջէր, որ 6-էն 2 տարիի իջեցնէ նախագահական ժամանակաշրջանը, ինչ որ վերջ դրած կ'ըլլար Ճեմայէլի շրջանին, Սեպտեմբեր 23-ին : Գալով Ճումպլաթի, ըսած է թէ իր ընկերվարական յառաջդիմական եւ Ամալի շիիներու գինակցութիւնը պիտի սահմանէ Լիբանանի ապագան (սիւննիներու, որոնք սահմանադրութեամբ, նախարարապետի պաշտօնը կ'ապահովէին, խօսքը չկայ) : Դամասկոսէն Պէյրութ վերադարձած են միասին (Ճումպլաթ եւ Պէրրի), մինչ Լիբանան պաշտօնապէս դեռ ծանօթ չէր սուրիական հակառաջարկներուն : Արեւմտեան Պէյրութ գըտնըւող օտար թղթակիցներ կը յայտնեն թէ շրջանը, օրէ օր իրանեան դիմագիծ կ'առնէ, ամէն կողմ՝ Խոմէյնիի նկարները եւ նաեւ Խոմէյնիի նկարով վզնոցներ, զորս կիները կը յանձնաւակեն...:

Ինչ որ ամէնէն շատ կ'ազդէ քրիստոնեաներուն վրայ, քաղաքական անելն է, աւելի քան զինուորական պարտութիւնը : Կասկած չկայ, որ խօսքը Սուրիոյ է եւ ան է գլխաւոր պատասխանատուն կացութեան, բայց ոչ ոք կը մոռնայ թէ Դամասկոսի յաղթական վերադարձը չէր կրնար իրականանալ առանց Իսրայէլի «մեղսակցութեան», Միացեալ - Նահանգներու «թուլամորթութեան» եւ Ֆրանսայի «պատեհապաշտութեան» : Սաուտական ծրագրին ձախողութիւնը բոլորովին յուսահատեցուցած է քրիստոնեաները : Մնաց որ, անունն ալ փոխած է, քանի որ կ'ըսեն Լիբանանցիք՝ եթէ յաջողէր սաուտական կ'ըլլար, բայց որովհետեւ ձախողեցաւ՝ լիբանանեան ծրագիր որակուած է այլեւս : Սուրիոյ համար, որ միշտ աւելին կ'ուզէն, Ճեմայէլ դեռ հարկ եղածին չափ «մերկ» չէ :

×

ՆՈՐ ՄԻԱԲԱՆԱԳԻՐ ՎԱՏԻԿԱՆԻ ԵՒ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԻՋԵՒ

Գերպ. Քազարոլի, յանուն Ս. Աթոռի եւ վարչապետ Քրաքսի յանուն Իտալիոյ կառավարութեան, նոր ժամանակաշրջան մը բացին, Փետրուար 18-ին, Եկեղեցւոյ եւ Պետութեան միջեւ, վերջ դնելով այն համաձայնագրին, զոր ստորագրած էին, 1929 Փետրուար 19-ին, գերպ. Կասփարի եւ Մուսոլինի, Լաթրանի պալատը, ուրկէ անունը՝ Լաթրանի միաբանագիր : Ցարդ ի զօրու, այս համաձայնագիրը միջին ճամբայ մը գտած էր, երկու անզիջողութեանց միջեւ. - մէկ կողմէ նոր Պետութեան հակակղերականութիւնը, միւս կողմէ կաթողիկէ աշխարհին մէկ մասին մերժումը՝ ճանչնալու այդ Պետութեան օրինականութիւնը : Եկեղեցին միջոց մը կը տեսնէր, այս համաձայնագրով, պահպանելու իր ազատութիւնը եւ ինքնավարութիւնը : Ասով նաեւ կ'ընդունուէր կաթողիկէ կրօնքի պաշտօնական բնոյթը երկրին մէջ :

Նոր համաձայնագրով, որ պէտք է վաւերացուի Իտալիոյ Խորհրդարանին կողմէ, յառաջիկայ վեց ամիսներու ընթացքին, կաթողիկէութիւնը կը դադրի պետական կրօնք ըլլալէ : Կառավարութիւնը կը հրաժարի քաղաքական կամ վարչական հակակշռի որեւէ յաւակնութենէ Եկեղեցւոյ վրայ, օրինակի համար՝ չի պահանջեր այլեւս որ եպիսկոպոսական նշանակումները, նախապէս, իրեն յայտնուին : Իր կարգին, Եկեղեցին կ'ընդունի որ հանրային դպրոցներուն մէջ, կրօնական ուսում տրուի միայն անոնց, որոնք ուզեն : Կը յօժարի նաեւ որ խառն յանձնախումբ մը ճշդէ Պետութեան նիւթական պարտաւորութիւնները իրեն հանդէպ :

Վարչապետ Քրաքսի յայտարարած է, այս առթիւ, թէ կաթողիկէութիւնը արմատներէն մէկն է Իտալիոյ պատմական եւ մշակութեան հարստութեան : «Կը հարստացնէ մշակութեան եւ ընկերային բազմազանութիւնը, որու մէջ արմատ կ'առնեն իտալացի ժողովուրդին արժէքներն ու տենչերը» կ'ըսէ նաեւ Քրաքսի, շեշտելով հանդերձ Պետութեան աշխարհական նկարագիրը, բայց նաեւ անհրաժեշտութիւնը, որ Եկեղեցին ըլլայ ազատ եւ գործունեայ ազդ. հաւաքականութեան ծոցը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԻ ԱՂՃԱ որ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած է Իտալիոյ մէջ, Պապին դէմ մահափորձին համար, ի բացակայութեան ալ պիտի դատուի Թուրքիոյ մէջ, նոյն յանցանքին համար : Թուրքիոյ զինուորական դատախազին համար, Աղճա «Պետութեան դէմ ոճիր մը գործած է, օտար երկրի մը մէջ» :

ՉԻՆԱՑԻՔ թաղումի հարցեր ունին, տրուած ըլլալով որ աւանդական բարքերու ծաւալուն վերադարձը, անել կացութիւն մը կը ստեղծէ իշխանութեանց համար, որոնք այլեւս, ի մօտոյ, տեղ պիտի չունենան թաղելու համար տարեկան վեց միլիոն մեռել, այսինքն՝ Զուիցերիոյ բնակչութիւնը : Ըստ աւանդութեան թաղելու համար, տարեկան հինգ հազար հեկտար հող կ'ուզէ, առանց հաշուելու դաշտերու փայտը եւ Չինաստան երկուքէն ալ զրկուած է : Իշխանութիւնները եւ համայնավար կուսակցութիւնը, 30 տարի է, կը ջանան բացատրել եւ համոզել Չինացիները թէ որքա՛ն բարիքներ կան կիզումին մէջ (2500 կիզարան ալ շինուած է) : Մեծ քաղաքներու մէջ, այս քարոզչութիւնը օգուտ ունեցած է, բայց գիւղացիները դէմ են դեռ եւ հաւատարիմ աւանդութեանց հողահմայիչ կը կանչեն, որ կ'ընտրէ վայրը ըստ հողահմայութեան (ժէոմանսի) մեթոտին : «Լիպերասիոն»ի մէկ թղթակիցը կը նկարագրէր նման յուղարկաւորութիւն մը, գիւղի մը մէջ, որ շուրջ 10 հազար Ֆ. կ'արժէ :

ՈՒԶԲԵԿԻՍՏԱՆԻ կուսակցական պաշտօնաթերթը կը հաղորդէ որ Խրիմի Թաթար մը՝ Ճեմիլեւ հակախորհրդային քարոզչութեան համար դատապարտուած է, բայց չի ճշդեր պատիժին տեւողութիւնը :

ԽՄԸՑՊԸՐԿԻ մէջ (պատմութիւնը կը փաստէ, որ աւելորդ իսկ է, ճշդել թէ Մ. - Նահանգներու մէկ գիւղաքաղաքն է...) բնակիչները շատ խրայատուկ ձեւով մը երկու անգամ աւելի քուէ տուած են նախագահական թեկնածու Մընտէյլի քան Կլէնի : Ի՞նչպէս քուէարկած են, տունը նստած : Հետեւեալ ձեւով, իրենց ըսուած է, որ քանի մը ժամ ,աատխոյէն խօսնակ մը թեկնածուներու անունները պիտի կարդայ եւ խրաքանչիւր անձ, քուէարկելու համար իր նախընտրած թեկնածուին, արտաքնոցին ջուրը պիտի քաշէ...: Կը բաւէ քննել ջուրի ճնշումի նուազիլը, հաշուելու համար քուէները : Այսպէս գլուխը հասած է Մընտէյլ, որու համար 1755 անգամ արտաքնոցին ջուրը պարպուած է, Կլէն միայն 954 արտաքնոց, քուէ տուած է, իսկ Հարթ 3-րդ կը հասնի 540-ով...:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԴՐՕՇԱԿ ՉԿԱՅ, ԹԱԳՈՒՀԻ ՉԿԱՅ...

×

1983 Հոկտեմբեր 23 Կիրակի

Դիպուածը այնպէս կարգադրեց, որ այս անգամ ճամբորդութեանս ընթացքին գտնուիմ երեք երկիրներ, որոնց երեքն ալ կը կառավարուին թագաւորական վարչակարգով : Դանիոյ գլուխը կը գտնուի թագուհի մը, վաղը պիտի անցնիմ Սպանիա, որուն գահին վրայ բազմած է թագաւոր մը, երկու օր վերջ ալ պիտի անցնիմ Մարոք, թագաւորական Մարոք, ուր աւելի քան քսան տարիէ ի վեր կ'իշխէ Հասան թագաւոր :

«Տակաւին այսքան շա՞տ են թագաւորներն ու թագուհիները քսաներորդ դարու մեր աշխարհին մէջ» կը խորհէի, երբ Գոփէնհակի պրօսաշրջական մեր շրջապտոյտին առաջնորդուհին մեզի կ'ըսէր թէ քիչ վերջ պիտի դանդաղինք թագուհիին պալատին առջեւ :

- Եթէ պալատին վրայ դրօշակ պարզըւած է, կը նշանակէ թէ թագուհին հոն է, կ'ըսէր առաջնորդուհին : Այդ պարագային Արքայական Պահակախումբը իսկական երաժշտախումբ մը կը սարքէ պահակ փոխելու հանդիսութեան առթիւ : Պիտի դիտենք ժամը ճիշդ 12-ին :

Որքան ալ դարը ժողովրդավարութեան դար ըլլայ, մեր բոլորին սրտին մէջ թագուհի մը կամ թագաւոր մը կը պառկի, կը հաւատամ : Թագաւորական գահը խորհրդանշան մըն է, երկրի մը մեծութեան ու փառքին խորհրդանշանը անկասկած, ազգի մը անցեալին ճառագայթումը : Մարդիկ իրենցմէ մասնիկ մը չե՞ն տեսներ իրենց թագաւորին կամ թագուհիին մէջ, իրենց անձը թագաւորին կամ թագուհիին հետ նոյնացնել չե՞ն երազեր : Կը կարծեմ որ կ'երազեն, իրենց անձը կը բարձրացնեն այդ նոյնացումով, որքան ալ երբեմն նախանձի ու ընդվզումի զգացումով դիտեն պալատներու շքեղութիւնն ու անոնց մէջ ապրուած կեանքին փարթամութիւնը :

Բայց տակաւին պալատ չհասած, ահա կ'անցնինք սալաքարերով շինուած փոքրիկ հրապարակէ մը, ծովեզերեայ ցած հրապարակ՝ դէպի ուր կ'առաջնորդեն սանդուխի քանի մը աստիճաններ : Ջուկի շուկայ մըն է ան : Այդ քարերուն վրայ է որ իրենց բերքը կը ծախեն Գոփէնհակի չարքաշ ձկնորսները, ամէն անգամ որ ծովէն կը վերադառնան լեցուն ուռկաններով : Կը վերադառնան մառ ու յոգնասպառ, ժամեր ամբողջ կամ օրեր ամբողջ կուրծք տալէ վերջ հիւսիսային ծովուն ահաւոր սառնամանիքին : Կը վերադառնան ողջագուրուելով թերեւս նոյն այդ ծովափին վրայ սպասող իրենց սիրելիներուն հետ : Կը պարպեն իրենց ցանցերը, փնտռելով լաւ յաճախորդ մը, որ հնչուն դրամի պիտի փոխակերպէր իրենց ճակատին քրտինքը :

Սա պահուն հրապարակը պարապ է : Մարդ չկայ : Միայն ձկնորսի կին մը կը սպասէ քարափին եզերքը : Իրական կին մը չէ ան, արձան մըն է : Ձկնորսի մը կնոջ արձանը, երախայ մը՝ գրկին մէջ, որ հոն այսպէս ո՛վ գիտէ քանի տասնամեակներէ ի վեր կը սպասէ իր ամուսնին վերադարձին : Այդ ամուսինը վերադարձա՞ծ է, չէ՞ կրցած վերադառնալ, չեմ գիտեր : Տխուր արձան մըն է : Լաւ որ օթօպիւսը չի դանդաղիր, կը սուրայ անոր առջեւէն, մոռացումի տալու համար չարքաշ ձկնորսներուն համեստ կեանքի պայմանները, եւ մեզ ժամ առաջ հասցնելու՝ պալատ :

Բայց ձկնորսներու ճակտի քրտինքէն աւելի, առեւտրականներու վարպետ գործառնութիւնները կան անշուշտ բոլոր սա ոսկեզօծ ժամացոյցներուն մէջ, որոնցմով լեցուն է Առեւտրականներու Դրախտ կոչուած այս քաղաքը : Ամէն քայլափոխին հատ մը կը տեսնեմ այդ ժամացոյցներէն ու կը սքանչանամ : Ամէն բանէ առաջ հոյակապ մէկմէկ յուշարձան, այդ ժամացոյցները կարծես աւելորդ անգամ մը եւս մեզի կ'ազդարարեն թէ ժամանակը ոսկի է...: Եւ քիչ վերջ, երբ մեր առաջնորդուհին մեզ կը հրաւիրէ դէպի աջ նայելու այդ կողմը կը տեսնենք դէպի երկինք անհամար աշտարակներ, ժամացոյցով կամ առանց ժամացոյցի, որոնք ցանուած էին քաղաքին ամէն կողմը եւ որոնք հոսկէ, այս բարձունքէն, կը տեսնուէին համապարփակ մէկ նայուածքով : Դէպի երկինք երկարած մարդկային ձեռքերու կը նմանցնեմ զանոնք, կամ թերեւս ալ, ընդհակառակն, մէկմէկ հրթիռ, որոնք պատրաստ են դէպի անջրպետ արձակուելու : Ներկաներուն բերնէն «Ա՜հ» մը խոյս կուտայ երբ կը տեսնուի այդ գեղեցիկ համայնապատկերը : Եւ մենք արդէն, բոլորս ալ, շատ խանդավառ ենք, երբ մեր առաջնորդուհին այս անգամ կը փոխէ իր ձայնին շեշտը.

- Ահա պալատը : Բախտ չունինք : Դրօշակ չկայ, ուրեմն չկայ նաեւ թագուհին, չկայ նաեւ պահակախումբի երաժշտախումբ... :

Փոքրիկ սրտաբեկութիւն մը՝ շատերուն մօտ : Իմ հոգս չէ : Որքա՜ն շատ դիտած ենք, Աստուած իմ, պահակափոխութեան հանդիսութիւններ, Մօնաքոյէն մինչեւ Լոնտոն՝ Պաքինկամ պալատ : Ուստի հազիւ կը նայիմ այն շքեղ զինուորներուն, որոնք պաշտօն կը փոխեն անձայն անշըշուկ, առանց երաժշտութեան : Միայն թէ կը խորհիմ որ աշխարհի վրայ մարդիկ շատ յաճախ յուսախաբութեան կը տառապին, անորոշ խոստումներէ վերջ : Վըստահ եմ որ մեր առաջնորդուհին ամէն օր նոյն խանդավառ խոստումէն վերջ, յաճախ ալ կը ստիպուի ընել նոյն դառն հաստատութիւնը.

- Դրօշակ չկայ, ուրեմն թագուհի չկայ, ուրեմն երաժշտախումբ չկայ :

Կեանքի անփոփոխ խաղն է այս : Եւ թագուհիին դրօշակը դեռ ամէնէն անկարեւորն է մեզի խոստացուածներուն :

Ռ. Հ.

Մ. ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՄԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

«Ո՞վ դաւաճանած է Մանուշեանին» խորագրին տակ, Մաթէն, Փետրուար 21ի իր թիւին մէջ, բաւական մանրամասնօրէն կ'անդրադառնայ հարցին, վերլուծելով, ցարդ ծանօթ մանրամասնութիւնները, այդ առընչութեամբ, հիմնուած վերապրողներու վկայութեանց վրայ : Ասոնց կարգին, գլխաւորաբար՝ Ժոզէֆ Թոմազինայի յայտնութիւնները, քաղուած Մանուշեանէն իսկ, որու հետ գտնուած է բանտին նոյն խցիկը : Մանուշեան ըսեր է որ գիրենք մատնած է իրենց քաղաքական Էռ. Միշէլը, որու ծանօթացեր է Ռոժէի մը միջոցաւ, սակայն բուն ինքնութիւնը կարելի չէ եղած ստուգել : Մաթէնի աշխատակիցը կը խորհի որ ժամը հասած է համայնավար կուսակցութեան համար, դիւանները քրքրելու, հարցը պարզելու համար, քանի ներքին թէ արտաքին դըրդապատճառները, որոնք կը ներկայացուին բացատրելու համար մատնութիւնը այնքան ալ պատուաբեր չեն թուիր կուսակցութեան համար :

ՄԱՅՐ, ԱՄԷՆ ԳՆՈՎ

Լուրը թարմ է եւ Միացեալ - Նահանգներէն կու գայ:

Ամուլ կին մը ծնած է զաւակ մը, օտարի մը ձուարջիջն ու արգանդը օգտագործելէ ետք:

Ճիշդ է որ անպտուղ կիներու ծննդաբերումը այլեւս դադրած է շատ տպաւորիչ ըլլալէ: Փորձանօթային բեղնաւորումը (փեճօնտասիօն ին վիթրօ) հինգ տարուան «հնութիւն» մը ունի արդէն: Քալիֆորնիայէն հաղորդուած լուրը սակայն, նոր հեռանկարներ կը խոստանայ:

Դարմանական այս միջոցներուն նկարագրութենէն առաջ, համառօտ ուրուագրում մը իգական ամլութեան ախտաբնաբանութեան (ֆիզիոփաթօլոժի):

Պայմանադրական ընթացիկ սահմանումով, զոյգ մը ամուլ կը համարուի երբ երկամեայ եւ առանց բեղնարգել միջոցներու կենակցութենէ մը ետք՝ դեռ կը մնայ անզաւակ:

Եթէ ամլութեան պատճառը կինն է, հիմնական երեք պարագաներ կրնան ներկայանալ.

ա) Ձուարձակումի (օվիւլասիօն) խափանում.

բ) Ձուաձգումը բնական է, բայց կիթը (օվիւլ), բեղնաւորուելէ ետք, անկարող է ընթանալ դէպի արգանդ, փողերու սովորական ճանապարհով.

գ) Ձուաթողն ու գաղթը անարգել կը կատարուին, բայց բեղնաւորուած ձուն չի կրնար խարսխել արգանդին մէջ:

Մեր քննարկած դարմանումները կը միջամտեն առաջին երկու պարագաներուն միայն: Երրորդ խաթարումը, դէթ առայժմ, դրգռօններու (օրմոն) նպաստով կը հարթուի առաւելաբար:

Երբ գաղթն է միայն խանգարուածը (բ. պարագայ), դարմանումը, որպէս յետին ճար, փորձանօթային բեղնաւորումն է: Այլ խօսքով, ամուլ կնոջ մէջ կը ստեղծուի արուեստական դաշտանաշրջան մը, որպէսզի ձուարձակումին օրը, մօտաւորապէս նաեւ ժամը, նախատեսելի ըլլան: Այս ծրագրումին շնորհիւ, ընդերադէտի միջոցով (սէլիօսքօփի) (*) ձուարանէն կ'արտաբերուի թողման պատրաստ ձուարջիջը եւ քննասրուակի մը մէջ (էփրուվէթ) կը բեղնաւորուի ամուսնոյն սերմին հետ: Արգասաւորուած ձուն, յետոյ, հեշտոցի (վաժէն) ուղիով կը զետեղուի արգանդին մէջ, ուր, բունաւորումի (նիտասիօն) անհրաժեշտ պայմանները նախապատրաստուած ըլլալով, ան կ'աճի անվտանգ:

Երբ սակայն կինը ձուաթող չունի (ա. պարագան), բայց կը փափաքի անպայման «մայր» դառնալ, հարցը կը բարդանայ: Ա՛յս անել կացութիւնը դրդած է բժշկումի «նոր» միջոցը, որ սակայն նախորդէն նուազ «բնական» է եւ, ինչ որ հարցը կը կնճռոտէ, երրորդ անձի մը գործակցութեան կը կարօտի:

Ի՞նչ է սկզբունքը:

Ամուլ զոյգի մը այրը փորձանօթի մէջ արգասաւորած է բեղուն կնոջ մը ձուն (փորձանօթի օժանդակութեամբ, որպէսզի անանունութիւնը պահուի): Գոյացած սաղմը (ամպրիօն) զետեղուած է նոյն կնոջ արգանդին մէջ, ուր սկսած է աճիլ: Քանի մը օր ետք սակայն արտահանուած է, եւ փոխադրուած՝ ամուլ կնոջ արգանդին մէջ, ուր յղութիւնը զարգացած է բնականոն կերպով, մինչեւ առողջ մանչուկի մը ծնունդը:

Ձեռնարկին նորութիւնը երկրորդ փուլն է: Առաջինը, ինչպէս ակնարկեցինք, ընդհանրացած է այլեւս եւ տարին բազմահազար անգամ կը կրկնուի օրինաւոր, բայց անբեր ամոլներու միջեւ ալ, անոնց զաւակ մը պարգեւելու համար: Ինչ որ ցարդ չէր պատահած, արդէն իսկ բարգաւաճ մարդկային սաղմի մը տեղափոխութիւնն էր ծոցէ ծոց: Փորձանօթային բեղնաւորումէն ետք, արդարեւ, կազմուած սաղմը կարելի էր ուղղակի անբեր կնոջ արգանդին մէջ տեղաւորել, առանց փոխադրութեան խոչընդոտները դիմագրաւելու:

Սեղմօրէն գիտական ըմբռնումով, այս խիզախումը դարմանական այլ հնարներու նախատիպը պիտի հանդիսանայ: Հեռու չէ, հաւանաբար, այն օրը, երբ յառաջացած յղութեան մը սպառնացող հիւանդութիւններու պարագային՝ կարելի պիտի ըլլայ վտանգուած սաղմը առժամաբար ուրիշ արգանդի մը մէջ պատսպարել, վիժումներ կամ հաշմութիւններ կանխելով:

Որքան «պարզ» կը թուին, հարեւանցի նկարագրութեամբ, այս նուաճումները, այնքան բարդ են, ընդհակառակն, անոնց կիրարկումով ծագած բարոյախօսական հարցադրումները, ոչ միայն կրօնական, այլ նաեւ դաւանամերժ իրաւաբանութեան մը ծիրէն ներս:

Մեր ուշադրութիւնը պահ մը սեւեռենք Լոնկ Պիչի սխրագործութեան վրայ:

Խնդրայարոյց առաջին առարկութիւնը հիմնական տուեալ մը կը պահանջէ նախ յստակել: Ո՞վ է նորածինին մայրը:

Կենսաբանական տեսակէտով, ոչ մէկ տարակոյս. առաջին կինը: Օրինական գետնի վրայ սակայն, ուր մարդկային տնօրինումներն ալ կը պատգամեն, հարցը կրնայ այլ հանգամանք մը ստանալ եւ, հետեւաբար, մեկնաբանութեան ենթարկուիլ:

Կարելի է, օրինակ, եղելութիւնը համարել որդեգրութեան տեսակ մը, ուր հոգեզաւակը ընտրուած է ծնունդէն առաջ իսկ: Ենթադրական ատեանի մը առջեւ, վարպետ իրաւագէտ մը թերեւս նոյնիսկ յաջողի որդեգրութեան սովորական եւ օրինաւոր ձեւէն ալ «գերազանց» ներկայացնել այս կերպը, քանի ամուլ զոյգը յանձնառու է զաւակը ընդունիլ, սեպենք, խեղանդամ ծնելու պարագային ալ (վտանգ մը որ արհամարհելի չէ անկասկած, մանաւանդ երբ նկատի առնուին դարմանակալ արկածները՝ սաղմին արգանդէ արգանդ փոխադրութեան ընթացքին): Ամուլ քանի՞ ամոլ, արդարեւ, տրամադիր պիտի ըլլար ձեւաթիւր զաւակ մը որդեգրել...:

Կրօնական դիտանկիւնէն, եւ յատկապէս քրիստոնէական վարդապետութեան համաձայն, մայրանալու այս ոճը բարոյական ծանր իրաւազանցութիւն մը կը համարուի, քանի խորքին մէջ երախան ծնած է շնութեամբ: Օրինաւոր երկու ամուսիններուն յօժարութեամբ հանդերձ եկեղեցին չի կրնար վաւերացնել, իբրեւ արարք, արտալսակ զուգաւորում մը, անկախ՝ անոր արդիւնքէն: Ապօրինի կենակցութեան արտասովոր այս ձեւն անգամ, հարցին էութիւնը չի բարեշրջեր:

Եկեղեցին, հետեւաբար, ի յառաջագունէ կը դատապարտէ սերնդագործելու այս ուղին: Մեղմիչ միակ պարագան, եթէ խակապէս արդարացուցիչ մը կրնայ նկատուիլ, սաղմին ողջապահութիւնն է: Վիժում չկայ արդարեւ, որովհետեւ սաղմը չի սպաննուիր. կը տեղափոխուի պարզապէս:

Ուրիշ ենթադրութիւն մը:

Ի՞նչ կրնայ պատահիլ սակայն, երբ փոխադրութիւնը ձախողի կամ բնաւ չիրականանայ:

Պարագան շատ նոր ըլլալուն, պատշաճ իրաւակարգ մը չէ նախատեսուած տակաւին: Կարելի է երեւակայել սակայն, որ արգանդը առժամաբար տրամադրած կինը պիտի պահանջէ վիժում եւ ... վնասուց հատուցում: Թերեւս անզաւակ ամոլն ալ հատուցում ակնկալէ եւ հարցը ծրագրուածէն տարբեր եւ անախորժ հանգամանք մը ստանայ:

Ժամանակը շատ բան ցոյց պիտի տայ:

Առայժմ մեզի կը մնայ սքանչանալ գիտութեան այս խրոխտութեան վրայ, բայց միաժամանակ անդրադառնալ՝ թէ յանդգնութիւնը անգամ մըն ալ կանխած է զայն բարեխառնող ծանրախոհութիւնը:

Իմաստութիւնը, հաւանաբար, հակառակը պիտի պահանջէր: Մանաւանդ բժշկութեան մէջ:

ՏՈՔԹ. ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(*) «Սելիոսքոփ»ին բառացի հայացումը պիտի ըլլար «որովայնադէտ»: Կը նախընտրենք սակայն «ընդերադէտ» հոմանիշը, ոչ միայն որովհետեւ աւելի համառօտ է, այլ նաեւ իմաստով ալ աւելի ճշգրիտ: Որովայնը չէ որ կը դիտուի արդարեւ, այլ անոր պարունակութիւնը, այսինքն ընդերքը կամ փորոտիքը: Օտար եզրաբանութեամբ ալ, աւելի ուղիղ պիտի ըլլար «սփլանքնոսքոփ» ըսել կամ «վիսերոսքոփ»: Կայ նոյնպէս «լափարոսքոփի» բառը:

Բժշկութեան մէջ շատ են անփութութեամբ կամ նախապաշարումներով եւ թիւր ըմբռնումներու վրայ կերտուած սխալ բայց ընդհանրացած եզրեր (մելամքոլի, անեմի, ռիւմաթիզմ եւայլն, եւայլն): Նոր եւ յատկապէս հայերէն բառակազմութեան մէջ սակայն, փափաքելի պիտի ըլլար իմաստի ճշդութիւնը յարգել: Գէթ մենք այդպէս կը կարծենք:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Լ. Բագիլի նուաճումները

×

Գերմանիոյ լաւագոյն երաժշտանոցներու կարգին կը պատկանի Հանոֆէրի Երաժշտանոցը, որուն «Արդի երաժշտութեան օրերը» տեղի կ'ունենան ամէն տարի, արժանանալով մամուլի եւ հեռատեսիլի ու ձայնասփիւռի կայաններու ջերմ վերաբերմունքին:

Խիստ ուրախալի է որ այս տարուան «Արդի երաժշտութեան օրեր»ուն (փետրուար 1 - 5) հրաւիրուած էր նաեւ միւնխէնաբնակ հայազգի տաղանդաւոր երգահան Լուդվիգ Բագիլը: Փետր. 2-ին երաժշտանոցի մեծ դահլիճը լեցնող ունկնդիրները չեխ, հունգարացի եւ գերմանացի երգահաններու ստեղծագործութիւններէն զատ պատեհութիւնը ունեցան լսելու Բագիլի «Արարատ»ը՝ սրինգի համար (մենակատարուհի՝ Մարլենէ Շթօլլ): Գեղատիպ յայտագրին մէջ յայտնի քննադատուհի Էլիզապէտ Շրաուցեր կը ներկայացնէր հեղինակին կենսագրականը ամփոփ գիծերով եւ կը վերլուծէր երկը շատ նուրբ ձեւով:

Կտորը արժանացաւ թէ ներկաներու եւ թէ մամուլի ջերմ գնահատանքին: Գերմանիոյ յայտնի թերթերէն մին՝ Հանոֆէրշէ Ալլկըմայնէ Ցայթունկը Փետր. 4-ի իր թիւին մէջ գրուատալից տողեր կը տրամադրէր Բագիլին:

Իրօք անծանօթ մը չէ ան երաժշտական հասարակութեան: Գերմանիոյ լաւագոյն լարային քառեակներէն մին՝ Ենտրէս քառեակը իր թիւ 1 եւ 2 քառեակները նուագած է, որոնք ձայնասփռուած են: Նոյնպէս ձայնասփռուած է Արմէն Տիգրանեանի մէկ թէմային վրայ իր գրած տարափոխումները ջութակի համար (կատարող Ռօպերդ Ցիմանսկի՝ կոնցերդմայսթեր Ժընեւի նուագախումբի): Ուրախալի է որ ձայնասփռումները ստանձնած են Նորտոյչէ Ռունտֆունկի, Զէնտէր Ֆրայէս Պէրլինի եւ Պայրիշէ Ռունտֆունկի նման ծանօթ ռատիօկայաններ:

Պէտք է խոստովանիլ որ Լուդվիգ Բագիլի ստեղծագործութիւններու հանդէպ գոյութիւն ունեցող հետաքրքրութիւնը չի սահմանափակուիր Գերմանիայով. Իր «Հինգ երգը» կատարուած է Լօզան, սոփրանօ Սիրվարդ Գազանճեանի կողմէ, տեղւոյն Արդի Երաժշտութեան Միջազգային Ընկերութեան մօտ, Հարվարտի նուագախումբը Ռուբէն Գրիգորեանի ղեկավարութեամբ նուագեց «Ուսմունք Հայ երաժշտութեան, թիւ 1,2,3,4-ը» լարային նուա...

ՉԵԶՈՔ ԱԲԳԱՐԸ

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ

Ընկերական հաւաքոյթի մը ընթացքին էր որ իրարու հանդիպեցանք դարձեալ: Քանի մը տարիէ ի վեր չէի տեսած զինք: Նոյն մարդն էր կոկիկ հագուածքով ու անգլիացի հարիւրապետներու յատուկ բծախնդրութեամբ յարդարուած իր պեխերուն ետեւ ապաստանող ամբարտաւանութեամբ:

Մերձաւոր Արեւելքի մէջ 25 տարի պաշտօնավարելէ ետք անգլիական մեծ ընկերութեան մը մօտ, հանգստեան կոչուած էր երկու տարի առաջ, եւ հակառակ տակաւին հազիւ յիսունհինգ տարիներուն եւ Ֆիզիքական առողջ կազմին, կը նախընտրէր հանգստանալ այլեւս. ոչինչ ընել պարզապէս: Ունէր ապահով եկամուտ եւ քառորդ դարու գրասենեակային, Թղթածրար հոտող անցեալ մը՝ որուն յիշատակներով կը լեցնէր կեանքին մնացեալ օրերը, տարիները գոհունակ խաղաղութեամբ:

Ամէնէն կարեւոր դէպքը, որուն կինն ու ինք կը սպասէին անհամբեր, շրջապըտոյտն էր որ քանի մը տարին անգամ մը կը կատարէին միասին դէպի Եւրոպա: Շրջապտոյտ մը՝ որուն բուն վայելքը կը սկսէր տուն վերադառնալէ ետք, երբ շաբաթներով կրնային բարեկամներու խօսիլ այդ մասին հեռաձայնին վրայ, եկեղեցիին բակը, Կիրակի օրուան պատարագի արարողութենէն ետք, հանդէսներու դադարին եւ կամ ընտանեկան հաւաքոյթներու միջոցին: Շատ ալ կարեւոր չէր թէ նման պտոյտ մը իրենց համար պարզապէս կը նշանակէր տունը քնանալու փոխարէն ամիս մը ուրիշ, եւրոպական քաղաքի մը պանդոկներէն մէկուն մէջ գիշերել: Կարեւորը այն էր որ վերադառնալէ ետք պիտի կարենային ընկերութեան մէջ խօսակցութեան առեն ըսել.

- Ամիս մը առաջ երբ Վիեննա էինք...

- Առջի գիշերուան հանդէսին հագած մանթօս Փարիզէն գնեցի անցեալ տարի:

- Մեր Աբգարին եղբօր տղան բժիշկ ելաւ անցեալ Յունիսին: Շատ շնորհքով տղայ է. երկու շաբաթ առաջ տեսանք զինք երբ Լոնտոն էինք: Ճիշդ անգլիացի դարձեր է:

- Մեր տիկինը շատ չի սիրեր Ժընեւը, բայց այնտեղ Ինթըրքոնթինէնթալ հօթէլին ֆօնփօռը ես ոչ մէկ տեղ չեմ գըտած:

Պատահած էր որ արուեստով խանդավառ բարեկամ մը, որուն համար Եւրոպա այցելելը անկարելի, անհասանելի երազ մըն էր, իմանալէ ետք թէ նոր էին վերադարձեր Փարիզէն, հարցնէ ... սըխալմամբ.

- Լուվր ալ այցելելու առիթ ունեցա՞ք:

- Չէ՛, չիտակը, այս անգամ միայն Փարիզ մնացինք: Երկու շաբաթ ունէինք միայն եւ ժամանակ չեղաւ ուրիշ քաղաքներ ալ հանդիպելու: Չէք կրնար երեւակայել թէ որքան ընդարձակ է Ֆըրանսան: Յետոյ, գիտէք որքան ժամանակ կը խլէ շօփինկը:

×

Նախքան ճաշի անցնիլը հրաւիրեալներս, ոտքի վրայ, քանի մը պզտիկ խումբեր կազմած, կը վրուցենք գաւաթ մը խմիչքի շուրջ: Խօսակիցներէս երկուքը ազգային մտահոգութիւններ ունեցող մարդիկ, հարցումներ կ'ուղղեն անդադար ու կը հետաքրքրուին մեր միւս գաղութներով, անոնց դժուարութիւններով, արձանագրած յաջողութիւններով, եւ կ'անդրադառնան օտար ափերու վրայ մեր ազգային դիմագիծին պահպանման աշխատանքներուն մէջ Հայրենիք - Սփիւռք փոխ - յարաբերութեան բերած, բերելիք նպաստին կարեւորութեան: Լուռ է միայն պարոն Աբգարը՝ որ մեզ մօտիկ կ'ըն... անտարբեր, կարծես բոլորովին ուրիշ ժողովուրդի մը, գաղութներու մասին ըլլար եղած խօսակցութիւնը: Ֆիզիքական ներկայութիւն մը պարզապէս՝ որ շուրջիններուն համար կայ ու չկայ: Զինք եւս խօսակցութեան մասնակից դարձնելու փափկանկատութեամբ մը ներկաներէն մէկը կարթը կը նետէ այս անգամ ի՛ր ուղղութեամբ.

- Ըսել է վերջերս դո՛ւք ալ Հայրենիք այցելելու բախտը ունեցաք, պարոն Աբգար:

- Է՜ հա՛, գացինք: Իրականութեան մէջ ես սկիզբէն շատ հաւէս չունէի երթալու. մայրս էր որ քանի մը տարի է գոռ կ'ընէր: Տարիքը առած կին է, ինչ կ'ըլլայ ինչ չըլլար, ըսի, տանիմ թող մուրազին հասնի, ուրախանայ:

(Շար. 1)

գախումբի համար եւ Ս. Կերոլտի-Ալըստըրիա-երաժշտութեան փառատօնին հնչեց «Փառաբանութիւն»ը փողի, ջութի, թաւջութակի, երգեհոնի եւ ձայնի համար: Հայ երգահանի երաժշտութեան հանդէպ գոյութիւն ունեցող հետաքրքրութեան մէկ ուրիշ ապացոյցն է նաեւ Պավարիոյ Պետական Գրադարանի ցարդ տպագրուած իր բոլոր նօթագրութիւնները գնելու որոշումը:

Ուրախալի է որ մեր ազգակիցի գործերը կը գնահատուին նաեւ երիտասարդութեան կողմէ: Էրլանկընի դպրոցներէն մէկը, որ յայտնի է իր երաժշտութեան մարզին մէջ ունեցած հմտութեամբ, իր համերգներէն մէկուն մէջ տեղ տուած էր Բագլըի երգչախումբի համար գրած չորս երգերուն (խօսքերը՝ Վահագն Դաւթեանի «Կարօտ» շարքէն): Տեղւոյն թերթը այս առթիւ կը գրէր թէ «նուագուեցան Հայտն եւ Թելէմանն, բայց ուշադրութեան կեդրոնը կը գրաւէին հայազգի Լուդվիկ Բագլըի ստեղծագործութիւնները»: Նոյն երգչախումբը քանի մը ամիսներ վերջ հրապարակ հանեց ձայնապնակ մը, որուն վրայ Պարդոկի եւ Օրֆֆի կողքին կար նաեւ Լուդվիկ Բագլըի վերոյիշեալ երգերէն մէկը:

Ուրիշ դէպք մը. 1983-ին տեղի ունեցաւ, ինչպէս ամէն տարի, երիտասարդ երաժիշտներու միջգերմանական մրցոյթը, որ յայտնի է իր բարձր որակով: Լարաւոր քառեակի մարզին մէջ կազմերէն մէկը երկրորդ մրցանակին արժանացաւ Բագլըի թիւ 3 լարային քառեակը նուագելով: Դափնեկիրներու աւարտական համերգի ընթացքին՝ դատակազմին խնդրանքին ընդառաջելով հնչած է թիւ 3 քառեակը անգամ մը եւս: Մամուլը արտայայտուած է ըսելով թէ այդ երեկոյթին ամենատպաւորիչ ներկայացումն էր:

Լուդվիկ Բագլըի հոգեհարազատութիւնը դէպի հայ հոգեւոր երաժշտութիւնը արդէն ծանօթ է: Հոս յիշեցնենք իր կաթողային «Մատեան ողբերգութիւնը», որ գնահատուած էր Մանուկեան Մշակութային Ֆոնտին կողմէ (ան սահմանուած էր տպագրութեան ծախքերուն մեծագոյն մասը): Այս ուղղութեամբ իր տարած աշխատանքներուն վերջին հունձքը եղաւ Մովսէս Խորենացիի «Խորհուրդ մեծ եւ սքանչելի» երգը, որ հիմնովին մշակուած էր ձայնի, ջութակի, թաւջութակի եւ ֆակոտի համար: Կատարումը ծննդեան առթիւ տեղի ունեցաւ Միւնխէնի «Ցուցասրահ ժան»ին մէջ, որ կը պատկանի Վոլֆկան եւ Ժանէթ Նօյմանն ամոլին (այս վերջինը քոյրն է նկարիչ Ժան Գարզանճրեանի - Փարիզ -):

Ահաւասիկ ներկան: Իսկ ծրագիրնե՞րը: Նախ, կան համերգները՝ Մարտի ընթացքին Վիրցպուրկի, Աշաֆֆընպուրկի, Շըվայնֆուրթի եւ Ցունիխին Միլանոյի մէջ: Պիտի հնչէ «Իմաճինի»ն՝ թաւջութակահարուհի Իրմինկարտ Զէէմաննի կատարմամբ: Բայց ներկայիս կարեւորագոյնն է իր անդրանիկ ձայնապնակի պատրաստութեան աշխատանքները, որոնք շուտով պիտի վերջանան, մեզի եւ մեր երաժշտութեան տալով անմոռանալի գոհարներ:

Ր. Ք.

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑԻՊ

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍԵՐԷՆ

Մոսկուայի «Սովետսկի Պիսատել» («Սովետական Գրող») հրատարակչականը Խորհ. Միութեան մէջ ամէնէն ծանօթ հաստատութիւններէն մէկն է, որ բացի ռուսական գրականութենէ, լոյս կ'ընծայէ նաեւ խորհրդային հանրապետութիւններու արձակագիրներու եւ բանաստեղծներու երկերու ռուսերէն թարգմանութիւնները: Հրատարակչականի Խորհ. Միութեան ժողովուրդներու գրականութեան բաժնի վարիչը՝ Առնոլդ Տամ, պատասխանելով «Արմէնփրէս»ի թղթակցի հարցումներուն՝ հետեւեալ տեղեկութիւնները տուած է հայ հեղինակներու 1983-ին լոյս տեսած գիրքերուն մասին: Այսպէս, 1983-ին ռուսերէն հրատարակուած է «Նոր ժամանակի հայ բանաստեղծները» հաւաքածոն, ուր տեղ գտած են ԺԹ. դարու երկրորդ կէսի եւ Ի. դարու սկիզբի արեւմտահայ անուանի բանաստեղծներ Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի, Պետրոս Դուրեանի, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի, Դանիէլ Վարուժանի, Մեծարենցի, Սիամանթոյի, Վահան Թէքէեանի ընտիր գործերը: Այդ բանաստեղծներէն իւրաքանչիւրը ապրած ու ստեղծագործած է, բնականաբար, հայ մշակութային տարբեր կեդրոններու մէջ՝ Պոլիս, Վենետիկ, Փարիզ, Պրիւսէլ, բայց անոնց նկարագրին մէջ կան նոյնանման գիծեր. ամէն մէկը կ'ոգեւորուէր հայ ժողովուրդի միասնականութեան, անոր ազգային ինքնագիտակցութեան զարգացման, օտար լուծի դէմ պայքարելու գաղափարով: Հայ վիպերգական գրականութեան գագաթը՝ «Սասունցի Դաւիթ», բազմիցս հրատարակուած է ռուսերէն. ընթերցողները մանաւորաբար կը հրապուրուին անոր լեզուով ու ոճով: Նոր հրատարակութեամբ «Սասունցի Դաւիթ»ը ներկայացուած է բանաստեղծ Վլադիմիր Դերժավինի թարգմանութեամբ: Գիրքին մէջ տեղ գտած են մասնագէտներու ընդարձակ մեկնաբանութիւններ: 1983-ին լոյս տեսած են Սուրէն Այվազեանի «Առաւօտ Լուսոյ» պատմական վէպը՝ Խաչատուր Աբովեանի մասին, Մուշեղ Գալշոյեանի «Մարութա սարի ամպերը» գիրքը, ուր տեղ գտած են «Բովտուն» վէպը եւ կարգ մը պատմուածքներ: Խաչիկ Դաշտենցի «Ռանչպարների կանչը», գրական քննադատներու կարծիքով, նշանակալի երեւոյթ մըն է վերջին տարիներու հայկական արձակ գրականութեան մէջ:

Հրատարակչականէն լոյս տեսած են նաեւ Կարէն Սիմոնեանի «Սիցիլիական պաշտպանութիւն» գիրքը, բանաստեղծ Հենրիկ Թումանեանի «Սէրը չի ծերանում» երկը, թատերագիր Արարատ Բարսեղեանի «Սիրոյ խճանկար» հաւաքածոն, Ագաւնիի «Շիրակ» վէպը, որուն երկրորդ հրատարակութիւնն է՝ 200 հազար տպաքանակով: Լեւոն Մկրտչեանի գրականագիտական յօդուածները առնուած են «Եւ թող ագնիւ մտքերը գան բոլոր կողմերից» հատորին մէջ: Խօսելով երիտասարդ հայ բանաստեղծներու գործերու մասին Առնոլդ Տամ նշած է, թէ լոյս տեսած են Արտեմ Յարութիւնեանի «Տեսադաշտը» անդրանիկ հաւաքածոն, ինչպէս նաեւ Անահիտ Պարսամեանի «Խոստովանութիւն» գիրքը: 1984-ին եւս ծրագրուած է հրատարակել հայ դասական, ժամանակակից արձակագիրներու եւ բանաստեղծներու գործեր, ինչպէս նաեւ Սփիւռքի հայ հեղինակներէ երկեր:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԷՈՐԳ ՄԵԼԻՏԻՆԵՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ԴԱՏԱԿԱԶՄԻ

Գ. Մ. Գ. Մ.ի Դատակազմը կը յայտնէ, թէ անտիպ ձեռագիրներու հրատարակութեամբ կամ սպառած հատորներու վերահրատարակութեան համար ձեռագիրներ կամ գործեր ներկայացնելու 1984-ի տարեշրջանը բացուած է:

Անտիպ գործերու գնահատումին կրնան ներկայացուիլ ոչ միայն ձեռագիրներ, այլ նաեւ գիրքի ձեւի տակ լոյս չտեսած գործեր, հոգ չէ թէ պարբերական մամուլով լոյս տեսած ըլլան անոնք:

Վերահրատարակութեան հիմնադրամին նպատակն է հայ մշակոյթին համար արժէք ներկայացնող, հրատարակուած եւ սպառած գործերու վերահրատարակումը:

Գ. Մ. Գ. Մ.ի գնահատումին ու հրատարակութեան համար ձեռագիրներ կրնան ղրկել բոլոր հայ մտաւորականները, իրենց հայերէն կամ օտար լեզուով հեղինակած գործերը առաջարկելով Դատակազմին: Առաջարկուած ձեռագիրները կրնան վերաբերիլ հայ մշակոյթի գրական, իմաստասիրական, պատմական, եկեղեցագիտական, բանասիրական եւ յարակից այլ կալուածներու:

Ձեռագիրները նախընտրելի է որ մեքենագրուած ըլլան եւ երեք օրինակով. կամ գէթ, գրուած ըլլան դիւրընթեռնլի ձեռագրով, եւ պէտք է Դատակազմին հասած ըլլան մինչեւ 1984 Հոկտեմբեր 30:

«Վերահրատարակութեան ֆոնտ»ին առաջարկուած գործերը Դատակազմին պէտք է հասած ըլլան մինչեւ 1984 Յուլիս 31:

Դատակազմին հասցէն՝

CATHOLICOSSAT ARMENIEN
ANTELIAS — LIBAN

ԴԻՒԱՆ
Գ. Մ. Գ. Մ.Ի ԴԱՏԱԿԱԶՄԻ

1984, Յունուար 20
Անթիլիաս

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՍԹԸՆԻ մէջ իր մահկանացուն կնքած է ընկ. Հրանդ Խվլեան: Ծնած էր 1892-ին՝ Սեբաստիա: Շրջանաւարտ՝ տեղւոյն Արամեան բարձրագոյն վարժարանէն: Ա. Աշխարհամարտին, Պոլսոյ Պատրիարքարանի կարգադրութեամբ Արմաշի Դպրեվանքին մէջ սարկաւագ ձեռնադրուելով թէեւ ազատած է Թրքական զինուորական ծառայութենէն, բայց յետոյ իր ամբողջ ընտանիքին հետ տարագրուելով՝ ճաշակած է բոլոր դառնութիւնները: 1920-ին անցած է Ամերիկա, նախ՝ Նիւ-Եորք, ապա՝ Լօրէնս, ուր նուիրուած է կուսակցական, եկեղեցական եւ կրթական աշխատանքներու: 1946-ին փոխադրուած է Պոսթըն:

×

ԳՈՐՏՈՊԱՅԻ մէջ, Յունուար 29-ին, մեռած է ընկ. Գրիգոր Երամեան, գաղութին ամէնէն հին անդամներէն մէկը, որ կարեւոր դեր խաղացած է գաղութի կազմաւորման եւ կազմակերպական կառոյցներու ստեղծումին մէջ: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յունուար 30-ին: Գերեզմանատան մէջ, յանուն Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի Կարպիս Մանուկեան դամբանականով մը վեր առած է ողբացեալին ծառայութիւնները:

×

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Միտուէյ պանդոկին մէջ, Յունուար 14-ին գումարուած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի Արեւելեան Ամերիկայի 7-րդ Ներկայացուցչական Ժողովը, մասնակցութեամբ 10 մասնաճիւղերէ 40 ներկայացուցիչներու: Ներկայ եղած են նաեւ Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Կեդր. Վարչութեան, Քանատայի Շրջ. Վարչութեան, Ամերիկայի Արեւելեան Շրջ. Վարչութեան եւ այլ ներկայացուցիչներ: Բացումը կատարած է Եղիշէ Հոստեղեան: Կարդացուած են շրջաններու գործունէութեան միամեայ տեղեկագիրները: Շրջ. Վարչութեան տեղեկագրեն կը պարզուի, որ նախապատուութիւն տրուած է ներքին կազմակերպական զօրացման: Շրջանը ունի 558 մարզիկ: Միջ-մասնաճիւղային ամառնային խաղերու վայրեր որոշուած են՝ Թորոնթօ (1984-ին) եւ Պոսթըն (1985-ին): Կեդր. Վարչութիւնը համադաշնութային սկաուտական Գ. բանակումի կազմակերպութիւնը յանձնած է Արեւելեան Ամերիկայի Շրջ. Վարչութեան: Ժողովը թելադրած է Շրջ. Վարչութեան հաստատել շրջանային գրասենեակ մը, զարկ տալ սկաուտական շարժումին եւ ստեղծել հիմնադրամ մը: Կեդր. Վարչութեան ատենապետը՝ Վարդգէս Տէր-Կարապետեան, հաղորդած է, թէ Կեդր. Վարչութիւնը որոշած է պատուել Պետրոս Կարապետեանը Հ. Մ. Ը. Մ.ի ոսկէ շքանշանով, ի գնահատութիւն անցեալին եւ ներկայիս իր տարած աշխատանքներուն:

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

5

ՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ ՄԷՋ

- Լօ՛շէք, չըսես որ հոս եկած եմ, կ'արգիլեմ քեզի. այս օրերս մէյմըն ալ կուգամ:

Քանի մը քայլ առաւ եւ աչք մը պտըտցուց սենեակին մէջ. աչքերը կանգ առին գրասեղանին վրայ, որուն կեդրոնը, կադամարին եւեւ, մեռելի մը գլուխը կ'երեւար ծամածուռ դէմքով: Ուսերը թօթվեց, մօտեցաւ եւ աւելի դանդաղօրէն եւ ուշադրութեամբ նայեցաւ ու գլուխը դարձուց, գրչամանին մօտ, տարձանակ մը գրուած էր: Կայսրուհին զէնքը ցոյց տալով, ըսաւ.

- Եւ ասիկա հո՛ս կը ձգես, գէ՛շ բան է, գէ՛շ:

Յետոյ այնքա՛ն արագօրէն դուրս ելաւ, որ Լօշէք ժամանակ չունեցաւ դուռը բանալու, մինչ եաւէն անուշահոտութեան ալիք մը կը տարածուէր: Ծերունին մինակ մնալով, յուզումէն ծունկերը ուժաթափ, նստեցաւ աւելի ինկաւ աթոռի մը վրայ: Հանդարտութեան պէտք ունէր ըմբռնելու համար անցած դարձածին իմաստը:

Այդ տարին Հոկտեմբերի երկրորդ կիսուն, հիանալի օդ մը կ'ընէր Վիէննայի մէջ: Փրաթէրի ծառուղիներուն մէջ, ծառերուն տակ, որոնց տերեւները հազիւ սկսած էին դեղնիլ, ձիաւորներ ու կառքով պտոյտ կատարողներ ժամադիր կ'ըլլային, եղանակին վերջին աղուոր օդերը վայելելու համար: Աշխարհիկ կամ կործի մարդիկ եւ հանրածանօթ դերասանուհիներ հոն իրար կը հանդիպէին: Վայելուչ կառքով մը յաճախ այնտեղէն կ'անցնէր նրբահասակ կին մը, պոհեմուհիի տիպար, վայրագ դէմքով կին մը, որ շուրջը բնաւ չէր նայեր:

Քիչերը կը ճանչնային զայն: Միայն խրագէկները իրարու ականջ կը փսփսային թէ անիկա Ռուսիայէն եկած է, Մարինքա կը կոչուի եւ բարեկամ է կայսրազուն իշխանին հետ:

Գրեթէ ամէն օր կէս օրէ վերջ, պառնուհի Վէցէրային չքեղ կառքը կ'անցնէր գլխաւոր ծառուղիէն. ոչ ոք այս հաճելի կնոջ չափ բարեւներ կը շռայլէր. Մառին միշտ կ'ընկերանար մօրը, երբեմն ալ մեծ քրոջը հետ:

Սակայն ան՝ որուն համար Մառին Փրաթէր կուգար, չէր երեւար բնաւ: Անիկա կ'որսար, Փրակա էր, կամ Պուտափէշթ, Կրաց կամ թերեւս Վիէննա, սակայն երբեք Փրաթէրի մէջ: Տանըհինգ օրէ ի վեր չէր յաճախեր կայսերական թատրոններն ալ, որոնց ներկայացումներուն միշտ կը հետեւէր Մառին, երբ իշխանը Պուրկ կը գտնուէր: Լարիշ կոմսուհիին հետ ունեցած տեսակցութենէն ի վեր, անգամ մը միայն զայն տեսած էր: Այդ պահը այնպիսի՛ հրճուանքով լեցուցած էր զինքը որ կարծես ամբողջ կեանքը պիտի լեցնէր. սա՛ղ, շաբաթ մը անցաւ բայց Մառին իշխանը չտեսաւ եւ սեւ մտահոգութեամբ լեցուեցաւ:

Ի՞նչ կ'արժէր ապրիլ Վիէննայի ամէնէն զուարթ ու ժպտատեսիլ տան մէջ, երբ յուսահատ էր: Ոչինչ սրտին կը խօսէր, ոչինչ կրնար զինքը զբօսցնել. ականջ կուտար այն պահուն միայն երբ իշխանին անունը կը տրուէր. սակայն նշմարեց որ յաճախ ցած ձայնով կը խօսէին իր ներկայութեան երբ իշխանը խօսքի նիւթ կը դառնար: Նախ վրդովեցաւ. արդեօք կը կասկածէի՞ն իր զգացումներէն. ո՛չ, անկարելի էր: Լարիշ Ուալլէրսի այնպիսի վստահելի բարեկամուհի մըն էր, որ չէր կրնար տարակուսիլ անոր գաղտնապահութեան մասին. պատճառը ուրիշ տեղ փնտռելու էր: Ռուտոլֆի ներկայ կեանքին մէջ ի՞նչ խորհրդաւոր բան մը կար, որ այդքա՛ն խնամքով կը պահէին իրմէ: Դժբախտաբար Լարիշ կոմսուհին իր կալուածները գացած էր եւ Մառին չէր համարձակեր զայն հարցափորձել այս խնդրի մասին: Եթէ տիկին Վէցէրան իր բարեկամուհիին գրով նամակ մը ստանար, առանց այլ եւ այլի պիտի բանար:

Հետեւաբար Մառին մտահոգ էր ու խռովուած. անյուսօրէն կը սիրէր, սակայն ո՛չ կրնար ո՛չ ալ կ'ուզէր իր սէրէն բաժնուիլ:

Այդ օր, քիչ մը յուսադրուած Փրաթէր գնաց, իշխանը երկու օրէ ի վեր Վիէննա կը գտնուէր եւ ձի չէր նստած. գրեթէ երեք շաբաթէ ի վեր իրար չէին հանդիպած:

(Շար. 41)

Տէր եւ Տիկին Վարուժան Գրիգորեան, Պ. Յարութիւն Պարսիկեան, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Այճեան (Ամերիկա) եւ Փշտիկեան ընտանիքները (Հայաստան եւ Լոս - Անճըլըս) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԶԱՐՈՒՀԻ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

(ծնեալ՝ Աճէմեան)

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 19, 87 տարեկանին, Պիշա հիւանդանոցը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Հինգշաբթի, Փետրուար 23, ժամը 15-ին Պիշա հիւանդանոցը եւ մարմինը կը փոխադրուի Սէն Թ'Ուէնի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԻՍԻ
Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ դիւանը կը հաղորդէ իր հետեւեալ ձեռնարկներու ժամանակացոյցը. -

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ. - 20.30-էն 22 ֆրանսերէն լեզուի դասեր հայ օտարերկրեայ պատանիներու համար:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ. - 9-էն 12 եւ 14.30-էն 16.30 հայերէն լեզուի դասեր 5-էն 12 տարեկան հայ մանուկներու համար: Երեկոյեան՝ 19.30-էն 21.30 հայերէնի դասեր հայ պատանիներու համար:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ. - 19.30-էն 21.30 հայերէնի դասեր սկսնակներու համար:

ՇԱԲԱԹ. - 14-էն 16 հայկական պարի դասեր՝ երկու շաբաթը մէկ անգամ, 6-էն 12 տարեկան մանուկներու համար:

ԿԻՐԱԿԻ. - 10.30-էն 12 քրիստոնէականի դասեր հայ մանուկներու համար. երկուշաբաթը մէկ անգամ:

Արձանագրութիւններու եւ մանրամասնութիւններու համար կը խնդրուի հեռաձայնել ժամը 13.30-էն 17.30:

Հեռաձայնի թիւն է՝ 644 - 28 - 52

ՆՈՒԷՐ

«Վան» գործողութեան բանտարկեալներուն ի նպաստ Տիկին Կիւլեան 400 Ֆ. կը նուիրէ եւ Տիկին Վերգին Խաչատուրեան 300 Ֆ. (ստանալ «Յառաջ»էն):

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՀԱԻԱՔՈՅԹԸ

ԼԻՈՆ. - Լիոնի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը Թէյասեղանի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները եւ բոլոր անոնք որոնք մասնակցեցան Վենետիկի եւ Ըուհաստանի ճամբորդութիւններուն, կիրակի, Փետրուար 26-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին Լիոնի եկեղեցիին սրահը: Այս առթիւ կը ցուցադրուին չարժանկարները եւ կը յարգուին մեր վեթերան ընկերուհիները:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue de Perche — 75003 Paris

Այս Կիրակի, Փետրուար 26, ժամը 11-ին, Փարիզի Ս. Խաչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ

հոգւոյն հանգստեան համար, անոր մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը պատարագէ՝

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ

Ի գիտութիւն ողբացեալ հոգեւորականին յիշատակը յարգողներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Այրի Տիկին Հայկուհի Ճանիկեան, Տէր եւ Տիկին Սեպուհ Ճանիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Ճանիկեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Շալճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, կիրակի, Փետրուար 26, Սէն - Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ - հօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՃԱՆԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Ի ՆՊԱՍՏ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ովսաննա Կոնոյեանի մահուան առթիւ՝ Կոնոյեան ընտանիք 300 Ֆ., Թիրէքեան եւ Համբարձումեան ընտանիք 100 Ֆ., Տէմիրճեան ընտանիք 50 Ֆ.: Ազնիւ Ծերուկեանի մահուան առթիւ՝ Պ. Մարգար Ծերուկեան եւ զաւակները 500 Ֆ.:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Դպրոցասէր Վարժարանը կարիքն ունի երկլեզու հաշուապահ - մատակարարի մը intendant(e), հետաքրքրուողներ դիմելու են տնօրէնութեան..

L'école Tebrotzassere recherche un(e) intendant(e), bilingue arménien français.

Pour tous renseignements prendre contact avec la direction de l'école.

Ecole Tebrotzassere
1, bd. du Nord, 93340 Le Raincy
tél. 381 01 72

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83. rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Տէր եւ Տիկին Նատիրեան Աւետիս 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Նատիրեան Պետրոս 100 Ֆ. Վիքթուրիա Օհաննէսեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:

×

Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Տիկին Մարգարեանի հոգեհանգստեան՝ ընտանիքը 50, Տիկին Վ. Աշնըպաշեանի հոգեհանգստեան Այրի Տիկին Պէյլէրեան, Վասպուրականի Հայրենակցական Միութիւն 100-ական Ֆ., Պ. Վ. Տէր - Վարդանեան, Պ. Գամպէրեան, Այրի Տիկին Թ. Արսլանեան 50-ական Ֆ., Պ. Յարութիւն Արսլանեանի հոգեհանգստեան Արսլանեան ընտանիք 300, Տէր եւ Տիկին Փիրեան 100, Այրի Տիկին Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Գըլըճեան, Այրի Տիկին Սարգիսեան, Մէյլէմէճեան 50-ական Ֆ., Տիկին Աննա Կուտուզեանի թաղման առթիւ Կուտուզեան ընտանիք 300, Զուքուրեան - Քաթունեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Պետիկեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկեան 50-ական Ֆ., Պ. Արամ Տէրտէրեանի հոգեհանգստեան առթիւ ընտանիքը 100 Ֆ., Պ. Յարութիւն Թութունեան Նոր Տարուան առթիւ ի նպաստ դպրոցին 500 Ֆ.:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Իսթանպուլցեանի, Օր. Վ. եւ Ք. Իսթանպուլցեանի իրենց մօր՝ Տիկին Վարդանոյշ Իսթանպուլցեանի մահուան առթիւ:

Prière aux personnes portant le nom de DELIBALTAYAN de se mettre en relation avec l'Etude COUTOT 21, Boulevard St. Germain 75005 PARIS, pour affaire de succession.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Աղքատախնամի ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է՝ Պ. Արա Գույումճեան 800 Ֆ., Պ. Գ. Խատիսեան 500 Ֆ., Պ. Գ. Նորատունկեան 500 Ֆ., Տիկին Յարութիւնեան 200 Ֆ., Տիկին Փառանձեմ Փափազեան 150 Ֆ., Տիկին Սողոմոնեան 100 Ֆ., Պ. Շ. Ներսէսեան 100 Ֆ., Տիկին Ս. Պաղտասարեան 300 Ֆ., Պ. Ժ. Մէրդէլ 100 Ֆ.:

UGAB-LYON

La Section UGAB - Lyon Rhône - Alpes fait appel à des amateurs bénévoles pour la création d'une **troupe d'art dramatique.** Pour tous renseignements se mettre en rapport avec son responsable :
M. Kevork KABARADJIAN
96, rue de la Pagère, 69500 Lyon-Bron
tél. 842 20 24

Date à retenir :
Le Grand Dîner Dansant aura lieu le **Samedi 7 Avril à 20h.30** dans le cadre exceptionnel de la **SANGRIA** au **Casino de Lyon CHARBONNIERES,** animé par l'orchestre PAROS de VALENCE.
Réservation auprès des membres de L'UGAB de Lyon.

Ո Գ Ե Կ Ո Չ Ո Ւ Մ

ՄԻՍԱՔ ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ

եւ իր խումբին գնդակահարման 40րդ տարելիցին

ՄԵԾ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՄԲ

Կիրակի, Փետրուար 26

ԺԱՄԸ 11ին, աւանդական արարողութիւն Իվրիի գերեզմանատան մէջ

կազմակերպութիւն՝

UGEVRE et ANACR

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՃԱՇ

ԺԱՄԸ 12.30 ԷՆ 15

վերապահուած միայն կազմակերպութեանց պատասխանատուներուն եւ ֆրանսացի եւ հայ անձնաւորութեանց - ՀՐԱՒԷՐՈՎ ՎՐԱՅ -

ի ներկայութեան

ԺԱՆ ԼՈՐԷՆԻ

ենթանախարար նախկին ռազմիկներու ներկայացուցիչ կառավարութեան

Ելոյթներ:

պաշտօնական մեծարանք, ժամը 16-ին

MONT VALERIEN

ի ներկայութեան

ROLAND DUMAS

ԵՆԹԱՆԱԽԱՐԱՐ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ

անձնական ներկայացուցիչ Ֆ. Միթերանի

մասնակցութեամբ..

Ռազմիկներու ենթանախարար՝ ԺԱՆ ԼՈՐԷՆ-ի

Պաշտպանութեան ենթանախարար՝ ԺԱՆ ԿԱԹԷԼ-ի

Ուղերձներ հայ թէ ֆրանսացի անձնաւորութիւններու կողմէ

Արտասանութիւններ եւ երգեր

ACA : 32, rue de Trévise, 75009 PARIS

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

HOTEL MERIDIEN
81, Bd. Gouvion St. Cyr, Paris 17e

SAMEDI, 31 *MARS*, *DE* 20*H* 30 *A L'AUBE*

SOIRÉE ANIMÉE PAR :

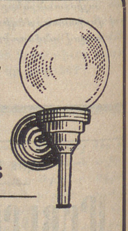
Albert OUAZANA et son orchestre
Violoniste Jacques QUEZIN
ET SON ENSEMBLE
et *YORGANTZ*

Réservation : Tél. : 381 - 80 - 82 / 236 - 96 - 43

RESTAURANT L'ARARAT

GRILL
SPECIALITES ARMENIENNES

MENU : 95 F VIN COMPRIS

25, Rue Henri-Tasso
13002 MARSEILLE

Place de Lenche (Panier)
au bas des escaliers

POUR RESERVER : 91 - 24 - 99
(FERMÉ LE DIMANCHE)

CROIX ROUGE ARMENIENNE
Section ISSY - CLAMART

Soirée Dansante

au profit du Centre de Vacances de Normandie

sous la présidence du
Docteur Nora DER AGOPIAN-DAMLAMIAN

animée par l'orchestre Les GAIDZAG'S
Election de « Miss CROIX ROUGE »
— attractions surprises —

Le Samedi 31 Mars de 19 h. à l'aube
Au Théâtre Municipal d'Issy-les-Moulineaux

Réservation : 985 36 53 - 736 31 88

Participation aux frais : 50 F

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
23
JEUDI
23 FÉVRIER
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.642 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 59e ANNÉE — No 15.642

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲԵՌՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ (ռուբիէ) շարժու-մը վերջ չէր գտած Զորեքշաբթի առտու, քանի որ Ֆիթերմանի նոր առաջարկները միայն մասնակի գոհացում մը տուած են : Փոխադրութեանց նախարարը շատ բանըրած է, բայց ոչ՝ ամէն բան : Այսինքն, կարգադրուած են այն հարցերը, որոնք կը վերաբերին մաքսային գործադուլնե-րուն, ինչ նահանգի երթեւեկութեան եւ աշխատանքի ժամերու արգելքներուն, բայց Մարտ 1-ին, 2-րդ ժամադրութեան մը ձգուած է կազոլի վրայ Թէ - Վէ - Աին 100% գեղչումի հարցը : Ներկայիս, դեռ պատուարներ կը մնան Ֆրանսայի ճամ-բաներուն վրայ եւ Զորեքշաբթի նորէն կը բարձրանային փարիզեան շրջանները, դէպի օդակայան տանող ճամբաներուն վրայ : Բեռնավարները չեն ուզեր մինչեւ Մարտ 1 սպասել, առկախ հարցերուն հա-մար, այլ անմիջապէս անոնք ալ ծեծել : Ֆիթերման կ'ուզէ որ նախ ամէն բան կա-նոնաւորուի, ապա՝ մնացեալն ալ քըն-նուի :

ՄԻԽԱՅԻԼ ՇՈԼՈԽՈՎ, խորհրդային «պաշտօնական» գրագէտը, որ Նոպէլի մրցանակը ստացած էր 1965-ին, մեռած է 79 տարեկանին : Գլխաւոր ծանօթ գործն է՝ Տոն փէզիպը, թէեւ կարելի չէ եղած հաստատել թէ ինքն է բուն հեղինակը : Արդարեւ, շատերու համար Շոլոխով խաբեբայ մըն է, որ ստորագրած է ուրիշի մը գրած գործը : Կ'ըսուի թէ Տոն փէզիպը գրողը ճերմակ ռուս սպայ մըն է, ձեր-բակալուած, որ դնդակահարուելու պա-հուն, քանակման թուականներուն, ուրիշ բանտարկեալի մը յանձնած է ձեռագիրը : Այս վերջինը՝ քահանայ մը, հարցաքըն-նութեան ենթարկուած է յետագային, կեփէուի ներկայացուցիչի մը կողմէ, ուր ուրիշ մը չէր, եթէ ոչ՝ նոյնինքն Շո-լոխով :

ՏՐԱԿԻՆԵԱՆԻ հրաժարեալ քաղաքապե-տը (ընկերվարական) վիրաւորուեցաւ ու-ռքին, առջի գիշեր հրացով, մէկ կամ քանի մը անծանօթներու կողմէ : Սոլտանի Մարսէյլի թիմոնն հիւանդանոցը փո-խադրուած է : Մահափորձին հեղինակնե-րը ծանօթ չէին, Զորեքշաբթի առտու, բայց բոլոր քաղաքական հոսանքները դա-տապարտեցին : Արարքէն քիչ առաջ, ընդդիմութեան միութեան թեկնածուն՝ Ժ. Փ. Քլօթր յայտարարած էր թէ բստ իր առած տեղեկութեանց «ծանրակշիռ դէպքեր կը պատրաստուէին քաղաքին մէջ» : Յիշենք, որ թաղապետական այս ընտրութեանց Ա. շրջանին, Կիրակի օր, Սոլտանի «դժուար» համեմատականի մը մնացած էր :

ՏԻԱՐՊԷՔԻՐԻ բանտին մէջ, 100 քիւրտ բանտարկեալներ, որոնք ահաբեկիչ կը նկատուին, կամաւոր ծոմի դիմած են, բողոքելու համար չարչարանքներուն եւ պատիժներուն դէմ, որոնք կը կիրարկը-ւին բանտին մէջ :

ՎԵՐՍԱՅԼԻ վերաքննիչ ատեանը վերջ տուաւ Մարսէյլի «բժշկական ներումնե-րուն» հարցին, ազատ թողլով այն չորս յանցապարտ նկատուածները, որոնց մեղ-սակցութեամբ, բանտէն ելած էր Ռոպէր Քէչիշեան : Հաստատեց թէ թմրեցուցիչի այս առուծախի ընողը խակապէս քանիեր ունէր եւ պէտք է ազատ ձգուէր :

ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ՅԵՏՈՅ

ՄԱՆՈՒՇԵԱՆ ԵՒ ՄԱՏՆՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

———×———

Կիրակի, բացառիկ շուքով է որ կ'ոգե-կոչուի Միսաք Մանուշեանի ընդակահար-ման քառասնամեակը : Փարիզեան օրա-թերթերը լայն տեղ կուտան, բայց նաեւ այս առթիւ հաշուեյարդար մը հրապա-րակ ելած է, մատնութեան պատմութեան մը շուրջ :

Երէկ անդրադարձած էինք «Մաթէն»ի յօդուածին, ուր Ժան Տաուլա խօսե-լով Մանուշեանի դիմադրական գործու-նէութեան, ձերբակալութեան ու ընդա-կահարման, պարագաներուն մասին, կը յայտնէր թէ Ֆիլիփ Ռոպրիէօ կը կարծէր գիտնալ թէ մատնիչը Ժան Ժերոմ անու-նով համայնավար մըն էր :

Ռոպրիէօ, պատմաբան է եւ հեղինակը՝ «Համայնավար կուսակցութեան ներքին պատմութիւնը» գործին, որու 4-րդ հա-տորը լոյս կը տեսնէր Զորեքշաբթի օր եւ հոն է որ կը ծեծուի մատնութեան այս հարցը, որու սակայն հաստատ պատաս-խան մը չի բերեր Ռոպրիէօ : Ինք կը կաս-կածի որ մատնիչը այդ Ժերոմն ըլլայ, ծածկանունը՝ Միշէլ Ֆէնթիւշի մը, նախ-կին ղեկավար Մ. Օ. Ի.ի (ՄԷՕ - ոՒԷօվր իմմիկրէ) :

Այս քառասնամեակը պատճառ է ու-րեմն, որ նահատակուած դիմադրականի մը յիշատակէն անդին, բանավէճեր ծա-գին եւ հաշուեյարդարներ կատարուին :

Զորեքշաբթի առտու «Մաթէն»ի նա-խորդ օրուան յօդուածին իբրեւ հետե-ւանք, «Իւմանիթէ» կուսակցութեան պաշ-տօնական մէկ զեկոյցը կը հրատարակէր, խորագրուած «Կարմիր Ազդը» (աֆիշ ռուժ) երէկ եւ այսօր, ուր ամբողջ ան-ցուդարձը կը վերագրուի հակահամայնա-վար ատելութեան արշաւին, որ կը մղուի եւ որու մաս կը կազմէ այս եղածը : Ֆը-րանսայի պատմութեան ամէնէն գեղեցիկ եւ ցաւոտ էջերէն մէկը, կ'ըսէ զեկոյցը, «այսօր աղտոտած է քաղաքական թըշ-նամական հաշիւով մը» եւ այս ձեռնար-կը միայն արհամարհանքի արժանի կը տեսնէ :

Ռոպրիէօ իր վարկածները կը հիմնէ նաեւ Ժերոմի յուշերուն անճշդութեանց վրայ : Այս վերջինը, որ կուսակցութեան «Ելմտական նախարարն էր», կ'ընդունի թէ ինք կը հայթայթէր դրամը Մանուշ-եան խումբին : Այսօր հարցը այն է, թէ ո՞վ է այդ Ռոժէն որու մասին կը խօսի Մելինէ Մանուշեան. - «Եթէ Միշէլ Ֆէն-թիւշ, այլ անուամբ՝ Միշէլ, այլ ան-ւամբ՝ Ժան - Միշէլ, այլ անուամբ՝ Ժան Ժերոմ, այլ անուամբ՝ Ռոժէ Ժաք Տիւք-լոյի համար, այն Ռոժէն չէ, որ Մանուշ-եանի տուաւ այն հրահանգները, որոնք զինքը մահուան պիտի առաջնորդէին, Համայնավար կուսակցութեան ղեկավա-րութիւնը, թող ի վերջոյ, յայտնէ թէ ո՞վ կրնար ըլլալ այդ անձը որ այդքան խորհրդաւոր կերպով անհետացած է» :

Այս հաշուեյարդարէն զատ, կարելի է, բարեբախտաբար, գտնել գրութիւններ, որոնք միայն Մանուշեանի անձին ու գործին կը վերաբերին եւ որու մասին վկայութիւններ բերած է Արսէն Չաքըր-եան, («Բոնտ»ի եւ այլ թերթերու մէջ, փետրուար 22), եւ Մելինէ Մանուշեան «Լիպերասիոն»ի (Փետրուար 22) : Այս վերջինը կ'ըսէ թէ Միսաք Օթէլլօ մըն էր, բայց զինքը չէր սպաններ :

Զորեքշաբթի առտու Ֆիկառօ ալ կ'անդ-րադառնար մատնութեան հարցին, մինչ Լիպերասիոն իր նուիրած երկու էջերուն մէկ անկիւնը կը յատկացնէր նոյն հար-ցին, յայտնելով նաեւ թէ Արսէն Չաքըր-եան չէ համոզուած Ռոպրիէօյի բացատրու-թեան (?) ... [line reads: բացծնե-րէն :]

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼՆ Է՝ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

«ՈՏՔԻ ԵԼ»

ԿԸ ՀՐԱՀԱՆԳԷ ԹՈՒՐՔ ՓԱՍՏԱԲԱՆ ՄԸ

———×———

ԽՄԲ. - Յունուար 31-էն ի վեր (չորս հայ երիտասարդներու դատավարութեան վերջին - վճռին - օրը) թուրք թերթերը դեռ կը շարունակեն անդրադառնալ ա-նոր, միշտ թիրախ ունենալով Ֆրանսան եւ իր արդարութիւնը : Այս անգամ, փետրուար 21-ի «Միլլիյէթ»ի մէջ է, որ տոքթ. Հ. Կիւնուղուր, դատախազի վե-րածուած, կ'արտասանէ ամբաստանանքը մը ֆրանսական արդարութեան դէմ : Ինք, աւարտելէ ետք Անգարայի համալսարա-նին իրաւագիտական ճիւղը, տոքթորան պատրաստած է Էքս - ան - Փրովանսի համալսարանին «Պետութիւններու իրա-ւագիտութիւն»ը ճիւղին մէջ : Զանց կ'առ-նենք յօդուածին առաջին մասը, ուր ան, իբրեւ մասնագէտ, կը թուէ այն բոլոր պատիժները, որոնք նախատեսուած են Ֆրանսայի պատժական Օրինագիրքին յօդուածներով, ահաբեկչական այս ա-րարքին ընթացքին գործուած իւրաքան-չիւր յանցանքի համար, ապա կ'անցնի խորհրդածութեանց : Ընդվզած է, ու-րուն յանցաւորը կը փնտռէ եւ, անշուշտ, կը գտնէ յանձին՝ Ֆրանսայի արդարա-դատութեան... :

×

«Ամբողջ աշխարհ դատարանէ մը աւելի հայկ. քարոզչութեան համար վարձուած թատերաբեմի մը հանդիսատես եղաւ այդ մէկ շաբթուան ընթացքին : Այս խաղին մէջ դեր ստանձնած էին ծանօթ դերակա-տարներ, որոնց զօրավիգ էին հայկ. ծա-գում ունեցողներ : Դատավարութեան նա-խագահէն մինչեւ դատախազը, անկէ մինչեւ պաշտպան փաստաբանները ... Դերակատարները իրենց դերերը, որոնք նախապէս գրուած ու պատրաստուած էին, կատարեցին անթերի կերպով : Որոշ տեսակէտէ մը «յաջողեցան» կարելի է ըսել : Նոյնիսկ Ֆրանսայի Հանրապետու-թեան Նախագահը Ֆ. Միթերան երբ այս խաղը կը բեմադրուէր չկրցաւ մասնակից չըլլալ : Ան ալ նկատի առնելով երկու - երեք հայու քուէն, ապագայի նախագա-հական ընտրութիւններուն, արդարու-թեան վրայ ազդեցութիւն բանեցնելու ձեւով խաղաց իր փոքրիկ խաղը :

Դատարանին ներսն ու դուրսը լեցուն էր ծաղումով հայ Ֆրանսացիներով : Ժիւռիի անդամները բարոյական գերմա-կան ճնշումի մը ենթակայ էին : Դատա-ւորը չարտօնեց գործածութիւնը «ահա-բեկիչ» որակումին անոնց համար, որոնք անվարան կը գոչէին թէ ահաբեկիչներ են, թէ անվախօրէն պիտի շարունակեն իրենց արարքները անոնց համար, որոնք յաղթանակի խորհրդանշանը ցոյց կու-տային իրենց մատներով եւ ԱՍԱԼԱյի անդամներ էին, որպէս ամբաստանեալ դատարան ներկայացած : Նախապաշար-եալ դատաւորը «պայքէն աւելի պապա-կան» կը հանդիսանար ու գլխաւորու-թեամբ «Ֆիկառօ»յի, նոյնիսկ Ֆրանսա-կան մամուլին կծու քննադատութիւննե-րուն նշաւակ կը դառնար :

«Պատմութեան» մը դատավարութիւնը տեսնուեցաւ Փարիզի մէջ ... ոչ թէ չորս ահաբեկիչներու : Անգամ մը եւս Ֆրանսա-կան արդարադատութիւնը գործիք դար-ձաւ հայկ. խաղին : Վրադիրք, խնդրոյ առարկայ պատմութիւնը սխալ ճանչցը-ւած ու խեղաթիւրուած պատմութիւն մըն էր : Իսկ թուրք կողմին փաստաբաննե-րուն եւ Թուրքիոյ հայ համայնքին ներ-կայացուցիչներուն կողմէ դատարանին մէջ փաստաթուղթերով ներկայացուած «ճշգրիտ պատմութեան պատկերն» ալ վրդովում պատճառած է դատակազմին, պաշտպան դէմքերու, դատախազին եւ սրահին մէջի ծագումով հայ ներկանե-րուն : Եւ որպէս հետեւանք բոլոր այս ազդակներով Փարիզի եղեռնադատ ատ-եանը ամբաստանեալները դատապար-տած է եօթնական տարի բանտարկու-թեան :

- Մեղմացուցիչ պարագաներ գոյութիւն ունէի՞ն : -

Վերը մեր թուած ֆրանսական պատ-ժական օրէնքի տրամադրութիւններուն համաձայն այս երկրին մէջ ուր մահա-պատիժ գոյութիւն չունի, պէտք էր ցկեանս բանտարկութեան դատապարտ-ւէին այս չորս ահաբեկիչները : Մինչդեռ նոյնիսկ դատախազը նման պատիժ մը պահանջած չէր : Թէեւ անաչառ դատա-կազմ մը անկախ կրնար դատախազին պահանջածէն աւելին տնօրինել որպէս պատիժ : Հիմա պէտք է հարց տալ, արդ-եօք դէպքին մէջ, օրինաւոր կամ գնահա-տութեան արժանի մեղմացուցիչ պարա-գանե՞ր կային : Դատակազմը ներողամիտ դարձնողը ամբաստանեալներուն մայրե-րուն արցո՞ւնքը եղած էր, թէ ոչ ցեղաս-պանութեան պնդումները որոնք կ'երկա-րէին մինչեւ եօթանասուն տարուան անց-եալի մը, եւ որոնք որպէս որակ եւ քա-նակ վիճելի էին :

Թիւով մօտ երեսուն թուրք անմեղ դի-ւանագէտներու հայ ահաբեկիչներու կող-մէ սպաննուած - մայրերն ալ եթէ ար-ցունք թափէին նոյն դատարանին մէջ, ֆրանսական սաննախիրտ արդարադա-տութիւնը (եթէ կարելի է արդարադա-տութիւն կոչել զայն) արդեօք պիտի ազ-դուէ՞ր : Ահաբեկիչները դատարանին մէջ ոչ զղջում յայտնած էին, ոչ ալ այս մա-սին որեւէ արտայայտութիւն ունեցած : Նկատի ունենալով արարքին գործուած պարագան, պատահարը որեւէ մեղմա-ցուցիչ կէտ չունէր. չէր կրնար ալ ունե-նալ : Ուրեմն ինչո՞ւ ոչ թէ ցկեանս, այլ 7 տարուան բանտարկութեան դատապար-տում : Այս հարցումին ֆրանսական ար-դարութիւնը երբեք պիտի չկարենայ ա-ռարկայական ու անաչառ պատասխան մը գտնել : Բանտարկեալները որոնք արդէն երկու տարիէ ի վեր արգելափակուած են, կարճ ժամանակ մը ետք պիտի ելլեն դուրս : Վրադիրք աւելի յանդուգն ու նոր արարքներ գործելու վճռակամութեամբ : Եւ պիտի գիտնան թէ օտար դիւանագէտ մը սպաննելու, ֆրանսական Պետութեան պաշտպանութեան ենթակայ հիւպատոս-արան մը գրաւելու փոխարժէքը դիւրին կը վճարուի այս երկրին մէջ : Ոճրագոր-ծերուն համար ոչինչ է քանի մը տարի հիւրընկալուիլ ֆրանսական բանտի մը մէջ, բաղդատմամբ այն հոյակապ քա-րոզչութեան զոր կ'ուզեն կատարել : Հիմա այս դէպքը անոնց հետ միասին համայն աշխարհ եւս անգամ մըն ալ ապրեցաւ :

- Եզրակացութիւն -

Ֆրանսայի մէջ, երկիր մը որ ինքզինքը կը համարի արդարութեան համաշխար-հային ախոյեանը, ուր ոչ մէկ կազմա-կերպութիւն, ոչ իսկ փաստաբանական կաճառը հարկ տեսած է դատարանի վճի-ռը քննադատող զեկոյց մը հրատարակե-լու, կը մատնէ տխուր, նոյնիսկ ընդվզե-ցընող կեցուածք մը :

Այս դատավարութիւնը Ֆրանսայի ար-դարութեան պատմութեան մէջ պիտի մնայ որպէս ամէնէն ամօթալի էջերէն մին : Հիմա «ո՛ւր Ֆրանսական կարծեց-եալ արդարութիւնը» ո՛ւր ես բուն յան-ցաւորը, որովհետեւ քու այս վճիռովդ այսօրուընէ իսկ թիկունք կը կանգնիս հայ ահաբեկիչներու ապագայի արարք-ներուն : Համայն աշխարհը եւ բոլոր խա-ղաղասէր ազգերը որոնք կը պախարա-կեն ահաբեկչական արարքները, հիմա քեզ կը դառնեն, ոտքի՛ ե՛լ :

ԱՐՆՕ ՀԱՄԼԷՆԻ ԵՒ ԺԱՆ-ՄԻՇԷԼ ՊՐԷՕՆԻ LA MÊMOIRE RETROUVÉE * - Ն

Գրեց՝ Ա. ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ
(Պատմ. Գիտ. Տոքթ.)

Քանի մը ամիս առաջ Փարիզի մէջ վերոյիշեալ խորագրով լոյս տեսաւ «Հայկական Հարցի» մեր ժամանակներու շրջանին վերաբերեալ այս գիրքը (286 էջ): Թէպէտեւ խորագիրը աւելի վիպային է, քան թէ պատմական, բայց նիւթը նուիրուած է հայ ժողովուրդի այժմու կացութեան եւ ոչինչ ունի վիպային: Հեղինակները երկու Ֆրանսացի լրագրողներ են, որոնք մեկնելով ցեղասպանութենէն կը հասնին մինչեւ սփիւռքահայութեան նոր սերունդի ներկայ ցանկութիւնները՝ ըլլան անոնք ցեղասպանութեան ճանաչումը, թէ մշակութային արժէքներու պահպանումը կամ հայ ժողովուրդի հայրենիքին (կամ ճշդե՛նք մանաւանդ, Արեւմտահայաստանի) վերատիրացումի գաղափարը: Այլ խօսքով, ըսփիւռքահայութեան իբր գիտակից տարր «Լինել թէ չլինելու» խնդիրը:

Հեղինակներուն նպատակը եղած է «Հայկական ահաբեկչութիւնը» այժմու քաղաքական դէպքերու զարգացումներու ընդմէջէն ընթերցողներուն ներկայացնել եւ միջազգային հանրային կարծիքին ուշադրութեան յանձնել: Անոնք «Հայկական ահաբեկչութեան» ներքին ծալքերուն թափանցելով, լաւագոյնս կարենալ վերլուծելու համար, նախ կը ջանան «ահաբեկչութեան» դրդապատճառները պրպտել: Սակայն քանի որ մէջտեղը «դատ» մը կայ, հեղինակները՝ իբր չէզոք անձեր, «ամբաստանեալ»ին մօտ ալ շփումներ կատարած եւ անոնց պաշտպանողականն ալ մտիկ ըրած են: Հետեւաբար այս տեսանկիւնէն խիստ հետաքրքրական վարկածներ եւ եզրակացութիւններ կը յայտնաբերեն ընթերցողներուն: Հիմա որ «Հայկական դատը» յառաջիկայ Ապրիլին (1) հետաքրքրական հունի մը մէջ մտնելու կը միտի, կը յուսանք որ Սփիւռքի մէջ ինքզինքին պատասխանատու դիրքի մէջ նկատող մեր հայրենակիցները պիտի կարենան օգտուիլ Ֆրանսացի լրագրողներու թեր ու դէմ ներկայացուցած վարկածներէն, որոնց մասին մեր այս գրախօսականին մէջ պիտի ջանանք արտայայտուիլ:

Նախ, ինչպէս ըսինք, հեղինակները պատմաբան չեն այլ լրագրող: Հետեւաբար չէինք ակնկալեր արդէն որ արխիւային նոր փաստաթուղթերու շնորհիւ պատմական նորութիւններ բերէին: Անոնք գրքին առաջին 60 էջերը յատկացուցած են 1915 - 1916-ի Եղեռնին: Անոնք թղթատած եւ օգտագործած են երկու տասնեակ մը հրատարակութիւններ, որոնցմէ ոմանք հակառակ անցնող աւելի քան 65 տարիներու դեռ կը պահեն, եւ միշտ ալ պիտի պահեն, իրենց պատմական յոյժ կարեւոր եւ անհերքելի արժէքը: Յիշենք առոնցմէ, դեսպան Մորկընթաուի յիշատակները, (2) տոքթէօր Լեփսիուսի տեղեկագիրը (3) կամ վաւերագրերու հաւաքածոն (4) որոնք յաջորդաբար լոյս տեսնելով ատենօք, յուզեցին եւ ցնցեցին միջազգային հանրային կարծիքը պատկերացնելով եւ վկայելով հայկական ողբերգութեան ներքին ծալքերը: Արամ Անտոնեանի Նայիմ Պէյի յուշերը եւս Ֆրանսացի լրագրողներու կողմէ նկատի առնուած են, որոնց վաւերականութիւնը Թուրք պատասխանատու պաշտօնեաներու եւ լրագրողներու կողմէ այսօր, անհիմն եւ կեղծ կը նկատուի:

Իսկ նոր հրատարակութիւններէն օգտուած են մանաւանդ տոքթէօր Թէրնոնի եւ Ժան - Մարի Գառզուի հայկական ցեղասպանութեան յատկացուած գրքերէն որոնք թէեւ արխիւային պրպտումներու վրայ չեն հիմնուած, բայց նախապէս հրատարակուած լուրջ աղբիւրներէ լայնօրէն օգտուած ըլլալով, որոնցմէ ոմանք յիշեցինք վերեւ, վերջին տասնամեակին հայկական դատին ծանօթացման հարցին մէջ նպաստաւոր դեր մը ունեցան: Ֆրանսացի լրագրողներ՝ Համլէն եւ Պրէօնի գրացուցակին մէջ կը գտնենք նաեւ Թուրք ազգայնականներու կողմէ զինադադարի (1919 - 1920) տարիներուն հրատարակուած կարգ մը գրքերու անուններ, որոնց հրատարակութեան միակ նպատակն էր Իթթիհատական յեղուզակներուն հայ ժողովուրդի հանդէպ կատարած մեծ ոճիրը ծածկել եւ խեղաթիւրել:

×

Ֆրանսացի լրագրողներու գիրքը կը սկսի հայկական «ահաբեկչութեան» թըւականով մը՝ 1975 Հոկտեմբեր 24, Փարիզի մէջ: Արդարեւ այդ թուականին - կամ աւելի ճիշդ առկէ երկու օր առաջ Վիէննայի մէջ - Թուրք դեսպաններու դէմ կատարուած երկու մահափորձերէ յետոյ է որ մեր ժամանակներու հայկական դատը, եթէ կարելի է այսպէս կոչել, նոր ուղղութիւն մը առաւ որ մերթ ընդ մերթ կը յուզէ միջազգային հանրային կարծիքը, երբեմն ալ կը յուսադրէ կամ զգաստութեան կը հրաւիրէ այստեղ ու այնտեղ սփռուած հայկական բեկորներն ու գաղութները:

Ճիշդ վաթսուն տարի հայկական ցեղասպանութեան հանդէպ անտարբեր մընացող օտար հանրային կարծիքը, որուն լուսաբանելու, ծանօթացնելու կամ ուշքի բերելու համար, պէտք է խոստովանինք գրեթէ որեւէ լուրջ քայլ կամ ձեռնարկ ալ չէր տարուած, սկսաւ մեր օրերուս ակամայ հետաքրքրուիլ: Դիւանագիտական կամ քաղաքական շրջանակները որոնք ցարդ խուլ ըլլալ կը ձեւացնէին մարդկային առաջին հաւաքական ոճիրին հանդէպ շահագրգռութիւն ցոյց տալ սկսան, երբ Թուրք դիւանագէտներ կամ պաշտօնեաներ յաջորդաբար Հայ «զինուոր»ներու գնդակներուն տակ իյնալ սկըսան:

1915-1918ի պատերազմին տարագրուած եւ կորստեան մատնուած Թուրքիոյ Հայերը կոտորուած էին պարզապէս, որովհետեւ ապստամբած ըլլալով իրենց արժանի պատիժը գտած էին ... Այս եղած էր անցեալին Թրքական եզրակացութիւնը եւ մինչեւ 10 - 12 տարի առաջ ընաւ հարկ ալ չէր տեսնուած Եւրոպայի մէջ խնդրին խորը պրպտել: Նոյնիսկ գիտենք օտար պատմաբաններ, որոնք այսօր հայկական ցեղասպանութիւնը կ'ընդունին, 10 - 12 տարի առաջ Թրքական վարկածը ընդունած էին իբրեւ ճշմարտութիւն: Անհըրաժեշտ եղաւ որ վաթսուն տարիներ յետոյ դեռ սպասող գիտակից, անձնուէր, անհամբեր եւ մանաւանդ յանդուգն նոր սերունդ մը իր նախնիներուն արիւնոտ ժառանգին տէր կանգնի ու իր յաւէտ կորսուած կարծուած կամ աւելի ճիշդ՝ մոռցուած իրաւունքին համար զէնքի փարի որպէսզի թէ՛ հանրային կարծիքը տրամաբանէ ու համոզուի հայկական եղեռնին ահաւորութեանը եւ թէ՛ անտարբեր դիւանագիտութիւնը լրջօրէն հակելու ստիպուի դէպի անիրաւուած հայկական դատը:

Արդար ըլլալու համար պէտք է ըսենք նաեւ թէ այս մահափորձերը ոչ թէ միայն անակնկալ մը եղան օտարներուն, այլ նաեւ շատ մը Հայերու եւս, որոնք դեռ մինչեւ երէկ անձնատուր եղած էին Արեւմուտքի զօրաւոր ձուլումի հոսանքներուն մինչեւ իսկ իրենց ծագումը մոռնալու աստիճան: Եթէ այս ահաբեկչական արարքները չըլլային վստահաբար այս երկու Ֆրանսացի լրագրողները եւս այսօր մեզի պիտի չհրամցնէին այս հետաքրքրական գիրքը:

Ֆրանսացի լրագրողները այս գրքին մէջ երկու գլխաւոր պարագայ կը ջանան լուսաբանել.

Ա.- Օսմանեան կառավարութիւնը Հայոց հանդէպ ցեղասպանութիւն կիրարկա՞ծ է թէ ոչ.

Բ.- Հայ «ահաբեկիչները» իրօք անպատիժ ոճիրի մը արդարադատ մարտիկնե՞րն են թէ «միջազգային ահաբեկչական կազմակերպութիւններու» թակարդը ինկած միամիտ երիտասարդ գործակալներ:

Այս պատճառաւ է որ, նախ պատմական տուեալներու յենլով, լրագրողները անկողմնակալ կերպով կը ներկայացնեն 1915-ի Օսմանեան կառավարութեան պատասխանատու դէմքերու կողմէ կանխամըտածուած ոճիրը որ սառնօրէն գործադրուելով հայրենազուրկ եւ թափառական դարձուց Արեւմտահայաստանի Հայութիւնը:

Հոս կ'ուզենք շեշտել մեր կողմէ թէ, եթէ 1895 - 1896-ի կոտորածները նպատակ ունէին Հայերը այն աստիճան տըկարացնել որ անոնք օր մը չկարենային մտածել իսկ Հայաստանը ապագային վերականգնել, 1915 - 1916-ի Եղեռնի թիրախն էր Թրքահայաստանը հիմնովին ջնջել եւ Թրքացնել: Անատակ եւ յետամնաց Օսմանեան կառավարութիւնը այս միջոցը ընտրած էր իբր արմատական մի-

(*) **Editions Mercure de France**, 1983, 82 F.

1.- Թերեւս ընթերցողները անդրադարձան որ հոս կ'ակնարկենք Tribunal Permanent des Peuplesի գումարումին, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Ապրիլ ամսուն Փարիզի մէջ:

2.- **Mémoires de l'Ambassadeur Morgenthau**, Paris, 1919.

3.- **Le Rapport secret du Dr. Johannes Lepsius sur les massacres d'Arménie**, Paris, 1918.

4.- J. Lepsius, **Deutschland und Armenien**, Potsdam ,1919.

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ «ԴԻՄԱԿ» ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻ «ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԱՐՔԱՆ»

×

Փետրուար 5-ին, Փարիզի եւ շրջաններու Հայութիւնը անգամ մը եւս փաստեց որ հայ բեմին սէրը չէ խամրած տակաւին իր մէջ:

Փարիզի 9-րդ Թաղամասի 400 հոգինոց Ռոսսինի սրահը բերնէ բերան լեցուած էր կարգապահ եւ ուշադիր բազմութեամբ մը: Բեմը բացուեցաւ ժամը ճիշդ 16-ին ուշացողներ՝ ամէն արարին պարտաւորուեցան դուրսը սպասել, ապա սրահին մէջ աստիճաններու վրայ տեղ գտնելու համար:

Հաճելի անակնկալ մըն էր Թատերասէր, չափահաս եւ գիտակից հոծ հասարակութեան մը մէջ գտնուիլը, բայց աւելի մեծ հաճոյք էր տեսնել «Դիմակ» Թատերախումբը այդ օրը իր առաջին դիմակով:

Վեր առնել իւրաքանչիւրին յիշատակութեան արժանի, հսկայական աշխատանքը՝ հրամցնելու համար մեզի սիրողներու այս առաջին քայլը, մանրամասնութեանց մէջ մտնել պիտի նշանակէ:

Ըսել, օրինակի համար, թէ այս չա[...] երիտասարդ եւ անփորձ խումբը միայն եօթը ամիսներէ ի վեր հակած է Մ. Իշխանի այս Թատերական քիչ ծանօթ գործին վրայ: Թէ անոնցմէ մէկ մասին համար անսխալ հայերէն առոգանութեամբ եւ շեշտաւորումներով արտայայտութիւնը պահանջած է բացառիկ ճիգ: Ըսե՞լ, թէ չըսել այլեւս, թէ այս սիրողները առանց բացառութեան իրենց առօրեային մէջ կ'ապրին բեմէն շատ հեռու կեանք մը, բացի բեմադիրէն, Յասմիկ Սիմըքէեանէն, որ բեմական ուրիշ ասպարէզ մը ընդգրկած է արդէն:

Մանրամասնութիւններու այս անվերջանալի շարքը ներկայացուած Թատերական կտորին յաջողութեան նպաստելու ազդակներ չեն անշուշտ:

Այսուհանդերձ՝ վերակենդանացնել այդ օրը ստեղծուած մագնիսական մթնոլորտը, զոր կրցան փոխանցել այս բուռ մը տղաքն ու աղջիկները, «Կիլիկիոյ Արքային ընդմէջէն՝ այո՛ արդար է դանդաղիլ քիչ մը:

Շղթայուած Արտաւազդի արդիականացած տիպարն էր «Լեւոն Է» որուն մի-

ջոց հայ ազատագրական շարժումը գը[...]պելու համար: Ինչ որ յաջողութեամբ գործադրուեցաւ:

(Շար. 1)

ՉԷԶՈՔ ԱՐԳԱՐԸ

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ

- Գոհ մնա՞ց:

-- Գոհ մնալն ալ խօ՞սք է: Այստեղ միշտ հիւանդկախ կ'ըլլայ հոն մէկ օրէն միւսը յանկարծ երիտասարդացաւ կարծես: Վայրկեան մը տեղը չնստաւ: Նոյնիսկ իմ չգացած տեղերս ինք գնաց տարբեր խումբերու միանալով: Ամէն օր պէտք է յիշեցնէի որ շատ չյոգնեցնէ ինքզինք, քանի մը ժամ հանգիստ ընէ անպայման: Բայց որո՞ւ կ'ըսես: «Ամբողջ կեանքիս մէջ անգամ մը առիթ ստեղծուեր է Հայաստան այցելելու, կ'ըսէր, ան ալ հանգիստ ընելո՞վ պիտի անցընեմ. մէյ մըն ալ ե՞րբ պիտի տեսնեմ այս բոլորը: Հանգիստ ընելու ժամանակ շատ կ'ունենամ վաղը միւս օր տուն վերադառնալէս ետք»:

- Պարոն Արգար, ձեր տպաւորութիւնը ի՞նչ եղաւ Հայրենիքէն:

- Ի՞նչ պիտի ըլլայ ճանըմ, եթէ անկեղծօրէն իրականութիւնը ըսելու ըլլանք՝ փերուշան բան է: Մեր հայրենիքն է եղեր, աղէկ, գլխուս վրայ, բայց ան իր տեղը՝ մենք մեր: Տեսնուա՞ծ բան է եղբայր, որ հօթէլ մը մնաս, ան ալ իրրե՛ւ թէ առաջին կարգի, եւ ստիպուած ըլլաս պայուսակդ դուն շալկել մինչեւ ասանսէօր: Յետոյ, չես կրնար եղեր ուզած ատենդ գաւաթ մը ուիսքի բերել տալ սենեակդ՝ նոյնիսկ եթէ պատրաստ ես որեւէ գին վճարելու: Ես անձնապէս ուիսքի խմող չեմ, հարցը այդ չէ սակայն. կարեւորը սկզբունքն է ինծի համար:

- Սենեակները հանգստաւէ՞տ էին գոնէ:

- Մենք Եւրոպայի ամէնէն առաջնակարգ հօթէլները եղած ենք միշտ. անոնք տեսնելէ ետք անշուշտ թէ կը զգաք տարբերութիւնը:

- Բայց սիրելիս, դուք ձեզ Թուրիստ պէտք չէ նկատէք այնտեղ: Դուք կը մոռնաք որ ձեր հարազատ Հայրենիքն է եւ հետեւաբար ճիշդ պիտի չըլլար որ նոյն աչքով դի ...

- Այդ ձեր ըսածները կը կարծեմ թէ երկրորդական են եւ չեն հետաքրքրեր զիս: Ես դրամ տուեր եմ եւ անոր համապատասխան ալ քօմֆօր պահանջելու եւ ունենալու իրաւունք ունիմ կարծեմ:

- Ներեցէք եթէ քիչ մը քարոզի համ կուտան ըսածներս, բայց դուք կը մոռնաք բարեկամ, թէ ինչ մեծ ոստում է որ կատարուած է այնտեղ ամէն մարզի մէջ անցնող յիսուն - յիսունըհինգ տարիներուն: Կը մոռնաք թէ ի՛նչ զոհողութիւններու, աշխատանքի ու զրկանքի գինով է որ ձեռք բերուած է այսօրուան մեր ունեցածը՝ որ ո՛չ միայն չամչցներ մեզ, այլ իրաւունք կուտայ հպարտանալու: Դուք կը մոռնաք զանազանել էականն ու հիմնականը, այսինքն մեր ժողովուրդի ֆիզիքական գոյութեան, ապահովութեան, անոր իմացական զարգացման եւ հոգեկան ազնուացման հետ կապ ունեցող կենսական հարցերը, նուաճումները՝ յարաբերաբար երկրորդական եւ ժամանակի ընթացքին դիւրաւ սրբագրելի մանրուք թերութիւններէն:

- Եղբայր, դուք ալ քիչ մը շատ կը չափազանցէք հոն եղածը: Ինչ է, մենք ալ մե՛ր դժուարութիւնները ունեցած ենք, ունինք դուրսը: Գիտէք, ես ազգային - կուսակցական խնդիրներու մէջ չեմ մտներ ընաւ, չէզոք մարդ եմ, բայց եթէ սխալ, պակաս բան մը տեսնեմ՝ չեմ քաշուիր մատնանիշ ընելէ:

- Ես ձեզի ուրիշ, պարզ հարցում մը պիտի ընեմ, պարոն Արգար: Կրնա՞ք մեզի ըսել թէ ինչ մասնակցութիւն բերած էք, չեմ ըսեր Հայրենիքին, բայց գոնէ ձեր գտնուած գաղութի ազգային կեանքին այստեղ:

- Կը կարծեմ թէ ձեր հարցումը կապ չունի խնդրին հետ: Ըսի ձեզի, ես ազգս ու եկեղեցիս կը սիրեմ եւ մայրենի լեզուս չեմ մոռնար ուր որ ալ ըլլամ: Այլ ուրիշ ի՞նչ պիտի ընեմ եղեր: Ես չէզոք մարդ եմ եւ ազգային գործերու չեմ խառնուիր: Գլխու ցաւ չեմ ուզեր, որովհետեւ խառնուածիդ պէս կողմ մը պիտի ըլլաս անպայման: Իսկ ես ասոր անոր հետ գէշ մարդ ըլլալու ոչ պատճառ ունիմ եւ ոչ ալ տրամադրութիւն:

- Բայց չէ՞ որ ձեր, այսպէս կոչուած, ազգային գործերը ձեզի, մեզի, այլ խօսքով իւրաքանչիւր գիտակից Հայու վերաբերեալ հարցեր են: Կ'երեւակայէ՞ք ընաւ թէ ինչ կրնար եղած ըլլալ մեր գաղութներուն կեանքը - դպրոց, եկեղեցի, մշակութային, երիտասարդական, մարզական կազմակերպութիւններ, մամուլ եւայլն - եթէ ամէն մարդ, ամէն Հայ ձեզի պէս «չէզոք» եղած ըլլար՝ որպէսզի գլխու ցաւ չունենայ, որպէսզի ասոր անոր հետ գէշ մարդ չըլլայ եւ հանգիստը չխանգարուի:

(Շար. 2)

ջին նախադասութեան խիկ հաւանաբար կամաւոր մէկ տարբերակն էր՝ «Ես աներակացս որպէ՞ս թագաւորեմ»ին:

Հողային հարցերու վերարծարծման, հայրենադրկութեան, հոգեկան թռիչքնեւրու թեւատման այս հրատապ օրերուն, Համազգայինի «Կիլիկիոյ Արքան» չէր կրնար ուրիշ բան ըլլալ, եթէ ոչ քիչ մը եւս կոտտացնել բորբոքած սրտերը եւ այժմէականութեան սիւնակները առաւել եւս ճոխացնել:

Ի՞նչ էր «Կիլիկիոյ Արքան»:

Լեւոն, նիւթական հարկադրանքներու սանձը արձակած, հայրենասէր սսեցի երիտասարդ մը, կ'ուզէ վերապրիլ կիլիկեցի իր պապերու երազը «ցանկամ տեսնել զիմ Կիլիկիա...»:

Այս յաճախանքը անհանդիստ կ'ընէր ճարտարարուեստականացած աշխարհի իր շրջապատը որ վաղուց արդէն կապը խզած էր, ազատատենչութեան, պապենական օճախի, երազանքի եւ այլ ցնորապաշտ նկատուած ցանկութիւններու հետ:

Իր խելագարութեան մէջ փառաւոր էր Լեւոնը այդ ժուժկալ եւ զուսպ բեմայարդարումի կեդրոնը: Երաժշտական խորքը եւ Հ. Եղիսեանի «Կիլիկիա»էն խազեր մրմնջող ձայնը մեծապէս նպաստեցին Լեւոնի ապրումները փոխանցելու սրահէն:

Տեղին է հոս նշել քանի մը անտեղի հաւաքական խնդուքներ, զորս պէտք է վերագրել հաւանաբար մեր հասարակութեան շատ յաճախ դաւեշտ տեսնելու վարժութեան:

Հակառակ անոր որ զուարթ արարներով, շատ իրապաշտ կերպով բեմադրուած, խեղկատակութիւններով լեցուն էր թատերգութիւնը, այսուհանդերձ պատգամ մը ունէր:

Հայրաբարոյ կամ բարոյապաշտ բնոյթով մը չէր ճնշեր ան հանդիսատեսին վրայ, այլ հեռահեռէ մեզ կը բերէր եղբայրացնելու Լեւոնին եւ Զապէլին հետ, թրթռացնելու յուզական այն թաքուն լարը որ ուշ կամ կանուխ թաղուհիներու կամ տոքթ. Ամանոսեաններու ընդմէջէն կը վարակէր նաեւ սրահը:

Ցուցիչ եւ տպաւորիչ էր նաեւ փոքրիկն Թալինի երկասացութիւնը Լեւոնի հետ, ջինջ հայերէնով այդ անմեղ նախադասութիւնները իրենց յատուկ տեղը գրաւեցին ընդհանուր մթնոլորտին մէջ:

Ծափահարելի՛ ձեռնարկ մը:

Եթէ նժարին վրայ դնենք սկսնակ սիրողներու այս առաջին փորձը, իր արժանիքներով եւ անխուսափելի թերութիւններով՝ կը մտածենք որ աւելի քան դրական պիտի ըլլայ անոր արդիւնքը:

Այս 18 հոգիներէ բաղկացած խումբը պատրաստ է արդէն իր կարելիութեան սահմանները հասցնել արուեստագիտութեան դռները, եթէ նկատի ունենանք ապագայի իրենց յախուռն ծրագրերը:

Համազգայինի ուրիշ մեծ թատերախումբերը աչքի առջեւ ունենալով, մեծ կորով եւ աննկուն կամք կը մաղթենք իրենց: Կը յուսանք որ ոչ միայն փարիզեան շրջանի, այլ նաեւ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ ունենան բեղուն գործունէութիւն:

ԷԼԷՆ ՄԵՐՃԱՆԵԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ այցելած է (Յունուար 28-ին) Արեւմտեան Ամերիկայի Էջմիածնի թեմի առաջնորդ Վաչէ Արք. Յովսէփեան: Յունուար 29-ին Վաչէ Արք. պատարագած եւ քարոզած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, ապա ընկերակցութեամբ թեմին առաջնորդ Գրիգորիս Եպիսկ. Բունիաթեանի եւ Պետրոս Հաճեանի այցելած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռամոս Մեխիայի մարզադաշտը եւ հիւրը եղած վարչութեան: Յունուար 31-ին Վաչէ Արք. այցելած է Դաշնակցութեան Տունը:

×

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Փլաս տէ զ'Առի մէջ, Յունուար 15-ին, իբրեւ մենակատար հանդէս եկած է ջութակահար Փիթըր Ունճեան՝ Մոնրէալի սէնֆոնիք նուագախումբին հետ, մեկնաբանելով Մոցարթի թիւ 3 քոնչերթօն: Երիտասարդ արուեստագէտը աշակերտած է Մանուկ Բարիկեանի, չեխ ջութակահար Վանիչէքի, Նիւ-Եորքի մէջ՝ Գալամեանի, ներկայիս կ'աշխատի Տորոթի Տըլէյի հետ: 1980-էն ի վեր առաջին ջութակահարն է Թոքիօ քառեակին:

×

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Նարեկեան Կեդրոնին մէջ, Յունուար 21-ին, տեղի ունեցած է մեծարանքի երեկոյթ մը կրթական հինգ մշակներու՝ Ժորժ Ահմարանեան, 1930-ական թուականներուն պաշտօնավարած Պէյրութի Ս. Եղիա հայ կաթողիկէ վարժարանը, Անթուան Բէթիգեան՝ 32 տարի ուսուցչութեամբ զբաղած Աղեքսանդրիա եւ Մոնրէալ, Մանուկ Տէօվլէթեան՝ 45 տարի ծառայած որպէս դաստիարակ, Նազարէթ Սէֆէրեան՝ 30 տարի Պէյրութ պաշտօնավարելէ ետք, 1976-էն ի վեր կը դասաւանդէ Մոնրէալի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ ամէնօրեայ վարժարանը եւ տոքթ. Գէորգ Պաղճեան՝ կէս դարու վաստակով, որ ներկայիս կը դասախօսէ Մոնրէալի ֆրանսական եւ անգլիական համալսարաններուն մէջ: Յայտագրի առաջին բաժնին «Ալիշան» թատերախումբը ներկայացուցած է Վազգէն Այգունիի (տոքթ. Գէորգ Պաղճեան) «Թաղականը» երգիծախաղը: Երկրորդ բաժնին, մեծարեալներու նախկին աշակերտներէն իւրաքանչիւր ներկայացուցիչ խօսք առնելով անդրադարձած է իր ուսուցչի վաստակին: Փակման իր խօսքի աւարտին Եղուարդ Ծ. Վրդ. Գորթիկեան մեծարեալներուն յանձնած է յիշատակի նուէրներ:

×

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Սէնթ Րիճիս պանդոկին մէջ, Յունուար 22-ին, տեղի ունեցած է մեծարանքի ճաշ մը, ի պատիւ առաջնորդ Մեսրոպ Արք. Աշճեանին: Հայ ժողովուրդի արժանիքներուն դրուատիքը ըրած է Փամելա Այլըթ՝ Սէ. Պի. Էս հեռատեսիլի ընկերութեան կրօնական եւ մշակութային բաժնի փոխ-նախագահուհին: Օրուան գլխաւոր բանախօսը՝ տոքթ. Վարդան Գրիգորեան, վերլուծելէ ետք հայ իրականութիւնը՝ անցեալի եւ ներկայի լոյսին տակ, շեշտը դրած է ամերիկահայ գաղութի հոգերուն վրայ: Իր կարգին խօսք առնելով Մեսրոպ Արք. ի մէջ այլոց ըսած է. «Բաւական իրապաշտ եմ՝ գիտնալու համար որ այս ծափահարութիւնները ինծի չեն, եւ օրը՝ իմ օրս չէ: Ասիկա հայ եկեղեցւոյ օրն է»: Ապա, զարգացնելէ ետք տոքթ. Վարդան Գրիգորեանի մտածումները, թելադրած է նոր սերունդին քալել ժամանակին հետ: Խօսք առած են Զարըլ Մխիթարեան եւ Օննիկ Մարաշեան: Գեղարուեստական յայտագրի գործադրութենէն ետք Առաջնորդին յանձնուած են յիշատակի երեք նուէրներ: Ողջոյնի խօսք արտասանած է փրոֆ. Րիչըրտ Յովհաննէսեան:

×

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՅ «Յուսաբեր» ակումբի «Գարագաշեան» սրահին մէջ, Յունուար 28-ին, տօնուած է «Երիտասարդականի Օր»ը: Բացումը կատարած է Շանթ Կապէեան: Յանուն Երիտասարդաց Կեդր. Վարչութեան խօսք առնելով Գուրգէն Բանեան ներկայացուցած է արդի հայ երիտասարդութեան վստահուած առաքելութիւնը եւ անոր իրականացման ճամբուն վրայ՝ անկէ ակնկալուած գիտակից կեցուածքը: Ուղերձ մը արտասանելով Գարլօ Կարապետեան անդրադարձած է Սփիւռքի հայ իրականութեան մէջ յուսալքիչ քանի մը երեւոյթներու: Բանախօսած է տոքթ. Սուրէն Պայրամեան վեր առնելով հայ երիտասարդութեան դերը մեր գոյապայքարին մէջ: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են մանկական «Ծլուռ» երգչախումբը, Աղեքսանդրիոյ «Արմենիա» պարախումբը եւայլն: Ներկայացուած են նաեւ Աւետիս Ահարոնեանի «Էլ մի աղօթիր»ի եւ Գէորգ Էմինի «Յաւերժի ճամբորդը»ի հետեւողութեամբ թատերախաղեր: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է խրախճանքով:

×

ԳԱՀԻՐԷԻ Երիտասարդաց վարիչ մարմնի կազմակերպութեամբ, «Յուսաբեր»ի Հելիոպոլսոյ ակումբին մէջ՝ Փետրուար 2-ին, տեղի ունեցած է դաստիարակչական միօրեայ սեմինար մը, մասնակցութեամբ 25 երիտասարդներու եւ պատանիներու: Յայտագիրը բաղկացած է դասախօսութիւններէ, ընդհանուր զարգացման մրցումներէ, յեղափոխական եւ ազգային երգերու, ինչպէս նաեւ գծագրութեան մրցումներէ, «Մխիթար Սպարապետ» ժապաւէնի ցուցադրութենէ եւայլն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱԶՈՒԱԳԻՒՏ ՄԵՏԱՂԱԴՐԱՄՆԵՐ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

Լենինականցի դրամահաւաք Արտաշ Սանոյեան Հայաստանի Պատմութեան Թանգարանին նուիրած է շուրջ 500 հին մետաղադրամներ՝ տասնեակ երկիրներու մէջ կտրուած: Ամէնէն հինը յունարէն մակագրութեամբ մետաղադրամն է, որ կը պատկանի Ն. Ք. 4-րդ դարուն: Մասնաւոր հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ Պարթեւներու Որոդէս թագաւորի դիմանկարով դրամը: Պատմիչ Պլուտարքոսի տեղեկութիւններով Որոդէս հիւրընկալուած է իր դաշնակցին՝ Հայոց Արտաւազդ թագաւորին կողմէ: Հայաստանի մայրաքաղաք Արտաշատի մէջ անոր ներկայութեամբ ցուցադրուած է Եւրիպիդէսի «Բաքոսուհիներ» ողբերգութիւնը: Առօրեայ գործածութեան, ազգագրական բազմաթիւ առարկաներու հետ մէկտեղ Հայաստանի Պատմութեան Թանգարանին մէջ ներկայացուած են քանի մը հազար հնադարեան եւ միջնադարեան մետաղադրամներ, որոնց մեծ մասը յայտնաբերուած են Գառնիի, Դուինի, Արտաշատի, Էրեբունի ամրոցի հնագիտական պեղումներու ընթացքին:

×

ԱԽՈՒՐԵԱՆ ԳԻՒՂԻՆ ԴՊՐՈՑԸ ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԵԿԱՆ

Ախուրեան գիւղի միջնակարգ դպրոցը բոլորած է իր հիմնադրութեան հարիւրամեակը: Սկսած է մէկ դասարանով՝ իբրեւ ծխական դպրոց: Ներկայիս հաստատութեան շրջանաւարտները կ'աշխատին ժողովրդական տնտեսութեան եւ մշակոյթի զանազան մարզերու մէջ: Իր հիմնադրութեան հարիւրամեակին առթիւ եւ դաստիարակչական մարզէն ներս անոր ունեցած ծառայութիւններուն ի գնահատութիւն, Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիումը վարժարանը պարգեւատրած է պատուոյ գիրով: Իսկ վարժարանին տեսուչը՝ Ս. Կուրթանեան, արժանացած է «Խաչատուր Աբովեան» մետալի:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ
ՈՂԲԵՐԳԱԿԱՆ ԱՆՑԵԱԼԸ
Ե Ւ
ԽՐԱԽՈՒՍԻՉ ՆԵՐԿԱՆ
Սփիւռք, Հայաստան, հայ Դատ
Հեղինակ՝ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ
Հրատարակութիւն Նիսի Հայ Մշակութային Միութեան:

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

5

ՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ ՄԷՋ

Միթէ՞ այլեւս զինքը տեսնելու փափաք չունէր. Մառի տխրօրէն ժպտեցաւ, իրաւ, այս գեղադէմ իշխանը, բազմաթիւ կիներու սիրոյ առարկան, ինչպէ՞ս պիտի յիշէր զինք:

Արեւմուտ էր գրեթէ եւ Վէցէրաներու կառքը ժամ մը պտըտելէ վերջ ճեմապարտէզին մէջ, վերադառնալու վրայ էր: Ռոտոլֆ չկար եւ Մառին դառնութեամբ լեցուեցաւ: Մայրը, զայն պունաթափ տեսնելով, հարցուց թէ արդեօք չէ՞ր մսած: Մառին աւելի երկարելու համար պտոյտը, պատասխանեց որ արդարեւ կը մսէր եւ թոյլտուութիւն խնդրեց քրոջը հետ հետիոտն պտոյտ մը ընելու: Պառոնուհի Վէցէրա թոյլատրեց, սակայն կառքէն դուրս չելաւ. ուրով պտոյտը կ'արհամարհէր:

Մառի եւ Հաննա անտառը մտան եւ բռնեցին ծառուղին եզերող կածանը: Այն պահուն երբ կը հասնէին կածանին դարձած տեղը, սահմանածայրէն քիչ մը մեկուսի, առջեւնին տեսան ձի մը, որուն վրայ նստած ձիաւորը, սպայ մը, վար հակած էր ու կը խօսէր կնոջ մը հետ, զոր մանկամարդ աղջիկները հազիւ նըշմարեցին: Ձիաւորը կռնակէն կը տեսնէին: Մառին քանի կը մօտենար անոր, այնքան սիրտը ուժգնօրէն կը զարնէր. երբ ձիաւորին հասան, ստիպուեցան քանի մը քայլ առնել, անոր ետեւէն դառնալու համար: Այդ վայրկեանին ձիաւորը շրջուեցաւ եւ Մառին Ռոտոլֆը ճանչցաւ: Կարելի է երեւակայել անոր շփոթութիւնը: Աչքերը վար առաւ, յետոյ բարձրացուց. Ռոտոլֆ քանի մը քայլ անդին իրեն կը նայէր եւ երբեք այնքա՛ն մօտիկ չէր գտնուած: Մէկ ակնարկով ճանչցաւ իշխանին խօսակիցը. այն տարօրինակ կինն էր, որուն հանդիպած էր Փրաթէրի մէջ, երբ կառքով մը կ'անցնէր: Անխորհուրդ բան մը ըրած ըլլալու վախէն եւ ենթակայ զգացումներու յորձանքի մը զոր չէր կրնար վերլուծել, Մառի ետ դարձաւ:

Ինչպէ՞ս կրցաւ ճամբան շարունակել եւ պատասխանել քրոջը հարցումներուն, քրո՛ջը, որուն հետաքրքրութիւնը բուռն կերպով արթնցած էր այս անակնկալ պատահարէն: Յիսուն քայլ չէին առած, երբ ձիաւորը սրարշաւ անցաւ իրենց քովէն: Իշխանը քիչ մը իրենց կողմը դարձած էր: Մառին կարծեց թէ անիկա շատ թեթեւ բայց զգալի կերպով իր կողմը կը ծռէր:

×

6

ՆԱՄԱԿ ՄԸ

Այս հանդիպումէն քանի մը օր վերջ, Ռոտոլֆ գիշերը ուշ ատեն Հօֆպուրկ վերադարձած էր: Քնանալու տեղ, սիկարէթ մը վառեց, երկնցաւ թիկնաթոռի մը մէջ եւ դառն մտածումներու անձնատուր եղաւ: «Հնդկաստանի խորէն եկած թըմբեցուցիչը» իր ուժը կորսնցուցած էր եւ պէտք էր ուրիշ բան գտնել. ո՞ր գինել... բալասա՞ն մը կրնար գտնել... Լապտերի լոյսին տակ, մեռելի ոսկորկ դանկը կը փայլէր եւ նայուածքները իրեն կը քաշէր: Թողուց որ մահուան գաղափարին շուրջ միտքը դեգերի. վայրկեան մը խաղայ անոր հետ, հեռանայ անկէ ու կրկին դառնայ: Արդէն վաղուց ի վեր մահը ոչ մէկ սարսափի զգացում կը ներշնչէր իրեն: «Ապահով խաղաղութիւն... Սակայն վերջին լուծումն է միայն. զայն ընդունելէ առաջ, պէտք է ամէն տեսակները փորձել»:

Յետոյ աչքերուն առջեւ պատկերացան Ժան Սալվաթօրի եւ Միլլի Շթիւպէլի դէմքերը. վերջապէս երջանի՛կ մարդիկներ: Այն ատեն է որ նոր մտածում մը զինքը գրաւեց եւ հրապուրեց. անմիջական որոշում մը տուաւ, անվարան դըրասեղանին մօտեցաւ, կարճ նամակ մը գրեց եւ հասցէն գրելով, Լօշէքը կանչեց.

- Նայէ որ այս նամակը վաղը առաւօտ ժամը իննէն առաջ տեղը տարուի յանձնակատարի մը միջոցաւ:

Լօշէք նամակը առաւ եւ խոնարհութիւն ընելով դուրս ելաւ:

Իշխանը պառկեցաւ. «Արդեօք ուղղակի ձեռքը պիտի հասնի՞, խենթութիւն է ըրածս. պէտք է սպասել»...

Սակայն տարտամօրէն կը զգար թէ չէր կրնար սպասել եւ թէ այն անխորհուրդ շարժումը որ զինքը մղած էր այս նամակը գրելու, անոնցմէ էր՝ որոնց մարդ չի կրնար դիմադրել:

(Շար. 42)

Պ. Փանոս Արովեան ցաւով կը ծանուցանէ իր կնոջ՝

ԿԻԼԻՍ. - ԱԶՆԻՒ ԱԲՈՎԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Գասապեան)

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 17-ին, 71 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Ուրբաթ, Փետրուար 24, ժամը 10·30-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Վիլէժիֆի գերեզմանատունը:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Վենետիկի Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանի տնօրէնութիւնը Ս. Ղազարի Հայկական Ճեմարանի հովանաւորութեամբ եւ գործակցութեամբ, այս տարի Օգոստոս ամսուան մէջ պիտի կազմակերպէ հայագիտութեան բարձրագոյն դասընթացքներ:

Նկատի առած անցեալի մէջ կատարուած սահմանափակ փորձերու մեծ յաջողութիւնն ու արդիւնքը եւ Սփիւռքահայ ուսուցիչներու մասնագիտանալու եւ այժմէականանալու կարիքը՝ վերոյիշեալ դասընթացքները ուղղուած են, հայագիտութեամբ զբաղողներու եւ մանաւանդ հայկական նիւթերու ուսուցիչ - ուսուցչուհիներուն:

Դասընթացքները կը սկսին Օգոստոս 1 Չորեքշաբթի օր, եւ կը վերջանան Օգոստոս 30 Հինգշաբթի օրը:

Մասնակցողներուն բնակութեան եւ ճաշի կարելիութիւններ պիտի տրուին, այս պատճառաւ տեղերը սահմանափակ են, հետեւաբար հետաքրքրուողներէն կը խնդրուի ամէնէն ուշ մինչեւ Ս. Զատիկ, իրենց գրաւոր դիմումները կատարել Վենետիկի Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանի տնօրէնութեան, եւ կամ դասընթացքներու քարտուղարութեան:

Այս տարուան հայագիտական դասընթացքները կը բաղկանան երեք գիտական մասերէ: Լեզուական, գրական ու պատմական: Վերջնական յայտագիրը եւ պայմանները բոլորին տրամադրութեան տակ են:

Դասընթացքներու վարիչ՝
Հ. ՓՐՈՖ. ԼԵՒՈՆ ԶԷՔԻՅԵԱՆ

Հասցէ. -
Segreteria dei Corsi di Specializzazione Armenologica
Dorsoduro 2596
30123 Venezia
ITALIA

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 26,
Է. ԿԻՐԱԿԻ ՋԿՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ

Ղեւոնդեանց Քահանայից յառաջիկայ տօնին առիթով, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Պատարագը կ'երգուի քառաձայն՝ Մայր եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ:

Յաւարտ պատարագի մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փարիզի եւ Շրջանին եկեղեցիներուն մէջ ծառայած՝ վախճանեալ Առաջնորդներուն եւ Հոգեւորականներուն համար:

Փարիզի եւ շրջաններուն մէջ ծառայած հանգուցեալ Առաջնորդներն ու Հոգեւորականները եղած են. -

Վռամշապուհ Արքեպիսկ. Քիպարեան, Արտաւազդ Արքեպիսկ. Սիւրմէյեան, Գէորգ Արքեպիսկ. Իւթիւճեան, Գրիգորիս Եպիսկ. Պալաքեան, Կոմիտաս վրդ. Սողոմոնեան, Սուքիաս վրդ. Պարոնեան, Յովհաննէս քհնյ. Հիւնքեարպէյէնտեան, Սահակ քհնյ. Իւթիւճեան, Կոմիտաս քհնյ. Սկլեան, Բառնաբաս քհնյ. Խըտտմեան, Աբիսողոմ քհնյ. Թորոսեան, Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեան, Վահան քհնյ. Խոյեան, Բարթող քհնյ. Թագըրմճեան, Գէորգ քհնյ. Դաւիթեան, Լեւոն քհնյ. Արսլանեան, Գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեան, Մկրտիչ քհնյ. Արսլանեան, Գէորգ քհնյ. Նիզամեան, Ներսէս քհնյ. Գանճեան, Գրիգոր քհնյ. Ճէպէճեան, Յուսիկ քհնյ. Ազատեան, Վարդան քհնյ. Պաղտատլեան, Յարութիւն քհնյ. Ծորթուլեան, Ազգէ քհնյ. Փայլակեան, Եսայի քհնյ. Ալթունեան, Թովմաս քհնյ. Մինասեան, Մաշտոց քհնյ. Թիւֆէնկճեան:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը աղօթելու բազում տարիներ իր եկեղեցւոյն ծառայած Հոգեւորականներուն՝ եւ Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ բարգաւաճման համար:

à l'étoile
Concessionnaire
AUSTIN ROVER
Mini
METRO
M-G
TRIUMPH
ROVER
CHAMPS ELYSEES
OUVERT SAMEDI
CREDIT MAXIMUM
Gd choix de voitures
Occasions garanties
carrosserie mécanique
Service Après-vente
Pièces détachées
ARC DE TRIOMPHE AUTOS
30, rue de TILSITT 380-55-11
amp

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
13, Rue de Perche — 75003 Paris

Այս Կիրակի, Փետրուար 26, ժամը 11-ին, Փարիզի Ս. Խաչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ

հոգւոյն հանգստեան համար, անոր մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ

Ի գիտութիւն ողբացեալ հոգեւորականին յիշատակը յարգողներուն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Արսլանեան Երեցեաններ 200 Ֆ. կը նուիրեն իրենց սիրելի բարեկամին՝ Սիրուն Պարոնեանի մահուան առիթով Շաւիլի եկեղեցիին (ստանալ «Յառաջ»էն): Պ. Գազանճեան 50 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

ԼԻՈՆ. - Լիոնի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը Թէյասեղանի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները եւ բոլոր անոնք որոնք մասնակցեցան Վենետիկի եւ Ցունաստանի ճամբորդութիւններուն, Կիրակի, Փետրուար 26-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին Լիոնի եկեղեցիին սրահը: Այս առթիւ կը ցուցադրուին շարժանկարները եւ կը յարգուին մեր վեթերան ընկերուհիները:

Հ. Ա. Յ.
ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐ
Անտիյիի եւ Մօնմօրանսիի

Երրորդ Տարիքի Անձերու Համար:
Հանգստաւէտ պայմաններու մէջ,
Ընտանեկան խաղաղ մթնոլորտ,
Բժշկական տեւական հսկողութիւն եւ խնամք: Քաղաքներու ժխորէն եւ ապականած օդէն հեռու՝ բնութեան ծոցին մէջ, հաճելի եւ մաքուր միջավայր:

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
Maisons de Retraite
à Andilly et Montmorency
Pour les Personnes du Troisième-Age
Confort moderne, Ambiance familiale,
Surveillance et soins médicaux permanents.
Cadre paisible, dans la nature, loin de la pollution et des bruits de la ville.

S'adresser à l'A.A.A.S
Madame Mahdessian
77, Rue La Fayette — 75009 Paris
tél. 878-02-99

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի հոգեհանգստեան պաշտօնը եւ հոգեհաց Ծաղկազարդի առթիւ՝ Ապրիլ 15-ին:
- Ճաշը՝ Մայիս 6-ին:

ARMENIE 1984

DÉPARTS	RETOURS
14 AVRIL	27 AVRIL
20 AVRIL	28 AVRIL
20 AVRIL	03 MAI
05 MAI	18 MAI
31 MAI	10 JUIN
30 JUIN	13 JUILLET
14 JUILLET	27 JUILLET
04 AOUT	17 AOUT
18 AOUT	31 AOUT
01 SEPT.	14 SEPT.
15 SEPT.	28 SEPT.
06 OCT.	19 OCT.
26 DEC.	08 JAN.

Nos voyages comprennent des séjours simples, et des circuits.
POSSIBILITE DE VOYAGES INDIVIDUELS... CONSULTEZ NOUS!

RENSEINGNEMENTS & INSCRIPTIONS :

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261-51-13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860-13-66

Jacques CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 95-90-12

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

LE PRESIDENT DE LA REPUBLIQUE
représenté par M. Roland DUMAS Ministre des Affaires Européennes
LE GOUVERNEMENT représenté par
M. Jean LAURAIN Secrétaire d'Etat auprès du Ministre de la Défense
chargé des Anciens Combattants
M. Jean GATEL Secrétaire d'Etat auprès du Ministre de la Défense
LES ANCIENS COMBATTANTS, RESISTANTS ET VOLONTAIRES ARMENIENS
l'EGLISE ARMENIENNE
LES ASSOCIATIONS ARMENIENNES
(AAA, AAAS, CROIX BLEUE, CRDA, CSPPA, FRA-DACHNAG, GIA, HENTCHAKIAN, JAF, MNA, NOR SEROUND, UCFAF, UGAB, YAN'S CLUB...)
DES DELEGATIONS ARMENIENNES D'EUROPE ET D'ARMENIE
commémorent le

40e ANNIVERSAIRE
DE L'EXECUTION DE MANOUCHIAN

HEROS DE LA RESISTANCE
et des 23 fusillés du Groupe de l'Affiche Rouge
et honoreront la mémoire des milliers d'Arméniens
MORTS POUR LA FRANCE
le DIMANCHE 26 FEVRIER, à 16h, au MONT VALERIEN

PROGRAMME :

10h 30 : Départ des porte-drapeaux, Porte de Choisy
11h : Cérémonie organisée par l'ANACR et l'UGEVRE sur la tombe de MANOUCHIAN au cimetière d'Ivry pour les 23 fusillés du Groupe
12h 30 : **GRAND DEJEUNER OFFICIEL** en présence de Monsieur JEAN LAURAIN. Réservé aux personnalités françaises et arméniennes (sur invitation). Allocutions : **GENOCIDE ARMENIEN** / **AMITIE FRANCO-ARMENIENNE**
16h-18h 15 : **Grande Cérémonie officielle au Mont Valérien**

Renseignements : PARIS:296.09.82 et 770.07.25
BAGNEUX:681.44.54
CLAMART, ISSY-LES-MOULINEAUX:645.13.36
ALFORTVILLE:376.55 89 - ARNOUVILLE:985.06.58
SEVRAN:332.47.20

Presse et Organisation générale : Antoine BAGHDIKIAN 507.13.38 - 953.40.84

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance
Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն"

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
24
VENDREDI
24 FÉVRIER
1984

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ: 210 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 450 Ֆ. - Հատը: 3,00 Ֆ.

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO: 3,00 F

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.643 Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN 59e ANNÉE — No 15.643

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՃԷՄԱՅԷԼ՝ ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՌԱՆՁԻՆ

Սաուտի - Արաբիոյ բոլոր բանագնաց - ները Դամասկոս գացին - եկան, դեր մը խաղալու համար սուրիական ծրագրին առաջարկներուն մէջ: Դամասկոս մերժած էր Ռիատի ութ կէտերը: Չէր ընդուներ նաև որ՝ իր եւ Իսրայէլեան բանակները նոյն մակարդակին վրայ դրուին: Նոր ծրագիրը այդ «սխալը» չըներ: Կը նախատեսէ, անշուշտ, Իսրայէլ - Լիբանան համաձայնագրի ջնջումը, Ճեմայէլի մնա - լուն փոխարէն: Կը կարծուի որ դէպքերը հետեւեալ ընթացքը կրնան առնել. - Նախագահը նոր վարչապետ մը կը նշանակէ, օրինակ՝ Ռաշիտ Քարամէ կամ Թաքիէտին Սոլ (ընդդիմադիր): Անմիջապէս կը հռչակուի Իսրայէլ - Լիբանան դաշինքին ջնջումը, յետոյ բոլոր հոսանքները Զուիցերիոյ ճամբան կը բռնեն եւ հաշտութեան երկրորդ ժողով մը կը գումարուի: Ազգ. Միութեան դահլիճ մը կը կազմուի, տագնապը կը լուծուի, Ճեմայէլ աթոռը կը պահէ: Այս ծրագրին դէմ են, սակայն, քրիստոնեայ պարագլուխները: Շամուն կը սպառնայ եա առնել իր վրա - տահութիւնը Նախագահին, եթէ սուրիական ծրագիրը ընդունուի: Բայց ի՞նչ կ'առաջարկեն քրիստոնեաները: Կոնակ դարձնել Սուրիոյ, այլ խօսքով Իսրայէլի գիրկն իյնալ եւ Լիբանանի քրիստոնեայ հողամասը (10%) Իսրայէլի արբանեակ մը կը դառնայ: Միւս ճակատն ալ, աւելի խելօք չէ: Պէրրի (Շիի) համաձայն է սուրիական ծրագրին, պայմանաւ որ հարաւային արուարձանի ոճրային ռմբա - կոծութեան պատասխանատուները յայտնաբերուին եւ դատուին: Եթէ չըննեն, ապարօրէն, Ճումպլաթ կը խոստանայ քառսի վերածել երկիրը: Նոյնիսկ սիւննի Սայէպ Սալամ, չափաւոր, Փաշիտ Կ'որակէ Քաթայէպները: Դամասկոսէն վերադարձին, Պէրրի տեսնուած է Քարամէի եւ Ֆրանճիէի հետ, ապա յայտարարած թէ ի մօտոյ օդանաւային երթեւեկը պիտի վերսկսի:

Միւս կողմէ, նոր համաձայնութեանց հիման վրայ, պաղեստինեան բազմաթիւ հիմնարկներ կրկին գործօն կը դառնան, ինչ որ արգիլուած էր, կ'արտօնուի:

Արտաքին ճակատի վրայ, մեծ նորութիւն մը չկայ: Ամերիկա կը դադրեցնէ զէնքի հայթայթումը լիբանանեան բանակին, դիւանագէտները պայուսակները ծրարած կը չունեն:

Չորեքշաբթի իրիկուն Ֆրանսացի զինուոր մը եւս զոհ գացած է, Թնդանօթաձգութեան:

ՁԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԱՐԴԸ՝ Իվ Մոնթան, որ տիրական եւ տաղանդաւոր դէմք մըն է երգի եւ դերասանութեան ասպարէզին մէջ, սկսած է, այլ բեմ մը գրաւել՝ քաղաքական բեմը, եւ որովհետեւ շատ համակրելի անձ մըն է, մտահոգիչ մրցակից մը կրնայ դառնալ, գլխաւորաբար, ընդդիմադիր այն երեք պարագլուխներուն, որոնք կարօտը սրտին՝ 88ի ընտրութեան կը սպասեն: Անթէն 2-էն, Մոնթան խօսեցաւ տնտեսութեան մասին, մինչ կը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԷՈՐԳ ՀԱՏԻՏԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

——×——

«Գրական Թերթ»ի Փետրուար 10-ի թիւէն կ'իմանանք մահը Գէորգ Նազարի Հատիտեանի: Ծնած էր 1924-ին՝ Հալէպ: 1940-ին աւարտած է Կրթասիրաց վարժարանը եւ աշխատակցած «Զարթօնք», «Արարատ» օրաթերթերուն եւ «Հայ Գիր», «Կայծ», «Ծիածան» ամսագրերուն: 1946-ին ներգաղթած է Հայաստան եւ հաստատուած Լենինական: 1952ին աւարտելով Երեւանի մանկավարժական հիմ - նարկի լեզուի լսարանը (թղթակցու - թեամբ) ֆրանսերէն եւ հայ գրականութիւն դասաւանդած է Լենինականի միջնակարգ դպրոցներու մէջ: 1959-ին «Արգած» տարեգիրքին մէջ լոյս տեսած է Դանիէլ Վարուժանի նուիրուած իր ընդարձակ ուսումնասիրութիւնը: Նոյն տարին լոյս տեսած է նաեւ Գէորգ Հատիտեանի «Ռուբէն Սեւակ՝ կեանքն ու գրական գործունէութիւնը» մենագրութիւնը: 1956-էն ի վեր անդամ էր Խորհ. Միութեան Գրողներու Միութեան: Աշխատակցած է «Բանուոր», «Գրական Թերթ» եւ «Սովետական Գրականութիւն» թերթե - րուն: Վերջին տարիները Գէորգ Հատիտեան հայ գրականութիւն կը դասաւանդէր Լենինականի Մ. Նալբանդեան մանկավարժական հիմնարկին մէջ:

ՄԱՆՈՒՇԵԱՆ

(Շար.)

Հինգշաբթի, Փետրուար 23-ի իր թիւին մէջ «Մաթէն» քանի մը տողով կ'անդրադառնար Համայնավար կուսակցութեան հրապարակած յայտարարութեան «Իւմանիթէ»ի մէջ (Փետրուար 22, եւ որու արձագանգած էինք երէկ): Համայնավար կուսակցութիւնը առաւելաբար վրդոված էր «Մաթէն»է, որ ծանրանալով այն մատնութեան վրայ, որու զոհ գացած էր Մանուշեան, կ'ըսէր թէ Համայնավար կուսակցութիւնը «պատմութիւնը կը գրէ ուրիշներու մորթով»: Ի պատասխան համայնավար կուսակցութեան յայտարարութեան, «Մաթէն» կը խոստանայ նոր փաստաթուղթեր բերել թղթածրարին, գալիք օրերու ընթացքին:

ներկայացուէր չինծու (փիէֆսիոն) յայտագիր մը: Կասկած չկայ թէ խալացի համայնավար բանուորի այս տղուն գրաւած տեղը եւ համոզիչ լեզուն շատ դըժգոհ կը ձգեն համայնավար կուսակցու - թիւնը եւ «Իւմանիթէ»ն, որոնց համար անընդունելի է, որ մեռեալները այս ձեւով տրամադրուին, իրենց նախկին ընկերոջ...:

ԲԵՌՆԱՎԱՐԵՐՈՒ հարցը չէ կարգադրուիր եւ եթէ հոս հոն պատուարներ վերցած են, ուրիշ վայրեր կացութիւնը կը վատթարանար Հինգշաբթի օր:

ՎԵՆԵՏԻԿԻ Ակադեմիայի ծանօթ կամուրջը, որ մէկն է քաղաքին երեք կամուրջներէն (Ռիալթօ, Ֆեռովիա) որոնք Մեծ Քանալէին վրայ են, առժամապէս փակուած է, վիճակը բաւական վտանգաւոր նկատուելով, մանաւանդ որ ուականօրէն խճողուած է բազմութեամբ:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ Կ'ԱՆԴՐԱԴԱՌՆԱՆ ԹԷ ԶԻՐԵՆՔ ԾԱՆՕԹԱՑՆԵԼՈՒ ԳՈՐԾԸ ՀԱՅՈՒ ՄԸ ՅԱՆՁՆԵՐ ԵՆ...

——×——

ԽՄԲ. - «Թէրճիւման»ի (Փետր. 20) Ուաշինկթընի թղթակիցը դառնութեամբ կը գրէ հետեւեալ տողերը:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ. - Երեւան ելած է որ Հայ մըն է եւ «Նուիրեալ մը Հայկ. Հարցին» փոխ - Նախագահը այն ընկերութեան - Կրէյ Էնտ Քըմփէնի - որուն Թուրքիա տարեկան երեք հարիւր հազար տոլար կը վճարէ, Ամերիկայի մէջ Թուրքիան ծանօթացնելու եւ յատկապէս ԱՄՆ-ու Ծերակոյտին մէջ յանուն Թուր - քիոյ առաջ տանելու համար լոպիի աշխատանքները:

63 տարեկան Պէրրի Զորթեան ծագումով Հայ այս Ամերիկացին, նոյն ժամանակ ԱՄՆ-ու «Հայկ. Համագումարին (Արմենիըն Էսըմպլի) վարչական մարմնին մէկ անդամն է:

Զորթեան փոխ - Նախագահն է «Կրէյ Էնտ Քըմփէնի» ընկերութեան որ ընկերային յարաբերութիւններու մարզին մէջ աշխատանք կը տանի եւ որուն յանձնուած է ինչպէս ըսինք, տարեկան մօտ 300 հազար տոլարի փոխարէն ամերիկեան Ծե - րակոյտին հայկ. եւ յունական լոպինե - րուն դէմ կազմակերպել նման գործու - նէութիւն, ի նպաստ Թուրքիոյ: Զորթեան Գալիֆորնիոյ թերթերէն մէկուն յայտ - նած է թէ «զօրավիգ է ու գործօն կեր - պով մասնակից, Հայկ. Համագումարին ամէն գործունէութեան»:

- Թուրքիա տեղեա՞կ է:

Զորթեանի մասին որ մէկ կողմէն գործօն մէկ անդամն է Հայկ. Համագումարին եւ միւս կողմէ բարձրաստիճան մէկ պաշտօնատարը՝ ընկերութեան մը, որ ստանձնած է Թուրքիոյ ի նպաստ գոր - ծունէութիւն տանիլ, Գալիֆորնիոյ թերթերէն մէկը, «Գալիֆորնիա Կուրիըր» երկար յօդուած մը հրատարակած է:

Ըսուած է թէ Զորթեան անցեալ Սեպտեմբեր ամսոյն Հայկ. Համագումարին վարչութեան անդամ ընտրուած է եւ մէկն է ութ հոգինոց այն յանձնախումբին որ Գալիֆորնիոյ նահանգապետ Ճ. Տէօքմէճեանի գլխաւորութեամբ այցելութիւն մը տուած է Նախագահ Ռեկընի ու խնդրած որ զօրավիգ կանգնի Հայերուն:

Նոյն գրութեան մէջ տեղ տրուած իր արտայայտութեան մէջ Զորթեան կ'ըսէ. «Կապ չունիմ այն համաձայնութեան հետ որ գոյացած է Թուրք աւագ հիւպատոսարանին եւ մեր ընկերութեան միջեւ: Ինձմէ չպահանջուեցաւ որեւէ ձեւով գործել Թուրքերու համար: Մինչեւ հիմա ոչ մէկ խնդիր ունեցայ այս մասին. սակայն կրնամ ունենալ: Այդ պարագային պատրաստ կ'ըլլամ նման հարց մը դիմագրաւելու»:

Այն հարցումին թէ Թուրքիա տեղեա՞կ էր իր վերոյիշեալ ընկերութեան փոխ - նախագահի պաշտօնը վարելէն, Զորթեան պատասխանած է. «Չեմ գիտեր թէ Թուրքերը լուր ունի՞ն իմ պաշտօնէս, սակայն եթէ նոյնիսկ տեղեակ են, այս անակընկալ մը չըլլար ինծի համար: Անշուշտ ընկերութեան պաշտօնէութեան ցանկը առած են»: Հայկ. Համագումարին մէջ իր ստանձնած պարտականութեան մասին Զորթեան ըսած է թէ «ոչ ոք կը հետա - քրքրէ թէ ինչ կ'ընեմ անձնական կեանքիս մէջ»:

Զորթեան հեռաձայնի խօսակցութեան մը ընթացքին «Թէրճիւման»ի կրկնած է թէ «ոչ մէկ կապ ունի Թրքական հաշիւին հետ». հաստատած է նաեւ ընկերութեան փոխ - նախագահ ըլլալու պարագան:

«Կրէյ Էնտ Քըմփէնի» ընկերութիւնը հիմնուած է երկու տարի առաջ: Հիմնադիրը, Ռոպէռ Կրէյ մէկն է նախապէս աշխատած նման կազմակերպութիւննե - րու մէջ եւ ծանօթ է որպէս մօտիկ բարեկամը Նախագահ Ռեկընի: Իր ընկերութիւնը կարճ առեննէ մեծ յառաջացում արձանագրած է եւ դարձած Ուաշինկթընի մեծագոյն հաստատութիւնը:

Զորթեան որ նախապէս 13 տարի աշխատած է ձայնասփիւռի «Ամերիկայի Ձայնը» կայանին մէջ, երկու տարի առաջ անցած է այս ընկերութեան:

Կ'ենթադրուի թէ եթէ նոյնիսկ Զորթեան ուղղակի պատասխանատու չէ իր ընկերութեան Թուրքիոյ ի նպաստ կատարած գործունէութեան, որպէս փոխ - Նախագահ մօտէն կը հետեւի խնդրոյ առարկայ գործունէութիւննե - րուն:

ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼ

JEUNE AFRIQUE

ԹՈՒՐՔ ՄԸ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ ՊԵՏՐՈՍ ԹԵՐԶԵԱՆԻ

——×——

Ժէօն Աֆրիք շաբաթաթերթի Նոյեմբեր 16-ի թիւին մէջ (տե՛ս «Յառաջ»՝ Նոյեմբեր 17) Պետրոս Թերզեան յօդուած մը ստորագրած էր. - «Հայերը՝ ցեղասպա - նութենէն՝ «արդարադատները», ուր հակիրճ պատմականէ մը ետք Ասըլեան Եղեռնին, կ'անդրադառնար ժամանակակից դէպքերուն, ահաբեկչական կազմակեր - պութեանց եւ հայ ժողովուրդի իրաւունքներուն:

Թունուզ ապրող Թուրք մը՝ Ահմէտ Օկուզքան, դոհ չէ մնացած այս յօդուածէն, եւ «Ապստամբութիւն մըն էր» խորագրուած գրութիւնով մը, կը պատասխանէ (Ժէօն - Աֆրիք, Փետրուար 15, թիւ 1206), ինչ որ կը փաստէ, առնուազն, թէ Թուրքերուն համար դոնէ լռութիւնը՝ այլեւս ոսկի չէ: Ի՞նչ կ'ըսէ: Հին յանկերգ մը, վերջերս շարադրուած եւ չըրջաբերականի երեւոյթ առած, քանի թերթէ թերթ, նոյն նախադասութիւնները, նոյն թիւերը, նոյն պատճառաբանութիւնները կը շրջին քաղաքէ քաղաք: Կը փոխուին ստորագրութիւնները եւ Անգարայի փրոֆէսօրը դեսպանի կը վերածուի «Մոնտ»ի մէջ կամ Ահմէտի՝ Ժէօն - Աֆրիքի:

Այս գրութեան կցուած է, անշուշտ, Փիէր (Պետրոս) Թերզեանի պատասխա - նը, ուր ան հաստատելէ ետք թէ Թուրքը ամէն ինչ չուրանար, կը բերէ հարկ եղած փաստերը, որոնք անառարկելի կերպով կը դրժեն Թուրքին ըսածները ու կ'եղծականցնէ. -

«Cependant, j'estime malgré tout — et cela me ramène à ma remarque du début — que les démentis opposés au génocide par les responsables turcs depuis quelques années constituent un progrès par rapport au silence total observé pendant des décennies. Après un «oubli» typiquement freudien, la contradiction est un pas en avant vers le dialogue qui reste indispensable pour le réglement du contentieux arméno-turc. Ce dialogue ne peut s'instituer qu'à une condition : ni apologie du terrorisme, ni apologie du génocide, mais strict respect des faits historiques et reconnaissance mutuelle des identités nationales.

ԱՐՆՕ ՀԱՄԼԷՆԻ ԵՒ ԺԱՆ-ՄԻՇԷԼ ՊՐԷՕՆԻ LA MÉMOIRE RETROUVÉE - Ն

Գրեց՝ Ա. ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ
(Պատմ. Գիտ. Տոքթ.)

Բ.

Համլէնի եւ Պրէօնի այս գրքին մէջ մեզ մանաւանդ հետաքրքրող գլուխները եղան անոնք ուր Փրանսացի լրագրողները տեսակցութիւններ կ'ունենան Թուրք կառավարութեան այժմու պատասխանատու դէմքերու հետ: Հայկական ցեղասպանութեան հարցը որ մինչեւ տասնեակ մը տարիներ առաջ Թուրքիոյ մէջ բնաւ չէր յիշուեր եւ ոչ ալ կը խօսուէր, այսօր Թուրք մամուլին մէջ ամենաշատ գրուած եւ ծեծուած նիւթն է: Բնականաբար իշխանութիւնները եւ լրագրողները սուտ ու փուտ բացատրութիւններով կը ջանան ճշմարտութիւնը աքօղել ու իրենց ժողովուրդը խաբել: Խիստ հետաքրքրական է արդարեւ Փրանսացի լրագրողներու Թուրք ծովակալ եւ պատմաբան Օրքունթի հետ ունեցած տեսութիւնը: Ըստ Օրքունթի, Թալէաթ փաշայի Իթթիհատական կուսակցութեան վերջին ժողովին (1918) կատարած ինքնարդարացումի յայտարարութիւնը ճիշդ եւ անհերքելի փաստ մըն է եւ անհիմն ու անտեղի է նոյնիսկ վիճարանիլ այս մասին: Այսինքն Թուրք ծովակալ եւ պատմաբանը «միամտօրէն» առանց առարկելու կ'ընդունի մեծ ոճրագործին կեղծ յայտարարութիւնը եւ կը զարմանայ թէ ինչո՞ւ օտարները եւ Հայերը դեռ կը պնդեն հակառակը, լեռնէն եւ ձորէն հայթայթուած «սուտ փաստաթուղթեր»ու յենլով եւ կը ճգնին դժբախտ Փաշային անմահ յիշատակը վարկաբեկել եւ սեւցնել: Հաշա՛ա, պիտի բսէր Թուրք «փիլիսոփայ» Նասրէտտին Հօճա եթէ գիտնար թէ որքան ապերախտ եղած են այսօր աշխարհի չորս ծագերուն ցրուցան եղած Հայերը, «բարեխնամ» կառավարութեան ամենամարդասէր Փաշայի յիշատակին հանդէպ: Այն փաշային որ նոյնիսկ պատերազմի ընթացքին, տարագրուող թշուառներուն հանդիստը խորհելով հրամայեր է Միջագետքի եւ Սուրիոյ անապատներուն մէջ անոնց համար բնակարաններ շինել, ուտելիք եւ գործ հայթայթել (1), մինչ անոնցմէն խեղճ մահմետականները անօթութենէ եւ հիւանդութենէ կը մեռնէին Անատոլուի քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ:

Օրքունթ «ազնուօրէն» պատասխանելով Փրանսացի լրագրողներուն մէկ հարցումին շնորհ կ'ընէ եւ դիտել կուտայ թէ բոլոր Հայերը չէին բմբռնուած, իսկ Թուրք իրաւաբան՝ Փորոյ կը շեշտէ թէ «Դաշնակցական կուսակցութեան անդամ Հայեր կային, որոնք միաժամանակ ռուսական բանակին մէջ եւս կը ծառայէին: Եւ Թուրքերը բոլոր կողմերէն յարձակումի ենթարկուելով» կը շարունակէ ան, «չէին կրնար Հայերը ուղմաճակատին ետեւ ձգել» (տե՛ս էջ 73):

Միայն անհրաժեշտ էր հոս իրաւագէտ Փորոյի հարցնել թէ արդեօք Հայերը Օսմանեան բանակին մէջ զինուորագրուած չէի՞ն եւ թէ որքա՞ն էր անոնց թիւը: Իսկ Թուրք Արտաքին նախարար Թիւրքմէնի գալով, ան դիտել կուտայ թէ հայկական խնդիրը այն ձեւով որ կը ներկայացուի Հայոց կողմէ բնաւ իրականութեան չի համապատասխաներ (տե՛ս էջ 73): Եւ Թուրք կառավարութիւնը օտար դիւանագիտական մարմինները եւ մամուլը լուսաբանելու մտահոգութենէն (°) մղուած պրակ մըն ալ լոյս ընծայեր է: Մենք այդ պրակին մասին առենօք անդրադարձած ենք այս թերթին սիւնակներուն մէջ:

Թիւրքմէն յստակ կերպով կը մերժէ թէ տարագրուող Հայերու հանդէպ սպանութիւն փորձուած է (տե՛ս էջ 74): Իսկ եթէ շատ մը Հայեր մեռած են պատճառը որովհետեւ այդ տարի - 1915-ին թէ 1916-ին, - ձմեռը շատ խիստ եղած էր: Այս պնդումը բնականաբար խեղաթիւրիւմէն աւելի ծիծաղելի իսկ է, քանի որ խիստ ձմեռը որ տեղի ունեցաւ 1914 - 1915-ին էր: Իսկ աքսորը որ դէպի հարաւ առաջնորդեց հարիւր հազարներով Հայերը, Մայիսին (այսինքն գարնան) կամ Յունիսին (ամառուան սկիզբին) սկսաւ եւ Սեպտեմբերին սկիզբը արդէն (այսինքն 1916ի ձմեռէն բաւական առաջ) Փոքր Ասիան հայ տարրէն «մաքրագործուած» էր: Մեզի այնպէս թուեցաւ որ Թիւրքմէն փոխանակ Հայերը ամառուան տօթէն մեռան ըսելու, սխալմամբ ձմրան փուքին եւ սառնամանիքին զոհ գացին ըսած է…: Կայ նաեւ ուրիշ Թրքական յանկերգ մը որ վերջերս յաճախ կը կարդանք: Հայերը, կ'ըսեն անոնք, վեց դարերու Օսմանեան տիրապետութեան ընթացքին ամէն ազատութիւն վայելած են Թուրքերու կողմէ, ունեցած են բազմաթիւ նախարարներ, դեսպաններ եւ հիւպատոսներ, երեսփոխաններ եւ սէնաթէօրներ (ծերակոյտի անդամ) (2):

Պարտինք հոս Թուրք պատասխանատու մարմիններուն յիշեցնել որ ոչ թէ «հաւասարութիւնը» այլ Օսմանեան կայսրութեան հպատակ այլազան ազգերու եւ ժողովուրդներու մէջ ընկերային «անհաւասարութիւնը» երկրին օրէնաց հիմն էր, որուն պատճառաւ Թանզիմաթի ֆերմանը 1856-ին անհրաժեշտ նկատուեցաւ: Այս ֆէրմանին ոգին էր Օսմանեան տէրութեան բազմակրօն ժողովուրդներու միջեւ դարերու ընթացքին գտնուող ընկերային խտրամտը ջնջել: Հետեւաբար, թէեւ թուղթի վրայ, Օսմանեան կայսրութեան մէջ այլազան կրօնքի պատկանող ազգերու եւ ժողովուրդներու հաւասարութեան սկզբունքը 1856-ին ընդունուեցաւ եւ այդ թուականէն յետոյ կիրարկուիլ սկսաւ: Իսկ հայ դեսպաններ եւ հիւպատոսներու գոյութիւնը լոկ առասպել է: Ոչ մէկ հայ դեսպան եղած է, թէեւ Եւրոպայի կարգ մը Օսմանեան դեսպանատանց մէջ քանի մը հայ խորհրդականներ եւ քարտուղարներ պաշտօնավարած են, որովհետեւ ֆրանսերէն լեզուին հմուտ էին: Եւ այդ թուականներուն (19-րդ դար) այսօրուան եւրոպացի նկատուող Թուրքերուն մէջ մատով համրելու չափ քիչ էր թիւը անոնց որոնք օտար լեզու մը գիտէին:

Բ. Համաշխարհային պատերազմէն յետոյ է միայն որ Թուրքիա եւ Թուրքերը ի մեծ զարմացումս պատմական եւ աշխարհագրական տուեալներու իբր «Եւրոպա» եւ «Եւրոպացի» ըլլալ ազդ նկատուիլ սկսան: Թէպէտ ինչպէս ծանօթ է, անոնք ոչինչ ունին հասարակաց, Եւրոպայի ժողովուրդներուն հետ, մինչեւ իսկ բացի Թրակիայէն բոլոր Փոքր Ասիան եւրոպական երկրամասէն անջատուած է:

Ի վերջոյ ըսենք որ ժամանակակից պատմութեան եղելութիւններուն, դէպքերու մանրամասնութիւններուն քաջատեղեակ մէկու մը համար, շատ ալ դժուար չէ կէտ առ կէտ պատասխանել եւ ջրել Թրքական բոլոր այն անհիմն տեսակէտները որոնք այս գրքին մէջ կը յիշուին: Հետեւաբար նախ պէտք է ուշի ուշով ծանօթանալ եւ ուսումնասիրել Թրքական վարկածները եւ անոնց պատասխանները ունենալ: Թուրք պատասխանատու անձեր այսօր այնքան առաջ կ'երթան Հայերը զրպարտելու իրենց փախչելու քին մէջ որ կը մոռնան նոյնիսկ որ Կովկաս ռուսական հող էր եւ ոչ թէ Թրքական: Անոնք խօսիլ կը յարձակին ու կ'ամբաստանեն Հայերը որոնք 80.000 զինուոր տուեր են ցարական բանակներու եւրոպական զօրախումբերուն եւ 40.000 հայ զինուորներ ալ կովկասեան ճակատին վրայ կը գտնուէին եղեր: Հապա Ռուսաստանի եւ Կովկասի Հայերը Օսմանեան բանակին մէջ պէտք էր ծառայէին:

(Շար. 2)

1.- Ախօրեայններու վիճակին իսկական ճկարագրութիւնները մեր անտիպ փաստաթուղթերու հաւաքածոյին մէջ անհերքելի կերպով մի առ մի կը տողանցեն. տե՛ս Les Grandes Piussances, l'Empire ottoman, et les Arméniens dans les archives françaises (1914-1918), Paris, Publications de la Sorbonne, 1983, էջեր 58-59, 128-134, 208-209, 286-290, 352-353, 529-532 եւ դեռ ուրիշներ:

2.- Տե՛ս էջ 74-75:

200 ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԵՂԱԳԻՏԱՐԱՆ

Ժողովուրդի մը փորձառութիւնը սերունդէ սերունդ կ'անցնի բանաւոր եւ գրաւոր կերպով: Գրաւոր յուշարձանները պահեստանոցներ կը հանդիսանան դիւանները, ուր այդ նիւթերը կը հաւաքուին տարբեր ճամբաներով եւ, ինչպէս անոնցմէ իւրաքանչիւրը, մեր ձեռքին տակ գտնուող դեղագիտարանն ալ ունի իր պատմութիւնը:

Ս. Պետերբուրգը հիմնադրուելով եւ մայրաքաղաք հռչակուելով, դէպի իրեն կը քաշէ մեծ թիւով արհեստաւորներ, վաճառականներ, արդիւնաբերողներ, որ անոնց համար կը ստեղծուին աշխատանքի նոր ոլորտներ եւ կարելիութիւններ:

Այս զանգուածներու հետ Պետերբուրգ հասան նաեւ Հայեր, որոնց համար 1779-ին, Լազարեաններու ջանքերով, Նեւսկի պողոտային վրայ կառուցուեցաւ Ս. Կատարինէ հայկական եկեղեցին:

Եկեղեցական Խորհուրդի հաւաքած դիւանային նիւթերը հարուստ ու հետաքրքրական տեղեկութիւններ կը պարունակեն Պետերբուրգի հայ համայնքի ԺԸ.-ԺԹ. դարերու պատմութեան վերաբերեալ: Այդ նիւթերը Հայաստանի կեդրոնական դիւանին տրամադրած է Լենինգրադի մարզի պատմութեան դիւանը:

Վերոյիշեալ փաստաթուղթերը վերամշակելու ընթացքին վերջերս յայտնաբերուեցաւ ձեռագիր դեղագիտարան մը, որ կրնայ թանկագին աղբիւր հանդիսանալ բժշկութեան եւ հայկական ժողովրդական բժշկութեան պատմութեան ուսումնասիրութեան համար:

Դեղագիտարանի մասին տեղեկութիւնները կը սկսին 1931-էն, երբ ան Սուրբ... այլ փաստաթուղթերու հետ միասին ձեռագիրը յանձնած է Լենինգրադի դիւանային գրասենեակին, իսկ վերջինս զայն փոխանցած է Ներքին քաղաքականութեան, մշակոյթի եւ կենցաղի Լենինգրադի պետական կեդրոնական դիւանին: Ձեռագիրը, որպէս անկարեւոր փաստաթուղթ, պաշարման ժամանակ չէ տարուած, իսկ 1947-ին յանձնուած է Լենինգրադի մարզի պատմութեան դիւանին, ուրկէ փոխադրուած է Հայաստան:

Այս բոլոր տարիներու ընթացքին դեղագիտարանը դիւանային նիւթերու հետ հինգ անգամ մշակուած է: Ձեռագիրը ուսումնասիրողներու կողմէ օգտագործուած կամ, յամենայն դէպս, պահանջուած է երկու անգամ՝ 1948-ին եւ 1960-ին:

Աշխատութեան կցուած է Յովհան Վանանդեցիի պատկերը՝ «Տէր Յովհան Վանանդեցի մեծ վարժապետ եւ քերթող մակագրութեամբ:

Ծանօթ է, որ Վանանդեցի ծնած է 1772-ին՝ Վան: Վանայ լճի Կտուց կղզի միաբանութեան մէջ ծառայած է Գասպար վարդապետի մօտ, որմէ սորված է կարդալ, իսկ գրելը՝ վանքի կոնդակագիրէն: Անոր Ամիրզադէ անունը փոխած են Յովհանի, իսկ Վանեցի մականունը՝ Վանան...

ՉԷՔՈՔ ԱՐԳԱՐԸ

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ

- Ուրիշին ըսելիքը ի՛ր գիտնալիք բանն է. իսկ ես իրաւունք ունիմ կարծեմ իմ տեսակէտս ունենալու:

- Ինչ որ է, կէս մնաց ձեր ըսելիքը պարոն Արգար, Հայաստանի ձեր այցելութենէն կը պատմէիք եւ չեղեցանք: Ուրիշ ինչե՞ր տեսաք նայինք Հայրենիքի մէջ:

- Տեսնելիք շատ մեծ բան մը չկայ արդէն: Սեւան գացինք, անօթի ետ եկանք:

- Ինչո՞ւ, փա՞կ էր ճաշարանը:

- Չէ եղբայր, բաց ըլլալը բաց էր, եւ հակառակ ատո՛ր անօթի վերադարձանք: Սեւանի մէջ անպայման իշխան ձուկ պէտք է ուտէք ըսին: Բէք աղէկ, ապսպրեցինք: Կէս ժամ վերջ երբ եկաւ ձուկը, կառօնին բսի որ լէմոն մը եւ առանց աղի քիչ մը հալած, տաք կարագ բերէ ձուկին վրայ լեցնելու համար: Մարդը «աչքի՛ս վրայ» բսաւ ու գնաց: Ա՛լ սպասէ որ կարագն ու լէմոնը գան: Հինգ վայրկեան, տասը, տասնըհինգ, քսան…: Մեր միւս սեղանակիցները բոլոր վերջացուցին իրենց ճաշը, իսկ իմ կարագս ու լէմոնը պիտի գան: Երկրորդ յիշեցումէ մը քառորդ ժամ վերջ երբ ատոնք բերուեցան՝ ձուկս պաղած էր արդէն եւ վրան համ - հոտ չէր մնացած: Զզայնութենէս ձգեցի սեղանը ու ելայ առանց ուտելու: Միւսները իրենց սուրճն ալ խմած էին մինչ այդ:

- Մատենադարան, պատմութեան թանգարան, համալսարան, Բիւրական, Ակադեմիա եւայլն այցելելու պատեհութիւն ունեցա՞ք:

- Չէ՛ չիտակը, առանկ տեղեր չգացի: Միւս պատահածներէն սիրտս այնքա՛ն կոտրած էր որ բոլորին ալ նալլէթ ըսի:

- Այսինքն Մատենադարանին, համալսարանին, Բիւրականին, Թանգարանին, Ակադեմիայի՞ն…

- Է հա՛, հարկա՛ւ. ի՞նչ ըսել է, եղբայր, ես դրամովս խայտառա՞կ ըլլամ: Դուրսը առանկ բան կը տեսնէ՞ք երբեք: Մենք այսքան տարի է Եւրոպա կ'ապրինք կուգանք, աշխարհէն այդքան ալ պէխապար մարդիկ չենք ի վերջոյ.- փարան տուի՞ր, ուզածդ ուզած տեղդ կ'ունենաս: Ինչ որ է, կը կարծեմ թէ այդ բոլորին մասին խօսիլը աւելորդ է որովհետեւ կացութենէն բան մը չի փոխուիր: Մենք Հայաստանին բարիք չկամեցողը չենք: Ինչպէս կ'ըսեն այնտեղ, Հայրենիք կը կառուցանեն եղեր, լաւ կ'ընեն, Աստուած հետերնին ըլլայ, իրենց յաջողութիւնները լսելով կ'ուրախանանք: Միւս կողմէ, ինչո՞ւ սուտ խօսիմ սակայն, անգամ մըն ալ չեմ երթար: Հայաստանը մեր տեղը չէ:

- Պարոն Արգար, չէ՞ք կարծեր որ հարցին ձեր մօտեցումն է որ սխալ է հիմնովին: Կարճ, երկու բառով բացատրեմ միտքս: Զարիքին աղբիւրը այս պարագային ձեր … չէզոքութիւնն է ըստ իս. այսինքն ձեր անտարբերութիւնը, անցեալէն ու ներկայէն կտրուած ըլլալն է ու այդ բոլորին օտարի մը աչքով ու հոգիով մօտենալը: Ինչպէս կ'երեւի, ձեզի համար շատ աւելի կարեւորութիւն ունին պանդոկի մը սենեակին մէջ ձեր ուզած ատեն խմիչք ունենալու պերճանքն ու ճաշարանին մէջ հալած կարագին - չմոռնանք՝ առանց աղի - ժամանակին հասած ըլլալը, քան հայրենի ժողովուրդը ինք, իր ճակատագրով, նուաճումներով, չքեղ այն հաստատութիւններով՝ որոնցմէ մէկ - երկուքը յիշեցինք քիչ առաջ: Հաստատութիւններ՝ որոնցմով, ինչպէս ըսիք, հետաքրքրուա՛ծ իսկ չէք ձեր չէզոք կեցուածքով: Ի՛նչ բարեբախտութիւն Հայրենիքին համար որ գոնէ բարիք կը կամենաք եղեր, կ'ուրախանա՛ք եղեր հեռուէ հեռու՝ այնտեղ կատարուած նուաճումներուն, իրագործումներուն համար:

Մեր խօսակիցներէն պարոն Գեղամի վերջին այս հեղնանքով խառն պոռթկումը մը կրնար փոխադարձ, վիրաւորական անհաճելի ակնարկութիւններու, արտայայտութեանց տեղի տալ՝ եթէ տանտիկինոջ գինաթափող, քաղցր ժպիտը անընդգալաբար չփակէր հարցը.

- Հրամեցէք խնդրեմ ներս, ճաշը պատրաստ է:

×

Այն ատեն, ընդվզելով հանդերձ, շատ չանցած մոռցած էի միջադէպն ու չէզոք Արգարը: Ի վերջոյ ո՞վ կը հետաքրքրէ... ... էր, կը զբաղէր չէզոք Արգարներով՝ ... րոնց ամբողջ կեանքը, ուշադրութիւնը կեդրոնացած էր իրենց պզտիկ, ... նըշան, անպէտ եւ փքացած եսերուն շուրջ միայն: Վերջերս անմշան ուրիշ դէպք մը պատճառ եղաւ սակայն որ անգամ մը եւս մտածեմ չէզոք Արգարին հետ ունեցած մեր վերջին հանդիպումին եւ այդ առթիւ տեղի ունեցած խօսակցութեան մասին:

(Շար. 3)

գեցի։ Ուսումը առած է Կ. Պոլսոյ «Մայր դպրատուն»ը. 1798-ին մեկնած է Զմիւռնիա, ամուսնացած եւ զբաղած է ուսուցչութեամբ։ Զմիւռնիոյ մէջ ձեռնադրուած է քահանայ եւ հոն ալ վախճանած է 1840-ին։ Յովհան Վանանդեցի եղած է ժամանակի ուսեալ մարդոցմէ մէկը։ Գիտցած է հայերէն, թուրքերէն, պարսկերէն, արաբերէն։ Կատարած է թարգմանութիւններ, գրած՝ բանաստեղծութիւններ։

Թէ ինչ կապ ունի ան դեղագիտարանի հետ, մենք միայն ենթադրութիւններ կրնանք ընել։ Անոր կենսագրութեան ուսումնասիրութիւնը ոչ մէկ տուեալ կու տայ, թէ ան զբաղած է բժշկութեամբ։

Աշխատութիւնը աշխարհաբար է։ Այդ լեզուով գրած է նաեւ Վանանդեցի, եւ թուղթն ալ, որուն վրայ գրուած է դեղագիտարանը, կը պատկանի անոր ապրած ժամանակներուն։

Թուղթը ռուսական է։ Պատրաստուած է Եարոսլաւլի մէջ։ Յստակօրէն կ՚երեւան անոր մէջ Եարոսլաւլի զինանշանի թափանցիկ հետքերը։ Զինանշանի այդ տեսակը պաշտօնապէս հաստատուած է 1778-ին, իսկ թուղթի արտադրութիւնն այդ նշանով կատարուած է աւելի ուշ եւ, հետեւաբար, դեղագիտարանն ալ պէտք է գրուած ըլլայ 1778-էն ետք միայն։ Ամենայն հաւանականութեամբ ձեռագիրը կը պատկանի ԺԹ. դարու առաջին քառորդին։ Աշխատութեան 28-րդ թերթին տակը փոքր տառերով գրուած է «աստուածատուր» բառը կամ թերեւս գրողին անունը։

Այսպէսով, կարելի է որ ան ըլլայ Վանանդեցիի ինքնուրոյն եւ մինչեւ այսօր անծանօթ աշխատութիւնը։ Թերեւս ալ անոր պատկերը սխալմամբ կամ բոլորովին այլ նպատակով կցուած է աշխատութեան։ Եւ, վերջապէս, Վանանդեցին է դեղագիտարանի հեղինակը, թէ ուրիշ մէկը, այդ չէ կարեւորը, եւ աշխատութիւնը անոր համար չի կորսնցներ իր արժէքը։

Ամէն պարագայի տակ դեղագիտարանը հայ հեղինակի գործ է կամ անոր աշխատութեան ուշ շրջանի արտադրութիւն։ Նման եզրակացութեան յանգելու համար փաստեր կրնան ծառայել քանի մը հանգամանքներ։ Նախ այն՝ որ ձեռագրին մէջ երկու անգամ նշուած է հետեւեալ յիշատակութիւնը. «Այս է հեքիմարանըս զոր գըրեցաք...», այսինքն՝ «հեքիմարանըս գրեցինք», ոչ թէ՝ «հեքիմարանս թարգմանեցինք»։ Կան բազմաթիւ դեղաբոյսերու, ծառերու, ծաղիկներու անուններ, որոնք իբրեւ դեղաբոյսեր Հայերուն ծանօթ են հինէն, օգտագործուած են հայ բժշկապետներու աշխատութիւններուն մէջ եւ տարածուած են Հայաստան. օրինակ՝ Համբարձման ծաղիկ, դաղձ, ընկուզենի, նշենի, ծներեկ, մաղադանոս, եղինջ եւայլն։

Կան հայ դեղագիտարաններու հեղինակներու առաջարկած դեղագիրներու նման դեղատոմսեր։ Օրինակ. Ամիրդովլաթ Ամասիացի մազերու թափման դէմ իբրեւ դեղ կ՚առաջարկէ պատրաստել ձէթի եւ օշինդրի մոխիրի խառնուրդը, իսկ այս դեղագիտարանի հեղինակը նոյն դեղի պատրաստութեան համար կ՚առաջարկէ զէյթունի ձէթի եւ ընկուզենիի մոխիրի խառնուրդը։

Յետոյ, ծանօթ է որ Ամիրդովլաթ Ամասիացի, անտեսելով արաբական բժշկութեան դարաւոր աւանդութիւնը, կու տայ նաեւ դեղի պատրաստութեան համար օգտագործուելիք նիւթերու ճշգրիտ չափերը։ ԺԶ. - ԺԸ. դարերու հանդէս եկող հայ բժիշկները, յատկապէս դեղագիտարաններ կազմելու ատեն, շատ օգտուած են անկէ։ Այդ սկզբունքով կազմուած է նաեւ մեր ձեռքին տակ գտնուող դեղագիտարանը։

Ձեռագիրը բաղկացած է 50 թերթերէ։ Տրուած են 416 հիւանդութիւններու համար դեղերու պատրաստութեան բաղադրատոմսեր՝ գլխաւորաբար բոյսերէ։

Դեղագիտարանը կազմուած է շատ կանոնաւոր, երկու մասերէ։ Առաջինը հիւանդութիւններու տեսակներու եւ համապատասխան դեղագիրներու ցանկն է։ Երկրորդ մասին մէջ տրուած են դեղաբոյսերու օգտագործման եւ դեղերու պատրաստութեան եղանակները։

Հիւանդութիւններու իւրաքանչիւր խումբ կը գտնուի մէկ բաժնին մէջ, իսկ ամէն մէկ հիւանդութիւն՝ առանձին ենթաբաժնին։ Բաժիններն ու ենթաբաժինները նշուած են տառերով։

Աչքի 9 հիւանդութիւններու բուժման համար կ՚առաջարկուի օգտագործել դաղձը, մեղրը, ճերմակ սոխը, ականջի ցաւը հանգստացնելու համար՝ նուշի իւղը, սխտորի հիւթը՝ տարբեր խառնուրդներու հետ։ «Վասն գլխացաւի» բաժինը 4 ենթաբաժին ունի, եւ իւրաքանչիւր ենթաբաժնի համար առանձին դեղատոմս մշակուած է։

Վերջին ժամանակները Հայաստանի եւ միութենական մամուլը յաճախ կը հրապարակէ նիւթեր դեղաբոյսերու օգտագործման առաւելութեան մասին։ Արդի բժշկութիւնն ալ այսօր հակամէտ է օգտագործելու բուսական աշխարհի ընձեռած հնարաւորութիւնը եւ հայկական ժողովրդական բժշկութեան հազարամեակներու փորձառութիւնը։ Անոր գրաւոր նմոյշներէն մէկն է այս դեղագիտարանը, որուն ըստ ամենայնի ուսումնասիրութիւնը կը պարզէ առաջարկուած դեղագիրներու օգտագործման հնարաւորութիւնը։

ԱՐԱ ԹԱԴԵՒՈՍԵԱՆ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԿՈՆԴԱԿ

ՔՐԻՍՏՈՍԱՒԱՆԴ ՍԻՐՈՅ ՈՂՋՈՅՆ ԵՒ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ, ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ, ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ԹՈՒՐՔԻՈՅ, ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՑ, ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՑ, ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՑ, ՔԱՀԱՆԱՅԻՑ, ԹԵՄԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՑ, ԹԵՄԱԿԱՆ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆՑ, ԵՒ ՀԱՄԱՅՆ ՀԱՒԱՏԱՑԵԱԼ ԺՈՂՈՎՐԴԵԱՆ ՀԱՅՈՑ։

Հայաստանեայց Առաքելական մեր Սուրբ Եկեղեցւոյ բազմադարեան պատմութեան տարածքի վրայ գործել են բազմաթիւ շնորհաշատ նուիրեալ հոգեւորականներ, որոնք Սուրբ Հոգւով ներշնչուած, ամէն ճիգ ու ջանք թափել են մեր Մայր Եկեղեցւոյ պայծառութեան եւ ժողովրդի լուսաւորութեան համար։

Այսպէս, ԺԸ. դարի ընթացքում Կ. Պոլսի պատրիարքական Աթոռի բազմած երախտաշատ երկու հոգեզարդ պատրիարքներ՝ Տ. Յովհաննէս Կոլոտ Բաղիշեցին եւ Տ. Յակոբ Նալեան Զմառացին, ուղիղ կէս դար 1715 - 1764 թթ., իրենց հաւատաւէր, եռանդուն մեծագործութիւններով, հանդիսացել են արեւմտահայութեան հոգեւոր ու կրթական զարթօնքի առհավիրանները։

Նրանց արժանի յաջորդը հանդիսացել է Տ. Զաքարիա պատրիարք Կաղզուանցին, իբրեւ հոգեւոր լուսաւորական շարժման շարունակող, ԺԸ. դարի վերջին քառորդին (1773 - 99 թթ.), նոյնքան արդիւնաւորութեամբ, հիմքը դնելով Կ. Պոլսում Հայոց համայնքների առաջին ազգային վարժարանների։

Նա ծնուել է 1719 թ. Կարսի նահանգի Կաղզուան աւանում, սովորել Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի դպրեվանքում, ապա 1755 թ. վարդապետ է ձեռնադրուել Մայր Տաճարի լուսարարապետ Եղիազար Եպիսկոպոսի ձեռամբ, իսկ յետագայում եպիսկոպոս օծուել Տ. Յակոբ Ե. Շամախեցի կաթողիկոսի օրհնութեամբ։

Տ. Զաքարիա պատրիարքի ծննդեան 265-ամեակը լրանում է այս տարի։

Տ. Զաքարիա արքեպիսկոպոսը երկու անգամ բազմել է Կոստանդնուպոլսի պատրիարքական Աթոռին՝ 1773- - 81 եւ ապա 1782 - 99 թթ., եւ շուրջ քսանհինգ տարիներ շարունակ բախտորոշ դեր է կատարել արեւմտահայոց հոգեւոր - կրթական ու գրական վերազարթօնքի ճանապարհի վրայ։

Տ. Զաքարիա Կաղզուանցին վարել է մի շարք պատասխանատու պաշտօններ եւ աչքի ընկել իր խղճամիտ գործունէութեամբ։ Այսպէս, Յակոբ Ե. Շամախեցի կաթողիկոսի հրամանով, նա նշանակուել է Եւդոկիոյ շրջանի նուիրակ, ապա 1764-67 թթ. գործել Մայր Աթոռում, որից յետոյ Սիմէոն Ա. Երեւանցու կողմից ուղարկուել է Կ. Պոլիս, կրկին որպէս նուիրակ։ 1773 թ. Նոյեմբերին Սուրբ Էջմիածնի նուիրակ Զաքարիա եպիսկոպոսը ընտրւում է Կ. Պոլսի Հայոց պատրիարք եւ անցնում այդ խիստ պատասխանատու պաշտօնի կատարման։ Իր պատրիարքութեան տարիներին շինարարական եւ վերանորոգչական բազում կարեւոր գործեր է կատարել, կառուցելով Գուրուչէշմէի Ս. Խաչ եկեղեցին, Գումգափուի եկեղեցու շրջափակի պարիսպը եւ ջրհան կայանը, մայրաքաղաքի մէջ հիւանդանոց եւ այս բոլորը յաճախ իր սեփական միջոցներով։ Նաեւ Թուրքիայի հայաբնակ բազում քաղաքներում զարկ է տուել եկեղեցիների, վանքերի ու դպրոցական շէնքերի կառուցման կամ վերանորոգութեանց, ինչպէս օրինակ՝ Եւդոկիոյ, Պրուսայի, Ակնի, - Ադրիանապոլսի, Ռոտոսթոյի, Մարզուանի եւ այլ քաղաքներում։

Օրմանեան պատրիարքի վկայութեամբ, Տ. Զաքարիա Կաղզուանցին՝ «Ներքին նկարագրով կը ցուցուի իբրեւ կամքի եւ գործի տէր անձ, ազգին պատւոյն եւ Եկեղեցւոյ պայծառութեան նախանձախնդիր, ուսման նուիրեալ եւ դաստիարակութեան հետապնդող, եւ իր նպատակին աշխատելու մէջ դժուարութենէ չընկճուող եւ ուժգին միջոցներէ չխուսափող»։

Սիրով ընդառաջելով ամենապատիւ Մեր Եղբօր, Կ. Պոլսի այժմու պատրիարք Տ. Շնորհք Արքեպիսկոպոս Գալուստեանի 1983 Նոյեմբեր 14 թուակիր խնդրանքին, սոյն Մեր կոնդակով հրաւիրում ենք մեր Մայր Եկեղեցին եւ համայն մեր հաւատացեալ ժողովուրդը, որ ի Հայաստան եւ ի սփիւռս աշխարհի, այս տարի աշնանը արժանավայել կերպով տօնախմբելու պայծառ յիշատակը եւ անկորնչելի վաստակը Տ. Զաքարիա Բ. Փոքուզեան Կաղզուանցի սրբազան պատրիարքի, նաեւ ջերմապէս աղօթելու նրա հոգու խաղաղութեան ու լուսաւորութեան համար երկնային արքայութեան մէջ։

Ջերմապէս կը յանձնարարենք նաեւ, որ մեր եկեղեցական եւ մշակութային կազմակերպութիւններն ու հայ մամուլը կենդանի խօսքով եւ հրատարակութիւններով, ոգեկոչեն անմոռաց յիշատակը եւ վաստակը հոգելոյս պատրիարքի։

«Յիշեցէք զառաջնորդս ձեր որ խօսեցան ձեզ զբանն Աստուծոյ, հայեցեալ յելս գնացից նոցա՝ նմանողք եղերուք հաւատոցն (Եբր. ԺԳ. 17)։ Ամէն»։

ՎԱԶԳԷՆ Ա.
ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԵՒ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Տուաւ կոնդակս ի 20 Յունուարի 1984 Փրկչական ամի, եւ ի տումարիս Հայոց ՌՆԼԳ ի մայրավանս Սրբոյ Էջմիածնի։
Համ. 1239

ԴՈՂՈՒԹԷ ԴՈՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Խաչ Դպրեվանքին մէջ, Յունուարի սկիզբը բացուած անգլերէնի ուսուցման տարրալուծարանը յաջող ընթացքի մէջ է։ Տարրալուծարանին մէջ կ՚օգտագործուին լսողա - տեսողական դրութեան յատուկ գործիքներ եւ նիւթեր, ինչպէս գիրք, ձայներիզ, լուսապատկեր - վիտէօ եւ լսողական սարքեր։ Տարրալուծարանը պատրաստուած է 21 աշակերտի համար։ Ս. Խաչ վարժարանը ունի 86 աշակերտներ, որոնք կ՚օգտուին այդ եղանակէն։

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

6

ՆԱՄԱԿ ՄԸ

Մառի Վէցէրա Փրաթէրի վերջին պըտոյտէն ի վեր տաժանելի ժամեր անցուցած էր։ Ի՞նչ պարագաներու մէջ տեսած էր իշխանը. բոլորովին զբաղած կնոջմով մը, որուն հետ չէր վախնար ինքզինքը հրապարակաւ վտանգելու։ Անգամ մը եւս Վիէննայի հիացումին առարկայ Մառին զգաց իր ոչնչութիւնը. բնական հաճեստութեամբ մը, որ գինքը աւելի հըրապուրիչ կը դարձնէր, տրամադիր էր աւելի պզտիկնալու եւ փառաբանելու իր «մրցակցուհիին» արժանիքները։ Այս վերջինը անթերի դեղուհի մը կը դառնար իր աչքերուն առջեւ (չէ՞ որ իշխանը ընտրած էր զայն)։ Կասկածէ վեր է որ Մարինքայի հետ այս հանդիպումը չուտով տարածայնուեցաւ։ Մառին ի զուր խնդրած էր իր քրոջմէն որ չտարածայնէ։ Սակայն Հաննան ինչպէ՞ս դիմանար այս հետաքրքիր դէպքը պատմելու հաճոյքին, Վէցէրաներու գահլիճին այցելուներուն։ Այս լուրին վրայ հազար մեկնաբանութիւններ բրած էին։ Այսպէս Մառին իմացած էր որ Ռոտոլֆ խենթի պէս սիրահարած էր գեղանի գնչուհիին որուն հետ անդադար կը տեսնուէր եւ նո՛յն իսկ Փրաթէրի մէջ։ Դեռ ինչե՛ր կ՚ըսէին. օրինակ թէ խնդիրը այնքա՛ն մեծցած էր որ իշխանուհին մտադիր էր բաժնուելու իր թեթեւաբարոյ ամուսնէն եւ Պելժիա վերադառնալու։

Այս լուրը ինքնին անհաճոյ չէր Մառին համար. սակայն ինչո՞ւ այս խղումին պարագան այնքան ցաւագին պիտի ըլլար. կը հաւատէին թէ - ո՞վ գիտէ - նոյն ինքն կայսրը միջամտած էր։

Ահա բամբասանքի այն մթնոլորտը, զոր կը շնչէր Մառին, թոյնի պէս։ Լարիշ կոմսուհին, միշտ Վիէննայէն հեռու կը մնար, գիւղն էր. ո՞ւր գտնել ապաւէն մը, սփոփանք մը ու Մառին անկարող եւ սարսափահար՝ կուլար իր սենեակին քով։

Առտու մը, Հոկտեմբեր 29, Երկուշաբթի օրը, Մառին դեռ անկողինն էր երբ պառաւ սպասուհին նախաճաշը բերաւ։ Քանի մը օրէ ի վեր, Մառին յոգնաբեկ՝ քիչ մը ուշ կ՚ելլէր։ Պառաւը երկարեց ափսէի վրայ դրուած նամակ մը ու ըսաւ.

- Մա՛ռի, նամակ մը ունիս. վարը մինակ էի երբ յանձնակատար մը զայն ինծի տուաւ առանց դժուարութեան։ Ա՛ռ։

Մառի զարմացումով նամակին նայեցաւ։ Իր նամակները. տան բոլոր նամակներուն պէս, նախ մօրը ձեռքէն կ՚անցնէին։ Հաստ ու ազուոր պահարանին վըրայ գրուած էր «Պառոնուհի Մառի Վէցէրա»։ Վիէննայէն էր. ո՞վ էր որ յանձնակատարի մը միջոցաւ իրեն նամակ կը գրկէր. բնաւ այս ձեւով նամակ չէր առած։ Պահարանը պատռեց ու նամակը բացաւ։ Գլուխը «Հօֆպուրկ» գրուած էր եւ ներքեւը կայսերական զինանշաններ։ Մառին աչքերուն չէր հաւատար։

Նամակը այսպէս գրուած էր.

Սիրելի Օրիորդ Վէցէրա,

Կը փափաքի՞ք վաղը, Երեքշաբթի, Փրաթէրի մէջ քիչ մը պտըտելու հաճոյքը տալ ինծի։ Պիտի հանդիպինք հոն ուր անցեալ օր ժամը 4-ին տեսնուեցանք իրարու եւ անտառի ամայի մէկ վայրը պիտի քաշուինք. թերեւս խընդրանքս տարօրինակ թուի ձեզի. գիտցէք որ ամենաբուռն փափաքս է վերջապէս ծանօթանալ ձեզի հետ, ե՛ս որ երկար ատենէ ի վեր հեռուէն կը հիանամ ձեր վրայ։

Ձերդ
ՌՕՏՕԼՖ

Մառին սոխպուեցաւ երկու անգամ կարդալ այս նամակը, հասկնալու համար անոր իմաստը որ սակայն շատ յստակ էր։ Յետոյ արագօրէն բարձին տակ դըրաւ. մայրն ու քոյրը յանկարծ կրնային ներս մտնել. ի՞նչ պիտի ըսէին։ Գլուխը բարձին դրած, սիրականին նամակին մօտ, մեծարաց աչքերով կը փորձէր խորհրդածել։ Սակայն միտքը այնքա՛ն տակնուվրայ եղած էր որ չյաջողեցաւ. տասըն անգամ կրկնեց. «Ինծի գրեց, ինծի գրեց ... Կայսերազուն իշխանը գրած է պառոնուհի Մառի Վէցէրային. Ռոտոլֆը Մառին գրած է. ուրեմն զիս չէ մոռցած։

(Շար. 43)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Արիս Գարայեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման իր կնոջ՝ Մարի Գարայեանի մահուան տարելիցին ի յիշատակ:

×

ԹՈՐՍՕ. - Պ. Հմայեակ Իչգալայեան իր սիրեցեալ կնոջ՝ Արմենուհի Իչգալացեանի մահուան տարելիցին ի յիշատակ կը նուիրէ 400 Ֆ. Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին, 200 Ֆ. «Աշխարհ»ին (բաժանեալ «Յառաջ»էն) եւ 400 Ֆ. «Յառաջ»ին:

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ (ԱՆԱՔՈՒ)

կը հաղորդէ՝

ՄԻՍԱՔ ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ

եւ իր ընկերներու նահատակութեան քառասնամեակին առթիւ կազմակերպուած ընդունելութեան ճաշը, Կիրակի, Փետր. 26, ժամը 13-ին, տեղի կ'ունենայ (ինչպէս յայտարարուած էր չորս ամիս առաջ):
3, փողոց տը Քասթիկլիօն, մէթրօ Թիւիլըռի:
Ոգեկոչման արարողութեան աւարտին, գերեզմանատան առջեւ մասնաւոր օթօքառ կը տրամադրուի ընդունելութեան մասնակցողներուն համար:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ - Բաչանի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Երեքշաբթի, Փետրուար 28, ժամը 20.30-ին Տիկին Փափազեանի բնակարանը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

ԼԻՈՆ. - Լիոնի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը թէյասեղանի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները եւ բոլոր անոնք որոնք մասնակցեցան Վիեննաիկի եւ Ցունաստանի ճամբորդութիւններուն, Կիրակի, Փետրուար 26-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին Լիոնի եկեղեցիին սրահը: Այս առթիւ կը ցուցադրուին շարժանկարները եւ կը յարգուին մեր վեթերան ընկերուհիները:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՓԱՐԻԶ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 26,
Է. ԿԻՐԱԿԻ ՋԿՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ

Ղեւոնդեանց Քահանայից յառաջիկայ տօնին առիթով, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:
Պատարագը կ'երգուի քառաձայն՝ Մայր եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ:
Յաւարտ պատարագի մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փարիզի եւ Շրջանին եկեղեցիներուն մէջ ծառայած՝ վախճանեալ Առաջնորդներուն եւ Հոգեւորականներուն համար:

×

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 1, տօն է Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց՝ Հազար երեսուն և վեց վկայիցն, որք կատարեցան ի Մեծի պատերազմին - 451 թ.:
Նոյն օրը է նաեւ Անուանակոչութեան տօնը՝ Վազգէն Ա. Սրբազնագոյն Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց:
Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ, եւ կ'ոգեկոչուի Վարդանանց յիշատակը:
Կը պատարագէ՝
ՆԵՐՍԷՍ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ
Պատարագը կ'երգուի քառաձայն, Մայր եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Կոմիտաս Գէորգեանի:
Պատարագին ներկայ կ'ըլլան մեր դպրոցներու աշակերտութիւնը:
Մեր ժողովուրդին կը յիշեցնենք այս առթիւ, թէ ըստ Պետական Տնօրինութեան, բոլոր Հայերը (դպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ կամ աշխատաւոր) այդ օր կրնան բացակայիլ իրենց զբաղումներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւններուն համար:

×

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ Հինգշաբթի, Մարտ 1-ին, տօն է Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց՝ Հազար երեսուն եւ Վեց վկայիցն: Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին տեղի կ'ունենայ պատարագ:

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ԽՉԿՐ. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Լիոնի եւ Շրջաններու յարգոյ հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի անխտիր մասնակցելու հոգեպարար արարողութեանց:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue de Perche — 75003 Paris

Այս Կիրակի, Փետրուար 26, ժամը 11-ին, Փարիզի Ս. Խաչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի՝

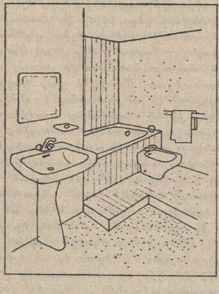
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ

հոգւոյն հանգստեան համար, անոր մահուան քառասունքին առթիւ:
Կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ
Ի գիտութիւն ողբացեալ հոգեւորականին յիշատակը յարգողներուն:

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, Rue Thouin — 75005 Paris
Jeudi 1er Mars à 20 h. 30
CONFERENCE
du
Prof. GERARD DEDEYAN
sur
LA GRANDE ARMENIE
(12e - 14e siècle)
Pour ceux qui le souhaitent, un buffet campagnard est servi à partir de 19 h. 15
Prix : 40 F
Prière de s'inscrire impérativement avant le 26. 2. 84. tél. 278 - 31 - 93

RESTAURANT L'ARARAT
GRILL
SPECIALITES ARMENIENNES
MENU : 95 F VIN COMPRIS
25, Rue Henri-Tasso
13002 MARSEILLE
Place de Lenche (Panier) au bas des escaliers
POUR RESERVER : 91 - 24 - 99
(FERMÉ LE DIMANCHE)

Direction : M & Mme Bédikian
ՍԵՒԱՆ SEVAN
RESTAURANT SEVAN
SPÉCIALITÉS ORIENTALES et ARMENIENNES
ambiance avec
BEDIK
○ Սանթուր՝ Ստեփան ԱԳԵԱՆ
○ Հայկ. ՍԵՒԱՆ նուագախումբ
○ Երգէոնի վրայ կը նուագէ ՎԱՀԷ
ԵՒ
ՊԵՏԻԿ
իր երգերով
ԱՐՆԻՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԵՂ ԵՒ ՃՈԽ ՃԱՇԱՑՈՒՑԱԿ
1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément, 94140 ALFORTVILLE
tél. 376 32 19
Fermé le lundi

Sté Hydro - Marcadet
GROSSISTE EN SANITAIRE
CHAUFFAGE - CARRELAGE
SALLE D'EXPOSITION
258. RUE MARCADET, 75018 PARIS
Mo GUY MOQUET tél. 263 08 08
Nous signalons à notre clientèle que nous effectuons la coordination des travaux de CHAUFFAGE, PLOMBERIE, CARRELAGE, MENUISERIE, PEINTURE, ÉLECTRICITÉ
ՋԵՌՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՊԱՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ - ԱՏԱՂՁԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ
ՆԵՐԿ - ԵԼԱՑԼՆ
ՎՍՏԱՀԵՑԷ՛Ք ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ
Մատչելի պայմաններ

LE PRESIDENT DE LA REPUBLIQUE
représenté par M. Roland DUMAS Ministre des Affaires Européennes
LE GOUVERNEMENT représenté par
M. Jean LAURAIN Secrétaire d'Etat auprès du Ministre de la Défense
chargé des Anciens Combattants
M. Jean GATEL Secrétaire d'Etat auprès du Ministre de la Défense
LES ANCIENS COMBATTANTS, RESISTANTS ET VOLONTAIRES ARMENIENS
l'EGLISE ARMENIENNE
LES ASSOCIATIONS ARMENIENNES
(AAA, AAAS, CROIX BLEUE, CRDA, CSPPA, FRA-DACHNAG, GIA, HENTCHAKIAN, JAF, MNA, NOR SEROUND, UCFAF, UGAB, YAN'S CLUB...)
DES DELEGATIONS ARMENIENNES D'EUROPE ET D'ARMENIE
commémorent le

40e ANNIVERSAIRE DE L'EXECUTION DE MANOUCHIAN

HEROS DE LA RESISTANCE
et des 23 fusillés du Groupe de l'Affiche Rouge
et honoreront la mémoire des milliers d'Arméniens
MORTS POUR LA FRANCE
le DIMANCHE 26 FEVRIER, à 16h, au MONT VALERIEN

PROGRAMME :

- 10h 30 : Départ des porte-drapeaux, Porte de Choisy
- 11h : Cérémonie organisée par l'ANACR et l'UGEVRE sur la tombe de MANOUCHIAN au cimetière d'Ivry pour les 23 fusillés du Groupe
- 12h 30 : GRAND DEJEUNER OFFICIEL en présence de Monsieur JEAN LAURAIN. Réservé aux personnalités françaises et arméniennes (sur invitation). Allocutions : GENOCIDE ARMENIEN, AMITIE FRANCO-ARMENIENNE
- 16h-18h 15 : Grande Cérémonie officielle au Mont Valérien

Renseignements : PARIS:296.09.82 et 770.07.25
BAGNEUX:681.44.54
CLAMART, ISSY-LES-MOULINEAUX:645.13.36
ALFORTVILLE:376.55 89 - ARNOUVILLE:985.06.58
SEVRAN:332.47.20

Presse et Organisation générale : Antoine BAGHDIKIAN 507.13.38 - 953.40.84

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
25-26
SAMEDI-DIMANCHE
25-26 FÉVRIER
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL. : 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.644 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 59e ANNÉE — No 15.644

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՁԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲԵՌՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ շարժումը խառնակ պատկեր մը կը պարզէր, Ուրբաթ առտու, երկու սենտիքաները թէեւ հրահանգած էին, որ ամէն ինչ վերջ գտնէ, բայց կան ոմանք որոնք ծայրայեղ են եւ ուրիշներ, որոնք «անկախ», այսինքն ոչ մէկ սենտիքայի անդամ: Կառավարութիւնը կ'ակնկալէ, որ յոգնին ու ձանձրանան, մինչ ժողովուրդը կը սկսի մտահոգուիլ իր պարենաւորման համար: Մահացու արկածներ ալ պատահեցան, անհատներու կողմէ, որոնք կը փորձէին պատուար մը ճեղքել: Տըլոր, որ Մորուայի Աւստրիա կատարած այցելութեան պատճառով, զինքը կը փոխարինէ, յայտարարեց թէ կառավարութիւնը տեղի պիտի չտայ: Այս առթիւ, բրիտանական մամուլը կը ծաղրէ Ֆրանսացիներուն «ծանօթ» անիշխանութիւնը եւ հատուցում կը պահանջէ ճամբան մնացած անգլիական բեռնատարներու համար, զուիցերիական մամուլը (Թրիպիւն տը Ժընեւ) կը խորագրէ՝ «Խառնակութիւնը կը տարածուի», մինչ գերմանական Տի Ցայթի համար՝ «Ֆրանսա անկառավարելի երկիր մըն է»:

ՄՈՆԹԱՆ կը շարունակէ զբաղեցնել մամուլ եւ ձայն - հեռատեսիլ: Յօդուածներն ու խմբագրականները այն տպաւորութիւնը կը թողուն թէ՝ «ետին բան մը կայ», այսինքն Մոնթան բոլորովին ինքնաբուխ ու դիպուածի հետեւանք չէ: Ոմանք նոյնիսկ մաքիավելեան հաշիւներ կը վերագրեն ընկերվարականներուն, իրենց օձիքը ազատելու համար համայնավարներէն: Արդարեւ մինչ առաջինները (բացի սերէս հոսանքէն) գովքը կը հիւսեն, համայնավարները կատղած են եւ քաղաքական բիւրոյի անդամներ չեն վարանիր իրենց վրդովումը արտայայտելէ: «Իւմանիթէ» էջ մը ամբողջ նուիրած էր: Հէրզոկ, Ք.Բ.ի անդամ կը յայտարարէր «ազգային հրաժարումի ոգի մըն է, որ արտայայտուեցաւ, ինչ որ կը կոչեմ՝ Մինիխի մտայնութիւն մը տնտեսութեան մէջ»: Մօրուա, Տըլոր, Պերեկովուա հետաքրքրական եւ դաստիարակչական կը գտնեն նման յայտագրեր:

ԻՐԱՆ - ԻՐԱՔ պատերազմ մը կայ, որ կը շարունակուի թէեւ անտեսուած ու մոռցուած երեւոյթ մը ունի, ընդհանրապէս: Երբեմն երբեմն հրապարակ կուգայ, հակասական լուրերով, քանի Պաղտատ կը յայտարարէ իրաքեան յաղթանակներ եւ հսկայ կորուստներ Պարսիկներու մօտ եւ ճիշդ հակառակը կը յայտարարէ Թեհրան: Ոչինչ կարելի է գիտնալ ճշգրիտ կերպով: Ինչ որ սակայն հաւանականէն աւելի է, այն է որ շատ մեծ է զոհերու թիւը, աւելի քան հինգ հարիւր հազար: Ամէնէն մահացու պատերազմն է Բ. աշխարհամարտէն ի վեր: Կը տեւէ 40 ամիսէ:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մասին, Ուրբաթ առտու կը հաղորդուէր թէ նոր հրադադարի մը հռչակումը անմիջական է, միաժամանակ Դամասկոսի եւ Պէյրութի մէջ, սաուտցի բանագնացին ջանքերուն շնորհիւ: Փարիզէն, Ռեմոն Էտտէ կը թելադրէ որ կապոյտ սաղաւարտաւորները փոխարինեն Իսրայելացի եւ Սուրիացի: Նիւ - Եորքի Ապահովութեան Խորհուրդը պէտք է քննէր ֆրանսական առաջարկը:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ Մամաքի բանտարկեալները կամաւոր ծոմի դիմած են, բողոքելու համար չարչարանքի արարքներուն դէմ: Շուրջ 1500 ծայրայեղ - աջ եւ ծայրայեղ-ձախ կայ Մամաքի զինուորական բանտը, մեծ մասը՝ նախկին ուսանողներ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԾՈՎԱՊԱՐԻԿԸ

1983 Հոկտեմբեր 23, Կիրակի,

Քանի մը քառակոյտերու վրայ զետեղուած պրոնզեայ սա փոքրիկ ծովապարիկը քանի քանի անգամներ տեսած ենք լուսանկարներու վրայ: Բայց հիմա կարծես չեմ ճանչնար զայն: Այսքան փոքրի՞կ, այսքան դժուա՞ր նշմարելի է եղեր այդ ձուկ - աղջիկը: Ես հսկայ արձան մը կը կարծէի Գոփէնհակի խորհրդանշանը: Կէս մարդու հասակով պրոնզեայ ծովապարիկը քարակոյտին վրայ նստած է քովընտի, ծունկերը ծալած: Իր գեղեցիկ մազերը դէպի վար կը հոսին: Մէկ թեւով քարին կռթնած, ձուկի իր նուրբ պոչը դէպի քով երկարած է ան: Կ'ըսես որ դեռ քիչ առաջ ելած է ծովէն, թաց թաց է, պահ մը կը հանգչի քարին վրայ ու շուտով դարձեալ ծով պիտի վերադառնայ: Բայց 1913-էն ի վեր հոն է ան, անշարժ ու քարացած: Չի խրտչիր ամերիկացի, հոլանտացի, ճափոն, գերմանացի ու հայ այն այցելուներէն, որոնք հիացումի բացականչութիւն մը արձակեցին քիչ առաջ զայն տեսնելով ու փութացին անոր քով, աւելի մօտէն տեսնելու: Ամէն մարդ կարգով կը մօտենայ ու քովը կանգնելով կը լուսանկարուի ընկերակիցի մը կողմէ: Ծովապարիկը գլուխն անգամ չի վերցներ անոնց նայելու: Ակնարկը անդին դարձուցած, չտեսնել կը ձեւացնէ: Ու հեռուէն, Գոփէնհակի նաւահանգիստին բացերը, նաւեր, տեղօրէն ցամաք կը պարպեն իրենց ապրանքները: Կը խանգարեն արձանին բանաստեղծական գեղեցկութիւնը: Հո՞նկէ է որ կուգայ արդեօք արձանին տրտմութիւնը: Չեմ կարծեր: Ան արդէն կռնակ դարձուցած է աշխարհի բոլոր նաւերուն:

Ճափոն կին մը, որ կնոջս մօտ կանգնած է, ինծի կը նայի երբ կը ջանամ կինս լուսանկարել այդ համբաւաւոր արձանին առջեւ: Ճափոն կինը ինծի չի նայիր իրականութեան մէջ, կը նայի քովս կանգնած ուրիշ Ճափոնի մը, որ, նմանապէս, կը լուսանկարէ տեսարանը: Քիչ անդին ամերիկացի ամոլ մը, երախայ մը գրկած, կը փնտռեն մէկը որ յանձն պիտի առնէր զիրենք ընտանեօք լուսանկարել:

Օրեր վերջ, բոլոր այս մարդիկը իրենց տուները պիտի վերադառնան եւ պիտի ըսեն. մենք տեսանք Գոփէնհակի Լոնկլայն թաղամասին անծանօթ մէկ ծովեզերքը քանդակուած ծովապարիկը: Տեսանք ո՛չ թէ լուսանկարի վրայ, ո՛չ թէ յախճապակիէ պնակի մը վրայ, կաշիէ դրամապանակի մը վրայ, ճամբորդական աժանագին յուշանուէրի մը վրայ: Տեսանք իր իրական գեղեցկութեան մէջ: Անոնք իրենց դիտածներէն շատ բան մոռցած պիտի ըլլան անտարակոյս, բայց այս արձանը պիտի չմոռնան: Որովհետեւ ամէն մարդ իրենց պիտի հարցնէ. ծովապարիկը տեսա՞ք:

Գարլսպէրկ գարեջուրի հիմնարկութեան անհամար նուէրներէն մէկն է այդ արձանը այս քաղաքին: Այդ անոյշ աղջիկը, այդ կէս ձուկ կէս աղջիկ արարածը ի՞նչ ըսել կ'ուզէ եկող գացողին, չեմ գիտեր: Բայց քաղաքէն հեռու սա թաղամասին մէջ առանձնութեան դատապարտուած հոգի մը կը յիշեցնէ ան ինծի: Առանձնութեան դատապարտուած հոգի մը, հակառակ այն անհամար այցելուներուն, որոնք աշխարհի ամէն կողմէն ամէն օր զայն տեսնելու կուգան:

Չէ՞ որ այդ միայնութիւնը տասը վայրկեան միայն կը տեւէ: Չէ՞ որ ամէն մարդ քանի մը վայրկեան անոր նայելէ վերջ իր ճամբան կը շարունակէ ու կ'երթայ:

Շատ կը տպաւորուիմ նաեւ Կրունտվիկի ճարտարապետական ինքնատիպ ոճով կառուցուած եկեղեցիէն: Չեմ փորձեր նկարագրել զայն; հակառակ անոր որ լուսանկարի մը ճշգրտութեամբ քանդակուած է անոր պատկերը մտքիս մէջ: Չեմ փորձեր, որովհետեւ անկարելի է: Անոր միագոյն սլացիկ ճակատը, որ դիմացէն եկեղեցիին տեսանելի միակ մասն է, կարծել կուտայ որ եկեղեցի մը չէ այդ, այլ տարբեր կառոյց մը, թերեւս պատմական յիշատակարան մը, կամ ուրիշ բան, ամէն պարագայի ոչ եկեղեցի: Ներս մտնելէ վերջ ալ կրնաս դեռ զարմանալ, որովհետեւ կեանքիդ մէջ այսպիսի եկեղեցի մը չես երեւակայած: Ի զուր խորան մը պիտի փնտռես, կամ խորանի նմանող բան մը, եթէ չես ընդունիր որ սա պարզունակ սեղանը խորան մըն է: Բայց պիտի տեսնես ետեւի հսկայ երգէոնը, Եւրոպայի մեծագոյն երգէոնը թերեւս, եւ այն ատեն պիտի հասկնաս որ իրապէս եկեղեցի մըն է այս, նուիրուած խաղաղութեան, մարդկային երջանկութեան ու անցեալի բոլոր տխուր անցուդարձերու յիշատակին:

Ամբողջ քաղաք մը քանի մը ժամուան մէջ պտըտելէ վերջ կրնաս տարօրինակ արբեցութիւն մը զգալ մէջդ: Քաղաք մը եւս ահաւասիկ, որ իր կնիքը դրաւ յիշողութեանդ մէջ: Այսուհետեւ, իրիկունները, տանդ մտերմութեանը մէջ երբ պարբերաբար պիտի յանձնուիս երեւակայական պտոյտներու, պիտի կարենաս քալել Գոփէնհակի նեղ փողոցներուն մէջ ալ: Պիտի սքանչանաս ցուցափեղկերը լեցնող յախճապակեայ արձանիկներու վրայ, որոնք արուեստի հրաշալիքներ են: Պիտի նայիս պոռնկագրական գիրքերու ու իրերու խանութներուն կամ շարժանկարի աֆիշներուն: Պիտի յիշես ճամբորդական յուշանուէրներու անվերջանալի վաճառատուները եւ անոնց ցուցափեղկերէն յայտնուող վիքինկեան պատկերներ:

Յետոյ սաւառնակ մը պիտի առնես ու պիտի թռչիս դէպի ուրիշ հորիզոններ, ծանօթ, անծանօթ:

Ռ. Հ.

l'AFFICHE ROUGE

— STROPHES POUR SE SOUVENIR —

Vous n'avez réclamé la gloire ni les larmes
Ni l'orgue ni la prière aux agonisants
Onze ans déjà, que cela passe vite, onze ans
Vous vous étiez servis simplement de vos armes
La mort n'éblouit pas les yeux des Partisans.

Vous aviez vos portraits sur les murs de nos villes
Noirs de barbe et de nuit hirsutes menaçants
L'affiche qui semblait une tache de sang
Parce qu'à prononcer vos noms sont difficiles
Y cherchait un effet de peur sur les passants

Nul ne semblait vous voir Français de préférence
Les gens allaient sans yeux pour vous le jour durant
Mais à l'heure du couvre-feu des doigts errants
Avaient écrit sous vos photos MORTS POUR LA FRANCE
Et les mornes matins en étaient différents.

Tout avait la couleur uniforme du givre
A la fin février pour vos derniers moments
Et c'est alors que l'un de vous dit calmement :

Bonheur à tous, Bonheur à ceux qui vont survivre
Je meurs sans haine en moi pour le peuple allemand
Adieu la peine et le plaisir, Adieu les roses
Adieu la vie, Adieu la lumière et le vent
Marie-toi, sois heureuse et pense à moi souvent
Toi qui vas demeurer dans la beauté des choses
Quand tout sera fini plus tard en Erivan.
Un grand soleil d'hiver éclaire la colline
Que la nature est belle et que le cœur me fend
La Justice viendra sur nos pas triomphants
Ma Mélinée ô mon amour mon orpheline
Et je te dis de vivre et d'avoir un enfant.

Ils étaient vingt et trois quand les fusils fleurirent
Vingt et trois qui donnaient leur cœur avant le temps
Vingt et trois étrangers et nos frères pourtant
Vingt et trois amoureux de vivre à en mourir
Vingt et trois qui criaient la France en s'abattant.

ARAGON

ԱՐՆՕ ՀԱՄԼԷՆԻ ԵՒ ԺԱՆ-ՄԻՇԷԼ ՊՐԷՕՆԻ
LA MÉMOIRE RETROUVÉE - Ն

Գրեց՝ Ա. ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ
(Պատմ. Գիտ. Տոքթ.)

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ֆրանսացի լրագրողները Թրքական տեսակէտները պարզող «վաւերագրերը» կը բաղդատեն ոչ - հայ անհատներու պատմական վկայութիւններուն եւ ուսումնասիրութիւններ կատարողներու հետ որոնք իրարու չեն ալ համապատասխաներ: Անոնց եզրակացութիւնը յստակ եւ կտրուկ է: Անոնք բնաւ չեն տարակուսիր իսկ Օսմանեան կառավարութեան պատասխանատուութեան Հայոց հանդէպ ցեղասպանութիւն կիրարկած ըլլալուն մասին (տե՛ս էջեր՝ 125 - 128): Համլէն եւ Պրէօն կ'եզրակացնեն թէ այսօրուան Հայերուն նոր սերունդը չի կրնար այլեւս հանդուրժել մնալ անցեալի անիրաւութիւններու հանդէպ եւ այս իսկ պատճառաւ ի գին ամէն զոհողութեան կը ցանկայ իրականութիւնը ճանչցնել եւ ընդունիլ տալ միջազգային հանրային կարծիքին որպէսզի անոր բարոյական օգնութեան շնորհիւ իր կոխկրտուած իրաւունքը վերստանայ:

Այս գրքին մէջ կան նաեւ մեր կարծիքով կարգ մը անճիշդ տեղեկութիւններ: Կը կարծենք որ հեղինակի մը համար նախընտրելի է խուսափիլ անհիմն ծայրայեղութիւններէ անշուշտ, եթէ ատոնք դիտմամբ չեն կատարուած: Յիշենք քանի մը հատը միայն: Զոր օրինակ Թրքահայ ուսանող մը որ Ամերիկա իր ուսումը կը շարունակէ պարտադրուած է տեղւոյն Թրքական իշխանութիւններէն որպէսզի համալսարանի իր ուսումը կիսատ թողելով Թուրքիա վերադառնայ եւ զինուորական պարտականութիւնը կատարէ (1), մինչ իր տարեկից Թուրք ուսանողները կ'արտօնուին շարունակելու: Մենք չենք կարծեր որ ճշմարիտ ըլլայ: Անձամբ կը ճանչնանք Թրքահպատակ հայ ուսանողներ, որոնք հակառակ որ զինուորական տարիքը շատոնց գլած անցած են իրենց ուսումը կը շարունակեն արտասահմանի մէջ՝ Եւրոպա կամ Ամերիկա: Ֆրանսայի մէջ այսօր մինչեւ 26 տարեկան բարձրագոյն ուսումը չլրացնող ուսանող մը պարտադրուած է ուսումը կիսատ թողուլ եւ զինուորական ծառայութիւնը կատարել: Այս օրէնքը Թուրք ուսանողներու համար՝ 29-ն է:

Ֆրանսացի լրագրողները Սեպտեմբեր 6/7-ի պատմական գիշերուան մասին ալ կ'անդրադառնան: Նախ ճշդենք որ թուականը 1955 է եւ ոչ թէ 1956: Կ'անդրադառնանք թէ ուրկէ՞ քաղած են իրենց տեղեկութիւնները ըստ որոնց հակայոյն ցոյցերէ յետոյ, Պոլսոյ շուկային ոչ - իսլամներու պատկանող բոլոր խանութներուն, ի մասնաւորի Հայերուն (2), վրայ խաչով նշաններ դրուեցան ու խուժանը հրաւիրուեցաւ զանոնք հրկիզելու եւ կողոպտելու: Կը խորհինք որ պէտք չէ ըլլալ «Թագաւորէն աւելի թագաւորական»: Նախ ըսենք որ այս խաչանշանի պատմութիւնը չինծու է: Կրնանք առանց այլեւայլի հաստատել թէ կառավարութեան կողմէ պատրաստուած այս ցոյցը պէտք չունէր խաչի նշաններով ոչ - իսլամներու խանութները զատորոշելու համար: Այդ գիշեր ամէն թալանիչ խումբի (եւ հազարներով խումբեր կային այդ գիշեր) գլուխ պետական պաշտօնեայ մը կը գտնուէր իր քովը ունենալով հասցէներու ցանկեր ու կ'առաջնորդէր իր խումբը մէկ խանութէն միւսը: Թալանիչներու նպատակն էր ըստ Պետութեան հրահանգին Թրքահպատակ՝ Հայ, Յոյն, Հրեաներու (3) խանութները քանդել: Իսկ երբ Ֆրանսացի լրագրողները կ'աւելցնեն նաեւ թէ խանութպաններն ալ սպաննեցին, մեր կարծիքով «նպատակաւոր» կրնայ միայն ըլլալ: Կը կարծենք որ հայկական դատը պաշտպանելու համար պէտք չէ նաեւ պատմութիւնը հնարել: Մենք «Յառաջ»ի սիւնակներուն մէջ Սեպտեմբեր 6 / 7-ի դէպքերուն մասին ատենօք լայնօրէն անդրադարձած ենք: Այդ գիշեր Պոլիս գտնըւող եւ ժամերով փողոցները շրջելով բոլոր անցուդարձերուն իբրազեկ եղող ականատես վկաները կրնան հաստատել որ տէրութիւնը չէր արտօնած քրիստոնեաներու սպանութիւնը: Այլապէս մոլեգնած ամբոխը շատ դիւրութեամբ Պոլսոյ եւ արուարձաններուն 250.000-էն աւելի ոչ - իսլամները պատրաստ էր դրեթէ մէկ գիշերուան մէջ ջարդելու ի վերին հսկողութեամբ ոստիկան զօրաց եւ զինուորներու: Մենք այդ գիշեր մանաւանդ խիստ ազդուած էինք Թուրք ժողովուրդին արտակարգ «կարգապահութեան» ականատես ըլլալով: Ան կամաւորաբար եւ համոզումով կատարեց այն ինչ որ իրեն թելադրուեցաւ: Եթէ պատահեցան սպանութեան քանի մը դէպքեր հետաւոր թաղերու մէջ աւելի անհատական քինախնդրութեան հետեւանքի արդիւնք էին եւ ոչ թէ Պետական ծրագիր:

×

Այս գրքին մէջ ժամանակակից հայ «ահաբեկչական» գործունէութեան մասին լայն տեղ տրուած է: Հեղինակները ըՍփիւռքի հայկական այլազան կազմակերպութիւններու պատասխանատուներուն հետ իրենց ունեցած տեսակցութիւններն ալ ըստ բաւականի կը ներկայացնեն: Ամերիկայի, Լիբանանի, Պարսկաստանի եւ Ֆրանսայի հայկական գաղութներուն մասին հետաքրքրական տեղեկութիւններ կան որոնք կը խորհինք թէ կը համապատասխանեն, որքան որ մեր անձնական փորձառութեամբ ալ կրցած ենք հաստատել, անոնց այժմու իսկական դրութեան: Գալով ի վերջոյ «հայկական դատի բանակներու» (ԱՍԱԼԱ կամ Հայ Արդարութեան Մարտիկներ) գործունէութեան, զանազան վարկածներու տեղ տալէ եւ զանոնք վերլուծելէ յետոյ Ֆրանսացի լրագրողները կ'եզրակացնեն թէ «պէտք չէ զարմանալ որ եթէ արդարութիւնը անարդարութեան հանդէպ իր աչքերը կը փակէ, ի վերջոյ զոհերը ուրիշ միջոց չունին եթէ ոչ իրենց անձնական միջոցներուն դիմելու» (տե՛ս էջ՝ 231):

Բնականաբար այս նիւթը կարելի էր դեռ շատ աւելի ընդարձակել իր բազմակողմանի հետեւանքները նկատի առնելով եւ նոր փաստաթուղթերով ճոխացնելով: Ամէն պարագայի մէջ այս գիրքը ջերմօրէն յանձնարարելի է բոլոր անոնց համար, որոնք կը ցանկան վերջին տասնամեակի ընթացքին հայկական քաղաքական գործօնքին, պատճառներուն, դէպքերուն եւ իրենց արձագանգին տեղեակ ըլլալ:

Պարտք կը զգանք շնորհաւորել հեղինակները, որոնք այս գրքին հրատարակութեան շնորհիւ մեզ տեղեակ կը պահեն նաեւ համառօտ կերպով, ներկայացնելով Թրքական տեսակէտները: Վստահ ենք որ հայկական խնդրով զբաղող պատասխանատու մարմինները զանոնք լաւ մը ուսումնասիրելով պիտի կարենան ի պահանջել հարկին օգտագործել ի նպաստ հայ դատին յաջողութեան:

(1) Տե՛ս էջ 173

(2) Ինչո՞ւ ի մասնաւորի Հայոց (տե՛ս էջ 177), չկրցանք հասկնալ.

(3) Կ'անգիտանանք թէ ինչո՞ւ լրագրողները բնաւ չեն յիշեր Հրեաները որոնք գէթ մէկ անգամ (ունեւորութեան տուրքէն յետոյ) նոյն ճակատագիրը ունեցան:

ԺԱՆ-ՄԱՐԻ ԼԸ ՓԷՆ

1983-ի մասնակի ընտրութիւններէն ի վեր, տարօրինակ երեւոյթի մը առջեւ կը գտնուինք. կասկած չկայ թէ, ընկերվարական վարչակարգն ու ներկայ դժուարին պայմաններն են Լը Փէնի յաջողութեան գլխաւոր ազդակները, ինչ որ խորքին մէջ կարելի է բացատրել. բայց ինչ որ զարմանալի է, ծայրայեղ աջերու մահացու թշնամի՝ ընկերվարական վարչակարգն է որ, իր կարելի բոլոր միջոցներով, ճամբայ կը հանէ Լը Փէն վայրաշարժը: Իրապէս, Տրէօի եւ Օլնէի ընտրութիւններու անակնկալէն աղէն, ձախ մամուլ, ռատիօ, հեռատեսիլ, Լը Փէն կը հոլովեն ամէն առթիւ, լայն տեղ կուտան անոր ամէն մէկ յայտարարութեան, կը տարածեն կուսակցութեան ծրագիրներն ու նշանախօսքերը, կը ներկայացնեն մարդն ու իր անցեալը, նախկին անձնազոհ կամաւորը, Հնդկաչինի եւ Ալժերիոյ պատերազմներուն. մէկ խօսքով հանրութեան կը ծանօթացնեն զայն, իբրեւ թէ քննադատելու եւ դատապարտելու համար անոր վտանգաւոր տեսակէտներն ու անցեալը, իր ծաւալապաշտ ազգայնամոլ եւ օտարատեաց քաղաքականութիւնը եւլն.: Եկուր տես որ, Ազգային Ճակատի նախագահը ո՛չ միայն հակակրելի չի դառնար, այլեւ օր ըստ օրէ իր համակիրներուն թիւը կը բազմանայ՝ Ֆրանսացի աւանդապաշտ եւ ազգասէր խաւերէն ներս. որովհետեւ Լը Փէն՝ այս անսպասելի առիթները վարպետօրէն շահագործելով կը յայտնէ մտքեր, որոնք ներքնապէս շատերու սրտին կը խօսին: Խորամանկ ու ժպտերես Լը Փէն, կը ներկայանայ որպէս անարդարօրէն անբաստանուած ազատամիտ դեմոկրատ մը, բնա՛ւ երբեք ցեղապաշտ, այլ պաշտպան ֆրանսացի անգործներուն, խստապահանջ՝ երկրի բարոյական եւ ֆիզիքական մաքրութեան. դէ՛մ՝ մասնաւորաբար ափրիկեցի օտարներու ներխուժումին եւ սեռեզծուած անապահովութեան. նոյնիսկ կը յաւակնի պնդել թէ համայնավարութեան դէմ իր մղած պայքարը, գաղափարական գետնի վրայ է միայն, եւ ինք հակառակ է բիրտ ուժին գործածութեան: Ի՞նչպէս կ'ուզէք որ աւանդապաշտ քաղաքացին չտարուի այս պրոպականտէն: Արդ, այս բոլորը կ'ըլլան մեթոտներու, մանաւանդ պետական հեռատեսիլին օգնութեամբ, նման պրոպականտ մը ընելու համար միլիոններ պիտի չբաւէին, բայց ալ լրջան մաչոշիստ ընկերվարականներն ու մեթոտները, որոնք ձրիաբար իր տրամադրութեան տակ կը դնեն երկրին հաղորդակցութեան բոլոր միջոցները:

Հետեւաբար, միամիտ քաղաքացին անգամ վերջ ի վերջոյ կրնայ հարց տալ ինքզինքին, - արդեօ՞ք այս բոլորին ետին շէֆ տ'օրքէսթր մը կայ, որ կը ցանկայ ծայրայեղ աջերու չափաւոր յառաջխաղացում մը, քաղաքական նուրբ նկատումներով...: Անհաւանական բան մը չէ, որովհետեւ եթէ տեղեկատուութեան դիւանաթուղթերը քննէք, պիտի տեսնէք թէ, նմանօրինակ պարագաներ չեն պակսիր, քաղաքական յայտնի կամ գաղտնի շրջանակներէն ներս:

Առաջին յաջողութիւններէն ետք, ներկայիս Ազգ. Ճակատը կրակոտ գործունէութեան մը մէջ է, և իրեն հրամցուած առիթները օգտագործելով, կուսակիցներ կ'որսայ թէ՛ աջ թէ՛ ձախ հատուածներէն. կուսակցութիւնը որ տարի մը առաջ հինգ - վեց հարիւր անդամներ կը հաշուէր, այսօր աւելի քան քսան հազարի հասած է, եւ ըստ վարիչներու յայտարարութեան՝ ի մօտոյ հարիւր հազարը պիտի անցնի: Միւս կողմէ հարիւրաւոր, եթէ ոչ հազարաւոր չէքեր կը ստանայ ոչ միայն գործատիրական շրջանակներէն այլեւ, մեծ մասով, համեստ դասակարգերէ, 100-էն 200 Ֆրանքի գումարներ: Նախկին փոքրիկ կուսակցութիւնը հիմնովին կը վերակազմուի, սպառակոյտ կը վերանորոգուի, պատեհապաշտ անձնաւորութիւններ կուգան խտացնել Լը Փէնի նախկին միակողմանի եւ նեղմիտ ընկերներուն շարքը. ոմանք նախկին ծխաքարտէններ, Անկախ Հանրապետականներ, բազմաթիւ դժգոհ կամ ծայրայեղ Շիրաքեաններ եւայլն, եւայլն: Կուսակցութիւնը՝ որ լայն միջոցներ ունի հիմա, ճիղեր կ'արձակէ գաւառներուն մէջ, ուր այս նոր զինուորեալները մեծ գործունէութիւն ցոյց կուտան, ինչպէս բոլոր անոնք որոնք նոր կրօնքի մը կը հաւատան: Արդ, այս նորեկներու ներկայութիւնն է որ կը մղէ շատ մը պահպանողական տարրերու համախմբումը Լը Փէնի դրօշին տակ, այն համոզումով թէ Ազգային Ճակատը որեւէ խնամութիւն չունի ֆաշիստ կոչուած հրէշին հետ, քանի որ, իրատես եւ խորամանկ Պառի օրհնութիւնն ալ կը վայելէ: Ուստի այս միամտութեան շահագործումն է որ վտանգ մը կը ներկայացնէ Շիրաքի եւ Ժիսքարի այն բոլոր կուսակիցներուն համար, որոնք կը գտնեն թէ, պէտք եղած ուղղութեամբ եւ սաստկութեամբ պայքար չի մղուիր ներկայ վարչակարգի քաղաքականութեան դէմ, եւ կուրօրէն կը դիմեն Լը Փէնի հուժկու բազուկներու ձգողականութեան...: Շատ հաւանաբար վտանգը համեմատաբար աւելի նուազ կրնայ ըլլալ ձախ հատուածին համար. հետեւաբար, հո՛ս է որ, շէֆ տ'օրքէսթրին թաքուն նպատակը հասկնալի կը դառնայ...:

Առ այժմ, ստուգելու համար թէ այս բոլորը ի՞նչ տարողութիւն կրնայ ունենալ երկրի ընդհանուր ուղղութեան վրայ, պէտք է սպասել եւրոպական ընտրութիւններու արդիւնքին. իրապէս ասիկա թը նախախնամական է Լը Փէնի համար, որ իբրեւ ազատամիտ առաջնորդ, լայնօրէն կը բանայ իր ցանկի մուտքը. անունները չի տար, բայց կը վստահեցնէ թէ հոն պիտի համախմբուին, նախկին նախարարներ, անուանի գրագէտներ, եւ քաղաքական կարեւոր անձնաւորութիւններ: Մեզի կը մնայ սպասել:

Գ. Տ.

ՉԷՔՕՔ ԱԲԳԱՐԸ

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ

Փարիզէն Պոլիս ճամբուն վրայ ենք Ասիական երկրի մը օդանաւային գիծով: Հազիւ քառասուն ճամբորդ կայ հսկայ օդանաւին մէջ: Համաերկրացիներ են առաւելաբար եւ կը ճամբորդեն իրենց ազգային գիծով: Մեծ մասը տուն կը վերադառնան Անգլիայէն. - գիրուկ տարեց կիներ, միջին տարիքով բանուորներ, դեզանի քանի մը հարսեր եւ երիտասարդ համալսարանական տղաք: Ցրուած են օդանաւին մէջ եւ իրարու հետ կը խօսին բարձրաձայն, անգլերէն լեզուով: Այդ բոլորին մէջ 8 - 10 տարեկան շատ դիւրաւ կը զանազանուինք մեր մորթին գոյնով ու հագուածքով: Միւսները շատ անպաշտօն, ընտանի բան մը ունին իրենց նիստ ու կացին մէջ: Իրենց սեփական տան մէջ ըլլան կարծէք: Ինչե՛ր բաէք չեն բերած միասին օդանաւին վրայ: Երկու ոտքերը առասանի կտորով մը կապուած հաւն է միայն պակաս: Ծիշդ Արեւելքի գիւղացնաց օթօպիւսները յիշեցնող մըթնոլորտ:

Սպասարկող աղջիկները սիրուն, իրենց ազգային տարազներով, չափազանց քաղաքավար են մանաւանդ մեզի, օտարներուս հետ եւ մասնաւոր հոգածութիւն ցոյց կուտան մեր ճամբորդութիւնը կըրկնապէս հաճելի դարձնելու համար: Իրենց ազգակիցներուն հանդէպ զուսպ են, պարտականութիւն մըն է որ կը կատարեն պարզապէս՝ յայտնի դժկամակութեամբ:

Ծաշէն ետք կը սկսի մաքսազերծ խըմիչքի եւ ծխախոտի վաճառքը: Պզտիկ ձեռնակառքը, որուն վրայ լեցուած են ապրանքները, ամբողջութեամբ կը փակէ մէջտեղի անցքը:

Քառորդ ժամ վերջ, երբ կառքը անցքին հազիւ կէսն է հասած տակաւին, դրուած աթոռէս քայլ մը առաջ, երիտասարդ, թուխ տիկին մը կ'ելլէ ոտքի եւ կ'ուզէ իր 3 - 4 տարու մանչուկը լուացարան առաջնորդել: Ձեռնակառքը սակայն փակած է անցքը եւ ուրիշ ճամբայ չկայ: Մատուցող օրիորդը անտարբեր կը մնայ կացութեան հանդէպ եւ իր գործը կը շարունակէ անտեսելով կողքին կանգնած տիկինն ու մանչուկը՝ որ ինքզինք զսպելու գերագոյն ճիգով մը սրունքները փոխն ի փոխ իրարու վրայ կը նետէ անդադար, կեցած տեղը ցատկռտելով: Իր մանկական աշխարհին համար շատ լուրջ է կացութիւնը:

- Օրիորդ, կը հաճի՞ք ճամբայ մը տալ, խնդրեմ, պզտիկը լուացարան պիտի տանիմ:

- Կը տեսնաք թէ զբաղած եմ. քիչ մը սպասեցէք մինչեւ որ վերջացնեմ գործս:

Իսկ այդ «գործը վերջացնել»ը կրնայ աւելի քան քառորդ ժամ տեւել:

Պզտիկը որ ձըմբռներ թէ ինչո՞ւ չի կրնար յառաջանալ, կը պատրաստուի նոյնիսկ լալու: Մայրը կը խրախուսէ զինք որ համբերէ, դիմանայ քիչ մըն ալ, եւ կրկին անգամ կը դիմէ մատուցող աղջկան: Այս վերջինը սակայն նոյն անտարբերութեամբ կը շարունակէ իր վաճառքը:

- Օրիորդ, թոյլ տուէք անցնիմ, փոքրիկը նեղուած է շատ:

Կառքը քայլ մը ետ - առաջ տանելով կարելի է անշուշտ ճամբայ մը բանալ առանց մեծ բարդութիւններ ստեղծելու. յայտնի է սակայն որ սպասարկող օրիորդը հարկ չի տեսներ ատիկա, բարեացակամ ըլլալու իր ազգակիցներուն հանդէպ: Անոնց սպասաւո՞րն է ինք:

- Ձեզի ըսինք անգամ մը. կը տեսնէք որ չեմ խաղար այլ կ'աշխատիմ: Համբերութիւն ըսուած բանը չունի՞ք ըսաւ:

(Շար. 4)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՖՈՒԹՊՈԼ

×

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆ

ԽՍԻԻ Ա. Ս. Ա.Ը ՎԵՐՋԱՊԷՍ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Փարիզեան շրջանի հայկական երկու խումբերը՝ Ալֆորվիլի Ի. Ժ. Ա.ն իր դաշտին վրայ, իսկ Իսիի Ա. Ս. Ա.ն հակառակորդի դաշտին վրայ՝ նոյն արդիւնքով (2 - 1), յաղթական հանդիսացան։

Ալֆորվիլի հայկական խումբը, շնորհիւ միջին - յառաջապահ Էյմասեանի 17-րդ եւ 36-րդ վայրկեաններուն նշանակած կոլերուն, առաջին կիսախաղը յաղթանակով աւարտել ետք Քոէսիի դէմ, երկրորդ կիսախաղին բազմաթիւ առիթներ փախցուց եւ 75-րդ վայրկեանին կոլ մը ստանալով դաշտէն հեռացաւ պզտիկ յաղթանակով մը (2 - 1)։

Իսիի հայկական խումբը՝ չարաթներ ետք, վերջապէս կրցաւ յաղթանակ մը ապահովել, պարտութեան մատնելով փլէսի - Ռոպէնսոնը (2 - 1)։ Առաջին կիսախաղին տիրապետող հայ մարզիկները տրամաբանօրէն հաշիւը բացին 20-րդ վայրկեանին, շնորհիւ միջին - յառաջապահ Վանօ Պապիկեանի, որ վարպետօրէն արդիւնաւորեց Կուրինեանի եւ Պալեանի աշխատանքը։ Երկրորդ կիսախաղին ըսկիզբը (48-րդ վայրկեան) հակառակորդները հաւասարեցուցին հաշիւը։ Այս պահէն ետք Իսիի տղաքը ձեռք առին խաղին ղեկավարութիւնը եւ բազմիցս առիթներ կորսնցնել ետք, վերջապէս 85-րդ վայրկեանին՝ դարձեալ շնորհիւ Պապիկեանի նշանակած սքանչելի կոլին, դաշտէն հեռացան ժպտադէմ։

×

ՌՈՆ ԱԼՓԻ ՇՐՋԱՆ

Լիոն - Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ը Ռոն Ալփի բաժակի համար իր ունեցած մրցումը Օրլաք խումբին դէմ՝ այս վերջինի դաշտին վրայ, կորսնցուցած է 2 - 1 արդիւնքով եւ դուրս մնացած մրցաշարքէն։ Հասկնալի է այս արդիւնքը, քանի որ Տէսինի հայկական խումբը այս տարի մըտադրած է բարձրանալ եւ Ֆրանսայի բաժակի 32-րդ աւարտականներէն ետք Ռոն Ալփի բաժակը գրաւիչ ոչինչ ունէր մարզիկներուն համար։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆ

Փրովանսի բաժակի 1/8 աւարտական - ներուն մասնակցող հայկական միակ խումբը՝ Սէն Թ'Անթուան, պարտուելով (0 - 1) Փոր տը Պուքէն, դուրս մնացած է մրցաշարքէն։ Յիշենք որ խաղին միակ կոլը 13-րդ վայրկեանին նշանակած է հայ մը՝ Թէրզեան։

ՇԱՆԹ ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ՀԱԶԱՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ՁԵՌԱԳԻՐԻ ՄԸ ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԸ

Հազար տարի ետք իր երկրորդ կեանքը վերագտած է Եւրոպայի եւ Խորհ. Միութեան ամէնէն հին թղթէ ձեռագիրը՝ աշխարհիկ, գիտական ու աստուածաբանական նիւթերու հաւաքածոն, որ կը կրէ 981 թուականը։ Մասնագէտները պատրաստած են այդ եզակի հաւաքածոյի լուսատիպ հրատարակութիւնը։ Ձեռագիրը, որ վերահաստատուած է Երեւանի Մատենադարանին մէջ, կը պարունակէ անուանի պատմիչներու, ուսուցիչներու, աստուածաբաններու, աշխարհագրագէտներու, բանաստեղծներու եւ բժշկագէտներու գրութիւնները։ Մասնագէտներու կարծիքով ձեռագրի թուղթը եւ մելանը պատրաստուած են Անի, ինչ որ կը վկայէ այն մասին՝ որ հազար տարի առաջ Հայաստանի տարածութեան մէջ կ'արտադրուէր թուղթը։ Թուղթը մշակուած է վուշի նիւթէն, իսկ մելանը՝ ձէթէն։ Ձեռագրի յիշատակարանին մէջ ըսուած է, թէ գիրքը կազմած է Դաւիթ Երէց, իր զաւկին՝ Ղուկասի համար, իսկ վերջինս՝ վարպետ գրիչ, զայն արտագրած է 981-ին։ Հաւաքածոյին նիւթերը կ'ընդգրկեն շուրջ 600 տարուան ժամանակաշրջան մը՝ հայկական տառերու գիւտէն մինչեւ Ժ. դարու վերջաւորութիւնը։ Բացի հայ հեղինակներու գրուածքներէն, ձեռագրին մէջ տեղ գտած են Արիստոտէլէն եւ Եւսեբիոս Կեսարացիէն, Յովհան Ոսկեբերանէն, յոյն, բիւզանդացի եւ ասորի այլ մատենագիրներէ երկեր, որոնց մեծ մասի բնագիրը չէ պահպանուած։ Մասնաւոր հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ Է. դարու հայ հեղինակ Վրթանէս քերթողի «Յաղագս Պատկերամարտից» աշխատութիւնը, որ այդ թեմայով գրուած ամէնէն հին երկն է համաշխարհային գրականութեան մէջ։ Եզակի ձեռագիրը արժէքաւոր է նաեւ անով, որ հոն առաջին անգամ ըլլալով գործածուած է «բոլորգիրը», որ յետագային դարձած է գլխաւոր տառատեսակը հայկական տպարաններու մէջ։

×

ԺԱՅՌԱՓՈՐ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

Երեւանի Մատենադարանի տասը հազար հին ձեռագիրներ մօտ ատենէն կը փոխադրուին գետնին տակ։ Բազալտի հաստ շերտի մէջ փորուած են 1500 քառակուսի մեթր ընդհանուր մակերեսով սրահներ, ուր հնադարեան ձեռագիր մատեանները ապահով կրնան ապրիլ շատ մը հարիւրամեակներ եւս։ Ժայռափոր նոր ձեռագրատունը կառուցուած է Մատենադարանի շէնքին մօտ եւ անոր հետ կապուած է յատուկ միջանցքով, այնպէս որ հոն կարելի է մտնել առանց շէնքէն դուրս ելլելու։ Այդ նոյն միջանցքի երկու կողմերը կը բացուին կամարաձեւ մեծ ու փոքր սրահներ, որոնք կը ծառայեն տարբեր նպատակներու՝ պահարաններ, ուր կարելի է նոյն ատեն աշխատիլ ձեռագիրներու՝ վրայ. սրահներէն մէկը նախատեսուած է գիտական ժողովներու եւ զանազան այլ ձեռնարկներու համար։ Օդի փոփոխութեան յատուկ դրութեան օգնութեամբ գետնին տակ կը պահպանուի կայուն ջերմաստիճան։ Կարգ մը այլ սարքաւորումներ եւ ճարտարագիտական կառուցուածքներ ամբողջովին առաջքը կ'առնեն հրդեհի եւ խոնաւութեան կարելիութեան։ Կառոյցը պատած է գեղեցիկ քարի տեսակներով. օգտագործուած է մարմար, տուֆ եւ ֆելզիտ։

×

ՆՈՐ ԱՐՄԱՒԻՐԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Հոկտեմբերեանի շրջանի Նոր Արմաւիր գիւղին մէջ բացուած Մշակոյթի Տունը տեղի ունեցած է գիւղի երիտասարդութեան կազմակերպած համոյթին անդրանիկ ձեռնարկը։ Տունը ունի 400 տեղնոց համերգի եւ թատրոնի սրահ մը, ինչպէս նաեւ սիրող նկարիչներու, երաժիշտներու եւ արուեստի այլ ճիւղերու հետեւող խմբակներու համար աշխատանքի ընդարձակ սենեակներ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՍՓԻՒՌՔ, ՀԱՅԱՍՏԱՆ, ՀԱՅ ԴԱՏ

×

Նիսի մէջ, 1982 Ապրիլ 27-ին Կարօ Մեհեանի կատարած մէկ դասախօսութիւնն է, զոր առանձին պրակով լոյս ընծայած է տեղւոյն Հայ Մշակութային Միութիւնը։

Նիւթը՝ «Հայ ժողովուրդի ողբերգական անցեալը եւ խրախուսիչ ներկան», բոլորը հետաքրքրող հարց մըն է։ Դասախօսը զայն կը ներկայացնէ երեք բաժանմունքներով՝ Սփիւռք, Հայաստան, Հայ դատ։

Կարօ Մեհեան կը վերլուծէ, ուրեմն, հայութեան եւ հայ դատին ներկայ վիճակը։ Կը ձաղկէ որոշ մտայնութիւններ եւ բանաձեւումներ, որոնք կը վնասեն մեր ինքնութեան ճանաչման։ Տեսակ մը ռատիոսքոփի է, զոր կ'ընէ, կատարելով ախտաճանաչումը, եզրակացնելու համար թէ այսօր կան երեք խրախուսիչ առաւելութիւններ. - ա) անվթար մնացած են մեր էութիւնն ու նկարագիրը, բ) բոլոր ճնշումները զուրս կրած ենք, մնացած են անզօր, գ) ի վիճակի ենք մեր գնահատելի բաժինը բերելու մարդկութեան նուաճումներուն։

ԸՆԹԵՐՑՈՂ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ակումբին մէջ, Փետրուար 13-ին, յանկարծամահ եղած է ընկ. Արօ Սիւրդիւքեան։ Ծնած էր 1949-ին՝ Երուսաղէմ։ Եղած է Հ. Յ. Դ. Մամլոյ Դիւանի սկզբնական շրջանի աշխատակիցներէն, ստորագրելով բազմաթիւ յօդուածներ հայ մամուլի մէջ։ Շրջան մը ուսուցչական պաշտօն վարած է Երուսաղէմի վանքը։ Իբրեւ ատենապետ Հայ Դատի Յանձնախումբին՝ Արօ Սիւրդիւքեան կարեւոր աշխատանք տարած է Հայկ. Հարցը օտարներուն ծանօթացնելու ուղղութեամբ։ Յաճախ կը գործածէր Վահրիճեան ծածկանունը։ Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Փետրուար 14-ին։ Ընկերոջ իրենց յարգանքի վերջին տուրքը ընծայած են Հ. Մ. Ը. Մ.ականներ, Հ. Օ. Մ.ականներ եւ հոծ բազմութիւն մը։ Եկեղեցին ու գերեզմանատունը դամբանականներ խօսուած են վեր առնելով ողբացեալ երիտասարդին արժանիքները։

×

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Կիլիկեան Թեմի Առաջնորդարանին մէջ, Յունուար 6-ին, տեղի ունեցած է Ժաքլին Օհանեանի (Պէյրութէն) նկարչական ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են քսան իւղաներկ եւ հինգ ջրաներկ գործեր։ Նկարչուհին ծընած է Պէյրութ։ Նախակրթութիւնը ստացած է Նշան Փալանճեան ճեմարանը, ապա աւարտած Կիլիկիոյ Մելքոնեան վարժարանը։ Երկու տարի հետեւած է Լիբանանի Գեղարուեստից վարժարանի դասընթացքներուն։ 1975-ին գացած է Ճափոն, ուր երեք տարի հետեւած է Թոքիոյի Գեղարուեստից Ակադեմիայի դասընթացքներուն, ընտելանալով Պաթիք արուեստին ու անոր փիլիսոփայութեան։ Ցուցահանդէսներ տուած է Ինտոնեզիա, Պէյրութ, Միացեալ - Նահանգներ, Փարիզ։

×

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ «Տիգրանեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած է Սայաթ Նովայի նուիրուած երեկոյթ մը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի։ Բացումը կատարած է Վարչութեան ատենապետը՝ Յարութիւն Աղուլեան։ Բանախօսած է Կարօ Պետրոսեան։ Մէջընդմէջ Սայաթ Նովայէն երգեր մեկնաբանած է Լեւոն Գաթըրճեան։

×

ՊՈԼՍՈՅ Թաքսիմի Մշակոյթի Պալատին մէջ, Փետրուար 11-ին, տեղի ունեցած է երաժշտական ցերեկոյթ մը, որու ընթացքին, պետական սէնֆոնիք նուագախումբին ընկերակցութեամբ դաշնակահար Հերման Մխքճեան մեկնաբանած է Զայքովսքիի թիւ 1 դաշնակի քոնչերթօն, արժանանալով մեծ գնահատանքի։

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

6

ՆԱՄԱԿ ՄԸ

Վրան կը խորհի, կը փափաքի տեսնել զիս, ժամադրութիւն կուտայ, կ'ուզէ հետս պտըտիլ եւ անտարակոյս քնքոյշ խօսքեր ըսել. այս երանութենէն պիտի մեռնիմ ... Երկուքս Փրաթէրի մէջ. է միմինակ մենք երկուքս, ժամը չորսէն վերջ գրեթէ կը մթնէ ... Իրա՞ւ զիս կը սիրէ. շատ պարզ է որ միայն կրնամ ըղբօսնել զինք. հո՛գս, կը սիրեմ զայն, պիտի տեսնեմ, խօսակցիմ ու հպիմ իրեն»։ Յետոյ քիչ քիչ կը հանդարտէր. «Հրաշքով է որ այս նամակը ինծի հասած է, բոլոր նամակներս մայրիկին ձեռքէն կ'անցնին, բայց աւելա ուղղակի ... Աստուած կը պաշտպանէ մեզ»։

Երբ այսպէս կ'երազէր, սոնտուն ներս մտաւ նախաճաշին ափսէն առնելու համար.

- Սակայն ի՞նչ կ'ընես զաւակս, հարցուց պառաւը։

Մառի նայեցաւ անոր.

- Իրաւ պէտք է նախաճաշէի. սակայն ա՛լ անկողնէն ելլելու եմ, չեմ կրնար մընալ այլեւս։

Վեց ամիսէ ի վեր պառաւը այդքա՜ն զուարթ չէր տեսած Մառին, եւ սիրտը բերկրեցաւ.

- Կարծեմ աղուոր նամակ մը առիր, ըսաւ պառաւը ափսէն վերցնելով։

Եւ որովհետեւ անոր գլուխը իրեններին մօտն էր, ականջին փափսաց.

- Անի՛կա գրեց ինծի։

Քիչ մնաց պառաւին ձեռքէն ափսէն պիտի իյնար անկողնին վրայ։

Կրցածին չափ ինքզինքը բռնելով, գըլուխը թօթվեց ու ըսաւ.

- Վերջապէս սկսաք իրարու գրել։

Արդէն իսկ Մառին կը ցատկոտէր սենեակին մէջ։ Պահ մը վերջ միայն ինքզինքը գտաւ, բայց պարզ պարագայ մը, զոր չէր կրցած նախատեսել, ցցուեցաւ աչքին դէմ։ «Սակայն չեմ կրնար Փրաթէր երթալ, ըսաւ Մառի ինքնիրեն, բնաւ մինակս դուրս չեմ ելած»։

Դէմքը վշտաբեկ երեւոյթ մը առաւ. ի՞նչ պիտի ընէր. ոչ մէկ միջոց ունէր տունէն մինակը դուրս ելլելու, նոյն իսկ ժամուան մը համար։ Ուրեմն չպիտի տեսնէր զայն, չպիտի խօսէր հետը, քովէն չպիտի քալէր, թեւը թեւին տակ։ Աշխարհիս մէջ մէկ հոգի միայն կրնար այս պարագային օգնել իրեն, իր սիրելի Լարիշ կոմսուհին էր. անոր հետ ամէն ինչ կը դիւրանար։ Տիկին Վէցէրան առանց դժուարութեան իր աղջիկը անոր պիտի յանձնէր։ Երկուքը միասին պիտի մեկնէին եւ այն ատեն ... այն ատեն ... Եւ Մառին ծայրայեղ հրճուանքէ մը կատարեալ դժբախտութեան մը մէջ ինկաւ։

Այս դերադրդութեան մէջ, յըստակ եւ գործնական գաղափարներ բըռկրան ծայր տալ։ Պէտք էր իշխանին գըրել որ յաջորդ օրը իրեն չսպասէ. առանց վայրկեան մը իսկ կորսնցնելու պէտք է գործը իմացնել Լարիշ կոմսուհիին, խնդրելով որ անմիջապէս Վիէննա դառնայ։ Ի՜նչ երանութիւններ կը ներկայացնէ ան. Ռուտոլֆը շուտով տեսնելու ըղձանքը տանելի դարձուց յաջորդ օրը անոր չհանդիպելու զարհուրելի յուսախաբութիւնը։

Թերթ մը թուղթ առաւ եւ անվարան հետեւեալ նամակը գրեց իշխանին.

Տէր իշխան,

Որքա՜ն երջանիկ պիտի ըլլայի վաղը Ձեզ Փրաթէրի մէջ տեսնելով. դժբախտաբար պէտք է որ հրաժարիմ այս մեծ հաճոյքէն. որովհետեւ մինակս չեմ կրնար դուրս ելլել։ Շատ կը ցաւիմ...

Ա՛, եթէ կոմսուհի Լարիշը հոս ըլլար, չպիտի մերժէր ինծի ընկերանալ. անմիջապէս պիտի գրեմ իրեն եւ խնդրեմ որ Վիէննա վերադառնայ։

Տէր իշխան, հաւատացէք որ շատ կը ցաւիմ այս չնախատեսուած պարագային համար։

Զգիտցաւ ինչպէս վերջացնելու էր նամակը եւ պարզօրէն «Մառի» ստորագրեց։ Պաղ եւ ձախաւեր գտաւ նամակը, երբ կրկին կարդաց. սակայն քանի կը խորհէր, այնքա՜ն կը տեսնէր որ դժուար է գոհացուցիչ բան մը գտնել։ Վերջապէս նամակը պահարանին մէջ սահեցուց եւ վրան անպատում երանութեամբ մը գրեց իշխանին անունն ու հասցէն, այնպէս ինչպէս անիկա գրած էր յետ - գրութեան մէջ, որպէսզի նամակը ապահով կերպով հասնի իր ձեռքը։

(Շար. 44)

Տէր եւ Տիկին Հայկ Գրլըճեան, Ալէն Գրլըճեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Ժաք Տամլամեան, Տէր եւ Տիկին Նուպար Կիւր - ճեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Կիւրճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժաք Կիւր - ճեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Ոսնճեան, Գազեան, Աւագեան, Գրլըճեան, Եկենեան, Տամլամեան ընտանիքները եւ բոլոր ազգականները ցաւով կը ծանուցանեն՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԵԼԻՆԷ ԿԻՒՐՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ 72 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Փետրուար 27, Երկուշաբթի ժամը 15·45-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Անիէռի հին գերեզմանատունը, ուր տեղի պիտի ունենայ թաղումը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Տիկին Անիծա Ալեքսանեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Ալեքսանեան եւ զաւակները, Օր. Նիքոլ Ալեքսանեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ - մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՓԵՐՈՒԶ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Օհաննէսեան)

մահը որ պատահեցաւ Փետրուար 22-ին, 84 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, Փետրուար 27, ժամը 13·45-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փավիյոն - սու - Պուայի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ Ղեւոնդ քահանայ Սոմունճեան, երէցկինը՝ Սիրանոյշ Սոմունճեան եւ որդին Մարտիկ Սոմունճեան իրենց սիրեցեալ քրոջ եւ հօրաքրոջ՝ Հռիփսիմէ Սոմունճեանի մահուան առաջին տարելիցին ի յիշատակ կը նուիրեն 250 Ֆ. Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանին, 250 Ֆ. Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, 250 Ֆ. Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 250 Ֆ. «Յառաջ»ին:

×

Տիկին Սիրանոյշ Ժամկոչեան (ծնեալ Սարտարեան) 1000 Ֆ. կը նուիրէ Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն), Կարապետ Եպիսկ. Ամատունիի մահուան քառասունքին ի յիշատակ եւ 200 Ֆ. «Յառաջ»ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանթէօ - Քաշանի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Երեքշաբթի, Փետրուար 28, ժամը 20·30-ին Տիկին Փափազեանի բնակարանը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

LA FONDATION N. FRINGHIAN et l'UGAB-Jeunes

vous présentent

les Œuvres de

Raffy

Le Mercredi, 29 Février
à partir de 19 heures

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, rue de Courcelles — 75017 Paris

Mairie du 2e arrondissement
8, rue de la Banque

EXPOSITION

Sous la présidence de Alain DUMAIT

Raphy

PEINTURES RECENTES
Du 5 au 24 Mars
Vernissage, le Jeudi, 8 Mars
à partir de 17 heures
ouvert tous les jours de 9h à 18 h,
sauf dimanche

Irma fourrures

SUR MESURE
— REPARATIONS —
TRANSFORMATIONS

Զիմո է

ժամ առաջ գնեցէք ձեր մուշտակէ վերարկուն վստահելով՝

ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

ՉԱՓԻ ՎՐԱՅ - ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ

44, avenue du Général de Gaulle
94700 Maisons-Alfort
tél. 368 55 99
Métro: École Vétérinaire-Alfort (direction CRÉTEIL)

Հ. Բ. Ը. Մ.-ի

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱԺՈՂՈՎԻՆ
ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ
Ե Ի
ՆՈՒԱՐՍԱԿԻ ԴԱՇԻՆՔԻ 1500-ԱՄԵԱԿԻՆ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Հինգշաբթի Մարտ 1, ժամը 20·30-ին
CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, rue de Courcelles, 75017 Paris

Բանախօսութիւն՝ ֆրանսերէն, Փարիզի Արեւելեան Լեզուներու Հիմնարկի Հայագիտական Ամպիոնի Վարիչ Փրոֆէսէօր՝

ԺԱՆ - ՓԻԷՐ ՄԱՀԷԻ

կողմէ:

«ԱԽԱՐԱՅՐԻ ՈԳԻՆ»

նիւթին շուրջ:

Գեղարուեստական յայտագիր, մասնակցութեամբ՝ Օ. Տէմիրճեանի (կիթառ), Գ. Եանըքեանի (երգ) եւ Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի աշակերտներուն:

OPTIMA Tours

VOYAGES PRINTEMPS 84 EN ARMENIE

— du 14 au 28 Avril (avec Paques et les Cérémonies du 24 Avril)

PRIX : PARIS / PARIS 5450 Frs

— du 5 au 19 Mai
— du 2 au 16 Juin

Pour cet été, nombreuses combinaisons de voyages (bateau / séjour en ARMENIE, Combiné ARMENIE/GEORGIE et ARMENIE / GEORGIE / LENINGRAD)

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS
Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35

A LYON
VOYAGES N° 1
TOURING OFFICE PROGRES
14, rue Waldeck Rousseau
69006 LYON
Tél. : 852. 25. 64

le C. R. D. A.

recherche pour le Centre de Documentation Arménien de Paris une personne pour un emploi à mi-temps.

- Capacités de dactylographie et secrétariat
- Bonne connaissance générale de l'histoire et de la culture arméniennes
- Sachant parler, lire et écrire l'arménien
- Contact facile avec le public
- Esprit d'initiative

Adresser C.V. à C.D.A. : 36, rue de Trévise 75009 PARIS

Devant l'affluence au C.D.A., nous rappelons au public que le Centre est ouvert du mardi au samedi de 14h à 18h.

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, Rue Thouin — 75005 Paris
Jeudi 1er Mars à 20 h. 30
CONFERENCE
du
Prof. GERARD DEDEYAN
sur
LA GRANDE ARMENIE
(12e - 14e siècle)
Pour ceux qui le souhaitent, un buffet campagnard est servi à partir de 19 h. 15
Prix : 40 F
Prière de s'inscrire impérativement avant le 26. 2. 84. tél 278-31-93

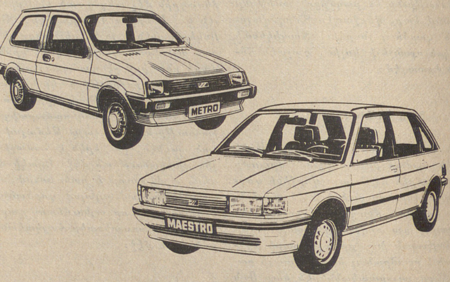
Du 27 février au 14 mars 1984

5.000F*

Pour la reprise de votre voiture quels que soient son âge et son état.

*ou plus si son état le justifie.

Pour tout achat d'une Austin Metro E, LE, ou MG ou Austin Maestro LE, HL, HLS, ou MG neuves.

AUSTIN ROVER Pense Castrol

ARC DE TRIOMPHE AUTOS
30, RUE DE TILSITT, ÉTOILE-17e Tél 380 55 11

SPECIALITES CAUCASIENNES ARMENIENNES GRECQUES

OUVERT TOUS LES JOURS MIDI et SOIR

99 bis, Ave. de Verdun

92130 Issy-les-Moulineaux

RESTAURANT

TÉL : 638. 96. 30

CAUCASE

Mr. GUEVORKIAN

ՀԱՄՈՎ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇԵՐ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

VENDREDI ET SAMEDI SOIR
SPECTACLE DANSANT AVEC ORCHESTRE
M I N A S, musique grecque, bouzouki, valses, accordéon

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 28

MARDI 28 FÉVRIER 1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.645

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

59e ANNÉE — No 15.645

ՁԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏՐԱԿԻՆԵԱՆԻ եւ Լա Սէն - սիւռ - Մեռի թաղապետական ընտրութիւնները վերջ գտան կիրակի օր, ընդդիմութեան յաղթանակով առաջին քաղաքին մէջ եւ չփոթութեան ու խառնակութեան՝ երկրորդին: Տրակինեանի մէջ, Սոլտանիի (ընկերվարական) դէմ աՀարեկչական արարքն ալ անօգուտ եղաւ ձախին համար եւ քաղաքապետութիւնը, որ 25 տարի է ընկերվարական բերդ էր, անցաւ Ժան-Փօլ Քլօսթրի (ՀՀՀ, չիրաքեան) ձեռքը, ձայներու 51,06-ով ընդդէմ՝ 48,94%-ի: Լա Սէնի մէջ, կարելի չէր եղած, Երկուշաբթի առտու վերջնական արդիւնք մը Հռչակել, որովՀետեւ քուէարկութեան 32-րդ գրասենեակը անկանոնութիւններ կային եւ վերջնական արդիւնքին Հռչակումը առկախ կը մնար: Ինչ որ ծանօթ է, այն է որ ընդդիմութիւնը 28 ձայնի առաւելութիւն մը կը թուէր ունենալ: Եթէ իրականանայ այս արդիւնք, 37 տարիներու Համայնավար (եւ ձախ՝ 1919-էն ի վեր...) թաղապետութիւն մըն է որ կողմ կը փոխէ: Ձախի Միութիւնը դիմում կատարած է ջնջելու Համար Տրակինեանի ընտրութիւնները, այն պատճառաբանութեամբ թէ Շաբաթ օր, ընդդիմութիւնը անուանարկիչ թռուցիկներ կը բաժնէր Սոլտանիի եւ ընտանիքին Հասցէին:

ԼԻԼԻ մէջ էր, այս անգամ, որ զանդըւածային ցոյց մը տեղի կ'ունենար «ազատ դպրոցին», ի նպաստ, Փորտոյէն, Լիոնէն եւ Ռէնէն ետք: Միշտ թիւերու Հարց կ'ըլլայ, նման պարագաներու, ըստ ակնոցին՝ քանակը տարբեր կը տեսնուի եւ «Մաթէն»ի 250 Հազարէն 400 Հազարի կը Հասնի, (Ֆիկառօ, Քօթիտիէն): Ըստ ՆաՀանգապետարանին՝ 230 Հազար: Այս փոքր - ցոյցերուն կը յաջորդէ, Շաբաթ օր, Վերսայլի մեծ Համախմբումը: Այս խաղաղ ցոյցերու առած տարողութիւնը, կը գրէ նոյնիսկ Մաթէն, չի կրնար անտեսուիլ կառավարութեան կողմէ:

ՍՓԱՆԻՈՅ պասք գաւառի ընտրութիւնները խաղաղ անցած են, Հակառակ նախորդող բազմաթիւ մաՀափորձերուն, սպանական թէ ֆրանսական կողմը: Պիտի ընտրուէին ինքնավար խորՀրդարանին 75 անդամները: Յաղթողներու գլուխն է միշտ ազգայնական (չափաւոր) կուսակցութիւնը, որ կը ստանայ ձայներու 42%-ը, զգալի յառաջդիմութիւն մը կ'արձանագրեն ընկերվարականները Հասնելով ձայներու 25%-ի եւ կը նաՀանջէ Հ. Պաթասունա (անկախապաշտ), որ զինուորական - ԷԹԱ-ի քաղաքական արտայայտութիւնը կը նկատուի: Շաբաթ օր, ֆրանսական գաւառին մէջ, կը սպաննուէր 5-րդ զինուորեալ մը ԷԹԱ-ի եւ արարքին տէր կ'ըլլար Կ. Ա. Լ.ը (Ազատագրման ՀակաՀարեկչական խմբակ):

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ, բրիտանացի գործիմարդ մը սպաննուած է, ատրճանակի մէկ գնդակով, երբ կառքը կը մտնէր: Կը կարծուի, սակայն, թէ չփոթութեան զոՀ գացած է եւ նպատակը՝ ֆրանսացի դիւանագէտ մըն էր, որու բնակարանին առջեւ էր իր կառքը: Արդարեւ, դեռ մաՀափորձը ծանօթ իսկ չեղած, ֆրանսական մամուլի գործակալութեան գրասենեակին Հեռաձայնելով, մէկը տէր եղած էր արարքին, տալով ճշգրիտ տեղեկութիւններ վայրին եւ ժամուն մասին, յայտնելով թէ «Ֆրանսացի դիւանագէտի մը յեղափոխական մաՀացումը՝ արարք մըն էր ֆրանս. աշխարՀակալութեան դէմ եւ պատասխան մը Միթերանի սիոնական կուսակցութեան»: Ֆարսի արտայայտուելով, Հեռաձայնողը ըսած է թէ կը խօսի յանուն «Ֆրանսացի ընկերվարականներու կազմակերպութեան մը»: Լիպերասիոն կը գրէ թէ խօսողին շեշտը տարօրինակ կերպով կը նմանէր ձայնին անոր՝ որ 1983, Օգոստոսին եւ Սեպտեմբերին տէր եղած էր Հակաֆրանսական կարգ մը արարքներու (ԹեՀրանի մէջ) յանուն Օրլի խումբին:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ ՄԻՍԱՔ ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ

ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՄԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

×

Կիրակի, Փետրուար 26-ին տեղի կ'ունենար Միսաք Մանուշեանի գնդակաՀարման 40-րդ տարեդարձի ոգեկոչումը, մասնաւոր Հանդիսութեամբ: Արդարեւ, Յունուար 7-ին, Վիէնի մէջ Հանրապետութեան Նախագահը իր արտասանած ճառին մէջ յիշելով դիմադրութեան Հերոս Միսաք Մանուշեանը, կը շեշտէր որ այս տարի զուգադիպելով անոր մաՀուան քառասնամեակին՝ յատուկ Հանդիսաւորութեամբ մը պէտք է նշուէր 23 նաՀատակներու յիշատակը: Նախագահին այս յայտարարութիւնը մղած էր Հայ Նախկին ռազմիկներն ու կամաւորները աւելի փայլ տալու ոգեկոչման Հանդիսութեան: Ստեղծուած պատեՀութիւնն ալ կը յաջողէր Համախմբել Հայկական գրեթէ բոլոր կազմակերպութիւնները, որով քառասնամեակի ոգեկոչումը կը ստանար բացառաբար Համազգային բնոյթ:

Ժամը 11-ին, Իվրիի գերեզմանատունը գտնուող Միսաք Մանուշեանի շիրիմին առջեւ տեղի կ'ունենար արարողութիւն մը՝ ի յիշատակ Մանուշեան խումբի 23 գնդակաՀարուածներուն: Զինուորական նուագախումբը, բարձրաստիճան սպաներ, կառավարական անձնաւորութիւններ եւ Հոծ բազմութիւն մը յարգանքի արտայայտութիւն մը կ'ունենային դիմադրութեան Հերոսներուն Հանդէպ, մինչ Մելինէ Մանուշեան երախտագիտութեան խօսք կ'ուղղէր Նախագահ Միթերանի՝ Հայերու դէմ կատարուած ցեղասպանութեան ճանաչումին եւ Միսաք Մանուշեանի մաՀուան քառասնամեակի ոգեկոչման մասնաւոր փայլ մը տուած ըլլալուն Համար:

Ժամը 13-ին, Զինուորական Վարժարանի սրաՀներէն մէկուն մէջ պաշտօնական ճաշ մը տեղի կ'ունենար ի պատիւ ֆրանսացի եւ Հայ անձնաւորութիւններու: Ներկայ էին կառավարական, զինուորական, թաղապետական մարմիններու ներկայացուցիչներ, բազմաթիւ քաղաքապետներ եւ երեսփոխաններ, Հայկական զանազան կազմակերպութիւններու եւ մամուլի ներկայացուցիչներ, Հայաստանէն՝ Սփիւռքահայութեան Հետ մշակութային կապի կոմիտէի նախագահ Վարդգէս Համազասպեան, Պելժիայէն, Հոլանտայէն, Զուիցերիայէն, Ֆրանսայի Հայաշատ շրջաններէն պատուիրակութիւններ եւայլն:

Բացումը կատարելով Անթուան Պաղտիկեան ընդՀանուր ակնարկ մը կը նետէր Սփիւռքի Հայութեան կեանքին վրայ՝ 1915-ի ցեղասպանութենէն ասդին, յիշելով Սեւրի դաշնագիրը, Լօզանը, Հայ ժողովուրդի ջանքերը իր Դատը ճանչցընելու եւ իրեն դէմ եղած անարդարութեան Հատուցումը ձեռք ձգելու եւ 69 տարուան լռութեան պատը խորտակելու Համար: Երախտագիտութեամբ յիշելէ ետք նախագահ Միթերանի՝ Հայոց ցեղասպանութիւնը ճանչցնող ճառը, կը մաղթէր որ Ֆրանսա պաշտօնական ճանաչումէն ետք, քայլ մը եւս առնէ Հայ Դատի լուծման ճանապարՀին:

Սուրէն Ակոբոֆ իր կարգին ողջունելէ ետք պաշտօնական անձնաւորութիւններու ներկայութիւնը, կ'ոգեկոչէր մէկուկէս միլիոն մեր նաՀատակները եւ Ֆրանսայի դիմադրական շարժման Հերոսներէն Միսաք Մանուշեանն ու իր խումբը, ծանրանալով Մանուշեանի կեանքին ու գործունէութեան վրայ, վեր առնելով անոր զոՀաբերութեան ոգին, զինք Հիւրընկալած երկրի ազատագրութեան պայքարին մէջ:

Նախկին Ռազմիկներու ենթանախարար Ժան Լօրէն, որ կը ներկայացնէր կառավարութիւնը, իր խօսքին մէջ կը նշէր, թէ այսօր Ֆրանսայի կառավարութիւնն է, որ իր յարգանքը կ'ընծայէ դիմադրութեան Հերոս Միսաք Մանուշեանի եւ իր ընկերներուն, նոյն ատեն պատուելով Հայկական գաղութը: Ցեղասպանութեան Հետեւանքով որբացած սերունդ մըն է, ըսաւ ան, որ ինքզինք նետեց արդարութեան, ազատութեան պաշտպանութեան Համար մղուող պայքարին մէջ, քանի որ եւէ ժողովուրդէ աւելի Հայ ժողովուրդն է որ գիտէր արժէքը ազատութեան եւ արդարութեան: Ապա ենթանախարարը կ'անդրադառնար Մշակոյթի նախարարութեան յատկացուցած նպաստներուն Ֆրանսայի մէջ Հայկական մշակոյթի ու ինքնութեան պաՀպանութեան ի խնդիր:

Ժամը 16-ին, Մոն - Վալէրիէնի յուշարձանին առջեւ տեղի կ'ունենար պաշտօնական յարգանքի արարողութիւն մը, ի յիշատակ ոչ միայն Միսաք Մանուշեանի եւ իր խումբի ընկերներուն, այլեւ Ա. եւ Բ. ԱշխարՀամարտներուն Ֆրանսայի Համար իրենց կեանքը տուած Հայերուն:

Աւելի քան Հազար Հոգի ներկայ եղան արարողութեան: Հանրապետութեան Նախագահը կը ներկայացնէր Եւրոպական Հարցերու Նախարար Ռոլան Տիւմա, իսկ կառավարութիւնը՝ Նախկին Ռազմիկներու ենթանախարար Ժան Լօրէն: Ներկայ էին նաեւ Պաշտպանութեան ենթանախարար Ժան Կաթէլ, Օ տը Սէնի ՆաՀանգապետը, ԸնդՀ. խորՀուրդի Նախագահը, Փարիզի զինուորական կառավարիչը, քաղաքապետներ եւ բազմաթիւ այլ անձնաւորութիւններ:

Զինուորական նուագախումբի Հնչեցուցած «Մարսէյէզ»էն ետք յուշարձանին ծաղիկներ կը դրուէին Նախագահ Միթերանի, կառավարութեան, Պաշտպանութեան նախարարին եւ Հայկական կազմակերպութեանց անունով: Վայրկեան մը լռութենէ ետք, նուագախումբի Հնչեցուցած «Պարտիզաններու երգ»ը յուզումով կը վարակէր ներկայ բազմութիւնը:

Ապա ներկաներ մուտք կը գործէին դամբարանը, ուր նախարարները ստորագրելէ ետք ոսկեմատեանը, կ'ուղղուէին գնդակաՀարուածներու բացաստանը: Հոս Նիլ Ակոբոֆ կ'արտասանէր (ֆրանսերէն) ՎաՀան Թէքէեանէն եւ Դանիէլ Վարուժանէն մէկական քերթուած, որմէ ետք երիտասարդ մը կ'արտասանէր Արագոնի ծանօթ տողերը: Երեք Հայ աշակերտներ ծաղիկներ կը դնէին 4500 գնդակաՀարուած դիմադրականներու սալաքարին վրայ:

Ժամը 18-ին, զինուորական պատիւներով եւ նուագախումբի Հնչեցուցած մեղեդիներով վերջ կը գտնէր արարողութիւնը խոր տպաւորութիւն թողլով ներկաներուն վրայ:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

×

Մանուշեանի գնդակաՀարման քառասնամեակը արձագանգ գտաւ նաեւ Հեռատեսիլէն եւ ձայնասփիւռէն (մամուլին՝ անդրադարձանք օրը օրին): Գրաւոր մամուլին մէջ, սակայն, բանավէճը չէ դադրած: Փետրուար 27-ին, «Իւմանիթէ», որ «Մանուշեան - Պոչով» անունով կը յիշէր խումբը, որուն ղեկավարութեամբ կ'արտայայտուի, Կիրակի օրուան ճաշին մասին, ուր, կը գրէ. - «Կարելի է ցաւիլ որ խօսք առնող ոչ մէկ ճառախօս յարմար դատեց վերյիշելու այն յանձնառութիւնը (իմա՝ Համայնավար կուսակցութիւն), ուր, Մանուշեան խումբի կուսակիցները գտան ուժը եւ պատճառները մղելու պայքար մը, որմէ քանիներ խուսափեցան»:

Փետրուար 25 եւ 27-ի իր թիւերով «Քօթիտիէն տը Փարի» ալ երկու լրիւ էջեր կը տրամադրէ, ան ալ իր Հաշիւները տեսնելու Համար, մանաւանդ Շաբաթի թիւով, ուր կայ նաեւ խորՀրդածութեան սիւնակ մը, բաւական երկդիմի: Փետր. 27-ին, կայ նաեւ յայտարարութիւն մը Մելինէ Մանուշեանէն, ուր ան կը յայտնէ թէ գիտէ թէ ով մատնած է Մանուշեանը, մէկը Ռումանիա, պաշտօնի գլուխ էր դեռ վերջերս, բայց կը գտնէ որ կանուխ է ճշմարտութիւնն ըսելու Համար:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ ԶՕՐ. ՍԱՐԳԻՍ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Փետրուար 16-ի եւ 17-ի թիւերը կը Հաղորդեն զօր. Սարգիս Սողոմոնի Մարտիրոսեանի մաՀը, որ պատաՀած է Փետրուար 15-ին, յետ երկարատեւ Հիւանդութեան, 84 տարեկանին:

Ծնած 1900-ին, Շամախի շրջանի Մադրասա գիւղը (Ազրբէջան), Սարգիս Մարտիրոսեան նախնական կրթութիւնը ստանալէ ետք իր ծննդավայրը, աւարտած է Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանը: 1917 Մայիսին, մտած է Բագուի զինուորական շարքերը: 1928-ին աւարտած է Մոսկուայի զինուորական վարժարանի դասընթացքները եւ դարձած սպայ: 1924 - 38 շրջանին վարած է զանազան պաշտօններ 76-րդ Հայկ. լեռնա - Հրաձգային զօրաբաժնի մէջ:

Բ. աշխարՀամարտին, Հարաւային ռազմաճակատի վրայ, 227-րդ Հրաձգային զօրաբաժնի պետ է եւ Հրամանատար՝ Մոսկուայի Համար մղուած ճակատամարտներուն զօրաբաժնի: 1943 Յունիսին, նշանակուած է Ուկրանիոյ ռազմաճակատի մարմնի Հրամանատար: Մեծ է եղած իր դերը Պերլինի ճակատամարտի եւ Չեխոսլովաքիոյ կռիւներուն մէջ: Այս առթիւ է, որ արժանացած է ԽորՀրդային Միութեան Հերոսի բարձր կոչումին: 1953-էն ետք կ'ապրէր Երեւան: Իր բազմաթիւ ծառայութեանց Համար, ստացած է Լենինի չորս, կարմիր դրօշի՝ չորս շքանշանները, ինչպէս նաեւ արժանացած է օտար երկիրներու շքանշաններու եւ մետալներու:

Զօր. Մարտիրոսեան ծանօթ դէմք մըն է նաեւ Փարիզի Հայ գաղութին, ուր կատարած է մէկէ աւելի այցելութիւններ: Յիշենք, մանաւանդ, անոնցմէ դըլխաւորը՝ 1969 Մարտին, ուր ներկայ եղած է եւ խօսք առած, իրեն ի պատիւ տրուած զանազան Հանդիսութեանց: Այս շարքին, ամէնէն տպաւորիչն ու յատկանշականը եղած է Անդրանիկի շիրիմին կատարած իր այցը (1969, Մարտ 9), որու առթիւ «Յառաջ», խմբագրական մը կը նուիրէր՝ «Հայ զօրավար մը՝ Հայոց զօրավարին»: Այս նոյն այցելութեան ընթացքին, զօր. Մարտիրոսեան ունեցած էր բազմաթիւ ելոյթներ: Անդրանիկի շիրիմին առջեւ, ան ոգեկոչած էր Հերոսը՝ «որ կռուեցաւ յանուն Հայրենիքի ազատութեան եւ անկախութեան»:

×

Զօր. Ս. Մարտիրոսեանի թաղումը կատարուած է Երեւանի մէջ: Դագաղը զետեղուած է «Հայ Համերգ»ի փոքր դաՀլիճը եւ Հրամանատարին իրենց վերջին յարգանքը բերած են բազմաթիւ ներկայացուցիչներ, ուսանողներ, բանուորներ, մինչ վերջին վայրկեաններուն պատուոյ պաՀակ կեցած են Հայաստանի Կ. Կ.ի Ա. քարտուղար՝ Կարէն Դեմիրճեան, նախագահ՝ Բաբկէն Սարգսեան, վարչապետ՝ Ֆադէյ Սարգսեան եւ այլ պաշտօնական դէմքեր: Ապա, դագաղը դրուած է Հրասայլի վրայ եւ առաջնորդուած Երեւանի քաղաքային գերեզմանատունը:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Շաբաթավերջի արդիւնքներն են. -

Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանս -

Մաւիֆ Սանթրալ	2 - 0
Ժուէնվիլ - ԻՒԺԻՍ - Ալֆորվիլ	1 - 1
ԱՍԱ - Իսի - Սթատ Ֆրանսէ	0 - 3

Ժօժօ Կրընոպլը -

Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոն - Տէսին	0 - 1
Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ - Ս. Քանթոն	1 - 2

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԿՐԹԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏԷ 2000 ԹՈՒԱԿԱՆԻ ԼԻՍԷՆ

Փետրուար 14-ին, մամուլի ասուլիսով մը, Ազգ. Կրթութեան Նախարարը՝ Ալէն Սաւառի, յենլով Անթուան Փրոսթի պատրաստած տեղեկագրի եզրակացութիւններուն վրայ «լիսէները 21-րդ դարու սեմին» (տե՛ս «Յառաջ» 1983 Դեկտեմբեր 13-ի թիւ), ներկայացուց էական ուղղութիւնները լիսէներու բարեփոխման ծրագրին։

Ալէն Սաւառի կը մեկնի տեղեկագրի ախտաճանաչումէն որուն համաձայն լիսէները չեն համապատասխաներ, չեն պատշաճիր դպրոցական բնակչութեան յաւելումին, աշակերտներու զանազանութեան, ինչպէս նաեւ ընկերութեան նոր կարիքներուն, եւ չեշտը կը դնէ անձնականացած աշխատանքին, աշակերտներու խիստ հետեւողութեան, զանազան նիւթերու վերահաւասարակշռութեան, ժամացուցակի վերատեսութեան, քննութիւններու կազմակերպութեան թեթեւացումին վրայ։

Բարենորոգման ծրագիրը ունի երեք գլխաւոր ուղղութիւններ՝ երկրորդ շրջանի հաստատութիւններու ժողովրդականացումը աշակերտներու ծանօթութիւնները եւ ուսումներու մակարդակը լիսէներու պատշաճումը երկրի կարիքներուն։

Լա Փալիսեան ճշմարտութիւն մըն է ըսել թէ երկրորդական ուսուցումը գերազանց տեղ կը գրաւէ պատանիներու կրթութեան եւ դաստիարակութեան գործին մէջ, վեցերորդ դասարանէն աւարտական դասարան։ Ֆրանսա լաւ լիսէներ ունի, կ՚ըսէ Ազգ. Կրթութեան Նախարարը, բայց ոչ բաւարար թիւով։ Ուսումներու մակարդակը, Ֆրանսայի մէջ, ընդհանուր առմամբ գոհացուցիչ է, սակայն կան նուաստացումի վտանգներ, արժեզրկումի սպառնալիքներ որոնք առաւելաբար կապուած են «պաչոթաժ»ին, այսինքն՝ քննութիւններու ուժգին եւ խիստ պատրաստութիւն եւ ոչ մտաւորական հորիզոնի ընդլայնում, այլ խօսքով ընդհանուր զարգացում։ Քննութիւններէն ամէնէն մեծի եւ խնդրոյ առարկայ եղողը՝ Պաքալորէան է։ Նորութիւն մը չէ։ Բարեփոխման ծրագիրը կը վերահաստատէ պաքալորէային կարեւորութիւնը որպէս բանալի բարձրագոյն ուսման, որպէս վաճառականական արժէք իր մասնագիտական ճիւղերով, որպէս որոշ որակումի մը վկայութիւն, որպէս ասպարէզի մը մեկնակէտ։ Նաեւ, առաջին անգամ ըլլալով կը յայտարարուի պաշտօնապէս թէ Ֆրանսա բաւարար թիւով պաշըլիէ չունի։ Եւ այդ իսկ պատճառաւ, յառաջիկայ տասը տարիներու ընթացքին ծրագիրը կը նախատեսէ հարիւրէն ութսունի հասցնել երկրորդական շրջան մը աւարտող աշակերտներու թիւը. այժմ հարիւրէն վաթսունեւհինգ է։ Ուստի, ոչ միայն պաքալորէան պահել այլ բարելաւել, արժեւորել բարձրացնել պաշըլիէներու թիւը։

Այս ընդհանուր ուղղութիւնները, ծրագիրը քանի մը ամիսէն, կարգ մը փոփոխումներով Խորհրդարանը պիտի վերածէ օրէնքի։ Բարեփոխում մը եւս պիտի ըսենք։ Անխուսափելի է։ Ալէն Սաւառի գոլէժէն վերջ չէր կրնար լիսէն ձգել այժմու իր վիճակին մէջ։

Այս բարեփոխումը խորքին մէջ մէկ նպատակ ունի՝ հաստատել տիալոկ մը, փոխանակութիւն մը դպրոցին եւ ընկերութեան միջեւ։ Չմոռնանք որ ամէն ինչ կախում ունի դետնահողէն։ Դասարաններուն մէջ է որ խաղը կը շահուի կամ կը կորսնցուի եւ դերակատարներն են՝ աշակերտ, ուսուցիչ, հաստատութիւններու տնօրէն, ռեքթէօր, եւայլն։ Դպրոցական բնակչութիւնը որ կը բարձրանայ տասնեւչորս միլիոնի, չի կրնար մէկ օրէն միւսը փոխուիլ։ Որպէսզի ուսուցումը փոխուի անհրաժեշտ է կանոնաւոր եւ չափաւոր գործողութիւն մը։

Ապակեդրոնացման քաղաքականութեան տալով առաւել իշխանութիւն, կարելիութիւններ եւ պատասխանատուութիւն բոլոր դերակատարներուն, որպէսզի ուսուցումը պատշաճի երիտասարդութեան կարիքներուն, ահաւասիկ մտահոգութիւնը Ազգ. Կրթութեան Նախարարութեան։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՈՐԳԸ ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Պուտափեշտի կիրառական արուեստի թանգարանը, որ հիմնուած է 1872-ին, կը գտնուի մօտ 90 հազար նմոյշ՝ եւրոպական եւ արեւելեան երկիրներու խեցեգործութենէն, կահոյքներէն, հիւսուածքներէն եւայլն։

Թանգարանը կը գտնուին նաեւ հայկական կիրառական արուեստի գործեր՝ ասեղնագործութեան նմոյշներ, Քէօթահիոյ խեցեգործական իրեր եւ գորգեր, որոնց ճոխ հաւաքածոն համարժէք է Պոլսոյ հայկական գորգերու հաւաքածոյին եւ կը պարունակէ ազգային գորգարուեստի զանազան խումբերու եւ տեսակներու ընտիր օրինակներ։

Հունգարիոյ հայկական գորգերը ուսումնասիրողներու ուշադրութիւնը գրաւած են 1910-ական թուականներուն, սակայն զանոնք գլխաւոր ծանօթացնողը դարձաւ Քարոլ Կոմպոշ, շրջանաւարտ Մոսկուայի համալսարանէն։ Խորհ. Միութիւն ապրած տարիներուն Ք. Կոմպոշ հետաքրքրուած է Անդրկովկասի եւ Միջին Ասիոյ հանրապետութիւններով, ուսումնասիրած անոնց մշակոյթը եւ վերադառնալով Հունգարիա, աշխատած է կիրառական արուեստի թանգարանը իբրեւ տնօրէնի տեղակալ, իսկ 1972-էն ի վեր տնօրէնն է Արեւելեան Ասիոյ արուեստներու թանգարանին։ Արժէքաւոր մենագրութիւն մը հրատարակած է՝ «Հայկական արուեստը» խորագրով, ուր կ՚անդրադառնայ Հայաստանի մշակոյթին, անոր ճարտարապետական կոթողներուն։ Ան հայկական մշակոյթին նուիրուած դասախօսութիւններ կուտայ եւ հանդէս կուգայ ձայն - հեռատեսիլէն։

Քարոլ Կոմպոշի նախաձեռնութեամբ է, որ 1977-ին Պուտափեշտի մէջ բացուեցաւ տեղւոյն հայկական գորգերու հաւաքածոյի առաջին ցուցահանդէսը։ Այդ առթիւ Վիէննայի հայկական կեդրոնը Պուտափեշտի մէջ կազմակերպեց հայկական երաժշտութեան չքեղ համերգ մը՝ ընդգրկելով Կոմիտասի, Եկմալեանի, Սպենդիարեանի, Զախաճեանի, Խաչատուրեանի եւ խորհրդահայ երաժիշտներու գործերը։

Երկրորդ ցուցահանդէսին, որ բացուեցաւ անցեալ տարի՝ Մարտին, Շարվար քաղաքի պալատական համադրոյթին մէջ եւ տեւեց մինչեւ այս տարուան Փետրուարը, կովկասեան գորգերէն զատ ցուցադրուեցան նաեւ հայկական հիւսուածքներ։ Ցուցահանդէսին տեղ գտած են հայկական գորգերու զարդանախշերու գծանկարները եւ սեղմ տեղեկութիւններ հայկական գորգագործութեան մասին։

Արեւելեան արուեստի եւ, մասնաւորաբար, գորգագործութեան ուսումնասիրութեան հիմը դրուեցաւ անցեալ դարու 80-ական թուականներուն։ Նոյն այդ ժամանակ մեծ հետաքրքրութիւն յառաջացուց հայկական գորգերու խումբի մը նկատմամբ, որ 1900-ական թուականներուն ստացաւ Վիշապագորգ անունը։

Վիշապագորգը հայկական գորգերու ամենահին եւ համաշխարհային կիրառական արուեստին մէջ ինքնատիպութեամբ բացառիկ խումբ մըն է։ Նման գորգերու ընտիր օրինակներ կը պահպանուին մեծ թանգարաններու մէջ՝ Պեռլին, Լոնտոն, Վիէննա, Նիւ - Եորք, ինչպէս նաեւ մասնաւոր հաւաքածոներու մէջ։

Վիշապագորգերը սովորաբար զարդարած են պալատներու կամ ապարանքներու դահլիճները, ուստի եւ ունեցած են ոչ միայն մեծ չափեր (6 մեթր երկայնք եւ 2 մեթր լայնք), այլեւ ձեւաւորման իրենց սկզբունքները։ Վիշապագորգերուն յատկանշական է վերընթաց շարադրանքը, որ կը կրկնուի հայելիի անդրադարձումով։ Իսկ դաշտը զարդարուած է բուսական եւ կենդանակերպ զարդանախշերով։ Ի հարկէ, կան նաեւ նախշերու այլ տարրեր։ Բայց ամէնէն կարեւորը վիշապն է։ Յիշենք, որ վիշապը հետաքրքրական մարմնաւորում ունի հայկական աւանդապատումներու, հէքեաթներու, բանահիւսութեան եւ արուեստին մէջ։ Վիշապը ջուրի պահապան էր, բարիի եւ իմաստութեան խորհրդանիշ։ Վիշապը Հայաստանի նիւթական մշակոյթին մէջ երեւցած է հին ժամանակներուն (ձուկ - վիշապի տեսքով բազալտէ սիւն), յետագային տեղ գտած է ճարտարապետական կոթողներու յարդարանքներուն մէջ (Մրէն, Աւան, Տաթեւ, Աղթամար, Անի), մանրանկարներու, կիրառական արուեստին մէջ (գայիսոններու միագլուխ ու երկգլուխ վիշապներ, որոնք ուժ եւ իմաստութիւն կը մարմնաւորեն)։

Դասական ամէնէն հին (ԺԵ. դար) եւ ամէնէն տիպական գորգերուն մէջ վիշապները պատկերացուած են գորգի չորս անկիւնները՝ կենաց ծառի դրացնութեամբ։ Այդպէս բանուած է Պեռլինի թանգարանի հռչակաւոր գորգը, որ բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններու նիւթ դարձած է եւ ծանօթ է «Կրաֆի գորգ» անունով (Դամասկոսէն զայն գնած է Թէոդոր Կրաֆ)։ Այս վիշապագորգին նմանը կը գտնուի Պուտափեշտի կիրառական արուեստի թանգարանը։ Գորգը մաշած է։ Ի. դարու սկիզբը զայն վերանորոգած են Պոլսէն եկած հայ արհեստաւորները, որոնք մեծ հմտութեամբ եւ բարձր ճաշակով հիւսած են գորգին մաշած մասը։

Գորգին հենքը շագանակագոյն է, որուն վրայ նկարչական բազմագոյն տարածութիւն մը կը ստեղծեն բաց կանաչ, երկնագոյն, ճերմակ եւ կարմիր թելերով կատարուած հանգոյցները։

Ընտիր վիշապագորգ մը կը գտնուի Խաթերկոմ քաղաքի քրիստոնէական արուեստի թանգարանը, որ հիմնուած է 1875-ին։ Հոն կը ցուցադրուին հունգարական եւ արեւմտեան եւրոպական նկարչութեան, քանդակագործութեան եւ կիրառական արուեստի նմոյշներ։

Թանգարանի հաւաքածոյի զարդերէն է վիշապագորգ մը, որ կը գտնուէր Պուտափեշտի Ս. Ստեփանոս տաճարը եւ ծանօթ էր «Ստեփանոս Ա.ի սուրբ աջի գորգ» անունով։ Վիշապագորգը բաւական մեծ է՝ 248×535 սմ., վերանորոգուած ԺԹ. դարու վերջաւորութեան, ունի կարմիր հենք, վարդեակներու արեւանման յաւելուածներ՝ մուգ կարմիր եւ դեղին գոյներու թելերու համադրութեամբ։ Շրջագօտին ունի ԺԵ. դարու վիշապագորգերուն բնորոշ զարդանախշ, կապոյտի, դեղինի եւ կարմիրի զուգորդումներով։

Դասական վիշապագորգերու տարբերակին մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւեն թեւաւոր եղջերուները, որոնք կը խորհրդանշեն փիւնիկ թռչուններու դէմ մենամարտող վիշապները։

Հնագոյն գորգերէն է Լոնտոնի «Վիքթորիա եւ Ալպէռ» թանգարանը գտնուող օրինակը, որուն նմանը կը պահպանուի նաեւ Պուտափեշտի կիրառական արուեստի թանգարանին մէջ։ Բանուած է ԺԻ. դարուն, ունի կարմիր հենք (հայկական գորգերուն բնորոշ գոյնի յատկանիշ), որուն հնչեղ գոյնի տարածութիւնը կը շեշտէ վիշապներու ճերմակ, կապոյտ եւ մանիշակագոյն հատուածները։ Պուտափեշտի հաւաքածոյի զարդերէն է նաեւ ուրիշ չքեղ գորգ մը, որ բանուած է նոյնպէս ԺԻ. դարուն։ Գորգը պատկանած է խալացի ծեր կնոջ մը. ԺԹ. դարու վերջաւորութեան գնուած եւ բերուած է Պուտափեշտ։ Բ. Աշխարհամարտէն ետք պահուած է ոլորուած վիճակի մէջ, որուն պատճառով բաւական փճացած է, խաւը թափած է, սակայն պահած է իր նկարչական հմայքը՝ դասական կարմիրի, դեղինի, կապոյտի, վարդագոյնի ու շագանակագոյնի ընտիր զուգորդումներով։

Վիշապագորգերէն դէպի նոր գորգատեսակներ անցնող ենթատիպերու մէջ կը տեսնենք նաեւ «Փետրաւոր գորգեր», որոնցմէ երկու ընտիր օրինակ կը գտնուի Պուտափեշտ։ Անոնցմէ մէկը ցուցահանդէսներու ցանկին մէջ կը կոչուի «Պալմեթներով հայկական գորգ» (ԺԻ. դար), որ յատկանշական է գոյներու ներդաշնակութեամբ, շարադրանքի կուռ կառուցուածքով, շրջագօտիի հնատիպ զարդանախշով եւ բանուածքի կապերու ընտիր մաքրութեամբ։ Միւս գորգը բանուած է ԺԻ. - ԺԸ. դարերուն. ուղղաձիգ շարադրանքով, վարդեակներու եւ եզրագօտիի ինքնատիպ կառուցուածքով եզակի է հայկական հին գորգերու մէջ։

ԺԻ. դարու վերջաւորութեան յառաջ եկաւ գորգերու նոր ենթատեսակ մը «Սինպիրս» («Արեւէն բխող»), որ լայն տարածում ունեցաւ յատկապէս ԺԸ. - ԺԹ. դարերուն՝ գոյութիւնը պահպանելով նաեւ մեր ժամանակներուն։ Այս գորգերու ծագումը մասնաւորաբար կապուած է Արցախի գորգագործական կեդրոններու հետ, իսկ յետագային նման գորգեր հիւսուած են նաեւ Գորիս, Սիսիան, Մեղրի, Խնձորեսկ։ Ասոնց եզրագօտիի եւ արեւանման վարդեակները կոչուած են նաեւ «արծիւներ», որմէ ալ գորգին մէջ այլ անուանումը՝ Արծուագորգ։ ԺԸ. դարու ընտիր նմոյշ մը, որ ըստ Ք. Կոմպոշի, հիւսուած է Զալարերդի մէջ, նոյնպէս կը գտնուի Պուտափեշտ։

Եթէ գորգարուեստի մէջ կարելի է առանձնացնել տարբեր ժողովուրդներու պատկանող գորգի տեսակները (Վիշապագորգեր, պարսկական ծաղկագորգեր, ...սի տեսարաններով հիւսուածներ, սեճա...տէներ ու նամազլիկներ), ապա շատ դժուար է կարպետի դասակարգման եւ անոր ազգային պատկանելիութեան բնո...

ՉԷԶՈՔ ԱՐԴԱՐԸ

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ

Բարձրաձայն վիճաբանութիւնը որ կը հետեւի՝ խիկոյն կը գրաւէ ճամբորդներուն ուշադրութիւնը։ Լացող մանչուկին ձեռքէն բռնած, երիտասարդ մայրը սպառած համբերութիւնով մը կը պոռայ ի վերջոյ անգլերէն.

- Չէ՛ք ամչնար, տարրական քաղաքավարութիւն մը անգամ չունիք։ Մէյ մը նայեցէք օտար օդանաւերու մէջ սպասարկողներուն՝ տեսնելու համար թէ որքան քաղաքավար ու հաճոյակատար են։ Շնորհք չէ որ կը խնդրեմ ձեզմէ։ Ձեր հասկնար ինչո՞ւ կը դժուարացնէք եւ կոպտօրէն արգելք կ՚ըլլաք փոխանակ օգնելու, օգտակար ըլլալու։

Երկու կիներէն ոչ մէկը տրամադիր կ՚երեւի սակայն տեղի տալու. արեւելեան մոլեռանդութեամբ պարտութիւն պիտի նշանակէր ատիկա։ Նոյն կիրքով կը շարունակուի վէճը՝ որուն հետզհետէ կը մասնակցին նաեւ իրենց ազգակիցներէն ոմանք, ճշդելէ ետք դիրքը ի նպաստ կողմերէն մէկուն կամ միւսին։ Հարցը շատ չանցած կ՚առնէ ազգային հանգամանք, պատճառ դառնալով որ մոռցուի խնդրոյ առարկայ պզտիկը՝ որուն ա՛լ խաղաղած արտաքինը ենթադրել տայ թէ լուացարան երթալու կարիք չունի այլեւս։

Օտար ափ մը ճամբորդներս օդին մէջ, գետնէն աւելի քան երեսուն հազար ոտք բարձրութեան մը վրայ տեղի ունեցող միջադէպին կը հետեւինք զուարճութեամբ։

Վիճաբանութեան ամէնէն տաք մէկ վայրկեանին, ինծի հետ նոյն շարքին վրայ՝ բայց անցքին միւս կողմի աթոռը գրաւող երիտասարդը, որ մինչ այդ լուռ կը հետեւէր բռուածներուն, մէջ կը մտնէ յանկարծ, խօսքը ազգակից երկու կիներուն ուղղելով.

- Ամօթ է, Աստուծոյ սիրոյն, գոնէ կռուեցէք մե՛ր լեզուով, օտարներ կան, անոնց առջեւ մի խայտառակէք մեր ժողովուրդը։

- Ձեզի ի՞նչ մէջ կը մտնէք, կը յարէ ուրիշ մը անդիէն, խօսքը ուղղելով չորս կողմէն կարծիք յայտնող ճամբորդներուն։ Երկու կիներ կը վիճին, ձեր ինչո՞ւն է պէտք կը միջամտէք։ Զգեցէք որ իրենց միջեւ կարգադրեն հարցը։

- Ի՞նչպէս թէ ինծի, մեզի ինչ, կը շարունակէ երիտասարդը դարձեալ՝ վերջին խօսողին դառնալով։ Մեր ժողովուրդը կը խայտառակեն եւ կ՚ուզէք որ անտարբեր մնանք։ Ինչ որ իմ ժողովուրդիս, մանաւանդ անոր արժանապատուութեան հետ կապ ունի՝ կապ ունի նաեւ ինծի, պէտք է կապ ունենայ նաեւ մեզմէ իւրաքանչիւրին հետ։ Եթէ կ՚ուզեն, օտարներուն անհասկնալի լեզուով իրարու միս ալ թող ուտեն, հոգս. բայց երբ իրենց ընթացքով, խօսքով մեր ժողովո՛ւրդն է որ կը վարկաբեկեն՝ ես չեմ կրնար անտարբեր մնալ։

×

Ծանեկան չէ թէ ինչպէ՞ս վերջ գտաւ հարցը։ Ճամբուն մնացեալ կէս ժամուան ընթացքին կը մտածէի երիտասարդին ...րած խորհրդածութեան ու մեր ... չէզոք Արդարներուն մասին։

- Ինչ որ իմ ժողովուրդիս, մանաւանդ անոր արժանապատուութեան հետ կապ ունի՝ կապ նաեւ ինծի, պէ՛տք է կապ ունենայ նաեւ մեզմէ իւրաքանչիւրին հետ։

(5 եւ վերջ)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇԻ ԸՆԹԱՑՔԻՆ ԷԼԻԶ - ԳԱՎՈՒՔՃԵԱՆ - ԱՅՎԱԶԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԸ ԿԸ ՅԱՆՁՆՈՒԻ

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆԻ

1960-էն ի վեր Հարենց Գրական Մրցանակին յանձնումը տեղի կ'ունենար Ֆը-րանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան տարեկան ճաշին ընթացքին:

Անցեալ տարի, տրամադրելի գումարը սպառած ըլլալով, Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան Մրցանակն է որ կը յանձնուէր բանաստեղծուհի Հիլտա Գալֆայեան - Փանոսեանի, որ, ոչ միայն կը վերադարձնէր տրամադրուած գումարը, այլեւ՝ կարեւոր նուիրատուութիւն մը կ'ընէր Ընկերակցութեան:

Ինչպէս յայտնի է գրասէր հասարակութեան, Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան Պատուոյ նախագահ՝ Եղիշէ Այվազեան, իրականացնելու համար Կեդրոնականի նախկին տնօրէնուհի՝ իր ողբացեալ կնոջ փափաքը, կտակած է 30.000 ֆրանք եւ հաստատած Էլիզ Գավուքճեան - Այվազեան Գրական Մրցանակը:

Սոյն մրցանակին առաջին Թափնեկիրը կը հանդիսանար տաղանդաւոր գրագէտ՝ Կարօ Մեհեան, 1980-ին հրատարակած Երազներ Անկրկնելի հատորին համար, դատական կազմի անդամներուն միաձայն ընտրութեամբ:

Այս տարի աւանդական ճաշը եւ մրցանակի յանձնումը տեղի կ'ունենար Փետրուար 12, Կիրակի, կէսօրին, հայկական Գափառոս ճաշարանին մէջ, Ալֆորվիլ, Սէնի ափին, նախագահութեամբ՝ «Աշխարհ»ի խմբագիր, Ֆ. Գ. Ընկերակցութեան նախագահ՝ Աւետիս Ալիքսանեանի:

Որոշեալ ժամուն գրաւուած էին ըլ-րեթէ բոլոր սեղանները: Ներկաներուն մէջ կը նշմարուէին Փարիզի խորհ. Դեսպանատան Քարտուղար՝ Լեւոն Գասպարեան, արուեստագէտներ, բազմաթիւ Միութիւններու եւ մամուլի ներկայացուցիչներ, մտաւորական յայտնի դէմքեր եւ գրասէրներու բազմութիւն մը:

Հանդիսութիւնը կը բանար Ընկերակցութեան Քարտուղար՝ Վահան Նաւասարդեան, որ ներկաներուն ուղղուած շնորհակալական խօսքերէ վերջ, կը խընդրէր վայրկեան մը լռութեամբ յարգել յիշատակը Սերովբէ Արք. Մանուկեանի, ընկերակցութեան անդամներէն նորոգ հանգուցեալ՝ Էլիզ Գավուքճեան - Այվազեանի, Վարդան Եղիշէեանի, Գեղամ Ֆէնէրճեանի եւ բոլոր այն անդամներուն որոնք անդարձ մեկնած էին այս աշխարհէն:

Այս յուզիչ պահէն վերջ հանդիսավարը բեմ կը հրաւիրէր Ա. Ալիքսանեանը:

Օրուան նախագահը որ զանազան առիթներով շնորհաւորած էր Էլիզ Գավուքճեան - Այվազեան գրական մրցանակի հիմնադիրը, անգամ մը եւս հրապարակաւ կը յայտնէր իր շնորհակալութիւնները, Թարգմանը հանդիսանալով նաեւ իր վարչական ընկերներուն երախտագիտական զգացումներուն:

Ա. Ալիքսանեան որ մաս կը կազմէր դատական կազմին, վառ հետաքրքրութեամբ կարդացած էր «Երազներ Անկրկնելի»ի պատմուածքները: Կարօ Մեհեանի ստեղծագործութիւնը կը նմանցնէր Համաստեղի եւ Մնձուրիի գրականութեան եւ հեղինակը կը դասէր հաւասար անոնց մակարդակին:

Ներկաները բուռն ծափահարութիւններով կը վաւերացնէին դատական կազմի ներկայացուցիչին գնահատական խօսքերը:

Նախագահը նորանոր ստեղծագործութիւններ եւ երկար կեանք մաղթելէ յետոյ օրուան Թափնեկիրին խօսքը կու տար վերապատուելի՝ Յարութիւն Հէլվաճեանի որ յատկապէս հրաւիրուած էր ներկայացնելու համար Կարօ Մեհեանը:

Բանախօսը որ աշակերտած էր Կարօ Մեհեանի եւ մօտէն հետեւած անոր գրական գործունէութեան, հանգամանօրէն կը ներկայացնէր, բուն անունով՝ Կարօ Ղազարոսեան մարդը, ուսուցիչը եւ գրագէտը:

Կը յիշէր դրուագներ անոր ուսուցչական փայլուն ասպարէզէն, կը Թուէր եւ կը մեկնաբանէր անոր ստեղծագործութիւնները զորս ուսումնասիրած էր խորապէս եւ կը խոնարհէր նաեւ տաղանդաւոր գրագէտին մարդկային նկարագրին ազնուութեան առջեւ:

Նախագահ Ալիքսանեան շնորհաւորելէ ետք օրուան բանախօսը, հանդիսավարութիւնը կը յանձնէր Վ. Նաւասարդեանի, որ նմոյշ մը ներկայացնելու համար Կարօ Մեհեանի տաղանդէն, կը կարդար՝ «Նստկան» պատմուածքը, որ կ'արժանանար ընդհանուրին գնահատանքին:

Խօսքը Կ. Մեհեանինն էր:

Խորապէս ազդուած իրեն հանդէպ ցոյց տրուած ընդհանուրին համակրանքի արտայայտութենէն, կը շնորհաւորէր մըրցանակի հիմնադիրը, ինչպէս նաեւ դատական կազմը, տրուած անաչառ որոշումին համար:

Շնորհակալական խօսքերէ վերջ, մէկդի ձգելով գրականութիւնը, մասնաւոր փափաք մը ունէր իր հայրենասիրական ապրումներուն հաղորդակից դարձնել հանդիսականները, իր հոգիին ամբողջ անկեղծութեամբ:

Յայտնի էր որ յարգելի գրագէտը, կը խորհէր թէ չատեր կրնային չըմբռնել իր տեսակէտները, բայց երկարատեւ լռութենէ մը վերջ, ծարաւ ունէր հրապարակաւ արտայայտելու իր քաղաքական համոզումները:

Կ'ոգեկոչէր Արամ Մանուկեանի վարած հերոսական դիմադրութիւնը Վանի մէջ, աւելցնելով թէ ան իր պողպատեայ բազուկով առաջնորդեց նաեւ Սարդարապատի հերոսամարտը, որ պիտի ապահովէր Հայաստանի վերածնունդը:

Կը մաղթէր որ արտասահմանի իր քոյրերը եւ եղբայրները որդեգրեն «ՀԱԻԱՔԱՆԿԱՆ ՄԵՆՔ»ը չահելու համար գոյամարտը:

Կու տար անուններ ծանօթ հայ արուեստագէտներու եւ կ'ըսէր թէ անոնցմէ ոչ մէկը մերն է ներկայ պայմաններուն տակ:

Շարունակելով իր հայրենասիրական Թռիչքները, իր վերջին ուղեւորութեան հայրենի ապրումները կը փոխանցէր ներկաներուն:

Շեշտելով թէ Հայաստանի ամէն մարզի մէջ նուաճումները միայն վերջին երեսուն տարիներուն իրագործուած էին, կ'աւելցնէր.

«Մեզի կը մնայ միայն հիանալ Հայաստանի հսկայական վերելքին առջեւ եւ ազգովին բոլորուիլ հայրենիքին չուրջ»:

Իր յարգելի ուսուցչին ելոյթէն վերջ, կրկին խօսք կ'առնէր օրուան բանախօսը Վերապատուելի Յարութիւն Հէլվաճեան, իր կարգին չեշտելով թէ «Սարդարապատը չէր բաւեր, եթէ չծագէր Հոկտեմբերեան Արեւը»:

Վերջացած էր ցերեկոյթին գրական բաժինը:

Անցնելով գեղարուեստական բաժնին, հանդիսավարը բեմ կը հրաւիրէր հայ երգի նուիրեալներէն Գէորգ Եանպէկեանը որ կոմիտասեան քանի մը մեներգներով խանդավառելէ վերջ հանդիսականները, իր ղեկավարութեամբ երգչախումբի կը վերածէր սրահը եւ կը հրամցնէր գեղեցիկ փունջ մը հայրենաշունչ երգերու, անթերի մեկնաբանութեամբ:

Եթէ Նայիրի երգչախումբին մաս կազմէին բոլոր ներկաները ...

Կարճ ժամանակուան մէջ կը սպառէին վիճակահանութեան բոլոր տոմսերը: Գաղզուի ստեղծագործութիւնները կը շահէին Տիկին Վ. Տապաղեան եւ տոքթ. Ն. Յակոբոֆ, իսկ Ժէրանեանինը ծանօթ երգչուհի՝ Այտա Էմիրեան:

Մրցանակի կտակատար մարմնի անդամ Պ. Տիգրան Պալեանի՝ մրցանակի հիմնադրին եւ դատակազմին ուղղուած շնորհաւորական խօսքերով վերջ գտաւ հանդիսութիւնը:

Մինչեւ ժամը 17, ոգեւորութիւնը վառ կը պահէին իրենց մեներգներով Ն. Հէլվաճեան, Ռ. Նաւասարդեան, Ա. Գըմբէթեան եւ Ա. Էմիրեան:

ՍԱՐԴ

բռման հարցը, քանի որ բանուածքի թէքնիքի պատճառով կարպետը աւելի սահմանափակ գոյներու կարելիութիւններ ունի: Կարպետներու մէջ կայ տեսակ մը՝ որ ծանօթ է իբրեւ հայկական: Ատիկա օձակարպետն է:

Դասական օձակարպետները կը տարբերին զուգահեռ չարքերով դրուած եւ ոճաւորուած օձերու պատկերներով, որոնք հնչեղ յարդարական հատուածներով մասնաւոր կշռոյթ մը կուտան բանուածքին: Անոնց հայրենիքը կը նկատուի Ջիլէ հայաբնակ քաղաքը, որուն անունը տըրուած է նաեւ օձակարպետին: Այս տեսակ կարպետներ կը պահպանուին աշխարհի մեծ թանգարաններու, մասնաւոր հաւաքածոներու մէջ եւ յաճախ վաճառքի կը հանուին աճուրդներու մէջ: Օձակարպետի օրինակ մը ցուցադրուած է Շարվարի ցուցահանդէսին: Այդ օրինակին մէջ կապոյտ եւ ճերմակ թելերու համադրութիւններով պատկերացուած են չորս չարք օձեր: Հիւսուածքը նուրբ է եւ ընտիր, ուստի բոլոր մանրամասնութիւնները կ'երեւան յստակօրէն:

ՄԱՆԻԱ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

ԳՈՂՋՈՒԹԻ ԳՈՂՋՈՒԹ

ՓԱԶԱՐՃԻՔԻ (Պուլկարիա) մէջ, Յունուար 22-ին, հանդէս եկած է Երեւանի «Կոմիտաս» քառեակը, մեկնաբանելով Շուպէրթէն, Էդ. Յովհաննիսեանէն եւ Շոստակովիչէն գործեր: Երեկոյթի աւարտին Սթարիտա Պլակովա պուլկարեւխորհրդային բարեկամութեան տան պատուոյ նշանը եւ «Զմեռնային երաժըշտական երեկոյթներ» 9-րդ փառատօնի պատուոյ գիրը յանձնած է քառեակի անդամներ՝ Եդուարդ Թադեւոսեանի, Յակոբ Մելքնեանի, Եակով Պապեանի եւ Ֆելիքս Սիմոնեանի:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ իրենց բնակարանին մէջ, Փետրուար 1-ի իրիկունը, անծանօթ պատահարի հետեւանքով մեռած են ուսուցչուհի երկու քոյրեր եւ իրենց մայրը: Թեհրանի «Մարի Մանուկեան» վարժարանը որպէս տարրալուծութեան ուսուցչուհի պաշտօնավարող Անահիտ Վարդանեանի (30 տարեկան), «Քուչէչ» եւ «Ալիշան» վարժարաններու առողջապահական բաժնի պատասխանատու Արաքս Վարդանեանի (27 տարեկան) եւ իրենց մօր՝ Շուշիկ Վարդանեանի (48 տարեկան) մահը մեծ յուզում յառաջացուցած է գաղութին մէջ, մասնաւորաբար աշակերտական, ուսուցչական եւ միութենական շրջանակներու մէջ: Դիազննութիւն կատարուած է եւ ողբացեալներուն բնակարանը պատկան հիմնարկութեան կողմէ քննութեան ենթարկուած՝ մահուան պատճառը երեւան հանելու համար: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Փետրուար 6-ին, Ս. Աստուածածին եկեղեցին, որուն ներքնամասը եւ բակը լեցուած է հազարաւոր հայերով: Դամբանական մը խօսած է թեմին առաջնորդը՝ Արտակ Արք. Մանուկեան: Բակին մէջ, յանուն Միութիւններու եւ դպրոցներու դամբանականով մը Նորայր Խլղայեան տուած է ողբացեալներուն կենսագրականը եւ վեր առած անոնց նուիրումը:

×

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Արուեստի Թանգարանի հանդիսասրահին մէջ, Փետր. 5-ին, դասախօսութիւն մը տուած է տոքթ. Լիւսի Տէր-Մանուէլեան: Բացումը կատարելով թանգարանի եւրոպական արուեստի բաժնին պատասխանատուն՝ Ժանէթ Պրուք, ներկայացուցած է դասախօսը: Տոքթ. Լիւսի Տէր-Մանուէլեան Պոսթընի համալսարանէն վկայուած իբրեւ մասնագէտ հայկական միջնադարեան արուեստի, յաճախ այցելելով Հայաստան՝ ուսումնասիրած եւ լուսանկարած է հայկական յուշարձաններ, ճարտարապետական կոթողներ, քանդակագործութիւններ եւայլն: Դասախօսը լուսապատկերներու ցուցադրութեամբ անդրադարձած է Հայաստանի անցեալի եւ ներկայի աշխարհագրական եւ պատմական հանգրուաններուն, ծանրանալով հայկական յուշարձաններու վրայ քանդակուած արուեստի գործերու վրայ:

ԶԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

6

ՆԱՄԱԿ ՄԸ

Կոմսուհիին գրածը աւելի կարճ էր: Հրճուանքի ճիչ մըն էր ամբողջովին, կրկնուած չորս էջի վրայ, ուր անդադար կը խնդրէր որ շուտով Վիէննա դառնայ:

Վերջացնելէ վերջ, խորհեցաւ որ այս նամակը կոմսուհիին պիտի հասնէր միայն յաջորդ օրը եւ որոշեց հեռագիր մը ղրկել Փարտուպից: Պառաւ սոնտուն յանձն առաւ հեռագիրը անձամբ հեռագրատուն տանելու:

7

1888 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 3

Լարիշ կոմսուհին Վիէննա հասաւ իր փոքրիկ բարեկամուհիին նամակը ստանալէն 48 ժամ վերջ: Յաջորդ օրը կայսերազուն իշխանն ալ ստիպողական նամակ մը ստացած էր: Կ'ուզէր իր գարմիկը երախտապարտ ձգել իրեն հանդէպ. հետեւաբար անմիջապէս որոշեց մեկնիլ եւ մայրաքաղաք հասաւ Ամենասրբոց Տօնին օրը: Ըստ սովորութեան, Կրանտ Օթէլ իջաւ: Ռոտոլֆը երկտողով մը իրմէ կը խնդրէր որ յաջորդ օրը կէսօրին իրեն հանդիպի: Պանդոկին մէջ Մառիին երկրորդ նամակը ստանալով ժպտեցաւ. իրեն կը սպասէր Սալէցիանէրկասէի մէջ ուր աղջիկը կը յուսար որ այդ առաւօտ մինակ պիտի մնար ժամը տասնըմէկի պատարագէն վերջ: Հետիոտն հոն դըրնաց:

Մառին տեղը չէր կրնար նստիլ. ամէն վայրկեան լեցուած էր այն ստուգութեամբ թէ պիտի տեսնէր վերջապէս վեց ամիսէ ի վեր իր էութիւնը լեցնող երիտասարդը: Թէ ՞նչ պիտի խօսէր, փոյթը չէր, կարեւորը սա էր որ պիտի տեսնէր զայն, պիտի լսէր անոր ձայնը եւ պիտի հպէր անոր ձեռքին: Այս գերագոյն երջանկութենէն վեր ի՞նչ կը մնար: Կոմսուհիին վիզը փաթթուեցաւ եւ բերան բանալ չտուաւ: Հապա ի՛նչ ըսել, երբ իմացաւ որ Ռոտոլֆը կոմսուհիին ալ գրած էր եւ յաջորդ օրը կէսօրին ժամադրուած էր անոր հետ:

- Պիտի ընկերանա՞մ ձեզի, համարձակեցաւ հարցնել աղջիկը:

- Մառի, Հօֆպուրկի խօսքը մի՛ ընէք, չատ վտանգաւոր է, ըսաւ կոմսուհին խնդալով. թերեւս Փրաթէրի մենաւոր ծառուղի մը...

Երբ Մառիէն բաժնուեցաւ, որոշուած էր արդէն որ պիտի ջանար կէսօրուայ մը համար ժամադրութիւն մը առնել, որովհետեւ տիկին Վէցէրա դիւրութեամբ այդ պահուն իր աղջիկը իրեն պիտի յանձնէր:

Յաջորդ օրը, կոմսուհին իր զարմիկը տեսաւ երկու դուռներուն մէջտեղ: Ռոտոլֆ շնորհակալութիւն յայտնեց յանձնառած նեղութեան համար: Անոր հետ սովորական դարձած հեգնական շեշտով կը խօսէր.

- Մա՛ռի, դիւղը ձեզի չի գար, դուք քաղաքը ապրելու սահմանուած էք. ընդունեցէք որ ձեզ ձանձրոյթէ կը փըրկեմ. ընդհակառակն, քաղաքն ալ ինծի չերթար. սակայն ստիպուած եմ ապրիլ, ինչ որ չատ յոգնեցուցիչ է:

Ծապկտեց անդամները, սիկարէթ մը վառեց ու չարունակեց.

- Սիրով պիտի ուզէի ճանչնալ ձեր փոքրիկ բարեկամուհին: Անցեալ օր Փըրաթէրի մէջ հանդիպեցայ իրեն, չատ սիրուն էր եւ չատ Թարմատի. իրապէս հաղուադիւտ Թռչուն մը ... Աւելի մօտէն կ'ուզեմ զայն տեսնել: Կ'արժէ Մա՛ռի, զայն բերէ՛ք հոս:

Կոմսուհին սկսաւ խնդալ.

- Հո՛ս, գեղատի աղջի՛կ մը, չեմ կարծեր որ մաքերնուդ անցընէք, սիրելի զարմիկս. վտանգը մեծ է, կրնայ տեսնըւիլ:

Ռոտոլֆ ներքնապէս հասկցաւ որ խընդիրը հանդիպումի մը վտանգին վրայ կը դառնար: Զգաց որ խաղը չահեր էր եւ անհրաժեշտ էր միայն իր զարմուհին ապահովցնել:

- Կը նախընտրէ՞ք որ ձեր պանդոկին մէկ յարկաբաժնին մէջ իրարու հանդիպինք. հրապարակաւ եւ օր ցերեկով ցուցադրուելու համազօր է: Հօֆպուրկը երբ կարենանք գործածել, Վիէննայի ամենադաղտնի վայրն է. հոն միայն զիս պիտի գտնէք. վաղը առտու միասին եկէք, աւելի դիւրին բան չկայ:

(Շար. 45)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Կարպիս Գասպարեան Սիրուն Պարոնեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 1000 Ֆ. կը նուիրեն ողբացեալին սիրելի «Յառաջ»ին :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Պ. Յարութիւն Շիրվանեան եւ զաւակները ցաւակցութիւն կը յայտնեն Պ. Մարզպար Մերուկեանի իր կնոջ՝ Ազնիւ Մերուկեանի մահուան առթիւ եւ ողբացեալին յիշատակին 100 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին :

×

Նոյն տխուր առթիւ, Տիկին Եղիսաբէթ Սարխոշեան ցաւակցութիւն կը ներկայացնէ Պ. Մերուկեանի եւ 150 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, Տիկին Ազնիւ Մերուկեանի յիշատակին :

Concert

Vendredi, 26 Mars, Abbaye Saint-Victor

ENSEMBLE INSTRUMENTAL de PROVENCE

direction : Clément ZAFFINI

CHORALE SAHAK MESROP

direction : Khatchig YILMAZIAN

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ
ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՊԱՏԱՐԱԳ

եւ 6-րդ տարեդարձ Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի : Կիրակի, Ապրիլ 15, Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ մէջ :

Լ Ի Ո Ն

ՀԱՅԵՐԷՆ ԽՕՍՈՒՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

Կը ներկայացնէ Լիոնի Սիկալ սրահին մէջ 60 Ավնիւ տը Սաքս Լիոն 3-րդ

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ՝

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐԸ

Հովանաւորութեամբ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 4-ին, կէսօրէ ետք ժամը 3-ին :

Բեմադրութիւն.- Թորոս ՍՊԻՏԱՆԵԱՆ

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել՝ Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ դիւանատուն կամ խումբին անդամ - անդամուհիներուն :

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ
ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 1, տօն է Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց՝ Հազար երեսուն և վեց վկայիցն, որք կատարեցան ի Մեծի պատերազմին - 451 Թ. :

Նոյն օրը է նաեւ Անուանակոչութեան տօնը՝ Վազգէն Ա. Սրբազնագոյն Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց :

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ, եւ կ'ոգեկոչուի Վարդանանց յիշատակը :

Կը պատարագէ՝
ՆԵՐՍԷՍ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

Պատարագը կ'երգուի քառաձայն, Մայր եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Կոմիտաս Գէորգեանի :

Պատարագին ներկայ կ'ըլլան մեր դպրոցներու աշակերտութիւնը :

Մեր ժողովուրդին կը յիշեցնենք այս առթիւ, թէ ըստ Պետական Տնօրինութեան, բոլոր Հայերը (դպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ կամ աշխատաւոր) այդ օր կրնան բացակայիլ իրենց գրասենեակներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւններուն համար :

×

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ Հինգշաբթի, Մարտ 1-ին, տօն է Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց՝ Հազար երեսուն եւ Վեց վկայիցն : Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին տեղի կ'ունենայ պատարագ :

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ԽՉԿՐ. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Լիոնի եւ Շրջաններու յարգոյ հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի անխտիր մասնակցելու հոգեպարար արարողութեանց :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 400 Ֆ. Տէր եւ Տիկին Տիգրան Զէրչեանէ եւ Տիկին Արեգնազ Զէրչեանէ Սիրվարդ Համբարձումեանի մահուան քառասունքին առթիւ :

×

Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանսի հիմնադրութեան հինգերորդ տարեդարձին առիթով, Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է. - Ոմն (Փարիզ) 2000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Պահարեան Աբրահամ 1000 Ֆ., Եղբ. Գիլեճեան Գէորգ (Լոս - Անճըլըս) 1000 Ֆ., Ոմն (Սուրիա) 1000 Ֆ., Եղբ. Թիւֆէնքճեան Անդրանիկ 900 Ֆ., Եղբ. Տէր - Մովսէսեան Պետրոս 200 Ֆ. :

(Ընդհանուր գումար՝ 6100 Ֆ.) :

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

A L'OCCASION DU 40ème ANNIVERSAIRE DE LA MORT DE

MISSAK MANOUCHIAN

(21 FEVRIER 1944)

l'U.G.A.B.-Jeunes
présente dans le cadre de son Ciné-Club :

«L'AFFICHE ROUGE»
Un film de Frank CASSENTI

VENDREDI, 2 MARS, A 20H 30

PROJECTION SUIVIE D'UN DEBAT

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, rue de Courcelles — 75017 Paris
Tél. : 227. 12. 26

Participation aux frais :
Membres : Gratuit
Non membres : 15 frs.

Réunions d'Information

organisées par le C.D.P.C.C.A.
sur les procès se déroulant à

- *BELGRADE : H. Levonian et R. Elbekian*
- *LOS ANGELES : H. Sassounian*

Avec projections de diaposotives, à 20h 45 précises.

— 29 Février, Mercredi, PARIS : Maison de la Culture Arménienne : 17, rue Bleue 75009 Paris — Tél. : 246. 03. 65

— 1er Mars, Jeudi, ISSY-LES-MOULINEAUX : Maison de la Culture Arménienne 45, rue de la Défense — 92130 Issy-les-Mlx.

— 2 Mars, Vendredi, ALFORTVILLE : Maison de la Culture Arménienne : 9, rue de Madrid 94140 Alfortville — Tél. : 376. 55. 89

53-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
մասնակցութեամբ՝ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

Տեղի կ'ունենայ ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 4, ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 14.30-ԻՆ

SALLE DE LA CHIMIE
28bis, rue Saint Dominique — Paris 7e (Mo INVALIDES)

կը մասնակցին ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեանց պետերը եւ սկաուտական խումբեր, ինչպէս նաեւ Փարիզի օտար սկաուտական խումբերը :

Ընդհանուր փափաքին համաձայն, այս տարի եւս Օսթանտի (Պելժիա) ծովային սկաուտները մասնաւորաբար կու գան մասնակցելու յայտագրին իրենց սկաուտական ներկայացումներով :

Հայ Արիները, Արենոյշները, Թեւիկները եւ Գայլիկները կը ներկայացնեն հայկական պարեր, ներկայացումներ եւ խաղեր :

Խմբապետերը կը ներկայացնեն հայերէն, Մոլիէրի
«La Jalousie du Barbouillé»
(զաւեշտ մէկ արար)
խնամուած բեմադրութեամբ :

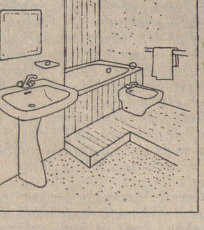
Մուտք՝ 35 Ֆր. Երախաներուն մուտքը ձրի է

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ
ՃԱՇ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

HOTEL MERIDIEN
81, Bd. Gouvion St. Cyr, Paris 17e
SAMEDI, 31 MARS, DE 20H 30 A L'AUBE

SOIRÉE ANIMÉE PAR :
Albert OUAZANA et son orchestre
Violoniste Jacques QUEZIN
ET SON ENSEMBLE
et YORGANTZ

Réservation : Tél. : 381 - 80 - 82 / 236 - 96 - 43

Sté Hydro - Marcadet

GROSSISTE EN SANITAIRE
CHAUFFAGE - CARRELAGE

SALLE D'EXPOSITION

258. RUE MARCADET, 75018 PARIS
Mo GUY MOQUET tél. 263 08 08

Nous signalons à notre clientèle que nous effectuons la coordination des travaux de CHAUFFAGE, PLOMBERIE, CARRELAGE, MENUISERIE, PEINTURE, ÉLECTRICITÉ

ՋԵՌՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՊԱՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ - ԱՏԱՂՁԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ
ՆԵՐԿ - ԵԻԱՅԼՆ

ՎՍՏԱՀԵՑԷ՛Ք ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

Մատչելի պայմաններ

ԳՐԱՍԵՆԵԿԱՅԻՆ ՁԵՐ ՊԻՏՈՅՔՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԻ ՎԱՐԱՆԻՔ ԴԻՄԵԼ ՄԵԶԻ

110, rue Cambronne
75015 PARIS
TEL. : 567. 61. 12

semiral france

Sarkis et Evelyne ALTOUNIAN

- EQUIPEMENT ET FOURNITURES DE BUREAU
- MACHINES A ECRIRE ELECTRONIQUES
- PHOTOCOPIEURS
- MOBILIER ET CLASSEMENT
- CALCULATRICES DE POCHE ET DE BUREAU
- CAISSES ENREGISTREUSES
- FOURNITURES INFORMATIQUE ,ETC.

— — MEILLEURS PRIX — —

- ԳՐԱՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ՀԱՇՈՒԻՉ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ԱՐԿՂԵՐ, ՊԱՏՃԵՆԱՀԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ԵՒԱՅԼՆ...

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
29

MERCREDI
29 FÉVRIER
1984

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO : 3,00 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.646 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 59e ANNÉE — No 15.646

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21 - 23)

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

«Սովետական Գրող» հրատարակչութիւնը 30 հազար տպաքանակով լոյս ընծայած է Դանիէլ Վարուժանի երկերէն հաւաքածոյ մը, որուն յառաջաբանին մէջ տաքթ. Վազգէն Գաբրիէլեան նշած է. «Եւրոպայում համալսարանական կրթութիւն առած, համաշխարհային ու հայ դասական արուեստը իւրացրած, բանւորական - ազատագրական շարժումներով ոգեւորուած բանաստեղծ Դանիէլ Վարուժանը հայ գրական - հասարակական կեանքում բերեց մի նոր աշխուժութիւն ու շարժում: Նա նոր խօսք ասաց հայ պոէզիայում, հնչեցրեց ազգային ազատագրական պայքարի հզօր ու մարտական երգը: Մարդկային կեղծիքի, մանր ու ճղճիմ կրքերի դէմ երգեց ուժի եւ գեղեցկութեան, հողի ու աշխատանքի գովքը: Նա առաջիններից մէկը մեզանում դարձաւ բանուորական - սոցիալիստական շարժումների պաշտպանն ու երգիչը: Նրա այդ երգերն էլ հէնց հիմք են տուել ֆրանսիացի Ֆ. Ֆէյտիին ասելու, թէ «Վարուժան կը պատկանի նոյնքան Հայաստանին, որքան Արեւմուտքին», թէ նրա տեղը համաշխարհային գրականութեան մէջ թերեւս այնքան հեռու չէ այն բարձունքից, որ գրաւում է Էմիլ Վէրհարնը»:

Դ. Վարուժանի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ հրատարակուած հատորը կազմած, ծանօթագրած է Վազգէն Գաբրիէլեան, որ մասնագէտ է արեւմտահայ գրականութեան: Խօսելով Վարուժանի ծրագիրներուն մասին գիտել տուած է, թէ Վարուժան ծրագրած էր գրել «Գինիի երգը» շարքը, «Հայ հոմերադիրքը» (ազգային աւանդութիւններով պոէմներու շարք), մշակել հայկական ժողովրդական դիւցազնավէպը ամբողջութեամբ եւ գրել թատերախաղեր, ինչպէս նաեւ թատերախաղի վերածել «Հարճը» եւայլն: Վարուժանի երկերը թարգմանուած են ռուսերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն, գերմաներէն, իտալերէն, սպաներէն եւ արժանացած եւրոպացի, ռուս, հայ անուանի մտաւորականներու բարձր գնահատանքին: Ներկայ հատորը կը բովանդակէ «Սարսուռներ», «Ցեղին սիրտը», «Հեթանոս երգեր», «Հացին երգը» հաւաքածոները եւ այլ բանաստեղծութիւններ, ինչպէս նաեւ արձակ էջեր եւ նամակներ:

×

ՊԵՏՐՈՍ ՄԱԼԱՅԵԱՆԻ ՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ՇԱՐՔԸ

Նկարիչ Պետրոս Մալայեան նկարներու նոր շարք մը նուիրած է Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ քաղաքներուն եւ գիւղերուն եւ մօտ ատենէն մտադիր է զանոնք ներկայացնել Երեւանի մէջ բացուելիք իր անհատական ցուցահանդէսին: 54-ամեայ նկարիչը յաճախ Հայաստանը կը ներկայացնէ Խորհ. Միութիւն, Եւրոպա, Ամերիկա եւ Ասիա կազմակերպուած ցուցահանդէսներուն: Շրջանաւարտ Լենինգրադի Ռեպին հիմնարկէն (նախկին Գեղարուեստից Ակադեմիա), Պետրոս Մալայեան ներկայիս դասախօս է Երեւանի գեղարուեստա - թատերական հիմնարկին մէջ, նոյն ատեն՝ Խորհրդային Միութեան Նկարիչներու Միութեան մնայուն դատակազմի անդամ:

ՄԱՆՈՒՇԵԱՆ

(Շար.)

Միսաք Մանուշեանի գնդակահարման քառասնամեակը կը շարունակէ հաշուեյարդարներու ծառայել փարիզեան մամուլի մէջ: Բանավէճին նիւթը ծանօթ է (արձագանգեցինք անցեալ շաբթուան մեր յաջորդական թիւերով). - մատնութեան հարց մը կայ, ո՞վ մատնած է, Ռոպրիքօյի համար Ժան Ժերոմ անուն մէկն է, որ Համայնավար կուսակցութեան այն ատենուան նիւթական պատասխանատուին ծածկանունը կը կարծէ: Վստահ չէ, բայց զանազան տուեալներ կը ներկայացնէ եւ մամուլն ալ հարց կու տայ՝ եթէ սխալ է, Համայնավար կուսակցութիւնը թող ճշմարտութիւնը ըսէ: Համայնավար կուսակցութիւնը անուղղակի կը պատասխանէ, իր վրդովումը կը յայտնէ, «Մաթէն»ը կը ձաղկէ (գրած էր առաջինը այս մասին եւ իր կողմէ ըսած՝ թէ «Համայնավար կուսակցութիւնը իր պատմութիւնը կը գրէ ուրիշներու մարթով»), ի վերջոյ, պաշտօնական յայտարարութենէ մը ետք, Մաքս Լէօն անունով, նախկին դիմադրականի մը կը յանձնէ «լուսաբանութիւններ» տալու պարտականութիւնը: Այս վերջինը՝ «Մանուշեան, եղբայրս» խորագրին տակ, Երեքշաբթի, Փետրուար 28-ի «Իւմանիթէ»ի մէջ կը պատմէ իր մասնակցութիւնը դիմադրական շարժումին, բայց յօդուածին սկիզբը գրելէ ետք անորոշ պարբերութիւն մը՝ «Մանուշեանի եւ իր ընկերներուն չարչարանքէն 40 տարի յետոյ, ոմանք կ'ուզեն անոնց ըսել տալ թէ Համայնավար կուսակցութիւնը դաւաճանած է իրենց», որեւէ յստակ հերքում չի բերեր: Ըստ երեւոյթին, այս «թերթօնը» պիտի շարունակուի, քանի որ Մելինէ Մանուշեանն ալ յայտնելով հանդերձ թէ գիտէ 2 մատնողներուն ինքնութիւնը, կանուխ կը գտնէ յայտնելը եւ կ'ըսէ.. «Թերեւս, յետ մահու» («Քօթիտիէն», Փետրուար 27):

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՎԱՎԱ ՍԱՐԳԻՍ — ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ —

Նիւ - Եորքէն մեզի հասած հեռագրէ մը, ցաւով իմացանք Վավա Սարգիսի (Խաչատուրեան) մահը, որ պատահած է, Նիւ - Եորքի մէջ, Փետրուար 25-ին, Շաբաթ առտու:

Ողբացեալը, ծանօթ դէմք մըն էր մեր գաղութին մէջ, քանի տասնեակ տարիներ Փարիզ ապրած է եւ միայն 70-ական թուականներուն է, որ վերջնապէս Նիւ-Եորք կը հաստատուէր:

Այրին՝ նկարիչ Սարգիս Խաչատուրեանի, մինչեւ անոր մահը, 1947-ին, Վավա առաւելաբար մնացած էր անոր ինքնուրոյն արուեստին շուքին ներքեւ եւ յետագային է, որ ինք ալ պիտի յայտնուէր որպէս զգայուն նկարիչ մը:

Ծնած Տրապիզոն, նախորդ դարու վերջին տարիներուն, շատ երիտասարդ ամուսնացած է Սարգիս Խաչատուրեանի հետ, Թիֆլիզի մէջ, ուր ապրած են քանի մը տարի, մտաւորականներու եւ արուեստագէտներու եզակի շրջանակի մը մէջ, որու մաս կը կազմէին՝ Մ. Սարեան, Յովհ. Թումանեան, Վահան Տէրեան, Շիրվանզադէ, Ռոմանոս Մելիքեան եւ ուրիշներ: Պատերազմը նոր վերջացած է, 1921-ին, երբ Սարգիս եւ Վավա Խաչատուրեան կը ձգեն Թիֆլիզը, կ'անցնին նախ Պոլիս, ապա Վիէննա, ուր կ'ապրին երկու տարի, հուսկ՝ Փարիզ, ուր հաստատուելով հանդերձ, արուեստագէտ ամոլը կը շարունակէ շրջիլ ամբողջ աշխարհ, թէ՛ Սարգիս Խաչատուրեանի ցուցահանդէսներու բերմամբ եւ թէ անոր արուեստին արդիւնք ճամբորդութիւններու, գլխաւորաբար Հնդկաստան եւ Պարսկաստան (ծանօթ են մանաւանդ իր որմնանկարները): 1947-էն ետք, Վավա Խաչատուրեան ամբողջութեամբ կը նուիրուէր նկարչութեան եւ այդ գետնի վրայ, իսկական յայտնութիւն մը կ'ըլլար իր ներկայացուցած գոյնզգոյն ծաղիկներով, կիներու նուրբ եւ անհիւթական դիմագիծերով, որոնք, երբեմն, կը յիշեցնեն Մարի Լորանսէնի դիմանկարները: Փարիզի մէջ, 1950, Հոկտեմբեր 15-ին է, որ կու տար իր առաջին ցուցահանդէսը, չորս հատ տալէ ետք Միացեալ - Նահանգներու զանազան քաղաքները: Այդ թուականէն սկսեալ եւ մինչեւ քանի մը տարի առաջ, իր գործերը պիտի ցուցադրուէին զանազան քաղաքներ՝ Պէյրութ, Գահիրէ, Աղեքսանդրիա, Պոլիս, Նիւ - Եորք (այս քաղաքին մէջ՝ վերջինը, 1983 Յունուարին) միշտ արժանանալով քննադատներու գնահատական տողերուն: Վավա Սարգիս իր արուեստին զուգընթաց, շարունակած է նաեւ ծանօթացնել ու տարածել իր ամուսնոյն արուեստը, որու մասին դասախօսութիւններ ալ տուած է (քանի մը տարի առաջ՝ Փարիզի Ալէք - Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնը): 1977 Օգոստոսին հրաւիրուած էր Մոսկուա, ներկայ ըլլալու համար իր ամուսնոյն գործերու ցուցադրութեան բացման: Անկէ կ'անցնէր Երեւան: Վերջերս լոյս տեսաւ գրքոյկ մը՝ «Արուեստի երկու երկրպագուներ՝ Սարգիս եւ Վավա Խաչատուրեան», զոր պատրաստած է բժ. Թորոս Թորանեան եւ ուր հակիրճ կերպով կը ներկայացուին արուեստագէտ ամոլին կեանքն ու գործը:

Հազուագիւտ է որ արուեստագէտի մը գործը այնքան նման ըլլայ իրեն, որքան եղած է Վավա Սարգիսի պարագային: Ան իր վրձինով փոխանցած էր իր պաստառներուն իգական զգայուն խառնուածքի մը գիծերը, եթերային ու երազային ներաշխարհի մը ցոլացումը: Ինք՝ համակ շնորհ էր եւ այդ հմայքը կրցած էր պահել յառաջացած տարիքին ալ, այն տպաւորութիւնը թողլով թէ ժամանակը գինքը մոռցած է քանի՝ ոչ մէկ դեր ունեցած է իր վրայ:

Անողոք հիւանդութիւնը, սակայն, չխընայեց զինքը: Ատենէ մը ի վեր, գիտէինք թէ դատապարտուած է այլեւս: Բայց որքան ալ տրամաբանական ըլլայ իր լրումին հասած կեանքի մը վախճանը, չենք կրնար վանել այն տխրութիւնը, որ համակեց մեզ, իր լուր մահուան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Չորեքշաբթի, Փետրուար 29-ին, Նիւ - Եորքի Ս. Վարդան Մայր եկեղեցւոյ մէջ:

Մեր ցաւակցութիւնները իր եղբօր՝ Կարօ Սարեանի եւ Տիկին Սարեանի:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ ՍԱՐՄԵՆԻ

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Փետրուար 21-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Երեւանի մէջ Փետրուար 18-ին իր մահկանացուն կնքած է բանաստեղծ Սարմէն (Արմենակ Սարգսի Սարգսեան): Ծնած էր 1901-ին՝ Ռշտունիք գաւառի Պախվանց գիւղը: 1915-ին որբացած, մանկութիւնը անցուցած է որբանոցներու մէջ: 1932-ին աւարտած է Երեւանի համալսարանի լեզուաբանական բաժանմը եւ տարիներ ուսուցչական պաշտօն վարած Հայաստանի զանազան շրջանները: Իր առաջին քերթուածը՝ «Դէպի Ասաուած», լոյս տեսած է 1919-ին, Թիֆլիսի «Փարոս» թերթին մէջ: Սարմէն հեղինակն է Խորհ. Հայաստանի պետական փառերգի բնագրին: Իր բանաստեղծութիւններուն հիման վրայ հայ երաժիշտներ յօրինած են բազմաթիւ երգեր:

Սարմէն հրատարակած է բանաստեղծութիւններու աւելի քան երեսուն հաւաքածոներ, որոնցմէ ծանօթ են՝ «Թռիչք» (1935), «Երգաստան» (1940), «Հայրենիք» (1944), «Ծաղկունք» (1945), «Սրտի ձայնով» (1947), «Գաղաթների կարօտը» (1954), «Հայրենի տուն» (1955), «Կարօտի կրակներ» (1957), «Հայոց սիրտ» (1960), «Բանաստեղծի աղբիւրը» (1961), «Կենաց բաժակ» (1963), «Երազանք» (1969), «Հայի աչքեր» եւայլն: Բանաստեղծին գործերը թարգմանուած են զանազան լեզուներով: Պարգեւատրուած էր շքանշաններով:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՋԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԻՒՍՆԻՒ ԿԷՕԼ, ազատ արձակուած է Փետր. 24ին, կը հաղորդէ ՍԻՏՓԱՄը (աշխարհի քաղաքական բանտարկեալներու պաշտպան հայկ. մարմին): Կէօլ, այն Հայն էր, որ ձերբակալուեցաւ Հոլանտայի մէջ, իբրեւ կասկածելի, Պրիւսէլի մէջ (1983 Յուլիս 14) սպաննուած թուրք պաշտօնատարի մը՝ Տուրսուն Աքսոյ: Հինգ ամիս մնալէ ետք հոլանտական բանտը, կը յանձնուէր Պելժիոյ, հակառակ անոր որ փաստ չկար, ընդհակառակն, փաստեր ներկայացուած էին, որ այդ օրը, Կէօլ Պրիւսէլ չէր:

ԼԻՈՆԷԼ ԺՈՍՓԷՆ, ընկերվարական կուսակցութեան քարտուղարը, կ'ուզէ որ քիչ մը մէկ կողմ դրուի ազատ ուսումի հարցը, որ առնչողական չի նկատեր եւ կառավարութիւնը առաջնահերթ հարցերով զբաղի, ինչպէս՝ տնտեսութիւնը եւ ընկերային կացութիւնը: Ոմանք կը նկատեն որ այս ընթացքով, այսինքն եթէ ընկերվարականները շարունակեն՝ երդեւլով նահանջել, ի մօտոյ շատ բան պիտի չմնայ ձախի այն ծրագրէն, որու քուէարկած է ժողովուրդը, առանց, սակայն շատ քննելու այդ ծրագիրը, որ այսօր գործին չի գար: Հարկ է չանտեսել, որ հարաճախերէ զատ, որոնք 1981-ին քուէարկողներու իրական մեծամասնութիւնը չէին, միւս քուէարկողներու բուն մըտահոգութիւնը ձախի ծրագիրը չէր, այնքան, որքան Ժիսքարը ճամբու դնել:

ՅՈՒՆՈՒԱՐԻՆ գիներու յաւելումը 0,7 առ հարիւր եղած է, ինչ որ համեմատաբար լաւ սականիշ մըն է, տարուան առաջին ամսուան համար:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ - ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ նախարարապետին՝ Վիլի Շթոֆի եղբօր (կամ քըրոջ) աղջիկը եւ ընտանիքը, Փրակայի մէջ քաղաքական ապաստանի դիմում մը ներկայացուցած են Արեւմտեան - Գերմանիոյ դեսպանատան: Այս խնդիրը բաւական նեղը կը դնէ Պոնի կառավարութիւնը, բայց նաեւ Արեւելեան - Գերմանիան, որ չուզեր նման նախընթացներ: Պիլտ Ցայթունկ թերթին համաձայն, Արեւելեան - Գերմանիոյ իշխանութիւնները տրամադիր են թոյլ տալու, որ Արեւմըտեան - Գերմանիա երթան, պայմանաւ որ նախ արեւելեան - Պերլին վերադառնան: Արդարեւ, արեւելեան - Պերլին չուզեր նախընթաց մը ստեղծել, Չեխոսլովաքիա երթալը դիւրին ըլլալով (ինքնութեան պարզ թուղթ մը կը բաւէ):

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կացութիւնը միշտ անել մէջ է, նման այն բանաձեւին, զոր Ֆըրանսա ներկայացուցած է Ապահովութեան խորհուրդին, ՄԱԿ-ի ուժեր ղրկելու առընչութեամբ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ 1983ԻՆ

«Սով. Հայաստան» օրաթերթին մէջ, որոշ ուշացումով, կը հրապարակուի Հայաստանի Կեդրոնական Վիճակագրական Վարչութեան պաշտօնական վիճակագրութիւնը 1983-ի տնտեսութեան արդիւնքներուն մասին:

Արդիւնաբերութեան արտադրութեան աճը կը պարզէ 5,2 տոկոս 1982-ի համեմատութեամբ: Ա. ճիւղինը՝ ծանր ճարտարարուեստ, ըստ ծրագիրին, 3,3: Բ. ճիւղինը՝ թեթեւ ճարտարարուեստ, 8,5, ծրագիրին կրկնապատիկը: Այս երկրորդին մէջ կը մտնեն առօրեայ սպառումի ապրանքները: Արդիւնաբերութեան արտադրութեան աճը նախանցեալ տարիէն աւելի կ'ըլլայ, նոյնը Բ. ճիւղինը: Ա.ինը՝ 1982-ին համահաւասար: (Ի դէպ, համապատասխան կարգով խորհրդային միջիններն 4 տոկոս, ուրեմն նուազ Հայաստանէն, 3,9 տոկոս, ուրեմն քիչ առաւել եւ 4,3 տոկոս, այլ խօսքով նուազ):

Հայաստանի արդիւնաբերութեան գլխաւոր ճիւղերուն արդիւնքները կ'ըլլան, - Ելեկտրուժ՝ արտադրութեան տարողութեան տոկոսը նախանցեալ տարուան համեմատութեամբ՝ 4: Սեւ եւ գունաւոր մետաղագործութիւն՝ 5: Քիմիական եւ քարիւղաքիմիական արդիւնաբերութիւն՝ 0,4: Մեքենաշինութիւն եւ մետաղամշակում՝ 11: Անտառային, փայտամշակումի եւ խորշաւիւթ թուղթի արդիւնաբերութիւն՝ 8: Շինանիւթերու արդիւնաբերութիւն՝ 0,2:

Կարգ մը տուեալներ: Ելեկտրուժի արտադրութիւնը իր 13,9 միլիառ քիլովաթ-ժամով քիչ աննշան չափով առաւել կը մնայ ծրագիրէն՝ 13,6: Սեւ եւ գունաւոր մետաղագործութիւնը կը պահպանէ իր չափանիշը: Քիմիական եւ քարիւղաքիմիական արդիւնաբերութիւնը, ինչպէս այլ առիթներով կը ճշդենք, հետեւելով պատկան մարմիններու տուած որոշումներուն, կը սահմանափակուի, բնութեան միջավայրի մաքրութեան համար: (Կարգ մը կերպընկալ, - սենթեթիք, - քաուչուկի գործատուներ կը փակուին Կիրովականի եւ այլուր): Շինանիւթերունը, դժբախտաբար, կը մնայ նուազ: Ծրագիրով սահմանուած 1,5 տոկոս յաւելումին փոխարէն կ'ապահովէ 0,2-ի աճ:

Մատնանշում մը: Տարիներէ ի վեր Երեւան կը խնդրէ կեդրոնէն, - իմա՝ Մոսկուա, - որպէսզի այս վերջինը աւելցնէ իր արդիւնաբերութեան ծաւալին տարողութիւնը, քանի կարելիութիւնները առաւել կը մնան: Կը բաւէ յիշատակել վարչապետ Ֆ. Սարգսեանի արտասանած ճառը Խորհրդային Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի 1981 Նոյեմբերի նստաշրջանին, - Մենք ՍՍՀՄ Պետպլանին կը խնդրենք մէկ անգամ եւս քննութեան առնել տուեալ հարցը եւ հնարաւորութիւններ գտնել արդիւնաբերութեան արտադրութեան տեմպերը համապատասխանեցնելու Հանրապետութեան ռեալ հնարաւորութիւններին: Խորհ. Միութեան «Տասներորդ գումարման Գերագոյն Սովետի իններորդ նստաշրջանին», անցեալ տարեվերջ, նոյն հարցը կ'արծարծէ ներկայ տարուան Հայաստանի սահմանուած ծրագիրներուն կապակցութեամբ: Կ'ըսէ, յստակ, թէ 1984-ի արդիւնաբերութեան արտադրութիւնը, ըստ ծրագիրին նախագիծով նախատեսուող չափով հնգամեայ ծրագիրէն պակաս կը մնայ եւ չի ապահովում չաշխատող աշխատունակ բնակչութեան ներգրաւումը արտադրական ոլորտի մէջ, գոյութիւն ունեցող արտադրութեանց կարողութիւններուն լրիւ օգտագործումը արդիւնաբերութեան կարեւոր ճիւղերուն մէջ, ինչպէս, օրինակ, ռադիօելեկտրոնիկան, հաշուողական տեխնիկան, աւտօքեռնիչները եւայլն:

Գիւղատնտեսութեան համախառն, այսինքն՝ բոլոր տեսակի արտադրութիւններուն համար աճ կը սահմանուէր 857 միլիոն ռուբլի արտադրութիւն, ներկայ հնգամեայ ծրագիրին համաձայն: Արդ, ըստ վիճակագրութեան, դրեթէ 845 միլիոն ռուբլիի համարժէք կ'ըլլայ արտադրութիւնը: Ուրեմն՝ նուազ: Այսուհանդերձ, նկատել կուտանք, թէ անցեալ տարուան կլիման չափազանց աննպաստ կ'ըլլայ գիւղատնտեսութեան համար:

Հացահատիկին համար կը մատնանշուի հետեւեալը, - Պետութեանը հացահատիկի վաճառքի պլանը կատարուել է 16,6 տոկոսով: Քանակի ճշգում չկայ: Համաձայն հնգամեայ ծրագիրին, յիշեցնենք, թէ տարուան միջին արտադրութիւնը պէտք է ըլլար 310.000 թոն:

Գիւղատնտեսական միւս բոլոր արտադրութիւններն ալ նուազ կը մնան ծրագիրէն եւ նախանցեալ տարուան արդիւնքներէն: Շաքարի ճակնդեղ՝ 149.000 թոն (նախանցեալ տարի 167.000 թոն), 253.000 թոն գետնախնձոր (1982-ին՝ 309.000 թոն), 466.000 թոն բանջարեղէն (1982-ին՝ 471.000), 205.000 թոն պտուղ (նախանցեալ տարի՝ 459.000 թոն պտուղ եւ խաղող): Այս անգամ խաղողի մատնանշումը կը պակսի:

Միսին եւ հաւկիթին արտադրութիւնները, համապատասխան կարգով 96,700 եւ 552.400 թոն, նախանցեալ տարիէն առաւել կը մնան, իսկ կաթինը եւ բուրդինը՝ 536.200 եւ 4.686 թոն, 1982-էն նուազ:

1983 Յունուար մէկէն մինչեւ 1984-ի սկիզբը, բացի ոչխարներէն եւ այծերէն (միասին ներկայացուած) ընդհ. թիւին նուազումէն, միւս մթերատու անասուններուն թիւը, - կովեր եւ խոզեր, - աւելցած են: Ասիկա կը վերաբերի բոլոր կարգի տնտեսութիւններուն: Այս ուղղութեամբ կրկին ճշդենք, թէ պատկան մարմիններուն որոշումով ոչխարներուն թիւը կը կրճատուի: (Պատճառները բացատրած ենք առանձին յօդուածներով):

Շինարարութիւնը, ետ կը մնայ ծրագիրներէն: Թէեւ, բարեբախտաբար, անցեալ տարուան յառաջդիմութիւնները նախանցեալ տարիէն աւելի կ'ըլլան: Ստորեւ տուեալները: Ֆինանսաւորման բոլոր աղբիւրների կարգին կառուցուել են 1.155.000 քառակուսի մեթր ընդհանուր մակերեսով 18.000 նոր բարեկարգ բնակարաններ: Ըստ վիճակագրութեան, բարելաւուած են 117.000 մարդոց բնակարաններուն պայմանները: Շինուած, վերանորոգուած, ընդլայնուած, մէկ խօսքով շահագործման յանձնուած են 13.600 տեղով նախակրթարաններ, 6.400 տեղով մանկապարտէզներ - մանկամսուրներ, յաւելեալ 560 մահճակալ ապահովող հիւանդանոցներ: Ասոնցմէ զատ կարեւոր մեծ շէնքեր՝ զանազան բնոյթի:

Բնակչութեան անձ - գլուխ բաժին ինկող ռեալ եկամուտները՝ 2 տոկոս, 1982-էն աւելի ըլլալով հանդերձ, 0,8 տոկոսով պակաս կը մնան սահմանուած ծրագիրէն: Բանուորներուն եւ պաշտօնեաներուն միջին աշխատավարձքը կը կազմէ 173,8 ռուբլի. կոլտնտեսականներունը միջին ամսական վարձատրութիւնը՝ 1[…] ռուբլի: Սահմանուած առաջադրութի[…]ներէն աւելի:

Կրթական բոլոր մարզերուն մէջ, նա[…]խանցեալ տարուան 1.272.000-էն աւե[…]թիւ ներկայացնող աշակերտներ եւ ուս[…]նողներ արձանագրուած են: 1.327.900: Ասոնց մէջ 591.300-ը հանրակրթարա[…]ներ, 50.800-ը պրոֆեսիոնալ - տեխնիկ[…]կան ուսումնարանները, բարձրագոյն [...] ուսումնական հաստատութիւնները 58.0[…] եւայլն: Մանկապարտէզ - մանկամսուր[…]ներու մէջ՝ 144.000-էն քիչ աւելի:

Բժիշկներու թիւը, վեց հարիւրի յա[…]լումով, կը հասնի 11.900-ի:

Անցեալ տարի կը հրապարակուին մօ[…] 12 միլիոն տպաքանակով գիրք եւ գր[…]քոյկ:

Հայաստանի բնակչութեան թիւը՝ 198[…] Յունուար 1-ին, կը հասնի 3.263.300-[…] Մէկ տարուան մէջ 41.000 յաւելում, ն[…]ւազ նախանցեալ տարիէն:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

«ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ»

ԴԱՍԱԳՐՔԵՐՈՒ ՆՈՐ ՇԱՐՔԸ

Հրատարակուած
Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւմտեան Թեմի
Ազգային Առաջնորդարանի

Գաղութահայ ազգային եւ կրթական կեանքին մէջ եթէ ամէնօրեայ հայկական վարժարանները արդարօրէն կը նկատենք մեր ամէնէն հիմնական կռուանները, ուրեմն մեր ուսերուն կը ծանրանայ նաեւ մեր խնամքին յանձնուած հազարաւոր հայ մանուկներու մարդկային ու ազգային դաստիարակութիւնը, հայերէնագիտական կրթութիւնը ենթարկել ուսումնասիրուած եւ գիտական տուեալներով մշակուած ծրագրումներու: Ծրագրում՝ մեր անցեալի լեզուական, պատմական եւ մշակութային ժառանգութեանց եւ անոնց փոխանցումը մեր զաւակներուն, մանաւանդ ներդաշնակելով անոնց հայրենասիրական եւ հայերէնագիտական դաստիարակութիւնը, որովհետեւ անոնք, իրենց տրուած այդ պաշարի լիցքաւորումով պիտի նետուին կեանքին, ազգային-միութենական գործունէութեանց, պիտի գործակցին նոյն միջավայրին պայմաններու մէջ եւ պիտի ծառայեն մօտաւորապէս նոյն առաջադրութիւններուն:

Այս բոլոր մտահոգութիւնները մեր մտքին մէջ էին, երբ երեք տարի առաջ կ'ողջունէինք Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւմտեան Թեմի Առաջնորդ՝ Եփրեմ Եպիսկ. Թապագեանի անմիջական նախաձեռնութեամբ եւ Ազգ. Իշխանութեան քաջալերանքով իրականացած հայերէն լեզուի «Կանթեղ» դասագրքերու շարքը, որոնք սահմանուած էին նախակրթարանի եւ միջնակարգի մէջ որպէս հայերէն ուսուցման ուղեցոյց ծառայելու: Երկ[…] տարուան փորձառական շրջանէ մը ետ[…] կը հաստատենք անոնց առաջադրած օգ[…]նութիւնը: Արդարեւ, ազգային եւ ա[…] ամէնօրեայ հայ վարժարաններու կողմ[…] որդեգրուած եւ փնտռուած ըլլալու իր[…]ողութիւնը կ'արդարացնէ այդ նախաձեռ[…]նութեան յաջողութիւնը:

Աշխատանքի նոյն հունաւորով, ա[…] տարի իրականութիւն կը դառնայ Հայո[…] Պատմութեան նուիրուած դասագրքեր[…] երրեակը: Առայժմ հրատարակուած [...] Ա - Գ գիրքերը՝ դասաւանդելի Դ. [...] կարգերու մէջ: Իսկ անոնց անմիջապ[…] պիտի յաջորդեն ամբողջացուցիչ 3 ուր[…] գիրքեր՝ ազգային պատմութեան կարգ[…]ւած ծրագիրը կիրարկելու համար:

Ուրեմն «ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ» դա[…]սագրքերը ազգային վարժարաններու մէ[…] կիրարկութեան դրուելով կը հակակշռ[…] նաեւ դասագրքերու հետ՝ դասապահեր[…] միօրինակութեանց կարգադրութիւ[…] որուն կարիքը զգալի էր:

Ի՞նչ փուլերէ անցնելով այս լուրջ [...] նուրբ աշխատանքը իր մխիթարական [...] գոհացուցիչ պսակումը կը գտնէ:

Բաւական դժուար եւ պատասխանատ[…] պարտականութիւն է նախապատմակա[…] հայութեան եւ Հայաստանի պատմո[…]թիւնը իր դարերու՝ կոթողական յիշ[…]տակարանէն հանել, վերածել ծ[…]ւալով, ոճով եւ հետաքրքրականութեամ[…] այնպիսի հատորիկներու, որոնք՝ միա[…] ժամանակ խտացած պահեն մեր ժառա[…]ութեան անխաթար պատգամն ու գոհա[…]ցընեն ամերիկեան մանկավարժական [...] արդիական մատուցումներու վարժուա[…] հայ աշակերտը: Այդ դժուարին փորձ[…] մէջ, առաջին ակնարկով յաջողած գտնենք խմբագրական մարմինը, որո[…] մաս կազմած են այս ճիւղին մէջ տարի[…]ներու մանկավարժական եւ հայերէն[…] գիտական պատրաստութեան տէր եւ [...]րենց կարգին տակաւին դասատու ուս[…]ցիչներ:

Նկատելի է երեք հատորներու չքեղ [...]

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

Անգիտակիցը

Ա. ՄՈՌԱՎԻԱ

Գործի մը ձեռնարկեցի՞ր. կը նշանակէ թէ առաջուընէ մտածած ես այդ մասին: Կիրարկութիւն մը կը նմանի կարգ մը բոյսերու կանանչ մասին որ կը գտնուի հողէն վեր, սակայն երբ կը փորձես քաշել, փրցնել զայն, կ'անդրադառնաս որ ամուր արմատներ ունի: Արդեօք երքան մտածեցի այդ նամակը գրելէ առաջ. վեց ամիս, այո, վեց ամիս առաջ աւարտեցաւ այդ վիլլային շինութիւնը, հոն, ճամբուն 20-րդ քմ.ին վրայ: Արդէն այս մտածումը ունեցած էի այնօրը երբ տեսայ այդ նոր շէնքը: Այդ օրերուն ժապաւէններու եւ պծանկար պատմութիւններու ազդեցութիւնը ըլլալու է, գլխուս մէջ խենթ հովեր կը փչէին: Ասկէ զատ պէտք է նաեւ համակրանքը շահէի Սանթինային, որ ինծի տարեկից ընկերուհի մըն էր: Երկաթուղիի պահապանին աղջիկն էր Սանթինա, անմիտ մը, սակայն գեղեցիկ, եւ կամ ինծի այդպէս կը թըւէր: Իրիկուն մը երբ միասին պտոյտի ելեր էինք, անոր ցոյց տալով շէնքը ըսի «այս օրերուս, կ'ուզեմ սպառնական նամակ մը ղրկել առոր տիրոջը»: «Ի՞նչ ըսել կ'ուզես»: «Վախցնելու համար ... կամ դրամները կուտաս, կամ կեանքդ...»: «Արգիլուած չէ՞, սակայն» հարցուց զարմացած: «Թող արգիլուած ըլլայ, կարեւոր չէ այդ. Նամակ մը որ ըսէ թէ ուր պէտք է ձգէ դրամը, այդքան. ի՞նչ կ'ըսես»: Կը կարծէի տպաւորած ըլլալ, վարանոտ տեսնել զայն, սակայն ընդհակառակն. կարծես աշխարհի ամէնէն բնական բանն էր առաջարկածս, քիչ մը մտածելէ ետք ըսաւ պաղարիւն՝. «Լաւ, հետդ եմ, ո՞րքան պիտի պահանջես»: Ուրեմն բնական կը գտնէր. անկէ վար մնալ չուզեցի ես ալ: «Զեմ գիտեր, հարիւր, երկու հարիւր հազար ..»: Ձեռքերը իրար զարկաւ «ինչ լաւ ... ինծի ալ բաներ մը կը գնես այնեւս», «անշուշտ»: «Էհ, ի՞նչի կը սպասես. ի՞նչու կեցած ես»: «Զգէ որ մտածեմ» ըսի, վերջապէս: Եւ ահա այսպէս, կատակէ մը ճամբայ ելլելով, պարտաւորուած եղայ այդ նամակը գրելու:

Շէնքին տէրը իր ինքնաշարժով յաճախ կ'անցնէր մօրս խանութին առջեւէն: Խոշոր քիթ մը ունէր կարծես գունաւոր խաւաքարտէ շինուած, եւ թաւ ունքեր՝ սեւսեւ: Հսկայ էր, իր զորշ վերարկուին մէջ կատարեալ արջ մը: Շէնքին վարի յարկը աշխատանոց մըն էր ուր գեղեցիկ բուրումներ կը պատրաստէին, այս յարկին պատուհաններէն փոխանակ կերակուրի հոտերու, այս բուրումները կը ծաւալէին: Բնաւ չէի սիրած այս մարդը, այս պարագան ալ նամակը գրելու տարբեր մէկ պատճառն էր: Սակայն ոչ իրեն հանդէպ հակակրանքս, ոչ ալ հարիւր հազար լիրէթի հեռանկարով Սանթինային դրդումները կրնային ինծի գըրել տալ այդ նամակը, եթէ նոյն օրերուն վիլլայէն քիչ անդին երեք դիմակաւոր գողեր կողոպուտ մը ըրած չըլլային: Լրագիրները ամէն տեղեկութիւն կուտային. չարժավարը որ հռմէն վաճառական մըն էր, փորձած էր փախչիլ եւ սպաննուած, կառքը խրած էր ցեխին մէջ, ճամբորդներու ամէն ունեցածը կողոպտած էին: «Հիմա ճիշդ ժամանակն է այդ նամակը գրելու» ըսի Սանթինային, այդ իրիկունը: «Ինչո՞ւ» հարցուց: «Որովհետեւ», ըսի, «պիտի կարծեն թէ աւազակներէն մէկը գրած է զայն. մարդը պիտի վախնայ ու դրամները տայ»: Տեսնելով որ Սանթինա հիացած կը նայէր ինծի, շարունակեցի. «պիտի տեսնես, հոս վախնալու չվախնալու խնդիր չկայ, միայն գիտակցութեան - անգիտակցութեան ... գիտակցութիւնը վախնալու պատճառ կ'ըլլայ, իսկ անգիտակցութիւնը յանդգնութեան. հիմա այդ մարդ[…] անգիտակցութեան մէջ է .. չի մտածե[…] թէ ինչ կը նշանակէ լերան գլուխը բնա[…]կիլ վիլլայի մը մէջ, թէ կրնայ դիւր[…] կողոպտուիլ ... այս պատճառաւ ալ վա[…] չունի ... նամակս իր մէջ պիտի արթն[…]ցընէ գիտակցութիւնը. յանկարծ պիտի անդրադառնայ որ վտանգի մէջ է, պիտի վախնայ ու դրամները տայ»: Ամիսներէ ի վեր խորհած էի այս մասին ու խօս[…]քերը բերնէս կ'ելլէին այնքան հեզասա[…] որպէս թէ կարդայի գիրքէ մը. Սանթի[…]նա հիացած հարցուց. «Ըսէ՛, ի՞նչպէ[…] կրնաս մտածել այս բոլորին մասին, շա[…] խելացի ես». Հպարտացած էի. «այս [...] չինչ է, դուն տակաւին չես ճանչնա[…]դիս»:

Այնքան խանդավառուած էի որ վայր[…]կեան չանցուցի. անմիջապէս մտանք [...] ճարան մը ու հոն սեղանի մը վրայ գր[…]րեցինք նամակը: «Աւազա՛կ, երկար ա[…]նէ ի վեր կը հետապնդենք քեզ ու գի[…]տենք թէ աւելորդ գումարներ ունիս. [...] թէ չես ուզեր զրացիիդ՝ Վալգարինի [...] վախճանը ունենալ, Քասիայի ճամբու[…] երեսուներորդ քմ.ի քարին տակ, վաղ[…] Երեքշաբթի, կէս գիշերէն առաջ հարիւ[…] հազար լիրէթ կը ձգես: Դիմակաւո[…] մարդը»:

(Շար. 1)

գրաւիչ տպագրութիւնը, ինչպէս նաեւ պատմական դէմքերն ու դէպքերը պատկերականացնող նկարները:

Աշխատանքին նպատակին եւ տարողութեան մասին՝ Եփրեմ Եպիսկ.ի կողմէ տրուած «Երկու Խօսք»ը, ուսուցիչներուն, աշակերտներուն թէ ծնողքներուն հաւասարապէս կը պարզէ այս նախաձեռնութեան հանգամանքը, հետեւեալ գեղեցիկ բնորոշումով. - «Մեր երեքհազարամեայ պատմութիւնը հարուստ եղած է հայրենասիրական վեհ արտայայտութիւններով ինչպէս նաեւ հերոսական անկրկնելի դրուագներով ի խնդիր հայրենիքի, հաւատքի, գիր ու մշակոյթի պաշտպանութեան: Այսօր՝ հայրենի հողէն ու մթնոլորտէն հեռու, ամերիկահայ մանուկն ու պատանին, աւելի քան որեւէ ժամանակ կարիքը ունին ծանօթանալու մեր պատմութեան նշանակալից ու դաստիարակիչ այն բոլոր դէմքերուն, դէպքերուն եւ երեւոյթներուն, զօրացնելու համար իրենց ազգային ոգին ու միշտ վառ պահելու համար իրենց հայ ապրելու եւ հայ գոյատեւելու վճռակամութիւնը»:

Ամէն ուսուցումի նախապայման է սիսթեմ ու մեթոտ: Այս աշխատանքը, պէտք է արձանագրել, որ կը հետեւի որոշ հաւաքցուած մեթոտի մը, որուն նպատակն է ամէն բանէ առաջ խճողումներէ հեռու պահել հայ մանկան ուղեղը, եւ յստակացնել ընտրուած նիւթերը, անոնց կողքին, տարբեր ուղղութիւններու դիմելով, ենթագիտակցօրէն մանկան տալ առաւելագոյնը իր պապերու անմահ պատմութեան:

Հակառակ այն տեսակէտին, որ, ոչ-լեզուական դասագրքերու մէջ ոճն ու լեզուն բոլոնքեան հասկնալի պէտք է ըլլան մանկան կամ պատանիին, այն առումով, որ անոնք պարտաւորուած չըլլան բառարաններու դիմելու, պարագան բոլորովին տարբեր է սակայն հայ մանուկներու պարագային: Մեր վարժարաններուն մէջ կան այլազան պատրաստութեամբ տարբեր, ոմանք արդէն հայերէնի մէջ յառաջացած երկիրներէ եւ կամ բնտանիքներէ կուգան, իսկ ուրիշներ ընթերցման կարողութենէ իսկ զրկուած: Ուստի, տրուած բացատրութեան շնորհիւ, հայերէնի մէջ տկար աշակերտները կ'օգտուին, հետեւաբար աւելի եւս դասը ընկալելու առաւելութիւնը կ'ունենան:

Նոյն մտահոգութեամբ եւ առաւելագոյնը տալու նախանձախնդրութեամբ հաստատուած են ծանօթագրութիւններու, հարցարաններու եւ ընթերցումներու բաժիններ: Ծանօթագրութեանց մէջ խմբագիրները տուեալ դասի աւանդման ուղղութեամբ կը կատարեն թելադրութիւններ, իսկ հարցումները անհրաժեշտ կը դառնան, երկրորդ անգամ մղելով որ աշակերտը տրուած դասի պատրաստութեան փորձը իրեն համար կատարէ նախքան ուսուցչին ներկայանալը: Իսկ ընթերցման նիւթերը ներմուծուած են այլ մտահոգութիւն մը գոհացնելու: Նախ՝ տրուած նիւթերը աւելի մարսելի դարձնելու ու ապա հայ մանուկին աւելին տալու եւ իր հոգիին մէջ կազմուած հպարտութեան կամ գործողութեան մը, դէպքի մը պատկերը ամբողջականացնելու:

Ի՞նչ տրուած է այս երեք գրքոյկներով. -

Ա. Գիրքը 70 էջերու ծաւալ մը ունի եւ կը պարփակէ 32 դաս: Կը սկսի պատմական Հայաստանով եւ կը վերջանայ Հայաստանի բաժանումով:

Բ. Գիրքը 75 էջերու ծաւալ մը ունի: Կը պարփակէ 32 դաս: Կը սկսի հայ գրերու գիւտով եւ կը վերջանայ Կիլիկեան Թագաւորութեան անկումով:

Գ. Գիրքը կը բաղկանայ 113 էջերէ, 32 դասերով: Դժուար, այժմէական, անմիջական եւ առարկայական պատմութիւնն է մեր ժողովուրդին: Կը սկսի Անիի կործանումէն կը հասնի մինչեւ ազատագրական կռիւները, հայ յեղափոխական մարտնչումները, կուսակցութիւնները, մեծ Եղեռնը, կամաւորական եւ ինքնապաշտպանական շարժումները, Հայաստանի Հանրապետութիւնը, խորհրդայնացումը եւ Սփիւռք:

Սրտանց կը շնորհաւորենք այս գեղեցիկ աշխատանքը եւ գաղն նախաձեռնողները, որոնք Ամերիկայի այս պայմաններուն մէջ իսկ մեր զաւակներուն քիմքերուն հայ պատմութեան համը հասցուցին:

ԱՐՄԷՆ ՏՕՆՈՅԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ՄԱՆՐԱՊԱՏՈՒՄՆԵՐ

ԲԱԽՏԸ ԲԵՐԵՑ

Կարապետ Հայրաթեւշի որդին առաւօտ շուտ քննութեան պէտք է գնար, բայց ժամը տասն էր՝ դեռ քնած էր:

- Ա՛յ, Գէորգ, ուշացեր է՛, - ձայն տուեց Թռչկառու հայրը, - վեր կաց՝ քեզ հաւաքի, հիմա հերթդ հասաւ:

- Ի՞նչ հերթ, ի՞նչ բան ... չե՛մ գընում, - քնաթաթախ արտաբերեց որդին ու շուռ եկաւ միւս կողքին:

- Ա՛յ տղայ, - ջղայնացաւ հայրը եւ վերմակը ձեռքով մի կողմ շպրտեց, - վե՛ր կաց, քեզ ասում եմ:

- Չե՛մ ... վեր կենայ: Չե՛մ ... պարապել:

- Աստուած ողորմած է, վեր կաց՝ գնա փորձի, մէկ էլ տեսար բախտդ բերեց: Գէորգ ջան, դէ՛ շուտ արա:

Որդին տեղի տուեց: Հագնուեց, արագ-արագ մի բաժակ թէյ խմեց ու դուրս եկաւ տնից:

Ինստիտուտի միջանցքում, լսարանի դիմաց հաւաքուել էին համակուրսեցինները: Գէորգը ոտքը կախ գցեց: Երկու կերած-խմած տղաներ կուրսեցիներից մէկին խրատ էին տալիս:

- Կը մտնես ու կ'ասես Սամուէլի ասածն եմ, - լսեց Գէորգն ականջի ծայրով եւ որոշեց նրա փոխարէն ինքը մտնի: Հէնց որ նրանք մի կողմ քաշուեցին՝ պայմանը լրացնելու, էլ ժամանակ չկորցրեց՝ իրեն գցեց լսարան:

- Կարելի՞ է, ընկեր Տէրունակեան:

- Մտի՛ր:

- Սամուէլի ասածն եմ, ընկեր Տէրունակեան, - մի քիչ մեկուսի, որ քննուողները չլսեն, ասաց Գէորգը, եւ Տէրունակեանի մռայլ դէմքին ժպիտ երեւաց:

- Գրքո՛յկդ տուր, երկար-բարակ մի խօսիր: Սեմինարների ժամանակ լաւ ես դրսեւորել, քո մասին լաւ կարծիքի եմ, դէ ա՛ռ: Հօ դժգոհ չե՞ս, չորս եմ նշանակում:

- Չէ, ի՞նչ դժգոհ, ընկեր Տէրունակեան, շնորհակալ եմ, - ասաց ու վազեց մինչեւ տուն:

- Հը՞, տղայ ես, թէ՞ աղջիկ, - հարցրեց Կարապետ Հայրաթեւշը:

- Տղայ եմ, ա՛յ հէր, տղայ եմ, չորս ստացայ:

- Ո՞նց:

- Չասացի՞ր՝ Աստուած ողորմած է, - ու մէկիկ-մէկիկ պատմեց, թէ ոնց բախտը բերեց:

- Որ ասում էի՛, - բեղերը ոլորեց հայրը...

×

«ՀՕՐԴ ԱՆՈՒՆԸ Ո՞ՆՑ Ա...»

Հաւաքարարուհի Արշալոյս մայրիկ, որ տասը տարուց աւելի աշխատում էր արհեստանոցում, առիթի դէպքում աշխատակիցներին դիմում էր կամ անունով, կամ ազգանունով: Ում ոնց գիտէր: Խաչիկ Բագրատիչին էլ յարգանքով Խաչիկրագրատիչ էր ասում, կարծելով թէ դա էլ նրա անունն էր:

Բայց պատահեց այնպէս, որ Խաչիկ Բագրատիչին արհեստանոցի դիրեկտոր նշանակեցին: «Ուրեմն սրանից յետոյ հարկաւոր է նրան անուն-հայրանունով կոչել» - մտածեց Արշալոյս մայրիկը եւ յաջորդ առաւօտեան, երբ դէմ առ դէմ հանդիպեց նրան, ամաչելով հարցրեց.

- Ներողութիւն, Խաչիկրագրատիչ, հօրդ անունը ո՞նց ա:

Հիմա հիմնարկում Արշալոյս մայրիկը մասխարա է դարձել: Ամէն անգամ նրան հանդիպելիս, բոլորը կատակի են տալիս.

- Արշալոյս Ղեւոնդովնա, հօրդ անունը ո՞նց ա...

×

ՏԱՆԿԻՍՏ ՎԱԹԱԶԸ

Կոլտնտեսութիւնում մի նախագահ ունէինք: Շատ սրամիտ մարդ էր: Մի օր բանակից նոր վերադարձած մի տղայ՝ Վաթազ անունով, մտնում է մօտը՝ թէ ընկեր նախագահ, բա ե՞րբ ես ինձ մի կարգին գործ տալու:

- Ի՞նչ մասնագիտութիւն ունես, տղայ ջան, - հարցնում է նախագահը:

- Տանկիստ եմ:

- Հա՛, շատ լաւ է. հէնց կոլխոզում առաջին տանկն ստացանք, կասկած չունենաս, որ քոնն է: Գնա ու սպասի:

Տարիներ են անցել: Վաթազը հիմա բրիգադավար է, անուանի աշխատաւոր: Բայց գիւղում նախագահի սրամտութիւնը չի մոռացուել: Հիմա մեծ ու փոքր բրիգադավարին տանկիստ Վաթազ են կոչում:

ԷԴՈՒԱՐԴ ՇԱՀԻՐԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ՄՀԵՐ ՄԿՐՏՉԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՓԱՍՏԱՆԿԱՐ ՄԸ

«Երեւան» արուեստանոցը պատրաստած է «Ուրախ տխուր մարդը» փաստանկարը, նուիրուած՝ Գ. Սունդուկեան թատրոնի ծանօթ դերասաններէն Մհեր Մկրտչեանի, որուն շնորհուած է Խորհ. Միութեան «Ժողովրդական արտիստ»ի կոչում: Փաստանկարին բեմադիրը՝ Արմէն Ավանեսով, ըսած է, թէ հինէն մտադրած է ժապաւէնի վերածել դերասանին կեանքն ու թատերական գործունէութիւնը: Կ'ուզէի, նշած է, աւելի խորը թափանցել անոր հոգիին մէջ, հասկնալ անոր երբեմն ուրախ, երբեմն ալ տխուր ժպիտը: Ժապաւէնը Մհեր Մկրտչեանի կեանքի թուականներու եւ դէպքերու ժամանակագրութիւնը չէ, այլ թատրոնին եւ շարժանկարին մէջ անոր ստեղծագործութիւնը իմաստաւորելու փորձ մը: Փաստանկարը հանդիսականը կը փոխադրէ Լենինական, ուր ծնած ու մեծցած է բեմի ապագայ վարպետը եւ աչքերու առջեւ կ'առկայծէ կարուսելը, խորհրդանշան մը՝ որ դերասանին կը հետեւի ամբողջ 50 վայրկեաններու տեւողութեան: Ապա Մհեր Մկրտչեան կը ներկայանայ տարբեր դերերու մէջ, որոնք մեծ ժողովրդականութիւն բերած են իրեն ո՛չ միայն Հայաստանի մէջ, այլեւ անոր սահմաններէն շատ հեռու: Փաստանկարին մէջ դերասանը կ'արտայայտէ նաեւ իր միտքերը թատերական արուեստին ու անոր դերին մասին: Շարժանկարը մեծ ընդունելութիւն գտած է:

×

ԲԵՆԻԿ ՍԷՅՐԱՆԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Վրաստանի եւ Հայաստանի մէջ նշուած է Թիֆլիսցի ծանօթ գրող Բենիկ Սէյրանեանի ծննդեան 70-ամեակը եւ այդ առթիւ Վրաստանի Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիոմը զինք պարգեւատրած է պատուոյ գիրով: Գրողին հաւաքածոներէն մէկը կը կրէ «Սիրոյ լոյսը» խորագիրը: Կէս դարու իր գրական վաստակին մէջ զինք յուզած են բարիի եւ չարի, կեանքի ու մահուան, պատերազմի ու խաղաղութեան, աշխարհի մէջ մարդու տեղի ու կոչումի հարցերը: Բենիկ Սէյրանեան բարեկամութեան ու եղբայրութեան թեմաները արծարծած է Թիֆլիս հրատարակուող «Սովետական Վրաստան» հայերէն թերթին մէջ, ուր կ'աշխատի մօտ 50 տարիէ ի վեր: Տարիներ վարած է Վրաստանի Գրողներու Միութեան հայկական բաժինը: Բ. Սէյրանեան հեղինակն է պատմուածքներու եւ վիպակներու աւելի քան քսան հաւաքածոներու եւ վէպերու: Նաեւ թատերագիր է ու թարգմանիչ:

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԵՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

7

1888 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 3

Պրաթֆիչ կէսօրէն քիչ առաջ ձեզի պիտի սպասէ մեծ պանդոկին ետեւը, ձեզ պիտի հասցնէ Ժօզէֆս փլացի մուտքին. անկէ կ'անցնիք կամարին տակէն եւ երկու քայլ առնելով ինքզինքնիդ կը գտնէք երկաթէ փոքրիկ ու կիսաբաց դուռան մը առջեւ: Կը հրէք դուռը, Լօշէքը հոն պիտի ըլլայ եւ ձեզ ապահով ճամբով հոս պիտի բերէ:

Կոմսուհին անհրաժեշտ նկատեց դարձեալ բողոքել. Ռուտոլֆ ընդմիջեց զայն.

- Ինքզինքնիդ ծանրէն մի ծախէք, Մա՛րի. գիտեմ որ կիներուն ամէնէն հաճելին էք եւ երջանիկ պիտի ըլլաք ինծի հաճոյք պատճառելով:

Շեշտը կէս-կատակ կէս-լուրջ էր. կոմսուհին ստիպուեցաւ գոհանալ:

Կոմսուհին նոյն գիշերն իսկ վերադարձաւ տիկին Վէցէրային տունը, եւ տիկինէն խնդրեց որ աղջիկը իրեն յանձնէ յաջորդ օրը պտոյտ մը ընելու համար: Պատահեցաւ որ նախորդ իրիկունը Մառին արդէն ժամադրուած ըլլար լուսանկարիչի մը հետ Շաբաթ օրուան համար: Կոմսուհին գիտած էր որ աղջիկը Ռուտոլֆին տալիք աղուոր լուսանկար մը չունէր: Պառոնուհի Վէցէրա, գէր ու կարճահասակ, ուրախացաւ տեսնելով որ աշխատանոցի մը չորս յարկերէն բարձրանալու նեղութենէն կ'ազատի:

- Շա՛տ ազնիւ էք, ըսաւ կոմսուհիին, այս տանջանքէն զիս ազատելնուդ համար: Նայեցէք որ Մառին գործիքին առջեւ ապուշի կերպարանք մը չառնէ: Խրնդացուցէք զայն. ինչ որ ամէնէն կարեւորն է, վայրկեան մը մի՛ զատուիք իրմէ:

Շաբաթ առաւօտ, կոմսուհին Սալէցիանէրկասէ կը գտնուէր արդէն, ժամը տասնումէկէն առաջ: Մառի թարմութեամբ եւ հրճուանքով կը ճառագայթէր. կոմսուհին գովասանքներ շռայլեց աղջկան՝ մօրը քով. որ իր զաւկով շատ կը հպարտանար:

Կառքին մէջ, Մառին շատ քիչ խօսեցաւ: Լուսանկարիչին քով, պատկերահանումը երկար տեւեց. երեք տարբեր դիրքերով լուսանկարուեցաւ Մառին. մէկը կանաչ փէօթր գլխարկով եւ մուշտակէ բաճկոնով, երկրորդը՝ տէֆօլթէ, եւ երրորդը՝ մազերը քակած:

- Ի՜նչ յոգնեցուցիչ է, կ'ըսէր Մառին կոմսուհիին. տգեղ պիտի երեւամ...

Ցետոյ կը հրճուէր խորհելով որ քիչ ատենէն պիտի կարենար իր լուսանկարը իշխանին տալ:

- Աղուոր հանեցէք, կ'ըսէր աղջիկը լուսանկարիչին:

Եւ խնդալով կ'աւելցնէր.

- Եւ սակայն պէտք է որ զիս ճանչնայ:

Ամէն վայրկեան ժամացոյցը կը նայէր, պէտք չէր կայսերազուն իշխանը սպասցնել: Վերջապէս կէսօրէն քիչ առաջ պանդոկ հասան եւ առանց ուշադրութիւն հրաւիրելու, սպասաւորներու դուռնէն դուրս ելան: Պրաթֆիչ անոնց կը սպասէր. մութ կառքին խորը, դէմքերնին մուշտակով կը ծածկէին, հակառակ տանոր որ տեսնուելու ոեւէ վախ չկար:

Հինգ վայրկեանէն. Պրաթֆիչ զանոնք Հօֆպուրկին դուռը հասցուց, քանի քայլ դէպի աջ, երկաթէ փոքրիկ դուռ մը կիսաբաց կը մնար. հրեցին եւ նախադուռի-թին մէջ Լօշէք զիրենք դիմաւորեց. նեղ նրբանցքներէ անցան, սանդուխներէ վեր ելան եւ ամայի դահլիճները կարեցին անցան: «Լքեալ պալատ մըն է, կը խորհէր Մառի, երազային իշխանին պալատը»: Ռուտոլֆին հանդէպ այնքա՜ն մեծ վստահութիւն ունէր որ վայրկեան մը իսկ չէր վախնար անհաճոյ հանդիպումէ մը: Նշանակուած ճամբան ապահով էր:

Վերջապէս հասան դրան մը, զոր Լօշէք բացաւ եւ ինքզինքնին գտան Հօֆպուրկի դահլիճներու յատուկ ժուժկալ ոճով մը կահաւորուած դահլիճի մը մէջ: Ցարակից սենեակէ մը ձայն մը եկաւ.

- Պահիկէ մը կուգամ, տիկիններ:

Եւ յանկարծ Մառին ինքզինքը գտաւ իշխանին առջեւ, որ ձեռքը կ'երկնցնէր: Մառին սիրուն խոնարհութիւն մը ըրաւ:

Կոմսուհին սկսաւ խնդալ.

- Այդքան չպիտի խոնարհէիք կայսրուհիին առջեւ, Մա՛րի:

Սակայն իշխանը, առանց կոմսուհիին ուշադրութիւն դարձնելու, Մառին կը քաշէր կը տանէր բազկաթոռի մը քով, բազմոցին մօտ:

- Նստեցէք օրիորդ, այնքան երիտասարդ էք որ բուն լոյսին կրնաք հանդուրժել: Վաղուց ի վեր հեռուէն ձեր վրայ կը հիանամ: Թող տուէք որ այսօր մօտէն դիտեմ ձեզ:

(Շար. 46)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Պ. Մարգար Տէրուկեան, Տէր եւ Տիկին Երանոս Տէրուկեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Տէրուկեան, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Անտոնեան, զաւակներն ու թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգե-հանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Մարտ 4, Սէնթ Մարկրիթի Ս. Աստուածածին եկեղեցին, իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ-մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԱԶՆԻՒ ՏԷՐՈՒԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Մ. Ը. Մ. - ՖՐԱՆՍԻ
ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Մայիս 26-ին

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Չէնկիլէրցիներու Հայրենակցական Միութենէ 200 Ֆ. Շնորհիկ Նոտարեանի եւ Թորգոմ Տէր-Յակոբեանի յիշատակին: Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան Սարգիս Մինասեան սրահին համար Օրդ. Ալիս Գազանճեանէ 300 Ֆ. եւ Չէնկիլէրցիներու Հայրենակցական Միութենէ 500 Ֆ., ստացած է նաեւ տոքթ. Սերժ Սիմոնեանէ 500 Ֆ.:

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը խորին շնորհակալութեամբ ստացած է 2000 Ֆ. Պ. Կայրիէլ Պէրպէրեանէ ի յիշատակ Տիկին՝ Սրբուհի Գասպարեանի:

×

Ֆրանսահայ Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Արապաղեանէ 100 Ֆ. Բիւզանդ Կրպոեանի մահուան 4-րդ տարելիցին առթիւ:

×

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները՝ Տէր և Տիկին Ճէպրայէլ և Ազատուհի Պահուրեան 10.000 Ֆ. Դպրոցին, Եկեղեցւոյ՝ Տէր եւ Տիկին Վարուժան Վարդանեան, եւ Տէր եւ Տիկին Կարապետ Յովակիմեան, եւ Տիկին Պօլեան 1000ական Ֆ., Տիկին Սօնեա Պետրոսեան 300 Ֆ., Տիկին Մելինէ Թաշճեան, Տէր եւ Տիկին Զաւէն Եկաւեան, Տէր և Տիկին Գապաքճեան 200 Ֆ., Տիկին Սրբուհի Առաքելեան 150, Տէր եւ Տիկին Գրրմըզեան, Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեան (Վիէն) եւ Ոմն 100-ական, Մատաղօրհնութեան առթիւ՝ Այրի Տիկին Միքայէլեան, Այրի Տիկին Եաղուպեան, Այրի Տիկին Աքըլեան 200 Ֆ., Պ. Թորոսեան, Այրի Տիկին Աղապալեան, Այրի Տիկին Շահնար Գրիգորոֆ, Պ. Փօլ Պօզոեան, Այրի Տիկին Շնորիկ Օհաննէսեան, եւ Հայկուհի Յովակիմեան 100-ական Ֆ.:

Լիոնէն՝ Տէր եւ Տիկին Մարտիկ Տիւմէճեան (Գառնիկ Ճաշարան) եւ Պ. Մամաս Վահէ Քիթապճեան, Դեկտեմբեր ամսոյն Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Հայկազեան Միօրեայ վարժարանի աշակերտութեան ճաշ մը հրամցուցած են:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ
ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 1, տօն է Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց՝ Հազար երեսուն և վեց վկայիցն, որք կատարեցան ի Մեծի պատերազմին - 451 թ.:

Նոյն օրը է նաեւ Անուանակոչութեան տօնը՝ Վազգէն Ա. Սրբազնագոյն Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ, եւ կ'ոգեկոչուի Վարդանանց յիշատակը:

Կը պատարագէ՝

ՆԵՐՍԷՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

Պատարագը կ'երգուի քառաձայն, Մայր եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Կոմիտաս Գէորգեանի:

Պատարագին ներկայ կ'ըլլան մեր դպրոցներու աշակերտութիւնը:

×

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ Հինգշաբթի, Մարտ 1-ին, տօն է Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց՝ Հազար երեսուն եւ Վեց վկայիցն: Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին տեղի կ'ունենայ պատարագ:

Կը պատարագէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ԽԶԿՐ. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Լիոնի եւ Շրջաններու յարգոյ հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի անխտիր մասնակցելու հոգեպարար արարողութեանց:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՔԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ազգային Առաջնորդարանի դրասենեակը՝
3, rue St. Dominique — 13001 MARSEILLE
բաց է միայն Երեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը, ժամը՝ 14.30-էն 17-ը:

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, Rue Thouin — 75005 Paris
Jeudi 1er Mars à 20 h. 30
CONFERENCE
du
Prof. GERARD DEDEYAN
sur
LA GRANDE ARMENIE
(12e - 14e siècle)
Pour ceux qui le souhaitent, un buffet campagnard est servi à partir de 19 h. 15
Prix : 40 F
Prière de s'inscrire impérativement avant le 26. 2. 84. tél 278 - 31 - 93

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը, իր երկարամեայ ատենապետ՝ Սիրուն Պարոնեանի անակնկալ մահուան առթիւ, խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր այրիին, զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն եւ այս առթիւ հոգաբարձութեան անդամները փոխան ծաղկեպսակի 1000 ֆրանք կը նուիրեն եկեղեցիին:

THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES
15, avenue Montaigne, PARIS 8e

DIMANCHE 25 MARS
à 17 h. 15

60ème Anniversaire de Sipan - Komitas

Chœur mixte arménien de Paris

ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿ
ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

Concert
avec
ORCHESTRE SYMPHONIQUE
Direction
Garbis APRIKIAN

Au programme : Œuvres symphoniques et vocales de
Kourken M. ALEMSHAH et GANATCHIAN-APRIKIAN
avec le concours de
Sonia NIGOGHOSSIAN (mezzo)

SOIREE ARTISTIQUE DANSANTE
Organisée par la Section d'Asnières-Bois Colombes et Argenteuil de la CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
ANIMEE PAR L'ORCHESTRE ARTANAG avec la participation de YORGANTZ
DIMANCHE 11 MARS
de 16 heures à 24 heures
SALON
10, rue Louis Jean
Tél. : 227. 12. 26
LA GARENNE - COLOMBES

A L'OCCASION DU 40ème ANNIVERSAIRE DE LA MORT DE
MISSAK MANOUCHIAN
(21 FEVRIER 1944)
l'U.G.A.B.-Jeunes présente dans le cadre de son Ciné-Club :
«L'AFFICHE ROUGE»
Un film de Frank CASSENTI
VENDREDI, 2 MARS, A 20H 30
PROJECTION SUIVIE D'UN DEBAT
CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, rue de Courcelles — 75017 Paris
Tél. : 227. 12. 26
Participation aux frais :
Membres : Gratuit
Non membres : 15 frs.

Réunions d'Information

organisées par le C.D.P.C.C.A.
sur les procès se déroulant à
○ *BELGRADE : H. Levonian et R. Elbekian*
○ *LOS ANGELES : H. Sassounian*
Avec projections de diapositives.
à 20h 45 précises.

— 29 Février, Mercredi, PARIS : Maison de la Culture Arménienne : 17, rue Bleue 75009 Paris — Tél. : 246. 03. 65

— 1er Mars, Jeudi, ISSY-LES-MOULINEAUX : Maison de la Culture Arménienne 45, rue de la Défense — 92130 Issy-les-Mlx.

— 2 Mars, Vendredi, ALFORTVILLE : Maison de la Culture Arménienne : 9, rue de Madrid 94140 Alfortville — Tél. : 376. 55. 89

POUR TOUS VOS IMPRIMÉS
PUBLICITAIRES - CATALOGUES
BROCHURES - CARTES POSTALES
LIASSES - CARNETS...
les Editions ARIS
Imprimerie SIRA
5, Bd Victor HUGO
83150 BANDOL
☎ (94) 29.52.98
74.00.09
Adressez vos demandes de documentation à Michel ARIS TAVITIAN

LA FONDATION N. FRINGHIAN et l'UGAB-Jeunes
vous présentent
les Œuvres de
Raffy
Le Mercredi, 29 Février
à partir de 19 heures
CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, rue de Courcelles — 75017 Paris

Հ. Բ. Ը. Մ.-ի

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱԺՈՂՈՎԻՆ
ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ
Ե Ւ
ՆՈՒԱՐՍԱԿԻ ԴԱՇԻՆՔԻ 1500-ԱՄԵԱԿԻՆ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ
Հինգշաբթի Մարտ 1, ժամը 20.30-ին
CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, rue de Courcelles, 75017 Paris

Բանախօսութիւն՝ ֆրանսերէն, Փարիզի Արեւելեան Լեզուներու Հիմնարկի Հայագիտական Ամպիոնի Վարիչ Փրոֆէսէօր

ԺԱՆ - ՓԻԷՐ ՄԱՀԷԻ

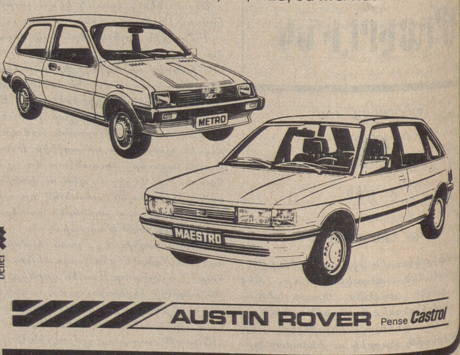
կողմէ:

«ԱՒԱՐԱՅՐԻ ՈԳԻՆ»

նիւթին շուրջ:

Գեղարուեստական յայտագիր մասնակցութեամբ՝ Օ. Տէմիրճեան (կիթառ), Գ. Եսայեկեանի (երգ) եւ Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի աշակերտներուն:

Du 27 février au 14 mars 1984
5.000F*
Pour la reprise de votre voiture quels que soient son âge et son état.
*ou plus si son état le justifie.
Pour tout achat d'une Austin Metro E, LE, ou MG ou Austin Maestro LE, HL, HLS, ou MG neuves.

AUSTIN ROVER Pense Castrol

ARC DE TRIOMPHE AUTOS
30, RUE DE TILSITT, ÉTOILE-17e Tél 380 55 11